A pécsvárosi múzeumnak
aj. Dr Tordai Ármos,
főgimn. tanár.
1908.

1991

Csorba Győző Könyvtár
B 0000202621

*8° 16489/I

SZENT IRÁS,

vagy is

AZ ÚJ SZÖVETSÉGNEK

SZENT KÖNYVEI,

Magyarúl

Káldi György után

A Közönséges Diák forditásból az eredeti Görög Betűre figyelmezve

Jegyzetekkel.

PÉCS VÁROSI MÚZEUM KÖNYVTÁRA C 337

I. KÖTET.

A négy Evangéliom, és az Apostolok' Tselekedetei.

Négyesi

BÁRÓ SZEPESY IGNÁTZ

Pétsi Püspöknek

Felügyelése alatt.

PÉCS SZ. KIR. VÁROS KÖNYVTÁRA

POSONYBAN,
Belnay' örököseinek betűivel.
1834.

Μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη. **MAT. XXVIII. 19.**

CSORBA GYŐZŐ MEGYEI KÖNYVTÁR
H.
PÉCS

Leltári szám:
32777/T
Lekároztatott:
1925 VII hó 14 n.

FELSEGES

JÓSEF

Ausztriai Tsászári, Magyar és Tseh országi Királyi örökös Hertzegnek, Ausztriai Főhertzegnek,

Az arany gyapjas Rend' Vitézének, Sz. István apostoli magyar Királyról, és a Tsászári Braziliai déli keresztről nevezett díszes Rend' Nagykeresztesének,

Magyar országi Nádor Ispány Úrnak, Királyi Helytartónak, és Fő Kapitánynak,

A Jászok' és Kunok' Grófjának és Birájának, Tsászári Királyi Hadi Vezérnek, két magyar lovas Ezered' Tulajdonossának,

Pest Pilis és Solth törvényesen egygyesültt Vármegyék' örökös Fő Ispányának,

A Magyar Királyi Helytartó Tanáts' és a Hétszemélyes Főtörvényszék' Elölülőjének,

A Magyar Tudós Társaság' Pártfogójának legmélyebb tisztelettel

alázatosan ajánltatik.

Felséges Tsászári Királyi Fő Hertzeg Ország' Nádora

Legkegyelmesebb Uram!

Fényes Nagy Nevednek kellemetes súgárai alatt egyedűl léphetet ki e jelen munka napvilágra. Ugyan is, az Isteni Kijelentésnek Szent Irásai; melly nagy méltóságú tárgy! Ezen fő betsű könyveknek világositó jegyzetekkel egygybekötött az eddiginél tökéletesebb magyar fordításjok, melly különös készületet kiván! Hogyan bátorkodhattam vólna tehát e nagy törekedéssel előállani, ha tsak az előre látható számos hiányok' pótolását azon nagy Tekintetben, mellyel Felséges Fő Hertzegséged bir, nem reménylhettem vólna? Most esztendeje, hogy többektől ezen felette késedelmes bajos dolognak felvállalására szólittatván egygyszersmind alázatos kérésemet Felséges Fő Hertzegséged előtt jelenteni méreszlém; és a félénk ajánlásnak tüsténti legkegyesebb elfogadása szolgált egyedűl középszerűségemnek olly ösztönűl: hogy feltételemet teljesiteni félbeszakadás nélkűl iparkodnám sebesebb előhaladásnak miatta több tudós segédekkel kezet fogván, és az egész munkának nagy részében tsak igazitással és egyenlősitéssel foglalatoskodván. Istennek segitségével vagyon szerentsém ezen ügyekezetnek első zsengéjét Felsé-

ges Fő Hertzegségednek bémutatni; vajha bölts várakozásának tsak valami részben is e Nagy Nevével diszitett munka megfelelne!

Isten éltesse Felséges Fő Hertzegségedet a legkésőbb emberi korig állandó ép egészségben a Közönséges Keresztény Vallásnak, a Fejedelemnek, a Magyar Honynak nagy hasznára, a magyar tudományosságnak előmozditására! én Felséges Fő Hertzegségednek irántam újra bizoyitott és illendően meghálálhatatlan kegyelmességét alázatosan köszönöm, magamat és segédjeimet ezen munkával egygyütt hatalmas oltalmába ajánlom, és határtalan legmélyebb tisztelettel öröklök

Felséges Fő Hertzegségednek

Posonyban Pünköst hava' 15-kén 1834.

legalázatosabb szolgája
Báró Szepesy Ignátz,
P. P.

A Szent Irásnak magyar új Kiadásához

Előszó.

A Szent Irásnak nagy emlékezetű Káldi György által készitett magyar fordításából annyira elfogyván a nyomtatványok, hogy már tsak ritkaság gyanánt némelly könyvárrosoknál egygykettőt találhatni; az új kiadás szükséges lőn.

Hogy ezen munka az előbbinél tökéletesebb légyen, igasságos kivánság; mindazonáltal kifogást nem szenvedő remekmunkát e tárgyban magyar nyelven már most várni üdőnek előtte vólna, és mindennapi használásra készitett munkában kiki, a mennyire az iránytól való távozás nélkül megtörténhetik, rövid előadást keresvén meszsze kiterjedő tudományossággal terheltt észrevételek ide nem is tartoznak.

Káldi' fordításában tiszta régi magyarságot olvashatni, ezt méltó megtartani; de mind a hasznos olvasást segitő általjános bévezetés, mind a homályos kifejezéseknek világositásjokra szolgáló jegyzetek hibáznak, — a fordítás egygy részében erőltetett, — az irás' módja nintsen alapos szabályokhoz kötve, — az egész ivnyi alak, valamint az egész Szent Irásnak egygy kötetbe öszveszoritása is a közönséges használásra nem alkalmatos. Mind ezek a jelen kiadásban figyelembe vétettek.

Rendszerént ugyan az Ó Szövetségi Szent Könyveknek kellett vólna legelőször kiadatniok; azonban, mivel az Új Szövetségi Szent Irást az Ó Szövetséginél gyakrabban használják a keresztények, és mint rövidebbet hamarább is lehet kinyomtatni; reménylem: hogy ezen tselekedet jóváhagyást nyerend.

Hogy felette sokáig ne tartson ezen fordításnak elkészítése, több segédeket megkértem; de kinek kinek irását magam minden lehetséges vigyázattal olvasom, és, ahol szükséges, igazitom: hogy akar a fordításban hibák, akar a magyarságban különbözések, akar a jegyzetekben ütközések ne találtassanak. Azon érdemes Papurak, kik munkásságjokkal a kiadásnak siettetését, és helyesebb kidolgozását eszközlik, az Ó s Új Szövetségi Szent Könyveknek végén különös lapon fognak megneveztetni a könyveknek, mellyekkel foglalatoskodtanak, említésökkel egygyütt.

A jegyzetek valamint a helyes magyarázásnak szabályain alapúlnak, úgy a Római Katolika Anyaszentegygyháznak és régi Szent Atyáknak értelmökkel, a mellyhez tökéletesen ragaszkodom, egészen megegygyeznek.

A hivatkozásoknak röviditéseik és az útasitó számok itt, amint következik megmagyaráztatnak.

Adja Isten! hogy ezen kiadásnak olvasása, mind azoknak, kik abban részt véendenek, lelki épűlésökre, és mind az igaz Vallásban erősitésökre, mind az Úr Jézus' tanitásaként az erköltsi tökéletességben szünetlen előmenetelökre hathatós ösztönül használjon. Úgy légyen!

P. P.

Röviditések'	*magyarázatja.*
2. V. 26,-30. - - -	Második könyvnek vagy levelnek ötödik része, 26. verstől a 30. versig.
XII. 20. - - - - - - -	Tizenkettődik résznek 20. verse.
— — 2: - - - - - - -	A hivatkozásokban új versnek kezdete.
— Én. II. 3. - - - - -	A hivatkozásokban új könyvnek említése.

Rövidítések' magyarázatja.

Mós. - - - - - - - - - Móses.
Jós. - - - - - - - - - Jósue.
Bir. - - - - - - - - - Birák.
Rut. —
Kir. - - - - - - - - - Királyok' könyve.
Kro. - - - - - - - - - Kronika' könyve.
Eszd. - - - - - - - - - Eszdrás.
Tob. - - - - - - - - - Tobiás.
Judit. —
Eszt. - - - - - - - - - Eszter.
Jób. —
Zsol. - - - - - - - - - Zsoltárok' könyve.
PB. - - - - - - - - - Példabeszédek' könyve.
Préd. - - - - - - - - - Prédikátor' könyve.
Én. - - - - - - - - - Énekek' Éneke.
Bölts. - - - - - - - - - Böltseség' könyve.
Sir. - - - - - - - - - Jézus Sirák' fiának könyve.
Iz. - - - - - - - - - Izaiás.
Jer. - - - - - - - - - Jeremiás.
Siral. - - - - - - - - - Jeremiás próféta' siralmai.
Bar. - - - - - - - - - Baruk.
Ezek. - - - - - - - - - Ezekiel.
Dán. - - - - - - - - - Dániel.
Oz. - - - - - - - - - Ozeás.
Joel. —
Ám. - - - - - - - - - Ámos.
Abd. - - - - - - - - - Abdiás.
Jón. - - - - - - - - - Jónás.
Mik. - - - - - - - - - Mikeás.
Náh. - - - - - - - - - Náhum.
Hab. - - - - - - - - - Habakuk.
Sof. - - - - - - - - - Sofoniás.
Ag. - - - - - - - - - Aggeus.

Rövidítések' magyarázatja.

Zak. - - - - - - - - - Zakariás.
Mal. - - - - - - - - - Malakiás.
Mak. - - - - - - - - - Makkabeusok' könyve.
Mát. - - - - - - - - - Máté' evangélioma.
Márk. - - - - - - - - - Márk' evangélioma.
Lúk. - - - - - - - - - Lúkás' evangélioma.
Ján. - - - - - - - - - - János' evangélioma.
AT. - - - - - - - - - - Apostolok Tselekedeti' könyve.
Róm. - - - - - - - - - *Szent Pálnak levelei* a Rómaiakhoz.
Kor. - - - - - - - - - - Korintusiakhoz.
Gal. - - - - - - - - - - Galátziaiakhoz.
Ef. - - - - - - - - - - Efezusiakhoz.
Filip. - - - - - - - - - Filippiekhez.
Kol. - - - - - - - - - - Koloszszaiakhoz.
Tesz. - - - - - - - - - Teszszalonikaiakhoz.
Tim. - - - - - - - - - Timoteushoz.
Tit. - - - - - - - - - Titushnz.
Fil. - - - - - - - - - Filemonhoz.
Zsid. - - - - - - - - - Zsidókhoz.
Jak. - - - - - - - - - Jakab apostol' levele.
Pét. - - - - - - - - - - Péter — —
Ján. 1. II. 3. - - - - - - János — — .
Júd. - - - - - - - - - - Júdás Taddeus —
TJ. - - - - - - - - - - János apostol' titkos Jelenéseinek könyve.

Bévezetés

Az új szövetség' szent könyveinek olvasásába.

I. SZAKASZ.

A szent könyveknek öszves nevezetjök.

Minekutánna Isten Móses által az Izrael' népét Egiptomból kivezérlette, s annak különös törvényt adot vólna: hogy az igaz vallást az azt fenyegető végső elenyészettől megmentené; Móses Istennek törvényeit parantsolatjait rendeléseit más jelesebb történetekkel egygyütt irásba foglalá. Nyomait követék üdőről üdőre több buzgó férjfiak, kik, Istentől világosittatván és indittatván, ugyan azon tárgyakat illető szent könyvek' irását folytaták. Nem kissebb tüzzel ügyekezének közelebb üdőszakaszban az apostolok tanitványaikkal kezet fogván a keresztény anyaszentegygyháznak felállitása után a keresztény valláshoz tartozó igasságoknak történeteknek tanitásnak feljegyzésökben és közönségesitésökben. Az Úr Jézus Krisztus' születését valamint előző, úgy követő emlitett szent könyvek' gyűjteménye az ugyan azokban előforduló kifejezések szerént: Szent Irásoknak, Isten' Igéinek, Ó s Új Törvénynek, Testamentomnak vagy is Végintézetnek, Szövetségnek neveztetik. A Szövetség' nevezete különösen illik ezen Szent Könyvekre; mivel azokban foglaltatik előterjeszttetik fejtegettetik azon szövetség: mellyet Isten

valamint hajdan Móses által az Izrael' népével, úgy később Jézus Krisztus isteni Közbenjáró által az emberi nemzettel kötöt, igérvén a törvények' hív teljesitőinek bőséges jutalmat.

II. SZAKASZ.

Az Új Szövetség' szent könyveinek előszámitásjok.

Az Új Szövetségnek szent irásaihoz tartoznak következő könyvek:

a) Négy Evangéliom tzimű könyvek; mellyeknek szerzőik Máté és János apostolok, Márk, Péter apostolnak, és Lúkás, Pál apostolnak leghivebb tanitványa. Ezen Evangéliomok foglalják magokban az Úr Jézus Krisztusnak földi életjét, Dávid Király' nemzetségéből származását, három esztendeig folytatott nyilványos tanitói hivatalát, számos bölts beszédjeit, minden önnön haszonkeresés nélkül tsak felebaráti szeretetből és tanitása' igasságának tagadhatatlan megbizonyitására munkáltt sok bámúlásra méltó tsodatételeit, esküdt irigy ellenségeitől ártatlanúl szenvedett üldöztetését, halálra itélését, kinos megöletését, e szomorú történet után harmadnapra következett ditsőséges feltámadását, és végre mennybemenetelét.

b) Sorban ötödik az Apostolok' Tselekedeteinek könyve; mellyben Pálnak útitársa Lúkás leirá: a Szent Léleknek az apostolokra és több első hivekre tsodálatos alászállását, — a keresztény anyaszentegygyháznak a zsidók és pogányok között gátolhatatlan első sebes elterjedését, — az első keresztény kösségeknek elrendelésöket, — az apostoloknak, első segédjeiknek, és különösen az azelőtt Saulnak hivatott a kereszténveknek legdühösebb üldözőjökből ugyan a keresztény hitnek legbuzgóbb oszlopává általváltó-

zott Pál apostolnak, a keresztény vallásnak gyarapitása' okáért végbevitt fogyhatatlan hasznú fáradozásaikat.

c) Tovább következnek Pál apostolnak részszerént egész keresztény kösségekhez, részszerént egygyes férjfiakhoz küldött tizennégy levelei; mellyek közzül egygy Rómába, kettő Korintusba, egygy Galátziába, egygy Efezusba, egygy Filippébe, egygy Koloszszéba, kettő Teszszalonikába, kettő Timoteus nevű Efezus városa' püspökéhez, egygy Titus nevű Kréta szigetje' püspökéhez, egygy Filemon nevű jó barátjához, és egygy az elszélledett Zsidókhoz szólanak.

Ezekhez járúlnak még hét apostoli levelek, úgymint: Jakabnak egygy, Péternek két, Taddeus Júdásnak egygy, és Jánosnak három levelei.

Mind ezen huszonegygy levelekben a keresztény hitnek tzikkelyei, — erköltsi oktatások, — a feddhetetlen szent életre s a hitben való állhatatosságra szivreható ébresztések, — a tévelygések, hibás előítéletek, viszszaélések ellen üdvösséges intések terjesztetnek elönkbe.

d) Az egész Új Szövetségi könyvgyűjteményt béfejezik János apostolnak Titkos Jelenései; melly könyvben az akkori szörnyen nyomattatott keresztények' vigasztalására János — Istentől nyertt titkos nyilatkoztatásból — jövendöli: a zsidó nemzet' hatalmának megszűnését, — a pogány buta bálványozásnak, és a költött istenek' imádásának uralkodó székéből kiforgatását lerontását, — a keresztény anyaszentegygyház' üldözőinek kemény büntetésöket, — a keresztény vallásnak ellenségein ditsőséges győzedelmét és tartós virágzását, — a jóban állhatatos keresztény hiveknek következendő örök bóldogságjokat.

III. SZAKASZ.

Az előszámított szent könyveknek apostoli eredetjök.

Ezen könyveknek apostoli eredetjöket bizonyitják:

Először, ezen könyvek' foglalatja, melly egyedül tsak az apostoloknak üdejökhöz, és személyökhöz illik;

Másodszor, az első keresztény századokban éltt tanúk, és attól fogva az egész földön elszélledett bátor több vallásbéli állitásokra nézt egygymással ellenkező keresztény felekezeteknek ezen szent könyvek' apostoli eredetjöknek elismérésében szoros megegygyezésök;

Harmadszor, az apostolok' nevezete alatt kibotsátott, de tőlök nem eredett könyvek' közönséges bétsúsztatásának, és elfogadásának lehetetlensége.

A) Az Új Szövetség' könyveinek egész foglalatjokban semmit sem találhatni ollyast: ami azon régi üdőhöz nem tartozhatnék, ami az akkor irtt zsidó vagy pogány történetkönyvekkel ellenkeznék, amiről meglehetne mutatni, hogy az apostolok' üdeje után történt légyen; sőt egész szerkeztetésökből apostoli régiségök fényesen kitündöklik.

1. Valamik e szent könyvekben az akkori zsidóknak vallásjokról, vallásos szakadásaikról, előitéletjeikről, rendtartásjokról, törvényeikről, szokásaikról, honnyi állapotjokról, — hasonlóképen a rómaiaknak meszsze elterjedett hatalmokról, birodalmokról, és bánásjok' miniméűségéről emlittetnek; egygy hajszálig megegygyeznek azokkal: amiket Filó, és Flávius Jósef akkori zsidó s egyéb római pogány irók, kiknek könyveik szinte kezeinkben vagynak, feljegyeztenek. Sem az üdőszámitásban, sem azon tartományoknak városoknak helyeknek, ahol Üdvözitőnk és követjei az új tanitást hirdeték, leirásjokban semmi hibákat nem lehet e könyvek' szerzőinek szemökre vetni. Már pedig mind ezekben számos botlásokat el nem kerülhetet vólna az, a ki az

apostolok' üdeje után, a zsidó birodalomnak a rómaiak által az első keresztény századnak mintegy hetvenötödik esztendejében végrehajtott felforgatása s elpusztitása után, az apostolok' neve alatt irta vólna ezen könyveket.

Máté, Márk, és Lúkás evangéliomos könyvökben hosszasan előbeszéllik Üdvözitőnknek, — a zsidó nemzetre hitetlen megáltalkodása miatt következendő iszonyatos veszélyről, Jerusalem zsidó fő városnak és az abban lévő nevezetes nemzeti templomnak földszinig lerontásáról és elhányatásáról — rettenetes jövendölését; de ennek bételjesitését szóval sem emlitik. Innét kitetszik: hogy azon üdőben, mellyben e három evangéliomos könyvek napvilágra jöttenek, még Jerusalem, és a templom állottanak, és a zsidó nemzet azok' birtokában vala; másképen illyen jeles történet, melly az Úr Jézus Krisztus' tanitásának hitelesitésére leghathatósabb vala, e könyvekben el nem hallgattathatott vólna.

Az Apostolok' Tselekedeteinek könyve Pálnak első római fogságából való kiszabadúlása előtt készittetett el, végeztetett bé; mivel addig folytatta abban Lúkás Pálnak életjét, és munkálkodásait: kinek mint hiv útitársa, és tanitványa második római fogságát, és ezt követő halálát el nem felejthette vólna, ha e könyvét később rekesztette vólna bé.

Pál Apostol' leveleinek minden lapjaiból kitetszik: hogy elküldözésök' üdejében a zsidókból, és pogányokból megtértt keresztény hivek leginkább a felől vetekedtenek: valljon kötelesek-e a keresztények is a Móses' törvényének megtartására? Pál apostol mindennémű okok' előhozásával ügyekszik megmutatni: hogy a kegyelem' törvénye az emlitett kötelességtől a hiveket megmentette, az alól felszabaditotta, de szóval sem érinti — a jerusalami templomnak, és városnak feldúlását, — a zsidóknak gyalázatos elszéllesztésöket, — a régi egygyházi szertartásoknak áldozatoknak a jerusalemi templommal egygybekötött történtt eltörültetésöket; holott a

keresztény vallásra tért zsidóknak tökéletes megnyugtatásjokra a Móses' törvényének végső megszűntetését ennél világosabban nem bizonyithatta vólna. Tehát ezen levelek is akkor küldettek el a keresztény hivekhez, midőn még Jerusalem, és a templom fennállot. Ugyan eztet kell következtetnünk János apostolnak mind Evangéliomára nézve V. 2., — mind Titkos Jelenéseire tekintve XI.; — mivel az első helyen Jerusalem' városáról mint még teljes épségben lévőről vagyon emlités, a második helyen pedig ezen városnak és templomnak közelitő elpusztúlása jövendöltetik.

2. Valami szent szertartások szokások parantsolatok a keresztény anyaszentegygyházra nézve az Új Szövetség' szent könyveiben emlittetnek, azok mind elejétől fogva ismeretesek voltak a hiveknél; úgymint: a vizzel való keresztelés; az Ur' szent vendégsége, s abban való részesülés; a töredelmes bűnösöknek a papok által feloldozásjok; az egygyházi tisztviselőknek a kezek' rájoktétele s imádságok által felszentelésök; a közönséges isteni tiszteletet tárgyazó egygyházi gyülekezetek, és azokban a szent irások' magyarázása, ájtatos imádságok, énekek; az egygynél több feleséget egygy egygy férjfiúnak tartani tilalmazó törvény; az egész erköltsi tudomány; az Úr Jézus Krisztus' születésére s a napkeleti böltsektől imádására, keserves kinszenvedésére és halálára, ditsőséges feltámadására és mennybemenetelére, a Szent Léleknek tsodálatos megjelenésére mind az egygyházi oktatásokban, mind más vallásos irásokban, mind ünnepek által emlékeztetések. Innét következik: hogy az apostoloknak köz tanitásjok' üdejétől fogva ezen könyveket mindég sinórmérték gyanánt tekintették, és azért azokhoz alkalmaztatták az isteni tiszteletnek elrendelését és erköltseiket a keresztény egygyházi előljárók és hivek, és igy mindég megvoltak győződve a felől: hogy azon szerzőknek, — kiknek nevöket homloksorjokon hor-

dozzák — könyveik. Ellenben olly egygyházi szertartásokról, mellyekről más iróknak könyveikből tudjuk: hogy az apostolok' üdeje után vették kezdetjöket; — ollyan hasonlásokról, történetekről: mellyek tsak az apostoloknak e világból való elköltözésök után támadtanak, vitettek végbe; — ollyan fejedelmekről: kik tsak az apostolok' halála után éltenek; mind ezekről az Új Szövetség' könyveiben nintsen említés.

3. Maga az eredeti nyelv, mellyen ezen könyvek iratattak, és az egész előadás' módja egyedűl az apostolok' üdejére, az ők személyökre mutat. Máté' evangéliomán, és Pálnak a zsidókhoz küldött levelén kivűl (mellyek kiváltképen zsidókhoz intéztetve lévén, több régieknek bizonyitásjok szerént zsidó nyelven iratattak ugyan, de tsak hamar görögre fordittattak úgy, hogy az eredeti zsidó irás egészen eltünt) a többi könyvek eredetképen görög nyelven iratattak: mert tudniillik azon üdőben a földnek ismeretes nevezetesebb részeiben a görög nyelvet érték és beszéllék legközönségesebben, ugyan azért ezen szent könyveknek is e nyelven kellett közre botsáttatniok, hogy mennél előbb, mennél többen, mennél könnyebben azokat olvashassák használhassák. Mindazonáltal e könyvekben nem találni azon ékes görög szólást, mellyen egygy született tudós görög könyvszerző irt vólna; hanem olly egygyügyűt, olly közönségest, aminő épen egygy idegen nemzetbélinek, — ki tsak hallásból, és másokkal való társalkodásból, nem pedig a nyelv' szabályai szerént tanúlá a nyelvet, — tollából folyhatot. Ezen könyvek tele vagynak a zsidó nyelvnek tulajdon kifejezéseivel; szünet nélkűl említtetnek bennek az Ó Szövetségnek szent irásai, mellyeket a zsidó nemzet felette tisztelt; a prófétáknak a világ' Megváltójáról mondott jövendöléseik hol szóról szóra hozatatnak elő, hol tsak rájok útasittatik az olvasó e könyvekben. Ezek tsak született zsidókhoz

illenek, tsak azoktól, és azoknak hiv társaiktól telhettek ki. Mély vagy tekervényes böltselkedések hiába kerestetnek e könyvekben; minden történetek, és az Úr Jézustól kiadott parantsolatok a legtisztább egyenességgel minden tudós okoskodások kitsapongások nélkül terjeszttetnek elő, amint köz emberekből lett könyvszerzőktől várhatni.

4. E könyveknek egész foglalatjokból mind olly tulajdonságok tündöklenek ki: mellyek a Krisztus' követjeire s azoknak tanitványaikra tökéletesen ráillenek; de más tsalárd ámitókra semmiképen nem ruháztathatnak. Ezen szerzők: természetes okossággal egygybekötött egygyügyűséget, Isten iránt ájtatosságot, a jó erköltsök' terjesztésére buzgó törekedést, minden embertársaik iránt munkás szeretetet, a jövendő örök bóldogságot minden embernek megszerezni óhajtó fáradhatatlan szorgalmatosságot, az erköltstelen keresztények ellen tüzes keménykedést, az alattomos tsábitókra szemes vigyázást nyilatkoztatnak; — minden szépitgetés nélkül megvallják tulajdon, és egygyházi társaiknak hibáikat, vétkeiket, vastag tudatlanságjokat, egygymás között kevély vetélkedésöket, előitéletjeiket, sőt tanitójok iránt is, — kit egygy közzülök elárrúla, a másik háromszor esküvéssel megtagada, a többiek' megfogatásakor elhagyának, — hivtelenségöket; — nem iparkodnak tzikornyás beszéddel az olvasókat gyönyörködtetni; — nem hizelkednek a fejedelmeknek, tisztviselőknek, előljáróknak, nemzettársaiknak; — gyakran a legtsekélyebb környűlálállásokat is mint a feljegyzett tárgyaknak teljes ismeretségökkel birók előszámitják, és egészen úgy irnak, mint igasságszerető, egyenesszivű, jólelkű emberek: kik azon történeteket, mellyekről bizonyitanak, tökéletesen tudják, — attól, hogy ne talán hazugságon éretetvén megpirúljanak, semmit nem tartanak, — önnön hasznokat nem keresik, — tsak az igasságot mennél többekkel közleni fő kötelességöknek tartják.

Akarki más az apostolokon és első tanitványaikon kivül irta vólna e könyveket apostoli álortza alatt; lehetetlen lett vólna nékie a tsalárd embereknek természetjök és szokásjok ellen a tsábitónak úgy játszani személyét, hogy magát és irányát sehol el nem vádolta vólna.

B) Ugyan ezt, hogy az Új Szövetség' könyvei azoktól iratattak, kiknek neveiket hordozzák, nem kevesebb hathatósággal bizonyitják az első három században éltt apostoli tanitványok, és egygyházi előljárók, és attól fogva minden kereszténynek e felől tökéletes megegygyezésök.

Kétségkivül senki sem tudhatta bizonyosabban mit irtak légyen valóságosan az apostolok? mint tanitványaik, kik velek barátságosan társalkodtak, tőlök magoktól oktattattak; mint az első századokban buzgóskodott egygyházi előljárók, kik legközelebbek éltenek az apostolokhoz. Ezeknek pedig irásaik a teljes meggyőződésre elegendő számmal mai napig kezeinkben forognak, mellyeknek hitelességökről okosan nem lehet kételkednünk.

Kelemen római püspök Pál apostolnak tanitványa egygy levelet küldöt a korintusi hivekhez, melly olly tisztelettel fogadtaték: hogy negyedik századi Euszebius tudós püspöknek bizonyitása szerént több helyeken az egygyházi gyülekezetekben is olvastatnék. E levelben Kelemen a hiveket Pál apostolnak Korintusba irtt leveleire útasitja mondván: *Vegyétek kezetekbe Pálnak levelét; mit irt abban tinéktek?* Tovább Pálnak a zsidókhoz irtt leveléből, Máténak Márknak és Lúkásnak Evangéliomából több kifejezéseket hoz elő, megjegyezvén: *Ezeket mondja az Úr az evangéliomban.*

Ignátz vértanú antiokiai püspöktől, — ki keresztény százhatodik esztendőben Trajánus' római pogány tsászárnak parantsolatjára az oroszlányoknak vettetvén, és tőlök szétszaggattatván az igaz hitért megöletett, — hét levelek maradtanak; mellyekben Pál apostolnak Efezusba küldött le-

vele megneveztetik, — az Új Szövetség' könyveiből több kiszedegetett helyek olvastatnak, — az evangéliomra s apostolok' irásaira szinte úgy igazittatnak a hivek mint a próféták' könyveire. Innét következik, hogy már akkor az új szövetségi könyveknek egész gyűjteményök kézen forgot.

Polikárpus, János apostolnak tanitványa azután szmirnai püspök és vértanú a filippi kereszténykhez irt egygy nevezetes levelet, mellyet tiszteletből hajdan az ásiai keresztény gyülekezetekben szent Hieronimusnak (az Egygyházi Irókról) bizonyitásaként olvasni szokás vala; ebben a szerző Pál apostolnak ugyan azon közönséghez botsátott levelét emliti, és Máté' evangéliomából, Péternek első, Pálnak Rómába Efezusba Korintusba és Timoteushoz küldött leveleiből több sorokat jegyez ki.

A második századnak elein Jusztinus vértanú, ki harmintz esztendős korában a keresztény hitre tért, és nem kevesebb szorgalmatossággal tanúlá a keresztény vallást, mint azelőtt a világi tudományokat, Trifon nevű zsidóval leirtt beszéllgetésében a titkos Jelenések' könyve' szerzőjének János apostolt nevezi; Antoninus római tsászárnak a keresztényekért bényújtott védirásban pedig azt vallja: hogy a kereszténykeknek egygyházi gyülekezetjeikben az isteni tiszteletnek alkalmatosságával az apostoloktól nyertt tudósitások, mellyek Evangéliomnak neveztetnek, és a prófétáknak irásaik olvastatnak. Hasonlóképen az Úr Jézus' élete tanitása történetei felől többeket elősorol a négy Evangéliomból azon hozzátétellel: *Hogy a keresztény irományokban úgy találtatnak.*

Ugyan azon században Ireneus, — minekutánna Polikarp és Papiás apostoli tanitványoknak, kiktől az Apostoloknak könyveik felől legbizonyosabb tudósitást nyerhetet, igazgatásjok alatt az egygyházi hivatalra elkészült, — püspök és vértanú, a tévelygők ellen kiadott 3-dik könyvében

ímigyen ír: *Az apostolok az üdvösség' tudományát elein szóval hirdeték, azután irásba is foglalák. Máté a zsidók' számára az ők nyelvökön adá ki evangéliomát, midőn Péter és Pál Rómában tanitának, és keresztény gyülekezetet alapitának. Azután Márk Péternek tanitványa, amit Péter tanitot, irásban hagyá nékünk. Lúkás Pálnak útitársa azon evangéliomot, mellyet Pál hirdete, könyvbe egygybeszedé. Végtére János az Úr' tanitványa, ki is a vatsorán kebelében nyugovék, evangéliomát Efezus' városában irá.* —Ezeken kivűl a vallásban tévelygőknek, és meghasonlottaknak tzáfolásjokra több bizonyságokat hoz elő Péter' 1. János' 1. 2. és Pál' leveleiből, ismét Jánosnak titkos Jelenései' könyvéből.

A második és harmadik században alexandriai Kelemen a keresztény tanitásnak tökéletesebb ismérete végett Ásiát, Görögországot, Egiptomot, Olaszországot béjárá, s ezen útazásában alkalmatosságot nyere az akkori legjelesebb keresztény tudósokkal, kik az apostoloknak első tanitványaikkal társalkodtanak, értekezni, azon tanitványoknak irásaikat megtekinteni, a keresztény kösségeknek gyülekezeteknek az apostolok' irásai felől vélekedésöket kitanúlni; — ezen tudós, és fáradhatatlan férjfiú munkáiban név szerént útasitja olvasóit a négy Evangéliomokra, az Apostolok' Tselekedeti' könyvére, Pálnak leveleire, Péter és János által irtt első levelre.

Ugyan azon századokban Afrikában nagy nevet szerzet magának bölts Tertulianus tudományossága által; ez az Üdőmúltáról irtt könyvében azokat, — kik az apostolok' üdejétől fogva félbeszakadás nélkűl állandó keresztény anyaszentegygyháznak bizonyitásával meg nem elégednének, — az apostolok által Korintus, Filippe, Teszszalonika, Efezus, Róma városokban felállitott szentegygyházakhoz útasitja, *Mellyeknél*, úgymond, *az apostoloknak eredeti irásaik megőriztetnek.*

Bölts Origenes, ki a harmadik században fáradságos útazásokat vállalt a végett, hogy a legrégibb keresztény gyülekezetektől hitelesen megérthesse: melly könyveket vettek légyen bé mint apostoli irásokat közönséges megegygyezéssel, ismét mellyeket fogadna el a többség? apostoli eredetű szent könyveknek nevezi a négy Evangéliomot, az Apostolok' Tselekedeti' könyvét, az Apostolok' neve alatt ismeretes leveleket, és János apostolnak titkos Jelenéseit, melly könyveket tudós jegyzetekkel is világositot.

A harmadik és negyedik században Euszebius tudós tzezáréai püspök különösen avval foglalatoskodék: hogy hiteles régi irományokból az előtte élt keresztény egygyházi előljáróknak a szent irások' eredetét tárgyazó bizonyságtételeiket egygybeszedné, és világosan vallja; hogy nem a maga, hanem a keresztény gyülekezeteknek köz itéletjöket terjeszti elő. Ezen tudós püspök (Egygyházi Történeteknek 3-dik könyv.) három osztályra különözé el az apostoli név alatt kézen forgó könyveket. Az első rendbe helyhezteté azokat, mellyek minden ellenkezés nélkül mindnyájoktól eleitől fogva apostoli eredetűeknek tiszteltettek; — a második osztályba iktatá azokat, mellyeknek apostoli eredetjök felől némelly keresztény gyülekezetek egygy üdeig kétségeskedtenek; — a harmadik rendben leirá azokat, mellyek mindég mint álortzás szerzők által bétsúsztatott könyvek megvettettek.

Már mind ezen tudós püspöknek, mind másoknak visgálódásaikból kinyilványodik az: hogy az új szövetségi szent irások közzül Pálnak a Zsidókhoz, Jakabnak, Taddeus Júdásnak, Péternek második, Jánosnak második és harmadik leveleikről, valamint János' titkos Jelenéseiről is, valljon apostoli eredetűek légyenek-e? elein némelly keresztény kösségek kételkedtenek ugyan; ezen kétségeskedés mindazonáltal tsak addig tartot, mig a valóságnak kinyomozá-

sára alkalmatosabb és kedvezőbb környülmények nem nyilának, és azért még a negyedik században, — az üldözések által okozott akadályoknak megszűnésök után könnyebbittetvén a keresztény gyülekezeteknek egygymással való értekezésök, — minden homály elenyészet, ezen irásoknak is apostoli eredetjök tökéletes világosságra hozatott, azok is a minden kétségen kivül helyheztettekhez számittattak. De ugyan ebből következik: hogy az első keresztény egygyházi előljárók és hivek épen nem hirtelenkedtenek az apostoli irások' elfogadásában, sőt készebbek valának némellyek felől egygy üdeig itéletjöket felfüggeszteni, mint teljes meggyőződés nélkül valamelly irást apostoli eredetűnek vallani; következik tovább: hogy a négy Evangéliomok felől az Apostolok' Tselekedeti' könyvéről, Pálnak egyéb tizenhárom, Péternek és Jánosnak első leveléről soha apostoli eredetjöket feszegető kérdés nem támasztatott a keresztény gyülekezetek között; világos végre: hogy a többi egygy üdeig némelly gyülekezetektől el nem fogadott új szövetségi szent könyveknek is valóságos apostoli eredetjök tökéletes meggyőződésig kinyomoztatott légyen; másképen azokat a negyedik századtól fogva az egész napkeleti, és napnyúgoti kereszténység, még a meghasonlott felekezetek is olly egygyes értelemmel az apostoloknak nem tulajdonitották, a többiekhez hasonló szent irásoknak nem tisztelték vólna.

Ide járúl: ezen szent könyveknek tsak apostoli irásokat illethető használásjok eleitől fogva az egész kereszténységben. Ezen irásokból tzáfolák a szent atyák a meghasonlott tévelygőket; ezeknek elmagyarázásjok által védelmezék a tévelygők állitásaikat; ezeket fejtegeték és jegyzetekkel világositák számos könyvekben a buzgó egygyházi előljárók; ezek fordittattak az emberi nemzetnek minden ismeretes nevezetesebb nyelveire; ezek olvastattak és magyaráztattak eleitől fogva az egygyházi ünnepi gyülekezetekben; ezeket mint

Isten' igazgatása alatt szerkesztetett irásokat tisztelék a hivek; ezekből mint az isteni kijelentésnek fő kintstárából intéztettek el a hitről vagy erkölcsi tzikkelyekről támasztott kérdések; ezek iratattak és nyomtattattak le számtalanszor; ezeket mai napig nem tsak az egész világon elterjedett katolika anyaszentegygyház, hanem a kilentz századtól fogva elszakadott temérdek görög rendtartást követő felekezet is, sőt minden más meghasonlott, de keresztény névvel ditsekedő felekezetek is, mint valóságos apostoli eredetű s azoktól, kiknek nevöket viselik, irtt könyveket olvassák betsülik tisztelik. Nintsen egygy könyv is a földön, mellynek valóságos eredete' kitapogatásában annyin és olly szorgalmatossággal fáradoztak vólna, mellynek valóságos eredete' megállapitásában annyi legjelesebb tudósok annyi nemzetek úgy megegygyeznének.

C) Adjuk még az emlittettekhez az apostolok' neve alatt alattomosan bétsúsztatott könyvek' közönséges elfogadásának lehetetlenségét. Ugyan is amint Lúkás' evangéliomának, az Apostolok' Tselekedeti' könyvének, János' titkos Jelenéseinek, és minden apostoli leveleknek kezdetjökből kitetszik: Krisztus Urunk' tanitása törvénye elein az apostolok által tsak szóval hirdetteték; előbb valának Judeában, Görögországban, és a földnek más részeiben virágzó keresztény gyülekezetek, mint apostoli irások; tsak minekutánna már több jelesebb városokban tartományokban tetszetősen nevekedék a keresztények' száma, kiknél az apostolok mindég nem maradhatának, akkor adaték nékik alkalmatosság és ösztön némelly irásoknak elkészitésökre: hogy távollétjökben is az Úr Jézus' életének és tanitásának olvasásával magokat vigasztalnák, a hitben erősittetnének, a bétsuszott viszszaéléseket helyrehoznák és elháritanák, kötelességeikre üdvösségesen inttetnének a keresztény hivek. Ekkor pedig már többó nem vala lehetséges a keresztény híveket, és egygy-

házi előljárókat ráhirni valamelly idegen kéz által irtt, és apostoli név alatt bétszúsztatott könyveknek vagy leveleknek apostoli eredetüek gyanánt elfogadásjokra: mert egygy részről a keresztény vallásnak foglalatja már ismeretes vala előttök, más részről pedig üdején korán inttettek, hogy a tsábitóktól, és tévelygések' költőitől őrizkedjenek, azoknak hitelt ne adjanak. Tovább ezen apostoli irásokban gyökerezik, azokon alapúl épűl áll a keresztény anyaszentegygyháznak elrendelése igazgatása; ezen könyvek' olvasása és magyarázása mindenkor jeles része vala a keresztény isteni tiszteletnek; ugyan azért az eleitől fogva fenálló keresztény anyaszentegygyház, és a gyakorlott keresztény egygyházi ünnepi gyülekezetek egygyszersmind az új szövetségi szent könyvek' közrebotsátásjoktól fogva mindenkor élő bizonyságai valának azon igasságnak: hogy a többször emlitett irások valóságosan az apostoloktól, és az ők két tanitványaiktól veszik eredetjöket, és hogy lehetetlen vólt illy felvigyázás használás akadály mellett apostoli álortza alatt irásoknak bétsúszni úgy, hogy megnevezett szerzőiknek közönségesen tulajdonittatnának.

Mikor is történhetet vólna ezen könyveknek alattomos, és közönséges bétsúsztatásjok? Ennek, vagy az apostolok' éltében, vagy halálok után kellett vólna történni. De egygyiket sem lehet elhinnünk. Mert ugyan is ki lehetet vólna olly vakmerő: hogy az apostoloknak, és tanitványaiknak szemeik előtt akkor, midőn ők az igaz hitre, és feddhetetlen erkölcsiségre taniták a nemzeteket, az ők nevök alatt irtt könyveket bátorkodot vólna a keresztény hivek között elszórni? vagy ha ez történt vólna, valljon elhallgatták vólna-e ezen vakmerőséget az apostolok? tűrték vólna-e azt: hogy valamelly ámitó nevökkel viszszaéljen a hivek' megzavarására? kiknek áz Úr Jézus Krisztus által szerzett váltságban való részesitésök miatt annyi fáradságot vállalának, naponként halálos

veszedelemben folytaták életjöket, — kiknek annyira szivökre köték, hogy ha bár angyal vólna is az, a ki a tőlök hallott tanitással ellenkezőt hirdetne nékik, el ne álljanak, magokat eltsábittatni ne engedjék. De attól sem lehet tartani, hogy az apostolok' kimúlása után ne talán történt légyen ezen tsalárd bétsusztatás. Mert halálok után is éltek tőlök oktatott hiv tanitványaik, és buzgó egygyházi előljárók, a keresztény hiveknél pedig eleven emlékezetben vala a tőlök hallott és örökségül általvett tanitás; már akkor a földnek minden ismeretes részeiben keresztény gyülekezetek virágzának, mellyek minden illyen tetemes újitásnak, ismeretlen szent könyvek' elfogadásának magokat tüzesen elleneszegezték vólna annyival inkább: mivel az első századokban élt keresztényeknek a figyelmetes és részrehajlás nélkül való visgálódásra sokkal sürgetőbb okaik valának mint a későbbi hiveknek; mert tudniillik, a keresztény hitnek vallásáért nyomatatának, üldöztetének, javaiktól megfoszttatának, kinos halálra ragadtatának, nem e földön hanem egyedül tsak mennyben várák jutalmokat, mellyet tsalárd tsábitók' irásaiknak elfogadásjokért vallások szerént nem reménylhetének. Végre; ha az apostolok' halála után bétsúsztatott könyvek a tőlök hirdetett tanitással ellenkező vallást foglaltak vólna magokban, elkellett vólna minden kereszténnyekkel hitetni azt: hogy megtéritésöktől fogva olly hitágazatokra oktattattak, mellyekről soha semmit nem hallottak; olly vallásos szertartásokat gyakoroltanak, mellyek ismeretlenek valának előttök; olly törvényekhez szabták életjöket, mellyekről az apostolok soha semmit nem emlitettek. Ha pedig az illyetén álortzás könyvekben egyedül tsak az apostolok' tanitása terjesztetett vólna is elő, még is az egész földön felette sok helyeken lévő nagy számú keresztény kösségeket a felől kellett vólna meggyőzni: hogy ők az apostoloktól, midőn még e földön éltenek, az ők tulajdon kezeikkel irtt, és köz-

re botsátott irásokat vettek, azokat otthon, és gyülekezetjeikben mély tisztelettel olvasták; ámbár azok felől azon üdőben soha semmit nem tudtak vólna. Valóban a ki egygy illyetén számtalan, minden korú rendű tudós tudatlan embereknek elámitásjokat lehetségesnek véli, okosan gondolkodó embernek neveztetni többé nem érdemel.

Tehát az új szövetségi szent irásoknak apostoli eredetjökről kételkednünk okosan nem lehet, sőt a felől mint tagadhatatlan igasságról tökéletesen megnyugtató, és teljes meggyőződésünkre bőségesen elégséges okaink vagynak.

IV. SZAKASZ.

Az új szövetségi szent könyvekneh eredeti épségökben megőrzésökről.

Nem a másolóknak és nyomtatóknak vigyázatlanságjokból eredett betűhibákról, mellyek a kéziratoknak és nyomtatványoknak öszveegygyeztetésökből könnyen megigazittathatnak, — amint ezt számos fáradhatatlan tudósok az új szövetségi szent könyvekre nézve is tselekedék, — vagyon itt szó; hanem az értelmet változtató, szánszándékos, és minden másolatokat megvesztegető hamisitásoktól állittatnak mentteknek lenni az új szövetségi szent irások.

Mert az illyen hamisitásnak vagy pogányok, vagy zsidók, vagy meghasonlott keresztények, vagy igaz hitü keresztények által kellett vólna történnie; már pedig egygyik felekezetnek sem lehet tulajdonitani ezen annyi temérdek embereket, kik ezen könyvek' közre botsátásjok alkalmatosságával a keresztény vallást követék, megigéző megvakitó utólnemértt álnokságot.

Ugyan is, pogányok vagy zsidók illyen hamisitás felől nem vádoltathatnak: mivel épen ők ellenök, és az ők valla-

sos vélekedéseik' megtzáfolására vagynak intézve ezen könyvek eleitől végig, mellyeket azért hamisitani iparkodván mostani szerkesztetésökben semmiképen meg nem hagyhattak vólna. Ide járúl: hogy a pogányok és zsidók egyenesen a keresztény gyülekezeteknek általadott, és üdején korán szorgalmatosan lemásoltt, már sok keresztény egygyházi elöljáróknak, és hiveknek kezeikben lévő, számos keresztény gyülekezeteknél köz használás végett mély tisztelettel őrzött irományokhoz hozzá nem férhettek, és igy közönséges hamisitást végbe nem vihettek. De valamelly meghasonlott felekezet által sem történhetet ezen hamisitás; mert nem lehet kimutatni ezen hamisitásokat,—mert minden vallásos tévelygéseknek megtzáfolásjokra ezen könyvekben elég világos bizonyitásokat találhatni, — mert a meghasonlottak is a katolika anyaszentegygyháztól őrzött irományokat meg nem vesztegethették. Hogy pedig a katolika anyaszentegygyház soha illyen hamisitást el nem követet, tsak abból is világos: mert ezen tsalást a meghasonlott keresztény felekezetek bizonyosan el nem hallgatták, sőt a legmérgesebb tűzzel szemére hányták vólna; de ezt semmi vallásos irók' könyveiben nem olvashatni, e felől mélyen hallgat az egész régiség.

Az illyen közönséges hamisitásra alkalmatos üdőt sem emlithetni. Mert mig az apostolok és tanitványaik éltenek, az ők szemes felvigyázásjok illy szörnyű vakmerőséget el nem nézet, meg nem engedet vólna. Az apostolok halála után még sokáig éltek a tőlök oktatott egygyházi elöljárók és keresztény hivek, kiknek buzgóságjok mindazokat kizárá az anyaszentegygyháznak kebeléből, valakik az apostolok' tanitásával akarmelly részben ellenkező tévelygést vitatni mérészlének; annyival inkább tehát meg nem szenvedte vólna a Szent Irások' hamisitását: mellyekben az új szövetségi isteni kijelentést foglaltatni, az üdvözitő hitnek és erköltsi tudománynak fő részét előterjesztetni, az igaz hitben és er-

költsi jóban állhatatos kereszténynek rendeltt természetfeletti örök bóldogság felől a megmásolhatatlan isteni igéreteket feljegyezve lenni közönségesen hitte vallotta az apostoloktól elterjesztetett egész keresztény anyaszentegygyház. Később pedig mindég több másolatok készittetvén, és ezen szent könyvek' használása meszszebb számosabbakra elterjedvén, egygyszersmind napról napra a közönséges hamisitás is mindég inkább nehezittetett, akadályoztatott, lehetetlenittetett.

Mind ezeknek erősitésökre szolgál: hogy már az első századokban az egygyházi előljárók az új szövetségi szent irásokat magyarázó könyveikbe ugyan azon szent irásokat is részenként sorról sorra béiktatták; hogy minden mai a katolika anyaszentegygyháztól meghasonlott keresztény felekezetek az új szövetségi szent irásokat kivétel nélkül mint a keresztény vallásnak törvénykönyvét tisztelik; hogy egygy könyv sintsen a földön, melly annyi nyelvekre lefordittatott vólna, annyi megszámithatatlan kéziratokban és nyomtatványokban kézen forogna és olvastatnék: és még is mind ezen megszámithatatlan másolatokban a görög betű ugyan sorról sorra, a forditások is értelmet változtató különbözés nélkül megegygyeznek. Tehát világos: hogy az új szövetségi szent könyvek eredeti épségökben megőriztettek, semmi értelmet változtató hamisitást nem szenvedtek.

V. SZAKASZ.

Az új szövetségi szent irások teljes hitelességüek.

Az új szövetségi szent könyvek' szerzői legközelebbről kinyomozhatták: valljon történtek-e valóságosan azok, amikről bizonyságot tesznek, és azért igazat irhattak; de nem is akartak másokat elámitani, hanem igazat akartak irni;

sőt ollyan tárgyakról írtak, mellyekre nézve, ha valamelly költeményeket hirdettek vólna, azonnal utóléretethettek vólna, soha senki hitelt nem adot vólna nékiek, soha semmi előmenetelök nem lett vólna, s igy ha akartak vólna is, nem tsalhattak vólna. Tehát az új szövetségi szent könyvek tiszta merő igasságot foglalnak magokban.

A) Azon férjfiak, kiktől az Úr Jézusnak élettörténetei tanitása tselekedetei felől irásban foglaltt tudósitásokat nyertünk, legkönnyebben visgálódhattak, és magokat saját tapasztalásjok által tökéletesen meggyőzhették a feljegyzett történeteknek beszédeknek valóságjokról: mert első legközelebbi tanúk valának; — mert olly történeteket, beszédeket terjesztenek elő, mellyeket magok szemeikkel láttak, füleikkel hallottak; — mert magok személyesen azon üdőben, azon helyeken töltötték életjöknek nagy részét, a midőn, és ahol az általok leirtt történetek végbementenek.

Máté, János, Péter, Jakab, és Taddeus Júdás, kiktől az új szövetségi szent könyveknek nagy részök iratott, az Úr Jézusnak állandó útitársai valának, minden oktatásait hallák, számtalan tsodatételeit szemlélék. — Lúkás azokra nézve, mellyeket az Apostolok' Tselekedetei' könyvében olvasunk, hasonlóképen szemes tanú, evangéliomára nézve pedig valamint Márk is hiteles hallomásból legközelebbi tanú. Tudniillik: Márk, Péter apostolnak mint állandó szemes tanúnak tanitványa és segédje lévén, ugyan az ő felvigyázása s igazgatása alatt irá evangéliomát, amint a legrégibb keresztény tudós irók Papiás, Ireneus, alexandriai Kelemen, és Tertuliánus köztudomásból bizonyitják; Lúkás pedig Pál apostolnak legkedvesebb útitársa a többi apostolokkal, kik Urunk' történeteinek szemes tanúi valának, barátságosan társalkodot, és azt vallja evangéliomának kezdetén: hogy amiket irni készül, azokat mind eleitől fogva szorgalmatosan kitudakozta és megértette olly tanúktól, kik mindent ma-

gok láttak és hallottak; Lúkás második századi Ireneusnak és Tertuliánusnak, harmadik századi Originesnek bizonyitásaik szerént azon evángeliomot irá le, mellyet Pál hirdetett. Bizonnyal Lúkásnak és Márknak evangélioma a többi apostoli irásokkal soha egyenlő betset tekintetet nem nyert vólna, ha az apostoloktól helybe nem hagyatott, és a keresztény gyülekezeteknek nem ajánltatott vólna. — Pál nem vólt ugyan Urunknak tanitványa vagy útitársa, de Jerusalem' városában, ahol az Úr Jézusnak jelesebb történetei végbementenek, Gamáliel nevű tudós férjfiúnak kormánya alatt buzgó farizeusnak neveltetek, és a kereszténységnek esküdt ellensége lőn; azon üdőben, azon helyen tölté ifiú s emberi korát, a midőn, és ahol a még új történeteket tökéletesen kivisgálhatá, mellyek' valóságáról igasságáról annyival inkább kellett néki meggyőződnie: mivel Urunk' mennybemenetele után nem sokára, mihelyest az isteni kegyelem által letsillapittatott indúlatoskodása elszéllesztetett előitéletei megtántorittatott vakbuzgósága néki helyesebb itéletet hozni engedének, tüstént a keresztény vallásnak legdühösebb üldözőjéből annak legtüzesebb védelmezőjévé általváltozék. — — Ezen irók olly történetekről szólanak, mellyek több izben, szemeik előtt, nyilván, fényes nappal', sok tanúknak, sőt a legravaszabb ellenségeiknek, kik midőn ezen irások közre botsáttattanak, még éltek, jelenlétjökben mentek végbe.

Igaz, az új szövetségi szent könyvek' szerzői Pált és Lúkást kivévén közönséges és tanúlatlan emberek valának; de ezen környűlállás bizonyságtételöket nem gyengitheti, se nem gyanúsithatja. Mert itt nem valamelly elmés találmányokról, mellyek különös gyakorlotságot és mély tudományt kivánnak, hanem olly történetekről vagyon a kérdés: mellyeknek bizonyos megtudásjokra tsak ép érzékek valának szükségesek. Az új szövetségi szent könyvek' szerzőinek tsak arról kellett bizonyságot tenniek: hogy az ők üdejökben

egygy jeles férjfiú élt, ki Jézus Krisztusnak nevezteték, Betlehemben születék, hazáját három esztendeig helyről helyre béjárá tanitván a népet, számos a legsúlyósabb nyavalyákban sinlődő betegeket egygy szavával vagy illetéssel tökéletesen meggyógyita; ki számos népnek jelenlétében — egygy századosnak meghaltt lyányát, — egygy náimi özvegy aszszonynak már a koporsóban fekvő és eltemetni kivitetett fiát, — egygy Lázár nevű embert, kinek teste már négy napig a sirboltban feküdöt, és romladozása miatt kellemetlen bűzt eresztet, — egygy szólitással új életre feltámasztot; ki egygyszer négy ezer embernek hét közönséges kenyérből, és kevés halatskákból, máskor öt ezer embernek öt kenyérből és két halatskákból bőséges eledelt szaporitot úgy: hogy a hulladék darabok a kézbe vett és megáldott eleséget sokkal felyülhaladnák; hogy ők ezen nevezetes férjfiúnak három esztendőnél tovább útitársai tanitványai lévén mind számtalan tsodatételeit látták, mind bölts beszédjeit hallották; hogy Jézus ellenségeitől ugyan megfogattaték, halálra itélteték, két gonosztévők között keresztre feszitteték szegezteték, meghala, teste koporsóba tétetvén fegyveres pogány katonák által őrizteték: mindazonáltal mégis (amint több izben megjövendölé) harmadnapra tökéletes épséggel és még különösebb tulajdonságokkal is biró testben feltámada, — velek feltámadása után negyven napok alatt többször társalkodék és beszélle, — testét tőlök illettetni hagyá, — velek evék, — öket oktatá, — nékik az új szövetségi tanitásnak hibátlan és foganatos hirdetésére mennyei segitséget és tsodatévő erőt igért is adot is, — szemeik' láttára mennybe felment, — azután pedig tiz nap múlva a Szent Lelket elküldé; hogy végre a Szent Lélek tüzes nyelvek' képében fejök felett megjelenvén öket tántorithatatlan bátorsággal, különféle nyelvek' beszéllésével, tökéletes vallásos tudománnyal megajándékozá. Az illyetén történetek' való-

ságáról a tanúlatlan ember szinte úgy, mint a legböltsebb hiteles bizonyságot tehet; mivel itt az igasságnak kinyomozására tsak egészséges szemek, nyiltt fülek, érző tagok kivántatnak, mellyekkel az egygyügyű emberek is szinte úgy birnak, mint a legtanúltabbak. Bizonyos tehát, hogy az új szövetségi szent irások' szerzői igazat irhattak.

B) De nem is akarának a most emlitett szerzők másokat elámitani, sőt egyedűl tsak tiszta igasságot irni vala változatlan feltételök. Ezen iróknak leghathatósabb okaik valának; hogy magokat azon férjfiútól, kinek társaságába állának, megtsalatatni ne engedjék, — azon történetekről, mellyek miatt az Úr Jézusnak állhatatos követői maradtak, magoknak teljes meggyőződést szerezzenek, — és tsak a tiszta igasságot jegyezzék fel könyveikben: mert azon eltökélés, hogy az Úr Jézusnak állandó tanitványai megmaradnak, a legkeservesebb áldozatokat kiváná tőlök. Lekellett nékik mondani vagyonjokról; pedig ha mindjárt gazdagok nem vóltak is, tudjuk még is, hogy a szegény ember is szinte úgy, sőt némellykor még inkább kedvelli betsűli tsekély jószágát, mint a dús gazdag kintseit: mivel fáradságosabban szerzi azt, és szükségét inkább érzi. Mindnyájoknak lekellett mondaniok minden legkissebb haszon nélkűl azon vallásról, mellyben gyermekségektől fogva neveltettek, sőt emberi kort is értek, — és egygy más a testi vágyódások' zabolázására nézve sokkal szorosabb vallást kellett elfogadniok; pedig tudjuk, hogy a tanúlatlan koros embert minden haszon nélkűl még sokkal nehezebb vallásának változtatására rábirni, mint a tudóst: ki az elejébe terjesztett okoskodásoknak megértésére alkalmatos, és azoknak nyomosságát általláthatja. Ha valamelly tanúnak vallástételéből haszna kerekedik, — ha ez által vagyonja gyarapodik, betsűlete tekintete nevekedik, fényes jövedelmes hivatalt nyer, — vagyon okunk igazmondó szándékáról kételkedni; de az apostoloknak és első tanitványok-

nak egyenesszivűségök az illyes megvesztegetésnek gyanújától egészen mentt. Elein ugyan a zsidóknak akkori vélekedésök szerént reménylék az apostolok, hogy az Úr Jézus, mint a régen megigértt Szabaditó, hatalmas földi birodalmat fog felállitani, s abban nékik az első tisztségeket fogja osztogatni; de távol légyen, hogy az Üdvözitő őket ezen hibás álmodozásban ábrándozásban önnön feltételeinek sebesebb előmenetelök végett erősitette vólna, s az illyetén reményekkel ketsegtette vólna: sőt inkább minden előfordúló alkalmatossággal ezen helytelen előitéletjöket, hiába való üres képzelődésöket megtzáfolni elrontani iparkodék, — félbeszakadás nélkűl szegénységben folytatá életjét e földön, — többször megjövendölé nékik, hogy felfog feszittetni és gyalázatosan megfog öletni, — soha földi bóldogságot nem igért nékik, hanem üldözést, sok szenvedést, és végre kinos halált; többször figyelmezteté őket azon szomorú következésekre: hogy tanitásának állhatatos követése, és buzgó hirdetése, személyéhez tántorithatatlan hivségök által semmi üdeigtartó hasznot nem fognak nyerni, hanem sokféle veszélyeket fognak fejökre vonni, — tulajdon attyokfiaitól halálra kerestetni, — a zsidó egygyházi gyülekezetekből kizáratni, — a városokból kiűzetni, — törvényszékek' elejébe hurtzoltatni, — fogházakban bilintseztetni, — végre erőszakos halállal földi életjöktől megfoszttatni fognak. Midőn pedig már ezen viszszatetsző jövendőmondások teljesedni kezdődtek, — midőn az apostolok tanitójokat ellenségeinek kezeiben lenni, szidalmaztatni, tsúfoltatni, a vesztőhelyre kivezettetni, egygy gonosztévőnek gyalázatos halálával kivégeztetni láták: ekkor egygyszerre semmisittettek minden még szivökben pislogó földi reményeik, magok sem tudták, mi tévők legyenek? mindnyájan nagy habzásba tusakodásba elmerűlve tőle elkészülni látszattak, és ez kétség kivűl meg is történt vólna, ha legkissebb okok lett vólna valamelly velek elkövetett tsalárd-

ság felől gyanakodni. Kétség kivűl, ha az apostolok és első tanitványok Jézus' számtalan tsodatételeinek, azután pedig feltámadásának és mennybemenetelének valóságjokról tökéletesen meg nem győződtek vólna: — nagy tsendesen hajlékjokba viszszatértek vólna, — a félbeszakasztott halászást ismét előfogták vólna, — azon férjfiúról, a ki őket olly tsúfosan elámitotta, tsak emlékezni is szégyenlettek vólna, — s igy tanitójok' halálával az egész játéknak vége szakadt vólna; ez múlhatatlanúl történt vólna akkor: mikor már rájok is következet a sor, midőn magokat az új tanitás miatt egész nemzetjöktől gyűlöltetni, némellyeket megveszszőztetni, Istvánt agyonköveztetni, az egygyik Jakabnak fejét vétetni, mindnyájokat hasonló szörnyű halállal fenyegettetni tapasztalák. Még is tántorithatatlanúl ragaszkodtak az Úr Jézushoz és tanitásához; épen azon üdőben, mellyben a nékik előre megmondott veszélyek már kitörtek fejökre, akkor állának ki naponként tanúbizonyságjok' nyilatkoztatására, bátran mentek a zsidó és pogány itélőszékek' elejébe, semmi fenyegetődzés, semmi kin, semmi halál' neme nem birhatá őket vallástételök' megmásolására. Tehát az önnön haszonkeresés igazmondó szándékjokat meg nem tsorbithatta, el nem fordithatta: mivel tanúbizonyságjokból nem tsak semmi földi hasznok nem vala, hanem inkább az által számkivetést, bujdosást, fáradságos útazásokat, szükséget, szegénységet, sanyarúságot, vaslántzakat, kinos halált okozának magoknak.

Igért ugyan az Úr Jézus tanitványainak és hiveinek bőséges örökétartó jutalmat mennyben, ezen bóldogságot reménylék az új szövetségi szent irások' szerzői is, ez vólt leghathatósabb ösztöne vitéz elszánásjoknak; de egygyszersmind kötelezé is őket az igazmondásra. Mert az Úr Jézus tsak a tökéletes erköltsiségnek bizonyitá nyitva állani a jobb életnek kapuit, amint magok vallják irásaikban, és magok kár-

hoztatnak könyveikben minden képmutatást, tsalfaságot, hazugságot; ha tehát a lélek' üdvösségét egyenesen illető tanitásban történetek' előadásában az egész emberi nemzetet elámitani törekedtek vólna, minden viszontagságokat, mellyeket állhatatos tanúbizonyságjok miatt tűrniek kellett, haszontalan szenvedtek vólna, — a jobb életre való reménységöket ön magok semmisitették vólna, — tulajdon tanitásjok szerént a legszentebb legigazabb Istentől kemény büntetést vontak vólna nyakokba. Már pedig illy kába gonoszságot okos észszel biró ember felől lehetetlen állitani; holott ellenben a szent irások' szerzői semmi esztelenségnek, hanem inkább a legnyúgodtabb meggyőződésnek, a legforróbb igasság' szeretetének adák nyilvánságos jeleit minden sorjaikban.

Irásjok' szerénye természetes, egygyügyű, minden erőszakos szószaporitás nélkül könnyen folyó, egészen igaz beszédhez illő. A legjelesebb történeteket, mellyek tanitójok' tekintetének nevelésére szolgálnak, röviden minden himezés nélkül emlitik; igy. bizonyitják: — parantsola a szeleknek és a tengernek és tsendesség lőn; — mondá a bélpoklosnak: akarom, hogy megtisztúlj, és azonnal meggyógyúlt; — illeté a koporsót, és monda: ifiú keljfel, és a meghaltt felüle, s adá őtet annyának. Illyetén egyenes kifejezésekkel pedig rakva vagynak, majd nem azokból állanak az új szövetségi szent irások. — Gyakran még olly környülállásokat is hoznak elő, mellyek első tekintetre tanitójok' ügyének épen nem látszatnak kedvezni, s a mellyeket más iró, kinek egyedül a tiszta igasságot előterjeszteni nem feltétele, inkább hallgatással elmellőzöt vólna. Igy bizonyitják: hogy az Úr Jézus megfogattatása előtt szomorkodot, ájúlt, vérrel veréjtékzet; hogy Heródestől mint valamelly megtébolyodott elméjű ember kinevettetett, és kitsúfoltatott; hogy a kereszten mindenféle rendű emberektől kigúnyoltatott, maga

pedig olly szavakra is fakadot, mellyeket tsak magokban vévén könnyen panaszos tűrhetetlenkedésre lehet elmagyarázni; — ezek, és más hasonló környűlállások bizonyosan elhallgattattak vólna attól, a ki tsak azon törte vólna fejét: hogy tanitójának, kinek életét örök emlékezetűl leirni magában elhatározá, betsületet tekintetet tisztelőket szerezzen, azt ditsérje magasztalja, minden olvasókkal megkedveltesse. — Sőt olly minden részrehajlás nélkűl való egyenesszivűséggel irák az új szövetségi szent könyveket szerzőik, hogy még önnön és társaiknak alatsony születésöket, hibáikat is ahol a történetekbe belé fonva valának, vonakodás nélkűl megemlitenék, bátor többeket ezek közzűl ők kivűlök senki sem tudna. Minden szépitgetés mentegetés nélkűl elbeszéllik: köz rendű szüléktől származásjokat, tudatlanságjokat, hibás előitéletjeiket, földi nagy bóldogságra többször kijelentett ásitozásjokat, az elsőségről gyáva versengésöket, tanitójok' ellenségeire az égből tüzes nyilakat lebotsáttatni sürgető — boszszút állani kivánó mérgességöket, gyakran tanitójoknak előterjesztett helytelen kérdéseiket, az Ur Jézustól többször hallott őket illető szemrehányásokat és dorgálásokat, tanitójoktól megfogatatásakor eltávozásjokat', és a legbuzgóbbnak közzűlök Péternek minden fogadása mellett is még esküvéssel erősitett hitszegését. Ellenben azokat, kik az Ur Jézust és tanitványait igasságtalanúl üldözék, legkissebb átokkal vagy szitokkal sem illetik, sőt azt minden kereszténynek tilalmazzák, magok pedig minden indúlatoskodás nélkűl terjesztik elő a legszörnyűbb kegyetlenségeket. Illyen magaviselet, illyen irás' szerénye tsak olly férjfiaknak tulajdonjok: kiknél semmi sintsen szentebb az igasságnál, — kik az igaz tanúbizonyságot eleibe teszik önnön betsületjöknek, — kik készebbek akarmit is szenvedni inkább, mint hazugságról, tsalfaságról, ámitásról vádoltatni.

Ezen igazmondó egyenesszivűségnek kell tulajdonitanunk: hogy,— ámbár nyoltzan valának az új szövetségi szent könyvek' szerzői, — ámbár ugyan azon történetek, ugyan azon hitágazatok, és erköltsi törvények több külön könyvekben előhozatatnak, — ámbár a külön irások külön helyeken és üdőben szerkeztettek öszve, és láttak először napvilágot,— még is semmi valóságos ellenkezést nem találhatni ezen irásokban. Az egész különbözés tsak abban áll: hogy az egygyik kevesebb, a másik több környűlállásokat emlit, — az egygyik Urunk' beszédjeit bővebben irta le, a másik tsak némelly kifejezéseket hoz elő azokból; de ismét ezen különbözésből is világos: hogy az ámitók' szokása szerént öszve nem szólalkoztak, sem egygyik a másiknak könyvéből nem költsönözte előadását, másképen minden legkissebb különbözést is kikerűlhettek vólna.

C) Még figyelemre méltó az is: hogy ezen szent irások' szerzői olly történetekről tesznek bizonyságot, mellyekre nézve másokat elámitani lehetetlen vala. Olly történetekről szólanak, mellyek nyilván fényes nappal számos különféle tanúknak szemök' láttára, az öszvesereglett nép előtt, tanitójoknak esküdt ellenségei' jelenlétében, — kik közzűl, midőn ezen irások közre botsáttattak, még elegen éltek, — mentek végbe; azon helyeken szólanak, ahol ezen történetek köz figyelmetességet vontak magokra; jeles, az egész zsidó népet, sőt az egész emberi nemzetet, és annak jövendő örök bóldogságát illető tárgyakról szólanak. Hallgatóiknak és első olvasóiknak épen nem vadászszák jótetszésöket, hanem értelmesen kimondják a zsidóknak: hogy az Istentől küldött Üdvözitőt megvetették, a nemzetnek legböltsebb leghasznosabb tsak jótéteményekről ismeretes tanitóját, a legártatlanabb férjfiat megölték; —ki gonoszságjoknak és hitetlenségjöknek tagadhatatlan megtzáfolására ditsőségesen feltámadot, — kinek ámbár fegyveres római vitézek által őriz-

tették koporsóját, többé senki elő nem mutathatta haltt testét; ezt bizonyitják a zsidó irástudók, farizeusok, a jerusalemi főtanáts előtt, kiknek kevélységök ezen tanúbizonyság által felette sértették, — kiknek az egész régi Móses által kihirdetett törvénynek — megállapitott zsidó vallásnak következő megszűnését tsak hallani is borzasztó vakmerőségnek látszaték, — kiknek ebből származó hatalmoknak, tekintetjöknek, jövedelmöknek tsökkenetje nem kevés félelmet okozot. Illy környülállásokban lehetetlen vala a tagadhatatlan igasságnál egyebet mondani a nélkül, hogy a kivántt előmenetelnek útja mindjárt az első lépésekre örökre bé ne vágatassék. Tsak ugyan megtilalmaztatott az apostoloknak kemény büntetés alatt a Názáreti Jezusnak tanitását hirdetni; de amaz az előtt olly félénk férjfiak tsak azt adák feleletül a zsidó nemzet' elöljáróinak AT. IV. 19. 20.: Ti magatok itéljétek meg, valljon helyes-e inkább néktek, mint Istennek engedelmeskedni? lehetetlen nem szólanunk azokról, mellyeket láttunk és hallottunk. Az apostolok AT. V. 40. meg is veretettek buzgóságjok' folytatása miatt, de azért el nem némúlának, azért meg nem szűnének Jerusalemben, és mindenütt, ahová jöttenek, életjök' veszedelmével is tanúbizonyságjok' újitásától, a keresztény vallásnak terjesztésétől.

Mérészelné bár valaki nálunk azt hirdetni: hogy egygynehány holdnapok előtt szörnyű kinok között megöletett ugyan, de harmadnapra feltámadot, és mennybe felment egygy nevezetes bölts férjfiú, ki három esztendeig fáradhatatlanúl béjárá magyar országnak minden részeit, tanitá a népet, számtalan jeles tsodákkal erősité tanitásának igasságát, de azért meg is hagyá az örök üdvösségnek elvesztése alatt, hogy kiki tanitását elfogadja, s a szerént folytassa életjét. Valljon nagy munkába kerülne-e kinyomozni: igazak legyenek-e ezen kihirdetett történetek vagy sem? Valljon nem v: gálódnék-e kiki minden tehetsége szerént leg-

szorgalmatosabban utánna? Valljon az ámitók' hazugságai felfedeztetvén, napfényre hozatván, találkoznék-e tsak egygy okos ember is, ki állandóan hinne illyen szemtelen tsábitóknak? semmi történetkönyvben nem olvashatni: hogy valamelly vallás illyen kézzel fogható szembetűnő tsalárdságnak és hazudozásnak útján terjedet, gyarapodot vólna. Már pedig az apostolok épen azon üdőben, országokban, nemzeteknél, — a midőn, ahol, a kiknél a tudományok virágoztak, — az Úr Jézus' tsodatételeinek hirdetésökkel, és az Úr Jézus' nevében munkáltt tsodák által tevék le a keresztény anyaszentegygyháznak talpköveit, és nem tsak soha hazugságon nem éretettek, hanem inkább mindjárt hivatalos foglalatoskodásjok' kezdetén — azon helyeken, ahol az Úr Jézus múlatot, — azon embereknél, számos hallgatóiknál, kik Jézus' tsodatételeinek szemes tanúi valának, — hitelt nyerének. Magában a fő városban Jerusalemben Urunk' mennybemenetele után nem sokára nevezetes nagyszámú kösséget gyűjtének egygybe zsidókból, kik tanitásjokat elfogadák, tanúbizonyságjok' igasságát elismérék; és pedig nem tsak szegény tanúlatlan egygyügyű, hanem vagyonos tudós emberekből is lőnek az Úr Jézusnak hivei tanitványai. Az Apostolok' Tselekedeti' könyve szerént ezrenként térének a keresztény vallásra, és pedig sokan a zsidó papok közzűl is; sőt a kik az előtt Jézust és apostolait mérgesen üldözék, legbuzgóbb védelmezőik lőnek mint Saul azután Pál. Már ezeknek tsak ugyan tökéletesen kellett meggyőződve lenniek azon történetek' valóságáról, mellyeken az apostolok épiték tanitásjokat, másképen nem foghattak vólna kezet olly emberekkel, kiket az előtt gyomrokból útálának, és a kiknek társaságjokban a földi bóldogságra nézve semmit sem lehetet nyerniek, hanem inkább mindent elkellett veszteniek, és nemzetjöknek hatalmasabb részétől, melly magát megáltalkodva az Úr Jézus' tanitásának elleneszegezé, megvetést,

gyűlölséget, halálos üldözést kellett tapasztalniok. — Tsak hamar, minden vélekedésnél sebesebben elterjede a keresztény vallás Jerusalem' környékében is, egész Judeában, Samariában, Siriában, Kiss Ásiában, melly tartományok' lakósainak hasonlóképen igen könnyű vala a szomszéd földön végbementt nálok is kihirdetett nagy történetek' valóságát kinyomozni. A keresztény anyaszentegygyháznak már zsengéjében több jeles emberek, mint a most emlitett könyvben olvashatni, az Úr Jézusnak nyájában szemléltettek: Kandátzes szeretseny királyné' kintstárnokja, Kornélius az olasz katona osztálynak századosa egész háznépével, Szergius Pál Tziprus szigetben római helytartó, Dienes az atenási böltsek' tanátsának tagja, és Pálnak Filippébe küldött leveleként még a római tsászári udvarban is sokan; továbbra pedig sokan a pogány böltsek közzűl is a keresztre feszitett tanitónak engedelmeskedni tarták vallák fő ditsőségjöknek: illyenek valának Jusztinus, Atanágorás, Tatziánus, alexandriai Kelemen, Tertulianus, és egyebek; kik az igasságról való egész meggyőződés nélkűl, főképen azon üdőben annyi kedvetlen következésekkel egygybekötött nyilvánnyos vallásváltoztatásra soha rá nem adták vólna fejöket.

Igaz ugyan, hogy az új szövetségi szent könyvek nem mindjárt az Úr Jézusnak mennybemenetele után iratattak; de az is bizonyos: hogy azon irások még akkor, a midőn Krisztus Urunk' történetei eleven emlékezetben valának, botsáttattak közre, s azon könyveknek egész gyűjteményök Jerusalemnek Urunk' mennybemenetele után negyvenkettedik esztendőre elkövetkezett elpusztúlása előtt már elkészűlt, és a keresztény gyülekezetekben olvastatott, — mivel ezen könyvekben a zsidó birodalomnak történtt feldúlásáról, felforgatásáról, végső romlásáról említés nem találtatik; bizonyos, hogy az egygyik Jakabot kivévén a többi apostolok még mind éltek, midőn ezen irások a hivektől olvastatni kez-

dettek; bizonyos, hogy senki az apostolok, vagy Urunknak hetven tanitványai közzül ezen irásokat hazugságról nem vádolta, hanem inkább minden apostoloknak és első tanitványoknak tanitásjok tökéletesen megegygyezet ezen irások' foglalatjával: mert mindég azokat, amiket e könyvekben olvasunk, taniták az egygyházi elöljárók, azokat és úgy vallák a keresztény hivek, azokat bővebben könyveikben magyarázák fejtegeték a tudós szent atyák; eleitől fogva épen azon okból tiszteltettek annyira a keresztény hivektől ezen irások: mivel az apostoloktól az első hiveknek, keresztény gyülekezeteknek, egygyházi elöljáróknak mint az Úr Jézusnak tsalhatatlan tanitását, merő igasságot magokban foglaló könyvek mind az igaz hitre mind az erköltsi tudományra nézve fő sinórmértékül általadattak, ajánltattak, olvastatni és teljesittetni rendeltettek. Annakokáért helyesen lehet igy okoskodnunk: Valamiket az új szövetségi szent könyvekben olvasunk, azokat Urunknak apostolai, és hetven tanitványai szinte úgy hirdették tanitották, mert ők adák által ezen irásokat a keresztény gyülekezeteknek, egyedül az ők helybehagyásjok által nyertek köz hitelességet; — úgy de az apostolok és első tanitványok mindjárt Urunk' mennybemenetele után senkit sem tsalhattak vólna meg, ha akartak vólna is: mert, ha az Ur Jézust illető tsodálatos történeteket tsak magok költötték vólna, bizonyosan haladék nélkül szemökre térittetett vólna a hazugság, kinevettettek, bétorkoltattak, soha semmi előmenetelök többé nem lehetet vólna; — tehát az új szövetségi szent irások' szerzői is, kik az apostoli köztanitásnak tsak rövid foglalatját terjesztették elő soha olly különös hitelességet nem nyerhettek vólna, ha mind azok, a mikről bizonyságot tőnek, igazán valóságosan úgy nem történtek vólna.

VI. SZAKASZ.

Az új szövetségi szent könyvek isteni igazgatás alatt készültt irások, mellyekbe ugyan azért szerzőiktől semmi hiba nem tsusztatott bé.

Az új szövetségi szent könyvek' szerzői, kikről nem kételkedhetünk, hogy igazat irni akartak, és tsak tiszta igasságot terjesztenek elő a kereszténységnek általadott tudósitásokban, világosan bizonyitják: hogy az apostoloknak az Úr Jézustól tanitásának tsodatételeinek az egész földön minden népek között kihirdetésök, és minden hallgatóiknak az új szövetségi vallás' elfogadására követésére az örök büntetés' elkerülése s az örök bóldogság' megnyerése végett kötelezésök meghagyatott; — hogy ezen leghasznosabb legszükségesebb hivatalnak foganatos teljesitésére állandó mennyei segitség, melly által a hibák ejtésétől megfognak oltalmaztatni, az Úr Jézustól nékik igértetett; — hogy tsodatévő erővel Istentől megajándékoztattak, melly által az igért segitség isteni igazgatás felől mind ön magok bizonyosokká tétettek, mind hallgatóikat, kik megáltalkodott szivvel ellene nem szegezék magokat, megnyugtathatták; — hogy ugyan azért minden dühös üldözés között, minden emberi segitség nélkül képzelhetetlen sebességgel számtalan hiveket nyertenek az Úr Jézusnak. — — Úgy de az emlitett parantsolatot, vagy is az emberi nemzetnek az üdvösség' tudományára való oktatását legjelesebben teljesiték az apostolok az által: hogy az Úr Jézusnak életjét történeteit tsodatételeit jövendőmondásait, mind az igaz hitet mind az erköltsi tökéletességet illető tanitását irásba foglalva a keresztény anyaszentegygyháznak általadák; mert ezekben élnek tanitanak intenek ösztönöznek téritenek ők mai napig az egész földön, és tanitói hivataljoktól, mig könyveik olvastatni fognak, so-

ha sem fognak megszűnni. — — Tehát a tanitói hivatalnak helyes minden botlás nélkül való teljesitésére és végig folytatására szükséges mennyei segitség isteni igazgatás felől az Úr Jézustól nyilatkoztatott felséges igéretek, mellyeket nyerének az apostolok, különösen az Úr Jézus' tanitásának az új szövetségi szent könyvekben örök emlékezetre történtt leirását illetik.

A) Üdvözitőnk igért apostolainak állandó isteni segedelmet igazgatást, melly által alkalmatosokká tétetnének tanitásának minden hiba nélkül előterjesztésére hirdetésére. Máté' evangéliomának X. ként korán inté az Úr Jézus tanitványait: hogy az itélőszékek előtt elfognak vádoltatni, a zsidó gyülekezetekben fognak megveszszőztetni, tisztviselőknek és fejedelmeknek elejökbe fognak vezettetni a zsidóknak és pogányoknak bizonyságúl; de bátoritá is őket: hogy midőn elő fognak állittatni, ne aggódjanak azon, miképen és mit szóljanak, *Mert*, úgymond **19. 20.** v., *adatik néktek azon órában: mit kellessék mondanotok? mivel nem ti vagytok, kik szóltok, hanem a ti atyátok' Lelke, ki szól ti bennetek.* Midőn kinszenvedését előző estvén bútsúznék apostolaitól, ők pedig közelitő elválásán felette szomorkodnának, többek között **Ján. XIV. 15. 16. 17. 26. XVI. 13.** igy ébreszté őket: *Ha engem szerettek, az én parantsolatimat megtartsátok; én pedig kérem az Atyát, és más Vigasztalót ád néktek, az Igasságnak Lelkét, hogy örökké veletek maradjon. Ama Vigasztaló Szent Lélek pedig, kit az Atya az én nevemben elküld, az megtanit titeket mindenekre, s eszetekbe juttat mindeneket, valamiket néktek mondottam. Mikoron pedig eljön amaz Igasságnak Lelke, minden igasságra vezérel titeket.* Ezen igéretjeit mennybemenetele előtt **AT. I. 8.** és **Mát. XXVIII. 18. 19. 20.** szerént következőkkel fejezé bé az Úr Jézus: *Elveszitek a felyülről rátok leszálló Szent Léleknek erejét, és lésztek né-*

kem tanúim Jerusalemben, egész Judeában, és Samariában, és mindenfelé a földnek végső határáig. Minden hatalom adatott nékem mennyen és földön; annakokáért elmenvén tanitsatok minden népeket, — oktatván őket: hogy megtartsák mind azokat, valamiket parantsoltam néktek. És imé! Én veletek vagyok mindennap világ' végezetéig. Üdvözitőnknek, ki tanitásának igasságát, igéreteinek tsalhatatlanságát, isteni mindenhatóságát számtalan tsodákkal minden kételkedésen kivül helyhezteté, ezen értelmes szavaiból nyilván kitetszik: hogy jót állot, kezességet vállalt magára a felől, hogy apostolai sem el nem felejtik a tőle hallott vallástudományt, sem azt helytelen fejtegetésekkel el nem tsavarják.

B) Azonban, hogy — mind az apostolok annál szabadabb bátorsággal és annál jobb kedvel folytatnák felette sok akadályokkal és veszedelmekkel egygybekötött hivataljokat, — mind pedig léendő hallgatóik a nékik hirdetett tanitásnak mennyei eredetéről, tsalhatatlan igassága felől meggyőzetnének; az Úr Jézus tsodatévő erőt is igért nékik, közlöt velek. Az ő szavai bútsúzó beszédjében Ján. XIV. 12. 13.: *Bizony bizony mondom néktek: a ki én bennem hiszen, a melly tselekedeteket én tselekszem, azokat ő is fogja művelni, sőt azoknál nagyobbakat is fog végbevinni; és valamiket kérendetek az Atyától az én nevemben, azt megtselekeszem: hogy az Atya a Fiúban ditsőittessék.* Ismét Márk. XVI. 15,-20. ként mennybe felemelkedni már készülvén igy szóla apostolaihoz: *Elmenvén az egész földre hirdessétek az Evangéliomot minden embernek; a ki hiszen, és megkeresztelkedik, üdvözül; a ki pedig nem hiszen, elkárhozik. Azokat pedig, a kik hisznek, ezen jelek követik: az én nevemben ördögöket űznek ki; új nyelveken szólnak; kigyókat foghatnak kezökbe; és, ha valami halálost isznak, nem árt nékik; a betegekre kezeiket tészik, és meggyógyúlnak;*

azok pedig elmenvén tanitának mindenütt az Úr [velek egygyütt munkálkodván és az oktatást erősitvén az azt követő tsodatételek által. Tsak ugyan Urunk' mennybemenetele után tizedik napra, midőn az apostolok, több tanitványok és hivek egygyütt ájtatoskodnának, hallatszék az égből véletlenül nagy zúgás, és mindjárt megjelenének nékik tüzes nyelvek, mellyek kire kire közzülök alászállának; ekkor felette nagy változás történék az apostolokkal. Azonnal nagy bátorsággal, mellyet többé semmi viszontagság fenyegetés büntetés halálig való kinzás meg nem tántorithatot, kiállának Jerusalemnek útszáira, és kezdék hirdetni az Úr Jézusnak feltámadását és tanitását; — az Üdvözitőnek gyalázatos keserves kinszenvedésében és halálában tsak az egész emberi nemzetnek bűneiért szükséges engesztelő áldozatot szemlélék; — Istennek az emberi nemzet' bóldogitására intézett szent végzéseiről, a legfennségesebb, az emberi elmét messze felyülhaladó hit' titkairól legszorosabb rendben és egygybekötésben szólának; — olly tökéletes erköltsi tanitást terjesztének elő, mellyhez hasonlót semmi más isteni kijelentés által meg nem világositott, vagy attól elállott tudósok' irásaiban fel nem találhatni; — egygyszersmind pedig tsodatévő erőt is nyerének. A tsodatételek között első vala az idegen nyelveken, mellyeket soha nem tanúltak, akadozás nélkül való szólás úgy: hogy ámbár akkor tizenöt külső Országokból találtatnának Jerusalemben Zsidók, (kik megtelepedésök' helyéről a zsidó pünkösti ünnepnek megülésére Jerusalembe felgyülének) mind azokkal nagy bámúlásjokra azon Országok' honnyi nyelvén beszéllnének az apostolok; ezen ajándékra való elkerülhetetlen szükségök, hogy minden nemzeteket magok tanithassanak. Tovább Péter Jerusalemben egygy születésétől öszvesugorodott negyven esztendős embert a Názáreti Úr Jézusnak nevében tüstént felegyenesitet, és talpra állitot; Lidda városában egygy Enea nevű nyoltz

esztendőtől fogva ágyban feküvő szélütött embernek ama szavakkal: Enea gyógyitson meg téged a Jézus Krisztus! előbbi teljes egészségét viszszaszerzé; Joppe városában Tabita nevű már kiteritett meghaltt aszszonyt egygy keljfel szóval feltámasztot; sőt ahol Péter elméne az utszákon, kivivék a betegeket, és a kikre tsak árnyéka esék, meggyógyúlának. Hasonlóképen Pál apostol Likaonia' tartományának Listra nevű városában egygy születésétől sánta embert egygy szóval bajától tökéletesen megszabaditot; sőt olly mértékben birt Pál tsodatévő ajándékkal, hogy még azon betegek is, kikre tsak keszkenőit vagy ruha darabjait tevék, egészségöket viszszanyerék. Általjában az apostolok sok és nagy tsodákat munkállának a nép között, és Jerusalemnek egész környékéből felvivék az apostolokhoz a nyavalyákban sinlődőket, kik mind meggyógyittattak. Mind ezeket az Apostolok' Tselekedetinek hiteles könyvében olvashatni.

C) Az emlitett okokból az apostolok is úgy kivánák hallgattatni és teljesittetni a tanitást, mellyet hirdettek, mint minden hibától mentt, Istentől kijelentett tudományt. Már azon levelben, mellyet a Móses' törvénye kötelezésének megszűnése felől Jerusalemben az a miatt egygybegyültt apostolok AT. XV. az antiokiai hiveknek irtanak, igy fejezék ki magokat: *Tetszék a Szent Léleknek és nékünk.* János evangéliomának végén ön magáról bátran irja: *Ez az a tanitvány, a ki ezekről bizonyságot tészen, és ezeket irá, és tudjuk, hogy igaz az ő bizonyságtétele;* első levelének kezdetén vigasztalja a hiveket ama nyugtatással: *Ezeket irjuk tinéktek, hogy a ti örömötök teljes légyen;* titkos Jelenései' könyvének végén pedig kemény fenyegetéssel tiltja: *Hogy ahhoz senki semmit hozzá ne adjon, sem azt ne tsonkitsa.* Péter, Jakab, Taddeus Júdás apostolok' leveleikben az Úr Jézus Krisztus' választott követjeinek nevezik magokat, és azt kivánják levelök' olvasóitól: hogy kételkedés nélkül hitelt

adjanak, engedelmeskedjenek szavaiknak. Pálnak, ámbár szinte olly tsodákkal megbizonyitá mennyei elválasztását, és küldetését, mint a többi apostolok, — még is, mivel az Úr Jézussal úgy nem társalkodot, — sokan a hivek közzűl is elein ellene szegezék magokat nékie, és kérdésben vevék Istentől meghatalmazását; innét annak valóságáról kénytelen vala Pál gyakran emlékezni leveleiben. A Galátziában lévő hivekhez I. 11. 12. II. 8. igy ir: *Tudtotokra adom néktek atyámfiai! hogy az Evangéliom, mellyet én hirdettem, nem emberi találmány; mert én is nem embertől vettem azt, sem pedig nem tanittattam arra, hanem a Jézus Kriztusnak kijelentése által nyertem. — A ki Péterrel munkálkodék az apostoli hivatalnak a zsidók között teljesitésére, az munkálkodék velem is a pogányok között.* Korintusba küldött 1. II. 12. 13. közönségesen szól magáról és apostoltársai felől: *Mi nem a világnak lelkét vettük, hanem a Lelket, ki Istentől vagyon, hogy ismérhessük azokat, mellyek Istentől ajándékoztattak nékünk; ezek' előterjesztésében ugyan azért nem is élünk olly kifejezésekkel, mellyekre emberi böltseség tanit, hanem a mellyekre a Szent Lélek tanit bennünket.* Teszszalonikába intézett leveleiben 1. IV. 8. — 2. II. 15. III. 14. 15. azt sürgeti: hogy a hivek úgy fogadják levelét mint szóval való tanitását, és mind a kettőnek úgy higyjenek, mint az Isten' szavának, azokkal pedig, kik leveleinek ellene szegezik magokat, ne társalkodjanak, miglen nyakasságjoktól el nem állanak: *Annakokáért*, szavai, *legyetek állhatatosok, és tartsátok meg a hagyományokat, mellyekre tanittattatok akar beszédünk, akar levelünk által; — a ki ezeket megveti, nem embert vet meg, hanem Istent, ki adta is minékünk az ő Szent Lelkét.*

Márk és Lúkás ugyan nem valának apostolok; de tudjuk, hogy a keresztény anyaszentegygyháznak zsengéjében

nem tsak Urunk' apostolai, és tanitványai, hanem más jeles Férjfiak is nyerének tanitói hivatalra Szent Lelket: illyen vala nevezetesen Pál, és István első Keresztény vértanú. Tudjuk az egész régiség' bizonyitásából, és magokból az új szövetségi szent könyvekből: hogy Márk Péternek, Lúkás Pálnak útitársa, hiv tanitványa volt, innét könyveiket méltán úgy lehet tekinteni, mintha azokat általok a most emlitett apostolok tsak leiratták vólna. Tudjuk, hogy amit minden üdőben mindenütt az egész kereszténység hittzikkely gyanánt vallot, az tsak a Szent Lélek által a tanitásban igazgattatott apostoloktól vehette eredetjét;—úgy de bizonyos minden régi szent atyáknak irásaikból és minden keresztény felekezeteknek egygyezésökből, hogy Márknak és Lúkásnak könyvei mindég szinte úgy olvastattak betsültettek tiszteltettek a hivektől, mint az apostolok' irásai, sőt épen ezen könyvekről soha semmi kételkedés vagy kérdés sem támasztatott, hanem állandó köz értelemmel az új szövetségi szent irásokhoz számittattak: — tehát magoktól az apostoloktól, kik e részben nem hibázhattak, tanúlta e könyveknek isteni igazgatásból folyó legfőbb hitelességöket az első közönséges keresztény anyaszentegygyház, mellytől ezen igasság épen úgy, — valamint magok e könyvek általadattattak, — századról századra örökségűl általvétetett.

Ami illeti azon új szövetségi szent irásokat, mellyeknek apostoli eredetjöket a keresztény anyaszentegygyháznak némelly része egygy üdeig el nem ismérte; ezek is, mellyek már felyűl megneveztettek, mihelyest közönségesen megbizonyosodott felőlök, hogy apostolok légyenek szerzőik, azonnal vonakodás nélkűl a többi szent irásokkal egyenlően mint isteni igazgatás alatt készűltt minden hibától mentt könyvek az egész anyaszentegygyháztól elfogadtattak.

Végre az új szövetségi szent könyveknek isteni igazgatás alatt történtt leirásjokról szerzésökről állandó köz hitét

a kereszténységnek bizonyitja az: hogy az első keresztény századtól fogva ezen irásokat mint fő törvénykönyveket a legnagyobb szorgalmatossággal magyarázták az egygyházi előljárók, — ezen irások mint Istennek igéi olvastattak a gyülekezetekben az isteni tiszteletnek alkalmatosságával, — ezekből tzáfoltattak meg a tévelygők, és meghasonlottak, — ezeken épiték a kérdésben vett hitágazatokra nézve hozott határozásaikat a közönséges püspöki gyülekezetek, — sőt ezekből védelmezék állitásaikat, ámbár helytelen elmagyarázással, a közönséges keresztény anyaszentegygyháznak kebeléből kilépett felekezetek is. Ugyan ezen az apostoloktól általvett hitnek az első négy századból tanúi különféle könyveikben bölts Tertuliánus és Origenes, Szent Ambrus, Krizosztomus János, Hieronimus, Ágoston és mások; kiknek nyomait követvén az utólsó közönséges Tridentomi Szent Gyülekezet a negyedik ülésben a szent könyveket tárgyazó határozásában azt vallja: hogy mind az Ó mind az Új Szövetségnek, mivel mind a kettőnek szerzője az Isten, minden könyveit, mellyekben az Úr Jézus Krisztus által előterjesztett és apostolai által kihirdetett üdvösséges igasság és erköltsi rendszabás (valamint az isteni eredetű hagyományokban is) foglaltatik, egyenlőképen tiszteli. Ennek következésében azután minden a keresztény közönséges hitet illető végzéseit a szent könyvekből sűrűen kiszedegetett bizonyitásokra épiti a Szent Gyülekezet.

VII. SZAKASZ.

Azon okok, mellyekre nézve némelly új szövetségi szent könyveknek apostoli eredetjökről elein némelly keresztények kételkedtenek.

Az új szövetségi huszonhét külön szent irományok közzül némelly egészekről, némellyeknek pedig tsak kitsiny részeikről, amint feljebb már érintteték, egygy üdeig a keresz-

tény anyaszentegygyházban némellyek kételkedtenek: ha valljon az apostolok' tollaikból vették légyen-e eredetjöket? Illyenek valának: Pálnak a zsidókhoz, Péternek 2, Jánosnak 2, és 3, Jakabnak és Taddeus Júdásnak leveleik, ismét a Titkos Jelenések' könyve; ezeken kivül Márk' evang. XVI. 9,-20.; — Lúkás' evang. XXII. 43. 44.; — János' evang. VIII. 1,-11.

Ezen kételkedésnek okai valának:

a) Némellyeknek mindjárt elein azon vakmerőségök: hogy apostoli név alatt irásokat botsátanának ki; amint említi Pál Teszszalonikába küldött második levelének II. 2. Azért nem tsoda: hogy sokan a tsalattatástól félvén mérték felett visgálódtak és késedelmeskedtek az apostoli név alatt kezökhöz jött irásoknak elfogadásjokban.

b) Az apostoli szerző' nevének kihagyása. Igy mivel Pál minden leveleinek kezdetén magát nevezi, a zsidókhoz intézett levelben pedig neve nem olvastatik, apostoli eredetje sokak előtt gyanúsá lőn.

c) Némelly leveleknek nem bizonyos keresztény gyülekezethez, hanem a pogány népek között elszélledett hivekhez intéztetésök. Mert ezeknek eredeti kéziratjaikat nem olly könnyen lehetet feltalálni, és tökéletes meggyőződés végett megtekinteni: mint a külön bizonyos egygyházi gyülekezetekhez küldötteket. Illyenek valának Jakabnak, Taddeus Júdásnak, és Péternek második levele.

d) Első olvasásra más bizonyos apostoli irásokkal, vagy a keresztény anyaszentegygyháznak tanitásával valamelly tetszetős ütközés. Igy Jakab apstolnak levelében a jó tselekedeteknek a hit felett való magasztalásjok ellenkezni látszaték Pálnak Rómába küldött levelével; mellyben a hitnek fő haszna előterjesztetik, ámbár a jóságos tselekedetek' szüksége nem tagadtatik, sőt bizonyittatik. — A zsidókhoz intézett levelnek elfogadásától idegenkedének a napnyúgoti keresztén-

nyek; mivel avval az anyaszentegygyháztól elszakadott Montanus és Novatziánus vezéreket követő felekezet viszszaélt tévelygéseinek védelmezésére. — Taddeus Júdás apostol' levelét gyanúságba hozá az abban előfordúló szent Mihály főangyalnak az ördöggel a Móses' teste felett vetekedése, ismét Énoknak jövendölése; mellyek az ó szövetségi szent könyvekben nem olvastatnak. — A Titkos Jelenések' könyve sokaknak viszszatetszék a homályosság, és abban említett ezer esztendős országlás miatt. — Márknak a feltámadásról előadása Máté' evangéliomával ellenkezni, — Lúkásnak a vérrel való veréjtékzésről bizonysága az Úr Jézushoz illetlennek, — Jánosnak pedig a házasságtörő aszszony' feloldozásáról előadása az erköltsre nézve veszedelmesnek látszaték. Azonban az illyetén ütközéseket tsak a helytelen magyarázás szülé; amint ez a maga helyén bővebben kivilágosittatik.

e) Az irásmódnak különbözése ugyan egygy szerzőnek tulajdonitott irományok között. Ezen okból ismét gyanúsnak tetszék a zsidókhoz szóló level, mivel Pálnak többi leveleitől az irásmódra nézve elhajlik.

f) Az egygyes személyekhez való küldés, és a tárgynak tsekélysége. Igy Jánosnak második és harmadik levelei mind a két most érintett okból sokaktól nem betsültettek.

g) A zsidóságból, és pogányságból megtértt keresztények között elein történtt versengés a Móses' törvényének az új szövetségben is kötelezéséről; mellytől az apostolok' határozásához képest is felette idegenek lévén a pogányságból megtértt napnyúgoti keresztények a zsidóságból megtérttekhez különösen intézett leveleknek elfogadásától is vonakodának, és igy Pálnak a zsidókhoz Péternek második, Jakabnak, és Taddeus Júdásnak leveleik újra ezen okból többektől kérdésbe vétettek.

Azonban mind ezen nehésségek, és ellenvetések, — a *d*) alatt emlittettek ugyan, a helyes magyarázás által, — a többi pedig a régi keresztény egygyházi előljáróknak, a szent atyáknak, ezen irásoknak is apostoli eredetjök felől bizony-

ságtételök, valamint minden keresztény felekezeteknek régtől fogva megegygyezésök által tökéletesen megerőtlenittetnek, és megtzáfoltatnak; amint e felől még ugyan ezen részeket illető előszóban, vagy jegyzetekben lészen említés.

VIII. SZAKASZ.

Az új szövetségi szent könyveknek törvényes feljegyzésök.

Eleitől fogva egygyházi törvények, mellyeket a keresztény egygyházi előljárók és hivek megtartani kötelesek, a püspöki gyülekezetekben hozatattak; ezen gyülekezeteknek pedig a vallást illető határozásaik egygyszersmind bizonyitják kiváltképen mind azon megyéknek, mellyeknek püspökjei jelen valának, és a végzésben részesülének, az előfordúltt és vitatott tárgyra nézve hitjöket.

Az új szövetségi szent könyveknek törvényes feljegyzésöket, az anyaszentegygyháznak akkori köz — különösen pedig a megjelentt püspököktől függő megyékben uralkodott — meggyőződésnek szorgalmatos kitudakozása, és kinyomozása után késziték egygymástól meszsze külön helyeken tartott következő püspöki gyülekezetek:

a) Frigia napkeleti tartománynak Laoditzea városában **363.** esztendőben;

b) Afrikának, melly az első századokban fő jelességű része vala az anyaszentegygyháznak, Kartágó városában **397.** esztendőben, a **47.** tzikkelyben, mellynek **97.** jelenvóltt püspökök' határozásából kezdete: *Tetszék, hogy a feljegyzett irásokon kivül semmi sem olvastassék a szentegygyházban isteni irások nevezete alatt; a törvényesen feljegyzett irások pedig ezek:* itt előszámittatnak mind a **27.** új szövetségi szent irományok ezen befejezéssel: *Ezeket az atyáktól vettük által az anyaszentegygyházban való olvasásra;*

c) Spanyol Országnak Toletom városában **400.** esztendőben;

d) Rómában Gelázius pápa üdejében az ötödik századnak végén; ámbár már ezen századnak elején 405-ben első Innotzentzius római pápa Exuperius toletomi püspökhöz küldött levelében a római anyaszentegygyháznak közönséges értelméből vallásából megegygyezéséből az általvett és hiven megőrzött régi hagyomány szerént az új szövetségi szent iráshoz számitá mind azon könyveket, mellyeket az emlitett áfrikai püspöki gyülekezet ollyanoknak vallott, és maig a római közönséges anyaszentegygyház isteni igazgatás alatt szerzett irományoknak tisztel;

e) Konstantinápolyban **692.** esztendőben;

f) Tridentom városában **1563.** esztendőben.

Mind ezen püspöki gyülekezetek' irásaiban az új szövetségi **27.** könyvek és levelek minden részeikkel egygyütt mint apostoli eredetű szent irások feljegyeztettek, egyedül tsak a Laoditzéai gyülekezet általJános' Titkos Jelenési kihagyatván.

Tehát bizonyos: hogy már a negyedik századnak végén ama nehány daraboknak a kereszténységnek egygyik részétől kétségbe hozott apostoli eredetjök tökéletesen kivilágosodot, és attól fogva az anyaszentegygyháznak köz megegygyezésével habozás nélkül vallatott; amint ezt már a kilentzedik században elváltt görög rendtartást követő nagy számú felekezetnek, — a tizenhatodik században külön szakadott helvetziai s ágostai vallástételt követőknek, — és minden egyéb mai meghasonlott kereszténveknek a római katolika anyaszentegygyházzal minden új szövetségi szent irásokra nézve kivétel nélkül teljes megegygyezésök, és egyenlő vallásjok minden kételkedésen kivül helyhezteti.

Itt megjegyzésre méltó; hogy a közönséges Tridentomi Szent Gyülekezet negyedik ülési határozásában név szerént előszámitván az Ó Szövetségnek **45.** és az Új Szövetségnek **27.** Szent Irományait utánna veti: *Ha ki pedig ugyan ezen könyveket egészen, és minden részeikkel, amint a Katolika Anyaszentegygyházban azokat olvasni szokás, és amint a*

régi közönséges diák kiadásban foglaltatnak, szent és törvényeseknek el nem fogadandja; a kizárás' átka alatt légyen. — Tovább: a diák rendtartást követő Anyaszentegygyház a második századtól fogva a szent könyveknek diák fordításával élt, mellyet a negyedik században Damazus római Pápának meghagyásából tudós Hieronimus a görög forrás szerént igazitot; azonban a 16-dik században több más diák fordítások is használtatni kezdettek, azért az emlitett Gyülekezet 4-dik ülésében e felől is igy végzet: *A Szent Gyülekezet meggondolván, hogy az Isten' anyaszentegygyházának nem tsekély hasznára szolgálna, ha tudatnék, minden diák kiadások közzül, mellyek kézen forognak, mellyiket kellessék Jóváhagyottnak tartani? rendeli és nyilatkoztatja: hogy ugyan ezen régi és közönséges kiadás, melly az anyaszentegygyházban annyi századokig folytatott hosszú használás által helybehagyást nyert, a nyilvánvos olvasásokban, értekezésekben, oktatásokban, és fejtegetésekben Jóváhagyottnak tarttassék, és senki azt akarmelly ürügy alatt megvetni ne merje se ne mérészelje.* Ugyan azért IV. V. Pius, V. Sixtus, XIV. Gergely, és VIII. Kelemen Római Pápák különösen ügyekeztenek a Közönséges diák fordításnak mennél tökéletesebb kiadásán; mellyhez e jelen magyar fordítás is szorgalmatosan alkalmaztatott de a forrásra is figyelmezve.

IX. SZAKASZ.

Az evangéliomos könyvekről közönségesen.

Evangéliom görög szó, melly magyarúl annyit tészen mint: örvendetes tudósitás. Ezen nevezet gyakran Máté IV. 23. IX. 35. — Márk. I. 14. — Róm. I. 16. — Ef. VI. 15. — Tim. 1. I. 11. az egész új szövetségi üdvösséges tanitásra alkalmaztatik: mivel annak egészen szerzője az Úr Jézus Krisztus az emberi nemzetnek elkerülhetetlenül szükséges Üdvözitője; mivel annak alapja az Úr Jézus által végrehajtott legvigasztalóbb megváltásnak munkája. Azonban tulajdonképen és szo-

rosabb értelemben az anyaszentegygyháznak első századjától fogva evangéliomnak mondatnak azon négy könyvek, mellyekben Máté és János apostolok, Márk és Lúkás apostoli tanitványok az Úr Jézusnak életjét, tselekedeteit, kinszenvedését, az emberi nemzetnek váltságáért Istennek bémutatott engesztelő áldozatját, és tanitásának legjelesebb részét leirák. Valának ugyan az első keresztény században többen is, a kik illyen tartalmú könyveket evangéliom név alatt közre botsátának, amint Lúkás evangéliomá' kezdetén emliti; illyen vala a Zsidóknak, Tzerintusnak, Ebionnak, a Gnosztikusoknak evangéliomjok; — de ezeknek helytelenségök hamar kinyomoztaték, azért meg is vetteténck a keresztény anyaszentegygyháztól, és nem sokára egészen eltüntek, tsak az emlitett négy evangéliomok mint apostoloktól részszerént eredett, részszerént jóváhagyott könyvek állandó rendszabás gyanánt az egész anyaszentegygyháztól mély tisztelettel elfogadtatván, mostanig hiven megőriztetvén, és szorgalmatosan használtatván.

Ámbár mind a négy evangéliomos könyvnek egygy tárgyjok vagyon, és azért több történeteknek előadásjokban egygyeznek; mindazonáltal figyelemre méltó különbséget is találunk közöttök. Tudniillik: minden könyvből kihagyatattak egygynémelly olly történetek, vagy környülállások, mellyek a másikban előterjeszttetnek; ugyan azon történetek az egygyik könyvben több, a másikban kevesebb környülállásokkal hozatatnak elő; az egygyik könyvnek szerzője szorosabban követi az üdőrendet, a másik szabadabban adja elő ugyan azon tárgyakat tsak a valóságra s igasságra ügyelvén. Ezen különbözésből származnak azon úgy tetsző ellenkezések, mellyek a helyes könyvmagyarázás' szabályai szerént megvisgáltatván ön magokban elenyésznek, és tsak annak szolgálnak bizonyitására: hogy az evangéliomos könyvek' szerzői sem öszve nem szólalkozának, sem egygymásnak a későbbi az előbbinek munkáját le nem irák.

JÉZUS KRISZTUSNAK

szent Máté által

irásba foglaltt

szent evangélioma.

Előszó.

Máté a sorban első evangéliomos könyvnek szerzője születésére nézve Galiléa tartományból Alfeus' atyától származott zsidó, polgári foglalatoskodása szerént vámszedő vala, mint maga vallja IX. 9. Minekelőtte az Úr Jézustól követésére hivatott vólna, Lévinek nevezteték, Márk II. 14. — Lúk. V. 27.; igy többen is valának az apostolok között, kik az apostoli hivatalra elválasztásjok után más nevet viseltek: mint Simon azután Péternek, Nathánael Bertalannak, Saul Pálnak nevezteték. Máté a régiek' bizonyitásaként előbb Judeában nemzettársainak, azután a szeretsenyek között hirdeté az evangéliomot, mellynek igasságát vére' ontásával erőszakosan a pogányoktól megöletvén erősité.

Irèneus Euszebius és Atanászius a második harmadik és negyedik századból ezen evangéliomos könyv' szerzésének üdejét Urunk' mennybemenetele után mintegy harmintzadik esztendőre tészik. Tsakugyan azon üdőtájban már erősen üldöztetének a keresztény hivek Jerusalemben

és egész Judeában a megáltalkodott zsidóktól, és igy az apostolok ugyan kéntelenittettek a zsidó földet és nemzetet elhagyni, és más nemzetek' tanitására elszélledni, — a zsidóságból megtértt kereszténeknek pedig, hogy az apostoloknak eltávozásjok után el ne álljanak az Ur Jézus' tanitásától, felette szükséges volt az Úr Jézus' életjének hiteles leirása, mellynek olvasásával magokat vigasztalhatnák, és a hitben erősödnének.

Szent Máténak evangélioma' irásában való tzéljára nézve szent Ireneus, Hieronimus, Krizosztomus János régi tudós atyák megegygyeznek tudós Euszebiussal, ki e tárgy felől ET. III. K. 24. r. igy ir: *Máté előbb a zsidóknak hirdette az evangéliomot, de midőn készülne a pogány nemzetekhez menni, zsidó nyelven azon tanitást, mellyet hirdetet, irásba foglalá azoknak emlékezetül, kiktől eltávozék;* hogy tudniillik az új megtértt zsidóknak a tőle hirdetett tanitás felől emlékirományjok lenne, mellyből a meg nem tértteknek ellenvetéseik és megtámadásaik ellen magokat védelmezhessék.

Tehát Szent Máté anyai nyelvén irá könyvét: hogy zsidó nemzettársai könnyebben érthessék és szivesebben olvasnák azt; amint Euszebiussal Papiás, Ireneus, Origenes, Hieronimus, Ágoston, Nazianzi Gergely a második harmadik és negyedik századból egygyezőleg bizonyitják, ámbár tsak a görög forditás tarttatott meg a közönséges keresztény anyaszentegygyháznak hasznára. Ugyan azért, mivel ezen könyv különösen a megtértt zsidókhoz intézteték, mindjárt kezdetén az Úr Jézusnak Dávid királytól származása emlittetik, és nemzetsora leiratik; tovább pedig a régi prófétáknak, kiknek könyveit szorgalmatosan olvasák a zsidók, az igértt Szabaditóról feljegyzett jövendöléseik rendre és sűrüen az Úr Jézus Krisztusra alkalmaztatnak.

Azonban szükséges megjegyezni: hogy mivel Máté apostol evangéliomos könyvében tsak azt irá le rövidebben,

amit Judeából elmeneteleig szóval bővebben hirdetet; és mivel semmit ezen könyvbe bé nem iktathatot, ami élő nyelvel sokáig folytatott tanitásával ellenkezet vólna: azért az e könyvben foglaltt előadást tudósitást tanúbizonyságot tanitást épen úgy kell tekintenünk, mintha mindjárt az Úr Jézusnak mennybemenetele után közre botsáttatott, olvastatott, minden még egygyütt lévő apostoloktól tanitványoktól hivektől és a zsidóságból megtértt keresztényektől mint merő tiszta igasság elfogadtatott vólna. Hasonlóképen: mivel Máténak zsidó nyelven irtt evangélioma a közönséges keresztény anyaszentegygyháztól soha sem használtatott, és már az első században eltűnt, a görög forditást pedig eleitől fogva a közönséges keresztény anyaszentegygyház épen úgy tisztelte használta, mint a többi apostoloknak eredeti munkájokat; bátran lehet következtetni: hogy ezen görög forditás vagy magától Máté apostoltól készittetett, vagy az ő felvigyázása alatt készittetvén és tőle helybehagyatván lőn a kereszténységnek köz törvénykönyve.

I. RÉSZ.

Jézusnak test szerént ösei, szűztől fogantatása, születése.

1. Jézus Krisztusnak, ki Dávidnak, Abrahám' fiának, fia, nemzetsora. 2. Ábrahám nemzé Isákot; Isák pedig nemzé Jákobot; Jákob pedig nemzé Júdát, és ennek attyafiait. 3. Júda pedig nemzé Fárest és Zárát Támártól; Fáres pedig nemzé Eszromt; Eszrom pedig nemzé Arámot. 4. Árám pedig nemzé Aminadabot; Aminadab pedig nemzé Nászszont; Nászszon pedig nemzé Szalmont. 5. Szalmon

pedig nemzé Bóztot Rákhábtól; Bóz pedig nemzé Obedet Ruttól: Obed pedig nemzé Jeszszét; Jeszsze pedig nemzé Dávid királyt. 6. Dávid király pedig nemzé Salomont attól, ki előbb Uriás' felesége vala. 7. Salomon pedig nemzé Roboámot; Roboám pedig nemzé Abiát; Abia pedig nemzé Ászát. 8. Ásza pedig nemzé Josafátot; Josafát pedig nemzé Jórámot; Jórám pedig nemzé Oziást. 9. Oziás pedig nemzé Joatámot; Joatám pedig nemzé Akázt; Ákáz pedig nemzé Ezekiást. 10. Ezekiás pedig nemzé Manaszszest; Manaszszes pedig nemzé Ámont; Ámon pedig nemzé Josiást. 11. Josiás pedig nemzé Jekoniást és ennek attyafiait a Babiloniába történtt általköltözésnek üdejében. 12. És a Babiloniába való általköltözésnek utánna Jekoniás nemzé Szalátielt; Szalátiel pedig nemzé Zorobábelt. 13. Zorobábel pedig nemzé Abiudot; Abiud pedig nemzé Eliakimot; Eliakim pedig nemzé Ázort. 14. Ázor pedig nemzé Szádokot; Szádok pedig nemzé Ákimot; Ákim pedig nemzé Eliudot. 15. Eliud pedig nemzé Eleázárt; Eleázár pedig nemzé Mátánt; Mátán pedig nemzé Jákobot. 16. Jákob pedig nemzé Jósefet Mária' férjét, kitől születék Jézus, ki Krisztusnak neveztetik. 17. Tehát e nemzetségek öszvesen: Ábrahámtól fogva Dávidig tizennégy nemzetség, és Dávidtól fogva a Babilóniába történtt általköltözésig tizennégy nemzetség, és a Babiloniába való általköltözéstől fogva Krisztusig tizennégy nemzetség. 18. Krisztusnak nemzése pedig igy történék: már eljegyeztetve lévén az ő annya Mária Jósefnek, minekelőtte öszvekelnének találtaték méhében hordozónak a Szent Lélektől. 19. Józef pedig az ő férje igaz ember lévén, és őtet hiresiteni nem akarván, titkon szándékozék elbotsátani őtet. 20. Midőn pedig ezekről gondolkodnék, imé az Úr angyala megjelenék néki álmában mondván: Józef Dávidnak fia ne féljed magadhoz venni Mária feleségedet, mert ami ő benne fogantaték, a Szent Lélektől

vagyon. 21. Szűl pedig fiat; kinek nevét Jézusnak hivod, mert ő szabaditja meg népét annak bűneitől. 22. Ez pedig mind azért lőn; kogy bételjesednék, ami megjövendölteték az Úrtól a próféta által ez igékkel: 23. Imé egygy szűz méhében fogad, és fiat szül, kinek nevét hivni fogják Emmanuelnek, melly igy magyaráztatik: Vélünk az Isten. 24. Felkelvén pedig Jósef álmából úgy tselekvék, amint megparantsolá néki az Úr' angyala, és magához vevé feleségét. 25. És nem isméré őtet, mig amaz ő első szülött fiát szülé, kinek nevét hivá Jézusnak.

Jegyzetek.

1: Jézus zsidó eredetű szó magyarúl: Üdvözitő. Krisztus görög szó magyarúl: megkenetett. Az ó szövetségben a királyok és papok megkenés által szenteltettek fel hivataljokra; már pedig az Üdvözitő az új szövetségnek — a Szent Lélek' ajándékainak bőségével mint ember felkentt felszenteltt — fő királya, fő papja; azért őtet illeti kiváltképen a Krisztus név. Jézus különösen Ábrahám' és Dávid' fiának lenni bizonyittatik, mert kiváltképen ezeknek nemzetségökből igéré Isten az Üdvözitőnek származását.

11: Már az első görög kézirati másolatokban vigyázatlanságból történhetett kihagyás Kronika' 1. III. 15. 16. igy pótoltatik: *Josiás pedig nemzé Joakimot, és ennek attyafiait, Joákim pedig nemzé Jekoniást a Bábiloniába* s a t. Tsak igy telik ki Dávidtól fogva a 14. nemzetség' száma.

13: Zorobábeltől fogva már nem olvashatni az ó szövetségnek szent könyveiben az itt tovább előszámitott nemzetségeket; azért azokat más hiteles irományokból, mellyek nemzettársai és főképen a zsidó tudósok előtt isméretesek valának, kelleték szent Máténak megértenie, és meritenie.

16: Jézus Jósefhez tsak annyiba tartozék, a mennyibe Jósef Máriának a Jézus' annyának jegyese vala; azért Jósef után elhagyatik ama szó: *nemzé*. Mindazonáltal Jósefnek nemzetsora Jézus-

nak is illeti származását: mert Mária és Jósef atyafiak egygy nemzetségből valának.

17: Ábrahámtól Zorobábelig több nemzetségek is emlittetnek az ó szövetségnek szent könyveiben; de némellyeket elhagya szent Máté: mivel kellemetesebb rendnek miatta az egész nemzetsort három osztályra, és minden osztályt tizennégy tagra határozá.

18: Minekelőtte Máriát jegyese Jósef házához általvitte vólna, lehetet Márián észre venni, hogy viselős; tudniillik: a Szent Léleknek mindenhatósága által Jézusnak teste úgy szerkezteték öszve Máriának méhében, mind az első embernek Ádámnak teste Istentől alkottaték földből.

19: Máriának mély hallgatása s Istenbe helyheztetett bizodalma szinte úgy, mint Jósefnek kéméllő szelidsége s a bal itélettől tartózkodása követésre méltó.

23: Tehát az Úr Jézus Krisztus sértetlen szűztől fogantaték, és születék, és általa különösebben öszveszövetkezék Isten az emberi nemzettel.

25: Ez tsak új erősitése annak: hogy Mária mint szűz szülé Jézust, és ő előtte más gyermeke nem vala, ámbár azután is szűz marada, és más gyermeke nem emlittetik a szent irásban.

Világositó Hivatkozások.

1: Mós. 1. XII. 3. —Kir. 1. XXIV. 7. —2. I. 14. 16. VII. 12. — Kro. 1. XVII. 11. — Zsol. II. 2. — Mát. XXVII. 42. — Márk. XV. 32. —AT. X. 38. — —2: Mós. 1. XXI. 12. XLIX. 10. — Róm. IX. 11,-13. — Zsid. VII. 14. XII. 16. 17. — —3: Mós. 1. XXXVIII. 29. — Rut. IV. 18. —Kro. 1. II. 4. 5. — — 4: Mós. 4. I. 7. II. 3. VII. 12. — Rut. IV. 19. 20. —Kro. 1. II. 10. 11. — — 5: Rut. IV. 21. 22. — — 6: Kir. 2. XII. 24. — — 7: Kir. 3. XI. 43. XIV. 21. 31. XV. 1. 2. 8. 10. 24. — Kro. 2. XII. 16. — —7: Kir. 3. XXII. 41. —Kro. 2. XXI. 1. 3. XXVI. 1. — —9: Kir. 4. XV. 7. XVI. 20. XVIII. 1. — Kro. 2. XXVII. 9 XXVIII. 27. — Iz. VII. 10,-14. — —10: Kir. 4. XXI. 1. 18. 19. 24. XXII. 1. — Kro. 2. XXXII. 33. XXXIII. 20. 25. — —11: Kir. 4. XVII

23. XXIV. — Kro. 1. III. 15. 16. — — 12: Kro. 1. III. 17. 19. — Eszd. 1. III. 2. — — 13: Kro. 1. III. 17,-19. — — 16: Lúk. I. 27. 32. II. 3. 4. 5. III. 23. — — 18: Lúk. I. 26,-38. — — 19: Mós. 5. XXII. 23. 24. — — 21: Lúk. I. 31. — AT. IV. 12. XIII. 23. — — 23: Iz. VII. 12,-14. — — 25: Lúk. I. 34. 35.

II. RÉSZ.

Jézus a napkeleti böltsektől imádtatik, Egiptomba vitetik, Heródestől halálra kerestetik, és ezen okból a betlehemi gyermekek megöletetnek.

1. Minekutánna tehát született vólna Jézus Júdának Betlehemében Heródes Király' napjaiban, imé böltsek jövének napkeletről Jerusalembe, mondván: 2. Hol vagyon, a ki született; a zsidók' királya? mert láttuk tsillagát napkeletben; és imádni jövénk őtet. 3. Hallván pedig ezt Heródes Király megháborodék és egész Jerusalem vele egyetemben. 4. És öszvegyűjtvén minden papi fejedelmeket, és a népnek irástudóit kérdezősködik vala tőlök: hol kellene születnie a Krisztusnak? 5. Azok pedig felelének néki: Júdának Betlehemében; mert igy iratott meg a prófétától: 6. És te Betlehem Júda' földje semmiképen nem vagy legkissebb Júdának fő városai között, mert kebeledből jön ki a vezér, ki az én népemet Izraelt kormányozni fogja. 7. Akkor Heródes titkon hivatván magához a böltseket szorgalmatosan kitudakozá tőlök a tsillagnak, melly nékik megjelenék, üdejét. 8. És elküldvén őket Betlehembe mondá: menjetek el, és kérdezkedjetek szorgalmatosan a gyermek felől, és, ha megtalálandjátok, adjátok tudtomra, hogy én is oda jövén imádjam őtet. 9. Kik, minekutánna meghallották vólna a királyt, elmenének; és imé a tsillag, mellyet láttanak vala

napkeletben, kalauzolá őket, mig oda eljutván megállana azon hely felett, ahol a gyermek vala. 10. Megszemlélvén pedig a tsillagot igen nagy örömmel örvendezének. 11. És bémenvén a hajlékba megtalálák a gyermeket az ő annyával Máriával, és leborúlván imádák őtet, és megnyitván kintsszekrényeiket, ajánkékokat mutatának bé néki aranyat temjént és mirrát. 12. És feleletet vévén álmokban: hogy viszsza ne mennének Heródeshez, más úton térének viszsza tartományjokba. 13. Kiknek elmenetelök után imé az Úr' angyala megjelenék Jósefnek álmában mondván: kelj fel és vegyed a gyermeket, és annak annyát, és fuss Egiptomba, és maradj ott, mig szólani fogok néked; mert Heródes keresni fogja a gyermeket, hogy elveszesse azt. 14. Ki felkelvén vevé a gyermeket és annak annyát éjjel, és eltávozék Egiptomba. 15. És ott tartózkodék Heródes' haláláig; hogy bételjesednék, ami megmondatott az Úrtól a próféta által: Egiptomból hivám az én fiamat. 16. Akkor észrevévén Heródes, hogy megjátszattatott vólna a böltsektől, felette megharaguvék; és elküldvén megölete Betlehemben és minden avval határos helyekben minden két esztendős és azon alúl való gyermekeket azon üdő szerént, mellyet kitudakozot vala a böltsektől. 17. Akkor bételjesedék, amit Jeremiás próféta megjövendöle mondván: 18. Szózat hallatott Rámában sirás és sok orditás, Rákel siratván fiait, és nem akarván megvigasztalódni, mert eltüntenek. 19. Meghalván pedig Herodes imé az Úr' angyala megjelenék Jósefnek álmában Egiptomban, mondván: 20. Kelj fel és vegyed a gyermeket, és annak annyát, és eredj Izrael' földjére; mert meghaltanak, kik a gyermek' életje után leselkedének. 21. Ki felkelvén vevé a gyermeket és annak annyát, és jöve Izrael' országába. 22. Hallván pedig, hogy Arkelaus uralkodnék Heródes Attyának helyébe Judeában, félt oda menni, és meginttetvén álmában eltére Gali-

leának részeire. 23. És oda érkezvén lakék Názáret nevű városban, hogy beteljesednék a mi megmondatott a próféták által: hogy názáretinek fog hivatni.

Jegyzetek.

1: A zsidó földnek három fő részei valának; a déli vagy alsó rész Judeának, — a közép rész Samariának, — és a felső vagy éjszaki rész Galileának nevezteték. Heródes nem zsidó nemzetségből, hanem Idumea tartományból vévén származását, és a rómaiaktól neveztetvén zsidó királynak, ő benne megszünt a zsidó nemzetnek tulajdon fejedelmei által igazgatása, s igy akkor kell vala Mós. 1. XLIX. 10. megjelennie az Üdvözítőnek. Hogy ezen utazók bölts istenfélő jóerkölcsű férjfiak voltanak egész magok viseletjök bizonyitja; a görög és diák szent irásban *mági* nevezettel különböztetnek, melly több napkeleti nemzeteknél a tudósoknak vala tulajdonjok; ajándékjaik szerént gazdagok is valának.

2: A szokatlan tüneményhez még titkos isteni kijelentésnek, és belső inditó kegyelemnek is kellett járúlnia, ámbár nem említtetik: másképen ama külföldi böltsek a zsidók' nagy Királyának születését akarminő különösségű tsillagzatnak szemléléséből minden kételkedés nélkül nem következtethették vólna. Azonban, hogy ezen jeles tsillag figyelmöket ébresztené okúl szolgálhatot még a felől Mós. 4. XXIV. 16,-19. feljegyzett, és a szomszéd tartományokra is elhatott jövendölés.

4: A papok huszonnégy karra valának felosztva, és minden karnak vala egygy előljárója fejedelme. Az irástudók hiteles leveleket készitének, és a törvényt fejtegeték.

5. 6: Mikeás próféta' könyvének V. 2. igy olvastatik ezen jövendölés: *És te Efratának Betleheme kitsiny Júdának ezerei között, te belőled származik nékem, a ki uralkodó leszen Izraelben, és annak kijövetele eleitől fogva örök napoktól fogva.* — De az értelem egygy; tudni illik: ámbár Betlehem Júda nemzetségének azon nagyobb városai közé nem tartozik, mellyekből ezer fegyveres férjfiak ki-

állhatnak; még is fő tekintetet szerez néki: hogy ott fog legelőször megjelenni Izraelnek öröktől élő legjelesebb fejedelme.

9: A napkeleti tartományokban a nappali hőségnek kikerülésére éjjel szokás útazni; azért szolgálhatot tsillag ama böltseknek kalauzúl.

11: Mivel Arábia az aranynak temjénnek és mirrhának hazája, hihető, hogy ezen országból jöttenek a hódoló böltsek.

13. 14. 20. 21: Józefről tsak mint gondviselőről vagyon szó; — Mária nem újra Józef feleségének, hanem tsak a gyermek annyának mondatik; — Jézus tsak Mária gyermekének neveztetik: mivel Józef Máriának tsak társa, Jézusnak pedig tsak nevelője vala.

15: Izrael népének Egiptomból Mózes által történtt kivezérlése ábrázolá az emberi testbe öltözött Isten Fiának Egiptomból viszszatérését; mind a két történetre illenek Ozeás próféta által XI. 1. feljegyzett ezen igék: Mikor még gyermek vala Izrael, kedvellém őtet, és Egiptomból hivám ki az én fiamat.

16: Mivel Heródes a böltsektől kitudakozott üdőhöz képest határozá a két esztendős és azon alúl lévő gyermekeket megöletni; Jézus alkalmasint másfél esztendős lehete, midőn a napkeleti böltsektől legmélyebb tisztelettel imádtaték.

17. 18: Ráma és Betlehem kiss városok között vala helyheztetve Rákelnek, ki Jákobnak másképen Izraelnek felesége vala, sirboltja; melly mellett kellett elmenniek az Izrael fiainak a zsidóknak, midőn a babiloniai fogságba viteténck. Ekkor Jeremiás próféta XXXI. 15. ként a magas helyen panaszolkodásnak és búsulásnak szava, a fiait siratő Rákelnek jajgatása és zokogása hallatott. Ezen kesergés sirás jajgatás ábrázolá a Betlehemi anyáknak is, — szomszéd Rámának lakósaival közös, — gyermekeik megöletésén siránkozásjokat, és abban teljesedék bé végképen tökéletesen.

23: Názáret Galiléa tartományában Tábor hegyétől nem messze kősziklán fekvő tsekély város vala. Ezen mind tartománynak mind városnak lakósait a többi zsidó nemzet megveté. Azért Jézust is, kit Názáretből származottnak vélének a zsidók, tsak ezen okból is megveték, és megvetésök kijelentésére názáretinek tsúfolák; a mit megtudván Pilátus római főtiszt az Úr Jézus keresz-

fájának is tetejére azon felirást függeszteté: *A Názáreti Jézus zsidók' királya.* Már pedig az Üdvözitőnek a zsidóktól megvetését több próféták hirdeték.

Világositó Hivatkozások.

1: Mós. 1. XLIX. 10. — Dán. II. 2. IV. 4. — — 4: Kro. 1. XXIV. — Mát. XIII. 52. XVII. 10. — Márk. XII. 28. — Luk. V. 17. — — 5: Ján. VII. 42. — — 11: Zsol. LXXI. 9 10. 11. — Mát. IV. 9. 10. XXVIII. 17. — Ján IX. 35, - 38. — TJ. XXII. 8. 9. — — 15: Mós. 2. IV. 22. — — 20: Mós. 2. IV. 19. — — 23: Mát. XXI. 11. — Luk. IV. 16. 29. — Ján. I. 46. VII. 52.

III. RÉSZ.

János tanit, keresztel, nyilván megdorgálja a Farizeus, és Szadutzeus felekezetet, kereszteli Jézust, ki Isten' Fiának lenni jelesen bizonyittatik.

1. A napokban pedig eljöve keresztelő János tanitván Judea' pusztájában, 2. És mondván: térjetek meg, mert elközelgete mennyeknek országa. 3. Mert ez az, kiről szólot Izaiás próféta mondván: A pusztában kiáltónak szava; készitsétek el az Úrnak útját, egyenesekké igazitsátok ösvényeit. 4. Jánosnak pedig öltözete teve szőrből vala, és bőr öve vala ágyéki körül, eledele pedig sáskák, és erdei méz valának. 5. Akkor kimenének hozzá Jerusalemnek, és egész Judeának, és a Jordánmelléki egész tartománynak lakósi. 6. És megkereszteltetének tőle a Jordán' vizében megvallván bűneiket. 7. Látván pedig keresztségének felvételére sok farizeusokat és szadutzeusokat járúlni monda

nékik: Mérges kigyóknak fajzati kitsoda oktatot titeket arra, hogy elkerülhetitek a következendő haragot. 8. Teremjétek azért a megtérésnek méltó gyümöltsét. 9. És ne mondogassátok magatokban: Ábrahám a mi atyánk; mert mondom néktek, vagyon Istennek hatalma e kövekből is Ábrahámnak fiakat támasztani. 10. Mert már a fejsze a fák' gyökerére tételték. Azért minden fa, melly jó gyümöltsöt nem terem, kivágatik, és a tűzbe vettetik. 11. Én ugyan keresztellek titeket vizzel a megtérésre; a ki pedig utánnam jövendő nálam hatalmasabb, kinek saruit utánna hordozni nem vagyok méltó; ő megkeresztel titeket Szent Lélekkel, és tűzzel. 12. Kinek szórólapátja kezében, és megtisztitja szérőjét, és összegyűjti buzáját tsűrébe, a polyvát pedig megégeti elolthatatlan tűzzel. 13. Akkor jöve Jézus Galileából a Jordán mellé Jánoshoz, hogy megkereszteltetnék tőle. 14. János pedig akadályoztatá őtet mondván: nékem kell tőled megkereszteltetnem, és te jösz hozzám? 15. Felelvén pedig Jézus monda néki: hagy békét most, mert így illik bétöltenünk minden igasságot. Akkor botsátá őtet. 16. Megkereszteltetvén pedig Jézus mindjárt feljöve a vizből, és imé megnyilának néki az egek, és látá az Isten Lelkét alájönni mint egygy galambot, és ő rája szállani. 17. És imé szózat lön mennyekből mondván: Ez az én szerelmes Fiam, kiben nékem kedvem tölt.

Jegyzetek.

1. 2: Az Úr Jézusnak gyermeki és ifiú koráról hallgat szent Máté, mivel tsak az Úr Jézus' tanitói hivatalának, és foglalatoskodásának előterjesztését választá könyvének tárgyául. — Keresztelő János oktató beszédjeiben leginkább az igaz megtérésre sürgeté hallgatóit, és e végre ösztönűl hirdeté: hogy nem sokára az

Üdvözitő által felfog állittatni a földi mennyország, vagy is azon társaság, mellyben a mennyei bóldogságnak elnyerésére leghathatósabban fognak segittetni az emberek.

3: Izaiás XL. 1,-11. jövendölé a zsidó népnek a babiloniai fogságból honnjába Istennek vezérlése alatt viszszatérését, és azután Istennek felőle különös gondoskodását; azért előző követről hirmondóról emlékezik, ki az Izrael' népének Istene előtt, — mint útazó fejedelmek iránti tiszteletből szokás, — minden útak' igazitását sürgetni fogja; ki által leginkább az isteni Üdvözitőnek előkövetje jelenteték: mivel az ezen jövendölésben hálaadással hirdetett bűnök' megbotsátása, Istennek népéhez eljövetele, s az Isten' nyájának az után állandó szeretettel teljes legeltetése tsak az Üdvözitő által teljesiteték tökéletesen.

4: Több napkeleti tartományokban a sáskák, sokkal nagyobbak lévén azoknál, mellyek nálunk némellykor megjelennek, — megszáraztatnak, — télre eltétetnek, — sűlve sóval szegény embereknek eledelül szolgálnak; ugyan azon éghajlat alatt bizonyos tsemete is találtatik, mellyből mézhez hasonló igen édes lév folyni szokott. Keresztelő János, ámbár vagyonyos szüléktől vette származását, még is hivatalának helyesebb tellyesitése végett sanyarú életet viselt a legszegényebb emberek' köntösével és eledelével béelégedvén; tanúljunk tőle mértékletességet, hivatalos kötelességeink' teljesitésében buzgóságot, szükségtelen fényüzéstől tartóztatást, okos testi sanyargatást.

6: Keresztelni annyit tészen: mint a testet vizbe mártani, s avval megmosni a vétektől való belső megtisztúlásnak fogadására és jelentésére; azért tőnek vallást hibás életjekről, kiket János keresztelt. A zsidóknál is szokás vala vizzel megöntözni azokat, kik közéjek a pogányságból béfogadtatni kivánának.

7: A farizeusok nagy képmutatók, a szadutzeusok igen szabad gondolkozású s életű emberek valának; mind a két felekezet Krisztus Urunk születése előtt már száz negyven esztendővel ismeretes vala. Ezek tsak szemfüleskedésből járúlának Jánoshoz, azért keményen megdorgáltattak tőle. Haragnak neveztetik a fenyitő büntető hatalomnak gyakorlása.

9: Ábrahám' fiaiban kell teljesedni az Isten' igéreteinek; de nem mindnyájan, kik test szerént Ábrahámtól származnak,

méltók Ábrahám' fiainak neveztetni. Az Isten a megvetett, és kemény kövekhez hasonló pogányokból is támaszthat Ábrahámnak tett igéretekre érdemes embereket. Igy tzáfolá János az erköltstelen zsidóknak Ábrahámtól való származásokkal kevély kérkedésöket.

10: Valaki a Krisztusnak tanitását el nem fogadja, és hiven nem követi, a kivágott fának állapotjára fog jutni.

11: János a keresztelés által megtérésre csak kötelezé a béavattottakat; de az Úr Jézus Krisztusnak Keresztsége az abban illendően részesülőket a Szent Léleknek belső tüzével, és kegyelmével megszenteli.

12; Valakik az Üdvözitőtől hirdetett vallást készakarva megvetik, vagy a szerént nem folytatják életjöket, végnélkül tartó büntetésre fognak jövendőben kárhoztatni.

15: Igasságnak neveztetik minden isteni parantsolatnak rendelésnek hiv megtartása. Hogy az Úr Jézus Krisztus is vizzel megmosatassék megöntöztessék, Isten' akaratja vala; mivel igy kell vala Krisztusnak hivatalába nyilván béavattatnia, — a vizeknek megszenteltetniek, és az új szövetségnek keresztségére alkalmatos voltot nyerniek, — a Krisztus' méltóságának kihirdettetnie.

16. 17: Nem mondatik: hogy valóságos galamb, hanem galambhoz hasonló tünemény látszaték Krisztus felett. — Mennyei jelenet és szózat által bizonyittaték az Úr Jézus Krisztus tanitásának elkezdése előtt legkülönösebb legszorosabb értelemben Isten' Fiának lenni. Az Istenségben lévő három személyre figyelmeztetünk: mindőn mennyből az Atya szerelmes Fiához szól, — az Úr Jézus Krisztus egyedül, minden kifogás nélkül való, tökéletes, állandó jótetszésre érdemes Isten' Fiának lenni hirdettetik, — az Isten' Lelke Krisztusra lejönni, és rája szállani bizonyittatik; — melly isteni három személynek nevébe rendelteték később a keresztségnek világ végezetéig kiszolgáltatása.

Világositó Hivatkozások.

1. 2: Jós. XVI. 1. XVIII. 12. — Mát. VIII. 11. XII. 28. XIII. 11. 52. XX. 21. — Márk. I. 4, -9. XII. 34. — Lúk. III. 3. XII. 31. XVI. 16. XVII. 20. 21. — AT. I. 3. 4. — Kor. 1. VI. 9. 10. — Tesz. 2. I. 5. — — 3: Márk. I. 3. — Lúk. III. 4. — — 4: Kir. 1. XIV. 25. 26. — 4. I. 8. — Mát. V. 40. — Márk. I. 6. — — 5: Márk. I. 5. — — 7: Mát. XV. 2. 7. XXII. 15. 45. XXIII. 13. 30. — Lúk. XII. 56. XIII. 15. XVIII. 11. 12. — AT. XXVI. 5. — — 9: Mós. 1. XXII. 17. 18. — Mát. VIII. 11. 12. — Ján. VIII. 39. — Róm. II. 17. IX. 6, -33. — — 10: Márk. XVI. 16. — Ján. III. 36. — — 11: Márk. I. 8. — Lúk. III. 16. XXIV. 49. — Ján. I. 26. — AT. I. 5. IV. 31. XI. 24 — — 12: Mát. XIII. 30. XXI. 41. XXIV. 51. XXV. 10. 46. — Márk. IX. 43. 45. — — 13: Márk. I. 9. — — 14: Lúk. I. 41, -44. — Ján. I. 29. 31. 33. 36. — — 15: Mós. 5. IV. 5. XXVII. 10. — Kro. 2. VII. 19. — — 16: Mós. 2. XIX. 16. — Mát. XXVIII. 19. — Márk. I. 10. — Lúk. III. 22. — Ján. I. 32, -34. XIV. 26. — — 17: Mós. 1. XXII. 2. 12. 16. — Lúk. IX. 35. — Pét. 2. I. 17.

IV. RÉSZ.

Jézus bőjtöl, kisértetik, Kafarnaumban lakik, néhány halászokat segédjeinek felszólit, tanitani kezd, különféle betegeket tsodálatosan gyógyit.

1. Akkor viteték Jézus a pusztába a Lélektől: hogy megkisértetnék az ördögtől. 2. És minekutánna bőjtölt vólna negyven nap, és negyven éjjel, megéhezék. 3. És hozzájárulván a kisértő monda néki: Ha Isten' Fia vagy, mondjad: hogy e kövek kenyerekké változzanak. 4. Ki felelvén monda: Irva vagyon, nem tsak kenyérrel él az ember, hanem minden igével, melly Isten' szájából származik. 5. Akkor felvivé őtet az ördög a szent városba, és a templom' tetejére állatá őtet. 6. És monda néki: Ha Isten' Fia vagy

botsátkozzál alá innét, mert irva vagyon: Angyalainak parantsolt felőled, és kezökben hordoznak téged, hogy ne talán kőbe meg ne üssed lábadat. 7. Monda néki Jézus: Ismég irva vagyon, ne kisértsd a te Uradat Istenedet. 8. Ismég felvivé őtet az ördög egygy igen magas hegyre, és megmutatá néki e világnak minden országait, és azok' ditsőségét. 9. És monda néki: Ezeket mind néked adom, ha leborúlván imádandasz engem. 10. Akkor monda néki Jézus: Távozzál ellenkező, mert irva vagyon, a te Uradat Istenedet imádjad, és tsak néki szolgálj. 11. Akkor elhagyá őtet az ördög, és imé angyalok jövének, és szolgálának néki. 12. Mikoron pedig hallotta vólna Jézus: hogy János kézbe adatott légyen; eltére Galileába. 13. És elhagyván Názáret' városát elméne, és lakék a tengermelléki Kafarnaumban Zabulonnak és Neftalinak határaiban. 14. Hogy bételjesednék, a mi megmondaték Izaiás próféta által: 15. Zabulonnak és Neftalinak földje, a tenger útja, a Jordánontúl fekvő pogányok Galileája, 16. A nép, melly setétségben űl vala, nagy világosságot láta, és a halál' árnyékának tartományában helyheztetteknek világosságjok támada. 17. Ez üdőtől fogva kezde Jézus tanitani sürgetvén: Térjetek meg, mert elközelitet mennyeknek országa. 18. Járván pedig Jézus a galiléai tenger mellett, láta két atyafiat, Simont, ki Péternek hivatik, és ennek testvérjét Andrást a tengerbe hálót vetni; (mert halászok valának). 19. És monda nékik: Kövessetek engem, és emberek' halászaivá teszlek titeket. 20. Azok pedig mindjárt elhagyván hálójokat követék őtet. 21. És onnan elébb menvén láta két más atyafiat Zebedeusnak fiát Jakabot, és ennek testvérjét Jánost a hajóban Zebedeus attyokkal, kik hálóikat kötözgetik vala, és hivá őket. 22. Azok pedig mindjárt elhagyván hálóikat, és attyokat, követék őtet. 23. És körüljárja vala Jézus egész Galileát tanitván sinagógáikban,

és hirdetvén az országnak evangéliomát, és gyógyitván minden a nép között lévő betegséget, és nyavalyát. 24. És elterjede hire egész Siriában, és vűnek hozzá minden nyomorúltakat, különféle nyavalyákban, és gyötrelmekben sinlődőket, ördögtől megszállottakat, hóldkórságosokat, és inaszakadtakat, és meggyógyitá őket. 25. És követék őtet számos seregek Galileából, a tiz városból, Jerusalemből, Judeából, és a Jordántúli környékből.

Jegyzetek.

1: Mindjárt Jordánban történtt vizzel való megmosódása után felsőbb belső ösztönből a Szent Lélektől indittatván kiméne Jézus Jeriko és Jerusalem között fekvő vad sivatagságba; hogy ott magánosságban ájtatos elmélkedések által legszentebb hivatalához készülne; melly alkalmatossággal az őtet még nem ismérő, de személyéről még is gyanakodó gonosz lélektől megkisérteték.

2: Jézusnak valóságos teste vala; mivel sanyarú bőjtje után nagy éhséget érze.

3: A hol Jézus tartózkodék, kövek is valának; azért azokra mutatván kezdé beszédjét a kisértő. Az Úr Jézusnak már születésekor történtt, és azután tőle is munkáltt tsodák okot szolgáltatának az ördögnek a felől való visgálódásra: valljon nem ő-e az igértt Üdvözitő, s Istennek valóságos Fia? azért maga akará természetfeletti hatalmát tapasztalni.

4: Ezen szavak Mós. 5. VIII. 3. találtatnak feljegyezve a mannáról vagy is tsodálatos harmateledelről, mellyel negyven esztendeig tápláltattak az Izrael' fiai a pusztában; tehát értelmök: az éhségnek letsillapitására nem szükséges épen a kenyér, hanem a végre alkalmatosok mind azon tárgyak, mellyek Isten' akaratja szerént az embernek táplálására rendeltettek.

5: A bőjtnek üdeje eltelvén legelőször méne Jézus Jerusalembe, melly a nemzeti egygyháztól szent városnak nevezteték, és itten felméne a szokott léptsőkön a Templomhoz tartozó egygyik

épületnek lapos fedelére, a hová őtet az ördög is követé. Ebben és a 8. versben előforduló *paralambani* görög ige, melly annyit tészen mint: *elviszi magával;* úgy is fordittathatik: elkiséri, követi, elmégyen vele. Tsak ugyan semmi helyes ok nintsen, mellyre nézve itt Jézusnak egygy pertzentésben helyről helyre tsodálatos általrepülését kellene értenünk. Elvezetésnek és követésnek értelmében olvastatik az emlitett Görög ige Mát. XVII. 1. és Márk. IX. 1. Ide járúl világositásúl Lúk. IV. 5. 9.

6: Több száz lábnyi magasságú lévén azon épület' fala, azt tanátslá a kisértő Jézusnak: hogy vesse le magát, vagy ugorjék le.

7: Vétkezik, a ki maga keresi a veszedelmet vakmerő bizakodással Istentől tsodálatos segitséget várván. A földi jóknak szerzésökre, és bajoknak elháritásjokra kötelességünk használni azon eszközöket, mellyeket az okosság és szorgalmatosság nyújtanak.

8: Jerusalemből ismég a Jordán' környékébe jöve Jézus, és felméne egygy hegyre, mellyről a zsidó birodalomnak több apró tartományait látni lehetet. Az új szövetségnek szent könyveiben Ján. VI. 14. VII. 4. XII. 19. Gal. IV. 3. a zsidó nemzet' országa világnak is neveztetik. A kisértő itten is megjelenék és pedig úgy, mintha ő a zsidó földnek Istentől meghatalmazott kormányozója volna.

10: Az e versben a görög és diák forditásban megtartott sátán zsidó szó ellenkezőt tészen. Sohasem szabad az ördögtől segitséget várni, hanem egyedűl Istenbe tartozunk teljes bizodalmunkat helyheztetni; azért tsak az Istent szabad és kell mint az egész világnak Teremtőjét Urát imádni.

11: Az angyalok hozának Jézusnak szükséges eledelt; mert feljebb emlittetik: hogy Jézus megéhezék, de mind addig, hogy evet vólna, elö nem hozatik. Tsak ugyan ezen szó: szolgálni, illy értelemben is használtatik: Mát. VIII. 15. XXV. 44. Lúk. XII. 37.

12: Heródes Antipás fejedelem záratá fogházba Jánost; azért a hasonló agyarkodásnak kikerűlésére felső Galileába méne által Jézus, melly tartomány nem ezen fejedelemnek hatalma alatt vala.

13: Kafarnaum' városában gyakran Péter házánál tartózkodék Jézus; azért az ő városának azaz lakóhelyének is mondaték.

14: A következő két versekben foglaltt régi jövendölés Izaiás' IX. találtatik, mellyet tsak az isteni Üdvözitőre lehet teljes értelemben alkalmaztatni: mert azon szakasznak 6-dik versében előhozott legfényesebb nevezetek, és nyomon a 7. versben bizonyitott vég nélkül öröké tartandó legszentebb uralkodás tsak az Üdvövitőnek tulajdonittathatnak.

15: Kafarnaum azon tartományokkal vala határos, mellyeket hajdan Zabulon és Neftali nemzetségek birtanak. Tenger' útjának nevezteték a Libanon hegyétől fogva Ptolomais városa aláig a közép tengernek partján leszolgáló vidék az előtt Aszer nemzetségnek földje; itt is tanitot Jézus Mát. XV. 21. szerént. Galileának éjszaki részét zsidókkal vegyesen pogányok is lakták.

16: A setétség, — képe a tudatlanságnak butaságnak erkölttelenségnek. Krisztus és az ő tanitása az emberi nemzetnek az igasságra szentségre bóldogságra vezető világossága. Az e jövendölésben emlitett népnek felette durvának butának neveletlennek kellett lennie.

17: Ettől fogva arra nógatá hallgatóit az Úr Jézus: hogy változtassák jobbitsák gondolkozásjokat erkölttseiket, mert az Üdvözitő eljöt, ki az új szövetség' anyaszentegygyházát már kezdi gyűjteni, és felállitani; de a mellyben tsak jó erkölttsű emberek fognak bóldogúlhatni.

18: A galiléai kiss tengernek, — melly hol Tiberiás' tengerének a közel fekvő illy nevű várostól, hol Genezaret' tengerének a hasonló nevű tájéktól mondaték, — Flavius Jósef akkori iróként a mi számitásunk szerént hoszsza 4 ½ — szélessége 2 mértföld vala. Simon Andrásnak testvérje Péter vagy is kőszikla nevet később magától az Úr Jézustól nyert.

19: Valamint a halak hálóval fogattatnak; úgy az apostolok által az isteni Üdvözitőnek segitségével a legszilajabb emberek is az anyaszentegygyházba bégyűjttettek, megjobbúltak, az örök bóldogságra vezéreltettek.

20: Ezen halászok már ismérék Jézust és az ő hivatalát részszerént keresztelő Jánosnak tanitásából részszerént az elterjedett hirből; de egygyszersmind a nyertt isteni kegyelemmel is haladék nélkül munkálkodtanak.

23: Sinagógáknak neveztettek a zsidók' imádságházaik, mellyek a babiloniai fogságból való viszszatérés után jövének divatba; minden népesebb városban, és pedig némelly helyeken több is találtaték; magában Jerusalemben négy száznál több számittaték. Minden Sinagógának előljárója tisztjei énekesei valának. Ezen hajlékokban hetenként háromszor, különösen szombaton, más ünnepeken, és bőjti napokon gyülének egygybe a zsidók az isteni tisztelettel, a Móses' törvényének olvasásával, a szent irás' fejtegetésének hallgatásával, és a törvényszegések' megitélésével foglalatoskodván.

24: Tehát számos népnek jelenlétében, minden orvosszerek' használása nélkül, mellyek messziről sem emlittetnek, a legveszedelmesebb nyavalyákban nyomorgókat tüstént meggyógyitá Jézus, és ezen tsodatételek által minden kételkedésen kivül helyhezteté: hogy ő légyen az Istentől igértt emberi nemzetnek Üdvövitője.

25: A tiz város Genezaret' tengerének és Jordán vizének napkeleti oldalán feküvék fejedelemtől független szabadsággal birván.

Világositó Hivatkozások.

1: Márk. I. 12. — Lúk. IV. 1. — — 2: Mát. XI. 18. — Lúk. IV. 2. — AT. XXVII. 33. — — 4: Lúk. IV. 4. — — 6: Zsol. XC. 10. — — 7: Mós. 5. VI. 16. — — 10: Mós. 5. VI. 13. — Lúk. IV. 3. X. 18. XIII. 16. — Tim. 1. I. 20. — — 12: Márk. I. 14. — Lúk. IV. 14. — Ján. IV. 43. — — 13: Mát. IX. 1. — Márk. II. 1. — — 16: Ján. I. 4. 5. 9. XII. 35. 36. 46. — Róm. XIII. 12. — Kor. 2. IV. 6. VI. 14. — Ef. V. 8.-11. — — 18: Mát. XVI. 18. — Márk. I. 16. — Lúk. V. 2. — Ján. XXI. 2. — — 23: Jer. XXXI. 33. 34. — XIII. 54. — Lúk. IV. 16. 20. XXVI. 11.

V. RÉSZ.

Jézus előterjeszti: kik légyenek bóldogok? oktatja apostolait mint jövendő tanitókat, magyarázza az erköltsi törvényeket.

1. Látván pedig Jézus a seregeket felméne egygy hegyre, és midőn leült vólna, közelebb jövének hozzá tanitványai. 2. És megnyitván száját tanitja vala őket mondván: 3. Bóldogok a lelki szegények, mert övék mennyeknek országa. 4. Bóldogok a szelidek, mert ők birják a földet. 5. Bóldogok a kik sirnak, mert ők megvigasztaltatnak. 6. Bóldogok a kik éhezik és szomjúhozzák az igasságot, mert ők megelégittetnek. 7. Bóldogok az irgalmasok, mert ők irgalmasságot nyernek. 8. Bóldogok a tisztaszivűek, mert ők meglátják az Istent. 9. Bóldogok a békességesek, mert Isten' fiainak hivatnak. 10. Bóldogok a kik üldözést szenvednek az igasságért, mert övék mennyeknek országa. 11. Bóldogok vagytok, midőn szidalmaznak titeket, és üldöznek titeket, és hazudván minden gonoszt mondanak ellenetek én érettem; 12. Örüljetek és vigadjatok, mert a ti jutalmatok bőséges mennyekben; mert igy üldözék a prófétákat is, kik előttetek voltanak. 13. Ti vagytok a föld sava. Hogy ha a só megizetlenül, mivel fog megsósittatni? semmire többé nem alkalmatos, hanem hogy kivettetessék, és eltapodtatassék az emberektől. 14. Ti vagytok a világ' világossága. Nem rejtethetik el a hegyen épittetett város. 15. Gyértyát is nem azért gyújtanak, hogy a véka alá, hanem hogy a gyértyatartóra tegyék, hogy világoskodjék mindeneknek, a kik a házban vagynak. 16. Úgy fényljék a ti világosságtok az emberek előtt, hogy lássák jó tselekedeteiteket, és ditsőitsék Atyátokat, ki mennyekben vagyon. 17. Ne véljétek, hogy a törvénynek vagy a pró-

fétáknak felbontásjokra jelentem meg; nem jöttem felbontani, hanem bétölteni. 18. Mert bizony mondom néktek, előbb múlik el ég és föld, mint sem hogy egygy betű vagy egygy jegyetske szűnjék meg a törvényből, minekelőtte mindenek bé nem teljesittetnek. 19. Valaki azért felbontand egygyet a legkissebb parantsolatok közzűl, és e szerént tanitandja az embereket, legkissebbnek fog hivatni mennyeknek országában; a ki pedig azokat is tselekszi és tanitja, az nagynak fog hivatni mennyeknek országában. 20. Mert mondom néktek: ha tsak feljebb nem bővelkedik a ti igasságtok az irástudókénál, és farizeusokénál, be nem mentek mennyeknek országába. 21. Hallottátok, hogy mondatott a régieknek: ne ölj; a ki pedig ölend, az itéletnek fenyitése alá tartozik. 22. Én pedig mondom néktek: hogy, valaki attyafiára haragszik, az itélet alá tartozik; valaki pedig mondja attyafiának raka, a gyülekezetnek fenyitése alá tartozik; valaki pedig mondja bolond, érdemes a gehenna' tüzére. 23. Ha azért ajándékodat az oltárra viszed, és ott eszedbe jutand: hogy atyádfiának ellened panaszsza légyen; 24. Hagyjad ott az oltár előtt ajándékodat, és eredj előbb megbékélleni atyádfiával, azután viszsza térvén mutasd bé ajándékodat. 25. Egygyezz meg hamar ellenkeződdel, míg véle úton vagy; hogy ne talán ellenkeződ a biró' kezébe, s a biró a poroszló' kezébe adjon téged, és börtönbe zárattassál. 26. Bizony mondom néked: ki nem szabadúlsz onnét, miglen meg nem fizeted az utolsó fillért. 27. Hallottátok, hogy mondatott a régieknek: ne paráználkodjál. 28. Én pedig mondom néktek, hogy, valaki aszszonyra tekint annak megkivánása végett, már paráználkodot véle szivében. 29. Azért, ha jobb szemed botránkoztat téged, vájd ki azt, és vesd el magadtól; mert hasznosabb néked, hogy egygy veszszen el tagjaid közzűl, mintsem hogy egész tested a gehennára vettetessék. 30. És ha jobb kezed bot-

ránkoztat téged, vágd el azt, és vesd el magadtól; mert hasznosabb néked, hogy egygy elveszszen tagjaid közzűl, mintsem hogy egész tested a gehennába menjen. 31. Megmondatott pedig: valaki elbotsátandja feleségét, adjon néki váláslevelet. 32. Én pedig mondom néktek: hogy, valaki elbotsátandja feleségét, a paráznaság' okán kivűl, paráználkodtatja azt; és valaki elbotsáttatottat feleségűl véend, házasságtörést követ. 33. Ismég hallottátok, hogy mondatott a régieknek: hamisan ne esküdjél; tellyesitsed pedig az Úrnak esküvéseidet. 34. Én pedig mondom néktek, hogy teljességgel ne esküdjetek sem az égre, mert Istennek királyi széke; 35. Sem a földre, mert az ő lábai poltza; sem Jerusalemre, mert nagy király városa; 36. Fejedre sem esküdjél, mert egygy hajszálat nem változtathatsz fejérré, vagy feketévé. 37. Légyen pedig a ti beszédetek: úgy úgy, nem nem; valami pedig ezeknél több, az a gonosztól vagyon. 38. Hallottátok, hogy mondatott: szemet szemért, és fogat fogért. 39. Én pedig mondom néktek: ellene ne álljatok a gonosznak; hanem ha valaki megütendi jobb ortzádat, forditsd néki a másikat is. 40. És annak, a ki veled törvényszék előtt akar perelni, és alsó ruhádat akarja elvenni, enged oda néki felső köntösödet is. 41. És valaki téged kénszerit ezer lépés útra, menj el vele még két annyira. 42. A ki kér tőled, adj néki; s attól, a ki költsön akar venni tőled, el ne fordúlj. 43. Hallottátok, hogy mondatott; szeressed felebarátodat, és gyűlöljed ellenségedet. 44. Én pedig mondom néktek: szeressétek ellenségeiteket; jól tegyetek azokkal, kik titeket gyűlölnek; és imádkozzatok azokért, kik üldöznek és rágalmaznak titeket; 45. Hogy legyetek fiai Atyátoknak, ki mennyekben vagyon, ki napját felkelteti a jámborokra és gonoszokra, s essőt ád az igazakra és hamisakra. 46. Mert ha tsak azokat szeretitek, kik titeket szeretnek, mitsoda jutalmát vehetitek? nem ezt

tselekszik-e a publikánusok is? 47. És ha tsak atyátokfiait köszöntitek, mit miveltek egyebeknél többet? nem azt mivelik-e a pogányok is? 48. Légyetek azért ti tökéletesek, mint a ti mennyei Atyátok is tökéletes.

Jegyzetek.

2: Ez a kifejezés: száját megnyitván, — a zsidóknál hosszabb beszédnek következését jelenté.

3: A Krisztus' Országa' bóldogságának birására azok alkalmatosok: kik szivöket a földi jókhoz nem kötik, azoktól mindég készek megválni.

4: Azoknak, kik a másoktól szenvedett sérelmek miatt nem boszszonkodnak, fel nem háborodnak, hanem a roszszat jóval visszszonozzák, már e földön tsendes nyúgodalmas kellemetes lészen életjök.

5: Sirni mondatnak, kiknek félbeszakadás nélkül mindég új okaik támadnak a szomorkodásra és kesergésre; ámbár azoktól magokat meggyőzettetni nem engedik, sem panaszokra nem fakadnak.

7: A gazdagok is bóldogok lehetnek a könyörületesség által, ha felesleges vagyonjokból a szükölködőket segitik.

8: Azok, — kiknek szivők elméjök a vétkes kivánságoktól, helytelen szándéktól, hibás előitéletektől, különösen a készakaratos otsmány fajtalan képzelődésektől vágyaktól mentt tiszta, — leghelyesebb képzeteket fognak magoknak az Istenről, és a tőle kijelentett igasságok felől szerezhetni, Istennek itt és jövendőben kedveltjei lesznek.

9: Egygy atya' fiainak fő kötelességök egygymással békességben élni; már pedig minden emberek az Istentől vészik létjöket életjöket, Istennek fiai: de ugyan azért ezen nevezetre tsak azok méltók, kik minden emberrel békességben élni ügyekeznek.

10: Azok a Krisztus' országának valóságos tagjai, kiket még az üldözések sem idegenithetnek el, az igaz hitnek vallásától, az Isten' törvényeinek megtartásjoktól.

11: Mivel az első keresztény tanitóknak és hiveknek felette sokat kellett a Krisztus' tanitásához állhatatos ragaszkodásoknak miatta szenvedniek; újra bővebben kifejtve köti Jézus tanitványainak és minden léendő hiveinek szivökre az ő követésének okáért szükséges tántorithatatlan békességes tűrést, — hozzá adván ösztönűl a mennyei jutalomnak a szenvedések' mértékét hasonlithatatlanúl felyűl haladó nagy voltját.

13,-16: Ezen versekben, sőt már a 11-diktől fogva különösen jelenlévő apostolaihoz intézé beszédjét Üdvözitőnk; mert ő nékik kell vala az új szövetségben legelőször a legdühösebb üldözéseket kiállaniok. Azért avval bátoritja őket: hogy hivataljok és fáradozásaik az emberi nemzetnek szinte olly szükségesek és hasznosok mint a só az étkeknek, a nap a világnak; de ugyan azért meg is kivánja: hogy tanitásjokkal erköltseik és tselekedeteik megegygyezzenek, nem a végett, hogy ők ditsértessenek, hanem hogy az Isten ditsőitessék.

17. 18: A törvény' és a próféták' nevezetében foglaltatnak minden az ó szövetséghez tartozó szent irások. Ezekről bizonyitja az Üdvözitő: hogy ő az azokban feljegyzett parantsolatokat, rendeléseket, szertartásokat nem tsak nem akarja felforgatni eltörűlni semmisiteni, — hanem inkább azokon, mint alapokon fogja az új szövetséget felállitani; melly ama ó törvénynek tsak folytatása, tökéletesitése, bételjesitése, s egyedűl azokra nézve lészen megszüntetése, mellyek intéztetésökhöz képest vagy első kihirdetésöktől fogva tsak bizonyos üdőre valának határozva, vagy jelesebbekkel fognak feltseréltetni.

19: A farizeusok azon vétkeket, mellyek gondolattal, elmebeli gyönyörködtetéssel, szivbeli szándékkal, gonosz kivánsággal elkövettetnek, legtsekélyebbeknek vélék; de Krisztus' országának igaz és örökös tagja nem lehet, a ki a belső titkos vétkeket is tilalmazó parantsolatoknak nem engedelmeskedik, valaki minden törvényt hiven nem teljesit. Itt: mennyországban legkissebbnek hivatni, annyit tészen, mint örököse nem lenni; — nagynak pedig hivatni, annyit tészen, mint bizonyosan örököse lenni. Ide tartoznak több versek a VI. VII. r.

20: A farizeusoknak és irástudóknak megvesztegetett gondolkozásjok, és gonosz képmutatásjok lefestetik Máté XXIII. egész szakaszszában.

21. 22: Régieknek neveztetnek mind azon zsidók, kik az Üdvözítőnek megjelenése előtt a farizeusoktól, és irástudóktól hallák az ó törvény' szent könyveinek magyarázását. — A vétkek egygymástól különböznek; azért egygyik a másiknál, súlyosabb voltához képest, nagyobb büntetésre érdemes. Már a belső titkos harag, mérgesség, boszszúállás' kivánása vétek; de ennél nagyobb bűn a gyűlölésnek külső nyilatkoztatása; még terhesebb pedig embertársunk' szidalmazása, átkozása. Itt mind a három vétek úgy tekintetik, mint gyilkosságra hajlandó indúlatoskodás. A zsidóknál minden városban vala hét birákból álló törvényszék, melly fővételre itélhette a gyilkosokat. Jerusalemben vala a nemzeti fő tanáts, melly a megkövezés büntetését is határozhatá. Hennon' völgyében hajdan a zsidók Molok hamis istennek áldozatúl gyermekeiket megégeték; itt az Úr Jézus' üdejében a temetés nélkül hagyott haltt testeket, és a fő városból kihordott mindenféle szemétet szokás vala megégetni. — Ezen emlitett három halálos büntetések közzül az elsőre a belső haragtartást, — a másodikra a külső dühösködést, — a harmadikra az átkozódást érdemesnek bizonyitá Üdvözitőnk; mivel a zsidók felette mérgesek és boszszúállók valának. — Gehenna' tüzének nevezé az Úr Jézus gyakran az örök kárhozatot. Mát. V. 29. 30. Márk. IX. 42,-47. — Raka zsidó szó pökést és igy legnagyobb megvetést jelent. — Zsidó nyelven bolond és istentagadó feltseréltetnek, és legsérelmesebb szidalmazásnak tartatnak.

23. 24: A zsidóknál legjelesebb isteni tiszteletnek tartatott az áldozatnak bémutatása; de Krisztus az áldozatnál is szükségesebbnek és Isten előtt kedvesebbnek lenni tanitá a költsönös engesztelődést; hogy a haragtartástól elrettentse hallgatóit és jövendő hiveit.

25. 26: Mivel az adósságoknak miatta sok haragok versengések szidalmazások kegyetlenségek történnek; különösen az adósok intetnek: hogy a biróság' elejébe idézést, és erőszakot ne várjanak; hanem a kikötött üdőre fizessék viszsza a költsönpénzt, vagy hitelezőikkel lépjenek egygyességre. Urunk' intésének ezen értelme is lehet: valaki embertársát megsértette, úgy ügyekezzék azt megengesztelni: mint a fizetésre elégtelen adós hitelezőjétől iparkodik kedvezést nyerni, másképen a következő büntetést tsak magának tulajdonithatja.

27. 28: A kinek szándéka vagyon paráználkodni, már szivében elköveti a vétket; azért fajtalan gondolatokban készakarva múlatni nem szabad.

29. 30: Itt hasonlatosságképen bizonyittatik: hogy a legkinosabb jövendő büntetés alatt köteles kiki a fajtalanságra, vagy egyéb nagy vétekre izgató alkalmatosságnak, mellynek gyarlósága miatt ellene nem állhat, szorgalmatos kerülésére, ha mindjárt olly betses, olly hasznos volna is, mint jobb szeme vagy jobb keze.

31. 32: Mivel az Izrael' népénél szokás vala tetszésök szerént a megúntt feleségeiket magoktól elűzni, Móses ezt annyiba megszoritá: hogy hiteles váláslevél nélkül a feleség' elbotsátása megtilalmaztatnék. Krisztus csak a házasságtörés miatt engedé végképen elbotsátatni a házastársat; — ellenkező esetben, az elűzés után, az elűzött fél által követett házasságtörésben, mint ok szolgáltatót az elűző félt is részesülni bizonyitá; — az elbotsátott aszszonyokkal pedig általjában minden kivétel nélkül, (tudni illik, mig törvényes férjök él) megtiltá a házasságra való egygybekelést.

33,-37: A zsidóknál közönséges szokássá vált vala minduntalan az égre földre Jerusalemre vagy fejökre esküdni; Jézus tehát ezt három okból megtiltá, tudni illik: mivel először az emlitett tárgyak is Istennel vagynak egygybekötésben, — az ég Isten' ditsőségének tulajdon helye lévén, — a föld az égnek, és igy az Isten' királyi székének léptsője gyanánt tekintethetvén, — Jerusalemben legkülönösebb tisztelettel imádtatván az igaz Isten, — még feje' hajának szine sem függvén az embertől; mert másodszor az illyen esküvések ok nélkül valók és azért hibás szószaporitásjok; mivel harmadszor az szokott gyakran esküdni, a ki fél, hogy másképen nem hisznek szavainak, és igy a hazudozásra való ismeretes hajlandóságát vallja. — Istennek nintsenek lábai, hanem csak beszédékesités végett azért emlittetnek, mivel az ég és föld egygyütt az Isten' székének neveztetik képzelhetetlen hatalmának, és határtalanságának kifejezésére. Krisztus helyes okból törvényes biróság előtt az igasságnak erősitésére Istent esküvés által bizonyságúl hivni nem tilalmazá.

38,-42: Tsak a törvényes előljáróságnak vala szabad a zsidóknál Móses' törvénye szerént a gonosztévőt épen úgy büntetni, a mint ő embertársát sérté; de a farizeusok abból helytelenűl azt következtették: hogy kinek kinek annyi mértékben, a mennyiben maga megsérteték, szabad boszszút állania. Azért parantsolá Üdvözitőnk: hogy hivei a szenvedett sérelmet magok megboszszúlni ne mérészeljék, sőt, mintsem hogy arra vetemedjenek, inkább újabb sérelemnek békességes tűrésére készek legyenek; meghagyá hiveinek: hogy boszszúálló indúlatból még a törvényes bíróság' elejébe se vigyék panaszjokat; hanem minden ember társoknak, a mennyire tsak lehet, kedvét keressék, kivánságát teljesitsék, szivesen szolgáljanak.

46: Nem az ó törvény, hanem az azt hibásan magyarázó farizeusok és irástudók engedék meg az ellenségnek gyűlölését; egyedűl tsak oltalmazás végett valamint igasságos, úgy szabad háborúban az ellenséget, — törvényes itélet után a gonosztévőket megölni; ezt valamint az új, úgy az ó törvény is helybehagyá. A Publikánusok vagy is vám és adószedők a pogány rómaiaknak tisztjeik valának, kik szolgáik által a parantsoltt adót a zsidóktól behajták, gyakran nyerekedésből emelék is; azért felette gyűlöltettek a zsidó nemzettől, és közönségesen bűnösöknek neveztettek.

Világositó Hivatkozások.

3: Mát. X. 39. XVI. 25. XIX. 23. — Márk. X. 25. 26. — Lúk. VI. 20. — Jak. II. 5. — — 4: Zsol. XXXVI. 8. 9. 11. — — 5: Iz. LXI. 2. — Lúk. VI. 21. — Ján. XVI. 20. — Róm. V. 3 — Jak. I. 12. — — 6: Róm. I. 17. — — 7: Mát. VII. 2. X. 40. 42. — Lúk. VI. 38. — Jak. II. 13,-16. — — 8: Zsol. XXIII. 4. — Kor. 1. VI. 10. — Gal. V. 19. — Ef. V. 5. — TJ. XXI. 27. — — 9: Róm. XII. 18. 19. — Ján. 1. III. 1. — — 10: Róm. V. 3,-5. — Pét. 1. II. 19. 20. III. 14. IV. 14. 16. — — 13,-16: Márk. IV. 21. IX. 49. — Lúk. VIII. 16. XI. 33. XIV. 34. — Pét. 1. II. 12. — — 17. 18: Zsol. XLV. 3. — Jer. XXXIII. 20. 21. — Mát. VIII. 4. XXII. 40. — Márk. XIII. 2. — Lúk. XVI. 16. 17. — AT. I.

3,-5. XV. 24. 28. 29. — Gal. III. 9. — Zsid. X. 1. — — 19: Mát. XV. 18. 19. 20. — Jak. II. 10. — — 20: Lúk. XI. 39,-52. — — 21. 22: Mós. 2. XVIII. 17. 21. — 4. XXXV. 11. 12. — 5. XVI. 18. — Kir. 4. XXIII. 10. — Jer. VII. 31,-33. — AT. VI. 12. VII. 1. 57,-59. — — 27. 28: Mós. 2. XX. 14. — Mát. XV. 19. — Gal. V. 19. — Ef. V. 3. — Kol. III. 5. — Zsid. XIII. 4. — — 31. 32: Mós. 5. XXIV. 1. — Mát. XIX. 7. 8. 9. — Márk. X. 11. 12. — Lúk. XVI. 18. — Róm. VII. 2. 3. — Kor. 1. VII. 10. 11. 15. 39. — — 33,-37: Mós. 2. XX. 7. — 3. XIX. 12. — 5. V. 11. XXIII. 23. — Róm. I. 9. — Filip. I. 8. — Jak. V. 12. — — 38,-42: Mós. 2. XXI. 24. — 3. XXIV. 20. — 5. XV. 8. XIX. 21. — Lúk. VI. 29. 30. — Kor. 1. VI. 7. — — 43,-48: Mós 2. XXIII. 5. — 3. XIX. 18. — PB. XXIV. 17. XXV. 21. — Mát. XIX. 19. — Lúk. III. 12. 13. VI. 27. XIX. 8. XXIII. 34. — AT. VII. 59. — Róm. XII. 20. — Ján. 1. III. 10,-15.

VI. RÉSZ.

Jézus ajánlja a jó tselekedeteket; tanítja: minémű tulajdonságokkal kell birniok; tiltja a múlandó jókon való nagy aggodást, sürgeti az isteni gondviselésben helyheztetett bizodalmat.

1. Ójátok magatokat, hogy igasságtokat ne gyakoroljátok az emberek előtt a végett, hogy látassatok azoktól; mert egyébképen nem lészen jutalmatok Atyátoknál, ki mennyekben vagyon. 2. Mikor azért alamizsnát osztogatz, ne kürtöltess magad előtt, mint a képmutatók tselekesznek a gyülekezetekben és utszákon, hogy tiszteltessenek az emberektől. Bizony mondom néktek, elvették jutalmokat. 3. Midőn pedig te alamizsnát osztogatz, ne tudja bal kezed, mit tselekszik jobb kezed; 4. Hogy alamizsnád rejtekben történjék, és Atyád, ki a rejtekbe bélát, megfizet néked. 5. És mikor imádkoztok, ne kövessétek a képmutatókat, kik a gyülekezetekben, és az utszák' szeg-

letein fenállva szeretnek imádkozni: hogy látassanak az emberektől. Bizony mondom néktek, hogy elvették jutalmokat. 6. Te pedig, mikor imádkozol, menj bé hajlékodba, és ajtó bétéve imádjad Atyádat rejtekben; és Atyád, ki bélát a rejtekbe, megfizet néked. 7. Imádkozván pedig sokat ne szóljatok mint a pogányok; kik azt vélik, hogy az ők sok szószaporitásjokban hallgattatnak meg. 8. Ne legyetek azért hozzájok hasonlók; mert tudja Atyátok, mi szükségtek vagyon? minekelőtte kéritek őtet. 9. Ti azért igy imádkozzatok: Mi Atyánk, ki vagy mennyekben, szenteltessék te neved. 10. Jőjjön te Országod, légyen te akaratod miképen mennyben azonképen a földön is. 11. Tápláló kenyerünket adjad nékünk ma, 12. És engedd el nékünk adósságainkat, miképen mi is elengedjük azokat adósainknak. 13. És ne vigy minket kisértetbe, de szabadits minket a gonosztól. Amen. 14. Mert ha megbotsátjátok az embereknek az ők bűneiket; mennyei Atyátok is megbotsátja néktek vétkeiteket. 15. Ha pedig meg nem botsátotok az embereknek; a ti Atyátok sem botsátja meg néktek bűneiteket. 16. Mikor pedig bőjtöltök, ne legyetek mint a képmutatók szomorúak; mert meghervasztják ortzájokat, hogy az emberektől bőjtölőknek láttassanak. Bizony mondom néktek, hogy elvették jutalmokat. 17. Te pedig, midőn bőjtölsz, kend meg fejedet, és ortzádat mosd meg. 18. Hogy ne láttassál az emberektől bőjtölőnek, hanem Atyádtól, ki rejtekben vagyon; és Atyád, ki a rejtekben is lát, megfizet néked. 19. Ne gyűjtsetek magatoknak kintseket, a földön; a hol azokat a rozsda s a móly megemésztik, és a hol a tolvajok kiássák, és ellopják. 20. Hanem gyűjtsetek magatoknak kintseket az égben, a hol azokat sem a rozsda sem a móly meg nem emésztik; és a hol a tolvajok ki nem ássák, sem el nem lopják. 21. Mert a hol kintsed vagyon, ott vagyon szived is. 22. Testednek világitója szemed. Ha szemed egygyügyű léend,

egész tested világos lészen. 23. Ha pedig szemed álnok léend, egész tested setétes lészen. Ha azért a világosság, melly benned vagyon, setétség; maga a setétség melly nagy lészen? 24. Senki két Úrnak nem szolgálhat; mert vagy az egygyikét gyűlöli s a másikát szereti; vagy az egygyikét eltűri, s a másikát megveti. Nem szolgálhattok Istennek és a mammonnak. 25. Azokáért mondom néktek: ne legyetek szorgalmatosok életetekről, mit egyetek? sem testetekről, mibe öltözzetek? Nem betsesebb-e az élet az eledelnél, és a test az öltözetnél? 26. Tekintsétek az égi madarakat, mert nem vetnek, se nem aratnak, se tsűrökbe nem gyűjtenek, és a ti mennyei Atyátok táplálja azokat. Nem betsesebbek vagytok-e ti azoknál? 27. Kitsoda pedig közzületek adhat tűnődése által termetéhez egygy könyöket? 28. És a ruházaton miért aggodtok? nézzétek a mezei liliomokat, mint nevekednek? nem munkálkodnak, se nem fonnak. 29. Mondom pedig néktek: hogy Salomon se volt minden ő ditsőségében különben felöltözve, mint egygy ezek közzűl. 30. Ha pedig a mezei füvet, melly ma vagyon, és holnap a kementzébe vettetik, az Isten igy ruházza; mennyivel inkább titeket kitsinyhitűek. 31. Ne töprenkedjetek azért mondván: mit fogunk enni, vagy mit fogunk inni, vagy mivel fogunk ruházkodni? 32. Mert mind ezek után a pogányok törekednek; a ti Atyátok pedig tudja, hogy mind ezekben szűkölködtök. 33. Keressétek azért először az Isten' országát, és az ő igasságát, és azok mind hozzáadatnak néktek. 34. Ne aggódjatok azért a holnapin. A holnapi nap fog maga magáról gondoskodni. Elég minden napnak tulajdon baja.

Jegyzetek.

1: Igasságnak neveztetnek a jó tselekedetek különösen az imádság bőjt és alamizsna vagy is szegények' felsegitésökre való adakozás; a mint ezen egész szakaszból kitetszik. Már feljebb meghagyatott a jó tselekedeteknek nyilván is gyakorlásjok; mindazonáltal, hogy érdemességöktől Isten előtt meg ne fosztassanak, itt a hiveknek szivökre köttetik: hogy hiúságból, kérkedésből, ditséret' vadászásból soha se mutogassák jámborságjokat; — ellenben titkon mennél sűrűbben gyakorolják a jó tselekedeteket. Annál bóldogabb az emberi társaság, mennél több olly tagjai vagynak: kik titkon is szorgalmatosan gyakorolják a jó erköltsöket.

2: A farizeusok némellykor az útszán, és az imádság' házaiban kürtöt fuvatának magok előtt; hogy a koldusok hozzájok gyűljenek, és igy bőkezűségök hirdettessék. A Perzsáknál némelly koldusok kürtöt hordanak magokkal, és azt hálaadatosságból fújják, midőn alamizsnát nyernek.

4: A görögben ennek, és a hatodik versnek vége igy hangzik: *megfizet néked nyilván;* Szent Ágoston is ezen kifejezést igy emliti, mellyen az utólsó itéletnek napját lehet érteni.

7. 8: A pogányok azt vélék: hogy isteneik az emberek' állapotját nem tudják, — gyakran az emberek' imádságainak meghallgatására nem érkeznek, — a hoszszú és sok panaszokban és kérésekben különösen gyönyörködnek, — a többször újitott könyörgések által rábirattathatnak az elejökbe terjesztett kivánságnak teljesitésére. Azonban azok nem valóságos, hanem tsak képzeltt istenek valának. Az igaz élő örök Istenről igy gondolkodni mindentudósága s egyéb tulajdonságai nem engednek; azért nagy hiba vólna a pogányoknak emlitett okaikból sokszor ugyan azon kéréseket ismétitni, ezt tiltja Üdvözitőnk. Ellenben helyes okokból, tudni illik: diszesebb isteni tisztelet végett, — az isteni határtalan hatalomnak jeles vallására, — legmélyehb megalázásunknak, érdemetlenségünknek, Istentől teljes függésünknek, Istenbe helyheztetett tántorithatatlan bizodalmunknak nyilatkoztatására bizonyitására szabad, sőt érdemes gyakran hoszszabban is imádkozni, s ugyan azon kéréseket újitani; mind a kettőre nézve az ó szövetségben jelesen Móses, és a zsoltáros próféta Dávid, az új szö-

vetségben pedig maga az Úr Jézus] kinszenvedése előtt és máskor, és az apostolok tűkörképűl szolgálnak, sőt Urunk erre hiveit is sürgeté Lúk. XI. 1,-13.

9,-13: Ezen imádságban, mellynek teljes értelme már a gyermekeknek szokott magyaráztatni, mind azon tárgyak, mellyekre kéréseink kiterjedhetnek, előszámittatnak; egygyszersmind pedig a kérések' előadásában való helyes rendre, s az Isten előtt kedves imádságnak tulajdonságaira tanittatnak a hivek. — A kenyérnek a görögben és diákban — az emberi testet fentartó vagy tápláló értelmet magában foglaló homályosabb mellékszava Lúk. XI. 3. szerént — *mindennapi* — szóval tseréltethetik fel. — A kenyér minden táplálásra alkalmatos szereket jelent. — Hogy az itt emlitett adóság' szaván a vétket kell érteni bizonyos a 14. és 15. versből. —. — A görögben még következők olvastatnak a 13. versnek végén: *Mert tied az ország, és a hatalom, és a ditsőség mind örökké.* Azonban ezen végzet Lúk. XI. 4. a hol hasonlóképen olvashatni az Úr' imádságát, nem emlittetik; bölts Origenes a harmadik században ezen imádság' magyarázásában azt elő nem hozá; a szent irást fejtegető diák szent atyáknak könyveikben nem találtatik; a legrégibb diák forditásban nem olvastatik. Tehát tsak a görögöknél bévett ájtatos szokásból iktattatott bé a görög kéziratokba a lemásolók által.

16,-18: A napkeletieknél és igy a zsidóknál is szokás vala örömnapokon hajokat jó illatú zsirral megkenni s ortzájokat szorgalmatosan megmosni; de bőjti bűnbánó napokon ezt elhagyák, és szennyesen jelenének meg. A farizeusok a parantsoltt bőjti napokon kivűl még máskor is gyakran szomorú halavány szennyes ortzával mutogaták magokat; hogy másoknak ez által bőjtjeiket hirdessék.

19. 20: A görögben azon szó, melly rozsdának forditttatik, zsizsik búzaférget is jelent. Tudni illik a napkeletiek' gazdagságának nagy része gabonából állot, mellyet a búzaféreg is emészthetet, a tolvajok is a vermekből, a hova bétöltetett, kiáshattak. A fényes költséges köntösöknek pedig a móly leginkább árthatot.

22. 23: A mi az emberi testnek a szem, az a tselekedetekre nézve a belső szándék. Az ép szem botlás nélkűl vezeti a testet, de a hibás szem veszedelembe ejti. Hasonlóképen a jó helyes szán-

dékból folyó tselekedetek Isten előtt kedvesek, az embernek hasznosok; ellenben, ha már a szándék rosz, melly gonoszoknak és ártalmasoknak kell lenniek az abból származó tselekedeteknek!

24: Egygyszerre egyenlőképen két egygymással ellenkező Úrnak szolgálni nem lehet; mert ha a szolga az egygyiknek kedvét keresi, a másik magát tőle gyűlöltetni véli; ha az egygyiknek engedelmeskedik, a másik tőle magát megvettetni gondolja. — Mammon kaldéai szó, melly sz. Hieronimusként gazdagságot tészen. — A ki mindég tsak földi gazdagságról gondolkodik, tsak annak gyűjtése' szándékából munkálkodik, az illyen ember Isten' parantsolatjait nem fogja teljesithetni; mert azok általjában a földi múlandó jókhoz gazdagsághoz kintshez való ragaszkodást tilalmazzák.

25,-33: Az Isten minden teremtményeire gondot visel, de kiváltképen az emberre; azért a Krisztus' vallásával ellenkezik pogányképen mindég a szükséges táplálásnak, és ruházatnak szerzésén fejét törni aggódni töprenkedni. Az illyen szorgalmatosságot jelenti az azt kifejező görög szó, nem pedig a közönséges mértékletes okos, az Istenbe vetett bizodalommal egygybekötött előre való gondoskodást. — A 25. versben azon szó: élet, — a görögben és diákban, — lélek szóval fejeztetik ki; mivel valamint az emberi életnek e földön fentartására szükséges az eledel, úgy tsak addig él a test, mig a lélek benne vagyon. Tovább: a görögben azon kifejezés után: mit egyetek; még hozzá adatik: *és mit igyatok.* — A 27. versben a termetet jelentő görög szó Ján. IX. 21. 23. szerént életüdőt is tészen; igy e vólna értelme: ámbár az ember az oktalan állatoktól abban is különbözik, hogy táplálásáról maga is gondoskodhatik; azért még is akarmint törje fejét, tsak egygy könyök' hoszszával sem nyújthatja tovább földi életüdejét, midőn az Istentől megállapitott természet rendje szerént annak vége elkövetkezik. — A liliomokon, a gyönyörűséges szép tsászárkorona, vagy kotzkaszem virágokat kell érteni, mellyeknek szépségök, mivel nem költsönözött hanem természetjökhöz tartozik, Salomonnak is tsak költsönözött fényét felyűl haladja.

34: Felesleges a még jelen nem lévő hanem tsak jövendő lehetséges szükségen előre aggódni, holott akkor is lészen üdő a felől gondoskodni. Egygy nap sem ment minden bajtól, azért kár azt előre szaporitani nevelni.

Világositó Hivatkozások.

1: Ján. 1. III. 7. 8. — — 4: Mát. XXV. — Lúk. XIV. 14. — Kor. 1. IV. 5. — — 7. 8: Kir. 3. XVIII. 25,-29. — Mát. XIV. 23. XXVI. 39. 42. 44. — Lúk. VI. 12. XVIII. 1. — AT. XIX. 34. 35. — Róm. I. 9. — Ef. I. 16. — Tesz. 1. III. 10. — — 9,-13: PB. XXX. 8. — Mát. XV. 2. — Kor. 2. IX. 10. — — 14. 15: Sir. XXVIII. 3,-5. — Mát. XVIII. 15. 21. 35. — Márk. XI. 25. — Róm. V. 15,-17. — Kor. 1. VIII. 12. — — 16. 18: Kir. 2. XII. 20. XIV. 2. — — 19. 20: Lúk. XVI. 13. — — 25,-33: Zsol. LIV. 23. — Lúk. XII. 22. — — Filip. IV. 6. — Pét. 1. V. 7.

VII. RÉSZ.

Jézus tiltja a balitéleteket, ajánlja az imádságot, és abban való állhatatosságot, a törvényeknek szoros megtartásjokat, a hamis tanitók' megválasztását és kerülését, igéinek hasznos hallgatását.

1. Ne itéljetek, hogy ne itéltessetek. 2. Mert a minémű itélettel itéltek, ollyannal fogtok itéltetni, s a minémű mértékkel mértek, ollyannal fog viszszaméretni néktek. 3. Mit nézed pedig a szálkát atyádfia' szemében, noha önnön szemedben a gerendát nem látod? 4. Avagy mint mondhatod atyádfiának: hagy vessem ki szemedből a szálkát, holott imé a te szemedben gerenda vagyon. 5. Képmutató vessd ki először a gerendát önnön szemedből; és akkor fogsz gondoskodhatni: hogyan húzzad ki a szálkát atyádfiának szeméből. 6. Ne adjátok a szentet az ebeknek, és ne hánjátok gyöngyeiteket a disznók' elejébe; hogy valamiképen meg ne tapodják azokat lábaikkal, és megfordulván el ne szaggassanak titeteket. 7. Kérjetek, és adatik néktek; keressetek, és találtok; zörgessetek, és megnyittatik nék-

tek. 8. Mert minden, a ki kér, vészen; és a ki keres, talál; és a zörgetőnek megnyittatik. 9. Avagy ha közzületek valamelly embertől kenyeret kér fia, valljon követ nyújte néki? 10. Avagy, ha halat kér, vallyon kigyót nyújt-e néki? 11. Ha azért ti, holott roszszak vagytok, tudtok jó adományokat adni fiaitoknak; mennyivel inkább fog Atyátok, ki mennyekben vagyon, jókat adni a tőle kérőknek. 12. Valamiket tehát akartok, hogy tselekedjenek néktek az emberek, ti is azonokot tselekedjétek nékik. Mert ez sürgettetik a törvényben és a próféták' irásaiban. 13. A szoros kapun menjetek bé; mert tágas a kapu, és széles az út, melly a veszedelemre viszen, és sokan vagynak, kik azon bémennek. 14. Melly szoros pedig a kapu és keskeny az út, melly az életre viszen! és kevesen vagynak, kik azt megtalálják. 15. Ójátok magatokat a hamis próféták'ól, kik juhok' ruháiban jönnek hozzátok, belől pedig ragadozó farkasok. 16. Az ők gyümöltseikről ismérhetitek meg őket. Valljon szednek-e a tövisekről szőlőket vagy a bojtorjánokról fügéket? 17. Igy minden jó fa jó gyümöltsöket terem, a roszsz fa pedig roszsz gyümöltsöket terem. 18. Nem teremhet a jó fa roszsz gyümöltsöket, sem a roszsz fa jó gyümöltsöket nem teremhet. 19. Minden fa, melly jó gyümöltsöt nem hoz, ki fog vágatni, és tűzre fog vettetni. 20. Azokáért az ők gyümöltseikről ismériték meg őket. 21. Nem minden, a ki mondja nékem: Uram Uram! mégyen bé mennyeknek országába; hanem a ki az Atyának, ki mennyekben vagyon, akaratját tselekszi, a mégyen bé mennyeknek országába. 22. Sokan mondják nékem azon a napon: Uram Uram! nemde nem a te nevedbe jövendöltünk-e? és nem a te nevedben űztünk-e ördögöket? és nem a te nevedben munkáltunk-e sok tsodákat. 23. És akkor tudtokra adom nékik: mert soha nem ismértelek titeket, távozzatok el tőlem, kik gonoszságot tselekesztek. 24.

Valaki azért ezen igéimet hallgatja, és teljesiti azokat, hasonlittatik egygy bölts emberhez; ki házát kősziklán épité. 25. És essö szakada le, és folyóvizek áradának ki, és szelek fuvának, és arra a házra rohanának, de bé nem dűlt; mert kősziklán vala alapitva. 26. És valaki ezen igéimet hallgatja, de azokat nem teljesiti, hasonló lészen egygy bolond emberhez; ki házát fövenyen épité. 27. És esső szakada le, és folyó vizek áradának ki, és szelek fuvának, és azon házba ütközének, és öszverogyot, és nagy lön romlása. 28. És lön, mikor elvégezte vólna Jézus ez oktatásokat, tsodálkozának a seregek tudományán. 29. Mert tanitja vala őket mint hatalommal biró, és nem mint az ők irástudóik, és a farizeusok.

Jegyzetek.

1,-5: Senki ne feszegesse, balra ne magyarázgassa embertársának tselekedeteit; ellenkező esetben maga se várhat egyebet másoktól. Nem fogja pedig embertársának hibáit visgálgatni, valaki önnön fogyatkozásait botlásait szünetlen szeme előtt hordozandja. Tsak az dorgálhat foganatosan másokat; kinek semmit sem lehet szemére vetni.

6: Istentelen, erköltstelen, a gonoszságban megáltalkodott embereknek szinte úgy nem tanátsos az Istentől kijelentett hit' titkait, és az emberi nemzetnek bóldogitására megállapitott rendeléseket erőszakosan hirdetni, — mint a kutyáknak vagy disznóknak elejökbe gyöngyöket vetni; mivel méltán lehet attól tartani: hogy a hallott tanitásból tsúfot fognak űzni, sőt még a tanitókat is betsteleniteni, gúnyolni, akadályoztatni fogják.

7,-11: Arról, a mit emberek között naponként történni tapasztalunk, költsönözött hasonlatossággal ösztönöztetünk a gyakor, de egygyszersmind tántorithatatlan bizodalommal egygybekötött imádságra; mivel az Isten minden földi, indúlatok' alá vetett, és gyakran gyermekeik' kárára is törekedő atyáknál inkább

kivánja javunkat, sőt mint természetes véghetetlen Jóság egyedűl tsak bóldogitásunkat akarhatja, és valóban is eszközli, tsak részünkről fogyatkozás ne légyen.

13: Életnek neveztetik a jövendő bóldogság, veszedelemnek pedig a jövendő kárhozat. Az örök bóldogságra vezető keskeny út és kapu az Istennek mind a józan okosságból, mind a különös kijelentésből ismérétes törvényei parantsolatjai s azoknak szoros teljesitésök. A kárhozatra vezető széles út és kapu a testiségnek tetsző zabolátlan erkölstelenség, a törvényeknek mérész megvetésök és megszegéseik. Sokan elkárhoznak; mert sokan roszsz erkölsű életet folytatnak testjök' haláláig.

15, 20: Hamis prófétáknak neveztetnek a hazug álnok tanitók; mivel a tanitás vala a prófétáknak egygyik fő kötelességök. Illyenek valának a zsidó irástudók és farizeusok, kik külsőképen szenteknek mutogaták magokat; de elméjök szivök tsak az Úr Jézusnak bóldogitó tanitása' akadályoztatásával és önnön tekintetjök' fentartásával foglalatoskodék. — A kiknek szivök még nintsen megvesztegetve, kik az igasságot szeretik, és keresik: azok a Krisztus' tanitását örömmel fogadják, és általa megvilágositttatván ösztönöztetvén segittetvén jó tselekedetekkel mint a jó fa jó gyümöltsökkel fognak bővelkedni. Ellenben a kiknek elméjök az előitéletek' rabja, — szivök a földi jókhoz való ragaszkodásnak és rendetlen vágyódásoknak szolgájok: azok, a Krisztus' tanitásának elfogadására nem lévén alkalmatosok, annak magokat ellene szegezik, és azért valamint a roszsz fának tsak fanyar férges roszsz gyümöltsei vagynak, az ők tselekedeteik is hibákkal fogyatkozásokkal vétkekkel rakva vagynak. — — Azonban valamint a haszontalan roszsz gyümöltsöt termő fát kiásni, s a tűzre vetni szokták; úgy a Krisztus' tanitását megvető, és másokat is gátoló botránkoztató hamis tanitók büntetésöket el nem kerűlik.

22. 23: Ama nap, melly itten mint az állandó jutalom' vagy büntetés' meghatározásának üdeje emlittetik, a közönséges itéletnek napja. — A Krisztus által történtt isteni kijelentés' minden törvényeinek a test' haláláig állhatatos teljesitésök olly szükséges a jövendő bóldogságnak elnyerésére: hogy a nélkűl sem a keresztény hitnek vallása, sem a Krisztus' tanitásának hirdetése, sem ezen tanitásnak erősitésére munkáltt tsodák, vagy mondott jövendölések nem elégségesek.

24,-27: Valaki a Krisztus' tanitását figyelmetesen hallgatja, s azt szorgalmatosan teljesiti; a jövendő bóldogságnak reménységét kősziklára épiti, megmásolhatatlan változhatatlan állandó jutalmazása felől nem kételkedhetik. Ellenben alaptalan annak bizakodása; a ki, a tanitásnak hallgatásával béelégedvén, azt követni nem iparkodik.

29: Krisztus Urunk úgy szólot mint törvényszerző, azért inditó okokkal nem is támogatá állitásait; hanem minden szószaporitás nélkül megemlité az ó szövetségben kihirdetett Isten' parantsolatjainak hibás magyarázását, és annak igazitására nyomon utánna veté új törvényeit: mellyeket kelletik teljesiteni hiveinek, hogy a kárhozatot elkerülhessék, és az örök bóldogságot elnyerhessék.

Világositó Hivatkozások.

1,-5: Márk. IV. 24. — Lúk. VI. 37. — Róm. II. 1. — — 7,-11: Mát. XXI. 22. — Márk. XI. 24. — Lúk. XI. 9. 11. — Ján. XIV. 13. — Jak. I. 6. — — 12: Tób. IV. 16. — Mak. 2. XV. 9. — Mát. XXII. 40. — Lúk. VI. 31. — — 13. 14: Zsol. CXVIII. — Mát. XIX. 16. XXV. 46. — Márk. X. 30. — Lúk. XIII. 24. — Ján. III. 36. — Filip. I. 28. — Tim. 1. VI. 9. — Pét. 2. III. 7. — — 15,-20: Mát. III. 10. — Ján. III. 19. 20. V. 38. 42. VI. 37. 39. 44. VIII. 24. 47. X. 27. XIII. 18. XV. 20. 24. — — 21: Mát. XXV. 11,-13. — Lúk. VI. 46. XII. 47. — Ján. XIII. 13. 15. — — 22. 23: Zsol. VI. 9. — Mát. XXV. 41. — Lúk. XIII. 27. — Ján. XI. 24. — AT. XIX. 13. — Róm. II. 5. — Tesz. 1. V. 2. — Pét. 2. II. 9. III. 7. — — 24: Lúk. VI. 48. — Róm. II. 13. — Jak. I. 22. — — 29: Márk. I. 22. — Lúk. IV. 32.

VIII. RÉSZ.

Egygy poklos ember, egygy századosnak szolgája, Péternek napa meggyógyíttatik; a tengeri szélvész egygy parantsolattal letsendesíttetik; két felette dühös ördöngösökből a Gerazenusok' tartományában a gonosz lelkek kiűzetnek.

1. Mikor pedig lejöt vólna a hegyről, követé őtet sok sereg. 2. És imé egygy poklos közelitvén imádá őtet mondván: Uram ha akarod, megtisztíthatsz engem. 3. És kinyújtván Jézus kezét illeté őtet mondván: Akarom; tisztúlj meg; és mindjárt megtisztula az ő poklossága. 4. És monda néki Jézus: meglásd, hogy senkinek meg ne mondjad; hanem eredj, mutasd meg magadat a papnak, és adjad bé az ajándékot, mellyet parantsolt Móses bizonyságúl nékik. 5. Midőn pedig bément vólna Kafarnaumba, járúla elejébe egygy százados esedezvén néki, s ezt mondván: 6. Uram a szolgám otthon fekszik inaszakadtságban, és szörnyen gyötrettetik. 7. És monda néki Jézus: Én elmegyek, és meggyógyitom őtet. 8. És felelvén a százados monda: Uram nem vagyok méltó, hogy hajlékomba jöj; hanem tsak egygy szóval mondjad, és meggyógyúl az én szolgám. 9. Mert ámbár magam hatalom alatt lévő ember vagyok, még is vagynak kormányom alatt vitézek; és mondom ennek, menj el, és mégyen; és a másiknak: jösz te, s eljön; és szolgámnak: tselekedjed ezt, és megtselekszi. 10. Hallván pedig ezt Jézus tsodálkozék, és az őtet követőknek monda: Bizony mondom néktek, nem találék ennyi hitet Izraelben. 11. Mondom pedig néktek: hogy sokan eljönnek napkeletről, és napnyugotról, és letelepednek Ábrahámmal és Isákkal, és Jákobbal mennyeknek országában. 12. Az Ország' fiai pedig kivettetnek a külső setétségre; ott lé-

szen sirás és fogak' tsikorgatása. 13. És monda Jézus a századosnak: Menj el, és a mint hittél, úgy történjék néked. És meggyógyúla a szolga azon órában. 14. És Péter' házába jövén Jézus látá annak napát hideglelésben fekünni. 15. És illeté kezét, és elhagyá őtet a hideglelés, és felkele, és szolgála nékik. 16. Mikoron pedig estve lön, hozának elejébe sok ördöngösöket, és kiűzé a lelkeket egygy igéjével, és minden nyavalyásokat meggyógyita. 17. Hogy bételjesednék, a miről szólot Izaiás próféta mondván: Ő vette el erőtlenségeinket, és hordozá betegségeinket. 18. Látván pedig Jézus sok sereget maga körül, meghagyá: hogy a tengernek túlsó partjára általmennének. 19. És hozzá járúlván egygy irástudó monda néki: Mester követlek téged, valahová mégy. 20. És monda néki Jézus: A rókáknak barlangjok vagyon, és az égi madaraknak fészkök, az Ember' Fiának pedig nints, a hová fejét lehajtsa. 21. Más pedig tanitványai közzül monda néki: Uram engedjed meg nékem, hogy előbb elmenjek, és eltemessem atyámat. 22. Jézus pedig monda néki: Kövess engem, és hagyjad a meghalttaknak eltemetni halottjaikat. 23. És midőn ő a hajóba bément vólna, követék őtet tanitványai. 24. És imé nagy indúlás lön a tengeren úgy, hogy a hajotska elborittatnék a haboktól; ő pedig aluszik vala. 25. És hozzájárúlván tanitványai felkölték őtet mondván: Uram szabadits meg minket! elveszünk. 26. És monda nékik Jézus: Mit féltek kitsinyhitűek? Akkor parantsola a szeleknek és a tengernek, és nagy tsendesség lön. 27. A jelen emberek pedig elálmélkodának mondván: Kitsoda ez? mert még a szelek, és a tenger is engedelmeskednek néki. 28. És mikor a tengernek túlsó partján a Gerazenusok' tartományába jöt vólna; a sirboltokból szaladának ki elejébe két ördögtől megszállottak, kik olly dühösök valának, hogy senki el nem mehetne azon az úton. 29. És imé kiáltának mondván: Mi

közünk nékünk veled Jézus Istennek Fia? azért jöttél-e ide: hogy üdőnek előtte gyötrenél minket? 30. Nem messze pedig tőlök legele nagy számú disznónyáj. 31. Az ördögök pedig kérék őtet mondván: Ha innét kiűzesz minket, botsáss minket a disznónyájba. 32. És monda nékik: Eredjetek. Azok pedig kimenvén a disznókba szállának, és imé nyakra főre rohana az egész nyáj a tengerbe, s a vizbe fúla. 33. A kanászok pedig elfutának, és béérkezvén a városba mindeneket megjelentének azokról is, kikben az ördögök voltanak. 34. És imé az egész város elejébe méne Jézusnak, és meglátván őtet kérék: Hogy menne el az ők határaikból.

Jegyzetek.

2: A poklosság nálunk most ismeretlen, de Arábia, Palesztina, Siria, Egiptom országokban, Afrikának minden részeiben, és déli Amerikában maig nem ritka nyavalya. Ezen betegségben szenvedő embernek előbb megszeplősödik ortzája, megbüdösödik lehelete, megdagadnak kezei lábai; azután holyagok támadnak egész testén, mellyek rothadásba általmenvén a tagoknak egygyenként leszakadásjokat okozzák.

4: Jézus ezen tsodálatos gyógyitást tiltá kihirdettetni, minekelőtte a megtisztúltt ember a paptól (kinek Mós. 3. XIII. 2. 17. XIV. 1. 2. szerént azon üdőben ez foglalatosságaihoz tartozék) a teljes megtisztúlás felől bizonyságlevelet nyerne; melly, ellenkező esetben, Jézus ellen való gyűlölségből könnyen megtagadtatott vólna. Ezen levél, melly két verebnek áldozatúl való bémutatása után adaték, hiteles bizonyságúl szolgálhatot a történeten jelen nem volt zsidóknak is a felől: hogy amaz ember valóságosan poklosságban szenvedet, és tsodálatosan megszabadúlt nyavalyájától.

5: Ezen százados pogány vala, s először zsidó követek által kéreté meg az Úr Jézust a beteg tselednek gyógyitására; azután

értvén közelitését némelly barátjait küldé ki elejébe Luk. VII 2,-10. szerént; végre maga jelenék meg, a mint itt emlittetik.

6: Az inaszakadtságban a vagy kinyújtott, vagy meggörbűlt tagok nem mozdittathatnak, és már feszűlés, már rángatódzás között nagy kinokat szenved a beteg.

7,-9: Ezen százados Urunknak tsodatévő határtalan hatalmáról hiteles tudósitásból és talán önnön tapasztalásából is tökéletesen meggyőződve lévén imigyen okoskodék: ha én más előljáróságtól függő tisztviselő lévén a kormányom alatt való katonákat, a hová szükséges, küldhetem, és parantsolatom teljesittetik; mennyivel inkább lehet néked távollétedben is akaratodat igéretedet végre hajtanod, kinek nem tsak tanitványaid a betegeknek ne talán kézzel való illetésökben, hanem az egész természet, sőt a láthatatlan lelkek is engedelmeskednek.

10,-12: Jákob, kitől származtanak az ó szövetségi választott népnek tizenkét nemzetségei, Mós. 1. XXXII. 28. ként Izraelnek is nevezteték; azért ezen nemzetségek egygyenként is Izrael' fiainak hivattattak. — Jézus azokban, kik a zsidók közzűl ezen üdeig vagy beszédjeit hallgaták, vagy hozzá folyamodának, első megjelenésök' alkalmatosságával illy jeles hitet és bizodalmat nem tapasztalván tsodálkozását vagy is különös figyelmetességét nyilatkoztatni látszaték a környűlállókhoz mondott következő szavaira nézve. — A napkeleti, és napnyúgoti lakósokon értetnek a pogány nemzetek, mellyeknek megtérésök jövendölteték többek között Iz. XLIII. 5,-9. — Mal. I. 11. — A jövendő bóldogság a szent irásban gyakran nagy fényes vendégséghez hasonlittatik, mellyhez 'a választottak leűlnek, letelepednek. — A zsidóknál a fényesebb vendégségek estve tartattak, és azért a lakozás' helye égő gyertyákkal kivilágositttaték; azok pedig, kik az illyetén vendégségből kizárattattak, a külső éjjeli setétségnek és hidegnek kellemetlenségét tapasztalák — Itt a menyországon tsak a jövendő bóldogságot lehet érteni, mert e földön első hiv követjeinek Mát. X. 34. — Ján. XV. 20. szerént tsak üldözést és szenvedést jövendölt az Ur Jézus. — A külső setétség fájdalmakból származó sirással egygybekötve ábrázolja a jövendő kárhozatot Mát. XIII. 42. 50. — TJ. XIV. 10. 11. XX. 10. XXI. 8 XXII. 15. ként. — A zsidók valának elsők hivatalosok a Krisztus' Országába, de több-

nyire nyakas megáltalkodásjok miatt az isteni kegyelmet elvesztvén ezen Országnak tagjai nem lőnek.

16: Ez szombat napon történhetet, mellyen naplemente után végződvén az ünnep tsak akkor hozhaták Jézushoz a betegeket; kiket különbözés nélkül tsak akaratját kijelentő egygy szavával tökéletesen megegészségesitet.

17: Az Üdvözitő Iz. LIII. 4. — Kor. 1. XV. 3. — Pét. 1. II. 24. szerént kinszenvedése és halála által az egész emberi nemzetnek bűneiért eleget tet az isteni Igasságnak; mivel pedig az üdeig tartó testi fogyatkozások és nyavalyák mind az eredeti, mind gyakran a személyi vétkeknek büntetései Mós. 1. III. 16,-19. — Ján. V. 5. 14. ként; a számtalan legsúlyosabb betegségekben sinlődő embereknek az Úr Jézus Krisztus' tanitásának üdejében történtt tsodálatos meggyógyulásjok is méltán az Üdvözitő által szerzett elégtételnek tulajdonittatik.

20: Jézus észrevévé: hogy a magát néki ajánló irástudó földi jóknak reményéből kiván tanitványa lenni; azért figyelmezteté őtet a tanitónak szegénységére. — Jézust a zsidók hibás vélekedésök szerént Jósef' fiának nevezék Lúk. III. 23. — Ján. VI. 42.; de mivel Jósef Jézusnak tsak nevelője vala, Jézus soha sem nevezé magát Jósef' fiának, hanem többnyire Ember' Fiának, zsidó nyelven Ádám' fiának mondá magát, test szerént valóságosan Ádámtól származván.

21. 22: Mivel egygynehány óráig tartó távozását annyira nem ellenzhette vólna haza botsáttatni kérő tanitványának Jézus, az itt feljegyzett kérésnek illyen értelme vagyon: öreg halálához közelitő atyám ellenzi követésed miatt tőle távollétemet; engedjed tehát: hogy most haza menvén néki halálig szolgálhassak, és minekutánna eltemetem őtet, hozzád ismét viszszatérhessek. Ezt nem akará megengedni Jézus előre látván az illyen hoszszú eltávozásnak tanitványára nézve veszedelmes következését, és azért felele: Hagy gondoskodjanak a tanitásomat bé nem fogadó, annak magokat ellenszegező, lelkiképen meghaltt emberek a hozzájok hasonló test szerént is meghalttaknak temetésökről; te maradj nálam, hogy el ne tsábitsanak.

28,-32: Ámbár az evangéliomok' szerzői gyakorta az ördögtől megszállottakat a betegek közé számitják Mát. IV. 23. 24. —

Márk. I. 34. — Lúk. IV. 40. 41. XIII. 11. 12.; mindazonáltal még is erőszakos eltsavarások nélkűl nem lehet tagadni: hogy az evangéliomok szerént az Úr Jézus' üdejében a gonosz lelkektől valóságosan megszállott emberek voltanak. Mert: — a józan okosság abban lehetetlenséget nem talál; — az evangéliom' szerzőinek az ördöngösökről előadásaik, ha betű szerént vétetnek, a megszállások' valósága felől kételkedni nem engednek; — a betűszerénti értelemtől felette nyomos okok nélkűl eltávozni nem szabad; — némelly történetek, mint az e szakaszban előforduló dühös embereké is, úgy beszéltetnek elő, hogy az ördögi megszállás' valósága nélkűl érthetetlenekké válnak; — az Isteni Böltseség az Úr Jézusnak e földön múlatása' üdejében több embereket más súlyos nyavalya helyett a gonosz lélektől gyötörtetni engedvén ezek' kiűzetése által szembetűnőképen megbizonyitá az Üdvözítőnek a gonosz lelkeken is megakadályoztathatatlan hatalmát, melly minden kártékony agyarkodásaiknak megrontásjokra elégséges erővel bir; — Jézus maga Mát. XII. 28. — Ján. XV. 24. az ördöngösöknek a gonosz lelkektől tsodálatos megszabaditásjokat az Üdvözítő' eljövetele felől kételkedni nem engedő jelnek lenni bizonyitá: mivel ezen tsodát senki a hajdani próféták közzűl nem tselekedte, s azért a zsidó nép is különös álmélkodással fogadá Mát. IX. 33. Márk. I. 23,-27.; — Jézus ezen tsodákra hivatkozék, a megszállott emberekben lévő ördögökkel szót váltot, azokat egygy számos sertés nyájba szállani s ezt a tengerbe fúlasztatni engedé, apostolainak nem tsak betegek' gyógyitására de a gonosz lelkek' kiűzésére is külön hatalmat adot Márk. XVI. 17. 18.

Mivel az Üdvözitő épen az emberek' tanitása, és boldogitása végett jelent meg; tsak az itt emlitett két dühös emberben tartózkodott gonosz lelkekhez illenek, tsak tőlök mondathattak azon szók: Jézus Isten' Fia mi közünk veled, miért jöttél üdőnek előtte kinozni bennünket. Tudni illik, azokból, mellyeket Jézus már hirdete, és tselekedék, következtethették az ördögök: hogy a már emelkedő igasságnak és szentségnek országából a bálványozás, hamis istenek' imádása, s a szabad erköltstelenkedés ki fog rekesztetni; abban tsak az egygy igaz Istennek imádása s ahoz képest az erköltsi szentségben tökéleteségben szünetlen előmenetelek fognak sürgettetni; ugyan azért az ördögök' hatalma e földön meg fog szorittatni, el fog nyomattatni, s annak üdejében teljesen

le fog ronttatni, meg fog szűnni. Annak okáért, hogy vélekedésöknél hamarább egyedűl a kárhozatnak helyére ne szorittassanak, és azon vidéknek lakósai a nékik okozott kárnak miatta az Úr Jézustól elidegenittessenek, a sertés nyájba kérének ezen gonosz lelkek botsáttatni; a mit Jézus talán azon tartománynak pogány lakósai' büntetésökre, — mivel a zsidók' boszszantása miatt annyi disznókat, a Móses' törvénye szerént tisztátalan és azért enni megtiltott állatokat tartának, — megengede, de igy egygyszersmind azon tájékot az ördöngösöknek alkalmatlankodásjoktól is megmenté.

Az ördögnek ugyan tart még most is a földnek és azon lakó embereknek állapotjokba valamelly befolyása; de az az Üdvözitőnek segitségével könnyen viszsza verettethetik; nem akaróknak nem árthat. Ef. II. 2. VI. 12. — Jak. I. 14. 15. — Ján. 1, III. 8. — TJ. XX. 2. 3. 7.

Világositó Hivatkozások.

2: Márk. I. 40. — Lúk. V. 12. — — 8: Lúk. VII. 6. — — 10,-12: Mát. IX. 10. — Lúk. XII. 37. — Róm. IX. 4. XI. 25,-28. — Ef. II. 19. — — 20: Lúk. IX. 58. — Kor. 1. XV. 45. — — 21. 22: Róm. VII. 10. — Ef. II. 1. 5 V. 14. — Kol. II. 13. — — 23: Márk. IV. 36. — Lúk. VIII. 22. — — 28: Márk. V. 1. — Lúk. VIII. 26. — — 29: Ján. IV. 25. X. 10. XI. 25. 27. XII. 31. — 1. III. 8. — — 30: Márk. V. 11. — Lúk. VIII. 32.

IX. RÉSZ.

Jézus egygy inaszakadtat meggyógyít, hivja Mátét, felel keresztelő János' tanitványainak, egygy asszonyt a vérfolyástól megszabadit, egygy halottat feltámaszt, két vaknak látást és egygy némának szólást szerez, tanit, és készül tanitványainak első kiküldetésökhöz.

1. És bémenvén a hajótskába általkele a tengeren, és jöve az ő városába. 2. És imé hozának elejébe egygy ágyban feküvő inaszakadtat; és látván Jézus hitjöket monda az inaszakadtnak: Bizzál fiam, megbotsáttatnak néked bűneid. 3. És imé némellyek az irástudók közzül mondának magokban: Ez káromkodik. 4. És látván Jézus gondolatjaikat monda: miért gondoltok gonoszt szivetökben? 5. Mitsoda könnyebb? mondani-e: megbotsáttatnak bűneid? vagy mondani: kelj fel, és járj? 6. Hogy pedig tudjátok, hogy az Ember' Fiának vagyon hatalma a földön a vétkek' megbotsátására, akkor szóla az inaszakadtnak: kelj fel, vegyed fel ágyadat, és menj hajlékodba. 7. És felkele, és haza méne. 8. Látván pedig ezt a seregek megfélemlének, és ditsőiték az Istent, ki illyen hatalmat ada az embereknek. 9. És mikor onnét elmenne Jézus, láta egygy Máté nevű embert a vámon űlni, és szólitá őtet mondván: Kövess engem; és felkelvén követé őtet. 10. És lön, mikoron letelepedék ő a házban lakozáshoz, imé sok adószedők és bűnösök oda gyülekezvén letelepedének Jézussal és tanitványaival. 11. Ezt látván a farizeusok mondának tanitványainak: Miért eszik tanitótok adószedőkkel és bűnösökkel? 12. Hallván pedig ezt Jézus monda: Nem az egészségeseknek szükséges az orvos, hanem a betegeknek. 13. Elmenvén azért tanúljátok meg, mit tészen: Irgalmasságot

akarok, és nem áldozatot? mert nem igazakat, hanem bűnösöket jöttem hivni. 14. Akkor járúlának hozzá János' tanitványai kérdezvén: Mi oka, hogy mi s a farizeusok gyakorta bőjtölünk, tanitványaid pedig nem bőjtölnek? 15. És felele nékik Jézus: Valljon kesereghet-e a vőlegénynek násznépe, mig vele vagyon a vőlegény? eljőnek pedig a napok, mikor elvétetik tőlök a vőlegény, akkor majdan fognak bőjtölni. 16. Senki pedig viseltt köntösbe új posztófoltot nem ereszt; mert megbontja a köntösnek ép részét is, és rútabb szakadás következik. 17. Sem új bort nem töltenek ó tömlőkbe; mert különben meghasadoznak a tömlők, és a bor kifut, és a tömlők elromlanak. Hanem az új bort új tömlőbe töltik, és mind a kettő megmarad. 18. Midőn ezeket mondaná nékik, imé egygy fejedelem közelite hozzá, s imádá őtet esedezvén: Uram most halt meg lyányom, de jöjj, tedd rá kezedet, és megéled. 19. És felkelvén Jézus követi vala őtet tanitványaival. 20. És imé egygy aszszony, ki vérfolyásban tizenkét esztendőtől fogva szenved vala, hátúlról járúlván illeté az ő köntöse' szegését. 21. Mert mondja vala magában: ha tsak köntösét illetem is, meggyógyúlok. 22. Jézus pedig megfordúlván és látván őtet monda: Bizzál lyányom, a te hited meggyógyitot téged; és meggyógyúla az aszszony azon órában. 23. És midőn Jézus a fejedelem' házába jöt vólna, és látta vólna a siposokat, és a tolongó sereget, monda: 24. Távozzatok, mert nem halt meg a lyánzó, hanem aluszik; és kikatzagák őtet. 25. És minekutánna kiküldetett vólna a sereg, béméne, és megfogá kezét, és felkele a lyányzó. 26. És ennek hire elterjede azon egész tartományban. 27. És elmenvén onnét Jézus két vak ember követé őtet kiáltván és mondván: Dávidnak Fia könyörűlj rajtunk! 28. Mikor pedig haza érkezet vólna, járúlának hozzá a vakok, kiket kérde Jézus: Hiszitek-e, hogy én ezt megtselekedhetem néktek? felelének

néki: Igen is Uram! 29. Akkor illeté szemeiket mondván: A ti hitetek szerént légyen néktek. 30. És megnyilának szemeik, és megfenyegeté őket Jézus mondván: Vigyázzatok, hogy valaki meg ne tudja. 31. Ők pedig elmenvén elterjeszték hirét azon egész környékben. 32. Azoknak elmenetelök után imé állitának elejébe egygy néma embert, kiben ördög vala. 33. És kiüzetvén az ördög szóla a néma, és álmélkodának a seregek mondván: Soha nem láttatott illyen történet Izraelben. 34. A farizeusok pedig mondának: Az ördögök' fejedelme által üzi ki az ördögöket. 35. És körül járja vala Jézus mind a városokat, és falukat tanitván sinagógáikban, és hirdetvén az Országnak evangéliomát, és gyógyitván minden nyavalyát, és minden betegséget. 36. Látván pedig a seregeket szánakozék rajtok; mert nyomorognak vala, s elszélledve valának mint a pásztor nélkül lévő juhok. 37. Akkor monda tanitványainak: Az aratás ugyan sok, de a munkás kevés. 38. Kérjétek azért az aratás' Urát: hogy munkásokat küldjön az ő aratásába.

Jegyzetek.

2: Hitnek neveztetik itten az Úr Jézusban mint Üdvözitőben, és az ő tsodatévő erejében helyheztetett bizodalom, melly múlhatatlan feltétele vala minden tsodálatos gyógyitásainak: hogy igy az emberek' szive a keresztény vallás' elfogadására annál könnyebben nyilna. Ezen bizodalmat mondatik Jézus látni; mivel olly tisztán tökéletesen ismeré mások' gondolatjait is, mint ha azokat szemlélte volna. — Az itt érintett beteg nem kételkedék ugyan a felől: valljon segithet-e rajta Jézus? hanem önnön elkövetett vétkeinek miatta azon töprenkedék: valljon nem fog-e bűnös állapotja meggyógyitásának gátot vetni? Azért az Üdvözitőtől, — ki a betegnek szivébe tekintvén töredelmes bánatját

szinte mint erköltsei' jobbitásának fogadását látá, — először vétkei' elengedése felől nyugtattaték meg. Innét az is következik: hogy a betegségek gyakran a vétkek' büntetései.

12: Valamint haszontalan látogatja az orvos azon beteget, ki magát egeszségesnek véli, mivel nem fog a tanátsoltt gyógyszerrel élni; hasonlóképen az Úr Jézusnak megjelenése, és tanitása semmit sem használhat ollyan embereknek: kik magokat igazaknak szenteknek gondolják, se lelkiismeretjöket megvisgálni, sem erköltseiket megjobbitani nem akarják.

13: Istennek a külső tisztelet csak úgy kedves, ha felebaráti szeretettel, más emberek iránt könyörületességgel vagyon egygybekötve. — Minden ember bűnös; azért Krisztus igazak miatt nem jelent meg e földön. — jövetelén a megváltás' munkáját kelletvén értenünk.

14,-17: Itt Üdvözitőnk magát vőlegényhez, és tanitványait lakadalmas vendégekhez hasonlitja; kikhez a bőjtölés mint szomorúságnak jele akkor nem illék. Azonban jövendöli: hogy eltávozása után tanitványai is fognak bőjtölni. Mivel pedig a farizeusoknak a Móses' törvényén kivűl régi hagyományból gyakor bőjtjeiket hozák emlékezetbe keresztelő János' tanitványai; azon bőjtöknek szükségtelenségöket nyilatkoztatá Urunk mondván: hogy ama emberi régi hagyományokra úgy nem illenek az új szövetségnek nemesebb szabásai, mint az új posztó a régi köntösre, — vagy mint káros az új bort régi beszáradott tömlőkbe önteni.

18: Fejedelemnek neveztetik a helybéli sinagógának fő előljárója, és gondviselője; kinek Urunk' elejébe jövetelekor lyánya még csak haldoklot, de ott mulatása alatt új tudósitása érkezék lyányának történtt halála felől Márk. V. 23. 35. — Luk. VIII. 49. Mivel Jézus a betegekre, kiket tsodálatosan gyógyita, gyakran kezeit kiterjeszté; ugyan ezen szokás' emlitésével kivántaték segedelme.

20: Azon üdőben a zsidóknak négyszegű öltözetjökről négy sodrott öt bogu rojtos fonalak tsüngének; hogy azoknak verődésök által menetelökben az Isten' parantsolatjaira emlékeztetnének. A hátúl lefüggő egygyikét könnyen illetheté a vérfolyásos asszony.

23: A vagyonosabbak' temetését a gyászmuzsika, és gyászénekek diszesiték a zsidóknál.

24: Mivel Urunk felakará támasztani ezen meghaltt lyányt, azért mondá: hogy nem halt meg úgy, a mint a jelenlévők vélék.

27: Közönségesen tudva vala az Úr Jézus felől; hogy Dávidnak nemzetségéből vette származását. Az igértt Üdvözitőnek Dávid' nemzetségéből kelletvén származnia, ezen jeles Szabaditó megkülönböztetve Dávid' Fiának nevezteték.

28: Itt Kafarnaum' városában azon ház értetődik, mellyhez szokot vala Jézus beszállani. Különös figyelmet érdemel Urunknak kérdése; mert nem azt mondá: hiszitek-e, — hogy az Isten ezt megtselekedheti néktek? hanem azt sürgeté: hiszitek-e, hogy én azt megtselekedhetem néktek? és igy magát elég értelmesen isteni személynek vallá, s ezt a következő tsodatétel által erősité.

30: Hogy Urunk tanitványait és hiveit a jó tselekedetekkel való ditsekedéstől idegenitené, s irányai' elérésére tsodáinak üdőelőtti hirdetésöket nem szükségesnek bizonyitaná; gyakran megtiltá jótéteményeinek kibeszéllését.

33: A régi próféták Elias, Elizeus, Izaiás és mások Isten' segitségével nagy tsodákat vittenek ugyan végbe; de hogy ördögöket megszállottakból űztenek vólna, nem olvastatik felőlök.

34: Melly rút és gonosz vétek az irigység? kitetszik a farizeusok' viseletjökből; kik az Úr Jézusnak tsodatévő erejét nem tagadhatván azt még akkor is ördögnek mérészlék tulajdonitani, mikor az ördög' hatalmát rontá.

36: A mit Jézus már az előtt is tudot, azt ezen utazásában újra tapasztalá: hogy a zsidó nép a közöttök lévő vallásos szakadásoknak hasonlásoknak miatta a vallásban habzot, ingadozot, kétségeskedék, magát meghatározni nem tudá: melly felekezetnek tanitóit kellessék követnie?

37: Még akkor a' tanitványok sem valának tökéletesen elkészülve, s egészen alkalmatosok az evangéliomnak hirdetésére a népnek oktatására.

38: Az Isten neveztetik itt aratás Urának. A keresztény hitnek anyaszentegygyháznak valamint első hirdetése s elterjesztése, úgy fentartása is Isten' munkája; akarmelly veszélyek fenyeges-

sék is, az állani, és szüntelen gyarapodni fog; azért ellenségeinek elrettentésökre erőszakos eszközökhöz nyúlni tilalmas, soha sem szabad: hanem szorgalmatos tanitással és elökép adással foglalatoskodni, s Istenhez ájtatos könyörgésekkel folyamodni kötelességünk.

Világositó Hivatkozások.

2: Zsol. CII. 3. — Mát. VIII. 17. — Márk. II. 3,-5. — Lúk. V. 18,-20. — Jak. V. 14. 15. — — 13: Oz. VI. 6. — Mát. XII. 7. — Ján. I. 14. V. 43. XI. 27. — Róm. III. 9,-11. 23. — Tim. 1. I. 15. — — 14: Márk. II. 18. — Lúk. V. 33. — — 20: Mós. 4. XV. 38. — 5. XXII. 12. — Mát. XIV. 36. XXIII. 5. — Márk. V. 25. — Lúk. VIII. 43. — — 23: Jer. IX. 17. — Lúk. VIII. 52. — — 24. 25: Márk. V. 38,-43. — Lúk. VIII. 55. — — 27: Mát. XII. 23. XXII. 42. — — 32: Mát. XII. 22. — Lúk. XI. 14. — — 35: Márk. VI. 6. — — 37: Lúk. X. 2. — — 38: Mát. XIII. 37. — Lúk. X. 2. — Ján. XV. 1.

X. RÉSZ.

Jézus tizenkét apostolainak követjeinek hatalmat ád ördögök' üzésére, és betegek' gyógyitására; küldi őket tanitani; oktatja őket, hogyan kellessék e foglalatosságokbun magokat viselnieh; áldást jutalmat igér azoknak, kik őtet béfogadják.

1. És egygybegyűjtvén tizenkét tanitványait hatalmat ada nékik a tisztátalan lelkeken; hogy kiűznék azokat, és meggyógyitanának minden nyavalyát, és minden betegséget. 2. A tizenkét apostoloknak neveik pedig ezek: első Simon ki Péternek mondatik, és annak bátja András. 3. Jakab a

Zebedeus' fia, és testvérje János, Filep és Bertalan, Tamás és Máté a vámos, Jakab az Alfeus' fia, és Taddeus. 4. A kánai Simon, és Iskariotes Júdás, ki el is árrúlá őtet. 5. E tizenkettőt elküldé Jézus meghagyván nékik: A pogány nemzetek közé vezető útra ne térjetek, és a Samariaiak' városaiba bé ne menjetek. 6. Hanem inkább menjetek azon juhokhoz, mellyek az Izrael' házából eltévelyedtenek. 7. Elmenvén pedig hirdessétek: hogy elközelgetet mennyeknek országa. 8. Betegeket gyógyitsatok, halottakat támaszszatok fel, poklosokat tisztitsatok, ördögöket űzzetek ki; ingyen vettétek, ingyen adjátok. 9. Ne légyen aranyatok sem ezüstötök se pénzetek gyűszőtökben; 10. Se tarisznyátok úton, se két köntöstök, se sarútok, se botótok; mert méltó a munkás az ő eledelére. 11. Valamelly városba pedig vagy faluba bémentek, kérdezősködjetek: ki légyen abban ditséretre méltó? s ott tartozkodjatok, mig tovább nem mentek. 12. Bémenvén pedig azon házba köszöntsétek a háznépet mondván: békesség e háznak. 13. És ha ugyan arra érdemes léend azon ház, rászáll a ti békességtek; ha pedig arra érdemes nem léend, a ti békességtek viszszatér hozzátok. 14. Es valahol bé nem fogadandanak titeket, se nem hallgatandják beszédeiteket, kimenvén azon házból vagy városból verjétek le a port is lábaitokról. 15. Bizony mondom néktek türhetőbb lészen Sodoma' és Gomora' földjének mint annak a városnak állapotja az itélet napján. 16. Imé én küldlek titeket mint juhokat farkasok' közibe. Legyetek azért okosok mint a kigyók, és egygyügyűek mint a galambok. 17. Ójjátok pedig magatokat az emberektől. Mert vádolni fognak titeket tanátsgyüléseikben, és sinagógáikban megostoroznak titeket. 18. Tiszttartók és királyok' elejökbe vitetettek én érettem bizonyságúl nékik és a pogányoknak. 19. Mikor pedig kézbe adnak titeket, ne aggodjatok azon: hogyan vagy mit

kellessék szólnotok? mert adatik néktek azon órában: mit kellessék mondanotok. 20. Mert nem ti vagytok, kik szóltok; hanem a ti Atyátok' Lelke, ki szól ti bennetek. 21. Kézbe adja pedig a testvér testvérjét halálra, és fiát attya; s a gyermekek szülőik ellen támadnak, és halállal illetik őket. 22. És gyűlöletesek lésztek mindeneknél az én nevemért; a ki pedig mind végig állhatatos léend, az fog üdvözűlni. 23. Mikoron pedig üldöznek titeket egygyik városban, fussatok a másikba. Bizony mondom néktek, bé nem járjátok Izraelnek városait addig, a mikorára eljövend az Embernek Fia. 24. Nem különb a tanitvány tanitójánál sem a szolga uránál. 25. Elég a tanitványnak, ha ollyan mint tanitója, és a szolgának, ha ollyan mint ura. Ha a tselédes embert Belzebubnak nevezék, mennyivel inkább annak háznépét. 26. Ne féljetek azért tőlök. Mert semmi nintsen úgy elfedezve, hogy ki ne nyilatkoztassék, és elrejtve, hogy meg ne tudassék. 27. A mit néktek setétben mondok, beszélljétek el fényes nappal, és a mit fülbesugva hallotok, hirdessétek a fedelekről. 28. És ne féljetek azoktól, kik a testet megölik, de a lelket meg nem ölhetik; hanem inkább féljetek attól, a ki mind a lelket mind a testet vetheti a gehennára. 29. Nemde nem két verebet egygy filléren árrúlnak: és egygy közzűlök nem esik le a földre a ti Atyátok nélkül? 30. Sőt még a ti fejetök' hajszálai is mind megszámláltattak. 31. Ne féljetek azért: sok verebeknél betsesebbek vagytok ti. 32. Valaki tehát rólam vallást téend az emberek előtt, én is magamémnak vallom őtet az én Atyám előtt, ki mennyekben vagyon; 33. Valaki pedig megtagadand engem az emberek előtt, én is megtagadom őtet az én Atyám előtt, ki mennyekben vagyon. 34. Ne véljétek, hogy nyúgodalmat jöttem légyen szerezni a földnek: nem jöttem nyúgodalmat szerezni, hanem fegyvert. 35. Mert jöttem: hogy elszakaszszam az embert attyától,

és a lyánzót annyától, és a menyet napától; 36. És az embernek ellenségei lésznek házi tselédjei. 37. Valaki azért attyát vagy annyát inkább szereti hogy sem engem, nem méltó hozzám: és a ki fiát vagy lyányát inkább szereti, hogy sem engem, nem méltó hozzám. 38. És a ki fel nem veszi keresztjét, és nem követ engem, nem méltó hozzám. 39. A ki életét megtalálja, elveszti azt: és a ki elvesztendi életét én érettem, megtalálja azt. 40. A ki titeket befogad, engem fogad bé: és a ki engem befogad, azt fogadja bé a ki engem küldöt. 41. A ki prófétát fogad bé próféta' nevében, prófétának jutalmát veszi: és a ki igazat fogad bé igaznak nevében, igaznak jutalmát veszi. 42. És valaki italt adand egygynek e legkissebbek közzűl tsak egygy pohár hideg vizet tanitványnak nevében; bizony mondom néktek: el nem veszti jutalmát.

Jegyzetek.

1: Tizenkét apostolait Urunk a hegyen tartott hosszú beszéde előtt választá Lúk. VI. 13. 20. A gonosz lelkek tisztátalanoknak neveztetnek: mivel a Szent Lélekkel ellenkező tévelygésnek és gonoszságnak szerzői lévén vétkes tisztátalan tselekedetekre ingerlik az embereket; ismét mert a tőlök megszállottakat mint tisztátalanokat a zsidók mások között lakni nem engedék.

2: A többi neveknél szám nem emlittetik, tsak Simon Péter vagy is a kősziklás neveztetik elsőnek; tudni illik mint később rendeltt előljáró.

3: Bertalan zsidóúl Tolmai' fia, Natánaelnek is nevezteték Ján. 47. XXI. 2. — Taddeus vagy Taddai Júdásnak is Lebbeusnak is hivaték; de mind a három névnek egygy az értelme, tudni illik: Istennek ditséret.

4: Ezen Simon kánainak nevezteték, vagy azért, mivel kána kiss városból vevé származását Ján. II. 1.; — vagy *kano* zsidó szóból, melly buzgót jelent, mivel Lúkás VI. 15. zelotesnek az

az buzgósnak nevezi. Talán Simon is tagja vala azon felekezetnek, melly Mós. 4. XXV. 7. 8. emlitett előkép szerént buzgóságból bünteté azokat, kiket a törvényszegésen rajta ért, és a pogány rómaiak ellen a zsidó népnek szabadságát védelmezé. — Iskariotes annyi mint Kariot városából való férjfiú; melly város Júda nemzetségének földjén vala. — Kettenként neveztettek itt az apostolok; mert úgy küldettek széllyel az evangéliomnak első kihirdetésére.

5: A pogányok még kevesebbet valának alkalmatosok az új szövetség' tanitásának elfogadására, mint a zsidók. Galiléa és Judéa között fekvő Samaria tartománynak lakósait felette gyűlölék a zsidók; mivel a jerusalemi templomnak újra felépitését akadályoztatták öseik, és mivel a Garizim hegyén külön nemzeti templomot gyakorolának a Móses' törvényét némelly pogány szertartásokkal is elegyitvén. Azért ezeknek téritésök még halasztaték; hogy a zsidó nemzetnek oktatását ne akadályoztassa.

7. 8: Hoszszú kimeritő tanitásra nem valának még akkor alkalmatosok sem az apostolok, sem a zsidók; azért tsak az hagyatott meg az apostoloknak: hogy az Üdvözitőnek megjelenését hirdessék, ki a benne való hitnek általa, és törvényeinek megtartásjok által az embereket bóldogitani fogja, és ezen tanitásnak igasságát tsodákkal erősitsék.

9. 10: Mivel a tsodatételekért pénzt elfogadni megtiltatott az apostoloknak, és a vendégszeretet a zsidóknál nemzeti szokás vala; hogy annál gyorsabban teljesithessék foglalatosságjokat; megnem engedtetett nékik akar pénzt, akar váltani való köntöst, akar védelmezésökre botot magokkal hordozni.

11: Jézus tanitványait minden városokban és falukban azon lakósokhoz utasitá, kik közhirből mint vendégszeretők ismeretesek valának.

13. 14: A béköszöntésnek fogadásából mindjárt észrevehették az apostolok: valljon szivesen látják-e őket, vagy sem? — A zsidóknál szokás vala, midőn pogány lakósok' határán kell vala általmenniek, annak szélén köntösökről és sarúikról a port leverni annak bizonyitására: melly útálatos légyen Isten előtt a pogány vallás.

16: Ezen verstől fogva általjában szól az Úr Jézus az apostolok' hivatalának terheiről, és kiterjeszti beszédjét földi életjök' végéig tartó foglalatoskodásaikra, és viszontagságaikra. — A kigyó az okosságnak, és gondosságnak képe, mert az ütések ellen leginkább fejét őrzi azt többi testével szorgalmatosan fedezvén; a galamb pedig, melly senkinek sem árt, a szelidségnek jele. Azért a keresztény tanitóknak szabad sőt kötelességök az üldözők' dühösségét kikerűlni; de esküdt ellenégeiket sem szabad sérteniek.

17: Embereknek neveztetnek itt azok: kik mint a farizeusok és irástudók csak önnön tekintetjöknek, és jövedelmeiknek megtartásjokról szorgalmatoskodnak; — ugyan azért az ezen törekedéseikkel ellenkezni látszató keresztény tanitást és tanitókat halálig gyűlölik. A zsidóknál azok, kik a vallásos törvények ellen vétettek a sinagógában verettettek meg.

18: A zsidó és pogány törvényszékek előtt vala legjelesebb alkalmatosságjok az apostoloknak és keresztény tanitóknak az Úr Jézus' tanitásának igassága felől meggyőződésök' okait előterjeszteni s igy fő figyelmet gerjesztő leghitelesebb bizonyságúl számosoknak szolgálni.

22: A vallásnak miatta való megölésről lévén a beszéd, a *végen* csak a testi halált, az *üdvözülésen* pedig csak a jövendő boldogságot lehet helyesen érteni.

23: Kristusnak fényes eljövetelén az apostolok elein egygy földi hatalmas birodalomnak felállitását érték. De ez nemesebb és hasznosabb erköltsi értelemben akkor történék: midőn a Szent Lélek' ajándékainak bő kiosztásjok után ezrenként térének a zsidók a Krisztus' tanitására, és kevés üdő alatt Jerusalemben és zsidó országnak minden részeiben, minekelőtte az apostolok mindenütt megjelenhettek vólna, a keresztény anyaszentegygyház már gyönyörűségesen virágozni kezde.

24. 25: Krisztus magát házi gazdának, tselédes embernek, és tanitványait következőikkel helytfoglalóikkal egygyütt háznépének nevezé; valamint a tőle szerzett társaságot anyaszentegygyházat épületnek háznak mondá. — Belzebub szidalmazás vala; úgy nevezék a zsidók az ördögök' fejedelmét; ezen szó zsidó nyelven: legyek' urát, vagy sárurat tészen, és a második értelem egygyez ama ördögöket jelentő tisztátalan lelkek nevezetével.

26. 27: Azon közmondásként; semmi se marad titokban, — bizonyitja Jézus: hogy tanitása mindenfelé nyilván fog hirdettetni. Mivel többek tsak az apostoloknak mondattak Urunktól; azért ezen oktatásoknak is közönségesitésök meghagyatott. A napkeletieknél a házak' fedele lapos és korlátos vala, melly a népet illető hirdetésekre is használtaték.

32. 33: A keresztény ember köteles hitét nyilván vallani mind annyiszor, valamennyiszer a felől másoktól kérdeztetik, vagy az Isten' ditsőitése, önnön lelke' üdvössége, más embereknek lelki hasznok megkivánja. Hitét pedig megtagadni kereszténynek mindég nagy vétek, főképen ha arra oktatva lévén később múlandó tekintetekből attól elál, arról lemond.

34,-38: Ezen igékkel tzáfoltaték azoknak hibás vélekedésök: kik az Úr Jézustól egygy földi hatalmas gazdag országnak felállitását, és tartós megalapitását várák; mellyben kiki teljes nyúgodalomban minden földi jókkal bővelkedni fogna. Annak okáért arra köteleztetnek a keresztény tanitók és hivek: hogy az Úr Jézushoz való szeretetből készek légyenek attyokfiaitól is megvetést üldözést szenvedni, sőt szülőiket is elhagyni s akarmelly keserves viszontagságokat tűrni. Azonban ezen üldözéseket nem a Krisztusnak legszelidebb tanitása, hanem az annak magát ellene szegező emberi hitetlenség nyakasság gonoszság okozá.

39: A ki földi jóknak birása, és testi életének megtartása miatt a Krisztus' tanitását megveti, az a jövendő bóldog élettől elesik; ellenben a ki testi életét azon tanitás igasságáról való meggyőződésének bizonyitására feláldozza, a valóságos életet az örök bóldogságot testének halála után elfogja nyerni.

40,-42: Valakit próféta' nevében, igaz' nevében, tanitvány' nevében béfogadni annyit tészen: mint azért, mivel próféta, mivel igaz jó erköltsű ember, mivel Jézus' tanitványa, szállással megbetsülni. Isten előtt igen kedves érdemes tseleket a szegény útasoknak szállásra béfogadásjok és irántok bizonyitott szivesség. — Mennél nemesebb irányból okból származik a jó tselekedet, és úgy a vendégszeretet is, annál jelesebb lészen jövendő jutalma.

Világositó Hivatkozások.

1: Márk. III. 13,-15. — Lúk. VI. 13. IX. 1. — — 2: Mát. XVI. 18. — — 3: Ján. I. 47. XXI. 2. — — 4: Jós. XV. 25. — Ján. II. 1. — — 5: AT. XI. 19. XIII. 46. — Róm. XI. 25. — — 9: Márk. VI. 8. — Lúk. IX. 3. X. 4. — — 16: Lúk. X. 3. — — 17: Márk. IX. 30. — Lúk. VI. 22. VII. 31. — AT. XXII. 19. XXVI. 11. — — 19: Lúk. XII. 11. — — 20: AT. I. 5. 8. II 4. V. 3. 9. — — 21. 22: Mát. V. 11. 12. VII. 13. 21. — Márk. XVI. 16. — Tim. 2. IV. 8. — Zsid. I. 14. V. 9. — — 24 25: Kir. 4. I. 2. — Mát. XII. 24. XVI. 18. — Lúk. VI. 40. XI. 18. 19. — Ján. XIII. 16. XV. 20. — Ef. II. 19. 22. — Tim. 1. III. 6. — Zsid. III. 6. — — 26: Márk. IV. 22. — Lúk. VIII. 17. XII. 2. — — 28: Mát. V. 22. XXV. 46. — — 29: Kir. 2. XIV. 11. — AT. XXVII. 34. — — 32: Márk. VIII. 38. — Lúk. IX. 26. XII. 8. — Tim. 2. II. 12. — — 34: Lúk. XII. 51. 53. — — 36: Mik. VII. 6. — — 37: Lúk. XIV. 26. — — 38: Mát. XVI. 24. — Márk. VIII. 34. — Lúk. XIV. 27. — — 39: Lúk. XVII. 33. — Ján. XII. 25. — — 40,-42: Márk. IX. 40. — Lúk. X. 16. — Ján. IV. 7. 45. XIII. 20. — AT. XXI 17.

XI. RÉSZ.

Keresztelő János követeket küld Jézushoz; ki felel János' követjeinek, ditséri Jánost, fenyegeti a hitetlen városokat, hijja magához a különféle bajokkal küszködőket vigasztalást igérvén nékik.

1. És lön, minekutánna elvégezte vólna Jézus tizenkét tanitványaihoz intézett parantsolatjait, elméne onnét, hogy tanitana s oktatna azoknak városaikban. 2. János pedig, midőn hallotta vólna a fogságban Krisztus' tselekedeteit, elküldvén kettőt tanitványai közzűl, kérdezteté őtet: 3. Te vagy-e az, a ki eljövendő, avagy mást kelletik várnunk?

4. És felelvén Jézus monda nékik: Elmenvén jelentsétek meg Jánosnak, azokat a miket hallottatok, és láttatok: 5. A vakok látnak, a sánták járnak, a poklosok tisztúlnak, a siketek hallanak, a halottak feltámadnak, a szegényeknek hirdettetik az evangéliom: 6. És bóldog, a ki én bennem meg nem botránkozik. 7. Azoknak elmenetelök után pedig kezde Jézus szólani a seregekhez Jánosról: Mit mentetek ki a pusztában látni? széltől hányattatott nádat-e? 8. De mit mentetek ki látni? puha ruhákba öltözött embert-e? imé kik puhán öltözködnek, a királyok' házaiban vagynak. 9. De még is mit mentetek ki látni? prófétát-e? sőt mondom néktek, prófétánál is nagyobbat. 10. Mert ez az, a kiről irva vagyon: Imé én elküldöm követemet ortzád előtt, ki elkészíti előtted útadat. 11. Bizony mondom néktek: nem támadot az aszszonyok' szülötti között jelesebb keresztelő Jánosnál; mindazonáltal a ki legkissebb mennyeknek országában, nagyobb mint ő. 12. Keresztelő János' napjaitól fogva pedig mind ez üdeig mennyeknek országa erőszakot szenved, és az erőszakosok ragadják el azt. 13. Mert minden próféták és a törvény Jánosig terjeszkedő jövendőket mondának. 14. És, ha elfogadni akarjátok, ugyan ő Illyés is, ki eljövendő. 15. A kinek vagynak fülei a hallásra, hallja. 16. Kihez itéljem pedig hasonlónak e nemzetséget? Hasonló az árrhelyen ülő gyermekekhez, kik kiáltván társaiknak, igy szólnak: 17. Énekeltünk néktek, és nem tántzoltatok; kesereglünk, és nem sirtatok. 18. Mert eljöve János nem evén és nem iván; és azt mondják: ördöge vagyon. 19. Eljöt az Ember' Fia evén és iván, és azt mondják: imé a zabálló és boriszák ember a publikánusoknak és bűnösöknek barátjok. De ezen böltseség helyesnek itélteték fiaitól. 20. Akkor kezdé szemökre hányni a városoknak, mellyekben legtöbb tsodák történtek; hogy meg nem tértek: 21. Jaj néked Korozain, jaj néked Betszaida! mert ha Tirusban, és

Szidonban azon tsodák történtek vólna, mellyek tinálatok végbevitettenek, régen szőrzsákban és hamuban ülve keservesen megbánták vólna vétkeiket. 22. Mindazonáltal mondom néktek: Tirusnak és Szidonnak könnyebben lészen állapotja az itélet' napján hogy sem néktek. 23. És te Kafarnaum valljon az égig magasztaltatol-e fel? sőt a pokolig fogsz lesüllyedni: mert ha Sodomában történtek vólna azon tsodák, mellyek kebeledben mentenek végbe, talán állana mind e napságig. 24. Mindazonáltal mondom néked: Sodoma' földjének könnyebben lészen dolga az itélet' napján hogy sem néked. 25. Azon üdőben felelvén Jézus monda: Hálát adok néked Atyám mennynek és földnek Ura! hogy ezeket elrejtetted a böltsektől és okosoktól, és kijelentetted a kisdedeknek. 26. Úgy Atyám! mert igy tetszék néked. 27. Mindenek általadattak nékem az Atyámtól; és senki nem isméri a Fiút, hanem tsak az Atya; az Atyát sem isméri senki, hanem tsak a Fiú, s a kinek a Fiú megakarja jelenteni. 28. Jőjjetek hozzám mindnyájan, kik fáradoztok, és terhelve vagytok, és én megnyugtatlak titeket. 29. Vegyétek magatokra az én igámat, és tanúljatok tőlem, mert szelid vagyok, és alázatos szivű, és találtok nyúgodalmat lelketeknek. 30. Mert az én igám gyönyörüséges, és az én terhem könnyű.

Jegyzetek.

1: Mivel Jezus Galiléa' tartományában mondá apostolaihoz a most előhozott beszédet Mát. IX. 1. 28. 35.; a városokon itt Galiléának városait kell érteni.

3: Keresztelő János kivégeztetését közeliteni sajditván óhajtá: hogy halála után minden tanitványai az Úr Jézust kövessék; azért külde hozzá kettőt tanitványai közzül: hogy személye, és hivatala felől ő tőle magától leghathatósabban oktattatnának.

4,-6: János' tanitványai egygy üdeig múlatának Jézusnak társaságában, és igy Lúk. VII. 21. szerént több tsodatételeit láták, és hitelesen másoktól beszélltetni hallak; azért ezen tsodatételekre figyelmezteté őket Jézus, mellyek az igértt Üdvözitőről megjövendöltettek: Iz. XXXV. 5. 6.; hasonlóképen eszökbe juttatá Iz. LXI. 1. feljegyzett szegények' oktatásának teljesedését, és inté őket: hogy minden fejedelmi fény nélkül való közönséges állapotja kétségeskedésre nékik okot ne szolgáltasson.

7,-11: A Szűztől született Üdvözitőt kivévén minden régi prófétákat, kik mint más emberek aszszonyoktól születtek, felyűl haladá Keresztelő János; mert testi életének veszedelmével nem gondolván tüzes buzgósággal, bátorsággal, állhatatossággal teljesité hivatalát, — sanyarú életet viselt, — Malakiásnak jövendöléseként az Üdvözitőnek előkövetje vala, — az Üdvözitőt maga szemlélé, és róla bizonyságot tön. Azonban még is az Üdvözitőnek társaságában, az új mennyei szövetségnek országában, a keresztény anyaszentegygyházban akarmelly tanitvány a vallásra nézt Jánosnál jelesebb bővebb tudományt hall, hathatósabb ösztönöket eszközöket nyer, és azért nála többnek nagyobbnak mondathatik Máté XIII. 52.

12: Valaki az Üdvözitő' Országának méltó tagja lenni, s igy valaha mennyországban boldogittatni kiván, annak gyakran magán erőszakot tennie, földi testi vágyait zaboláznia, különféle szenvedésre magát elszánnia kelletik.

13: Mind a Móses' törvényének ábrázolásai, mind az ó szövetségi prófétáknak jövendöléseik az Üdvözitőre nézve János által bevégeztettek, és ugyan Jánosban kezdődik bételjesedésök.

14: A mit Malakiás IV. 5. Illyésről jövendölt, azt nem Illyés' személyéről, hanem a hivatalos buzgóságban Illyéshez hasonló férjfiúról, minő János az Üdzözitő' előkövetje vala, kell érteni.

16,-19: A farizeusok és irástudók valamint az Úr Jézus' tanitásának magokat szünetlen ellene szegezék; úgy Jánost is megveték. Ezeknek, kik közzül ez alkalmatossággal is némellyek jelen valának, gonosz makats megáltalkodásjok érdekeltetik itt; mivel mint a pajkos gyermekek tsak azt akarák: hogy minden ember az ő eszökhöz alkalmaztassa magát, őket ditsérje, őket utánozza, velek kezet fogjon. Ugyan azért, valamint Jánosnak úgy

az Úr' Jézusnak tanitása is a farizeusok' kivánatjaival ellenkezvén ezen tanitásnak helyességét nem visgálák; hanem Jánosnak különös sanyarú élete rendében szinte, mint Jézusnak a közönséges szokással inkább egygyező viseletében tsak botránkozásra gántsokat keresének: hogy nyakasságjokat mentegethessék.

20,-24: Tirus és Szidon Galiléa' tartományának éjszaki határán, a közép tengernek partján, fekvő gazdag városok valának: mellyekben felette erköltstelen emberek lakának. — Mind a zsidóknál mind a pogányoknál szokás vala a bűnbánatnak nyilatkoztatására a legdurvább ruhába öltözni, és hamuval vagy porral fejöket béhinteni; mintha szomorúságjokban a föld alá kivántak vólna rejtezni. — Kafarnaum akkor a kereskedésről nevezetes város vala; ennek hitetlensége, nyakas megáltalkodása miatt tökéletes elpusztulását jövendölé Urunk: tsak ugyan ezen város a rómaiaktól eltörültetett úgy: hogy helyét sem tudhatni, hol állot légyen.

25: Viszszatérvén az apostolok küldetésökről, Jézus előadásjokra felelet gyanánt mint Ember köszöné a mindenek' Urának, kinek kegyelmei által történik az evangéliomnak alázatos hitű elfogadása s a megté.rés: hogy az új szövetség' tanitására nézve homályban tudatlanságban hagyatván a farizeusok és irástudók, — kik böltseségökben való felfuvalkodásjok által a hit' kegyelmének elnyerésére méltatlanok lőnek, — az egygyügyű köznépből szám.osan az evangéliomnak Istentől eredetét megismérék, és annak több hasznos tzikkelyeire oktattattak.

27: Az iménti igékből azt következtethette vólna valaki: hogy a hit' kegyelme tsak az Atyától függ, és azért az Úr Jézus Krisztus nem isteni Személy; ezen kétségeskedésnek elháritására bizonyitja Jézus: hogy ő személye is mind azon tudománnyal, hatalommal, tökéletességgel bir, mellyel bir az Atya, kitől az öröktől fogva való, — emberi elmének megfoghatatlan, — születés által vészi természetét; ugyan azért valamint a' Fiút tsak az Atya, úgy az Atyát tsak a Fiú ismérheti tökéletesen, az emberi nemzet pedig az isteni személyekről tsak annyit tudhat: a mennyit a Fiú, ki isteni természetével a felvett emberi természetet egygy isteni személyben egygybe foglalá, kijelenteni méltóztaték, kitől függ az embereknek egygyenként ezen kijelentésben való részesitésök is.

28,-30: A törvényes rendszabás a zsidóknál igának neveztetek Kir. 3. XII. 4. 11. — Kro. 2. X. 4. — A Móses' törvénye a hozzájáruló régi hagyományok által felette megnehezitteték; ugyan azért a zsidók súlyós iga alatt nyögni mondattak Mát. XXIII. 4. — AT. XV. 10. — Jézus tehát magához hivá az ó törvénynek halmozott szertartásaival, és kiváltképen a későbbi emberi hagyományokkal küszködő zsidókat tanitását kinálván nékik ezen okokból: mert ő nyájas szelidséggel oktatja hallgatóit; — mert az ő tanitása megfelel azon kérdésekre, mellyek a szivet leginkább nyughatatlanitják, tudni illik: mit kellessék az embernek hinnie, és tselekednie, hogy Istennek jótetszését megérdemelje, s öröké boldog lehessen? — mert ezen tanitás legédesebb vigasztalásokkal legfelségesebb reményekkel teljes; — mert ezen tanitásnak követésében a leghathatósabb ösztönök, eszközök, mennyei kegyelmek által segittetnek a hivek.

Világositó Hivatkozások.

2: Lúk. VII. 18. — — 7: Lúk. VII. 24. — — 10: Mal. III. 1. — Márk. I. 2. — Lúk. VII. 24,-28. — — 16,-19: Mát. XII. 39. 42. XVI. 4. — Lúk. VII. 30. XVII. 17. 18. — — 20,-24: Kir. 2. XXII. 6. — Jób. XVII. 13. 16. — Iz. XIV. 15. LVIII. 5. — Jer. VI. 6. — Dán. IX. 3. — Lúk. X. 13. — — 27: Ján. VI. 46. VII. 28. VIII. 19. X. 15. — — 29: Jer. VI. 16. — — 30: Ján. 1. V. 3.

XII. RÉSZ.

Jézus védelmezi — mind apostolait, kik éhesek lévén szombat napon kalászokból gabona szemeket szedének, — mind önnön magát, midőn ugyan szombaton egygy embernek elszáradott kezét meggyógyitá; egygy ördögtől megszállott vak és néma embert megszabadit; jövendöli Jónás' történetében ábrázoltt testének feltámadását; a zsidókat hitetlen megáltalkodásjok miatt fenyegeti; tanitványai iránt különös szivességet nyilatkoztat.

1. Azon üdőben megyen vala Jézus szombat napon a vetések között; tanitványai pedig éhezvén gabonafejeket kezdének szaggatni, s enni. 2. A farizeusok pedig ezt látván mondának néki: imé tanitványaid azt tselekszik, a mit szombaton nem szabad mivelni. 3. Ő pedig monda nékik: Nem olvastátok-e mit tselekedék Dávid, midőn ő s a kik vele valának, megéhezének. 4. Hogyan ment bé az Isten' házába, s a bémutatásnak kenyereit megevé; mellyeket nem vala szabad néki megenni, sem azoknak, kik vele valának, hanem egyedül tsak a papoknak. 5. Avagy nem olvastátok-e a törvényben: hogy szombatokon a templomban a papok szombatot szegnek a nélkül, hogy vétkeznének. 6. Mondom pedig néktek: hogy a templomnál nagyobb vagyon itt. 7. Ha pedig értenétek, mit tészen: irgalmasságot akarok és nem áldozatot; soha nem kárhoztattátok vólna az ártatlanokat. 8. Mert az Ember' Fia a szombatnak is Ura. 9. És elmenvén onnét jöve az ők sinagógájokba. 10. És előállván egygy elszáradott kezű ember kérdék őtet mondván: Valljon szabad-e szombaton gyógyitani? hogy vádolhassák őtet. 11. Ő pedig felele nékik: Kitsoda közzületek lévén egygy juha, ha ez szombaton verembe esik, nem fogja megragadni, és kiemelni azt? 12. Mennyivel

betsesebb az ember egygy júhnál? Tehát szabad szombaton jót tselekedni. 13. Akkor monda amaz embernek: Nyújtsd ki kezedet; és kinyújtá, és viszszanyeré elevenségét, minő vala a másikban. 14. Kimenvén pedig a farizeusok tanátsot tartának ellene: hogyan veszthetnék el őtet. 15. Jézus pedig ezt tudván eltávozék onnét, és sokan követék őtet, kiket mind meggyógyita. 16. És meghagyá nékik: hogy ki ne jelentsék őtet. 17. Hogy bételjesednék, a mi megmondatott Izaiás próféta által; kinek szavai: 18. Imé az én szolgám, kit választottam, az én szerelmesem, kiben kedve telt lelkemnek, az én Lelkemet szállitom rája, s a pogányoknak fogja az itéletet hirdetni. 19. Nem verseng, se nem kiáltoz, se nem hallja senki útszákon szavát. 20. A megtörött nádat öszsze nem zúzza, s a füstölgő métsbelet el nem oltja, miglen az itéletnek győzedelmet nem szerez. 21. És a pogány nemzetek az ő nevében fognak reményleni. 22. Akkor viteték hozzá egygy ördögtől megszállott vak, és néma, és meggyógyitá őtet úgy: hogy mindjárt szólana és látna. 23. És álmélkodának mind a seregek, és mondának: Valljon nem ez-e a Dávid' Fia? 24. A farizeusok pedig ezt hallván mondának: Ez nem űz ördögöket, hanem tsak az ördögök' fejedelme Belzebub által. 25. De Jézus tudván gondolatjaikat monda nékik: Minden maga ellen meghasonlott ország elpusztúl, és minden maga ellen meghasonlott város vagy ház állandó nem lészen. 26. Ha azért a sátán a sátánt űzi ki, maga ellen meghasonlot; miképen fog tehát megállhatni országa? 27. És ha én Belzebub által űzöm ki az ördögöket, a ti fiaitok ki által űzik ki azokat? azért ők lésznek biráitok. 28. Ha pedig én az Isten' Lelke által űzöm ki az ördögöket: tehát elérkezet hozzátok az Isten' országa. 29. Avagy hogyan mehet bé valaki az erősnek házába, és ragadhatja el edényeit, ha előbb meg nem kötözi az erőst? hogy azután feldúlhassa an-

nak házát. 30. A ki nintsen velem, ellenem vagyon; és a ki velem nem gyűjt, tékozol. 31. Az okáért mondom néktek: minden vétek és káromlás megbotsáttatik az embernek; de a Lélek ellen való káromlás meg nem botsáttatik. 32. És valaki az Ember' Fia ellen szól, megbotsáttatik néki; a ki pedig a Szent Lélek ellen szól, meg nem botsáttatik néki sem ezen a világon, sem a jövendőn. 33. Vagy tartsátok a fát jónak, és annak gyümöltsét is jónak; vagy tartsátok a fát roszsznak, és annak gyümöltsét is roszsznak: mivelhogy gyümöltséről ismértetik meg a fa. 34. Mérges kigyók' fajzati hogyan szólhatnátok jókat, holott gonoszok vagytok? mert a száj a szivnek bőségéből szól. 35. A jó ember a jó kintstárból jókat hoz elő: és a gonosz ember a gonosz kintstárból gonoszokat hoz elő. 36. Mondom pedig néktek: hogy minden hivalkodó igéről, mellyet szólnak az emberek, számot adnak arról az itélet napján. 37. Mert a te igéidből fogsz igaznak itéltetni; s a te igéidből fogsz kárhoztattatni. 38. Akkor felelének néki némellyek az irástudók és farizeusok közzül mondván: Tanító kivánunk tőled jelt látni. 39. Ki válaszolván monda nékik: E gonosz és parázna nemzetség jelt keres, de más jel nem adatik néki, hanem Jónás' próféta jele. 40. Mert a mint Jónás a Tzet halnak hasában három nap, és három éjjel volt; úgy lészen az Ember' Fia is a föld gyomrában három nap, és három éjjel. 41. A ninivei férfiak felkelnek az itéletben e nemzetség ellen, és kárhoztatni fogják azt, mert megtértek Jónásnak tanitását hallván. És imé Jónásnál nagyobb vagyon itt. 42. A déli királyné felkel itéletkor e nemzetség ellen, és kárhoztatni fogja azt; mert eljöt a földnek meszsze határairól: hogy hallgathassa Salomonnak böltseségét. És imé Salomonnál nagyobb vagyon itt. 43. Mikor pedig a tisztátalan lélek kimégyen az emberből, száraz helyeken jár nyúgodalmat keresvén, és nem talál. 44. Akkor igy szól:

viszszatérek hajlékomba, a honnét kijöttem. És eljövén üresen találja azt seprőkkel megtisztitva és kiékesitve. 45. Akkor elmégyen, és más hét magánál gonoszabb lelket vészen maga mellé, és bérontván ott laknak; és annak az embernek végső állapotja szerentsétlenebb lészen az elsőnél. Úgy lészen dolga ezen leggonoszabb nemzetségnek is. 46. Még midőn szólana a seregekhez, imé az ő annya s attyafiai kinn állanak vala kivánván vele szólani. 47. Monda pedig egygy valaki néki: Imé anyád és atyádfiai kivűl állnak keresvén téged. 48. Ő pedig felelvén a vele szólónak monda: Kitsoda az én anyám és kitsodák az én atyámfiai? 49. És kiterjesztvén kezét tanitványaira monda: Imé az én anyám és az én atyámfiai. 50. Mert valaki az én Atyámnak, ki mennyekben vagyon, akaratját tselekeszi, az az én atyámfia, és húgom, és anyám.

Jegyzetek.

3: Saul királynak dühösségétől menekedni ügyekezvén Dávid megszökésében jöve Nobe' városába Abimelek fő paphoz.

4: Akkor még a jerusalemi templom nem állot, hanem a szövetség' szekrénye a fő papnak házánál tartaték. Mós. 2. XXV. 30. XXXV. 13. szerént elein a szent sátorban, azután pedig a templomban hetenként tizenkét kenyerek tétettek ki egygy különösen a végre rendeltt állványra; mellyeket, valahányszor újakkal feltseréltettek, tsak a papoknak vala szabad megemészteni; azonban az éhség elégséges oknak találtaték a fő paptól: hogy Dávidra és követőire nézve ezen törvény kifogást szenvedjen.

5: A zsidó papoknak vala kötelességök szombatonként az áldozatra juhokat ölni, megnyúzni, megmosni, felvagdalni, s igy fáradságosan foglalatoskodni.

7: Isten előtt érdemesebbek a felebaráti szeretetnek tselekedetei, mint az egygyházi külső szertartások' teljesitése; azért

ezt azoknak miatta ütközés' esetében aggodalom nélkül ellehet hagyni.

8: Ha helyes okokból lehetet szombaton vétek nélkül foglalatoskodni; annyival inkább megengedheté ezt az Üdvözitő, ki valamint feljebb a templom' Urának, úgy itt a szombat' Urának, vagy is a szombatnak megűléséről szóló parantsolat' szerzőjének, és igy isteni személynek vallá magát.

16: Jézus ismét keményen megtiltá tsodatételeinek kihirdetését részszerént, hogy a farizeusokat még erősebben ne mérgesitse magára; részszerént, hogy a népek a fejedelmi vagy vezéri hivatal' elfogadására kénszeritő, de ugyan azért ártalmas gyanúra okot szolgáltató, alkalmatlankodásától annál bizonyosabban megmenekedjék.

17: Ezen jövendölés Iz. XLII. 1, -4. jegyezteték fel.

18: Azon nevezetek: — én szolgám, én választattom, én szerelmesem kiben nékem kedvem telt, — az Üdvözitőt, kiben valóságos emberi természet — isteni természettel egygy személyben összekötve vagyon, jelentik. Az Isten' Lelkének leszállása — minden ajándékoknak bőséges közlésökre mutat. A nemzeteknek hirdetett itélet az Istennek törvényei.

19. 20: Itt az Üdvözitőnek tsodálatos szelidsége iratik le. Az itéletnek győzedelemre vezérlése jelenti az Üdvözitő' tanitásának számtalanoktól elfogadását.

21: Az Üdvözitő nevében való reménység az ő tanitásának vallása és követése által a bóldogság' nyerésére szerzett érdemek.

26. 27: A zsidók' fiain az apostolokat és hetven tanitványokat kell érteni, kik hasonlóképen ördögűző hatalommal az Úr Jézustól felruháztattak, és azt kivántt foganattal gyakorolák Mát. X. 1. — Lúk. X. 17. 18. Jézus az irigy farizeusoknak káromló rágalmazásjokat következőképen tzáfolá meg: ti azt mondjátok, hogy az ördögöknek is országjok fejedelmök vagyon; tehát ezen vélekedéstök állitástok szerént azt is megkell vallanotok, hogy az ördögöknek egygyet kell érteniek, — egygyik a másiknak nem lehet ellensége, — egygymást nem űzhetik: — ugyan azért én nékem sem lehet ördögfejedelem által ördögöket a megszállottakból kiűznöm. Ide járúl hogy több nemzettársaitok is, tanitványaim, hasonlóképen űzik ki a gonosz lelkeket; kikről még is

nem merészlitek azt vitatni: hogy az ördögök' fejedelme által tselekszik ezt. Azonban valának ollyanok is; kik az Úr Jézusnak nevében gonosz lelkeket űzének, ámbár a tanitványok' társaságához nem tartozának Márk. IX. 37. 38. Ezek a farizeusok' tanitványai lenni meg nem szűnvén még szorosabb értelemben fiaiknak neveztethettek.

28,-30: Ezen verseknek értelmök: Ha kéntelenek vagytok megvallani: hogy isteni erő által űzöm ki az emberekből a gonosz lelkeket; tehát azt sem tagadhatjátok, hogy az Üdvözitő már megjelent. Tsak ugyan, a ki az ördögöt hatalmától megfoszthatja; annál erősebbnek kell lennie, s igy Istentől nyertt hatalommal kell birnia. Hogyan is lehetne az ördögök' fejedelme segédem, holott ő ellenségem, — ő az embereknek tsak ártani iparkodik, én pedig kitkit bóldogitani törekedem.

31. 32: Akarmelly szörnyű szidalmazás, — magának az Üdvözitőnek méltóságáról, isteni küldetéséről, és megváltó hivataláról való kétségeskedés is, vagy ezen tulajdonságainak tagadásjok is az igaz bánat és megtérés által Istentől botsánatot nyernek; de a ki az Istentől eredett tanitás' igasságának megbizonyitására munkáltt valóságos, természetfeletti, tsak isteni mindenhatóságból származható tsodatételeket is az ördögnek tulajdonitja, az meg nem térhet: mert az igasságot megrögzött gonoszsága miatt meg nem ismérheti, s igy vétke soha sem nyerhet botsánatot, — a megáltalkodás megbotsáthatatlan lévén.

33,-37: Jézus magát gyümöltsfához, tsodatételeit gyümöltsökhöz hasonlitja, s önnön védelmére a farizeusok' fondorkodásának tzáfolását imigyen folytatja: Nem tagadhatjátok, hogy tsodatételeim jók helyesek hasznosok; tehát engem is nem az ördöggel tzimborázó, hanem jó embernek tartsatok. Azonban a bal ítéletekre, és rágalmazó beszédekre való nagy hajlandóságtoknak oka — gondolkozástoknak és szivteknek egész megvesztegetése; mert az ember többnyire úgy beszél, a mint gondolkodik. De jól jegyezzétek meg magatoknak: mihelyest az ember' lelke testének halála után az Istennek itélőszéke előtt megjelenik, minden még ok nélkül mondott hivalkodó szóért is fog büntetés rája határoztatni.

38: Némellyek a jelenlévő farizeusok és irástudók közzül már hajlandók valának az Úr Jézusnak hitelt adni; hogy ha még mint

Móses, Jósue, Sámuel, Illyés az égből vagy is a felyhőkből fogna valamelly tsodálatos jelt szemléltetni velek.

39: A zsidóknál a jó erköltsű emberek Ábrahám' fiainak, — a gonoszok, törvénytelen elfajúltt gyermekeknek, vagy ördög' fiainak neveztettek.

40: Jézus egész tanitása' igasságának legfőbb bizonyitására halandó testének feltámadását igéré, melly Jónás II. leirtt történethez vala hasonló. A zsidóknál — nap és éj — annyit tőn, mint egygy nap, és egész napnak mondaték annak része is.

41: Ninive városa' lakósainak megtérésök előterjesztetik Jónás' III.

42: Salomonnak üdejében Kir. 3. X. szerentsés Arábiából Saba' királynéja jöve Jerusalembe.

43,-45: A zsidó papok' tanitványai közzűl is akarák némellyek a Krisztus' tanitványait utánozni, s az ördögök' kitiltásával foglalatoskodának AT. XIX. 13. 14. Ezek némelly betegeket, kiket ördöngösöknek mondának, természetes szerekkel gyógyitván azt hirdeték: hogy ők is kiűzik az ördögöket a megszállottakból; azonban, midőn ügyekezetjöknek sikere nem vala, avval mentegeték magokat: hogy a gonosz tisztátalan (vagy is minden útálatosságra tsábitó) lélek kevés üdőre a pusztába ugyan kimégyen, de ismét hét még dühösebb lelkekkel belé száll az emberekbe, s igy nem lehet rajta erőt venni. Innét vévén Jézus alkalmatosságot a — még egygy tsodát az égből látni kivánó — farizeusokhoz következőképen fejezé bé feleletét: De minek is beszéllek néktek? haszontalan minden fáradozásom; mert ha némellykor úgy látszik is, mintha elhagyot vólna benneteket a gonosz lélek; tsak hamar ismég olly tüzesen, és nyakasan szegezitek magatokat tanitásomnak ellene, mintha hét új még ravaszabb ördög szállot vólna belétek.

46. 47: Jézusnak nem vala testvérje, hanem attyafiainak neveztetnek az egygy nemzetségből lévő ámbár távolabb rokonai: mert se Máriának Jézuson kivűl más, se Jósefnek valamelly gyermeke a szent irásban sehol nem emlittetik. Ha Jézusnak testvérjei lettek vólna; akkor nem kellett vólna a keresztfáról annyát János' apostolának gondviselése alá biznia. Azoknak, kik Mát. XIII. 55. Jézus' attyafiainak hivattatnak, Kleofás nevű attyok vala Márk.

XV. 40. és Ján. XIX. 25. szerént; az ifiabb Jakab apostol Gal. I. 19. az Úr' attyafiának neveztetik ugyan, de Taddeus Júdásnak vala testvérje, ki magát levelének kezdetén Jakab' attyafiának, ellenben a Jézus Krisztus' szolgájának egyedül nem pedig attyafiának nevezi. Máriának a Jézus' anyának örökös szüzeségét mindég vallotta az anyaszentegygyház.

48,-50: Jézus hivatalos foglalatosságaiban sem annyának, sem rokonainak kivánságjokra nem figyelmezet, nem engedé magát általok akadályoztatni. Ezt jelenti itt is Jézus hozzá adván: hogy valaki mennyei Attyának akaratját teljesiteni iparkodik, — mint tselekedének őtet követő tanitványai, — az tőle úgy tekintetik, és kedveltetik, mintha annya, vagy attyafia vólna.

Világositó Hivatkozások.

1: Márk. II. 23. — Lúk. VI. 1. — — 3: Kir. 1. XXI. 1,-6. — — 4: Mós. 2. XXV. 30. — 3. XXIV. 5,-9. — 5. XVII. 8,-13. — — 5: Mós. 4. XXVIII. 9. — — 6: Mal. III. 1,-3. — — 7: Kir. 1. XV. 22. — Oz. VI. 6. — Mát. IX. 13. — — 10: Márk. III. 1. — Lúk. VI. 6. — — 11: Mós. 2. XXI. 33. 34. — 5. XXII. 4. — — 16: Márk. VIII. 23,-26. — Lúk. IV. 41. XIX. 37,-40. — — 18: Iz. XI. 2. — Mát. III. 16. 17. XI. 27. — Ján. III. 34. — Ef. I. 6. — — 19: Mát. XI. 29. — — 21: AT. III. 16. IV. 12. — Róm. XV. 9. 12. — Filip. II. 10. — — 24: Mát. IX. 34. — Márk. III. 22. — Lúk. XI. 15. — — 25: Lúk. XI. 17. — — 31: Márk. III. 28. 29. — Lúk. XII. 10. — — 32: Ján. III. 36. — — 34: Lúk. VI. 45. — — 36: Róm. XIV. 10. — Ef. IV. 25. 29. — Jak. III. 5,-8. — — 37: Lúk. X. 29. — — 38: Mós. 2. VII. 9. XI. 9. — Lúk. XI. 16. — Ján. VI. 30. 31. — — 39: Mát. XVI. 4. — Lúk. XI. 29,-32. — Ján. VIII. 39,-44. — Kor. 1. I. 22. — — 40: Kro. 2. X. 5. 12. — Mát. XX. 6. — Márk. IV. 27. — Lúk. II. 21. — Kor. 2. XI. 25. — — 43: Zak. XIII. 2. — Lúk. XI. 24. — — 45: Pét. 2. II. 20. — — 46: Márk. III. 31. — Lúk. VIII. 19. — — 47,-50: Mát. X. 37. — Márk. III. 32,-35. — Lúk. II. 49.

XIII. RÉSZ.

Jézus az evangéliomnak hathatóságát és akadályait hasonlatosságokban terjeszti elő szólván a magvetőről és konkolyról, a mustármagról és kovászról, az elrejtett kintsről, a gyöngyről, és hálóról.

1. Azon napon kimenvén Jézus a házból a tenger mellett leüle. 2. És sok seregek gyülének hozzá; ugyan azért a hajótskába fellépvén leüle, az egész sereg pedig a parton megálla. 3. És sokat szóla nékik hasonlatosságokban mondván: Imé kiméne a magvető vetni. 4. És midőn a magot hintené, némelly része útfélre esék, és eljövén az égi madarak, megevék azt. 5. Némelly része pedig köves helyekre esék, a hol nem vala sok földje, és mindjárt kikele, mert nem vala mélyen a földben: 6. A nap pedig felhágván kiégeté azt, és nem lévén gyökere kiszárada. 7. Némelly része pedig tövisek közé esék, és felnövén a tövisek elfojták azt. 8. Némelly része pedig jó földbe esék, és gyümöltsöt terme, némelly százannyit, némelly hatvanannyit, némelly harmintzannyit. 9. A kinek vagynak fülei a hallásra hallja. 10. És hozzá közelitvén tanitványai szóliták őtet mondván: Miért beszéllsz nékik hasonlatosságokban? 11. Ki felelvén monda nékik: Mivel néktek adatott tudnotok a mennyek' országának titkait, nékik pedig nem adatott. 12. Mert a kinek vagyon, annak adatik, és bővelkedni fog; a kinek pedig nintsen, attól az is elvétetik, a mie vagyon. 13. Azért szólok nékik hasonlatosságokban, mert látván nem látnak, és hallván nem hallanak, és nem értenek. 14. És beteljesedik bennek Izaiásnak jövendölése, kinek szavai: Hallással hallotok, és meg nem értitek; és látván láttok, és nem szemlélitek. 15. Mert megvastagodot é népnek szive, és füleikkel nehezen hallottanak,

és béhunyták szemeiket: hogy valamiképen szemeikkel ne lássanak, és füleikkel ne halljanak, és szivökkel ne értsenek, és meg ne térjenek, és meg ne gyógyitsam őket. **16.** A ti szemeitek pedig bóldogok, mert látnak; hasonlóképen füleitek, mert hallanak. **17.** Mert bizony mondom néktek: hogy sok próféták, és igazak kivánták látni, a miket láttok, és nem láták; és hallani, a miket hallotok, és nem hallák. **18.** Ti azért értsétek meg a magvetőről való hasonlatósságot. **19.** Midőn valaki hallja az Ország' igéjét, és nem érti, eljön a gonosz, és elragadja azt, a mi szivébe vettetett: ez az, a mi útfélre vetteték. **20.** A mi pedig köves helyre hinteték: ez az, a ki az igét hallja, és tüstént örömmel elfogadja azt. **21.** Azonban nem lévén gyökere ön magában, tsak üdeig tart. Mihelyest pedig a tanitásnak miatta háborúság és üldözés támad, mindjárt megbotránkozik. **22.** A mi pedig a tövisek közé vetteték; ez az, a ki az igét hallja, de a világi gondok, és a gazdagságnak szemfényvesztősége elfojtják benne az igét, és gyümöltstelené válik. **23.** A mi pedig a jó földbe hinteték: ez az, a ki hallja az igét, és érti, és részszerént ugyan százannyi, részszerént hatvanannyi, részszerént pedig harmintzannyi gyümöltsöt terem. **24.** Más hasonlatosságot is terjeszte elejökbe mondván: Hasonló lön mennyeknek országa amaz emberhez, a ki jó magot vetet földjébe. **25.** Midőn pedig az emberek alunnának, eljöve ellensége, és felyűl konkolyt vete a buza közé, s elméne. **26.** Továbbra, mikor felnevekedet vólna a fű, és gyümöltsöt hozot vólna; akkor megtetszék a konkoly is. **27.** Azért járúlván a tselédes emberhez szolgái mondának: nemde jó magot vetettél e földedbe, honnét vagyon tehát rajta konkoly? **28.** És monda nékik: az ellenséges ember tselekedte azt. A szolgák pedig kérdezék őtet: akarod-e, hogy elmenjünk, és kiszedjük azt? **29.** És felele: nem; hogy netalán a konkolyt szedegetvén av-

val egygyütt ki ne tépjétek a jó buzát is. 30. Hagyjátok mind a kettőt nőni aratásig, és az aratásnak alkalmatosságával megmondom az aratóknak: szedjétek ki először a konkolyt, és kössétek azt kévékbe megégetés végett, a jó buzát pedig gyűjtsétek tsűrömbe. 31. Más hasonlatosságot is ada elejökbe mondván: Hasonló mennyeknek országa a mustármaghóz, mellyet vévén az ember elveté földjébe; 32. Melly kissebb ugyan minden magvaknál, de felnövén nagyobb minden bokroknál, sőt fával vetekedik úgy: hogy az égi madarak rászállhatnak, és fészket rakhatnak ágain. 33. Más hasonlatosságot is beszélle nékik: Hasonló, úgymond, mennyeknek országa a kovászhoz: mellyet vévén a sütő aszszony elegyelit három mérő lisztbe, miglen mind megposhad. 34. Mind ezeket hasonlatosságokban szólá Jézus a seregekhez, és hasonlatosságok nélkül nem szóla nékik. 35. Hogy bételjesednék, a mi megmondaték a próféta által, kinek szavai: Rejtett beszédekre megnyitom számat, és a világ' alkotásától fogva eltitkolttakat felfedezek. 36. Akkor elbotsátván a seregeket, szállására viszszatére, és hozzá járúlván tanitványai szóliták őtet: magyarázd meg nékünk a szántóföldnek konkolyáról mondott hasonlatosságot. 37. Ki felelvén monda nékik: A ki jó magot vet, az az Ember' Fia. 38. A szántóföld a világ. A jó mag az ország fiai. A konkoly a gonosznak fiai. 39. Az ellenség, ki azt veté, az ördög. Az aratás a világ' végezete. Az aratók pedig az angyalok. 40. Miképen azért egygybe gyűjtetik a konkoly, és tűzben elégettetik; akképen fog történni a világ' végén. 41. Az Ember' Fia elküldi angyalait, és mind kiszedik az ő országából a botránkozásokat, és azokat, kik hamisságot tselekedtenek; 42. És tüzes kementzébe vetik őket. Ott lészen sirás és fogak' tsikorgatása. 43. Akkor fénylenek az igazak, mint a nap Attyok' országában. Kinek vagynak fülei a hallásra, hallja! 44. Hason-

ó mennyeknek országa a mezőben elrejtett kintshez, mellyet az azt megtaláló ember eltitkol, és azon való örömében elmenvén eladja minden vagyonját, és megveszi azon mezőt. 45. Ismég hasonló mennyeknek országa jó gyöngyök után járó kereskedő emberhez; 46. Ki nagy betsű gyöngyre találván elméne, és mindenét eladá, a mivel bir vala, és megvevé azt. 47. Ismég hasonló mennyeknek országa a tengerbe botsátott és mindenféle halakat béfogó gyalomhoz; 48. Mellyet, minekutánna megtelt, a halászok kivonván, és a part mellett leülvén kiválaszták a jókat az edényekbe, a roszszakat pedig elveték. 49. Igy lészen a világ' végezetén. Kimennek az angyalok, és elválasztván a gonoszokat az igazaktól. 50. Tüzes kementzébe vetik őket; ott lészen sirás és fogak' tsikorgatása. 51. Értettétek-e mind ezeket? felelének néki: Értettük. 52. Monda nékik: annak okáért minden irástudó, ki mennyeknek országában okttattatott, hasonló egygy tselédes emberhez, ki kintses boltjából újakat, és ókat hoz elő. 53. És minekutánna elvégezte vólna Jézus e beszédeket, eltávozék onnét. 54. És honnjába jövén tanitja vala őket sinagógájokban úgy; hogy álmélkodnának, és kérdezősködnének: Honnét nyeré ez ezt a böltseséget, és a tsodaerőket? 55. Nem ez-e amaz áts' fia? Nem ez-e az, kinek annya Máriának neveztetik, kinek attyafiai Jakab, Jósef, Simon, Judás? 56. És húgai nem mind nálunk vagynak-e? Honnét szerzé tehát ez mind ezeket? 57. És megbotránkozának ő benne. Jézus pedig monda nékik: A próféta tsak honnjában, és nemzetségétől nem betsültetik. 58. És nem tőn ott sok tsodákat az ő hitetlenségöknek miatta.

Jegyzetek.

8: A napkeletben nem ritkaság: hogy egygy kalászban 30. 60. sőt 100. szem is találtassék. A régiek igen gyéren vetettek; és azért gabonájok nagyobb és gazdagabb kalászokat termet. Már Isákról is emlittetik Mós. 1. XXVI. 12. hogy százannyia termet földjén. Nálunk is a török búza vagy kukoritza hasonló bőterméső.

11: Itt mennyországnak a keresztény vallás és anyaszentegygyház neveztetik; a mint az egész szakasznak foglalatjából világos. A mennyországnak titkai az új szövetséget a keresztény vallást közelebbről illető még akkor az emberek előtt ismeretlen igasságok: mellyeknek hasznos hallásjokra, és megértésökre az apostolok az Úr Jézussal való hoszszasabb társalkodás, és jószivű készségök által alkalmatosok lőnek; de a zsidó köz nép a végre még készületlen vala.

12: A gazdagságról való közmondást alkalmaztatja Üdvözitőnk a vallás' tudományára. Tudni illik: mind a kettőre nézve a kinek ügyekezete után már némű némű készületje vagyon, az, iparkodását folytatván, mindég többet fog szerezni magának.

13: Ámbár Jézus azon üdeig már sok oktató beszédeket tartot, számos tsodákat munkált; még is, a kik ezeket hallgatták, és látták, felette keveset kivévén, még azt sem akarák hinni, és vallani: hogy ő légyen az Istentől igért Üdvözitő. A hasonlatosságok legalább a végre szolgálának: hogy homályosságjok miatt értelmök felől elmélkednének, egygymással beszéllgetnének, és igy — lassanként nyilna elméjök szivök a jelesebb igasságok' megfogására, — léptsőnként édesittetnének az új szövetségi tanitásnak elfogadására.

15: A zsidó népnek előitéletjei, erköltstelensége, kéménynyakúsága, és hibás képzelődéseiben megáltalkodása akadályoztaták az Úr Jézus' tanitásának rájok nézve kivánt hasznát.

31,-33: Ezen két hasonlatossággal megjövendölé Krisztus tanitásának számtalanoktól elfogadását, és anyaszentegygyházának országának a földön meszsze kiterjedését.

44,-46: A keresztény vallás, annak hiv követése, s Istentől rendeltt jutalma nagy kints, a legbetsesebb gyöngy: mellynek

miatta mindent, a mi akadályoz, feláldozni, nyereség, — semmi fáradságot és önmegtagadást nem sajnálni fő böltsesség.

52: Ismét — a vendégeinek különfélékkel kedveskedő gondos házi gazdáról — szokásban vett közmondással arra figyelmeztetnek az apostolok: hogy ők is az Úr Jézusnak nyomait követvén a népet hol hasonlatosságokkal, hol azok nélkül, — már az ó szövetségi szent irásokból, már az új szövetségi tanitásból meritett bizonyitásokkal oktassák, — és ezt teljesitsék főképen akkor, midőn egyedül rájok fog szállani a tanitói hivatal.

54: Jézus' hazájának neveztetik Názáret' városa, a hol felnevekedet, és mind annyának Máriának, mind nevelő attyának Jósefnek attyafiai lakának.

55. 56: Hogy itt Urunk' attyafiain, és húgain nem testvérjeit, hanem távolabb most érintett rokonait kell érteni, már fellyebb a XII. 46-dik versére kivilágositttatott.

57: A názareti lakósok tsak azért veték meg Jézust; mivel közöttök nevekedet fel, tudtokra különösen nem tanittatott, egész nemzetségét, és annak szegény állapotját ismérték. Azért tsak a prófétákról való közmondással szégyenité meg őket Jézus.

Világositó Hivatkozások.

1: Mát. XII. 46. — — 2: Márk. IV. 1. — Lúk. VIII. 4. — — 11: Róm. XI. 25. XVI. 25. — Kor. 1. XIV. 2. XV. 51. — Ef. III. 3. VI. 19. — — 12: Mát. XXV. 29. — Márk. IV. 25. — — 14: Iz. VI. 9. 10. — Márk. IV. 12. — Lúk. VIII. 10. — Ján. XII. 40. — AT. XXVIII. 26. — Róm. XI. 8. — — 15: Iz. LIII. 5. — Mát. IX. 2, 6. — Márk. IV. 12. — — 17: Lúk. X. 24. — — 19: Lúk. VIII. 12. — — 21: Mát. V. 29. 30. XV. 12. — Róm. XIV. 13. — Kor. 1. I. 23. — — 24: Mát. III. 2. XI. 11. — Márk. IV. 26. — — 31: Márk. IV. 31. — Lúk. XIII. 19. — — 33: Mós. 1. XVIII. 6. — Kir. 1. I. 24. — Lúk. XIII. 21. — — 35: Zsol. LXXVII. 2. — Mát. I. 22. — — 37: Mát. VIII. 20. XVI. 27. 28. — — 38: Mát. IV. 8. VIII. 12. XII. 39. — Ján. VIII. 44. XII. 47. XV. 19. XVII. 14. — — 39: Iz. XXXIII. 7. — Zak. I. 12. 14. —

Mak. 2. XV. 22. 23. — Mát. XXV. 31. — Kor. 1. I. 8. XV. 51. — Tesz. 1. IV. 14. — 2. II. 2. — Pét. 2. III. 4. 9. 10. — TJ. XIV. 15. — — 42: Zsol. XX. 10. LXXXVIII. 47. — Jer. IV. 4. — Mát. XXV. 46. — — 43: Bölts. III. 7. — Sir. L. 7. — Iz. LX. 19. 20. — Dán. XII. 3. — Kor. 1. XV. 24. 41. 43. — TJ. XXI. 11. 23. 24. — — 44: Iz. LXIV. 4. — Mát. V. 12. XI. 25. — Ján. IV. 10. 14. — Kor. 1. II. 9. — — 54: Márk. VI. 1. — Luk. IV. 16. — Ján. VI. 42.

XIV. RÉSZ.

Keresztelő Jánosnak feje vétetik. Jézus a pusztába mégyen, a hol öt ezer embernek öt kenyérből és két halból elégséges eledelt szerez; azután magánosan egygy hegyen imádkozik, a tenger' vizein szabadon jár, a tengerbe merülő Pétert kiszabaditja, a Gennezaret' földjén számos betegeket gyógyit, kiknek felegészségesedésökre elég vala tsak köntösének szegenyét illetni.

1. Azon üdőben: hallá Heródes negyedes fejedelem Jézusnak hirét, 2. És monda szolgáinak: Ez ama keresztelő János; ő támada fel a halálból, és azért munkálódnak benne az erők. 3. Tudni illik: Heródes elfogatá Jánost, és megkötözteté, és börtönbe záratá Herodiásnak miatta, ki Filep' attyafiának felesége vala. 4. Mivel azt mondá János néki: nem szabad néked avval élned. 5. És megakará őtet ölni; de félt a néptől, mert mint egygy prófétát tekinték ötet. 6. Azonban Heródesnek születése' napja tartatván tántzola Heródiás lyánya a társaságban, és megtetszék Heródesnek. 7. Annak okáért esküvéssel fogadá: hogy megadand néki mindent, valamit tőle kérend. 8. Az pedig előre annyától megtanittatván: add nékem úgymond itt e tálban keresztelő János' fejét. 9. És megszomorodék

a király; de az esküvésnek, és az egygyütt letelepedeteknek miatta meghagyá: hogy általadatassék. 10. És elküldé, és fejét véteté Jánosnak a fogházban. 11. És elhozaték feje egygy tálban, és adaték a lyányzónak, ki vivé annyának. 12. És eljövén tanitványai elvivék testét, és eltemeték azt: és megjelenvén tudtára adák Jézusnak. 13. Ezt megértvén Jézus hajótskába bészálla, s eltávozék onnét magánosan a pusztába. De minekutánna megtudák a seregek, gyalog a városokból követék őtet. 14. És előjövén látá a nagy sokaságot, és megszáná őket, és meggyógyitá betegeiket. 15. Midőn pedig estve lön, járúlának hozzá tanitványai mondván: a hely puszta, az üdő is már elmúlt, botsásd el a seregeket, hogy falukra elszélledvén eleséget vehessenek magoknak. 16. Jézus pedig monda nékik: nem szükséges elmenniek; adjatok ti nékik enniek. 17. Felelének néki: Nintsen itt több, hanem tsak öt kenyerünk, és két halunk. 18. Ki monda nékik: Hozzátok ide nékem azokat. 19. És minekutánna meghagyta vólna, hogy letelepednék a sokaság a szénára, vevé az öt kenyeret, és a két halat, és az égbe feltekintvén megáldá, megszegé, s adá tanitványainak a kenyereket, a tanitványok pedig osztogaták a seregeknek. 20. És evének mindnyájan és megelégedének. És felszedék a maradékokat tizenkét kosarat hulladékokkal megtöltvén. 21. Az evők' száma pedig vala: öt ezer férjfiú az aszszonyokat és gyermekeket kivévén. 22. És mindjárt kénszerité Jézus a tanitványokat a hajótskára ülni, s őtet előzni a tengeren való általmenetelben mig elbotsátaná a seregeket. 23. És elbotsátván a sokaságot felméne a hegyre egyedűl imádkozni. Béestveledvén pedig tsak maga egyedűl vala ott. 24. A hajótska pedig a tenger' közepén a haboktól hányattatik vala: mert ellenkező szél fúj vala. 25. Az éjnek tehát negyedik vigyázatjakor jöve Jézus hozzájok a tengeren járván. 26. És látván őtet a ten-

geren járni megháborodának mondván: hogy szemfényvesztő tünemény; és félelmökben kiáltának. 27. Tüstént pedig szólitá őket Jézus mondván: Bizzatok! én vagyok, ne féljetek. 28. Felelvén pedig Péter monda: Uram ha te vagy, parantsold meg nékem, hogy hozzád menjek a vizen. 29. Ő pedig monda: jőjj. És kiszállván Péter a hajótskából a vizen jár vala, hogy Jézushoz menne. 30. Látván pedig az erős szelet megijede, és merűlni kezdvén kiálta mondván: Uram tarts meg engem! 31. És azonnal kinyújtván Jézus kezét monda néki: Kitsinyhitű miért kételkedtél? 32. És midőn bémentek vólna a hajótskába, megszünék a szél. 33. A kik pedig a hajótskába valának, közelebb jövének, és imádák őtet mondván: Bizonyára Istennek Fia vagy! 34. És mikor általkeltek vólna a tengeren, jövének a Gennezaret' földjére. 35. És ráismérvén azon helynek férjfiai elküldének azon egész tartományba, és elejébe hozák mind a betegeket. 36. És kérék őtet: hogy tsak köntöse' szegenyét illethessék. És valakik illeték, meggyógyúlának.

Jegyzetek.

1: Heródes Antipás nagy Heródesnek fia vala, ki azon országnak, mellyet Attya birt, negyed részében uralkodék, és némellyektől királynak is tiszteltetek.

2: Ezen hibás vélekedést hallá Heródes némelly udvarosaitól, és nem tudván másképen Jézusnak tsodatévő erejét magyarázni, maga is mások után rámondá Lúk. IX. 7.

3: Heródiásnak törvényes férje vala Heródes Antipásnak testvérje Filep, ki még életben vala; azért Heródiás Heródes Antipással élvén házasságtörő társaságot folytata, és a sógorság akadályának miatta Mós. 3. XVIII. 16. és XX. 21. ellen is vétkezet.

6: Heródes születése' napján fényesen megvendéglé Galiléa tartománynak nagyjait Márk. VI. 21.

13: Jézus elhagyá Galiléát, és általméne a galiléai kiss tengernek napkeleti részén fekvő Betszaida városhoz közel lévő pusztaságba Luk. IX. 10.

19: Ámbár itt a halak' kiosztásáról nintsen emlékezet; mindazonáltal az is megtörténék Ján. VI. 11. és Márk. VI. 41. szerént.

21: Az öt kenyérből és két halból jól tartott férjfiakat könnyű vala megszámlálni, mivel Márk. VI. 40. szerént százanként, és ötvenenként ülének egygybe.

23: A zsidóknál két estvét vala szokás különböztetni; az első estve, melly itt a 15. versben emlittetik délutánni három órakor kezdődöt és naplementéig tartot; a második alkonyodástól fogva a teljes bésetétedésig nyúló üdő vala, — ennek végével méne Jézus imádkozni a hegyre.

25: A zsidók Urunk' üdejében már a rómaiak' hatalma alatt lévén azoknak szokásjok szerént az éjjet négy vigyázatokra osztak; mellyeknek negyedike reggeli három órakor kezdődék.

33: Ezen kifejezés: Te bizonyára, valóságos Isten' Fia vagy! — midőn az új szövetségi szent irásokban az Úr Jézusról előhozatik, az ő isteni természetét jelenti. Mert: Ámbár az ó szövetségi szent könyvekben szinte mint az apostoli irásokban a szent erköltsű emberek általjában Isten' fiainak gyakran neveztetnek; de senki a régi próféták közzül Isten' fiának egygyes számban nem mondatik. — Az Úr Jézus Krisztus értelmesen világosan minden régi prófétáktól megkülönböztetik Mát. XVI. 14,-16. — Zsid. I. 1. — Ezen nevezet Jézusról többnyire akkor fordúl elő, midőn valamelly természetfeletti tselekedete emlittetik Ján. IX. 35,-39. — Az apostolok mindjárt Jézus' társaságába való felvételöktől fogva megismérék őtet az igért Üdvözitőnek lenni; de tsak később vallák mindnyájan Isten' Fiának Mát. XVI. 14,-16. — A zsidók ezen nevezetet és pedig az Úr Jézusnak helybehagyásával felségesebb tulajdon értelembe vevék, és mivel hinni nem akarák, káromkodásnak mondák, melly halálos büntetést érdemel Mát. XXVI. 63,-65. XXVII. 40. — Ján. V. 18. — Jézus maga az emberi természetnél jelesebb isteni természetére magyarázá ezen nevezetét Mát. XI. 27. XVI. 17. — Ján. V. 20. 23. 25. és sok más alkalmatossággal. Ugyan azért már születése előtt megmondaték az angyaltól Máriának Luk. I. 35.: hogy a szent, melly tőle születni fog, Isten' Fiának fog hivatni.

36: Elmenvén annak hire: hogy egygy sokáig súlyós betegségben sinlődő aszszony az Úr Jézus' köntösének tsak illetésével viszsza nyeré egészségét Mát. IX. 20,-23. ugyan ezt kérék tsak magoknak más betegek is megengedtetni.

Világositó Hivatkozások.

1. 2: Márk. VI. 14. — Lúk. IX. 7. — — 3: Márk. VI. 17. — Lúk. III. 1. 19. — — 7: Eszt. V. 3. — Márk. VI. 23. — — 10: Márk. VI. 27. — — 13: Márk. VI. 31. — Lúk. IX. 10. — Ján. VI. 3. — — 14: Lúk. IX. 11. — — 15,-21: Márk. VI. 30,-44. — Lúk. IX. 10,-17. — Ján. VI. 1,-14. — — 22,-36: Márk. VI. 45,-56. — Ján. VI. 15,-21. — — 25: Mós. 2. XIV. 24. — — 26: Lúk. XXIV. 37. — AT. XII. 15. — Ef. II. 2. — — 28: Ján. XXI. 7.

XV. RÉSZ.

Jézus feddi a farizeusokat, kik a kézmosásról, és egyéb aprólékosságokról szóló hagyományaikat többre betsülék az isteni parantsolatoknál; tanitja: mi fertőzteti meg az embert? az esedezésében állhatatos kananéai aszszonynak beteg lyányát tökéletes egészséggel megajándékozza, és a galiléai tenger mellett sok nyavalyásokat meggyógyit; négy ezer embernek hét kenyérből, és kevés halból elégséges eledelt szerez.

1. Akkor jövének hozzá Jerusálemből irástudók és farizeusok mondván: 2. Miért hágják által tanitványaid a régiek' hagyományát? mert nem mossák meg kezeiket, midőn kenyeret esznek. 3. Ő pedig felelvén monda nékik; Hát ti miért hágjátok által az Isten' parantsolatját hagyományaitok-

nak miatta? mert Isten mondá: 4. Atyádat, és anyádat tiszteljed; ismét: valaki attyát vagy annyát átkozza, halállal haljon meg. 5. Ti pedig azt állitjátok: valaki attyának vagy annyának azt mondja: valamelly ajándék tőlem bémutattatik, néked is használ; 6. Eleget tészen, ha mindjárt értékéből nem tiszteli is az ő attyát vagy annyát; és foganatjától megfosztottátok az Isten' parantsolatját hagyományotok miatt. 7. Képmutatók, igazán jövendölt felőletek Izaiás mondván: 8. E nép ajakival tisztel engem: de szivök távól vagyon tőlem. 9. Haszontalan pedig tisztelnek engem emberi tudományt és parantsolatokat tanitván. 10. És magához hiván a seregeket monda nékik: Halljátok és értsétek: 11. Nem az fertőzteti meg az embert, a mi a száján bémégyen; hanem a mi a száján kijön, az undokitja meg az embert. 12. Akkor hozzá járúlván tanitványai mondának néki: Tudod-e, hogy a farizeusok hallván e beszédet megbotránkoztanak? 13. Ő pedig felelvén monda: Minden növevény, mellyet az én mennyei Atyám nem ültetet, tövestől kiszagattatik. 14. Hagyjátok abba őket: vakoknak vak vezérei; ha pedig vak vakot vezet, mind ketten a verembe esnek. 15. Felelvén pedig Péter monda néki: Magyarázd meg nékünk ama hasonlatosságot. 16. Ő pedig mondá: Még ti is értelem nélkül vagytok-e? 17. Nem értitek-e: hogy a mi az ember' száján bémégyen a gyomorba száll, és az árnyékszékbe botsáttatik? 18. A mik pedig a szájból kijőnek, a szivből származnak, és ezek fertőztetik meg az embert. 19. Mert a szivből erednek a gonosz gondolatok, gyilkosságok, házasságtörések, paráznaságok, lopások, hamis tanúbizonyságok, káromlások. 20. Ezek undokitják az embert; mosdatlan kezekkel pedig enni nem fertőzteti meg az embert. 21. És eltávozván onnét Jézus téte Tirusnak, és Szidonnak környékére. 22. És imé egygy kananéai aszszony azoknak határokból kijövén kiálta

szólitván őtet: Könyörűlj rajtam Uram Dávidnak Fia! az én lyányom szörnyen gyötretik az ördögtől. 23. Ki egygy szót sem felele néki. És hozzá járúlván tanitványai kérik vala őtet mondván: Botsásd el őtet, mert utánnunk kiált. 24. Ő pedig felelvén monda: Nem küldettem másokhoz, hanem tsak az Izrael' házából elveszett juhokhoz. 25. Ama pedig eleibe lépvén imádá őtet mondván: Uram légy segitségűl nékem! 26. Ki felelvén monda: Nem illik elvenni a gyermekek' kenyerét, és azt az ebeknek vetni. 27. Ama pedig monda: Úgy vagyon Uram! de azért még is a kölykök is esznek a morzsalékokból, mellyek lehullnak urok' asztaláról. 28. Akkor felelvén Jézus monda néki: Ó asszony nagy a te hited; légyen néked a te kivánságod szerént. És meggyógyúla lyánya azon szempillantattól fogva. 29. És elmenvén azon tájékról Jézus jöve a galiléai tenger mellé, és felmenvén a hegyre, ott leüle. 30. És sok seregek gyülének hozzá hozván magokkal némákat, vakokat, sántákat, bénákat, és sok egyebeket, és letevék azokat lábaihoz, és meggyógyitá őket. 31. Úgy: hogy a seregek álmélkodnának tapasztalván a némákat szólni, a sántákat járni, a vakokat látni, és ditsőitik vala az Izrael' Istenét. 32. Jézus pedig egygybehiván tanitványait monda: Szánom e népet, mert már harmadnapja, hogy állhatatosan velem vagynak, és nintsen, mit enniek; és nem akarom étlen elbotsátani őket, hogy el ne fogyatkozzanak az úton. 33. Erre mondának néki tanitványai: Honnan vegyünk tehát a pusztában annyi kenyeret, hogy ennyi sokaság jól lakhassék? 34. És monda nékik Jézus: Hány kenyeretek vagyon? ők pedig felelének: hét, és egygynehány halatskánk. 35. És parantsola a népnek: hogy letelepednének a földre. 36. És vévén a hét kenyeret, és a halakat, hálákat ada, megszegé, s adá tanitványainak, és a tanitványok osztogaták a népnek. 37. És evének mindnyájan, és

megelégedének; és a megmaradott hulladékokból hét kosarat tele szedének. 38. Valának pedig, kik ettenek a gyermekeken és aszszonyokon kivűl négy ezer férjfiak. 39. És eleresztvén a sereget, bészálot a hajótskába, és jöve Magedán' határába.

Jegyzetek.

1: A Húsvéti ünnepek után Ján. VI. 4. viszszatérvén másokkal egygyütt némelly irástudók és farizeusok meglátogaták Jézust, és az ő és tanitványainak társaságában asztalhoz ülvén a nálok szokásban lévő kézmosás' elhagyásában megütközének.

2: A zsidók hajdan mint a napkeletiek közönségesen kés és villa nélkűl tsak újjaikkal szoktak vólt az étkekhez nyúlni, azért a lakozást előző kézmosás az illendőséghez tartozék; de a farizeusok ezen illendőséget kötelező törvénnyé váltóztaták, mellyet az apostolok, mint utasoknak úgy is kezeik tiszták lévén, elhagyának.

4: Tisztelni itt Márk. VII. 12. — Tim. 1. V. 3. 16,-18. szerént annyit tészen: mint a szülék iránti kötelességeket teljesiteni, és különösen öregségökben, és szűkölködésökben őket táplálni; a ki ezt szüléitől megtagadja, nagyobb büntetést érdemel, mint a ki szüléit átkozza.

5. 6: A farizeusok azt taniták: hogy ha ki vagyonját az isteni tiszteletre felajánlja, az abból már nem köteles akarmelly szükségben lévő szüléit is segiteni; mivel az Isten' tisztelete által a szülékre is háromlik haszon. Sőt Flavius Jósefnek Appion ellen irtt 1. könyvében bizonyitásaként *korban* vagy is ajándék' fogadásnak kimondása után már nem is vala szabad illyen Istennek szenteltt értékben a szüléket részesiteni. Igy a vallásos előitélet akadályoztatá a szülék iránti Istentől parantsoltt legszentebb kötelességnek teljesitését.

8: A görögbén igy olvastatik: *Ez a nép szájával közelit hozzám, és ajakaival tisztel engem;* — de az értelem egygy.

11: Fertőztetni, tisztátalanitani itt erköltsi értelemben vétetvén annyit tészen: mint az ember' lelkét vétekkel terhelni, azt Isten előtt való jótetszéstől megfosztani, s az embernek fejére hibássága miatt büntetést vonni.

13: A keresztény anyaszentegygyház a z Üdvözitőnek országa kerthez hasonlittatik, mellyben jó és roszsz növevények vagynak; de a mellyből azok, kik a hitetlenségben, vagy erköltstelenségben való megáltalkodásjok miatt (minők valának a farizeusok) a választottak' számához nem tartoznak, kifognak szaggattatni, hányatni, s az örök bóldogságból kifognak záratni.

14: Közmondásnak alkalmaztatásával bizonyittatik: hogy ha ollyan tanitók, kik magok a vallást helyesen nem értik, és a kiknek az Isten előtt kedves erköltsi fedhetetlenségről tiszta képzetjök nintsen, más hasonló homályban tapogatódzókat oktatnak; mind két félnek tsak veszedelem lehet vége.

21: Palesztinának éjszaki szélső részére jöve Jézus; hol a Siriai Fenitzia tartomány kezdődék Márk. VII. 26.

22: Ezen aszszony pogány volt ugyan, de hallván Jézusnak tsodatévő erejét, kijöve honnyi földjéről kérésének előterjesztése végett.

24: Addig, mig az Úr Jézus e földön múlatot, az új szövetségi tanitásnak isteni rendelésből tsak a zsidók között kell vala hirdetnie; kiknek előkészületül az ó szövetségi szent irások szolgálának. Azonban, mivel akkor már minden isméretes jelesebb pogány nemzeteknek tartományaikban zsidók nagy számmal lakának, kik közzül sokan esztendőnként a fő ünnepekre Jerusalemben megjelenének; a zsidók által már Urunk' tanitásának üdeje alatt a pogányokra is elhatottanak a keresztény vallást illető némelly előismeretek.

26. 27: Mind a két versben közmondások foglaltatnak, mellyek a zsidó tartománynak szomszédságában is isméretesek valának. A zsidók magokat Isten' kedveltjeinek, a pogányokat pedig, — mivel az igaz Istent nem imádák és válogatás nélkül minden a Móses' törvénye szerént megtiltott állatoknak húsából is evének, — ebeknek nevezék. A kenyér jelenti itt Jézusnak tanitását, tsodatételeit, és minden jótéteményeit. Ugyan azért ezen kifejezések' értelme: A zsidóknak, úgymond Jézus, mint az Isten' vá-

lasztott népének most még tsak magoknak vagyon igazjok jótéteményeimhez, mellyeket üdőnek előtte tőlök elvonni, és pogányokra alkalmaztatni az isteni rendszer nem enged; a könyörgő asszony pedig felele: a zsidóknak semmi rövidségök ne történjék; de tsak ugyan beteg lyányomnak meggyógyitása altal szinte úgy nem szolgáltatik a zsidóknak ok a panaszra, valamint a házi gazda gyermekeinek a miatt, hogy az asztalról lehulló maradványokat az ebek és kölykeik szedegetik fel.

31: A görögben: A némákat szólni, *a félszegeket épülni* — sat.

Világositó Hivatkozások.

4: Mós. 2. XX. 12. XXI. 17. — 3. XX. 9. — 5. V. 16. — PB. XX. 20. — Ef. VI. 2. — — 7: Iz. XXIX. 13. — — 11: Mós. 3. XI. 40. 43. — Kor. 1. X. 25,-30. — — 13: Ján. VI. 44. 65. 66. XV. 2. — — 14: Luk. VI. 39. — — 15: Márk. VII. 17. — — 19: Márk. VII. 21. 22. — — 21: Márk. VII. 24. 26. — — 24: Mát. X. 6. — Ján. X. 3. — AT. XIII. 46. — Róm. XV. 8. — — 26: Márk. VII. 27. — — 30: Iz. XXXV. 5. — — 32,-38: Márk. VIII. 1,-9.

XVI. RÉSZ.

A farizeusok és szadutzeusok az Úr Jézustól kisértésképen jelt kérnek; de megdorgáltatnak, és tsak a Jónás próféta' történetében ábrázoltt feltámadás' tsodájára útasittatnak. Az apostolok inttetnek: hogy ójják magokat a farizeusoknak, és szadutzeusoknak tanitásjoktól. Péter fényes vallást tészen az Úr Jézus' személye felől: hogy ő a Krisztus és az élő Istennek Fia, — ugyan azért néki igértetnek az anyaszentegygyháznak kultsai. Ugyan Péter, mivel a kinszenvedéséről szóló Üdvözitőnek ellene mondani mérészel, megpirongattatik, és mindnyájan inttetnek az apostolok: hogy kiki hordozza keresztjét és kövesse Jézust, mert jutalmát venni fogja az itélet' napján.

1. És hozzá menének a farizeusok, és szadutzeusok kisértésképen, és kérék őtet: hogy mutatna nékik jelt az égből. 2. Ő pedig felelvén monda nékik; Estve lévén azt mondjátok: tiszta üdő lészen, mert veres az ég. 3. Reggel pedig: ma égi háború lészen, mert vereslik a komor ég. 4. Az ég szinéből tehát itélni tudtok; az üdőknek jeleikből pedig itéletet hozni nem tudhatnátok? E gonosz és parázna nemzetség jelt kiván, de más jel nem adatik néki, hanem tsak a Jónás próféta' jele. S elhagyván őket elméne. 5. És midőn tanitványai a tengernek túlsó partjára érkeztenek vólna, elfelejtének kenyereket magokkal vinni. 6. Jézus pedig monda nékik: Vigyázzatok, és ójjátok magatokat a farizeusoknak, és szadutzeusoknak kovászjoktól. 7. Ők pedig magokban töprenkedének mondván: bezzeg kenyereket nem hoztunk. 8. Jézus pedig ezt tudván monda: Mit tűnődtök magatokban kitsinyhitűek azon, hogy kenyereitek nintsenek? 9. Mégsem értitek-e, vagy már elfelejtettétek

az öt ezer ember között kiosztott öt kenyereket, és hány kosarat szedtetek tele? 10. És nem emlékeztek már a négy ezer ember között kiosztott hét kenyérről, és hány kosarat töltöttetek meg? 11. Mi okból nem értitek: hogy nem a kenyérről szóltam néktek, de hogy óljátok magatokat a farizeusoknak, és szadutzeusoknak kovászjoktól? 12. Akkor érték meg: hogy nem a kenyerek' kovászától, hanem a farizeusoknak és szadutzeusoknak tudományától való őrizkedést hagyá meg nékik. 13. Jövén pedig Jézus Fileptzezaréa városnak környékébe kérdé tanitványait mondván: Kinek mondják lenni az emberek az Ember' Fiát? 14. Ők pedig felelének: Némellyek keresztelő Jánosnak, némellyek pedig Illyésnek, némellyek pedig Jeremiásnak, avagy egygynek a próféták közzül. 15. Monda nékik Jézus: Ti pedig kinek mondotok engem lenni? 16. Felelvén Simon Péter monda: Te vagy ama Krisztus az élő Istennek Fia. 17. Felelvén pedig Jézus monda néki: Bóldog vagy Simon Jónás' fia, mert a test és vér nem jelenté meg ezt néked, hanem az én Atyám, ki mennyekben vagyon. 18. Én is mondom néked: hogy te Péter vagy, és e kősziklán épitem fel az én anyaszentegygyházamat, és a pokol' kapui nem fognak azon diadalmat venni. 19. És néked adom a mennyeknek országa' kultsait. És valamit megkötendesz a földön, meglészen kötve mennyekben is; és valamit feloldandasz a földön, feloldozva lészen mennyekben is. 20. Akkor meghagyá tanitványainak: hogy senkinek meg ne mondanák: hogy ő légyen ama Jézus Krisztus. 21. Azon üdőtől fogva kezdé tanitványait arra figyelmeztetni Jézus: hogy néki Jerusalembe mennie, s a vénektől irástudóktól papi fejedelmektől sokat szenvednie, és megöletetnie, és harmadnapon feltámadnia kellene. 22. És külön vezetvén őtet Péter kezdé feddeni mondván: Távol légyen ez tőled Uram! ez nem fog történni veled. 23. Ki megfordúlván monda Pé-

ternek: Eredj hátra ellenkező, bántásomra vagy nékem; mert gondolkozásod nem egygyez azokkal, mellyek Istennek rendelései, hanem azokkal, mellyek az emberekéi. 24. Akkor monda Jézus tanitványainak: Ha ki utánnam akar jönni, tagadja meg ön magát, és vegye fel az ő keresztjét, és kövessen engem. 25. Mert valaki lelkét megakarja tartani, elveszti azt; valaki pedig elvesztendi lelkét én érettem, megtalálja azt. 26. Ugyan is mit használ embernek, ha az egész világot megnyeri is, de lelkének kárát vallja? avagy mitsoda váltságot foghat adni ember az ő lelkéért? 27. Már pedig az Embernek Fia eljövendő Attyának ditsőségében az ő angyalaival: és akkor megfizet kinek kinek az ő tselekedetei szerént. 28. Bizony mondom néktek: vagynak némellyek az itt állók közzül, kik meg nem izlelik a halált addig, mig nem látandják az Ember' Fiát jönni az ő országába.

Jegyzetek.

1: A galiléai kiss tenger mellett Tiberiás' városának általellenében fekvő Magdan' vagy Magdala' városából jövének ki Jézushoz a farizeusok és szadutzeusok a szabad mezőre.

2,-4: Az égnek és felhőknek színéből tudtok jövendölni a következő üdőről; és az igértt Üdvözitőnek üdejét vagy is eljövetelét bizonyitó jelekből, mellyeket tapasztaltok, nem tudtok magatoknak meggyőződést szerezni a felől: hogy én vagyok azon tanitó, kiről a próféták jövendöltek. — Nem elegendő tagadhatatlan tsodatételeket munkállottam-e már eddig annak bizonyitására: hogy én vagyok az Istentől igértt Üdvözitő? mit kivántok tehát ismét újat. — — A görögben a negyedik versnek azon szavai: Az ég' színéből tehát itélni tudtok, az üdőknek jeleikből pedig itélétet hozni nem tudhatnátok? — a harmadik versel vagynak egygybefoglalva, és kezdetjök azon szó: *Képmutatók.*

13: Tzezaréa felső Galileában, a Libanon' hegye alatt fekvő város vala, melly Móses' üdejében Dán azután Paneás nevet viselt, Filep negyedes fejedelemtől pedig Tiberius tsászárnak tiszteletére fényesebben megépittetvén Fileptzezáreának nevezteték.

14: Ezen különböző vélekedéseket hallhatták az apostolok útazásjok alatt, midőn az Üdvözitőnek megjelenését kihirdetni küldettetvén egész Zsidóországot béjárák. Tudniillik: amint a zsidók közzűl mások a lelkeknek eggy testből a másikba általköltözésöket hibásan hivék, mások a meghalttaknak feltámadásjokat helytelen képzetekkel eggygybeköték, és a régi jövendöléseket hibásan magyarázák; úgy némellyek Jánosnak lelkét az Úr Jézusban munkálni, némellyek Mal. IV. 5. Illyésnek, vagy Mós. 5. XVIII. 15. 18. Jeremiásnak vagy más prófétának új megjelenését következteték.

16: Simon Péter a nélkül, hogy társaitól a végett szólittatott volna, haladék nélkül megfelelvén bizonyitá az Úr Jézusnak személye felől másoknál tisztább képzetjeit. Az igaz Isten élőnek mondatik, hogy a pogányoknak költött isteneiktől, és élet nélkül való bálványaiktól különböztessék.

17: Test és vér annyit tészen mint: az emberek; — mert Péter nem emberektől, se nem emberi okossága által, hanem isteni kinyilatkoztatásból tanúlá az Úr Jézusról vallástételét.

18: Siriakaldéai nyelven *kéfás*, görögűl *petrosz* kősziklást jelent; melly nevet mindjárt akkor nyeré Simon Jónás' fia Jézustól, midőn előtte először megjelenék Ján. I. 42. 43., mert az emlitett vallástételnek erősitésére és jutalmazására Péter apostol rendelteték második talp-szeglet-alapkőnek, mellyen fog épűlni, s a mellyel világ' végezetéig elválhatatlanúl eggygybefoglalva lészen a Krisztusnak győzhetetlen anyaszentegygyháza. — Anyaszentegygyháznak neveztetik, a Krisztus' tanitványainak és hiveinek világ' végéig tartó közönségök, melly eggy győzhetetlen várhoz hasonlittatik. A pokol' kapui minden a Krisztus' anyaszentegygyházának felforgatására intézett agyarkodások üldözések hasonlások tévelygések; mellyek által a pokol' lakósainak az ördögöknek, kiktől veszi eredetjét a vétek, kivánságjok teljesedik, — és a mellyekre az ördögtől is ingereltetnek az emberek. Kapu hatalmat jelent; mert a zsidóknál a városok' kapuiban vala szokás nyilvános törvényszéket tartani, s a napkeleti nemzeteknél a fejedelmi

udvar, országlószék kapunak nevezteték, amint maig a török fejedelemség fényes portának kapunak hivatik közönségesen.

19: A kultsok' általadása a napkeletieknél szinte mint más nemzeteknél mostanig a fő előljáróságnak, hatalomnak jele. Mennyországnak neveztetik az anyaszentegygyház, mellyről az előbbeni versben kezdett beszéd folytatik, és a mellyben a földön a megkötözés, vagy feloldozás gyakoroltatni rendeltetik. A megkötöző, és feloldozó hatalom itt erköltsi értelemben vétetik, és amint alább a 18-dik szakaszból világos, a törvényhozó itélő és fenyitő hatalomnak, mellynek mind a határozások mind az azok' alól való felmentések részei, gyakorlását foglalja magában. Tsak ugyan ezen hatalom nélkül semmi jól elrendeltt ország, emberi külön nagy társaság állandó nem lehet; mindazonáltal a vallást, és lélek' üdvösségét illető egygyesületben ezen irányhoz kelletik alkalmaztatnia azon hármas hatalom' használásának is. E szerént Péter apostolnak és személyében minden rendes következőinek a keresztény anyaszentegygyházban a fő egygyház előljáróság, és hatalom igérteték.

20: Mivel az Úr Jézus maga azt hirdeté magáról: hogy ő légyen az igért Üdvözitő, az igaz Istennek az öröktől fogva élő Atyának Fia, — Jézus' neve is az egész zsidó nemzet előtt tudva vala; ugyan azért itt az apostolok annak hirdetésétől tilalmaztattak: hogy Jézus mint Krisztus vagy is mint az igért Szabaditó országot társaságot fog e földön alapitani; mellyen semmi hatalmasság nem fog erőt vehetni, mellyet külön fő hatalommal felruházott fejedelem fog kormányozni. Mert ezt még akkor, — a Szent Lélektől később nyertt világositás előtt, — az apostolok sem értvén helyesen, a zsidó nép balra magyarázhatta volna, a rómaiak ellen való lázzadásra felszólitásának vélte volna, s igy ennek hirdetése a pogány rómaiakat üdőnek előtte az Úr Jézusnak tanitása és hivei ellen felmérgesitette volna. — Ez egygyik oka: hogy az Úr Jézus más alkalmatossággal is tanitását, és az azt elfogadó, ahhoz állhatatosan ragaszkodó gyülekezetet mennyországnak, Isten' országnak nevezé többnyire.

21. 22: Hogy anyaszentegygyházáról nyilatkoztatott igéretjét az Izrael' országának Salomon alatt volt fényes hatalmas állapotba való viszszahelyheztetésére ne tsavarhassák az apostolok, utánna tüstént kinszenvedéséről kezde szólani Jézus; de ezeket a tü-

zesebb Péter összveegygyeztetni nem tudván figyelmeztető Jézust iménti beszédjére, s iránta való szeretetből biztatá: hogy illyetén következéseken ne törje fejét. Véneknek neveztettek a zsidóknál az előljárók, tanátsosok; sőt maga a jerusalemi főtanáts is a vének' tanátsának mondaték. Mivel bizonyos vala az Úr Jézus' kinszenvedésének kivánatos következése; azért használtatik annak kifejezésére a kell ige; ámbár az isteni Üdvözitő azt szabadon vállalá.

23: Hogy az apostolok annál inkább meggyőzetessenek az Úr Jézus' kinszenvedésének és halálának közelitő következéséről, az abban ellenkező Péter sátánnak neveztetvén keményebben megdorgáltatott, és értésére adaték: hogy az illyetén hirtelenkedése az isteni végzésekkel ellenkezik, és tsak a földi jókhoz ragaszkodó gondolkodását bizonyitja.

24: Az Úr Jézus' kinszenvedése és halála ösztönül szolgáljon minden tanitványainak és hiveinek: hogy az emberi testiségnek a keresztény törvénnyel ellenkező rendetlen vágyódásait zaboláz-zák, és a keresztény vallásnak követésével egygybekötött akarmelly súlyós viszontagságokat szivesen békeségesen tűrjenek.

25. 26: Itt a *lélek* szó már a földi életet, már a jövendő életet, már az ember' életjének legközelebbi okát a valóságos lelket jelenti. Tudniillik: A ki földi életjét a Krisztus' tanitásától való elállás által az üldözés' üdején megakarja tartani, a jövendő bóldog életet elveszti; a ki pedig a Krisztusnak hiv követése miatt földi életjétől megfoszttatik, azt ismét a jövendő bóldogságban felfogja találni, melly minden földi kintseket felyűlhalad, és a mellyből kizárt lelket többé semmi földi kintsekkel meg nem lehet váltani, szerentsétlen állapotjától többé meg nem lehet menteni.

27: A végső itélet' napján fogja a ditsőségesen megjelenő isteni Üdvözitő kinek kinek földi életjében szerzett érdemeihez vagy elkövetett vétkeihez képest öröké tartó jövendő állapotjat mind lelkére mind testére nézve elhatározni.

28: Mivel a napkeleti költők a halál' kezében méregpoharat képzelének magoknak, mellyet megkellene innia a haldoklónak; azért a zsidóknál a halál' poharát megizlelni meginni annyit tet mint meghalni. Hogy az apostolok az Üdvözitőnek állhatatos kö-

vetésére, ámbár a miatt sokat kellene szenvedniek, még inkább rábátorodjanak, és a jövendő jutalomnak valósága felől mennél előbb megbizonyosodjanak, megigéré Jézus: hogy némellyek közzülök még földi életjökben szemlélni fogják jövendő mennyei ditsőségét; ez teljesedék az Úr Jézusnak egygy hegyen történtt szine' változásakor, melly a következő szakaszban előterjeszttetik. Azon kivül pedig árrúló Júdást kivévén mindnyájan az apostolok láták Jézusnak mennybemenetelét is, és igy szemlélék tulajdon örök országába jövetelét.

Világositó Hivatkozások.

1: Márk. VIII. 11. — Ján. VI. 30. 31. — — 2: Lúk. XII. 54. — — 4: Mát. XII. 39. — Márk. VIII. 13. — Lúk. XII. 56. — — 6: Márk. VII. 13. VIII. 15. — Lúk. XII. 1. — — 9: Mát. XIV. 17. — Ján. VI. 9. — — 10: Mát. XV. 34. — — 13: Márk. VIII. 27. — — 14: Márk. VIII. 28. — Lúk. IX. 19. — — 16: Mát. XXVI. 63. — Ján. I. 41. 45. 49. VI. 70. — Zsid. III. 12. IX. 14. — — 18: Mós. 5. XXI. 19. — Rut. IV. 1. 2. — Mát. XIII. 39. — Lúk. XVI. 22. 23. XXII. 32. 53. — AT. I. 15. 26. II. 14. 37. XV. 7. — Gal. I. 18. II. 11. — Ef. II. 2. VI. 11. 12. — Kol. I. 13. — Tesz. 2. II. 9. — Pét. 1. V. 8. — TJ. IX. 1. 7. XX. 7. 13. 14. — — 19: Iz. XXII. 20,-22. — Mát. XVIII. 17. 18 — Ján. XX. 23 XXI. 15,-17. — AT. V. 3. 9. — TJ. III. 7. — — 21: Mós. 5. XXI. 2. — Lúk. XXII. 66. — AT. XXII. 5. — — 23: Kir. 2. XIX. 22. — 3. V. 4. — Kro. 1. XXI. 1. — Márk. VIII. 33. — — 24: Mát. X. 38. — Lúk. IX. 23. XIV. 27. — — 25: Lúk. XVII. 33. — Ján. XII. 25. — — 27: Mát. XXII. 44 — Márk. VIII. 38. XVI. 19. — AT. XVII. 31. — Róm. II. 6. — — 28: Zsol. XVII. 5. LXXIV. 9. — Jer. XXV. 15. 16. — Márk. VIII. 39. IX. 1. 2. — Lúk. IX. 27,-29.

XVII. RÉSZ.

Jézus egygy hegyen színében dicsőségesen elváltozván meghagyja jelenlévő tanitványainak: hogy azt feltámadásáig senkinek meg ne mondják; bizonyitja hogy Illyésnek buzgóságával diszeskedet keresztelő János; egygy holdkórságos és ördögtől megszállott embert meggyógyit; a hitnek imádságnak bőjtnek hathatóságáról szól; ismét jövendöli kinszenvedését és feltámadását; magáért és Péterért megfizeti az adópénzt.

1. Es hat nap múlva maga mellé vevé Jézus Pétert és Jakabot, és ennek öttsét Jánost, és felvezeté őket egygy magas hegyre külön. 2. És színében elváltozék előttök. És fénylék ortzája mint a nap; ruhái pedig fejérek lőnek mint a hó. 3. S imé megjelenének nékik Móses és Illyés szólván ő vele. 4. Felelvén pedig Péter monda Jézusnak: Uram! jó nékünk itt lennünk; ha akarod, készitünk itt három hajlékot, néked egygyet, Mósesnek egygyet, és Illyésnek egygyet. 5. Mig ő szólna, imé fényes felleg árnyékozá meg őket. És imé szózat a fellegből mondván: Ez az én szerelmes Fiam, kiben nékem tökéletesen kedvem tölt: ezt hallgassátok! 6. És hallván ezt a tanitványok ortzájokra esének, és igen megfélemlének. 7. És hozzájok járúlván Jézus illeté őket, és monda nékik: Keljetek fel, és ne féljetek. 8. Felemelvén pedig szemeiket, senkit nem látának, hanem tsak egyedűl Jézust. 9. És midőn lemenének a hegyről, megparantsolá nékik Jézus mondván: senkinek meg ne mondjátok a látást mig az Ember' Fia halottaiból fel nem támad. 10. És megkérdék őtet tanitványai mondván: miért mondják tehát az irástudók, hogy előbb Illyésnek kelletik megjelennie? 11. Ő pedig felelvén monda nékik: Illyés eljön ugyan, és mi-

dent helyére állit. 12. Mondom pedig néktek, hogy Illyés már eljöt, de meg nem ismérék őtet, hanem mindent elkövetének rajta, valamit akarának. Igy fog az Ember' Fia is szenvedni tőlök. 13. Akkor megérték a tanitványok, hogy keresztelő Jánosról szólot nékik. 14. És midőn a sereghez érkezet vólna, jöve elejébe egygy ember, ki térdre esvén előtte monda: Uram könyörűlj fiamon! mert holdkorságos, és keservesen gyötrettetik, sokszor tűzbe gyakorta vizbe esik. 15. És tanitványaidhoz vittem őtet, de meg nem gyógyithaták. 16. Felelvén pedig Jézus monda: Ó hitlen és elfajúltt nemzetség! meddig kelletik még veletek lennem? meddig foglak még benneteket eltűrni? hozzátok őtet ide hozzám. 17. És megfeddé őtet Jézus, és kiméne belőle az ördög, és meggyógyúla a gyermek azon pertzentéstől fogva. 18. Akkor járúlának Jézushoz tanitványai titkon kérdezősködvén: Miért nem űzhettük mi ki azt? 19. Monda nékik Jézus: Hitetlenségteknek miatta. Mert bizony mondom néktek: ha hitetek léend mintegy mustármag, azt fogjátok mondani e hegynek: menj által innét amoda, s által fog menni, és semmi sem lészen néktek lehetetlen. 20. Ez a nem pedig ki nem űzetethetik, hanem tsak imádságnak és böjtölésnek általa. 21. Midőn pedig Galileában múlatnának monda nékik Jézus: Az Ember' Fia az emberek' kezeibe adatik. 22. És megölik őtet, és harmadnapra feltámad. És felette igen megszomorodának. 23. És mikor Kafarnaumba jutottak vólna, a kik az adópénzt szedik vala, Péterhez járúlának, és szóliták őtet: Tanitótok nem fizeti meg az adópénzt? 24. Felele: Igen is megfizeti. És midőn bément vólna a házba, megelőzé őtet Jézus mondván: Mint vélekedel Simon? a földnek királyai kiktől vesznek vámot, vagy adót? fiaiktól-e, vagy az idegenektől? 25. Ő pedig monda: Az idegenektől. Monda néki Jézus: tehát fiaik szabadok. 26. Azonban hogy meg ne botránkoztassuk őket,

menj a tengerhez, és vesd meg a horgot; és azon halat, melly első belé akad, vond ki, és felnyitván száját egygy statert találsz; azt vévén ad nékik érettem és éretted.

Jegyzetek.

3: Hogy a megjelentt tiszteletes két férjfiú Móses és Illyés légyen, az Úr Jézussal folytatott beszéllgetésökből érték meg az apostolok.

10: Mivel a zsidó irástudók Mal. IV. 5. azt következtették: hogy az Üdvözitőt Illyés' megjelenése fogja előzni; kivánták vólna az apostolok, hogy Illyés tovább maradot vólna velek amaz ellenvetésnek megtzáfolására, s a Krisztus' tekintetének megbizonyitására. Azért kérdék Jézust: Valljon helyes légyen-e az irástudók' állitása?

11. 12: Az Üdvözitőnek kell vala Illyéshez hasonló buzgóságú előkövetjének lennie, ki az Üdvözitő' fogadására készitené oktatásai által a zsidó népet; e vala keresztelő János, kiről Malakiás is jövendölt, de a zsidók azt többnyire megvetették, és Heródes őtet merő önkényből a legnagyobb igasságtalansággal bilintszeteté, és kivégezteté.

16: Ezen dorgálást megérdemlék az apostolok; mivel ők az Úr Jézustól tsodatévő erővel megajándékoztattak, és azért a tsodának végbevitelére semmi egyébre nem vala szükségök, hanem tsak az isteni mindenhatóságban helyheztetett tántorithatatlan bizodalomra; de épen ezen bizodalom tsökkent fogyatkozot ingadozot bennek, valamikor rendkivűl súlyós nyavalyákban sinlődők hozatának elejökbe, mint ezen alkalmatossággal is történék.

19. 20: Krisztus egyedűl tsak a tőle tudakozódó apostolokat nyugtatá meg a felől: hogy valamikor az új szövetségi tanitásnak hitelesitése kivánni fogja, akarmelly nehéz tsodákat véghez fognak vihetni, — tsak az isteni mindenhatóságban a nyertt igéretek szerént légyen igaz tántorithatatlan bizodalmok; ámbár ezen bizodalomnak a Krisztus' igéretjétől külön véve — tsak ön magára tekintve — olly tsekély ereje mint egygy mustár magnak, vagy

is magában véve nintsen semmi hathatósága. Ezen bizodalom, ezen hit rendkivűl való esetekben tsak imádság és bőjtölés által szereztetik meg, — nyeretik Istentől.

23: Mós. 2. XXX. 12,-16. szerént a zsidók, kik koroknak huszadik évét felyűlhaladák, hajdan a szent sátornak azután a nemzeti jerusalemi egygyháznak fentartására minden esztendőben fejenként fél sziklust, vagy két drakmát, a mi számitásunk szerént mintegy tiz garast kötelesek valának vagy magok Jerusalembe vinni, vagy az a végre rendeltt adószedőknek által adni. Ezen adóról vagyon itt szó.

24. 25: Urunk Péternek az igen' feleletében való hirtelenkedését térité szemére; mivel valamint a földi fejedelmek önnön fiaiktól adót nem kivánnak, hanem egyéb alattvalóiktól: úgy a mennyei királynak, — a jerusalemi templom' szinte mint a zsidó nép' Urának, — az Istennek Fia szabad a templomra rendeltt adófizetéstől.

26: Mivel az adószedők Jézus' isteni méltóságát nem ismérék, hogy a fizetés' megtagadását a templomnak és törvénynek megvetésére ne magyarázzák, halat fogatni, s annak árrából az adópénzt kifizettetni parantsolá az Üdvözitő. Igy is lehet magyarázni azon igéket: és felnyitván száját (az az kivévén a horgot szájából) egygy statert találsz, annyit fognak mindjárt a halért fizetni; mivel itt különös tsodának munkálására szükség nem vala, s a jelenlévőknek álmélkodásjokról nintsen emlékezet.

Világositó Hivatkozások.

1: Márk. IX. 2,-29. — Lúk. IX. 28,-43. — Pét. 2. I. 16,-18. — — 2: Préd. IX. 8. — Dán. VII. 9. — TJ. XV. 6. — — 5: Mát. III. 17. — Pét. 2. I. 17. — — 12: Mát. XI. 14. XIV. 3,-12. — — 19: Mát. XXI. 21. — Lúk. XVII. 6. — Kor. 1. XIII. 2. — — 20: Eszt. IV. 16. — Mak. 1. III. 47. 50. — — 21: Mát. XX. 18. — Márk. IX. 30. — Lúk. IX. 44.

XVIII. RÉSZ.

Az alázatosság ajánltatik; a kisdedek botránkoztatása különösen tilalmaztatik; a felebaráti feddésnek szerénye. A ki az anyaszentegygyháznak nem engedelmeskedik, úgy nézetessék mint a pogány; hatalom adatik az apostoloknak a megkötésre, és feloldásra. A többeknek egygyesültt imádságjok, melly foganatos légyen? Embertársunknak a tőle szenvedett sérelmeket megbotsátani mindég készek legyünk, ezen tartozás hasonlatossággal világosíttatik.

1. Azon órában járúlának a tanitványok Jézushoz mondván: Kit állitasz nagyobbnak mennyeknek országában? 2. És magához hiván Jézus egygy kisdedet, közökbe állatá őtet, és igy szóla: 3. Bizony mondom néktek: ha tsak meg nem térendetek, és a kisded gyermekekhez hasonlókká nem váltok, bé nem mentek mennyeknek országába. 4. Valaki tehát megalázza magát mint ezen kisded; az nagyobb mennyeknek országában. 5. És valaki gondviselése alá fogadand egygy illyen kisdedet az én nevemben: engem fogad magához. 6. Valaki pedig megbotránkoztat egygyet e kisdedek közzűl, kik én bennem hisznek: annak könnyebb lett vólna állapotja, ha egygy malomkő köttetett vólna nyakára; s a tengernek mélységébe elmerittetett vólna. 7. Jaj e világnak a botránkozásoknak miatta! Mert kelletik ugyan botránkozásoknak történni: mindazonáltal jaj annak az embernek, ki által a botránkozás okoztatik. 8. Ha pedig kezed vagy lábad botránkoztat téged: vágd el azt, és vesd el magadtól; jobb néked félszegnek vagy sántának az életre bémenned, mint két kezed vagy két lábad lévén az örök tűzre vettetned. 9. És ha szemed botránkoztat téged: vájd ki azt, és vesd el magadtól; jobb néked egygy szemmel az

életre bémenned, hogy sem két szemed lévén a gehennának tüzére vettetned. **10.** Vigyázzatok, hogy meg ne vessetek valakit e kisdedek közzül! mert mondom néktek: hogy angyalaik mindenkor látják az én Atyámnak ortzáját, kí mennyekben vagyon. **11.** Mert az Ember' Fia azon okból jelent meg: hogy üdvözitse azt, ami elveszet vala. **12.** Mit véltek? ha valakinek száz juha vólna, s eltévedend egygy azok közzül: valljon nem hagyja-e el a kilentzvenkilentzet a hegyeken, és nem mégyen-e el azt felkeresni, melly eltévedet? **13.** És, ha történik, hogy azt megtalálja, bizony mondom néktek, inkább örül azon, hogy sem a kilentzvenkilentzen, mellyek el nem tévedtenek. **14.** Hasonlóképen: nem akaratja a ti Atyátoknak, ki mennyekben vagyon, hogy tsak egygy is elveszszen e kisdedek közzül. **15.** Ha pedig vétkezik ellened atyádfia: menj el, és dorgáld meg őtet tsak kettőtök között; ha téged meghallgatand, megnyerended atyádfiát. **16.** Ha pedig nem hallgatand téged: végy magad mellé még egygyet vagy kettőt, hogy két vagy három tanúnak szájavallása által hitelesittessék az egész beszéd. **17.** Ha azokat sem hallgatandja: mond meg az anyaszentegygyháznak; ha pedig az anyaszentegygyházat nem hallgatandja: légyen előtted ollyan, mint a pogány és publikánus. **18.** Bizony mondom néktek: valamiket megkötöztök a földön, megkötözve lésznek mennyben is: és, valamiket feloldoztok a földön, feloldozva lésznek mennyben is. **19.** Ismét mondom néktek: hogy, ha ketten közzületek egygy értelemben léendenek a földön, minden, valamit kérendenek, megadatik nékik az én Atyámtól, ki mennyekben vagyon. **20.** Mert valahol ketten vagy hárman egygybegyülnek az én nevemben: ott vagyok közepettök. **21.** Akkor hozzájárúlván Péter kérdé: Uram! hányszor kelletik megbotsátanom engem sértő atyámfiának? hétszerig-e? **22.** Felele néki Jézus: Nem mondom néked hétszerig, hanem hetven-

hétszerig. 23. Annakokáért: hasonlatos mennyeknek országa egygy királyemberhez, ki számot akara vetni szolgáival. 24. És mikor számot kezdet vólna vetni, elejébe vezetének egygyet, ki tiz ezer talentommal tartozik vala néki. 25. Nem lévén pedig ezen szolgának honnét megtéritenie, parantsolá ura: hogy ő, és felesége, és gyermekei, és mindene, amie vala, eladatassanak, és tartozása viszszafizettessék. 26. Leborúlván pedig ama szolga esedezék mondván: légy békességes türéssel irántam, és mindent viszszafizetek néked. 27. Erre megesvén ama szolgán urának szive, elbotsátá őtet, és minden adósságát elengedé néki. 28. Kimenvén pedig ama szolga lele egygyet szolgatársai közzül, ki száz pénzel tartozik vala néki: és megragadván azt fojtogatá mondván: fizesd meg, amivel tartozol. 29. És leborúlván szolgatársa kéré őtet mondván: légy könyörületességgel hozzám, és mindent viszszaadok néked. 30. Amaz pedig nem akara: hanem elméne, és tömlötzbe veté őtet, mig nem megfizetné adóssagát. 31. Látván pedig szolgatársai amik történtek vala, felette megszomorodának; és megjelenvén elbeszéllék uroknak mind azokat, mellyek végbementenek vala. 32. Akkor előhivá őtet ura, és monda néki: álnok szolga! minden adósságodat elengedém néked, mivelhogy kértél engem: 33. Valljon tehát nem kellett vólna-e néked is könyörűlnöd szolgatársodon, valamint én rajtad könyörűltem? 34. És megharaguván ura a poroszlók' kezébe adá őtet mind addig, mig viszsza nem fizetné egész adósságát. 35. Igy tselekszik a ti mennyei Atyátok is veletek, ha meg nem botsátotok fejenként kiki attyafiának a ti szivetekből.

Jegyzetek.

1: Mihelyest Kafarnaumban Péter' házába béléptenek, megkérdeztetvén az apostolok az Úr Jézustól Márk. IX. 33. 34. útjokban folytatott beszéllgetésök felől, élégségesen nyilatkoztaták: hogy az Úr Jézusnak országáról még helyes képzetjök nintsen, — hogy még mindég földi hatalmas birodalomról álmodoznak, mellyben kiki közzűlök első tisztviselő szeretet vólna lenni.

3: A nagyravágyás, és a földi hasznok után való ásitozás az apostolok' hivatalával szembe ellenkezék; azért megszégyenitésökre, és hogy mennél mélyebben szivökbe oltaná a minden irigykedéstől és földi haszonkereséstől mentt alázatosságot Üdvözitőnk: tűkörképűl egygy ártatlan kisded gyermeket állita elejökbe, s annak parantsolá követését.

4: Mennél teljesebb mértékben fogja a keresztény ember gyermeki ártatlanságát egész földi életjében megtartani; annál jelesebben fog a mennyei bóldogságban részesittetni.

6: A vizbefúlasztás mind a pogányoknál mind a zsidóknál felette gyalázatos vesztésneme vala; mivel az ezen halálos büntetésre itéltt gonosztévők érdemetleneknek tartattak, hogy testjök a földbe temettessék. Itt nem tsak a gyermekeknek, hanem a hozzájok hasonló egygyügyű jámboroknak is, kik már a Krisztus' tanitását hiszik, a keresztény vallástól való idegenitésökről vagyon szó; amint világos azon igékből: kik én bennem hisznek.

7: Valamint egyéb vétkeknek, úgy botránkozásoknak is e földön nem elkerűlhetetlen szükségből, hanem felette sok emberek' gonoszsága miatt kell történniek: mert számos emberek szabad akaratjokkal viszszaélvén nem elégesznek meg avval, hogy magok roszszak; — hanem még másokat is az igaz vallásnak és a törvényeknek megvetésökre eltsábitanak, vagy azoknak követésökben gyakorlásjokban megtartásjokban háborgatnak akadályoztatnak, mint fő mértékben történék a keresztény hivek' üldözésének szörnyű századjaiban.

8. 9: Ha valami a keresztény embernek olly szükségesnek látszatnék is mint keze vagy lába, — vagy olly kedves vólna is mint szeme; mihelyest az által vallástalanságra, a vallásban ingadozásra, erköltstelenségre magát elragadtatni tapasztalja: kötelessége

haladék nélkül azt távoztatni — a betegétől minden ártalmast elmozditó bölts orvosnak nyomai szerént.

10: Mivel az Isten mennyei ditsőségét szemlélő lelkeket is küld rendel a kisdedeknek, és azokhoz hasonló jámboroknak őrzésökre; távol légyen a keresztény embertől valakit azok közzül tsekélynek, alávalónak, tekintetre nem méltónak vélni.

11: Új okúl szolgál a botránkoztatásnak kerülésére az: hogy maga az Isten' Fia az embernek bóldogitása végett emberi természetet vet magára.

12,-14: Palesztinában a zsidóknál alkalmatos legelőik lévén a júhtenyésztés divatban vala, és gyakorta a nyájat maga a gazda őrzé. Ezen szokásnak emlitésével Istennek az emberről nagy gondoskodására figyelmeztetünk; mert az Istennek akaratja szerént, ha az emberek avval nem ellenkeznének, minden kisdedeknek, minden az új szövetségi nyájhoz anyaszentegygyházhoz tartozóknak üdvözűlniek kellene.

17: A görög szó *ekkleszia* itt nem annyira a keresztény hivek' gyülekezetjét, mint az egygyházi törvényes előljárókat jelenti; mivel a következő versben egyedűl tsak az apostoloknak adatik, tsak velek mint jövendő egygyházi előljárókkal közöltetik a megkötöző, és feloldozó hatalom. A zsidóknál a pogányok és publikánusok vagy is adószedők mint gonosz emberek minden vallásos gyülekezetekből kirekesztettek; tehát mint pogányt vagy publikánust tartani a keresztény embert annyit tészen: hogy az a keresztény anyaszentegygyházból kizáratott, annak tagja lenni megszűnt.

18: Nem tsak a nyilványos megáltalkodott bűnösöknek intésökre, megitélésökre, fenyitésökre, az anyaszentegygyházból kirekesztésökre, vagy, ha megtérnek, ismét viszszafogadásjokra, s a szabott büntetésnek helyes okokból elengedésére, — hanem legtágasabb értelemben minden a keresztény vallásnak javát illető s a Krisztus' tánitásával megegygyező törvényeknek rendeléseknek határozásoknak hozásjokra kiterjedő hatalommal felruháztattak az új szövetségi egygyházi előljárók az apostolok; mert minden kivétel kifogás megszoritás nélkül adatott nékik az isteni Üdvözitőtől a megkötöző és feloldozó hatalom.

19. 20: Melly kedves légyen Isten előtt a felebaráti szeretetből származott egygyezés, a könnyű engesztelődés? — ismét melly

súlyos büntetés légyen az anyaszentegygyházból kizáratni? — — arrval világositja az Úr Jézus: mivel ha tsak hárman vagy ketten egygyetértő igaz hivei közzül a tőle nyertt tanitáshoz képest Istennek könyörögnek, foganat nélkül nem hagyatik imádságjok, sőt magától az Úr Jézustól gyámolittatik támogattatik teljesittetik.

Világositó Hivatkozások.

2: Mát. XIX. 14. — Márk. IX. 32. 33. — Lúk. IX. 46. — — 3: Mát. V. 12. VIII. 11. — Márk. IX. 34. 35. X. 15. — Kor. 1. XIV. 20. — — 4: Jak. IV. 6. — Pét. 1. V. 5. — — 6: Márk. IX. 41. — Lúk. XVII. 2. — — 7: Mát. XXIV. 6. — Lúk. XXIV. 26. — Kor. 1. XI. 19. — — 8: Mát. V. 30. XIX. 29. — Márk. IX. 42. — — 10: Tób. XII. 15. — Zsol. XXXIII. 8. XC. 11. — Dán. VII. 10. X. 13. — Mát. XIII. 39. XXII. 30. XXIV. 36. XXVI. 53. — Lúk. XII. 8. 9. XV. 10. — AT. XII. 15. — Zsid. I. 14. XII. 22. — Pét. 1. I. 12. — TJ. I. 4. VIII. 2. — — 11: Lúk. XIX. 10. — — 12: Lúk. XV. 4. — Ján. X. 11. — — 15: Mós. 3. XIX. 17. — Sir. XIX. 13. — Lúk. XVII. 3. — Tit. I. 9. — Jak. V. 19. 20. — — 16: Mós. 5. XIX. 15. — Ján. VIII. 17. — Kor. 2. XIII. 1. — Zsid. X. 28. — — 17: Kor. 1. V. 3,-13. — Tesz. 2. III. 6. 14. — Tim. 1. V. 19. 20. — — 18: Mát. V. 17. Ján. XX. 23. — AT. XV. 28. 29. — — 21: Lúk. XVII. 4.

XIX. RÉSZ.

Jézus szól a házasságnak eredetjéről, és ahhoz alkalmaztatja az új szövetségi hiveknek házassági kötésöket; megáldja a kisdedeket; egygy gazdag ifiat minden vagyonjának a szegények között elosztására nógat; bizonyitja melly nehéz gazdagnak üdvözűlnie; tanitványainak iránta való hivségök, és minden jószágjok' elhagyása miatt száz annyi jutalmat igér.

1. És lőn, mikor elvégezte vólna Jézus e beszédeket: eltávozék Galileából, és jöve a Jordánon keresztűl Judeá-

nak határaiba. 2. És követék őtet sok seregek, és gyógyitá őket ott helyben. 3. És hozzámenének a farizeusok kisértvén őtet, és mondván: Szabad-e a férjfiúnak feleségét elbotsátani akar mi okból? 4. Ki felelvén monda nékik: Nem olvastátok-e: hogy a ki az embert teremté kezdettől fogva, férjfiúvá s aszszonnyá teremté őket? és mondá: 5. Ezért elhagyja ember attyát és annyát, és feleségéhez ragaszkodik, és lésznek ketten egygy testben. 6. Annakokáért már nem kettő hanem egygy test. Amit tehát Isten egygybekötöt, azt ember el ne válaszsza. 7. Mondának néki: Miért parantsolá tehát Móses váláslevelnek adása mellett az elbotsátást? 8. Felele nékik: Móses a ti szivetek' keménysége miatt engedé meg néktek feleségteknek elbotsátását: elein pedig nem úgy vala. 9. Mondom pedig néktek: hogy valaki elbotsátja feleségét, hanem ha a parázna-ságnak miatta, és mást veszen, házasságtörést követ; és, a ki az elbotsáttottat feleségül elveszi, házasságtörést követ. 10. Mondának néki tanitványai: Ha igy vagyon a férjfiúnak ügye feleségével, nem tanátsos házasodni. 11. Ki felele nékik: Nem mindnyájan fogják meg ez igét, hanem a kiknek adatott. 12. Mert vagynak nőtelenek, kik annyok' méhéből tehetetlenek születtek; és vagynak nőtelenek, kik emberek által tehetségöktől megfoszttattak; és vagynak nőtelenek, kik ön magokat tartóztatják mennyeknek országáért. A ki ezt megértheti, értse. 13. Akkor hozatának elejébe gyermetskék, hogy rájok tenné kezeit, és imádkoznék felettek. Tanitványai pedig feddik vala őket. 14. Jézus pedig monda nékik: Hagyjatok békét a gyermetskéknek, és ne tilalmazzátok őket hozzám jönni; mert illyeneké mennyeknek országa. 15. És minekutánna rájok tette vólna kezeit, elméne onnét. 16. És imé egygy járúlván hozzá kérdé őtet: Jó tanitó! mi jót tselekedjem, hogy az örök életet elnyerjem? 17. Ki felele néki: Mit tudakozódol tőlem

mint jótol? egygy a jó az Isten. Ha pedig az életre béakarsz menni, tartsd meg a parantsolatokat. 18. Monda néki: Mellyeket? Jézus pedig felele: Ne kövess el gyilkosságot; ne paráználkodjál; ne lopj; hamis tanúbizonyságot ne mondj; 19. Atyádat, és Anyádat tiszteljed; és szeressed felebarátodat mint önnön magadat. 20. Monda néki az ifiú: mind ezeket megtartottam ifiúságomtól fogva, mi hijával vagyok még? 21. Felele néki Jézus: Ha tökéletes akarsz lenni; eredj, add el, a mid vagyon, és osztogasd el a szegényeknek, és lészen kintsed mennyben; és jőjj, kövess engem. 22. Mikor pedig ez igéket hallotta vólna az ifiú, megszomorodva eltávozék: mert sok jószága vala. 23. Jézus pedig monda tanitványainak: Bizony mondom néktek, a gazdagnak nehéz bémennie mennyeknek országába. 24. És ismég mondom néktek: könnyebb a tevének általmenni a tő' fokán, hogysem a gazdagnak mennyeknek országába béjutni. 25. Hallván pedig ezeket a tanitványok igen tsodálkozának mondván: Kitsoda fog tehát üdvözűlhetni? 26. Jézus pedig rájok tekintvén monda nékik: Az embereknél ez lehetetlen, de Istennél mindenek lehetségesek. 27. Akkor felelvén Péter monda néki: imé mi mindeneket elhagytunk, és téged követtünk; mi lészen tehát jutalmunk? 28. Jézus pedig monda nékik: Bizony mondom néktek, hogy ti, kik engem követtetek, az újászületésben, mikor az Ember' Fia az ő Felségének székében ülend, ti is tizenkét széken ülni fogtok itélvén Izraelnek tizenkét nemzetségét. 29. És valaki házát, vagy testvéreit, vagy attyát, vagy annyát, vagy feleségét, vagy gyermekeit, vagy mezeit elhagyja az én nevemért, száz annyit fog nyerni, s az örök életet fogja birni. 30. Sok elsők pedig lésznek utólsókká, s az utólsók lésznek elsőkké.

Jegyzetek.

1: Nem mindjárt az itt érintett beszédek után, hanem mintegy fél esztendő múlva, minekutánna Jerusalemben is kétszer megjelent vólna, jöve Jézus a Jordánnak napkeleti részére Luk. IX. 51. XIII. 22. — Ján. VII. 2. 10. X. 22. 40.

3: A zsidók között Urunk' üdejében a házassági elválásra, s a házassági kötésnek felbontására nézt két ellenkező vélekedés vala divatban; mások azt vitaták: hogy a férjfiúnak akarmelly tsekély viszszatetszésből szabad elbotsátani feleségét, tsak a Móses' törvénye szerént válólevelet adjon néki; mások pedig a házasságtörésnek esetjén kivűl ezen elbotsátást és elválást tilalmasnak tarták.

6: Semmi emberi felsőbbségnek nintsen hatalma azon házassági szövetségnek, melly Istennek rendeléséből helyesen a természeti polgári és keresztényi törvény szerént köttetik, feloldozására.

8: Midőn Móses az Izrael' népének kormányát általvevé, az önkényes házassági elválások nálok divatban valának minden level nélkül; azért ezen viszszaélésnek megszoritására tsak azt rendelé Móses: hogy váláslevel nélkül senki el ne botsáthassa feleségét. Azonban az illyetén elválást Móses nem parantsolá, hanem tsak megengedé, mivel a megrögzött szokást egészen megtiltani még roszszabb következésektől tartván tanátsosnak nem vélé.

9,-12: Itt Üdvözitőnk az új szövetségi hivek' házasságára nézve másolhatatlan törvényt szabot; tudniillik: az új szövetségben a keresztény férjfiúnak tsak azon egygy esetben szabad törvényes feleségét végképen magától elbotsátani, ha az házasságtöréssel vétkezik; mindazonáltal még ezen esetben sem szabad más feleséget elvennie, mig amaz első él. Ezen magyarázásnak helyessége világos következőkből: mert egygy felől ugyan Jézus a Móses által válólevel mellett megengedett feleségbotsátást eltörlé, s általjában megtiltá — mind azt, hogy amit Isten egygybekötöt, azt ember el ne válaszsza, — mind pedig azt, hogy senki más férjtől ha mindjárt házasságtörésnek miatta is elbotsátott aszszonyt feleségül el ne vegyen; más felől a tanitványok úgy érték e beszédet, hogy az új szövetségben nehezebb léend a házasok' állapotja, mint vala az ó szövetségben, és Jézus ezt helybehagyá még a házasságtól való teljes tartóztatást a szűzességet is ajánlván. Igy magyarázá szavait maga Urunk Márknak, és Lúkásnak evangéliomos könyve szerént; igy fejtegeté Pál apostol ezen igé-

ket. Lásd VII. 9: Tsak ugyan, ha Krisztus Urunk megengedte vólna a házasságtörés miatt a végképen való s a házaskötést felbontó elválást, e kettő következnek: hogy a házasságtörőnek szabad új házasságra lépni mindjárt, de annak, a ki más okból, ha bár artatlanúl is elűzetik, a másik félnek haláláig kell várakoznia; — ismét, hogy a keresztény házasoknak a házasságtörés ezen fő vétek által annyiszor szabad megúntt házastársjokat mással feltserélni, a mennyiszer tetszik. — — Már pedig ezen következések az Úr Jézusnak 4,-12. versekben leirtt egész beszédjével és annak irányával szinte, mint az új szövetségben megkivánntt tökéletesebb erköltsiséggel nyilván ellenkeznek.

14: Tsak a kisded gyermekekhez hasonló ártatlan keresztények fogják azokkal egygyütt elnyerni a mennyei bóldogságot.

17: Urunk' szavainak értelme: Ha engem jónak vallasz, tehát isteni személynek is lenni vallj; mert tsak az Isten természete szerént a valóságos merő határtalan Jóság. Igy adaték ezen ifiúnak alkalmatosság, hogy bővebben fejtse ki: mit ért a jó szón; azonban mivel elhallgatot, kitetszik: hogy ő Jézust valóságos Isten' Fiának lenni nem hitte.

21: Tökéletes hiveinek azokat nevezé az Úr Jézus, kik őtet útazásában mindenütt követék, a zsidó nemzetnek oktatásában segiték, és nem sokára minden nemzetek' tanitására valának elmenendők; ugyan azért szükségképen minden földi örökségökről lekellett mondaniok, minden attyokfiaitól megkellett válniok. Illyenek valának az apostolok és tanitványok, kiknek hivataljok a gazdag ifiúnak nem tetszék.

23. 24: Közmondásnak emlitésével tsak az fejeztetik ki: hogy a gazdagság annak, ki mint a megszomorodott ifiú szivét hozzálántzolja, felette nagy akadály mind a keresztény vallásnak elfogadásában, és hiv követésében, — mind az új szövetségi tanitásnak hirdetésében, és igy a tanitványi hivatalnak felvállalásában, és állhatatos folytatásában, — mind az örök bóldogságnak elnyerésében.

26: Istennek kegyelmével minden az örök bóldogságnak (a keresztény törvényeknek hiv teljesitésök által) megérdemlésében akadályoztató földi jókat megvetni, s azokat tsak Isten' akaratja szerént használni könnyű.

28,-30: Minden keresztény tanitók elszánásjokhoz és fáradozásaikhoz képest fognak különösen a meghaltt testeknek új élet-

re való születésök vagy is feltámadásjok után mennyországban jutalmaztatni; legfőbb mértékben fognak az Úr Jézus' ditsőségében részesülni az apostolok; azután azok, kik az apostoloknak nyomaikat követni fogják, a földi jókat szászszor vagy is hasonlithatatlanúl felyűlhaladó bóldogsággal fognak megajándékoztatni; az pedig ezen jutalmazásban nem tészen különbséget, előbb vagy utóbb viselte légyen-e valaki az egygyházi tanitói hivatalt? mert a későbbiek is ha előzőiknél buzgóbbak voltanak, azoknak, kik korábban fáradoztanak, elejökbe fognak helyheztetni.

Világositó Hivatkozások.

1: Márk. X. 1. — — 3: Márk. X. 2. — — 4: Mós. 1. I. 27. — — 5: Mós. 1. II. 24. — Kor. 1. VI. 16. VII. 4. — Ef. V. 28,-31. — — 7: Mós. 5. XXIV. 1. — — 9: Mát. V. 32. — Márk. X. 11. — Lúk. XVI. 18. — Róm. VII. 2. 3. — Kor. 1. VII. 10. 11. 39. — — 12: Kor. 1. VII. 25,-40. — — 13: Márk. X. 13. — Lúk. XVIII. 15. — — 14: Mát. XVIII. 3. — — 16: Márk. X. 17. — Lúk. XVIII. 18. — Ján. III. 15. 16. IV. 14. 36. V. 24. X. 28. XII. 25. — — 18: Mós. 2. XX. 13,-17. — Márk. VII. 21. 23. — Kor. 1. VI. 9. 18. — Ef. V. 3. — Tesz. 1. IV. 3. — — 28: Iz. LXV. 17. — Mát. XIII. 41. XXV. 32. — Kor. 1. IV. 4. — 2. V. 10. — — 29: Lúk. XVIII. 29. 30. — — 30: Mát. XX. 16. — Márk. X. 31. — Lúk. XIII. 30.

XX. RESZ.

Jézus a szőlőmunkásokról hasonlatosságot mond; haláláról és feltámadásáról szól; a nagyravágyó Zebedeus' fiait feddi; ajánlja tanitványainak az alázatosságot; két vaknak megadja szeme' világát.

1. Hasonló mennyeknek országa egygy tselédes emberhez, ki korán reggel kiméne műveseket fogadni szőlőjébe. 2. Megszerződvén pedig a művesekkel egygy tizespénz napibérben elküldé őket szőlőjébe. 3. És kimenvén három óratájban láta más henyélőket állani az árrhelyen.

4. És monda nékik: menjetek ti is szőlőmbe, s ami igasságos léend, megadom néktek. 5. Azok pedig elmenének. Ismég pedig kiméne hat és kilentz óratájban, és hasonlóképen tselekedék. 6. Tizenegygy óratájban pedig kimenvén: és más vesztegállókat találván szólitá őket: mit állotok itt egész nap hivalkodva? 7. Felelének néki: mert senki nem fogadot meg minket. Monda nékik: menjetek ti is szőlőmbe. 8. Mikor pedig estve lőn, monda a szőlő' ura a gondviselőnek: hivjad elő a műveseket, és add meg nékik béröket elkezdvén az utólsóktól az elsőkig. 9. Előállván tehát, kik, tizenegygy óratájban jöttenek vala, vőnek egygy egygy tizespénzt. 10. Előlépvén pedig az elsők is, azt vélék, hogy többet nyerendenek: vőnek pedig ők is egygy egygy tizespénzt. 11. És elvévén zúgolódának a tselédes ember ellen mondván: 12. Ezek az utólsók egygy óráig munkálkodtanak, és egyenlőkké tetted őket hozzánk, kik a napnak terhét és hévségét viseltük. 13. Ő pedig felelvén, egygyiknek közzülök monda: barátom nem teszek néked igasságtalanságot; nem egygy tizesben szerződtél-e meg velem? 14. Vedd el ami a tiéd, és eredj: annyit akarok pedig amaz utólsónak is adni mint néked. 15. Avagy nem szabad-e nékem, amit akarok, tselekednem? talám azért irigykedik szemed, mivel én jó vagyok? 16. Igy lesznek az utólsók elsőkké s az elsők utólsókká: mert sokan vagynak a hivatalosok, kevesen pedig a választottak. 17. És felmenvén Jézus Jerusalembe maga mellé vevé a tizenkét tanitványt külön, és monda nékik: 18. Imé: felmegyünk Jerusalembe, s az Ember' Fia elfog árrúltatni a papi fejedelmeknek és irástudóknak, és halálra kárhoztatják őtet, 19. És a pogányok' kezébe adják őtet, hogy megtsúfoltassék, és megostoroztassék, és felfeszittessék, de harmadnapon feltámad. 20. Akkor járúla hozzá a Zebedeus' fiainak annyok fiaival egygyütt, és térdre leesék, hogy

kérne valamit tőle. 21. Ki monda néki: mit akarsz? felele néki; Parantsoljad: hogy ezen két fiam a te országodban egygyik jobb kezed felől a másik bal kezed felől üljön. 22. Felelvén pedig Jézus monda: Nem tudjátok, mit kértek. Megihatjátok-e a pohárt, mellyet én meginni fogok? mondának néki: Megihatjuk. 23. Felele nékik: Az én poharamat ugyan megiszszátok; de a jobb vagy bal kezem felől való ülést nem enyim rendelni néktek, hanem kiknek az én Atyámtól készittetett. 24. A tiz ezt hallván boszszankodának a két atyafi ellen. 25. Jézus pedig magához hiván őket monda: Tudjátok, hogy a pogány nemzeteken fejedelmeik uralkodnak; és nagyjaik hatalmaskodnak rajtok. 26. Nem úgy lészen ti közöttetek: hanem valaki akarand közöttetek nagyobb lenni, tselédetek légyen; 27. És valaki akarand ti közöttetek első lenni, szolgátok légyen. 28. Amint az Ember' Fia nem jöt, hogy néki szolgáljanak, hanem hogy ő szolgáljon, és lelkét adja sokakért váltságúl. 29. És midőn kimenének Jerikóból, követé őtet sok sereg. 30. És imé! két vak emberek az út mellett ülvén hallák: hogy Jézus menne által; és kiáltának mondván: Uram Dávidnak Fia! könyörűlj rajtunk! 31. A sereg pedig feddi vala őket, hogy hallgatnának. Azok pedig még hangosabban kiáltának: Uram Dávidnak Fia! könyörűlj rajtunk! 32. És megálla Jézus, és hivá őket, és monda: Mit akartok hogy tselekedjem néktek? 33. Mondának néki: Uram! hogy megnyiljanak szemeink! 34. Könyörűlvén azért rajtok illeté szemeiket. És mindjárt látának, és követék őtet.

Jegyzetek.

1: Krisztusnak a mennyből jött Üdvözitőnek országában vagy is a keresztény anyaszentegygyházban az fog történni, amit tapasztalhatni egygy ügyes gondos szorgalmatos gazdának szőlőjében.

3: A napkeletiek a napot tizenkét egyenlő órákra feloszták, a mi reggeli hat óránktól fogva kezdvén a számitást.

6: Tizenegygy óra vala, a mi délutánni öt óránk. Az Úr Jézus anyaszentegygyházát alkalmatos tanitók nélkül soha sem fogja hagyni.

11. 12: Itt az apostoloknak többször nyilatkoztatott nagyravágyásjok és büszkeségök ábrázoltatik: hogy helytelen rút földi gondolkozásjokat változtassák. Hasonlóképen inttetetnek minden léendő keresztény tanitók és hivek: hogy akarmint fáradozzanak is, azért ne kevélykedjenek, magokat másoknál érdemesebbeknek ne tartsák, egyedül a jutalomnak nyerése végett ne munkálkodjanak.

15: Az irigy ember azt is igasságtalanságnak véli; ha másnál annyit lát, a mennyivel maga bir, és azért a hálaadás helyett zúgolódásra fakad nagy esztelenül az isteni Jóság ellen.

16: Az apostoloknál és első tanitványoknál későbbi keresztény egygyházi tanitók nem fognak amazoknál kissebb jutalmat nyerni, ha a buzgóságban előzőikhöz hasonlók lésznek; sőt némelly első tanitványoknak az őket buzgóságra nézve felyülhaladó későbbi egygyházi tanitók (minők Pál, Barnabás, Márk, Lúkás, Timoteus, Titus valának) még elejökbe is fognak helyheztetni a jövendő mennyei jutalomnak nyerésében. Azután általjában arra figyelmeztetnek minden új szövetségi hivek: hogy a keresztény vallásra való hivatásokban, az Istentől nyertt megtérésnek kegyelmében még el ne bizzák magokat; mert nem minden keresztény hivek fognak üdvözülni.

17: A Jerusalemben való útazás mindég felmenetelnek mondatik nem tsak e város magasabb fekvésének, hanem mind nemzeti mind vallásos tekintetben a zsidókra nézt elsőségének is miatta.

22. 23: A görögben a 22. versben hozzáadatik: — *és keresztelkedhettek-e meg azon kereszttséggel, a mellyel én megkereszteltetem:* — a 23. versben pedig béiktatva olvastatnak következők: — *és a kereszttséggel, mellyel én megkereszteltetem, megfoglok kereszteltetni.* — Ezen igék a diák fórditásban is találtatnak szent Márk' evangéliomának X. 38. 39.; azért ott magyaráztatnak meg. A pohár a szent irásban többször és itt is a 18. és 19: vers szerént nagy ül-

dözéseknek, szenvedéseknek, magának a legkinosabb halálnak képe. Urunk ezen kérdésével és feleletjével tsak a fiait szerfelett szerető aszszonynak és kevély fiainak alkalmatlankodásjoktól szabadkozot tudtokra adván nékik: hogy még nintsen üdeje a jutalom' osztogatásának, hanem előbb szenvedniek kellene, azért tsak a szenvedésben szükséges állhatatosságról gondoskodjanak; a mennyei jutalom úgy is nem mellékes hivságos tekintetekből, hanem az érdemekhez képest fog annak üdejében osztogattatni.

Világositó Hivatkozások.

1: Mát. XIII. 24. — — 16: Mát. XIX. 28,-30. XXII. 14. XXIV. 24. 31. — Márk. X. 31. — Lúk. XIII. 30. — Ján. XV. 16. 19. — Kor. 1. I. 9. 24. VII. 15,-22. XV. 10. — Gal. 1. 15. — Tesz. 1. V. 24. — — 17: Márk. X. 32. — Lúk. XVIII. 31. — — 20: Márk. X. 35. — — 21: Kir. 1. XX. 25. — Kro. 2. XVIII. 18. — — 22: Zsol. XV. 5. XXII. 5. LIX. 5. LXXIV. 9. — Iz. LI. 17. — Jer. XXV. 15. — — 23: AT. XII. 2. — TJ I. 9. — — 24: Márk. X. 41. — — 25: Lúk. XXII. 25. — — 28: Róm. V. 12. 15. VI. 6,-20. — Filip. II. 7. — Pét. 1. I. 18. — Ján. 1. II. 2. — — 29: Márk. X. 46. — Lúk. XVIII. 35. — — 32: Márk. X. 49. — Lúk. XVIII. 40,-43.

XXI. RÉSZ.

Jézus sok néptől hangos örömkiáltások között kisértetvén szamár' hátán mégyen bé Jerusalembe; kiűzi a jerusalemi templomból az ott árrúlókat; elszáraszt egygy gyümöltstelen figefát; ajánlja apostolainak az Istenbe helyheztetett tántorithatatlan bizodalmat; két hasonlatosságok által dorgálja a papi fejedelmeket és véneket megáltalkodásjoknak miatta.

1. És mikor Jerusalemhez közelgettek vólna, és jöttek vólna Betfágéba az olajfák' hegyéhez; akkor elkülde

Jézus két tanitványt, mondván nékik: 2. Menjetek a néktek általellenben fekvő helységbe, és mindjárt találtok egygy megkötött nőstény szamárt és a vemhét vele: oldjátok meg, és vezessétek el ide nékem. 3. És ha valaki néktek valamit mondand, azt feleljétek: hogy az Úrnak ezekre szüksége vagyon, és mindjárt elbotsátja azokat. 4. Ez pedig mind lőn; hogy bételjesednék, ami megmondatott a próféta által ez igékkel: 5. Mondjátok meg a Sion' lyányának: imé! a te Királyod jön néked szeliden szamár' hátán és a terhhordozónak vemhén ülvén. 6. Elmenvén pedig a tanitványok, tselekedének, amint megparantsolá nékik Jézus. 7. És elhozák a szamárt és a vemhét, és rájok teriték ruháikat, és felülteték őtet. 8. Felette számos nép pedig béterité köntöseivel az útat; egyebek pedig ágakat vágának a fákról, és elhinték az úton. 9. A seregek pedig, mellyek előzik, és követik vala, kiáltának mondván: Hozanna a Dávid' Fiának! áldott a ki jön az Úrnak nevében, hozanna a magasságban. 10. És midőn béérkezet vólna Jerusalembe, mozgásba jöve az egész város kérdezősködvén: Kitsoda ez? 11. A népek pedig mondának: Ez ama Jézus a Názáreti Próféta Galileából. 12. És béméne Jézus az Isten' szentegygyházába, és kiűzé mind azokat, kik a szentegygyházban árrúlnak, és vesznek vala, s a pénzváltók' asztalait, és a galambárrosok' székeit felforgatá. 13. És monda nékik: Irva vagyon; az én házam imádság' házának hivatik, ti pedig azt zsiványok' barlangjává változtattátok. 14. És járúlának hozzá a templomban vakok, és sántak, és meggyógyitá őket. 15. Látván pedig a papi fejedelmek és irástudók a tsodákat, mellyeket tselekedék, és hallván a gyermekeket, kik a szentegygyházban kiáltának mondván: Hozanna a Dávid' Fiának! boszszankodának, és mondának néki: 16. Hallod-e mit mondanak ezek? Jézus pedig monda nékik: Igen is; hát soha sem olvastátok: a kis-

dedeknek és tsetsszopóknak szájokból készítettél magadnak ditséretet? 17. És elhagyván őket kiméne a városból Betániába, s ott marada. 18. Reggel pedig viszszatérvén a városba megéhezék. 19. És látván egygy figefát az út mellett oda közelíte; de semmit nem találván rajta hanem tsak leveleket szóla annak: Soha öröké rajtad gyümölts ne teremjen. Es mindjárt megszárada a figefa. 20. És látván a tanítványok tsodálkozának mondván: Imé mint szárada el mindjárt! 21. Felelvén pedig Jézus monda nékik: Bizony mondom néktek, ha hitetek léend, és nem fogtok kétségeskedni, nem tsak a figefával tselekszitek ezt; hanem ha e hegynek mondjátok: emelkedjél fel, és vesd magadat a tengerbe; megfog történni. 22. És mindeneket, valamiket kérendetek hittel imádkozván, megfogtok nyerni. 23. És mikor a templomba jöt vólna, járúlának hozzá, midőn tanitana, a papi fejedelmek, és nép' vénei mondván: Mitsoda hatalommal tselekszed ezeket? és ki adta néked e hatalmat? 24. Felelvén Jézus monda nékik: Én is egygy kérdést támasztok néktek, mellyet ha megfejtetek nékem, én is megmondom néktek: mitsoda hatalommal tselekszem ezeket? 25. János keresztsége honnét volt? mennyből-e, vagy az emberektől? ők pedig gondolkodának magokban mondván: 26. Ha azt mondjuk: mennyből; azt fogja felelni nékünk: miért nem hittetek tehát néki? ha pedig azt mondjuk: az emberektől, félünk a néptől. Mert mindnyájan úgy tartják vala Jánost mint prófétát. 27. És felelvén Jézusnak mondának: nem tudjuk; monda ő is nékik: Én sem nyilatkoztatom ki tehát néktek, mitsoda hatalommal tselekszem ezeket. 28. Azonban mit itéltek? Egygy embernek két fia vala, s elmenvén az elsőhöz, monda: Fiam eredj el ma, dolgozzál a szőlőmben. 29. Ő pedig felelvén monda: nem megyek. Azután pedig megbánván elméne. 30. Menvén pedig a másikhoz, ha-

sonlóképen szóla. De az felelvén monda: megyek uram, és nem méne. 31. Ki teljesitette a kettő közzül attya' akaratját? Felelének néki: az első. Monda nékik Jézus: Bizony mondom néktek: a vámszedők és paráznák hamarább mennek bé az Isten' országába, hogy sem ti. 32. Mert jöve hozzátok János a törvényességnek útján, és nem hittetek néki: a vámszedők pedig és paráznák hittenek néki; ti pedig ezt látván még azután sem tértetek meg, hogy hinnétek néki. 33. Halljatok más hasonlatosságot! Vala egygy tselédes ember, ki szőlőt ültete, és sövénnyel békerité, és sajtóhelyt ása benne, és tornyot épite, és bérbe adá azt a műveseknek, és meszsze földre elútaza. 34. Elközelgetvén pedig a gyümöltsérésnek üdeje, küldé szolgáit a művesekhez, hogy bészednék annak gyümöltsét. 35. De a művesek megfogván a szolgákat némellyet megverének, némellyet megölének, némellyet pedig megkövezének. 36. Ismég más szolgákat külde többet mint először, és hasonlóképen bántak azokkal is. 37. Végre pedig fiát küldé hozzájok mondván: tisztelettel fognak fiam iránt viseltetni. 38. A művesek pedig látván fiát mondának magok között: ez az örökös, jertek, öljük meg őtet, és miénk lészen öröksége. 39. És megragadván őtet, kitaszigálák a szőlőből, és megölék. 40. Midőn tehát megérkezend azon szőlőnek ura, miképen fog bánni ama művesekkel? 41. Mondának néki: a gonoszokat gonoszúl veszti el, és szőlőjét más műveseknek adja bérbe, kik megadják néki a gyümöltsöt a szokott üdőben. 42. Monda nékik Jézus: Soha sem olvastátok-e az irásokban: a kő, mellyet megvetettenek az épitők, az lőn a szeglet' fejévé? az Úrtól lőn ez, és tsodálatosnak tetszik a mi szemeinknek. 43. Azért mondom néktek: elvétetik tőletek az Isten' országa, s olly nemzetnek adatik, melly annak gyümöltseit megtermi. 44. És valaki e kőre esend, öszvetöri magát: a kire pedig a kő esend, öszve-

rontja azt. 45. Hallván pedig a papi fejedelmek és farizeusok e hasonlatosságokat megérték, hogy rólok szólana. 46. És keresvén alkalmatosságot megfogására félének a néptől; mert mint prófétát tisztelik vala őtet.

Jegyzetek.

1: A napkeletieknél általjában a szamarak lovak' helyett használtatnak, és nagy ünneplések' alkalmatosságával ollyanokon vala szokás ülni, mellyek még senkit sem hordoztanak. Azért parantsolá az Üdvözítő magának a vemhet kivezettetni; hogy mindazonáltal ez könnyebben megtörténhessék, avval egygyütt annak annyát is kihajtatá.

2: Azon háznép, a mellynek udvarára küldé Jézus tanitványait, már ismérék, és tisztelék őtet; azért elégséges vala nevét hallaniok, hogy a tanitványokat ne tartóztassák.

4: Ezen jövendölés olvastatik Iz. LXII. 11. és Zak. IX. 9.

5: Sion vagy Tzion várhegytől, mellyet Dávid király magának lakhelyűl választot, Jerusalem' városa is mint részszerént azon, részszerént az alatt fekvő város Sionnak nevezteték. — Sion' lyánya Jerusalem' népségét jelenti Iz. I. 8. XVI. 1. 2. XXXVII. 22. ként. — Az Üdvözítő ama nagy Király, ki különösen igértetett az Izrael' népének. — Jézus tsak a vemhén ült, amint Zakariás próféta' jövendölésével egyezőleg bizonyitja szent János evangéliomának XII. 14. 15.; azonban a diák fordításban homályosan a vemhének annyáról is ugyan az emlittetik, mivel egygyütt menének.

8: Akkor épen a közelitő húsvéti ünnepekre útazának minden részekről számos zsidók Jerusalembe. — Felső köntösökkel, vagy is köpenyegökkel, és fagalyakkal, mint most is még szokás a napkeleti nemzeteknél, két oldalról béteriték és igy felékesiték az útat — annak közepét a nagy útazónak szabadon hagyván.

9: Hozanna vagy hoszianna zsidó szó annyit tészen mint — Isten légy néki segitségűl, vagy is nálunk, — éljen! Ezen felkiáltás vétetett a CXVII. Zsol. 25. 26.; melly zsoltárt esztendőn-

ként éneklék a zsidók a Leveles Sátorok' ünnepén zöldfa ágakat az imádság' házába való menetelekkor kezökben tartván. Az értelem ez: Légy segitségül Isten a Dávid' Fiának, éljen! és minden ügyekezeteiben szerentsés légyen az Úrtól küldött és meghatalmazott nagy Tanító! örömkiáltásunk hallassék mennybe!

12: A jerusalemi templomnak négy részei valának: az első a szentek' szentje, ahol hajdan a szövetség' szekrénye tarttaték; a második a papok' helye, hol az áldozatok bémutattattak; a harmadik a zsidó népnek imádság' helye; és a negyedik a pogányoknak és tisztátalan zsidóknak helye. A templomnak harmadik osztályában árrúltatának az áldozatokhoz kivántatott bor, só, olaj, és gyakorta szükséges galambok; ugyan itt tseréltették fel a római pogány tsászárnak pénze zsidó pénzzel, hogy a templomnak járó főpénz, melly tsak zsidó pénzben fogadtaték el, lefizettethessék. Ezen árrúlás a templomon kivűl is történhetet vólna, és mivel sok tsalással szokás szerént vala egygybekötve, azért tüzesen buzgóskodék ellene az Úr Jézus.

16; Mivel Jézus a VIII. Zsoltárnak 4. versét, melly az egygy igaz Istennek ditsőitéséről szól, magára alkalmaztatja; elég világosan magát az egygy igaz Istenség' személyének lenni vallja.

17: Betánia falu Jerusalemtől tsak egygy negyed óra távolságra vala; itt tölté az Üdvözitő azon éjet.

19. 21: A figefa mindjárt kezde száradni, és másnap reggelig tökéletesen tövestől elszáradot. Jézus minden alkalmatosságot használt: hogy tanitványainak szivökben az Istenbe s ő benne való tántorithatatlan bizodalmat gyökeresitené. E végre szolgált néki a figefa is, mellyet tüstént elszárasztván ismég az isteni mindenhatóságot kifejező zsidó közmondást juttatá apostolainak elméjökbe.

31: A szőlő a keresztény anyaszentegygyház. Az első fiú: a nyilvánvaló bűnösök és pogányok, kik ámbár erkölcstelenségök által azt mutaták, hogy ők az új szövetségi vallásnak elfogadásától és követésétől iszonyodnak; még is a tanitást hallván megtérének. A második fiú ábrázolja a farizeusokat és irástudókat, kik külső jámborságok' tekintetéből legméltóbbaknak es leghajlandóbbaknak tetszének; de mind a mellett nyakasan ellene szegezék magokat az Istentől nyertt hit' kegyelmének, és igy mind a keresztény anyaszentegygyházból, mind a mennyei bóldogságból tsak kizáratásjokat várhaták.

32: Mivel János' keresztségének eredetje felől a farizeusok és írástudók megkérdeztetvén tudatlanságjokat vallák: az Úr Jézus maga megfelelt bizonyitván: hogy keresztelő János nem önkényből fúrta bé magát a tanitói hivatalba, hanem az Istentől küldeték, és hatalmaztaték arra, s azért törvényesen gyakorolá hivatalát soknak hasznokra, tsak a farizeusoknak, és irástudóknak nem, kiket számosoknak megtérésök sem inditot erköltseik' jobbitására.

33,-41: A napkeletiek hajdan sajtó helyett mély kiásott és kővel kirakott gödörbe önték a szőlőtermést, ahol az öszvetsomoszoltatván vagy kitapostatván leve kimeritteték. Toronynak neveztetik itt ollyatén magas épület, a honnan szokás szerént a szőlőre vigyázni s egygyszersmind múlatság gyanánt a környékre kilátni lehetet. — A szőlő az Istentől különösen elválasztott, és apolgatott zsidó nép; — a sövénykert az ó szövetségnek törvényei; — a sajtó' helyét foglaló kinyomás' gödre a nemzeti szent sátor, azután pedig szentegygyház, ahová a vallás' gyümöltsei bégyűjtettek; — a torony Jerusalem fő város; — a művesek a zsidó papok és tudósok; — a szőlőszedés' üdeje az igért Kánaán' földjének elfoglalása; — az első szolgák a próféták, kik többnyire üldöztettek; — a másodszor nagyobb számmal küldött szolgák azon számos buzgó tudósok, kik a babiloniai rabszolgaságból történtt viszszamenetel után az igaz vallásnak fentartásában fáradozának, de sokat is szenvedének a zsidók között; — az örökös az emberi természetbe öltözött és láthatóképen megjelentt Isten' Fia az Úr Jézus, kit megölének; — — de ugyan azért nem sokára a fő városnak Jerusalemnek, a nemzeti szentegygyháznak, és az egész zsidó birodalomnak elpusztitásával, azután a zsidó nemzetnek az egész földre elszéllesztésével, melly maig tart, büntettettek a pogány nemzetek hivatatván helyökbe az Isten' szőlőjébe az új szövetségi keresztény anyaszentegygyházba.

42: Ezen igék ismét a CXVII. Zsol. 22. 23. versei. Ezen zsoltárt, mint feljebb emlittetett, éneklék a zsidók a Leveles Sátorok' ünnepén, midőn a nemzeti szentegygyházba számosan egygybegyűlve felmenének hálákat adván Istennek: hogy az első templomnak, melly a pogányoktól elpusztittaték, megvetett köveiből a második nemzeti szentegygyház fényesen felépitteték. Azonban

itt a szegletkő különösen ábrázolá az Üdvözitőt: a ki, minekutánna a zsidó papi fejedelmektől és nemzet' nagyjaitól tsúfosan kivégezteték, isteni mindenhatóság által az új szövetségnek — a megtértt zsidókat és pogányokat két fal gyanánt egygy anyaszentegygyházba öszvefoglaló — szegletköve lön.

43: Ámbár a zsidók közzűl számosan a Krisztus' tanitását elfogadák, még is a nemzetnek legnagyobb része azt megveté, és megáltalkodását maig folytatja.

44: Ezen igéknek értelme: a ki az Üdvözitőt abban megbotránkozván megveti, magának felette árt; de a ki az Üdvözitőtől fog az itélet' napján büntettetni, az öröké szerentsétlen lészen.

Világositó Hivatkozások.

1: Márk. XI. 1. 2. — Lúk. XIX. 29. — Ján. XII. 1. — — 7: Mát. XXVI. 8. XXVII. 44. — Ján. XII. 14. 15. — — 9: Zsol. LXVII. 26. 27. XCIX. 4. — Iz. XXX. 29. — Márk. XI. 10. — Lúk. II. 14. XIX. 38. — — 12: Mós. 3. V. 7. XII. 6. 8. — Márk. XI. 15. — Lúk. II. 24. XIX. 15. — Ján. II. 14. — — 13: Iz. LVI. 7. — Jer. VII. 11. — Lúk. XIX. 46. — — 19: Márk. XI. 13. 20. 21. — — 22: Mát. VII. 7. — Márk. XI. 24. — Ján. 1. III. 22. — — 23: Márk. XI. 20. 27. 28. — Lúk. XX. 2. — — 33: Zsol. LXXIX. 9. — Iz. V. 1. — Jer. II. 21. — Márk. XII. 1. — Lúk. XX. 9. — — 37: Mát. XXII. 2. 7. — — 38: Mát. XXVI. 3. XXVII. 1. — Ján. XI. 50. 53. — — 42: AT. IV. 11. — Róm. IX. 33. — Pét. 1. II. 7. — — 43: AT. XIII. 46. — — 44: Kor. 1. I. 23.

XXII. RÉSZ.

Jézus a vendégségről hasonlatosságot mond; megfelel a farizeusoknak az adófizetésről támasztott tsalfa kérdésökre; megtzáfolja az emberi testnek feltámadását tagadó szadutzeusokat; az Istennek és embertársnak szeretetét bizonyítja az ó szövetségi szent irások' fő irányának lenni; kérdi a farizeusokat a Krisztusnak méltósága felől, de azok hallgatnak.

1. És felelvén Jézus ismég hasonlatosságokban szóla nékik mondván: 2. Hasonlóvá lön mennyeknek országa egygy királyemberhez, ki mennyegzői lakadalmat szerze fiának. 3. És elküldé szolgáit, hogy megkérnék a hivatalosokat a vendégségbe, de nem akarának megjelenni. 4. Ismég külde más tselédeket meghagyván: mondjátok meg a hivatalosoknak; imé! ebédemet elkészitém, tulkaim és hizlaltt állataim megöletének, és mindenek készek: jőjjetek a vendégségre. 5. Azok pedig megveték; és elmenének némellyik jószágába, némellyik pedig kereskedése után. 6. A többiek pedig megragadák szolgáit, és szidalmakkal illetvén őket megölék. 7. A király pedig erről tudósittatván megharaguvék: és elküldvén hadait elveszté azokat a gyilkosokat, és városjokat fegyújtatá. 8. Akkor szóla tseléd-jeinek: a vendégség ugyan kész, de a hivatalosok nem valának méltók. 9. Menjetek ki azért az országútakra, és valakiket találtok, hijjátok bé őket a lakozásra. 10. És kimenvén a szolgák az útakra, egygybegyűjték mind azokat, valakiket találának, jókat és roszszakat, és bételék a vendégház a letelepedetekkel. 11. Béméne pedig a Király: hogy megtekintené a letelepedeteket, és láta ott egygy embert, ki nem vala ünnepi köntösbe felöltözve. 12. És mon-

da néki: barátom hogyan mertél ide béjönni diszes köntösöd nem lévén? az pedig elnémula. 13. Akkor parantsola a király szolgáinak: megkötözvén kezeit és lábait vessétek ki őtet a külső setétségre, ott lészen sirás és fogak' tsikorgatása. 14. Mert sokan vagynak a hivatalosok de kevesen a választottak. 15. Akkor elmenvén a farizeusok tanátsot tartának: hogyan lehetne őtet megfogniok beszédjében. 16. És küldék hozzá tanitványaikat a Herodes' szolgáival, kik igy szólának: Mester! tudjuk, hogy igazmondó vagy, és az Isten' útját igasságban tanitod, és nem gondolsz senkivel, mert nem tekinted az emberek' személyét; 17. Mond meg tehát nékünk: mit állitasz, szabad-e a tsászárnak adót fizetni, vagy nem? 18. Értvén pedig Jézus álnokságjokat monda: mit kisértetek engem képmutatók! 19. Mutassatok nékem egygy adópénzt. Ők pedig előhozának néki egygy tizest. 20. És monda nékik Jézus: Kié ez a kép, és a felyülvaló irás? 21. Mondának néki: A tsászáré. Akkor monda nékik: Adjátok meg tehát a tsászárnak ami a tsászáré, s az Istennek ami az Istené. 22. És hallván eltsodálkozának, és elhagyván őtet elmenének. 23. Ugyan azon napon járúlának hozzá a szadutzeusok, kik azt állitják, hogy nintsen feltámadás; és kérdezék őtet mondván: 24. Mester! Móses meghagyá, hogy annak, a ki gyermek nélkül meghaland, attyafia vegye el özvegyét, és magzatot támaszszon attyafiának. 25. Valának pedig nálunk hét testvérek, és az első feleséget vévén meghala, és nem lévén magzatja hagyá feleségét attyafiának. 26. Hasonlóképen a második is, a harmadik is, egész a hetedikig. 27. Mind ezek után pedig végre meghala az aszszony is. 28. A feltámadásnak utánna tehát a hét közzül ki' felesége lészen? mert mindegygyiké vala. 29. Felelvén pedig Jézus monda nékik: Tévelygetek nem tudván az irásokat sem az Isten' hatalmát. 30. Mert a feltámadás után se nem házasodnak,

sem férjhez nem adatnak; hanem lésznek mint az Isten' angyalai mennyben. 31. A meghalttaknak feltámadásjokról pedig nem olvastátok-e, amit Isten mondot néktek szólván: 32. Én vagyok Ábrahámnak Istene, és Isáknak Istene, és Jákobnak Istene? Az Isten nem a meghalttaknak, hanem az élőknek Istenök. 33. Ezt hallván a seregek elálmélkodának az ő tudományán. 34. A farizeusok pedig hallván, hogy bédugta vólna a szadutzeusok' száját, egygybegyülének. 35. És kérdé ötet közzülök egygy törvénytudó kisértvén ötet: 36. Mester! mellyik a legjelesebb parantsolat a törvényben? 37. Monda néki Jézus: Szeressed a te Uradat Istenedet teljes szivedből és teljes lelkedből és teljes elmédből. 38. Ez a legfőbb és első parantsolat. 39. A második pedig hasonló ehez: szeressed embertársadat mint te önnön magadat. 40. E két parantsolattól függnek az egész törvény és a próféták' irásai. 41. Midőn pedig a farizeusok egygybegyültek vólna, kérdé őket Jézus mondván: 42. Mit állitotok a Krisztus felől? ki fia? Mondának néki: Dávidé. 43. Monda nékik: Miképen hivja tehát ötet Dávid Lélekben Urának igy szólván: 44. Mondá az Úr az én Uramnak: ülj az én jobb kezem felől, miglen vetem ellenségeidet lábaid alá léptsőül? 45. Ha tehát Dávid ötet Urának nevezi, hogyan lehet fia? 46. És senki egygy szót sem felelhete néki; de nem is mérészlé ötet többé senki a napságtól fogva kérdezni.

Jegyzetek.

2: Az Üdvözitőnek országában a keresztény anyaszentegygyházban a fog történni, amit tselekedék egygy fejedelem, ki fiát örökösének nevezvén nagy mennyegzői vendégséget készitete. A Király az Isten a Mennyei Atya; — a Király' Fia az Isten' Fia az

Úr Jézus Krisztus; — a mennyegzői vendégség, a keresztény anyaszentegygyháznak az Isteni Üdvözitő' feltámadása és mennybemenetele után a Szent Lélek által pünkösd' napján történtt megállapitása s azután folytatott sebes elterjedése.

3: Hivatalos vendégeknek neveztetnek, kiket már a fejedelem magának kijelelt. A napkeletieknél szokás vala nagy vendégségre kétszer hivni a vendégeket; az első szólitás nehány napok előtt csak a végre szolgált: hogy készülhessenek. Ezen vendégek valának a keresztény anyaszentegygyházra nézve a zsidók; kik először hivattattak, midőn az apostolok és hetven tanitványok kettenként az Úr Jézustól kiküldettek: hogy megjárván egész Zsidóországot hirdessék az Istentől igért Üdvözitőnek megjelenését. Azonban a nemzet' nagyjai, papok, és tudósok, a nép is többnyire megveték ezen isteni kegyelmet.

4,-6: Másodszor már a vendégségnek órája adaték a hivatalosoknak tudtokra. Igy szólittattak ismég a zsidók pünkösd' napján és azután még sokáig az apostolok, és az ők segédjeik által; de az előkelők sőt a népnek is legnagyobb része megáltalkodtanak nem csak, hanem az apostolokat bilintszeteték, megvereték, egygyet közzülök megölének, és a többit hasonlóképen kivégezni elhatározák magokban, minden keresztény hiveket dühösen üldözének.

7: Előbb Vespaziánus, azután Titus római vezérek számos hadisereggel ostromlották, és végképen elpusztiták Jerusalem' városát felette nagy sokaságot a zsidók közzül oda ölvén.

8. 9: A napkeletiek' tulajdonsága a vendégszeretet, és útasokkal szivesen osztják meg étkeiket. A napkeleti tartományokban nem lévén vendégfogadók csak az út mellett szoktanak nyugvás és falatozás végett leülni az utasok. Minekutánna a zsidók nyakasságjok miatt a hit' kegyelmére érdemetlené lőnek, az Úr' Jézusnak parantsolatja szerént a pogány nemzeteknek téritésökre széllednének el az apostolok és segédjeik.

10: Jóknak és roszszaknak mondatnak itt — különféle válogatás nélkül, szegény gazdag, tudós tudatlan, szakadozott és tsinos köntösbe öltözött, külső tekintetre tetsző vagy idegenitő emberek; — kikhez hasonlók valának az apostolok által megtéritett jó és roszsz erköltsü pogányok.

11: A napkeleti fejedelmek a fényesebb vendégségre meghivott vendégeiknek az ünnepléshez alkalmaztatott diszes köntöst is osztogatának, mellyben kell vala az asztalnál megjelenniek; ezt el nem fogadni, s igy a nélkül helyet foglalni nagy vakmerőség, és megvetésnek jele vala. A szent atyák az ünnepi köntösön értik a megszentelő kegyelmet, vagy is az Isten előtt való jótetszést, mellyre érdemetlenekké válnak azon keresztények, kik erköltstelenségök által azt megvetik, annak akadályt vetnek.

14: Minden emberek hivatalosok a keresztény vallásra, s annak jövendő örökös vendégségére a mennyei boldogságra; de tsak kissebb része az emberi nemzetnek követi a keresztény vallást, és a keresztények között is több a roszsz erköltsű ember, kik nem tarthatnak számot az öröké tartó boldogságra, ha testi haláljok előtt meg nem térnek.

15: Vagy a római pogány tsászár, vagy a Móses' törvénye ellen olly feleletet akarának Jézustól ellenségei kitsalni: hogy megfogatására és halállal büntetésére okjok legyen.

16: Heródes' szolgái közzül némellyeket azért küldének tanitványaikkal a farizeusok: hogy Jézust, ha a római tsászárnak (kinek hatalmától már akkor függének a zsidók) az adót megtagadtatni tsanátsolná, mindjárt mint néplázzasztót fogják el.

20: Jézus ismérte a római tsászár' képét, és tudta is olvasni a felyűlvaló irást; azonban, hogy álnok ellenségeit önnön szájok' vallásából megtzáfolná, ezeket tőlök kérdé.

21: A római tsászár a zsidóktól, a miólta magokat oltalma alá veték, esztendei főpénzt de tsak római pénzben szedetett; hasonlóan pedig köteleztettek a zsidók esztendőnként az Isten' ditsőségére a nemzeti szentegygyházának tárába fejenként adót fizetni, de ez tsak zsidó pénzben fogadtaték el. Tehát Jézus azt felelé: mivel sem római pénzel az Isten' templomának, sem nemzeti pénzel a római tsászárnak járó adót meg nem fizethetitek; tehát adjátok viszsza a tsászárnak az ő pénzét, de az Isten' templomának is fizessétek le, a mivel tartoztok, nemzeti pénzel: úgy sem a templomnak, sem a tsászárnak nem lészen rövidsége.

23.-32: A szadutzeusok az ó szövetségi szent irásokból tsak Mósesnek öt könyveit fogadák el; mivel pedig ezen könyvekben

világos említést nem találának az ember' lelkének halhatatlansága, s az emberi testnek feltámadása felől: mind a kettőt tagadák nevetségesnek is látszatván előttök, hogy, ha valamelly aszszonynak a földi életben egygymás után több férjei valának, azon aszszony a feltámadás után többnek légyen felesége. — Krisztus Urunk a nevetséges képzelődést hiába való költeménynek nevezé; mert: a feltámadott testek más tulajdonságokkal fognak birni, mint a földiek; azon emberek, kik a mennyei boldogságot elnyerik, hasonlók lesznek az angyalokhoz; a jövendő életben megszűnik az emberek' szaporodása, a házasságnak többé nem lészen helye. Tovább arra figyelmezteté Jézus a szadutzeusokat: hogy Móses' könyveiben az Isten Ábrahám, Isák, és Jákob régi atyáknak elhunytok után is, maga magát ugyan azon istenfélő jámbor férjfiak' Istenének nevezi; úgy de annak, a ki már nem él, nintsen Istene, és ezen férjfiak nem tsak lélekből, hanem testből is állanak: tehát Ábrahámnak, Isáknak, és Jákobnak lelkeik élnek, és testjeikre is gondot visel az Isten, kinek mindenhatósága valamint először a földi rövid életnek végette öszvefoglalá, úgy másodszor az öröké tartó életre ismét öszvefogja kötni lelkeiket testjeikkel; ugyan e fog pedig történni minden Ábrahámhoz, Isákhoz, Jákobhoz hasonló természetű emberekkel. Mindazonáltal azokról, kik elkárhoznak, ez alkalmatossággal különösen szólani nem akara Üdvözitőnk úgy is az érdemeknek különbözése az emberi természet' egyenlőségét nem változtathatván.

40: Az Istennek határtalan, és mind önnön magunknak, mind embertársunknak helyes, az Isten' törvényeivel egygyező szeretete minden ó szövetségi szent irásoknak veleje, és fő iránya; ami az új szövetségi szent könyvekről is bizonyos.

43. 44: Dávid Lélekben, az az a Szent Lélek által vezéreltetvén szóla a Krisztusról. — Ezen kérdésből világos következés: hogy Urunk' üdejében a zsidók' tudósai nem kételkedtenek a felől, hogy a száz kilentzedik zsoltár, mellyből az első és második vers előhozatik, Dávidnak szerzése, — s az igért Üdvözitőről, kinek Dávid' nemzetségéből kell vala test szerént származnia, irtt jövendölést foglal magában. Tsak ugyan Dávidnak minden unokái, s következői közzül, az isteni Üdvözitőt az Úr Jézust kivévén, egygyre sem illenek az emlitett igék. Az Üdvözitő Dávidnak Unokája Fia test szerént. Ura pedig mint isteni személy; de ezt az

Úr' Jézusnak kevély és irigy ellenségei azon zsoltárnak szavaiból következtetni vagy nem tudák, vagy nem akarák.

Világositó Hivatkozások.

2: Kir. 3. I. 9. 25. — Eszt. IX. 22. — Lúk. XIV. 16. — TJ. XIX. 9. — — 4: Kir. 3. IV. 22. 23. — — 13: Mát. VIII. 12. XIII. 42. XXV. 30. — — 14: Mát. XXV. 40,-45. — Pét. 2. I. 10. III. 9,-14. — — 21: Róm. XIII. 7. — — 23: AT. XXIII. 6. — Kor. 1. XV. 12. 13. — — 24: Mós. 5. XXV. 5,-7. — Rut. III. 12. 13. IV. 10. — Márk. XII. 19. — Lúk. XX. 28. — — 31: Ján. XI. 24. — — 32: Mós. 2. III. 6. 15. — — 35: Márk. XII. 28. — Lúk. X. 25. — — 37: Mós. 5. VI. 5. — Jós. XXII. 5. — Kir. 4. XXIII. 3. — Kro. 2. XV. 12. — Zsol. LXXXV. 12. — Márk. XII. 30. — Ján. 1. III. 17. — — 39: Mós. 3. XIX. 18. — Márk. XII. 31. — — 43: Mós. 4. XXIV. 2. — Kir. 2. XXIII. 2. — Lúk. XX. 41. — AT. I. 16. II. 34. XI. 28. — Kor. 1. XII. 3. XV. 24. — — 44: Kir. 3. II. 19. — AT. II. 34,-36. — Kor. 1. XV. 25. — Ef. I. 20. — Zsid. I. 3. 13. X. 13.

XXIII. RÉSZ.

Jézus inti a zsidó népet, hogy a farizeusoknak és irástudóknak helyes oktatásaikat teljesitsék, de tselekedeteiket ne kövessék; ajánlja tanitványainak az alázatosságot; felfedezi az irástudóknak és farizeusoknak gonoszságjokat, és azért keményen fenyegeti őket; ugyan ezen embereknek megáltalkodásjokat, és Jerusalemnek elpusztulását jövendöli.

1. Akkor szóla Jézus a seregeknek, és tanitványainak mondván: 2. Móses' székében ülnek az irástudók és farizeusok, 3. Annakokáért valamiket mondandanak néktek, azokat mind megtartsátok, és tselekedjétek; de az ől

tselekedeteiket ne kövessétek: mert tanitanak, de nem teljesitik azt. 4. Nehéz és elviselhetetlen terheket kötnek, és raknak az embereknek vállaikra: magok pedig azokat újjokkal sem akarják illetni. 5. Minden tselekedeteiket pedig azért gyakorolják, hogy látassanak az emberektől: ezen okból megszélesitik emlékeztető hártjáikat, és köntösöknek prémjét meghoszszabitják. 6. Szeretik pedig az első helyeket a vendégségekben, és az első székeket az imádság' hajlékaiban. 7. És a köszöntéseket a közhelyeken, és hogy főtanitóknak hivattassanak az emberektől. 8. Ti pedig ne hivattassátok magatokat főtanitóknak; mert egygy a ti főtanitótok, ti pedig mindnyájan atyafiak vagytok. 9. És ne hivjatok senkit atyátoknak e földön; mert egygy a ti Atyátok, ki mennyekben vagyon. 10. Se ne hivattassátok magatokat oktatóknak: mert egygy a ti oktatótok a Krisztus. 11. A ki köztetek előljáró, az szolgátok légyen. 12. Mert a ki magát felmagasztalja, megaláztatik; és a ki magát megalázza, felmagasztaltatik. 13. Jaj pedig néktek képmutató irástudók és farizeusok! mert bézárjátok mennyeknek országát az emberek előtt; ti nem mentek bé, s a bémenni akarókat sem botsátjátok bé. 14. Jaj néktek képmutató irástudók és farizeusok! mert megemésztitek az özvegyeknek házaikat hoszszú könyörgéseket imádkozván: azért súlyósabb itélet fog rátok szállani. 15. Jaj néktek képmutató irástudók és farizeusok! mert megkerülitek a tengert és a szárazt, hogy egygy pogányt zsidóvá tegyetek: és midőn azzá lön, a pokol' fiává teszitek őtet kétszerte inkább, mint ti magatok vagytok. 16. Jaj néktek vak vezérek! kik mondjátok: ha valaki a szentegygyházra esküszik, nem köteles; de a ki a szentegygyháznak aranyára esküszik, az köteleztetik. 17. Bolondok és vakok! hát mellyik előbbvaló: az arany-e avagy a szentegygyház, melly megszenteli az aranyat? 18. És, ha valaki tanitástok szerént esküszik

az oltárra, az nem tészen semmit: de valaki esküszik az ajándékra, melly az oltárra tétetik, az tartozik. 19. Vakok! hát mellyik több: az ajándék-e, vagy az oltár, melly megszenteli az ajándékot? 20. Valaki tehát az oltárra esküszik, mind arra, mind azokra, mellyek az oltáron vagynak, esküszik. 21. És valaki a szentegygyházra esküszik, avval egygyütt arra is esküszik, a ki a szentegygyházban lakik. 22. És a ki az égre esküszik, az Istennek fejedelmi székére esküszik, egygyszersmind pedig arra is, a ki azon ül. 23. Jaj néktek képmutató irástudók és farizeusok! a kik tizedet adtok a mentából, és kaporból, és köményből, és elhagyjátok, a mellyek nagyobb tekintetűek a törvényben: az itéletet, az irgalmasságot, és a hitet. Ezeket kellene teljesiteni, s amazokat el nem múlasztani. 24. Vak vezérek! a szúnyogot megszűritek, a tevét pedig elnyelitek! 25. Jaj néktek képmutató irástudók és farizeusok! mert megtisztitjátok a pohárnak és tálnak külső részét, belől pedig rakva vagytok ragadománnyal, és tisztátalansággal. 26. Vak farizeus! tisztitsd meg először a pohárnak és tálnak belső részét: hogy külsője is megtisztúljon. 27. Jaj néktek képmutató irástudók és farizeusok! mert hasonlók vagytok a megfejérittetett koporsókhoz, mellyek kivülről ékeseknek látszatnak az embereknek, belől pedig teli vagynak a meghalttak' tsontjaival, és minden undoksággal. 28. Úgy ti is külsőképen igazaknak látszatok az embereknek; belől pedig teli vagytok képmutatással, és hamissággal. 29. Jaj néktek képmutató irástudók és farizeusok! kik a próféták' koporsóit épititek, és az igazaknak temetőhelyeiket ékesititek, 30. És azt mondjátok: ha atyáink' napjaiban éltünk vólna, nem lettünk vólna társaik a próféták' megölésében. 31. Tehát ön magatok ellen mondotok bizonyságot: hogy azoknak, kik a prófétákat megölék, fiai vagytok. 32. Tsak töltsétek bé ti is atyáitok' mértékét.

33. Kigyók, és mérges kigyók' fajzati! mint fogjátok kikerülhetni a gehennának büntetését. 34. Annakokáért, lássátok! én küldök hozzátok prófétákat, és böltseket, és irástudókat, és azok közzül némellyeket megöltök, és megfeszitetek, és némellyeket megostoroztok sinagógáitokban, és üldöztök városról városra. 35. Hogy rátok szálljon minden igaz vér, melly kiontaték a földön az igaz Ábelnek vérétől fogva egész Zakariásnak a Barakiás' fiának véréig, kit megölétek a templom és oltár között. 36. Bizony mondom néktek: bételjesednek mind ezek e nemzetségen. 37. Jeruselem! Jerusalem! melly megölöd a prófétákat, és megkövezed azokat, kik hozzád küldettek! hányszor akarám egygybegyüjteni fiaidat, valamint a tyúk egygybegyüjti tsirkéit szárnyai alá, és nem akarád? 38. Imé: pusztán hagyatik néktek házatok. 39. Mert mondom néktek: nem láttok engem mostantól fogva, mig nem mondjátok: áldott, a ki jön az Úrnak nevében.

Jegyzetek.

2: Mósesnek helyét a zsidó népnek oktatásában foglalák az irástudók, és farizeusok.

3: Mivel az Úr Jézus a most emlitett tanitókat keményen megdorgálni szándékozék ezen alkalmatossággal; hogy ne talán egész tanitásjok' megvetésére magát felszabadittatnak ne vélje az őtet hallgató nép: előre arra inté a környülállókat, hogy hiven teljesitsék mind azt, a mire a Móses által kihirdetett Isten' törvénye szerént törvényes tanitóiktól oktattatnak sürgettetnek.

4: A Móses' törvényén kivül számos aprólékos, és ugyan azért majd nem teljesithetetlen szertartásokat parantsolának gyakoroltatni a farizeusok.

5: Az emlékhártyák, görögül *filacteria*, zsidó nyelven *tefilim*, vékony bőrszeletek valának, mellyekre szokás vala a Móses' köny-

veiből több jelesebb parantsolatokat — (2. XIII. 3,-10. — 11,-16. — 5. VI. 4,-9. — XI. 13,-24.) leirni. Ezen hártyákat köték a zsidók' homlokjokra, kezökre, karjokra Mós. 2. XIII. 16. betűszerénti helytelen magyarázatjához képest, a farizeusok és irástudók pedig még megszélesiték; holott a törvénynek valóságos értelme tsak azt kivánà: hogy a zsidók az Isten' parantsolatjait szünetlen szivökben és elméjökben hordoznák. — A köntösök' szegenyéről ugyan meghagyatott Mós. 4. XV. 38. 39.: hogy szerezzenek magoknak prémeket ruháik' szegeletein, és varjanak prémök' szegeleteire kék (égszinű) sinort, — hogy mikor azt látják megemlékezzenek az Urnak minden parantsolatjaira; de a farizeusok ezen tzafrangokat is a törvény' teljesitésében való buzgóságjok' mutogatására meghoszszabiták.

8,-10: A farizeusok és irástudók kevélységből megkivánák a néptől a főtanitó, atya, vagy mester nevezetet; ezt a tiszteletre való vágyakodást megtiltá apostolainak és többi tanitványainak az Úr Jézus: hogy versengések és hasonlások közöttök és a jövendő keresztény hivek között ez által ne okoztassanak. Egyébiránt a keresztény anyaszentegygyháznak elégséges elterjedése után, tsak minden hizelkedés büszkeség kevélység felfuvalkodás kirekesztessék, az emlitett nevezeteknek mind adásjok mind elfogadásjok tilalmas lenni megszűnt; sőt, az előtt is, midőn vétkes okból nem erede, szabad és helyes vala. Ugyan azért a farizeusoktól különböző környűlállásban soha sem tartatott véteknek akar a szüléket, akar a világi s egygyházi tanitókat állapotjokhoz hivataljokhoz foglalatosságaikhoz képest atya tanitó mester nevezettel szólitani tisztelni.

13: Nyoltzszor újitja Jézus e szakaszban a jaj szóval való fenyegetést annak bizonyitására: melly gyűlöletes légyen Isten előtt az álortzás hamisság kevélység álnokság igasságtalanság, vagy is a minden gonoszságot különös elmességgel titkon gyakorló képmutatás. A farizeusok zsidó nemzettársaikat a keresztény vallásnak elfogadásától, és igy az örök bóldogságnak elnyerésétől ellenkező mind tselekedeteik, mind oktatásaik által viszszatartóztatták.

14: Mivel a zsidó nép a szent életű embereknek másokért való hoszszú imádságaikat felette hasznosoknak és Isten előtt foganatosoknak vélék; sokan minden vagyonjokat oda adák a fari-

zeus papoknak: hogy hoszszú imádságokat mondjanak érettök, és háznépöket végső inségre juttatták.

15: A vizen a Tiberiás' kiss tengere, s a Jordán' vize, a szárazon Zsidó-országnak minden részei érttettetnek. Kiket a farizeusok ajándékokkal a pogányok közzűl a zsidó vallásnak elfogadására rábirának, azok kétszerte nagyobb képmutatókká lőnek mint tanitóik; mert képmutatásból állának a zsidó vallásra, azután pedig képmutatásból folytaták azt tanitóik' előképe szerént.

16,-22: A farizeusok a jerusalemi templomhoz tartozó arany edényeknek a templomnál, — és az oltáron bémutatott áldozatoknak az oltárnál nagyobb tiszteletre méltó szentséget tulajdonitának: hogy ezen tekintetből is ama edények el ne idegenittessenek, az áldozatra való marháknak pedig és egyéb szereknek bővebb hozásjokra, mellyekből a papoknak részjök kijárt, a zsidó nép hajlandóbb lenne. Ezen tsak haszonkeresésből származott helytelen állitás megtzáfoltatik következőképen: az isteni tiszteletre használtatni szokott edények tsak az Istennek szenteltt templomnak tekintetéből, mellyben egyedűl tarttatnak, és használtatnak, szentek; — hasonlóképen az áldozatok tsak azért birnak bizonyos szentséggel, mivel az Istentől meghagyott rendtartás szerént az oltáron mutattatnak bé; ugyan azért valamint az, a ki az égre Isten' ditsőségének helyére esküszik, az Istenre is esküszik: úgy a ki akar a templomra akar az oltárra esküszik, épen olly szorosan kötelaztetik esküvésének hiv teljesitésére, mint az, a ki a szentegygyházi arany edényeknek, vagy az áldozatoknak emlitésével igér valamit. Mind ezek amint világos, a zsidóknak akkori különös helytelen előitéletjeikre tartozának, most pedig tsak az ok nélkűl való esküvéseknek távoztatásjokra intik a kereszténeket. Az Úr Jézus itt bolond nevezettel is illeté a képmutató hamis és ártalmas tanitókat; de nem mérgességből se nem boszszúálló szándékból, hanem hogy nékik és másoknak veszedelmes gonoszságjokra mind őket mind a népet figyelmeztesse, — minden embernek bóldogitására vállaltt hivatalának mennél tökéletesebben megfeleljen, — a már megkeményedett szivekben is igasságérzést gerjeszszen, — a legkétségesebb megtéritésre is törekedését kiterjeszsze.

23: A törvény által parantsoltt tizednek hiv kiszolgáltatása ugyan ditséretes vala; de abban különös vallásosságot helyhez-

teni, és az igasságtól, felebaráti szeretettől, a teljes meggyőződésre elégséges okok által megbizonyosodott hittől sürgetett tselekedetek' elmúlasztásának mentegetését pótolását keresni dorgálásra és büntetésre érdemes hiba vala. A jámborságnak a fő parantsolatok' teljesitésén kell kezdődni.

24,-26: A farizeusok, hogy valamiképen a törvényben tisztátalannak nevezett állatotskát meg ne igyanak, szorgalmatosan megszűrék italjokat; — szinte olly gondossággal megmosák poharaikat és tálaikat: de valljon a poharakba öntött italok, a tálakban felhozott étkeik a törvénnyel szembe ellenkező igasságtalanság által, és mások' károsítása által nem szereztettek légyen-e? azt nem visgálgaták. Ezen az aprólékosságokban nagy, a fő vétkek' kerülésében tsekély lelkiismereteskedés közmondásnak előhozásával térittetik szemökre.

27. 28: A zsidók' szokása szerént tisztátalannak tartaték, a ki a koporsóhoz kezével vagy lábával, testének valamelly tagjával hozzáért; hogy tehát ez könnyen ne történhessék, és az általmenők figyelmetesekké tétessenek, — a koporsók esztendőnként újra megmeszeltettek. Ezekhez hasonlittatnak a képmutatók.

29,-32: Valamint más régi nemzetek, úgy a zsidók is kedvellék a diszes temetőhelyeket. A régi próféták zsidó nemzettársaiktól többnyire megölettettek; ezt a gonoszságot a farizeusok a próféták' koporsóinál diszes emlékköveknek emelésökkel ügyekezék helyre pótolni: azonban keresztelő Jánosra, és az Úr Jézus Krisztusra nézve öseiknek ugyan azon gyilkos nyomaikat követék. Azért ők tölték bé a zsidó nemzetre Istentől elhatározott iszonyatos büntetésnek, melly a következő versekben emlittetik, okai' mértékét.

33: A kigyók, és mérges kigyók' fajzati olly emberek' képei, kiknek gondolkozásjok szivök másoktól már megvesztegetettett, és a kik egyedűl arra törekednek: hogy mérgök' kiöntésével mennél többeknek veszedelmöket eszközöljék.

34: Próféták böltsek irástudók valának az új szövetségben az apostolok, első tanitványok, és buzgó segédjeik; kikkel miképpen bántak légyen a zsidók? az apostolok' tselekedetei' könyvében terjesztetik elő.

35: Az ó szövetségi szent könyvekben utólsó a megöletett próféták közzűl emlittetik Kro. 2. XXIV. 19,-22. Zakariás; ki két nevű Jojadás vagy másképen Barakiás főpapnak fia vala, és az áldozatok oltára, s a szentek' szentje között megölletteték.

36,-39. Mivel Jerusalemnek lakósai, és velek a zsidó nemzetnek mind világi mind egygyházi nagyjai, a többi zsidó népnek nagyobb részével egygyütt az Istennek sokszori, és különösen az új szövetségi anyaszentegygyházba hivó kegyelmeit megvetették; azért jövendölteték nékik: hogy végső földi büntetésök' üdeje békövetkezet, — minekelőtte egygy emberi kor elmúljék házjok vagy is a nemzeti nevezetes de Istentől már elhagyatott templom le fog ronttatni', — és az Úr Jézust ugyan többé azon templomban nem fogják szemlélni, hanem mindnyájan látni fogják őtet akkor: midőn az emberi nemzetnek megitélésére meg fog jelenni, és közzűlök is tanitását elfogadó hiveitől azon igékkel fog tiszteltetni, mellyeknek harsogtatásjok között számos seregtől két nap előtt Jerusalem' városába, s a nemzeti nagy templomba békisérteték.

Világositó Hivatkozások.

2: Eszd. 2. VIII. 4. — Zsol. I. 1. — Mát. III. 17. — — 3: Mát. V. 19. XV. 14. XVI. 6. 12. — — 4: Lúk. XI. 46. — AT. XV. 10. — — 5: Mós. 4. XV. 38. — 5. VI. 8. XXII. 12. — — 6: Márk. XII. 39. — Lúk. XI. 43. XX. 46. — — 7: Ján. XX. 16. — — 8: Jak. III. 1. — — 9: Kir. 4. II. 12. — Mal. I. 6. — AT. III. 13. VII. 2. 4. 12. XXII. 1. — Kor. 1. IV. 15. — Ef. VI. 4. — Ján. 1. II. 13. — — 10: AT. XIII. 1. — Ef. IV. 11. — Tim. 1. II. 7. — 2. I. 11. — — 12: PB. XXIX. 23. — Lúk. XIV. 11. XVIII. 14. — — 13: Mát. V. 19. 29. VI. 2. XIII. 44. — Márk. XII. 34. — Ján. VII. 47. 48. — — 14: Márk. XII. 40. — Lúk. XX. 47. — — 23: Mós. 1. XIV. 18,-20. — 5. XIV. 22,-29. — Ezek. XVIII. 21. — Mát. V. 7. IX. 13. — Lúk. XI. 42. — Ján. VI. 44. 46. 47. X. 25. 26. — Ef. IV. 32. — Zsid. XI. 1,-39. — Jak. II. 13. — — 29: Kir. 4. XXIII. 17. — Mak. 1. XIII. 27. — — 32: Mós. 1. XV. 16. — — 34: Mát. XI. 9. — AT. XIV. 6.

7. XVI. 19. 22. XVIII. 24. XXII. 19. — Kor. 2. XI. 25. — — 35: Mós. 1. IV. 8. — Kro. 2. XXIV. 19,-22. — Iz. LIX. 7. — Mát. XXVII. 24. 25. — AT. XVIII. 6. — Zsid. XI. 4. — — 37: Luk. XIII. 34. 35. — — 38: Kro. 2. XXIX. 16. — Eszd. 1. III. 10. — Sir. L. 1. 5. — Iz. VI. 4. — Mát. XXIV. 1. — Márk. XIII. 1. — — 39: Róm. XI. 1,-31.

XXIV. RÉSZ.

Jézus megjövendöli Jerusalem' városának és abban a nemzeti templomnak elpusztúlását; — mind ezen szörnyű történetnek, mind az utólsó ítéletnek előjeleit említi; inti híveit: hogy eljövetelére mindég készen tartsák magokat.

1. És kimenvén Jézus a templomból folytatá útját. És hozzá járúlának tanitványai, hogy figyelmeztetnék őtet a templom' épületjeire. 2. Ő pedig felelvén monda nékik: Látjátok-e mind ezeket? bizony mondom néktek: nem hagyatik itt kő a kövön, melly le ne ronttassék. 3. Midőn pedig az olajfáknak hegyén leült vólna, jövének hozzá tanitványai titkon kérdezvén: mond meg nékünk, mikor lésznek ezek? és mi lészen jele eljövetelednek, és a világ' végének? 4. És felelvén Jézus monda nékik: Vigyázzatok, hogy valaki titeket el ne ámitson. 5. Mert sokan fognak előállani az én nevemben mondván: én vagyok a Krisztus; és sokat eltévelyitnek. 6. Hallotok hadakozásokat, és hartzokkal való rémitéseket. De vigyázzatok, hogy meg ne háborodjatok! mert szükség ezeknek megtörténni, de még ez nem a vége. 7. Nemzet nemzet ellen, ország ország ellen támad, és több helyeken dögleletes betegségek, és éhség, és földrengések lésznek. 8. Mind ezek pedig tsak kezdeti a szenvedéseknek. 9. Akkor gyötrelmekkel illetnek titeket, és megölnek közzületek, és gyűlöletesek lesztek minden

nemzetek előtt az én nevemért. 10. És akkor megbotránkoznak sokan, és egygyik a másikat elárrúlja, és gyűlölni fogja. 11. És sok hamis tanitók támadnak, és sokat eltsábitanak. 12. És mivelhogy a gonoszság felette nagy erőre kap, soknak szeretetjök meghűl. 13. A ki pedig állhatatos megmaradand mind végiglen, az fog üdvözűlni. 14. És minekutánna az egész földön kifog hirdettetni ezen országnak evangélioma minden nemzeteknek bizonyságúl, akkor fog következni a végezet. 15. Midőn tehát látandjátok a pusztitás' iszonyatosságát, mellyről jövendölt Dániel próféta, állani a szent helyen: a ki olvassa, értse meg; 16. Akkor, a kik Judeában vagynak, fussanak a hegyekre; 17. És a ki a héjazaton vagyon, le ne szálljon: hogy valamit kivigyen házából; 18. És a ki a mezőn vagyon: viszsza ne térjen, hogy köntösét elhozza. 19. Jaj pedig azokban a napokban a nehézkes és szoptató aszszonyoknak! 20. Imádkozzatok pedig, hogy futástok ne essék télben vagy szombaton. 21. Mert nagy nyomorúság lészen akkor, minémű nem vala világ' kezdetétől fogva mind ez üdeig, nem is lészen. 22. És ha meg nem rövidittetnének azok a napok, egygy ember sem szabadúlna meg; de a választottakért megrövidittetnek azok a napok. 23. Akkor, ha valaki mondandja néktek: imé itt vagyon a Krisztus, vagy amott! el ne higyjétek. 24. Mert támadnak hamis krisztusok és hamis próféták, és nagy jeleket és tsodákat mutogatnak úgy: hogy tévelygésbe ejtessenek, ha lehetséges vólna, a választottak is. 25. Imé eleve megmondottam néktek! 26. Ha azért mondandják néktek: imé a mezőn vagyon! ki ne menjetek; imé a rejtek hajlékokban! ne higyjétek. 27. Mert amint a villámás napkeletről eredvén megtetszik napnyúgotig: úgy lészen az Ember' Fiának eljövetele is. 28. Valahol haltt test vagyon, oda gyülekeznek a saskeselyűk is. 29. Mindjárt pedig azon napok' háborúságának utánna a

nap meghomályosodik, és a hold fényleni megszűnik, és a tsillagok lehúllanak az égből, és az egek' erei megindúlnak; 30. És akkor feltetszik az Ember' Fiának jele az égen, és akkor zokognak a földnek minden nemzetségi, és látni fogják az Ember' Fiát nagy hatalommal és felséggel az égnek felyhőiben közelgetni. 31. És kiküldi angyalait nagy harsogó szózatú kürtökkel, és egygybegyűjtik az ő választottit a négy szélekről az egeknek egygyik végöktől fogva a másik végökig. 32. A figefáról pedig vegyetek hasonlatosságot: midőn immár ágai hajlékonyok, és leveleznek, tudjátok, hogy közel a nyár: 33. Azonképen ti is, midőn mind ezeket látandjátok, azt következtessétek; hogy közelit, már az ajtó előtt vagyon. 34. Bizony mondom néktek: el nem múlik e nemzetség addig, miglen mind ezek végre nem hajttatnak. 35. Ég és föld elmúlnak, de az én beszédeim el nem múlnak. 36. Azon napot pedig vagy órát senki nem tudja, a mennyei angyalok sem, hanem tsak az én Atyám egyedűl. 37. Valamint pedig történék Noé' üdejében, úgy lészen az Ember' Fia eljövetelekor is. 38. Mert amint a vizözönt előző napokban evének és ivának, házasodának és férjhez menének mind a napig, mellyen Noé beszállot a hajóba; 39. És eszökre nem térének, mig nem elterjedet a vizözön, és mindnyájokat elvitte: úgy lészen az Ember' Fiának eljövetele is. 40. Akkor a mezőn lévő két ember közzűl az egygyik megmenttetik, a másik elhagyatik. 41. Egygy őrlőt hajtó két aszszony személyek közzűl az egygyik kiragadtatik, a másik oda marad. 42. Vigyázzatok tehát! mert nem tudjátok, melly üdőszakban légyen eljövendő Uratok. 43. Azt pedig jegyezzétek meg magatoknak: hogy ha tudná a tselédes ember, melly órában fog eljönni a tolvaj; bizonyára vigyázna, és nem hagyná azt bérontani házába. 44. Annakokáért ti is készek legyetek: mert, a melly órában nem vélitek, abban jelenik meg az

Ember' Fia. 45. Mitsoda, véled, állapotja lészen a hiv, és okos szolgának, kit ura háza' népének gondviselőjévé rendelt, hogy azoknak eledelt osztogasson szokott üdőben? 46. Bóldog az a szolga, kit, mikor eljövend ura, úgy foglalatoskodni találand. 47. Bizony mondom néktek, minden javainak gondviselőjökké rendeli őtet. 48. Ha pedig az illyen szolga gonoszságból azt mondandja szivében: késik eljönni uram! 49. És verni kezdi szolgatársait, és a részegesekkel kezd enni, s inni. 50. Megjön annak a szolgának ura olly napon, mellyen nem várja, s olly órában, a mellyben nem gondolja. 51. És elszakasztja őtet, és a képmutatók közé fogja taszitani őtet. Ott lészen sirás, és fogak' tsikorgatása.

Jegyzetek.

1: Jézus a Jerusalemi templomból utólszor kimenvén az olajfák' hegyére ügyekezék ott akarván tölteni a következő éjet; a honnét az emlitett szentegygyházat minden mellék épületjeivel egygyütt egész tövéből meglátni lehetet.

2: Ezen jövendölés, mellyet még akkor semmi előző jelekből sajditani nem lehetet, negyven esztendő múlva betű szerént beteljesedék; amint Flavius Jósef akkori nevezetes zsidó történetiró a zsidó háborúról irtt második könyvének 11. szakaszszától kezdve tovább a 3. 4. és 5. könyvben mint szemes tanú környülállásosan és hitelesen előterjeszti.

3: Már késő estve lévén nem mindnyájan a tanitványok, hanem tsak a legmeghittebbek Péter, János, Jakab és András Márk. XIII. 3. szerént járúlának Jézushoz, és két kérdést tőnek néki, tudni illik: mikor fogna beteljesedni Jerusalem' városának, és abban a felséges templomnak borzasztó elpusztitásáról mondott jövendölés? ismég: mikor fogna az Úr Jézus újabban de már nagy hatalommal és ditsőséggel megjelenni, s e földön az emberi nemzet' lakásának végét szakasztani? — Mind a két kérdésre meg-

felele az Úr Jézus egygybefoglalván a két tárgyat; ugyan azért ezen feleletben némelly környűlmények tsak Jerusalemnek veszedelmét, — némellyek tsak a világ' végével öszvekötött utólsó ítéletet, — némellyek mind a két rendkivűl való rémitő történetet illetik, — — és igy ezen jövendölésnek a történetre való alkalmaztatásában nagy vigyázat kivántatik. — Elkezdvén beszédjét Jézus többi tanitványai is hozzá közelitének, mint a beszédnek folyamatjából kitetszik.

5: Jerusalem' veszedelme előtt magokat krisztusnak üdvözitőnek hirdetgető tsábitók — Teudás, Galileus Júdás, Simon, Elimás nevű férjfiak — emlittetnek AT. V. 36. 37. VIII. 9. XIII. 9. 10. XXI. 38. Azonban mivel itt sok illyen ámitók léendők bizonyittatnak; ez az utólsó ítéletnek közelitésére is tartozik.

6: Azon üdőközben: Zsidóországban nép'lázzadása többször történvén sok zsidó vér ontaték; — a zsidók Samaria, Siria, Filadelfia, Gabaonitis ellen hadakozának; — Zsidóországon kivűl Otto és Vitellius, emez és Veszpaziánus római fejedelmek között több véres ütközetek történének. De mind ezek után még egygy üdeig halasztaték Jerusalemnek fegyveres megszállása, és vivása.

7: Nagy és meszsze kiterjedő éhségről, melly Klaudius római tsászár' uralkodása alatt történt AT. XI. 28. vagyon emlékezet; — a keresztény üdőszámitásnak hatvanadik esztendejében Kréta' szigetjében, és hatvanharmadikában Kafarnaum' városában nagy földindúlás vala Jerusalemnek veszedelme előtt mintegy tiz és nyoltz esztendővel. De a háborúknak, döghalálnak, földindúlásoknak, éhségnek olly nagy mértéke, a minőről itt szó vagyon, a végső ítélet' közelitését fogja jelenteni.

9: Két Jakab Apostolok megölettetvén Jerusalemben többi társaik is dühösen üldöztettek a zsidóktól, és Urunk' hatvannegyedik esztendejében Néró római pogány tsászár' parantsolatjára a keresztények ellen felette mérges üldözés indittatván, abban Péter és Pál apostolok is Rómában kinos halállal kivégeztettek.

10: Az emlitett üldözések miatt többen elállottanak a keresztény vallástól; kik azután más kereszténveket is a zsidó és pogány előljáróknál hitöknek miatta elvádolának. AT. XII. 1,-3. — Tim. 2. II. 17. 18.

11. Hogy még az apostolok' üdejében több vallásos tévelygések hintegettettek a keresztények között való szakadásoknak támasztásjokra tsak Pál apostolnak leveleiből is világos; — illyen hamis tanitók a következő századokban is egygymást feltserélék; — azonban legnagyobb számmal fogják az utólsó itéletet előzni Tim. 1. IV. 1,-3. — 2. III. 1,-8. szerént.

13: A ki testi életének végéig a keresztény hitnek vallásában és törvénynek teljesitésében tántorithatatlan lészen; az fogja a keresztény vallásnak leirhatatlan jutalmát, az örök bóldogságot elnyerni.

14: Az Isten' országának vagy is az igasság' és szentség' országának tanitása, az Úr Jézus Krisztus' evangélioma még Jerusalemnek veszedelme előtt a földnek nevezetesebb részeiben és nemzetei között kihirdetteték, mint olvashatni az új szövetségi szent irásokban. Mindazonáltal mostanig is még sok nemzetek előtt ismeretlen ezen vallás; mellyeknek megtéritésökre szükséges fáradozások következni fognak, minekelőtte az utólsó nap felvirradjon.

15: Szent helynek nevezteték a zsidóktól nem tsak a nemzeti templom, hanem egész Jerusalem, és annak környéke. A végső veszedelem előtt négy esztendővel Tzesztius Gallus római fővezér számos hadi sereggel megszállá Jerusalemet, Betzeta külvárost elégeté, a belső városba is béronta, ámbár akkor nagy veszteséggel a zsidóktól viszszaveretteték. Ekkor megemlékezvén a keresztény hivek Jézus' jövendöléséről, melly különös figyelmeztetéssel szivökre kötteték, elhagyák Jerusalemet; mellynek egész elpusztúlásáról szólot már hajdan Daniel próféta IX. 24,-27. XI. 31. XII. 11.

16,-20: Ezen versekben az első ostromnak félbeszakasztása után a végső elpusztitásnak bizonyosan hamar elkövetkezése erősitetik; hogy a keresztény hivek a második római seregnek eljövetelét bé ne várják. Jerusalemnek környékében, főképen Perea tartományban, sok hegyek és azokban barlangok valának, a hova az üldöztetteknek rejtezkedniek lehete. A házak' fedele lapos lévén, a házak pedig egygymás mellé minden közbevetés nélkül épittetvén a zsidóknál, egygy házról a másikra általmenni lehetet; a fedélről az utszára is léptsök leszolgálának. A mezei mun-

kákra igen könnyen öltözve járának ki a zsidók viseltebb ruháikban. A zsidók közzűl megtértt keresztények elein egygy üdeig még a Móses' törvényét is megtartták, és a szombatot megülék; szombaton pedig Jerusalem' kapui bézárattattak, és két ezer lépésnél hoszszabb útat tenni nem vala szabad. A téli üdő a zsidó földön leginkább a nagy essőzés miatt vala az útazásra alkalmatlan.

21: Jerusalemben soha sem vala annál nagyobb nyomorúság, azon városnak és lakósainak soha sem vala iszonyatosabb állapotjok.

22: Ha a városba bérekesztett népnek temérdek számához képest folytattatott vólna a római hadiseregtől a vivás; felette hoszszú hadakozás következhetet vólna belőle. De úgy az egész népség éhség vagy fegyver által oda veszet vólna; amit az isteni gondviselés engedni nem akara azokra nézve, kik, vagy már keresztények valának, vagy szerentsésen kiszabadúlván azon szörnyű veszélyből a keresztény hitre térének.

23: Valának, kik avval tsalák a zsidó népet, hogy az Istentől bizonyosan elfog küldetni a régen igértt hatalmas Fejedelem, ki a zsidó népet a pogány rómaiaknak vas igájok alól kiszabaditsa.

24: Szemfényvesztő jelek', és valóságos tsodák' igérete által ügyekezének többen a zsidó népet a római tsászár ellen fellázzasztani úgy: hogy még a keresztény hiveknek is nem tsekély kisértetet kellene kiállaniok, és különös isteni kegyelemre lenne szükségök: hogy el ne altassák magokat.

27: Szürkületkor tiszta tsendes üdő lévén, midőn Üdvözitőnk ezeket beszéllé, talán a villámok látszattak; azért azokat mutatván bizonyitá: hogy midőn ő másodszor meg fog jelenni, tudni illik az utólsó itéletre, nem lészen szükséges őtet keresni, vagy eljövetelét hirdetni; hanem valamint a villám napkelettől napnyúgotig egygy pertzentésben meglátszik: úgy fog ő is az egész emberi nemzettől megláttatni.

28: Haszontalan lészen az ámitóknak minden törekedésök; mert valamint oda, ahol haltt test fekszik, egygybegyűlnek a saskeselyűk: úgy valahol lázzadó zsidók fognak öszveseregelni, ott fenyitésökre rájok fognak ütni rohanni sas zászlóikkal a római vitézek.

29: Ezen és a következő két versben különösen az utólsó ítéletről szól Üdvözitőnk; mivel olly eljövetelét emliti, mellynek alkalmatosságával minden emberek őtet a felyhőkben nagy hatalommal és ditsőséggel megjelenőt szemlélni fogják, és angyalai előbb az elválasztottakat minden részekről egygybegyűjtik, azután minden igazakat és gonoszokat (mint folyvást előadatik a 25. szakaszban) megitélésök, és mind testjökre mind lelkökre nézve öröké tartandó állapotjoknak meghatározása végett két részre elkülönözni, s előállittani fognak. — Mindazonáltal ezen tsak sok századok múlva következő történetnek előbeszéllését is — *mindjárt* — szóval kezdé az Úr Jézus: mivel annak üdejét hiveinek kinyilatkoztatni nem akará, amint alább a 36. versben értelmesen mondatik; az Istennél pedig Pét. 2. III. 8. ezer esztendő tsak annyi mint egygy nap, nintsen jövendő, hanem mind jelenvaló, nintsen késő vagy hamar, hanem mindenek, változást nem szenvedhetvén, mindjárt mennek végbe. Ezen szó — mindjárt — a történetnek bizonyosságát és véletlenségét is jelenti. — Joel. II. 28. — TJ. I. 1. XXII. 6. 7.

31: Legelőször az igazak, kik az örök bóldogságot fogják jutalomúl birni, támaszttatnak fel testjökre nézve, kiket szent Pál a Krisztusban elaludtaknak nevez Tesz. 1. IV. 15.; de nem tsak ezek fognak előállittatni, hanem utánnok az elkárhozandók is Mát. XXV. 32. 33. 41. 46. — Róm. II. 5,-8.

32. 33: Ezen két vers az egész beszédben előhozott jeleket illeti; mellyek' tapasztalásából lehetne mind Jerusalem' veszedelmének, mind az utólsó ítéletnek közelitését következtetni.

34: Jerusalemnek elpusztúlását sokan azok közzűl, kik az Úr Jézus' üdejében éltenek, érék, és szemlélék; mivel az Üdvözitő nek mennybemenetelét mintegy negyvenkét esztendő múlva követte. Ámbár pedig a rómaiaknak kegyetlen fegyveröktől megmenekedett zsidó nemzet az egész földön elszélledve bújdosik; mindazonáltal a földszinéről az utólsó ítéletig el nem fog múlni, amint már 1800. esztendei tapasztalás a jövendölést világositja.

35: Az ég és föld, az egész világ változások alá vagyon vetve; de az isteni jövendölésnek nem lehet változást szenvednie, annak múlhatatlanúl békell teljesednie.

36: Az utólsó itéletnek napját egyedűl tsak az Isten tudja; ugyan azért, mivel az Istenségben három személy vagyon Atya, Fiú, Szent Lélek, midőn valami az Atyának tulajdonittatik, azt a Fiúról is a Szent Lélekről is mint hasonlóképen isteni személyekről egyenlően kell értenünk. Itt tehát az Atya neveztetvén a második és harmadik isteni személy ki nem záratik; — hanem egyedűl kirekesztetnek minden teremtett okos értelemmel biró valóságok, minden emberek és angyalok.

37,-41: Az embereknek többnyire fő és legveszedelmesebb hibájok vala, hogy lelki állapotjok felől ritkán elmélkednek, — vétkeik' büntetését még sokára elhalaszttatni vélik, — ugyan-azért az e földről való szerentsés kiköltözésre annak üdejében nem készűlnek. Illyen gondolatlanok valának számtalanok a vizözön, és Jerusalemnek elpusztúlása előtt; ez ismég fog történni az utólsó itélet előtt is. Ezen gondolatlanságnak következése: hogy egygy szolgálatban hivatalban foglalatosságban fáradozó társak közzűl is az egygyik szerentsés, a másik szerentsétlen lészen. — — A zsidóknál többnyire kézi malmok valának divatban; mellyet két asszonyszemélyek szoktanak vólt forgatni.

45: Ezen szavak az apostolok közzűl egygyikhez talán Péterhez mint választott előljárójokhoz intéztettek. A 42. verstől fogva általjában minden hiveinek szivökre köté Jézus, hogy fedhetetlen életet folytatván mindenkor készek légyenek a Krisztusnak itélőszéke előtt való elkerűlhetetlen megjelenésre; a 45. verstől kezdve pedig végig az egygyházi előljárókat inti: hogy hivatalos foglalatosságaikban fáradhatatlan buzgósággal magoknak az örökè tartó bóldogság felöl bizonyosságot szerezzenek, akarmikor történjék is kiszólitásjok.

Világositó Hivatkozások.

1: Márk. XIII. 1. — Lúk. XXI. 5. — — 2: Lúk. XIX. 44. — — 3: Mát. XX. 21. — Márk. XIII. 1,-37. — Lúk. XXI. 20,-26. XXIV. 21. — AT. I. 6. 7. — — 4: Ef. V. 6. — Kol. II. 18. — — 9: Mát. X. 17. — Lúk. XXI. 12. — Ján. XV. 20. XVI. 2. — — 15: Márk. XIII. 14. — Lúk. XXI. 20. — — 20:

Eszd. 2. XIII. 19. 22. — — 22: Mát. XX. 16. — Róm. XI. 7. — Ef. I. 4. — — 23: Márk. XIII. 2. — Lúk. XVII. 23. — — 27: Mát. XXV. 31,-46. — Tesz. 1. IV. 15. 17. — Pét. 1. IV. 5. — 2. III. 10. — — 28: Lúk. XVII. 37. — — 29: Iz. XIII. 9. 10. — Ezek. XXXII. 7. 8. — Joel. II. 10. III. 4,-16. — Márk. XIII. 24. — Lúk. XXI. 25. — TJ. XX. 11. — — 30: TJ. I. 7. — — 31: Kor. 1. XV. 52. — — 35: Márk. XIII. 31. — — 37: Mós. 1. VII. 7. — Lúk. XVII. 26. — — 43: Márk. XIII. 33. — Lúk. XII. 39. — — 46: TJ. XVI. 15. — — 51: Mát. XIII. 42. XXV. 30.

XXV. RÉSZ.

Jézus hiveit szűnetlen ébrékenységre, s a jóságos tselekedeteknek gyakorlásjokban való szakadatlan buzgóskodásra ösztönözni akarván földi anyaszentegygyházának állapotját hasonlitja öt bölts, és öt esztelen szűzekhez, — ismét egygy gazdag emberhez, ki szolgáinak kereskedésre számadás' terhe alatt pénzt osztogata; — végre pedig leirja az utólsó örvendetes, és rettenetes itéletet.

1. Akkor hasonló lészen mennyeknek országa tiz szűzhöz: kik lámpásaikat vévén a vőlegénynek és menyasszonynak elejökbe menének. 2. Valának pedig közzülök öt esztelenek és öt böltsek. 3. De az öt esztelenek vévén lámpásjokat nem hozának olajt magokkal: 4. A böltsek pedig lámpásjokkal egygyütt olajt is hozának edényökben. 5. Késvén pedig a vőlegény szunyadozának mindnyájan és elaluvának. 6. Éjfélkor pedig kiáltás lön: imé, a vőlegény jön! menjetek ki elejébe. 7. Akkor mind felkelének ama szűzek, és felkésziték lámpásaikat. 8. Az esztelenek pedig mondának a böltseknek: adjatok nékünk olajotokból; mert lámpásaink elalusznak. 9. Felelének a böltsek mond-

ván: hogy netalán se nékünk se néktek elégséges ne légyen; eredjetek inkább az árrosokhoz, és vegyetek magatoknak. 10. Az alatt pedig, mig venni oda járának, megjöve a vőlegény; és a kik készek valának, bémenének vele a menyegzőre, és bézáraték az ajtó. 11. Végre pedig mejelenének a többi szűzek is mondván: Uram Uram! nyisd meg az ajtót nékünk. 12. De ő felelvén monda: bizony mondom néktek, nem ismérlek titeket. 13. Vigyázzatok azért; mert nem tudjátok sem a napot, sem az órát. 14. Mert úgy történik, mint mikor egygy ember meszsze elútazni akarván előhivá szolgáit, és kezökbe adá javait. 15. És az egygyiknek ada öt talentomot, a másiknak pedig kettőt, a harmadiknak pedig egygyet, mindeniknek tulajdon ügyességéhez képest, és tüstént útnak indúla. 16. Elmenvén pedig, a ki öt talentomot vőn, kereskedék azokkal, és más ötöt nyere. 17. Hasonlóképen az is a ki kettőt vőn, más kettőt nyere. 18. A ki pedig egygyet vőn, elmenvén a földbe elásá s elrejté ura' pénzét. 19. Sok üdő múlva pedig megjöve azon szolgák' ura, és számot vete velek. 20. És előállván a ki öt talentomot vet vala, más öt talentomot mutata bé, mondván: uram! öt talentomot adtál kezembe, imhol más öt talentomot nyerék felyűl rajta. 21. Felele néki ura: élj jó és hiv szolgám! mivelhogy kevesben hiv valál, sokat bizok réád; menjbé urad' örömébe. 22. Előlépék pedig az is, a ki két talentomot nyert vala, és monda: uram! két talentomot adál nékem, imhol más kettőt nyerék azon. 23. Felele néki ura: él jó és hiv szolga! mivelhogy kevesben hiv valál, sokat bizok reád; menj bé urad' örömébe. 24. Előjövén pedig az is, ki egygy talentomot vet vala, monda: uram! tudám, hogy kemény ember vagy; aratsz, ahol nem vetettél, és gyűjtesz ahol nem hintettél: 25. Azért félvén elmenék, és elrejtém talentomodat a földbe; ihon, vedd viszsza ami a tiéd. 26.

Felelvén pedig ura monda néki: gonosz és rest szolga! tudád: hogy aratok, ahol nem vetek, és gyűjtök ahol nem hintettem: 27. Tehát kellett vólna pénzemet a pénzváltóknak adnod, és én megjövén úgy is viszsza vettem vólna azt, ami az enyim, de nyereséggel. 28. Vegyétek el azért tőle a talentomot, és adjátok által annak, kinek tiz talentoma vagyon. 29. Mert mindennek, a kinek vagyon, adatik, és bővelkedni fog; attól pedig, a kinek nintsen, az is, a mie látszatik is lenni, elvétetik tőle. 30. És a haszontalan szolgát vessétek ki a külső setétségre: ottan lészen sirás és fogak' tsikorgatása. 31. Mikoron pedig eljövend az Embernek Fia az ő ditsőségében, és minden angyalok vele; akkor ülni fog az ő felségének fejedelmi székében. 32. És elejébe gyűlnek minden nemzetek, és elválasztja őket egygymástól, mint a báts elkülönözi a juhokat a ketskéktől: 33. És állatja a juhokat ugyan jobbja felől, a ketskéket pedig balja felől. 34. Akkor szól a Király azoknak, kik jobbja felől lésznek: Jőjjetek én Atyámnak áldottai, birjátok a világ' kezdetétől fogva néktek készittetett országot! 35. Mert éheztem, és ennem adtatok; szomjúhoztam, és innom adtatok; jövevény valék, és szállásra béfogadtatok engem; 36. Mezitelen valék, és béfedeztetek engem; beteg valék, és meglátogattatok engem; fogságban valék, és felkerestetek engem. 37. Akkor felelnek néki az igazak mondván: Uram! mikor láttunk téged éhezni, és táplálánk téged, — szomjúhozni, s ítalt nyújtánk néked? 38. Avagy mikor láttuk: hogy útas lettél vólna, és szállásra béfogadánk téged; avagy hogy mezitelen lettél vólna, és béfedezénk téged? 39. Avagy mikor látánk téged betegnek vagy fogságban, és meglátogatánk téged? 40. És felelvén a Király ezt mondja nékik: Bizony mondom néktek, valamit tselekedtetek egygynek legkissebb atyámfiai közzül, azt nékem tselekedtétek. 41. Akkor szól azoknak is, kik

balja felől lésznek: Távozzatok el tőlem átkozottak az örök tűzbe, melly készittetett az ördögnek, és az ő angyalainak. 42. Mert éhezém, és nem adtatok ennem; szomjúhozám, és nem adtatok innom; 43. Jövevény valék, és szállásra bé nem fogadtatok engem; mezitelen, és bé nem fedeztetek engem; beteg, és a fogságban, és meg nem látogattatok engem. 44. Akkor fognak néki felelni azok is mondván: Uram! mikor látánk téged éhezni vagy szomjúhozni, vagy hogy jövevény, vagy mezitelen, vagy beteg, vagy fogságban lettél vólna, és nem szolgálánk néked. 45. Akkor megfelel nékik mondván: Bizony mondom néktek, valamit nem tselekedtetek egygynek ezen legkissebbek közzűl, azt nékem is megtagadtátok. 46. És elmennek ezek az örök kinba, az igazak pedig az örök életre.

Jegyzetek.

1: A zsidóknál szokás vala: hogy a vőlegény a mennyegzőnek késő estvéjén vezetné által házába mátkáját, kit több szűzek világitókkal kisérének. Ezen hasonlatosságban a vőlegény az Úr Jézus, ki még egygyszer a földön láthatóképen megfog jelenni az utólsó itéletre Zsid. IX. 28. — A menyaszszony a keresztény anyaszentegygyház, mellyet vérével szerze magának, és valaha minden szeny nélkűl Attyának bémutatni fog. AT. XX. 28. — Ef. V. 27. — A szűzek ábrázolják a keresztény hiveket: kik közzűl mások böltsek, buzgók, hitök' lámpását mindég újabb jó tselekedetekkel élesztik világositják, mindég készen várják az örökévalóságba kiszólitásjokat; — mások pedig esztelenek, gondatlanok, álmosok, tsak hitökben biznak, melly jó tselekedetekben szüköl-ködvén haltt testhez hasonló. Jak. II. 14,-26. — A menyaszszonynak a vőlegény' házába diszes általvezetése fog történni az utólsó itélet' napján. Ján. XIV. 3. — Ezen általvezetés hoszszú várakozás után későn éjfélkor mégyen végbe; mert az utólsó itélet sok üdő múlva és még is véletlenűl fog következni. — A bölts

és készen álló szűzeknek a menyegzőre bébotsátásjok az igazaknak mennyországba felvitelökben, — az esztelen szűzeknek pedig megmásolhatatlan kirekesztésök az erköltsteleneknek öröké tartandó elkárhozásjokban fog teljesedni. — Ezen magyarázásnak helyességét az előrebotsátott, és utánna ismég előhozott utólsó itéletnek ugyan azon egygy folyvást mondott beszédben történtt leirása bizonyitja.

14: Mivel az előbbi hasonlatosságban a számadásról nem vala emlékezet; pedig az utólsó itéletnek épen az fő oka: hogy az egész emberi nemzet meggyőzettessék az Istennek a jutalom' osztogatásában szinte mint a büntetés' határozásában szoros igassága felől; azért újabb — ezen számadást különösen magában foglaló — hasonlatosságot monda Üdvözitőnk bizonyitván: hogy anyaszentegygyházának tagjaival is ugyan az fog történni. — Az itt emlitett Úr az Üdvözitő; ki egygy üdeig e földön múlatván minden szolgálatjába állott, és világ' végéig béállandó hiveinek, a tőle szerzett gyűjtött felépitett anyaszentegygyháza' tagjainak — hittudományt, — erköltsi tudományt, — mennyei kegyelmek' szerzésére hathatós szertartásokat szentségeket, — legnemesebb ösztönöket, — különféle testi és lelki, külső belső ajándékokat áldásokat, — az erköltsi tökéletességben szűnetlen előmenetelekre, s érdemek' szerzésére, bátor nem egyenlő, hanem inkább tetszetősen különböző mértékben, hagyot, osztogatot, igért, és hogy minden üdőben kiszolgáltassanak, osztogattassanak, foganatos rendelést megállapitot. — Ismég láthatóképen megfog jelenni e földön de tsak sok üdő, sok századok múlva a végett: hogy minden szolgáitól hiveitől a nékik adott kegyelmek' használása felől szoros számot vegyen; ez az egész emberre, vagy is mind testére mind lelkére nézve jelesen az utólsó itélet' napján fog történni. — Valakik érdemeket fognak mutathatni, az örök bóldogságban fognak örökséget nyerni; a ki pedig a gonoszságban megáltalkodva, az isteni kegyelmeket megvetvén minden lelki haszonszerzés nélkül költözik ki e világból, — az irgalom nélkül szörnyű büntetésre fog kárhoztattatni. — — Azonban minden illyetén hasonlatosságokban találtatnak némelly környülállások, mellyek tsak ékesités gyanánt hozatnak elő, s azért alkalmaztatást nem szenvednek, ámbár a példabeszédnek teljességéhez tartoznak. — Egygy hajdani talentom a mostani számitás szerént 2250 Rftot ért.

31,-46: Hogy a 31-dik verstől fogva e szakasznak végéig az utólsó itéletről vagyon szó, semmi kételkedést nem szenved. Tudni illik: mivel eddig Üdvözitőnk az utólsó itéletről emlékezvén főképen keresztény hiveire szoritá azt; itt már világosan bizonyitja: hogy tőle minden nemzetek, minden jó és rosz erköltsű emberek megfognak itéltetni. Különösen emliti itt az Úr Jézus a felebaráti szeretetnek tselekedeteit: mivel az Isten iránt való szeretetet is a felebaráti szeretet' tselekedetei által bizonyitjuk, — mivel ezen tselekedetekre kitkit már józan okossága ösztönöz és kötelez, — mivel a keresztény anyaszentegygyháznak első századjaiban előbb a zsidóktól azután a pogányoktól kegyetlenül üldöztetvén, nyomattatván, fogházakban sanyargattatván a keresztény hívek, leginkább a felebaráti szeretetnek tselekedeteire, jóltévőségére, bőkezűségére vala szükségök. — — A 31-dik versnek azon szavai közé, — minden angyalok, — a görögben közbevettetik: — *szent.* Valamint az igazak' élete, úgy a gonoszok' büntetése vég nélkűl fog tartani: mert egyenlőképen öröknek bizonyittatik mind a kettő; — a felől pedig hogy ezen vagy itéletben vagy meghatározott állapotban valaha változás fogna következni, meszsziről sem emlittetik, vagy érdekeltetik.

Világositó Hivatkozások.

13: Márk. XIII. 33. — — 14: Lúk. XIX. 12. — Róm. II. 12. — Tim. 1. VI. 17. 19. — Jak. II. 12. — — 29: Mát. XIII. 12. — Márk. IV. 25. — Lúk. VIII. 18. XIX. 26. — — 30: Mát. VIII. 12. XXII. 13. — — 31: Kor. 2. V. 10. — — 32: Mós. 1. XXX. 32. 35. — AT. X. 42. — Kor. 1. XV. 51. — Tesz. 1. IV. 14. — — 33: Préd. X. 2. — — 34: Mós. 5. XXVIII. 3. 4. — Ján. VI. 44. — — 35: Iz. LVIII. 7. — Ezek. XVIII. 7. 16. — — 36: Sir. VI. 39. — Lúk. III. 11. X. 30. — Kor. 1. IV. 11. — Gal. V. 6. VI. 9. — Ef. V. 2. — Tim. 2. I. 16. — Filem. 13. — Zsid. X. 34. — Jak. I. 27. II. 15. — — 40: Kol. III. 17. — Pét. 2. I. 5. 7. — — 41: Zsol. VI. 9. — Mát. VII. 23. — Lúk. XIII. 27. — Pét. 2. II. 4. — Júd. 6. — — 46: Bar. IV. 1. — Dán. XII. 2. — Mát. III. 12. VII. 14. XXII. 30. — Márk. IX. 43. 45. — Lúk. I. 33. XX. 36. — Ján. III. 36. V. 29. XI. 26.

XXVI. RÉSZ.

Jézus ismég szól közelítő kinszenvedéséről; Betániába estve jó illatú kenettel megöntetik; utólszor eszi tanitványaival a zsidó húsvéti bárányt; az új szövetségi szent vendégséget szerzi; Iskariotes Júdástól elárrúltatik; megfogattatik; Kaifáshoz vitetik; Pétertől esküvéssel megtagadtatik.

1. És lön: mikor elvégezte vólna Jézus mind e beszédeket, monda tanitványainak: 2. Tudjátok, hogy két nap múlva húsvét lészen, és az Ember' Fia elárrúltatik, hogy megfeszittessék. 3. Ugyan akkor egygybegyülének a papi fejedelmek, és a népnek vénei a főpapnak, kinek Kaifás vala neve, pitvarában; 4. És tanátsot tartának: miképen kellene Jézust ravaszsággal megfogni, és megölni? 5. Mondának pedig: nem az ünnepen, hogy netalán támadás ne történjék a nép között. 6. Midőn pedig Jézus Betániában múlatna a poklos Simon' házában. 7. Járúla hozzá egygy aszszony, kinél alabastrom szelentzében drága kenet vala, és kiönté azt fejére, mig az asztalnál ülne. 8. Látván pedig ezt a tanitványok boszszankodának mondván: Mire való e vesztegetés? 9. Mert lehetet vólna ezt nagy áron eladni, s a szegényekre forditani. 10. Ezt észrevévén Jézus monda nékik: Mit háborgatjátok ez aszszonyt; holott jó tselekedetet vit végbe rajtam. 11. Mert szegények mindég lesznek nálatok; de én nem mindég maradok nálatok. 12. E pedig kiöntvén ezen kenetet testemre, azt temetésemre intézé. 13. Bizony mondom néktek: valahol hirdettetni fog ez evangéliom az egész földön, ennek tselekedete is beszéltetni fog az ő emlékezetére. 14. Akkor elméne egygy a tizenkettő közzűl, ki Iskariotes Júdásnak nevezteték, a papi fejedelmekhez, és monda nékik: 15. Mit szán-

dékoztok nékem fizetni, s én őtet kezetekbe adom? ők pedig határozának néki harmintz ezüstpénzt. 16. És attól fogva alkalmatosságot keres vala, hogy őtet elárrúlná. 17. A kovásztalanoknak első napján pedig járúlának Jézushoz tanitványai mondván: Hol akarsz általunk néked készittetni helyet a húsvéti báránynak megevésére. 18. Jézus pedig felele: Menjetek bé a városba amaz emberhez, és igy szóljatok néki; a Tanitó izeni: az én üdőm közelit, nálad tartom tanitványaimmal a húsvétet. 19. És úgy tselekedének a tanitványok, amint meghagyá nékik Jézus, és elkészitéték a húsvéti vendégséget. 20. Elestveledvén pedig letelepedék tizenkét tanitványaival. 21. És midőn ennének, monda: Bizony mondom néktek, ti közzülötök egygy elárrúl engem. 22. És felette megszomorodván kezdék egygyenként kérdezni: valljon én vagyok-e az? Uram! 23. Ő pedig felelvén monda: A ki velem kezét a tálba mártja, az árrúl el engem. 24. Az Embernek Fia ugyan elmégyen amint irva vagyon felőle: de jaj annak az embernek, ki által az Ember' Fia elárrúltatik; szerentséje let vólna azon embernek, ha nem születet vólna! 25. Felelvén pedig Júdás, a ki elárrúlá őtet, monda: valljon én vagyok-e az? Rabbi! felele néki: Te mondád. 26. Midőn pedig ők még ennének, vevé Jézus a kenyeret, és megáldá, és megtöré, és nyújtá tanitványainak, és monda: Vegyétek, és egyétek, ez az én testem. 27. És vévén a poharat hálákat ada, és nyújtá nékik mondván: Igyatok ebből mindnyájan. 28. Mert ez az én vérem, az új szövetségé, melly sokakért kiontatik a bűnök' botsánatjára. 29. Mondom pedig néktek: nem iszom mostantól fogva e szőlő' terméséből azon napig, a mikoron amaz újat iszom veletek az én Atyámnak országában. 30. És a ditsőités' énekét elvégezvén kimenének az olajfák' hegyére. 31. Akkor monda nékik Jézus: Ti mindnyájan megbotránkoztok én bennem ez éjjel. Mert irva

vagyon: megverem a pásztort, és eloszlanak a nyájnak juhai. 32. Minekutánna pedig feltámadok, megelőzlek titeket Galileában. 33. Felelvén pedig Péter monda néki: Ha mindnyájan megbotránkoznak is benned, én soha meg nem botránkozom. 34. Monda néki Jézus: Bizony mondom néked, hogy ez éjjel, minekelőtte a kakas szóljon, háromszor tagadsz meg engem. 35. Felele néki Péter: Ha megkellene halnom is veled, meg nem tagadlak téged. Hasonlóképen szólának mind a többi tanitványok is. 36. Az alatt elérkezék Jézus velek Gethsemane nevű mezei lakhelyre, és monda tanitványainak: Üljetek itt, mig amoda megyek, és imádkozom. 37. És maga mellé vévén Pétert és Zebedeusnak két fiát kezde szomorú lenni, és felette rettegni. 38. Akkor monda nékik: Szomorú az én lelkem mind halálig, várakozzatok itt, és ébren legyetek velem egygyütt. 39. És egygy kevesé előbb menvén ortzájára borúla imádkozván és mondván: Atyám! ha lehetséges, múljék el e pohár tőlem; mindazonáltal nem amint én akarom, hanem amint te, úgy légyen. 40. És jöve tanitványaihoz, és aluva találá őket, és monda Péternek: Tehát egygy óráig sem tudtatok-e virrasztani velem? 41. Vigyázzatok, és imádkozzatok, hogy kisértetbe ne essetek. A lélek ugyan kész, de a test gyarló. 42. Ismég másodszor elméne, s imádkozék mondván: Atyám, ha el nem múlhatik e pohár a úgy, hogy azt meg ne igyam, légyen te akaratod! 43. És viszszatérvén ismég aluva találá őket; mert szemeik elnehezedve valának. 44. És úgy hagyván őket ismég elméne, s imádkozék harmadszor, ugyan azon igéket mondván. 45. Ezután jöve tanitványaihoz, és monda nékik: Aludhattok immár, és nyúgodhattok; imé, elközelgetet az óra, mellyben az Ember' Fia a bűnösök' kezébe adatik. 46. Keljetek fel, menjünk el; imé! közelít, a ki engem elárrúl. 47. Mig ezeket mondaná, imé! Júdás egygy a tizenkettő köz-

zűl megjelenik, és vele sok sereg kardokkal és dorongokkal küldetvén a papi fejedelmektől és a népnek véneitől. 48. A ki pedig elárrúlá őtet, jelt ada nékik mondván: A kit megtsókolok, ő az, fogjátok meg őtet. 49. És tüstént Jézushoz közelitvén monda: Üdvözlégy Rabbi! és megtsókolá őtet. 50. És monda néki Jézus: Barátom mi végre jöttél? Akkor jövének hozzá, és kezeiket Jézusra veték, és megragadák őtet. 51. És imé! egygy azok közzűl, kik Jézussal valának, kinyújtván kezét kivoná kardját, és megtsapván a főpapnak szolgáját elvágá annak fülét. 52. Akkor monda néki Jézus: Forditsd viszsza kardodat hüvelyébe; mert, valakik fegyvert rántanak, fegyver által vesznek el. 53. Avagy véled-e: hogy nem kérhetem Atyámot, és ő több mint tizenkét sereg angyalt fogna mellém állittani? 54. De miképen teljesednének bé az irások, mellyek szerént ezeknek szükséges történniek? 55. Ugyan azon órában monda Jézus a seregeknek: Mint egygy gonosztévő ellen jöttetek ki kardokkal és dorongokkal, hogy megfogjatok engem; naponként nálatok ülék tanitván a templomban, és meg nem fogtatok engem. 56. E pedig mind lön, hogy beteljesednének a próféták' irásai. Akkoron minden tanitványai oda hagyván őtet elfutának. 57. Azok pedig megfogván Jézust vezeték őtet Kaifás főpaphoz, kinél az irástudók és vének egygybegyülekezve valának. 58. Péter pedig távól követi vala őtet egészen a főpapnak pitvaráig. És oda bémenvén ül vala a szolgákkal, hogy látná végét. 59. A papi fejedelmek pedig és az egész főtanáts hamis tanúbizonyságot keresének Jézus ellen: hogy őtet halálra itélhessék. 60. És nem találának, noha sok hamis tanúk állottanak vólna elő. Utóljára pedig jelenének meg két hamis tanúk, kik mondának: 61. Ez mondá; elronthatom az Isten' templomát, és harmadnap múlva felépithetem azt. 62. És felkelvén a főpap monda néki: Semmit nem felelsz-e azokra,

amiket ezek ellened bizonyitnak? 63. Jézus pedig hallgat vala. Ismég szólitá őtet a főpap: Kénszeritlek téged az élő Istenre, hogy megmondjad nékünk: valljon te vagy-e ama Krisztus az Istennek Fia? 64. Felele néki Jézus: Te mondád; egygyszersmind pedig mondom néktek: ennekutánna látni fogjátok az Ember' Fiát ülni az Isten' hatalmasságának jobbja felől, és eljönni az égnek felhőiben. 65. Akkor ketté szaggatá a főpap köntösét mondvan: káromkodék, mi szükségünk vagyon még tanúkra? imé, most hallátok a káromlást. Mi tetszik néktek? 66. Ők pedig felelvén mondának: Méltó a halálra! 67. Akkor ortzájára pökdösének, és öklökkel nyakon tsapdosák őtet, mások pedig tenyerökkel artzúl verék, mondván: 68. Találd ki Krisztus, kitsoda üte meg téged? 69. Péter pedig kivűl a pitvarban ül vala, és jöve hozzá egygy szolgáló lyánka mondván: Te is a galiléai Jézussal valál. 70. Ő pedig tagadá mindenek' hallottára mondván: Nem tudom, mit mondasz. 71. Midőn pedig ő kimenne az ajtón, más szolgáló lyánzó látá meg őtet, és monda azoknak, kik ott valának: ez is a názáreti Jézussal vala. 72. És ismég esküvéssel tagadá: mert nem ismérem amaz embert. 73. És egygy kevés vártatva közelitének hozzá, kik körűlállanak vala, és szóliták Pétert: Bizonyára te is azok közzűl való vagy, mert szólásod is kijelent téged. 74. Akkor kezde átkozódni, s esküdni: hogy soha nem ismérte azon embert. És mindjárt megszólala a kakas. 75. És megemlékezék Péter a Jézus' igéjéről, mellyet mondot vala: Minekelőtte a kakas szóljon, háromszor tagadsz meg engem. És kimenvén keservesen sira.

Jegyzetek.

1. 2: Jézus kinszenvedése előtt két nappal vagy is kedden estve mondá tanitványaihoz a 24. és 25. szakaszban előterjesztett hoszszú beszédet, mellyet felfeszitésének szomorú jövendölésével béfejeze. — — Azon ünnepnek, mellyet magyarúl a negyvennapi nagy bőjt által félbeszakasztott húsételnek újabbi elővételétől Húsvétnek nevezünk, az új szövetségi szent irások' szerzői görögűl *paszkha* nevet adának; ezen név pedig a zsidó *peszakh* általmenetelt jelentő szóból származik. Tudniillik, amint Mós. 2. XII. szakaszában környyűlállásosan feljegyeztetett: hogy Egiptomnak kegyetlen fejedelmét, ki az országában lakó Izrael' népét felette sanyargatá, ezen népnek elbotsátására kénszeritené az Isten; egygy arra kijeleltt, és a fejedelemnek előre tudtára adott éjen, az Izrael' népét kivévén, egész Egiptomban, az emberek közzűl is minden első szülöttek a barmoknak is minden első fajzásai különös tsapás által megölettettek. Ezen tsapástól való megmenekedés végett, meghagyaték az Izrael' népének: hogy az azon éjet előző estvén, melly zsidó számitás szerént az első holdnak 14-dik estvéje vala, minden házigazda egygy ép himbárányt öljön meg, — annak vérét hintse háza' ajtajának felső küszöbére és két mellyékére, — húsát pedig sűlve, tsonttörés nélkűl, kovásztalan kenyérrel, és keserű füvekkel minden háznép külön emészsze meg. Ezen az egiptomi rabszolgaságból való szerentsés kiszabadulásnak, és azon általmenetelnek, mellyel a szörnyű tsapás az Izrael' népének minden házait elkerűlé, örök emlékezetére újiták esztendőnként az általmeneteli báránynak vendégségét első szerzéséhez képest a zsidók, és hét nap folytaták az ünneplést, az alatt tsak kovásztalan kenyérrel élvén. Egyébiránt a szent irásokban peszakh paszkha vagy húsvét nevezet adatik: először a húsvéti ünneplésnek, melly hét napig tartot; másodszor azon estvének, a mellyen a húsvéti bárányt megölni, és megenni kellet; harmadszor különösen a húsvéti hétben eső szombatnak, melly más szombatoknál jelesebbnek tartaték; negyedszer magának a húsvéti báránynak, és a húsvét' hetében bémutatni szokott áldozatoknak és azokban való részesűlésnek; ötödször az Üdvözitőnek: mert, irja szent Pál Kor. 1. V. 7. 8. a mi húsvéti bárányunk a Krisztus mi érettünk megáldoztatott, — ünnepet szenteljünk azért nem a gonoszságnak

és álnokságnak kovászában, hanem a tisztaságnak, és igasságnak kovásztalanaiban. Tsak ugyan a zsidó húsvéti bárány szembetűnő képen ábrázolá az Úr Jézus Krisztust, ki az új szövetségi szent irásokban többször Isten' bárányának is neveztetik; mert: Jézus Jerusalemben, a húsvét' első napján, estve megöleték; — tsont benne nem töreték; — vérének ontásával az isteni kegyelmezésre a bünnek miatta méltatlan emberi nemzetnek az isteni Igasság megengeszteltetek, és minden azon vérnek hasznait gyors engedelmesség által magokra alkalmaztató emberek az ördögnek, bűnösségnek, örök kárhozatnak iszonyatos fogságából kiszabadittatnak; — az Úr Jézusnak szent testében vérében az új szövetségi szent vendégségnek, melly mindjárt az utólsó húsvéti báránynak megevése után szerezteték Üdvözitőnktől, gyakorlásakor részesülni a keresztény hivek kötelesek; — az új szövetségi húsvéti bárányban hasznosan tsak a bünbánatnak keserűsége, s a gonoszságnak minden kovászától mentt tiszta lelkiismérettel lehet részesülni; — azért is a keresztény hivek esztendőnként nagy buzgósággal ülik a húsvétet az emberi nemzet' megváltásának, és az Úr Jézustól az emberi nemzetért szenvedett testi halálából örökè tartandó életre harmadnapon teljesitett feltámadásának általmenetelének háláadó emlékezetére a tőle szerzett új szövetségi szent vendégségben is lelki örvendezéssel részt vévén.

3: A pitvarnak forditott — *aule* — görög szó tornátzot, előszobát, egész palotát, házat is jelent.

4. 5: Elein nem vala szándékjok a zsidó nemzet' nagyjainak Jézust nyilván megöletni; annyival inkább nem akarák a húsvétnek hetében kivégezni tartván a népnek fellázzadásától; mivel az ezen ünnepre Jerusalembe gyülekezők között sok tisztelői valának.

6: Poklos Simon, kiről itt, és Márk. XIV. 3. vagyon emlékezet, egygy ama Simon farizeussal, ki az Úr Jézust Lúk. VII. 36. 43. megvendéglé, s a kinek házánál Lázár is két húgaival lakván, ezeknek egygyike Mária Jézus' lábaira betses kenetet öntöt Lúk. VII. 37. 38. — Ján. XI. 2. XII. 3. Simon tehát ezen háznak birtokossa az előtt poklosságban betegeskedet; azért kigyógyulása után is némellyektől poklosnak nevezteték.

7: Hajdan mind a zsidóknál mind a pogányoknál szokás vala jeles látogatások' alkalmatosságával tiszteletből a vendégeknek fejökre,

kezeikre, lábaikra, vagy köntösökre nagy betsű jó illatú kenetet önteni; melly azért nem könnyen törő alabastrom edényben tartaték. Jézusnak ezen alkalmatossággal nem tsak fejére hanem lábaira is önteték a betses kenet amint világos Ján. XII. 3. Azonban, mivel mind itt a hatodik versben, mind szent Márk' könyvében az érintett helyen tsak a ház neveztetik poklos Simonénak, kiről egyéb semmi sem említtetik; Ján. XII. 3. szerént pedig Lázár húgaival egygyütt fogadta, és vendégelte meg Jézust Betániában ugyan ezen történetnek végbemenetelekor: bátran lehet következtetni; hogy a második kenet' kiöntésének üdejében Poklos Simon már nem élt, hanem Lázár' nemzetségre ment által örökségűl a ház, melly még is előbbi tulajdonossától nevezetét megtartá.

8: Iskariotes Júdás Ján. XII. 4. 5. szerént fösvénységből, a többi apostolok a szegények iránt igaz szivességből sajnálák azon drága kenetnek szokatlan bő mértékben kiöntését tudván az Úr Jézusnak gondolkozása' módját; mert ugyan Ján. XII. 5. ként mintegy ötven ezüst forintot a mi számításunk szerént a kiöntött kenet megért.

10. 12: Jézus az aszszonynak jó szándékát ditsére, s arra figyelmezteté tanitványait: hogy ez többé vele nem fog történhetni halála már közelitvén; azért ezen aszszonynak tselekedetét úgy tekintsék, mintha eltemetése előtt meghaltt testét a szokásos tisztesség szerént megkente vólna.

13: Üdvözitőnknek e versben foglaltt bátor tsekély történetről jövendölése tökéletesen teljesedék — minden hiveinek nagy vigasztalásjokra. — Ezen történet négy nappal ment előbb végbe, amint Ján. XII. 1. 3. kitetszik; azért szent Máté által az üdőrenden kivűl iktattaték bé e helyen a folyvást következő kinszenvedésnek leirásával egygybekötése lévén.

15: Harmintz sziklus pénz mintegy harmintz ezüst forint vala, a zsidóknál Mós. 2. XXI. 32. egygy rabszolgának árra. A tsak pénzt szomjúhozó fösvény Júdás többet kérni nem mérészlet, hogy valamiképen ez is meg ne tagadtassék néki.

17: Az alább ugyan ezen versre elősoroltt hivatkozásoknak magok helyeiken figyelmetes megolvasásjokból és öszveegygyeztetésökből kitetszenek következők:

Először: Móses' törvénye szerént és annak következésében: Az ünnepet előző estve is, ezen estvét követő nap is ugyan azon egygy ünnepnek tekintették, viselé nevezetét; — az Izrael' népéhez tartozó minden háztselédnek feje nagy büntetés alatt köteles vala esztendőnként egygyszer az első holdnak (melly a mi számitásunk szerént a harmadik és negyedik holdnak részeiből állot) tizennegyedik estvéjén előbb ugyan a szövetség' szekrényének, azután pedig a nemzeti templomnak helyén egygy bárányt ölni s annak megsültt húsát kovásztalan kenyérrel enni; — ezen vatsorától fogva hét egész napig az Izrael' népének a kovászos kenyér tilalmas és tsak kovásztalan kenyérben való részesülés szabad vala; — mind a hét nap az előző estvével egygyütt húsvétnek is (zsidóúl peszakh) kovásztalan kenyerek' ünnepének is mondaték; — ha ki úton lévén vagy törvényi tisztátalanságba esvén a rendes üdőben a húsvétet meg nem tarthatá, a következő holdban kötelességét teljesiteni tartozék, de annak megelőzésére senki sem kötelezteték; — a húsvétnek egész hetében naponként áldozatok mutattattak bé Istennek: mellyekben mindazonáltal tsak a törvény szerént tisztáknak részesülni engedteték; — a húsvét' hetében eső szombat a kovásztalanok' napjaira s a mindennapi áldozatokra nézve, ha pedig a húsvétnek második napja volt, az attól kezdve pünkösdig hét hétnek számitása miatt is más szombatoknál jelesebbnek tartaték; — minden hétnek hatodik napja (a mi péntekünk) készületnek, tudniillik a következő szombatra, (mellyen még tüzet rakni, vagy étkeket készitени is tilalmaztaték) nevezteték; — Jerusalemnek lakósai a húsvéti ünnepekre oda gyülekező külső zsidóknak kötelesek valának házaiknak azon részét, mellyre magoknak szükségök nem vala, általengedni a kivántt edényekkel egygyütt, de a báránynak megöléséről és megsütéséről, valamint az ahhoz tartozó kovásztalan pogátsákról borról keserű füvekről kinek kinek magának kellett gondoskodnia, melly készületnek teljesitésére ajánlák szolgálatjokat az Úr Jézusnak tanitványai.

Másodszor: Az Úr Jézus Krisztus a Móses' törvényében rendeltt estvén tartá kinszenvedése előtt tanitványaival utólsó húsvéti vatsoráját; mert: Jézus Móses' törvényét mindenben hiven teljesité; — Szent Máté négyszer, Szent Márk ötször, Szent Lúkás hatszor nevezik az Úr Jézusnak utólsó vatsoráját és annak üdejét

paszkha húsvétnek kétségkivűl annak minden környülményeire nézve a Móses' törvényével tökéletes egygyezésére tekintve; — a szokott üdőnél hamarább a szükséges készülettételre sem az apostolok minden szólitás nélkűl utasitást nem sürgethettek, sem az Úr Jézus különös oknak emlitése nélkűl kettőt apostolai közzűl nem küldhetet, sem mindjárt a küldött apostoloktól alkalmatos vatsoráló terem nem találtatott vólna; — Szent Márk és Lúkás Szent Mátéval egygyezőleg ezen vatsorát a kovásztalan kenyerek' első napján, mellyen a húsvéti báránynak megöletnie kell vala, végbementtnek világosan bizonyitják; — maga az Úr Jézus a vatsorának kezdetén ezt mondá apostolainak: kivánva kivántam e húsvéti bárányt enni veletek, minekelőtte szenvedjek, tudniillik avval rekesztvén bé az ó szövetséget annak törvénye szerént; — Szent János is ugyan azon vatsoráról szólván, mellyről az árrúló Júdás ugyan gonosz feltételének végrehajtására a zsidó nemzet' nagyjaihoz, Jézus pedig ellenségeinek elfogadásjokra a kedron folyóntúli kertbe többi apostolaival kiméne, vagy is a húsvéti báránynak az Úr Jézus által utólszor tartott vatsorájáról, felette sokat hoz elő, amit a többi három evangéliomos könyvben nem olvasunk, de a felől, hogy Jézus a törvényes üdőt megelőzte vólna, semmit sem emlit, sőt bizonyitja: hogy ezen vatsora a húsvéti ünneplésnek napja előtt tehát a napot előző estvén tartatott.

Harmadszor: Az Úr Jézus húsvét' első napján feszitteték meg; mert: mind a négy evangéliom szerént pénteken történék keresztre feszitése; Szent János bizonyitja, hogy Urunk húsvét előtt hat nappal Betániában betses kenetnek rája kiöntésével megtisztelteték, azután pedig nyomon következő napon vagy is húsvét előtt öt nappal Jerusalembe diszesen hangos örömkiáltások között békisérteték; Szent Márk hozzá adja: hogy ezen diszes megjelenés után Jézus négy nap múlva tartá a húsvéti báránynak vatsoráját, mellynek folytában elárrúltaték, és más napon megfeszittetvén meghala; tehát a hat napot követő húsvét' napja egygyszersmind péntek az Úr Jézus' kinszenvedésének napja vala Szent Jánosnak számitása szerént is. Ugyan ezt erősitik mind a második állitásra érintett okok, mind a négy evangéliomnak e szerént tökéletes öszvehangzása, mind a húsvéti báránynak Pál apostol által az Úr Jézus Krisztusra alkalmaztatott nevezete.

Negyedszer: A húsvéti ünneplés mellett is történhetet az Úr Jézusnak megitélése s a keresztfára feszitése; mert: Urunk' megfogatása éjjel történvén addig a húsvéti báránynak vatsoráját a zsidó nép elvégezhette; a zsidó népnek nagyjai az Úr Jézus ellen mérges agyarkodásból még a szombattal sem gondolának, hanem öszvegyülekezvén és kétségkivűl tanátsot tartván elmenének Pilátus római főtiszthez, katonákat kérének tőle, a koporsót megtekinték és lepetsételék, fegyveres örizetet rendelének melléje; tehát hasonlóképen húsvét' első napján is az Úr Jézusnak megitélésével foglalatoskodhatának, és kivégeztetésének nézői lehetének, kinek minden kinzását római pogány katonák vivék végbe.

Már most, ami magának a 17. versnek értelmét illeti, a kovásztalanok' első napján nem lehet itt érteni a péntek napot: mert úgy pénteken estve tartotta vólna Jézus húsvéti vatsoráját, és szombaton feszittetett vólna a keresztre, ami mind a négy evangéliommal ellenkezik; tehát itt a kovásztalanok' első napjának neveztetik tsötörtök' estvéje, mellyen már kezdődék a húsvéti ünneplés, és a melly pénteknek estvéig húsvét' első napjának mondaték. Azért e versnek értelme: A hétnek ötödik napján, mellynek estvéjén kezdődék a húsvéti kovásztalan kenyerek' ünneplése, kérdék az Úr Jézust tanitványai: Ma lévén Móses' törvénye szerént a húsvéti ünneplésnek kezdete, melly háznál kivánsz készületet tétetni a húsvéti báránynak vatsorájára: hogy azt szokás szerént kovásztalan kenyérrel veled egygyütt együk.

18: Nem neveztetik a házigazda; mert Lúkás XXII. 10. szerént azon utasitást vevék az elküldött apostolok: hogy abban a házban kérjenek helyet, és tegyenek készületet, ahová őket bévezetni fogja egygy korsó vizet vivő ember, kit a városba bémenvén legelőször előtalálni fognak.

23: A zsidók tsak újjaikkal vevék ki a falatokat a feladott tálakból. Itt a tálban a saláta gyanánt elkészitett keserű füvek lehetének, mellyeket a lévbe belémártának.

25: Ezen kifejezés, — te mondád, — a zsidóknál gyakorlásban vala, és annyit tet, mint: úgy vagyon, helyesen mondod, igaz amit mondasz. Mát. XXVI. 64. — Márk. XIV. 62. XV. 2. — Lúk. XXII. 70. Ezt Júdásnak tsak magának tsendesen felelé Jézus Ján XIII. 21,-27.

26: Mivel már a 21. versben a húsvéti bárány' vatsorája említtetik amaz igékkel: és midőn ők ennének, — azután pedig leiratik az Üdvözítőnek elárrúltatása felől panasza, és tanitványainak azon tűnődésök; itt ezen szavakkal: midőn pedig ők még ennének, — a húsvéti bárány' vatsorájának végezete, de a tanitványoknak Júdást kivévén még egygyütt léttök jelentetik. Megáldani itt annyit tészen: mint hálákat adni Istennek. Mát. XIV. 19. XV. 36. — Márk. XIV. 23. — Lúk. XXII. 17. 19. 20. — Mivel Jézus a húsvéti báránynak vatsorája után ismét hálaadó imádsággal vevé kezébe a kenyeret, és a bornak poharát, és újabban maga osztogatá ezt tanitványinak, ámbár maga nem részesűlt abban; bizonyos: hogy ezen tselekedettel új szertartást kezdet, és rendelt. Üdvözítőnknek az utólsó húsvéti vatsorájának vége felé kezébe vett kenyérről ezen bizonyitását: *egyétek, ez az én testem*, — szent Mátéval egészen egygyezőleg hozzák elő szent Márk és Lúkás az evangéliomban, és szent Pál Korintusba küldött első levelében minden legkissebb magyarázás nélkűl; — az Úr Jézus Krisztus pedig magát mindenható isteni személynek lenni tanitotta, és számtalan tsodatételek által ezen tanitását erősitette; — tehát az Úr Jézusnak most említett szavai nem szenvednek más értelmet, hanem hogy maga tulajdon eleven testét adá tanitványainak eledelűl, amint tudniillik betű szerént minden erőltetés nélkűl hangzanak.

27. 28: A pohárban bor vala, amint alább a 29. versben bizonyittatik. Mivel az Úr Jézus a húsvéti báránynak vatsorája után újra körűljártatá a bornak poharát szólitván tanitványait: Igyatok ebből mindnyájan; okát is adá folytatván: mert ez az én vérem az új szövetségé, melly sokakért kiontatik a bűnök' botsánatjára. Az ó szövetséget (Mós. 2. XXIV. 8.) megalapitván Isten Mósesnek szolgálatja által, az akkor bémutatott áldozatok' vérével meghinteté a népet ama szavak' kimondása között: *Ez a szövetségnek vére, mellyet az Úr kötött ti veletek;* az új szövetség pedig az Úr Jézus Krisztusnak vére által, melly a keresztfán az emberi nemzetnek bűnei' megbotsátására kiontatott, nyert megmásolhatatlan erősitést állandóságot: — úgy de az Úr Jézus kinszenvedését előző estvén azt bizonyitá az utólsó pohárról, hogy abban az ő tulajdon vére, az új szövetségnek vére, és pedig a vétkek' botsánatját kiontásával eszközlő vér nyújtatik tanitványainak italúl; — tehát azon

pohárban az Úr Jézusnak valóságos és pedig akkor testével egygyesűltt vére vala.

29: Ezen igéket monda Üdvözitőnk a húsvéti bárány' vatsorájához tartozó pohárról a kenyérnek újabbi megáldása s osztogatása előtt, amint világosan bizonyitja szent Lúkás XXII. 17. 18. Értelmök: hogy az Úr Jézus e földön többé húsvéti bárányt enni s ahhoz tartozó pohárból inni nem fog, hanem Attyának országában Ján. XIV. 2. mennyben öröké fogja választottjaival az egészen más új legtisztább lelki örömöknek poharát inni, a kimagyarázhatatlan mennyei ditsőséget birni.

30: A zsidók Urunk' üdejében a húsvéti bárány' vatsoráját háláadó énekkel kezdék és végzék; előtte a 113, - 118. zsoltárok utánna a 135. zsoltár mondattak.

31: Ezen jövendölés Zak. XIII. 7. olvastatik.

36: *Gethsemane* zsidó szó olajsajtót tészen; talán azon szállásnak épületjeiben több illyen sajtók valának, mivel a mellette lévő olajfák' hegyéről szedett termés azoknak hasznát nevelé.

39: Az Úr Jézusnak hozzánk hasonló emberi természete retteget a kinoktól és a fájdalmas haláltól; azért kivánt vólna attól úgy megmenekedni: hogyha a nélkűl az emberi nemzetnek megváltása megtörténhetet vólna, ámbár tudta, hogy az isteni végzésekben változásnak nintsen helye. Igy kivánja gyakran a vitéz bajnok hogy ütközet nélkűl rettentetnék el feltételétől a dühös ellenség; de tudván, hogy az nem fog történni, szivesen kiszegezi meljét, és feláldozza nemzettársaiért életét.

51: A főpap' szolgájának jobb fülét Péter vágá el Ján. XVIII. 10.; — de az Úr Jézus azt mindjárt meggyógyitá, és viszszahelyhezé Lúk. XXII. 51.

52: Közmondásnak emlitésével arra figyelmezteték Péter; hogy törvénytelenűl más embert megtámadni, s a végre fegyvert használni gyilkosság; a gyilkosok pedig hasonlóképen erőszakos halállal büntettetnek a törvényes előljáróságtól, mellytől Pétert akkor tsak az Úr Jézusnak tsodatétele menté meg.

53: Jézus tökéletesen szabad akaratból szenvedet, és halt meg, és ellenségeinek agyarkodásaitól minden emberi segitség nélkűl, ha akart vólna, könnyen megmenekedhetet vólna. Mivel

tizenketten valának az apostolok, az ok nélkül tüzeskedő Péternek értésére adá Jézus: hogy minden apostolja helyébe egygy sereg (melly a rómaiaknál Legio nevezettel különbözteték, és hat ezer gyalog, háromszáz lovas katonákból állot) angyal készen áll védelmére, ha azokat használni akarná; vagy is arra figyelmezteté: hogy semmi emberi segitségre Isten' Fia lévén nem szorúl.

54: Az Üdvözitőnek erőszakos kinos megöletése megjövendölteték a XXI. LXVIII. s t. zsoltárokban, Iz. LIII. — Dán. IX. szakaszában, és más szent könyvekben; azt ábrázolák az ó szövetségi véres áldozatok, amint szent Pál a zsidókhoz irtt levelében fejtegeti.

59: Ámbár a zsidó nemzet' nagyjainál Jézusnak megöletése már meghatározva vólna, még is a római helytartónak helybehagyása nélkül nem lévén hatalmokba a halálos büntetésnek végrehajtása okot keresének; mellyel mind Pilátus római főtisztet mind a népet sürgetésők' igassága felől megnyugtathassák avval nem gondolván igaz légyen-e a tanúk' vallomása vagy sem?

60: Móses' törvénye szerént (5. XVII. 6. XIX. 15.) egygy tanúnak vallása el nem fogadtaték a törvényszékek előtt, hanem mindég három vagy két tanúnak kell vala előállani a bévádoltt fél ellen.

61: A negyven esztendeig épittetett jerusalemi szentegygyháznak elrontása felől szándékát mások' hallottára kimondani nagy megvetésnek, betstelenitésnek, szidalmazásnak véteték a zsidóktól. Azonban Krisztus Urunk ezt nem mondá, hanem (Ján. II. 19,-22.) egygykor igy szóla ama templomban: Rontsátok el e templomot, és harmadnapra felépitem azt; ezen igéket pedig nem a jerusalemi templomról, (amint szent János megjegyzi) hanem az ő testének templomáról akará érttetni. Ez lehetet oka: hogy a főpap ezen váddal is meg nem elégedék.

63. 64: Jézus hallgata a vádakra: mert hazugságok lévén feleletet nem érdemlének, — és minden tzáfolásjok úgy is haszontalan volt vólna. Mivel a pogányoknak isteneik tsak költött képzeltt ábrázolatok valának, és bálványaik érzéketlen fa kő értz tárgyakból készittettek; az igaz Istent a zsidók élőnek nevezék. A főpap az Isten' Fia nevezetet itt legszorosabb értelembe vévé: mi-

vel, ha Jézus ezt magáról vallaná, már ezen állitást halálos büntetésre érdemes Isten' káromlásának tartá; Jézus pedig minden legkissebb magyarázás nélkül azt magáról bizonyitván, ugyan ezen igasságot, — hogy ő a Krisztus az igért Üdvözitő, és a valóságos Istennek valóságos Fia, — nyomon következő vérének ontásával, testének halálával és feltámadásával erősité, minden kételkedésen kivül helyhezteté. Sőt Jézus még többet is felele, mint a kérdésben foglaltaték, bővebb világositásnak miatta és minden kétséges értelemnek kizárására hozzá adván: hogy kinszenvedése és halála után a hitetlenségben megáltalkodó zsidók is tapasztalni fogják Istennel egyenlő hatalmát, tudniillik az új szövetségi anyaszentegygyháznak sebes terjesztésében és állandó fentartásában, — a zsidó nemzetnek szörnyű büntetésében, — és végre az utólsó itéletnek napján.

65. 66: Mivel az Úr Jézus számos gyülekezetnek jelenlétében, annak hallottára, — a főpaptól kérdeztetvén, és az igaz Istenre megeskedtetvén, — magát isteni személynek vallá; minden jelenlévőktől mint Istenkáromló halálos büntetésre méltónak kikiáltaték.

Világositó Hivatkozások.

2: Mós. 2. XII. 2,-27. 34. — 5. XVI. 3. — Márk. XIV. 1. — Lúk. XXII. 1. — — 3: Eszt. V. 1. VI. 4. — Márk. XIV. 51. 66. 68. — TJ. XI. 2. — — 5: Mát. XXVII. 15. — Ján. VII. 14. — — 7: Zsol. XXII. 5. CXL. 5. — Préd. IX. 8. — Én. I. 11. — Márk. XIV. 3. — Lúk. VII. 46. — Ján. XI. 2. XII 1,-3. — — 8. 9: Ján. XII. 4. 5. — — 14: Márk. XIV. 10. — Lúk. XXII. 3. 4. — Ján. XIII. 30. — — 15: Mós. 2. XXI. 32. — Zak. XI. 12. — — 17: Mós. 2. XII. 2,-20. XXXV. 2. — 3. XXII. 3. XXIII. 5,-16. 27. 32. — 4. IX. 1,-14. — 5. XVI. 1,-10. — Kro. 2. XXXV. 6,-8. — Mát. XXVI. 2. 5. 18,-20. XXVII. 62. 66. — Márk. XI. 11. 12. 20. 27. XIII. 1. 3. XIV. 1. 12,-17. XV. 42. — Lúk. XXII. 1. 7,-18. XXIII. 54. 56. — Ján. XII. 1. XIII. 1. 2. XVIII. 1. 28. XIX. 14. 31. 42. — AT. XII. 3. 4. — Kor. 1. V. 7. 8. — — 18: Lúk. XXII. 8. — — 20: Márk. XIV. 17. — Lúk. XXII. 14. — — 21: Ján. XIII. 21. — — 23: Mós. 2. XII. 8. — — 24: Zsol. XXI. XXXIX. XL. 10. — Iz. LIII. —

— 26: Márk. XIV. 22. — Kor. 1. XI. 24. 25. — — 28: Zsid. IX. 13,-22. — — 31: Márk. XIV. 27. — Ján. XVI. 32. — Zak. XIII. 7. — — 32: Márk. XIV. 28. XVI. 7. — — 34: Márk. XIV. 30. — Ján. XIII. 38. — — 35: Márk. XIV. 31. — Lúk. XXII. 33. — — 36: Márk. XIV. 33. — Lúk. VI. 12. — — 37: Lúk. XXII. 44. — — 41: Róm. VII. 5. VIII. 1. — — 47: Márk. XIV. 43. — Lúk. XXII. 47. 52. — Ján. XVIII. 3. — — 51: Lúk. XXII. 38. 50. 51. — Ján. XVIII. 10. — — 52: Mós. 1. IX. 6. — Róm. XIII. 4. — TJ. XIII. 10. — — 56: Siral. IV. 20. — Márk. XIV. 50. — — 57: Lúk. XXII. 54. — Ján. XVIII. 24. — — 63: Jós. VII. 19. — Kir. 3. XXII. 16. — — 64: Dán. VII. 13. — Mát. XVI. 27. 28. 29. XXII. 44. XXIV. 30. XXV. 31. — Lúk. XXII. 67. — — 67: Mós. 4. XII. 14. — 5. XXV. 9. — Iz. L. 6. — Márk. XIV. 65. — — 69: Lúk. XXII. 55. — Ján. XVIII. 17. — — 71: Márk. XIV. 54. 66.

XXVII. RÉSZ.

Jézus kötve Pontzius Pilatus római főtiszthez vitetik. Iskariotes Júdás visszszaveti a papi fejedelmeknek a vérpénzt, és felakasztja magát. Jézus Pilátus előtt vádoltatván hallgat. Pilátus inttetik feleségétől, hogy Jézusnak, mivelhogy ártatlan, békét hagyjon. Jézus helyett Barabbás gyilkos szabadon botsáttatik. Pilátus kezeinek a nép előtt megmosása után Jézust megveszszőzteti, és általadja a zsidóknak, hogy felfeszittessék. Jézus a római katonáktól kitsúfoltatik; — elmeháborító itallal, mellyet el nem fogad, kináltatik; — két gonosztévő között felfeszittetik; — különféle szidalmakkal illettetik; — köntösi elosztattatnak. Nagy setétség elboritja a földet. Jézus Attyához kiáltván három óra múlva a kereszten kibotsátja lelkét. A föld megindúl, és más tsodák történnek. Jézusnak meghaltt teste eltemettetik; koporsója fegyveres vitézektől őriztetik.

1. Es megvirradván mindnyájan megegygyezének a papi fejedelmek és népnek vénei Jézus ellen azon végzésben,

hogy őtet halálra itéltetnék. 2. És kötve vivék őtet, és általadák Pontzius Pilátus főtisztnek. 3. Akkoron látván Júdás, ki őtet elárrúlá, hogy halálra kárhoztatott vólna; megbánván tselekedetét viszszavivé a harmintz ezüstpénzt a papi fejedelmeknek, és véneknek, mondván: 4. Vétkeztem elárrúlván az igaz vért! ők pedig mondának: Mit gondolunk mink avval? te lássad. 5. És elszórván a templomban az ezüst pénzeket eltávozék; és elmenvén felakasztá magát. 6. A papi fejedelmek pedig felszedvén az ezüst pénzeket mondának: nem szabad azokat a szentegygyháznak pénztárába bétenni; mivel vér' árra. 7. Tanátsot tartván pedig megvevék azokon a fazékas' mezejét a jövevények' temetésére. 8. Azért hivaték azon mező: hakeldamának az az vér' mezejének mind e mai napig. 9. Akkor bételjesedék, ami megmondatott Jeremiás próféta által ezen igékkel: És elvevék a harmintz pénzeket a megbetsűltettnek árrát, kit megbetsűlve vettek meg az Izrael' fiaitól. 10. És adák azokat a fazékas' mezejéért, amint az Úr rendelé nékem. 11. Jézus pedig a főtiszt előtt állván kérdezteték a főtiszttől: Te vagy-e a zsidók' királya? felele néki Jézus: Te mondod. 12. Es midőn vádoltatnék a papi fejedelmektől és vénektől, semmit nem felele. 13. Akkor monda néki Pilátus: Nem hallod-e: mennyit vallanak ellened? 14. És nem felele néki egygy szavára is úgy: hogy felette tsodálkoznék a főtiszt. 15. Az ünnepen pedig szokott vala a főtiszt a foglyok közzűl egygyet, kit a nép választana, szabadon botsátani. 16. Vala pedig akkor egygy hires foglya, ki nevezteték Barabbásnak. 17. Mikor azért egygybegyültenek vólna, monda Pilátus: Kit akartok, hogy elbotsássak néktek: Barabbást-e, avagy Jézust, ki Krisztusnak mondatik? 18. Mert tudja vala, hogy irigységből adták vólna őtet kézbe. 19. Midőn pedig az itélőszékben ülne, külde hozzá felesége izenvén: Ne avasd magadat amaz

igaznak ügyébe; mert sokat szenvedék ma álmomban annak miatta. 20. A papi fejedelmek pedig és vének rábeszéllék a népet: hogy Barabbást kérnék ki, Jézust pedig elvesztenék. 21. Szólván pedig a főtiszt monda nékik: Kit akartok, hogy néktek a kettő közzül elbotsássak? ők pedig felelének: Barabbást. 22. Monda nékik Pilátus: Tehát mit tselekedjem Jézussal, ki Krisztusnak mondatik? 23. Mondának mindnyájan: Feszittessék fel! Monda nékik a főtiszt: Tehát mi gonoszt tselekedet? De azok annál inkább kiáltának mondván: Feszittessék fel! 24. Látván pedig Pilátus, hogy semmit nem használna, hanem még nagyobb háborodás támadna; vizet vévén megmosá kezeit a nép előtt mondván: Ártatlan vagyok én ez igaznak vérétől; ti lássátok. 25. És felelvén az egész népség monda: Az ő vére mi rajtunk, és a mi fiainkon. 26. Akkor elbotsátá nékik Barabbást; Jézust pedig, minekutánna megostoroztatott vólna, kezeikbe adá, hogy felfeszittetnék. 27. Akkor a főtisztnek vitézei elvivén Jézust a tanátsházba, egygybegyűjték hozzá az egész tsoportot; 28. És levetkeztetvén őtet veres karmazsin szinű köpenyeget adának réá; 29. És tövisből koszorút fonván azt fejére tevék, és nádat adának jobb kezébe; és térdet hajtván előtte tsúfolják vala őtet mondván: Üdvözlégy zsidók' királya. 30. És rápökdösvén vevék a nádat, és avval fejét ütik vala. 31. És, minekutánna megtsúfolák őtet, kivetkezteték a veres köntösből, és felöltözteték tulajdon ruháiba, és kivezeték őtet, hogy felfeszittetnék. 32. Kiindúlván pedig találának egygy Simon nevű tzirénei embert; ezt kénszeriték, hogy utánna hordozná keresztjét. 33. És elérkezének azon helyre, melly Golgotának az az agykoponya' helyének neveztetik. 34. És adának néki innia epével egyelitett bort; de megizelitvén azt nem akará inni. 35. Minekutánna pedig felfeszité őtet elosztá ruháit kotzkát vetvén; hogy bételjesednék, ami

megmondatott a próféta által ez igékkel: Elosztak magoknak ruháimat, és az én köntösömre kotzkát vetének. 36. És leülvén őrzik vala őtet. 37. És feje felett feltevék ügyének okát leirva: Ez a Jézus a zsidók' királya. 38. Akkor felfeszittetének véle két gonosztévők; egygyik jobbról, másik balról. 39. Az ott elmenők pedig káromolják vala őtet hajtogatván fejöket és mondván: 40. Vah! te ki az Isten' templomát elrontod, és harmadnapra felépited azt: szabaditsd meg magadat; ha Isten' Fia vagy, szállj le a keresztről! 41. Hasonlóképen a papi fejedelmek is az irástudókkal és vénekkel egygyütt gúnyolódván mondának; 42. Egyebeken segitet, magán nem tud segiteni: ha Izrael' királya, szálljon le most a keresztről, és hiszünk néki; 43. Bizot Istenbe; most, ha akarja, szabaditsa meg őtet, mivelhogy azt mondotta: Isten' Fia vagyok. 44. Ugyan azt pedig hányák vala szemére a gonosztévők is, kik vele felfeszittettek vala. 45. Hat órától fogva pedig setétség lön az egész földön kilentz óráig. 46. És kilentz óra felé kiálta Jézus nagy szóval, mondván: Eli! Eli! lamma szabakthani? azaz: Én Istenem! én Istenem! mi okból hagyál el engem? 47. Némellyek pedig az ott állók közzül ezt hallván mondának: Illyést hivja ez. 48. És mindjárt oda futamodván egygy közzülök, szivó gombát vevén megtölté etzettel, és nádra szúrván innia ad vala néki. 49. A többiek pedig mondának: Hagyd lássuk, ha eljön-e Illyés, hogy megszabadittsa őtet. 50. Jézus pedig ismég nagy szóval kiáltván, kibotsátá lelkét. 51. És imé a templom' szőnyege ketté hasada felölről aljáig, és a föld megindúla, és a kősziklák megrepedezének. 52. És a koporsók megnyilának, és sok szenteknek testjeik, mellyek elaludtanak vala, feltámadának. 53. És kikelvén sirboltjaikból az ő feltámadásának utánna jövének a szent városba, és megjelenének soknak. 54. A százados pedig és a vele lévők

őrizvén Jézust, midőn látnák a földindúlást és azokat, a mellyek történének, igen megréműlének mondván: Bizony Isten' Fia vala ez! 55. Valának pedig ott sok aszszonyszemélyek is meszsziről nézvén, kik követik vala Jézust Galileából szolgálván néki. 56. Kik között vala Mária Magdolna, és Mária Jakabnak és Jósefnek annya, és a Zebedeus' fiainak annya. 57. Alkonyodván pedig jöve egygy Arimateából való Jósef nevű gazdag ember, ki maga is Jézusnak tanitványa vala. 58. Ez elméne Pilátushoz, és elkéré Jézus' testét. Akkor Pilátus parantsolá általadatni a testet. 59. És elvévén a testet Jósef bétakará azt tiszta gyóltsba. 60. És helyhezé azt kősziklába kivágott új sirboltjába. És nagy követ hengeritvén a sirboltnak ajtajához elméne. 61. Valának pedig ottan Mária Magdolna, s a másik Mária a sirboltnak ellenében ülvén. 62. Másodnap pedig, melly az ünnepi készületet követi, egygybegyülének Pilátushoz a papi fejedelmek és farizeusok, mondván: 63. Uram! emlékezünk, hogy ama hitető még éltében mondá: harmadnap múlva feltámadok. 64. Hagyjad meg azért: hogy őrizzék a koporsót harmadnapig; hogy valamiképen el ne jőjjenek tanitványai, és ellopják a testet, és azt mondják a kösségnek: feltámadot a halálból; és az utólsó tévelygés gonoszabb lészen az elsőnél. 65. Monda nékik Pilátus: vagynak őrálló vitézeitek, menjetek, őrizzétek, amint jónak vélitek. 66. Azok pedig elmenvén megerősiték a koporsót megpetsételvén a követ, és őröket állitván melléje.

Jegyzetek.

1: Azok is, kik éjjel jelen nem valának, egygybegyülvén meghatározák: hogy Jézusra Pilátus római főtiszttől halálos büntetés kivántassék.

2: Pilátus ugyan a siriai helytartótól (Lúk. II. 2.) függött, zsidóországban még is római főtiszt vala; ki a római tsászárnak jövedelmeire ügyelt, és a közbevetetlen törvényhatalmat a vérbirósággal egygyütt gyakorlá. Tudniillik; a zsidó nemzetnek királya lenni megszűnvén, és országa római tartománnyá válván vérhatalma sem vala többé.

3. 4: Júdás tökéletesen megvólt győződve az Úr Jézusnak ártatlansága felől; azért látván, hogy tsak ugyan erőszakos halállal fog kivégeztetni, lelkiismeretétől rettentetvén kétségbe eset, és nyúgodalmát többé sehol sem lelheté.

9. 10: Ezen jövendölés Jeremiás' prófétának könyvében nem találtatik, hanem Zakariás prófétánál XI. 12. 13. Ugyan ebből következik: hogy szent Máté valamint többször evangéliomában, úgy itt is, elhallgatván a tulajdon nevet, tsak prófétát emlitet, — azután később valaki Jeremiás' nevét a kéziratnak szélére feljegyzé, — ahonnan tovább a sorba béiktattaték. Bölts Hieronimus a negyedik századból bizonyitja: hogy ő a nazarenusoktól Jeremiás' prófétának neve alatt költött öt irást kapot, mellyben ezen igék találtattak; ezt olvasván tehát és igy megtsalattatván valaki a Jeremiás' nevét szent Máté' evangéliomába e helyen beszúrá, — melly a siriai, persiai, némelly régibb diák, és némelly görög kéziratokban itt nem olvastatik annak bizonyságúl: hogy az első kéziratokból is kihagyatott.

19: Pilátus' felesége bizonyosan többeket hitelesen hallot az Úr Jézusnak fedhetetlensége, bölts oktatásai, és tsodatételei felől, valamint elfogatását is mindjárt a történet után megérté; azért az ártatlan bölts hasznos tanitónak állapotján tűnődvén, és férjének a zsidó nemzet' nagyjai által következhető megtsalattatásától tartván azon az éjszakán félelmes álmokkal küzködék, mellyekre férjét is figyelmezteté.

24: A nyilványos kézmosás a régi nemzeteknél a belső ártatlanságnak, lelkiismeret' tisztaságának, a történtt gonosz tseleke-

detben való meg nem egygyezésnek bizonysága vala; amint kitetszik Mós. 5. XXI. 6. 7. Mivel tehát Pilátus előtt felette sok nép öszvegyülekezve vala, s a távolabb állók szavait nem hallhaták; a kézmosásnak előttök ismeretes jele által adá mindnyájoknak értésökre: hogy az ő helybehagyásával Jézus halállal nem büntethetik, hogy ő Jézust ártatlannak itéli.

32: Ezen ember talán szemfüleskedésből, újságlátáskivánásból, vagy szánakozásból keresztül fúrá magát a Jézust követő népen, és erőszakossága által egész az Úr Jézushoz juta; ezt neheztelve észrevévén és Jézusnak elerőtlenedését látván a katonák, a keresztnek hurtzolására kénszeriték őtet.

34: Azoknak, kik keresztre feszittettek, hogy a kinokat annyira ne érezzék, mirrhával elegyitett részegitő bort adának; ugyan azért az Úr Jézus, ki minden fájdalmakat teljes mértékben érezni, és ép elmével meghalni akart, azon italt tsak megizlelé, — de el nem fogadá. — Ezen bor a görögben etzetnek mondatik, mert ahhoz hasonló romlott bor vala.

35: A római törvény szerént azoknak, kik halállal büntettettek, ruháikat a vesztők oszták el magok között; ezt tselekedték Jézusnak ruháival is a római kinzók, de felső hoszszú köntösére kotzkát vetének, hogy kinek jusson közzülök. Igy teljesedék bé betű szerént, ami a XXI. Zsoltárnak 19. v. megjövendöltetett; melly zsoltár egészen az igértt Üdvözitőnek szörnyű kinszenvedéséről, és utánna való felmagasztalásáról szól.

37: Római szokás vala táblára irni a halálos itéletnek fő okát, és azon táblát a bűnös elött a vesztő helyre vitetni, ahol a kivégeztettnek feje felett felfüggesztetett. Pilátus elvétésből ugyan de még is igaz okat iratá fel Jézus halálának; mivel Jézus valóságosan mint a zsidóknak, és velek egygyütt minden embereknek fő Királyok Szabaditójok Üdvözitőjök szenvedet kinos halált, ámbár ezt a zsidó nemzetnek legnagyobb része hinni nem akará, s az Úr Jézusnak ezen vallásában mint ámitásban megbotránkozék, sőt halálos megbüntetésére elégséges okot láta.

41,-43: A zsidó papok, irástudók, farizeusok az Úr Jézusnak kettőt tulajdonitának vétekül, melly miatt vélekedésök szerént halált érdemlet: tudniillik, hogy Izrael' királyának, vagy is a régen igértt Üdvözitőnek, és hogy Isten' Fiának magát lenni vallá.

45: A mi számitásunk szerént déli 12. órától fogva délutánni három óráig tartot a szokatlan setétség, melly természetes napfogyatkozás nem lehetet; mivel a zsidók' húsvétje mindég holdtöltekor ünnepelteték, a midőn a természetnek rendje szerént a napnak fogyatkozása nem történhetik.

46: Ezen igék az XXI. Zsoltárnak, mellyben az Üdvözitőnek szörnyű kinszenvedése lefestetik, kezdetszavai, s a zsidó betű szerént annyit tésznek: én Istenem mi okból tagadtál meg tőlem minden segitséget, enyhűlést, vigasztalást? Jézus ugyan jól tudta okát, maga többször szólot következő kinos haláláról és annak okáról az emberi nemzetnek megváltásáról; hanem ezen igékkel azt akará bizonyitani: hogy maga azon kinos halálra, melly az érintett zsoltárban megjövendöltetett, semmi okot nem szolgáltatott, és azért nem önnön hanem mások' bűnei' botsánatjára szenved; — ismét hogy ő benne az isteni természet az emberi természetnek kinjait fájdalmait semmiben sem enyhitette könnyebbitette.

47: Mivel a zsidók azt vélék, hogy az Üdvözitőnek megjelenését Illyés fogja előzni; némellyek tsúfolódásból eltsavarák Illyés névre Jézus' szavait, amint a 49. versből kitetszik. Azonban lehetének ott külföldi zsidók is, kik már a zsidó nyelvet nem érték.

48: Ezen etzet nyujtatott Jézusnak, midőn Ján. XIX. 28. felkiáltot: Szomjúhozom; melly ital a vesztés' alkalmatosságával mindég készen tartaték a szenvedők' fájdalmainak enyhitésökre.

50: Jézusnak végső értelmes hangos felkiáltása vala: Beteljesedet! Ján. XIX. 28. Innét kitetszik: hogy Jézus egyedűl — az emberi nemzetnek megváltásáról gondoskodó — isteni Irgalmasság' rendelésének, és ennek következésében a régi ez igasságot illető jövendöléseknek teljesitésökre szenvedet, és halt meg; ismég: hogy Jézusnak testi halála is tsodálatos vala; mivel annyi kinok' kiállása, és három óráig négy szörnyű sebből kezeinek, és lábainak általfúrásjokból tartó vérzés után erős szóval, értelmesen és igy ép elmével, földi munkálkodásának és fáradozásának óhajtott befejezését kikiáltván adá ki lelkét.

51: A jerusalemi templomnak legtiszteletesebb részét a Szentek' Szentjét a többi résztől elkülönöző vastag szőnyeg épen az

Úr Jézusnak halálakor végig ketté hasadván arra figyelmezteté a zsidó nemzetet: hogy az ó szövetség' megszűnésének üdeje békövetkezet, — az emberi nemzetnek örök bóldogitását illető minden isteni rendelések az egész földön nyilván fognak hirdettetni, — ezután az e földről kiköltözött igazaknak lelkei egyenesen mennyországba, az Isten' ditsőségének helyébe, a valóságos szentek' szentjébe fognak bévezettetni. Zsid. IX. 7. 8. 11. X. 19. 20.

58: A felfeszitettek' testének a zsidóknál a földbe kellett temettetnie Mós. 5. XXI. 23. a napnak lemente előtt; mivel felette utálatosnak tartaték.

60: Arimatia' városában lakós Jósef nevű gazdag ember, mivel tőle kitelheték, Jerusalembe is készitete magának sirboltot; hogy ne talán a fő ünnepek' alkalmatosságával, midőn néki is az isteni tiszteletre Jerusalembe kell vala megjelennie, történvén halála, a közönséges temetőbe ne vitessék teste.

62: A szombatot előző nap készületnek nevezteték a zsidóknál; mivel akkor a szombatra eső munkát is előre elvégezni, s az ünnepre szükségeseket elkésziteni kell vala: azért a készület után való nap vagy is a szombati ünnep a mi péntekünknek estvéjén a napnak lealkonyodása után kezdődék.

65: Azon fegyveresek, kik a nemzeti templomnál őrt állának, a papi előljáróknak parantsolatjoktól függének; azért ezen katonáknak a Jézus koporsójának is harmadnapi őrzésére használásjokat Pilátus a hozzá folyamodó zsidó előljáróknak szabad tetszésökre bizá.

Világositó Hivatkozások.

2: Márk. XV. 1. — Lúk. XXIII. 1. — Ján. XVIII. 28. — — 5: AT. I. 18. — — 6: Márk. XII. 41. 43. — — 8: AT. I. 19. — — 11: Márk. XV. 2. — Lúk. XXIII. 3. — Ján. XVIII. 33. — — 16: Márk. XV. 7. — Ján. XVIII. 40. — — 17: Ján. XVIII. 36, 38. — — 19: Ján. XIX. 13. — — 20: Márk. XV. 11. — Lúk. XXIII. 18. — Ján. XVIII. 40. — AT. III. 14. — —

26: Ján. XIX. 16. — — 27: Zsol. XXI. 17. — Márk. XV. 16. — — 29: Ján. XIX. 2. — — 32: Márk. XV. 21. — Lúk. XXIII. 26. — Zsid. XIII. 13. — — 33: Márk. XV. 22. — Lúk. XXIII. 33. — Ján. XIX. 17. — — 35: Márk. XV. 24. — Lúk. XXIII. 34. — Ján. XIX. 23. 24. — — 39: Zsol. XXI. 8. CVIII. 25. — — 40: Ján. II. 19. — — 42: Bölts. II. 18. — — 43: Zsol. XXI. 9. — — 45: Márk. XV. 25. 33. — — 46: Lúk. XXIII. 34. 43. — — 50: Mát. XVI. 21. XVII. 9. — Márk. VIII. 31. — Ján. II. 21. X. 18. — — 51: Mós. 2. XXVI. 31. XXXVIII. 26. — Kro. 2. III. 14. — — 52: AT. IX. 40. 41. — Kor. 1. XI. 30. XV. 18. 20. — — 55: Mát. XIX. 1. — Lúk. VIII. 2. — — 57: Márk. XV. 42. 43. — Lúk. XXIII. 50. — Ján. XIX. 38. — — 60: Ján. XIX. 41. 42. — — 62: Ján. XIX. 14. — — 64: Mát. XII. 40. 45. — Pét. 2. II. 20.

XXVIII. RÉSZ.

Jézus koporsójából feltámad; megjelenik az ájtatos asszonyoknak, kik a koporsóhoz kijövének; a papi fejedelmek és farizeusok megvesztegetik a koporsó' őreit: hogy a Jézus' testét tanitványai által ellopattnak hirdessék; Jézus megjelenik tanitványainak Galileában egygy hegyen, és küldi őket minden nemzetekhez tanitásának hirdetésére, és azoknak, kik elfogadják, megkeresztelésökre.

1. A szombatutánni estve pedig a szombatnak első napjára virradván eljöve Mária Magdolna, és a másik Mária a koporsónak megszemlélésére. 2. És imé nagy földindúlás lön. Mert az Úr' angyala leszálla mennyből, és oda járúlván elhengerité a követ, és ráüle. 3. Vala pedig tekintete mint a villámás, és ruhája mint a hó. 4. A tőle való félelemnek miatta pedig elréműlének az őrök, és a halttakhoz hasonlók lőnek. 5. Felelvén pedig az angyal monda az aszszonyoknak: Ne féljetek ti; mert tudom, hogy Jézust,

ki megfeszittették, keresitek: 6. Nintsen itt, mert feltámada, amint megmondá. Jertek ide, lássátok a helyet, a-hová tétetett vala az Úr. 7. És sietséggel járván vigyétek hirűl tanitványainak: hogy feltámadot, és imé nálatok előbb elmégyen Galileába, ott meglátjátok őtet. Imé előre megmondottam néktek. 8. És sietve kimenének a sirboltból nagy félelem és öröm között futván, hogy tudósitanák a tanitványokat. 9. És imé! eleikbe jöve Jézus mondván: Üdvözlettek legyetek! Azok pedig hozzájárúlván megölelék lábait, és imádák őtet. 10. Akkor monda nékik Jézus: Ne félljetek, menjetek, jelentsétek meg atyámfiainak, hogy menjenek Galileába, ott látnak meg engem. 11. Kiknek elmenetelök után, imé némellyek az őrök közzűl jövének a városba, és megbeszéllének a papi fejedelmeknek mindeneket, amik történtek vala. 12. És egygybegyülvén a vénekkel tanátskozásjok következésében sok pénzt adának a katonáknak mondván: 13. Azt hireszteljétek: hogy tanitványai éjjel eljöttenek, és ellopák őtet, midőn mi aludnánk. 14. Es ha ez a főtisztnek fülébe mégyen, mi elhitetjük vele, és benneteket minden felelet' terhétől megmentünk. 15. Ők pedig a pénzt elvévén úgy tselekedének, amint tanitva valának. És ezen hir elterjede a zsidók között mind e mai napságig. 16. A tizenegygy tanitványok pedig elmenének Galileába a hegyre, ahová rendelte vala nékik Jézus. 17. És látván őtet imádák: némellyek pedig kételkedének. 18. És hozzájok közelitvén Jézus szóla nékik mondván: Minden hatalom adatott nékem mennyen, és földön. 19. Annakokáért elmenvén tanitsatok minden népeket keresztelvén őket Atyának Fiúnak és Szent Léleknek nevében: 20. Tanitván őket, hogy megtartsák mind azokat, valamiket parantsoltam néktek. És imé! Én veletek vagyok mindennap világ' végezetéig.

Jegyzetek.

1: A hétnek első napján hajnal' hasadásakor. A zsidók az egész hetet is szombatnak nevezék; ugyan azért szombat estvéjének mondák a hetet követő éjet, melly felvirradván egygyszersmind a következő szombatnak vagy is hétnek első napja lön.

2: Még minekelőtte az aszszonyok a sirbolthoz érkezének történék a koporsó' környékében földrengés, és egygy üdőben a sirboltnak nyilását fedező nagy kőtábla elvetteték. Márk. XVI. 3. 4. — Lúk. XXIV. 2. — Ján. XX. 1.

17: A kik kételkedtenek nem az apostolok közzűl valának, mivel ezek, mihelyest megláták Jézust mindjárt térdre esvén mint Isten' Fiát tisztelék; — hanem Pál apostolnak Kor. 1. XV. 6. bizonysága szerént az Úr Jézusnak hivei itt öt száznál többen jelen lévén, ezek közzűl némellyek, kik meszszebb álltanak, és olly tisztán nem láthaták az Üdvözitőt, mint a mellette lévő apostolok, — — ismét kik mind addig feltámadása után még nem látták, haboztanak: ha valljon valóságosan az Úr Jézus légyen-e az, ki megjelent előttök?

18,-20: Az Úr Jézus Krisztusnak mint isteni személynek az Atyával és Szent Lélekkel egygyütt teljes határtalan hatalma vagyon mennyen és földön; de mint az emberi nemzet' Üdvözitőjének különösen emberi természetére nézve is néki az Atyától hatalom adatott: hogy a világban tetszése szerént az embereknek bóldogitásjokra rendeléseket megállapithasson. Ezt előre botsátván ugyan ennek következésében nyomon parantsolá az általa felállitott anyaszentegygyháznak, az igasság' és szentség' országának e földön terjesztését, — anyaszentegygyháza' tagjainak felszentelését, — és egész tanitásának, melly mind a bóldogitó hitnek ágazatait, mind az erköltsi törvényeket, mind az erköltsi tökéletességben szűnetlen előmenetelre segitő hathatós eszközöket magában foglalja minden népek között, mig az utólsó itéletnek napja bé nem következik, szakadatlan hirdetését. Az Úr Jézus Krisztusnak mint az emberi nemzet' Üdvözitőjének ezen teljes hatalmáról szólanak a 109. Zsoltár, — és Szent Pálnak leveleiben több ki-

fejezések, igy: Kor. 1. XV. 25,-28. — Ef. I. 22. 23. — Filip. II. 5,-11. — Kol. I. 16,-19. II. 9. 10. — Zsid. I. 1,-3.

A 19. versben azon igék, — tanitsatok minden népeket, — a görög betű szerént annyit tésznek mint: téritsetek meg minden nemzeteket, — birjatok minden népeket tanitásomnak elfogadására követésére, — szerezzetek minden nemzetekből nékem tanitványokat hiveket, — terjeszszétek el az egész földön minden nemzetek között anyaszentegygyházamat. Ján. IV. 1. — AT. XIV. 21.

A melly vallásos foglalatosságot bévett szokás szerént magyarúl — keresztelésnek hivunk, az a görög és diák ezt kifejező szónak értelméhez képest vizbemártás, vizzel való megmosás: melly midőn az Úr Jézusnak szerzése szerént külsőképen vitetik végbe, az embernek ugyan akkor benne végbemenő belső erköltsi megigazúlását, minden vétektől megtisztúlását, megszentelését jelenti, valamint azt az isteni szerzésnek erejénél fogva eszközli is. AT. II. 38. XXII. 16. — Róm. VI. 3,-5. — Gal. III. 27. — Tit. III. 4,-6.

Az Atyának Fiúnak Szent Léleknek nevében megmosattatni a szent irások szerént annyit tészen mint: az Atyának Fiúnak Szent Léleknek egyenlő ditsőségére imádására vallására, — az Atyától Fiútól Szent Lélektől egyenlőképen származó új szövetségi tanitásnak követésére, nyújtott boldogitó eszközök' használására, — az Atyának Fiúnak Szent Léleknek egyenlő Irgalmassága ereje mindenhatósága által, — — — az Isten' országának e földön ugyan tagjává, mennyben pedig örökösévé elkülönöztetni, elválaszttatni, felszenteltetni Márk. XVI. 17. — Ján. III. 36. V. 23. XIV. 26. XVI. 13,-15. XVII. 3. — AT. III. 6. IV. 10. XIX. 2. 3,-6. — Kor. 1. XII. 4. 11. — Ján. 1. V. 13.

Mivel Krisztus Urunk azt akará, hogy anyaszentegygyháza az utólsó itéletnek napjáig tartson; Mát. XIII. 39. 40. XVI. 18. XXV.; és itt azt parantsolá, hogy minden népeknek hirdettessék tanitása, vagy is addig folytattassék ezen tanitásnak hirdetése, mig e földön emberek lakni fognak; — — állandó isteni segitségét tanitásának mindég eredeti épségében fentartására, és tévelygésnek belekeverése nélkül előterjesztésére nem tsak halandó tanitványainak, hanem az utánnok világ' végezetig következő tani-

tó anyaszentegygyházának is ugyan egygy kifejezéssel igéré; melly jeles igéretnek igasságát eddig már elteltt tizennyoltz keresztény századok bizonyitják.

Világositó Hivatkozások.

1: Márk. XVI. 1,-3. — Lúk. XVIII. 12. — Ján. XX. 11. — Kor. 1. XVI. 2. — Mát. XVII. 2. XXIV. 27. — — 5: Márk. XVI. 5. — Ján. XX. 12. — — 6: Lúk. XXIV. 5. — — 7: Mát. XXVI. 32. — Márk. XVI. 7. — — 19: Márk. XVI. 15.

JÉZUS KRISZTUSNAK

szent Márk által

irásba foglaltt

szent evangélioma.

Előszó.

Szent Márk születésére nézve zsidó, és pedig jerusalemi lakós vala; mint zsidó-Jánosnak-nevezteték, mellyet Márk névvel feltseréle: midőn keresztény, és szent Pálnak a pogányok' téritésében segédje lőn. AT. XII. 12. 25. XV. 37. 39. Szent Barnabással unoka testvér vala; kivel a pogányok' oktatására előbb ugyan szent Pálnak társaságában azután e nélkül több útakat tet. AT. XIII. 5. 13. — Kol. IV. 10. Ezen utazásaiban olly buzgósággal különbözteté magát, hogy Pál apostol őtet Rómában találván egygyütt munkálkodó társai közé számlálá Koloszszéba IV. 10. és Filemonhoz 23. v. küldött leveleiben. Márkot szent Péter is kedvellé és betsülé olly annyira: hogy első levelében V. 13. őtet fiának vagy is zsidó szokás szerént tanitványának nevezné; ugyan Péternek második leveléből I. 15. azt is lehet következtetni: hogy az ő tanitását, az ő felvigyázása alatt Márk Rómában irásban foglalá. Márknak apostoli utazásai valának, amint az új szövetségi szent irásokban ol-

vashatni: Jerusalemből Pállal, és Barnabással Antiokiába, — innét ugyan velek Tziprus szigetjébe, — Pisidiába és Pamfiliába, — és Atálián keresztül viszsza Antiokiába; ismég magával Barnabással Tziprusba, és később Rómába; Rómából negyedik századi bölts Euszébiusnak és Hieronimusnak az alexandriai keresztény gyülekezet' hagyományával egygyező bizonyitásjok szerént Pétertől Egiptomnak fő városába Alexándriába küldeték, ahol Néró római pogány tsászárnak uralkodása alatt a keresztény vallásnak, mellyet ott is több esztendőkig buzgóan hirdetet, igasságát erőszakos halállal kivégeztetvén vére ontásával erősité.

Harmadik és negyedik századi alexandriai Kelemen, Euszebius, Hieronimus, Epifanius, Nazianzi Gergely bizonyitják; hogy Márk Rómában megkérettetvén a keresztény hivektől, kikhez talán még akkor szent Máténak, és Lúkásnak könyvei el nem jutottak, az Úr Jézusnak történeteit Péter' apostolnak tanitásából leirá. Ugyan azért azon történeteket, mellyeket a pogányokból leginkább megtértt római keresztény hivek könnyen meg nem érthettek vólna, kihagyá könyvéből; illyenek: az Úr' Jézusnak nemzetsora, — a napkeleti bölcseknek Betlehemben megjelenésök, — a betlehemi gyermekeknek megöletésök, — a hegyen tartott hoszszú beszédnek része, — az irástudóknak és farizeusoknak megdorgáltatásjokból is nagy rész.

Ugyan azon okból több szavaknak a zsidóknál ismérétes értelmöket megmagyarázá, illyenek: mi tartatik *közönségesnek* és mitsoda szokást követnek régi hagyományból a mosogatásokban a farizeusok és utánnok a zsidók többnyire? VII. 2,-4. — mit tészen *Korban* VII. 11.? — minek hivták a zsidók a *szombatnak előtte való napot?* XV. 42.; — — azon Simont, ki Urunk' keresztjét hordozá nevezi Alexander és Rufus férjfiak' attyának XV. 21., mivel ezek akkor Rómában valának — Róm. XVI. 13. az Ur-

ban elválasztott Rufust és annyát különösen köszöntvén Pál apostol.

Mivel Rómában irá szent Márk evangéliomát, azt vélék némellyek: hogy diák nyelven botsátá ki azt. De a régi szent atyák közzűl senki sem emliti szent Márknak eredeti diák irását; közönségesebb is vala azon üdőben a görög, mint a diák nyelv; hogy pedig a mostani diák könyv forditás légyen, az tudva vagyon.

I. RÉSZ.

János tanit, és keresztel. Jézus Jánostól a Jordán' vizében kereszteltetik; azután a pusztában bőjtöl, és kisértetik; Galileában tanit; Simont, Andrást, és a Zebedeus' fiait Jakabot és Jánost magához apostoli hivatalra szólitja; két ördöngösökön segit; több betegeket gyógyit.

1. Kezdődik a Jézus Krisztusnak az Isten' Fiának evangélioma. 2. Amint irva vagyon Izaiás prófétánál: Imé elküldöm angyalomat a te ortzád előtt, ki elkészíti útadat előtted. 3. A pusztában kiáltónak szava: Készitsétek el az Úrnak útját, egyenesitsétek ösvényeit. 4. János a pusztában keresztel vala, és hirdeté a megtérésnek keresztségét a bünök' botsánatjára. 5. És kimenének hozzá egész Judeának tartománya, és Jerusalemnek minden lakósai, és megkereszteltetének tőle a Jordán' folyóvizében megvallván vétkeiket. 6. Jánosnak pedig öltözete teveszőrből vala, s öve bőrből ágyékai körűl, és sáskák és erdei méz valának eledele. És tanit vala, mondván: 7. Nálam hatalmasabb jön utánnam; kinek hogy leborúlván sarúi' szíját megoldjam,

méltó nem vagyok. 8. Én ugyan keresztellek titeket vizzel, az pedig keresztelni fog titeket Szent Lélekkel. 9. És lön: azon napokban jöve Jézus Galileának Názáret' városából, és megkereszteltetek Jánostól a Jordánban: 10. És mindjárt feljövén a vizből látá az egeket megnyilni, s a Lelket mint egygy galambot alászállani, és rajta maradni. 11. És szózat lön mennyekből: Te vagy az én szerelmes Fiam, kiben nékem kedvem telt. 12. És azonnal ösztönözé ötet a Lélek kimenni a pusztába. 13. És vala a pusztában negyven nap és negyven éjjel; és megkisérteték a sátántól; és a vad állatokkal vala, de angyalok szolgálának néki. 14. Minekutánna pedig kézbe adaték János, Galileába jöve Jézus hirdetvén az Isten' országának evangéliomát, és mondván: 15. Mivelhogy bételt az üdő, s elközelitet az Isten' országa, térjetek meg, és higyjetek az evangéliomnak. 16. És elmenvén a galiléai tenger mellett látá Simont és testvérjét Andrást hálójokat a tengerbe vetni, (mert halászok valának) és monda nékik Jézus: 17. Jőjjetek utánnam, és emberek' halászaivá teszlek titeket. 18. És tüstént elhagyván hálóikat követék ötet. 19. És egygy kevesé előbb menvén onnét látá Jakabot a Zebedeus' fiát, és Jánost annak testvérjét, kik hasonlóképen kötözgeték hálóikat a hajóban: 20. És mindjárt hivá őket; kik elhagyván a hajóban Zebedeus attyokat a béres szolgákkal követék ötet. 21. És bémenének Kafarnaumba; és haladék nélkül szombaton megjelenvén az imádság' házában oktatja vala a népet. 22. És álmélkodának tudományán; mert tanitja vala őket mint hatalommal biró, és nem mint az irástudók. 23. És vala az ők sinagógájokban egygy tisztátalan lélektől megszállott ember; ki felkiálta mondván: 24. Mi közünk nékünk veled názáreti Jézus! elveszteni jöttél-e bennünket? tudom, ki légy, az Istennek Szentje vagy. 25. És megfenyegetvén ötet Jézus monda: Némúlj meg, és menj ki ez emberből.

26. És szaggatván őtet a tisztátalan lélek, és nagy szóval felkiáltván kiméne belőle. 27. És tsodálkozának mindnyájan úgy, hogy kérdezkednének egygymás között mondván: Valljon mi dolog ez? valljon mitsoda új tudomány ez? mivel a tisztátalan lelkeknek is hatalommal parantsol, és engedelmeskednek néki. 28. És elterjede az ő hire mindjárt Galileának egész tartományában. 29. Mindjárt ezután kimenvén a sinagógából jövének Simonnak és Andrásnak házába Jakabbal és Jánossal egygyütt. 30. Simon' napa pedig hideglelésben fekszik vala; és tüstént megjelenték néki. 31. Ki hozzájárúlván megfogá kezét, és felemelé őtet: és azonnal elhagyá őtet a hideglelés, és szolgál vala nékik. 32. Mikoron pedig estve lön, naplemente után, vivének hozzá mindenféle betegeseket, és ördögöktől megszállattakat. 33. És az egész város szállásának ajtajához gyülekezék. 34. És meggyógyita sokakat, kik különféle nyavalyáktól háborgattattak, és sok ördögöket űze ki, és nem engedé őket szólni, mert ismérik vala őtet. 35. És korán virradóra felkelvén kiméne egygy puszta helyre, és ott imádkozék. 36. És követé őtet Simon, és a kik vele valának. 37. És mikor megtalálák őtet, mondának néki: Mindnyájan keresnek téged. 38. És monda nékik: Menjünk a közel való falukba és városokba, hogy ott is tanitsak: mert azon okból jöttem. 39. És tanita az ők sinagógáikban, és egész Galileában, és ördögöket űz vala. 40. És jöve hozzá egygy poklos ember esedezvén néki, és térdre borúlván előtte monda néki: Ha akarod, megtisztithatsz engem. 41. Jézus pedig könyörűlvén rajta kinyújtá kezét, és illetvén őtet monda néki: Akarom; tisztúlj meg. 42. És midőn ezt mondotta vólna, mindjárt távozék tőle a poklosság, és megtisztúla. 43. És erősen ráparantsolván tüstént elutasitá őtet; 44. És ezt mondá néki: Meglásd, hogy senkinek meg ne mond: hanem eredj, mutasd meg magadat a papi feje-

delemnek, és vidd fel megtisztúlásodért, amit Móses rendelt bizonyságúl nékik. 45. Az pedig elmenvén kezdé beszélleni és kihiresiteni a történetet úgy: hogy már nyilván bé nem mehetne a városba, hanem kivűl puszta helyeken kellene múlatnia, de oda is gyülének hozzá minden felől.

Jegyzetek.

1, 3: A görögben a második vers igy találtatik: *A mint irva vagyon a prófétáknál.* Tsak ugyan az ó szövetségi szent irásból említett igék két próféta' könyvéből hozatnak elő, tudniillik, a második vers Malákiásnak III. 1. a harmadik vers pedig Izaiásnak XL. 3. verse. Azonban nem tsak a diák, hanem a régi siriai, koptus és örmény forditások is, mellyek mind a görögből készültenek, megtartják Izaiás' nevezését, ki mint Malákiásnál régibb és jelesebb próféta a másiknak elhallgatásával is neveztetheték annyival inkább: mivel mind a két jövendölésnek tsak egygy a tárgya s értelme, s az újabb ama régiebbnek tsak világosabb kifejtése. Ezen három versnek értelme: Az Úr Jézusnak az Üdvözitőnek, ki az Istennek valóságos Fia élettörténetei kezdődnek keresztelő Jánosnak küldetésével, mellyről Malákiás, és Izaiás próféták által igy szóla hajdan az Isten: Elküldöm az Üdvözitőnek általam választott és rendeltt előkövetjét, ki az Üdvözitőnél hamarább megjelenvén annak, és tanitásának hasznos elfogadására az Izrael' fiainak szivöket fogja szeliditeni, alkalmatositani, készitgetni, mint a fejedelemnek jövetelét hirdető, s azért mindenütt az utaknak igazitásjokat sürgető követ.

4: A zsidók is megmosák vizzel azokat, kik a pogányok közzül a Móses' törvényére, az ó szövetségi vallásra állottanak, és annak követésére kötelezék magokat; de ezen megmosás tsak a törvényes tisztaságnak, vagy is, a zsidókkal való társalkodásra, és minden ó szövetségi vallásos szertartásokban való részesülésre nyertt alkalmatos voltnak jele vala. Ellenben keresztelő János azokat, kiket a Jordán' vizébe mártot, arra kötelezé: hogy vétkeiket bánják meg, erkölcseiket jobbitsák, igaz megtérésöket jóságos

selekedetek által bizonyitsák, hogy igy az új szövetségnek kegyelmeiben részesülhessenek, Isten előtt megigazúljanak, megszenteltessenek, a jövendő bóldogságnak örökösi lehessenek.

8: János maga bizonyitá: hogy nagy különbség légyen az ő s az Üdvözitőnek keresztsége között; mert az Úr Jézus Krisztustól szerzett keresztség által Szent Lelket belső megigazúlást megszentelést nyernek a hivek, — melly végre a János keresztsége nem használt.

11: Máté a mennyből hallott szózatot igy kezdi: *Ez az én szerelmes Fiam;* — Márk és Lúkás pedig: *Te vagy az én szerelmes Fiam.* Azonban mind a két kifejezésnek egygy az értelme; s innét kitetszik: hogy az evangelisták nem annyira az egygyes szavakra, mint az igaz értelemre vigyáztanak; midőn különképen hozzák elő ugyan azon egygy mondást. Lehet ugyan azt is állitani: hogy mind a két kezdet hallaték mennyből, mellynek egygyike Mátétól, a másika Márktól és Lúkástól jegyezteték fel.

12: Szent Márk könyvében gyakran előjönnek amaz igék: *És mindjárt.* De ezen szavakkal a szerző nékie tulajdon irásmódja szerént tsak azt jelenti: hogy az utólszor vagy is legközelebb emlitett történet után a nyomon következőig nem vél mást előhozásra szükségesnek lenni.

24: A görögben azon igéket: *Mi közünk méklünk veled* — fájdalmat és ütközést jelentő: *Ah* vagy *Jaj* szótska előzi. A gonosz lelkek tudniillik attól féltek, és azt fájlalák: hogy az Üdvözitő által az embereken való hatalmoktól egészen vagy nagy részben megfoszttatnak, és a pokolnak mélységébe viszszaküldetnek, oda bérekeszttetnek.

34: Jézus a gonosz lelkeket felőle szólni nem engedé: mert az ő tanúbizonyságokkal élni nem akart, — akkor még az ő isteni méltósága' kihirdetésének nem vala alkalmatos üdeje, — nem akara okot szolgáltatni az irigy farizeusoknak, hogy őtet a gonosz lelkekkel való társalkodás és egygyetértés felől az egygyügyű nép előtt vádolhassák, ámbár az ördög' hatalmának rontására intéztetnék minden törekedése.

43: A poklosságtól megszabaditott embernek keményen megparantsolá Jézus: hogy mennél előbb teljesitse, ami illy esetben Móses által rendeltetett, és magának bizonyságlevelet szerezzen,

az egygyházi elöljárótól; addig pedig tsodálatos meggyógyitását senkinek se beszéllje. Ezt tselekedte az Úr Jézus; hogy ne vádoltathassék a Móses' törvényének megvetése felől, — és hogy bizonyságlevél által hitelesittessék azon embernek előbbi poklossága.

45: Mivel az első felhevülésben kiki a tsodatévő tanitót látni kiváná, egygynehány napot a magánosságban akara tölteni Jézus az illyetén szemfüleskedésnek úgy is erköltsi haszna nem lévén. Azonban ott is felkeresék őtet.

Világositó Hivatkozások.

3: Mát. III. 3. — Lúk. III. 4. — Ján. I. 23. — — 5: Mát. III. 5. — — 6: Mós. 3. XI. 22. — Mát. III. 4. — — 7: Mát. III. 11. — Lúk. III. 16. — Ján. I. 27. — — 8: AT. I. 5. II. 4. XI. 16. XIX. 4. — — 10: Lúk. III. 22. — Ján. I. 32. — — 11: Mát. III. 17. — Lúk. III. 22. — — 12: Mát. IV. 1. — Márk. II. 8. IV. 5. VI. 45. — Lúk. IV. 1. — Róm. VIII. 14. — Gal. V. 18. — — 13: Mát. IV. 2,-11. — — 14. 15: Dán. IX. 25. — Mát. III. 2. IV. 12. — Lúk. IV. 14. — Ján. IV. 43. — Gal. IV. 4. — Ef. I. 10. — — 16: Mát. IV. 18. — Lúk. V. 2. — — 17: Mát. IV. 19. — Ján. I. 35,-43. — — 20: Mát. IV. 21. 22. — — 21: Mós. 2. XX. 8. 10. 11. — Mát. IV. 13. — Lúk. IV. 31. — — 22: Mát. VII. 28. — Lúk. IV. 32. — — 23: Mát. X. 1. — Lúk. IV. 33. — — 24: Kir. 2. XVI. 10. — Dán. IX. 24. — Mát. VIII. 29. — Lúk. VIII. 31. — Ján. II. 4. — AT. II. 27. IV. 27. — — 25: Mát. XII. 16. — — 26: Márk. IX. 26. — Lúk. IX. 39. — — 27: Mát. IX. 33. — — 29: Mát. VIII. 14. — Lúk. IV. 38. — Ján. I. 41. — — 32: Mát. VIII. 16. — — 33: Mát. III. 5. — — 34: Mát. XII. 24. — Lúk. IV. 41. — — 35: Lúk. IV. 42. — — 40: Mát. VIII. 2. — Lúk. V. 12. — — 44: Mós. 3. XIV. 2.

II. RÉSZ.

Jézus meggyógyít egygy inaszakadt embert, és megbotsátja bűneit; megtzáfolja az őtet káromlásról vádoló irástudókat, hivja Mátét tanitványai közé; vámszedőkkel egygy asztalnál eszik, és ezen tselekedetét a gúnyolódások ellen védelmezi, valamint tanitványait is, kik nem bőjtölének, és szombaton kalászokból búza szemeket szedének.

1. Ismég béméne Kafarnaumba egygynehány napok múlva. 2. És meghallák, hogy szállásán vólna, s egygybegyülének sokan úgy: hogy az ajtó előtt való helyen sem férnének el, és hirdeti vala nékik a tudományt. 3. És jövének hozzá egygy inaszakadttat hozván, kit négyen hordoznak vala. 4. És nem vihetvén azt elejébe a sokaságnak miatta felbonták a fedelet, ahol vala, és megnyitván alábotsáták a nyoszolyát, mellyen az inaszakadt fekszik vala. 5. Látván pedig Jézus hitöket monda az inaszakadtnak: Fiam megbotsáttatnak néked bűneid. 6. Valának pedig ott némellyek az irástudók közzűl ülvén és imigyen gondolkodván szivökben: 7. Mit beszéll ez igy? e káromkodik. Kitsoda botsáthatja meg a bűnöket, hanem egyedűl Isten? 8. Mindjárt megtudván Jézus bélátó Lelke által hogy igy gondolkodnának magokban, monda nékik: Mit hánytorgatjátok ezeket szivetekben? 9. Mi könnyebb? azt mondani-e az inaszakadtnak: megbotsáttatnak vétkeid? avagy mondani: kelj fel, vedd fel nyoszolyádat, és járj? 10. Hogy pedig meggyőződjetek a felől: hogy az Ember' Fiának vagyon hatalma a földön a bűnök' megbotsátására: (monda az inaszakadtnak) 11. Mondom néked: kelj fel, vedd fel nyoszolyádat, és eredj haza. 12. És az tüstént felkele, és felvévén ágyát elméne mindenek' láttára, úgy:

hogy tsodálkoznának mindnyájan, és ditsőitenék az Istent mondván: mert soha sem láttunk illyeneket. 13. Ismét kiméne a tenger mellé, és mindenféle nép jöve hozzá, és tanitja vala őket. 14. Midőn pedig általmenne, látá Lévit az Alfeus' fiát a vámon ülni, és monda néki: Kövess engem! És felkelvén követé őtet. 15. És lön, midőn letelepednék annak házában, sok publikánusok, és bűnösök egygyütt letelepedének Jézussal, és tanitványaival; mert sokan valának, kik követék őtet. 16. Az irástudók és farizeusok pedig látván hogy a publikánusokkal, és a bűnösökkel ennék, mondának tanitványainak: Miért eszik és iszik mesteretek a publikánusokkal és bűnösökkel? 17. Ezt hallván Jézus monda nékik: Nem szükséges az egészségeseknek az orvos, hanem a betegeknek; mert nem jöttem hivni igazakat, hanem bűnösöket. 18. És jövének hozzá János' tanitványai, és farizeusok, kik bőjtölnek vala, és mondának néki: Miért bőjtölnek János' tanitványai s a farizeusok, a te tanitványaid pedig nem bőjtölnek? 19. És monda nékik Jézus: Valljon bőjtölhetnek-e a menyegzős vendégek, mig velek vagyon a vőlegény? valamig a vőlegénynek társaságában múlatnak, nem illik bőjtölniek. 20. Eljönnek pedig a napok, mikor elvétetik tőlök a vőlegény, és akkor az azutánni napokon fognak bőjtölni. 21. Senki új posztófoltot nem varr az ótska köntösre; mert különben az új toldás megszakasztja az avúltat, és nagyobb szakadás következik. 22. És senki új bort nem önt ó tömlőkbe; mert különben meghasitja a bor a tömlőket, és a bor kifoly, és a tömlők elromlanak: hanem új bort új tömlőkbe kell tölteni. 23. És történék ismég: hogy, midőn az Úr szombatnapon a vetések között járna, tanitványai mentökben buzafejeket szaggatnának. 24. A farizeusok pedig mondának néki: Imé! miért tselekszik azt szombaton ami nem szabad? 25. És felele nékik: Soha sem olvastátok-e, mit tsele-

kedet légyen Dávid, mikor megszorúlt, és mind ő, mind kiséröi megéhezének? 26. Hogyan ment bé az Isten' házába Abiatár főpapnak üdejében, és hogy a bémutatásnak kenyereit megette, s a vele lévőknek osztogatta, mellyeket nem vala szabad másoknak megenni, hanem tsak a papoknak? 27. És monda nékik: A szombat az embernek javára szerezteték, nem pedig a szombatnak megtartása végett teremteték az ember. 28. Annakokáért az Embernek Fia a szombatnak is Ura.

Jegyzetek.

4: A napkeletiek' házainak lapos fedelök vagyon, mellyre mind az utszáról, mind a felső lakhelyből léptsőkön fellehet menni; ugyanazért a felső szobából ajtó nyilik a fedelre, mellyet felbontani felemelni kell vala az inaszakadtnak lebotsátása végett.

7: Az Úr Jézusig senkinek sem adatott az emberek közzül hatalom a bűnök' megbotsátására; de az Úr Jézus által sem közölteték ezen hatalom a törvényes egygyházi előljárókkal úgy: hogy a bűnösöket vétkeik' megvallása, és belső töredelmes bánatjoknak külső nyilatkoztatása nélkül feloldozhassák; — amint a szivbe bélátó isteni Üdvözitő tselekedék.

13: A galiléai tengerhez.

15: A vámszedők és nyilvános hűnösök ez alkalmatossággal számosan kisérék Jézust.

18: Ezen szemrehányásra okúl szolgálhatot: hogy épen azon napon a farizeusok és János' tanitványai bőjtöt tartván az Úr Jézus' tanitványait a napnak lenyugvása előtt falatozni szemlélnék.

21. 22: A farizeusoknak ó szokásaik az új szövetségre nem illenek; az új szövetségben új rendszabás fog megállapittatni.

27. 28: Mivel Urunknak kérdésére a farizeusok feleletet nem adának; folytatá beszédjét bizonyitván: hogy az Isten hetedik napon megszűnvén új tárgyak' teremtésétől annak emlékezetére min-

den hetedik napon a testi munkától szünetet engede az embernek, mellyet különösen lelki hasznára s Isten iránt köteles hálaadatosságának külső tisztelet által kijelentésére kell forditania az embernek; de ugyan azért nem akaratja Istennek: hogy a testi nyúgodalom' napja az ember' testének az éhezés által ártalmára váljék. E lévén a szombat' szerzésének oka, annak minden munka nélkül megülésén szükségben tágitani hogy ne vólna hatalma az új szövetség' szerzőjének?

Világositó Hivatkozások.

1: Mát. IX. 1. — — 3: Lúk. V. 18. — — 4: Mát. XXIV. 17. — Lúk. V. 19. — AT. I. 13. XX. 8. — — 5: Mát. IX. 2. — — 6: Mát. IX. 3. 4. — — 7: Jób. XIV. 4. — Iz. XLIII. 25. — — 8: Mát. IX. 4. — Lúk. V. 22. — — 11: Mát. IX. 5,-7. — — 12: Mát. IX. 8. 33. — — 14: Mát. IX. 9. — Lúk. V. 27. — — 17: Mát. IX. 11,-13. — Tim. 1. I. 15. — — 18: Mát. IX. 14. — Lúk. V. 33. — — 19: Mát. IX. 15. — — 20. 22: Mát. IX. 15,-17. — Lúk. V. 35,-39. — — 23: Mát. XII. 1. — Lúk. VI. 1. — — 25: Kir. 1. XXI. 6. — Mát. XII. 3. 4. — — 26: Mós. 3. XXIV. 9. — — 27: Mós. 1. II. 1,-3. — Zsid. IV. 4. 9. 10. — — 28: Mát. XII. 8.

III. RÉSZ.

Jézus egygy embernek elszáradott kezét meggyógyítván a vesztére törekedő farizeusok és herodiánusok előtt félre áll; de nagy sokaság követvén őtet számos nyavalyásoknak visszszaadja egészségöket. Tizenkét tanitványai megneveztetnek, kiket tanitói hivatalra elválaszt. Az ördögök' fejedelmével való tzimborázásról őtet vádoló farizeusokat megtzáfolja, és megfenyegeti. Annyától kerestetvén azt mondja annyának és attyafiának lenni, ki Isten' parantsolatját teljesiti.

1. Ismég béméne a sinagógába, ahol egygy megszáradott kezű ember találtaték. 2. És ráfigyelmeznek vala, ha szombaton gyógyitana-e? hogy elvádolhatnák őtet. 3. És monda a megszáradott kezű embernek: Állj ki a középre. 4. És kérdé őket: Szabad-e szombatokon jól vagy gonoszúl tselekedni? szabad-e élő embert bajától megmenteni vagy megölni? Azok pedig hallgatnak vala. 5. És nehezteléssel körűlnézvén őket, és megszomorodván szivök' vakságán szóla az embernek: nyújtsd ki kezedet. És kinyújtá, s olly épséget nyere keze mint a másik. 6. Kimenvén pedig a farizeusok a herodiánusokkal mindjárt tanátsot tartának ellene, hogyan kellene őtet elveszteniek? 7. Jézus pedig tanitványaival eltére a tengerfelé, és sok sereg követé őtet Galileából, és Judeából, 8. És Jerusalemből, és Idumeából, és a Jordánontúlról, és Tirusnak Szidonnak környékéből nagy sokaság hallván tselekedeteit hozzájövének. 9. És meghagyá tanitványainak: hogy egygy hajótskát készen tartanának számára, a sereg' tolongásának kikerűlésére. 10. Mert sokat gyógyitván rárohanának, hogy illethetnék őtet, mind azok, kik nyavalyákban sinlődének.

11. És a tisztátalan lelkektől megszállottak meglátván őtét leborúlának előtte, és kiáltának mondván: 12. Te vagy az Istennek Fia! És erősen megfenyegeté őket, hogy ki ne jelentenék őtet. 13. És felmenvén egygy hegyre hiva magához, a kiket ő akara, és jövének hozzá. 14. És azt rendelé: hogy tizenketten lennének vele, kiket elküldhessen tanitani; 15. S ada nékik hatalmat betegségek' gyógyitására, s ördögök' kiűzésére. 16. És választá Simont, kit Péternek neveze. 17. És Jakabot a Zebedeus' fiát, és Jánost Jakab' testvérjét, és ada nékik Boanerges nevezetet, ami annyi mint: mennydörgés' fiai. 18. És Andrást, és Filepet, és Bertalant, és Mátét, és Tamást, és Jakabot Alfeus' fiát, és Taddeust, és a kánai Simont, 19. És Iskariotes Júdást, ki is elárrúlá őtet. 20. És szállásokra menének; ismég pedig egygybegyüle a sokaság annyira, hogy kenyeret sem lehetne enniek. 21. Ezeket midőn hallották vólna attyafiai, előjövének, hogy elvinnék őtet; mert az mondaték felőle: hogy eszétől eltávozot. 22. Az irástudók pedig, kik Jerusalemből alájöttek vala, mondának: hogy Belzebub vagyon benne, és, hogy az ördögök' fejedelme által űzi ki az ördögöket. 23. És öszvegyűjtvén őket hasonlatosságokban szóla nékik: Hogyan űzheti ki a sátán a sátánt? 24. Ha egygy ország magában meghasonlik, nem állhat meg azon ország. 25. És ha egygy háznép maga ellen meghasonlik, nem lehet azon ház állandó. 26. Ha tehát a sátán maga ellen feltámadand, meghasonlik, és meg nem állhat, hanem vége szakad. 27. Senki sem ragadhatja el a hatalmasnak edényeit házába bémenvén, hanem ha előbb a hatalmast megköti, hogy azután feldúlhassa házát. 28. Bizony mondom néktek: hogy minden vétkek megbotsáttatnak az embereknek, még a szidalmazások is, mellyekkel karomkodnak; 29. De a ki a Szent Lélek ellen káromkodik, az örökre nem nyer botsánatot, hanem öröké

fogja viselni vétkének terhét. 30. Tudniillik azt mondák: hogy tisztátalan lélek szálot beléje. 31. És megjelenének annya s attyafiai, és kivűl megállván küldének hozzá hiván őtet. 32. De környűlülvén őtet a nép hirűl hozák néki: Imé anyád és attyafiaid kivűl vagynak és keresnek téged. 33. És felelvén nékik monda: Kitsoda az én anyám, és kik az én atyámfiai? 34. És körűltekintvén azokat, kik ő körűle ülnek vala monda: Imé az én anyám és az én atyámfiai. 35. Mert valaki az Isten' akaratját teljesitendi, az nékem ötsém, és húgom, és anyám.

Jegyzetek.

1: Kafarnaum' városában a legközelebbi szombaton szokása szerént béméne az imádság' házába.

2: A jelenlévő farizeusok vigyázának Jézusra: valljon fogja-e naplemente előtt gyógyitani az ott találkozó elszáradott kezű embert.

4: Szabad-e szombaton jót tselekedni vagy nem? mi illik inkább a szombatnak megszenteléséhez: egygy nyomorék embernek teljes épséget szerezni, s úgy földi életét szerentsésebbé bóldogabbá tenni, vagy egygy ártatlan sőt hasznos embernek vesztére földi életétől megfosztására törekedni? Tudniilik: a farizeusok tsak azért leskelődének leginkább szombatokon az Úr Jézus után: hogy őtet az ünnepszegésről vádolhassák, ha a betegek' gyógyitásával foglalatoskodnék, és igy mint ünnepszegő megöletessék. Mós. 2. XXXI. 14. Ámbár ezen törvényben nem a betegek' gyógyitása, hanem a szolgai munka tilalmaztatnék.

17: Boanerges zsidó öszszó e kettőből: *Beni ragesch*; az az *mennydörgés' fiai*. Tudniillik: előre látá az Úr Jézus, hogy ezen tanitványai a keresztény vallásnak terjesztésében különös béható buzgósággal és ékes szólással fognak foglalatoskodni. Ide járúl: hogy buzgóságoktól elragadtatván Lúk. IX. 54. tüzet kivántak egygykor botsáttatni az égből: melly megemészsze Samariának

azon lakósait, kik az Úr Jézust utazásában szállásra béfogadni nem akarák. De másképen is megkülönbözteté Jézus ezen két tanitványt, és több jelesebb történetek' szemlélésére maga mellé vevé őket.

21: Mivel az Úr Jézusról ellenségei, hogy a nép előtt tekéntetét elrontsák, azt hirdeték: hogy megtébolyodot vólna; nemzetségéből való bátor távolabb attyafiai Názáretből jövének Kafarnaumba: hogy őtet honnyokba viszsza vigyék, és a további betstelenitésnek veszedelméből kimentsék.

29: Mivel az Úr Jézus Istentől küldetését, tanitásának igasságát, isteni méltóságát, az általa hirdetett vallásnak az örök üdvösség' elnyerésére az új szövetségben szükségét tsodatételek által bizonyitá; valakik gonosz megáltalkodásból ezen szembetűnő tagadhatatlan természetfeletti tsodákat is az ördög' hatalmának és béfolyásának, bátor annak egyedűl rontására törekednék az Úr Jézus, tulajdoniták: azok már megtérésöknek magok bévágák útját, — az Isten' kegyelmére érdemetlenekké lőnek, — meg nem térvén megáltalkodásjoknak tsak öröké tartó büntetéseket várhaták.

30: Ezeket azért hozá elő az Úr Jézus, mivel azt rebesgeték felőle, avval rágalmazák őtet: hogy a gonosz lélek megszállotta őtet. Ezen szidalmat akará megtzáfolni.

35: Valahányszor Jézusnak annya, vagy attyafiai emlittettek, haladék nélkűl más tárgyra fordità beszédjét; mivel nem annyira emberi mint isteni természetére vala szükséges az őtet hallgató népet figyelmeztetni.

Világositó Hivatkozások.

1: Mát. XII. 9,-14. — Lúk. VI. 6. — — 4: Mát. XVI. 26. — — 8: Jós. XV. 1. 21. — Mát. III. 5. — — 10: Mát. VIII. 16. 17. IX. 21. XIV. 36. — Lúk. VII. 21. — — 11: Lúk. VI. 18. 19. — — 13: Mát. X. 1. — Lúk. VI. 13. — — 14: Mát. X. 1. 5. 7. — Lúk. VIII. 1. — Ján. XV. 15. 16. XVII. 8. 14. — AT. I. 21. 22. — — 17: Mát. X. 2. — — 21: Mát. XII. 46. 47. XIII.

55. 56. XXVIII. 10. — Lúk. VIII. 19. 20. — Ján. VII. 5. — — 22: Mát. IX. 34. X. 25. XI. 18. XII. 24. — Ján. VIII. 52. X. 20. 21. — — 23: Mát. XII. 26. — TJ. XX. 2. — — 28: Mát. XII. 31. — Lúk. XII. 10. — Ján. 1. V. 16. — — 29: Mát. XII. 32. 33. XVI. 16. XXV. 46. — — 31: Mát. XII. 46. — Lúk. VIII. 19. — — 35. Mát. XII. 48. 49. — Lúk. XI. 28. — Ján. II. 4. XIX. 26.

IV. RÉSZ.

Jézus különféle hasonlatosságokat hoz elő a magvetőről, az égő gyértyáról, a mustármagról; általevez a Genezaret' tengerén tanitványaival, és itt letsendesiti a támadott szélvészt.

1. Ismég tanitani kezde a tenger mellett, és sok nép egygybegyüle hozzá úgy, hogy a hajóba bémennie s ott a tenger felett leülnie kellene, az egész sereg pedig a tenger mellett a szárazon állana. 2. És sokra tanitá őket hasonlatosságokban, és monda nékik beszédjében: 3. Halljátok! imé kiméne a magvető magot vetni. 4. És midőn vetne: némelly esék az út mellé, s eljövének az égi madarak, és megemészték azt; 5. Némelly pedig esék köves helyre, ahol nem vala sok földje, és mindjárt kikele, mivel hogy nem vala mélyen a földben: 6. És mikor a nap sütni kezde, elhevüle, és nem lévén gyökere elszárada; 7. És némelly a tövisek közé esék, és felnevekedvén a tövisek elfojták azt, és gyümöltsöt nem terme; 8. És némelly jó földbe esék, melly kikelvén és felnevekedvén gyümöltsöt hoza némellyik harmintz, némellyik hatvan, némellyik száz annyit. 9. És utánna veté: A kinek vagynak fülei a hallásra, hallja! 10. És mikor magánosan vólna, kérdék tőle azok, kik tizenketten vele valának, a hasonlatosságnak értelmét. 11. És monda nékik: Néktek adaték tudnotok az

Isten' országa' titkát; azoknak pedig, kik kivül vagynak, mindenek hasonlatosságokban terjesztetnek elejökbe: 12. Hogy szemeikkel látván ne lássanak, és füleikkel hallván ne értsenek, hogy valamikor meg ne térjenek, és megbotsáttassanak nékik bűneik. 13. És monda nékik: Nem értitek-e ezeń hasonlatosságot? tehát miképen fogjátok a többi hasonlatosságokat megérteni? 14. A ki vet, az igét veti. 15. Az út félen azok; ahol az ige kihinttetik, és, mihelyest hallandják, tüstént eljön a sátán, és elragadja az ők szivökbe vettetett igét. 16. Hasonlóképen kik a kövesre vettetnek, azok: kik hallván az igét mindjárt örömmel fogadják azt; 17. De gyökeret bennek nem vervén tsak üdeigleniek; azért támadván háborúság és üldözés az igének miatta, legottan megbotránkoznak. 18. És mások a tövisek közé vettetnek: tudniillik azok, kik az igét hallgatják, 19. De a világi gondok, és a gazdagságnak, és egyéb tárgyak' kivánása bennek elfojtják az igét, és gyümöltstelené válik. 20. És a kik jó földbe vettettek, azok, kik az igét hallják, és béveszik, és gyümöltsöznek részszerént harmintz, részszerént hatvan, részszerént száz annyit. 21. És monda nékik: Valljon azért hozatik-e elő a gyértya, hogy a véka alá vagy az ágy alá tétessék? nem azért-e, hogy a gyértyatartóra helyheztettessék? 22. Mert nintsen semmi elrejtve, mellynek kinyilatkoztatnia nem kellene; és semmi sem történt, hogy titokban maradjon, hanem hogy nyilvánságra jöjjön. 23. Kinek vagynak fülei a hallásra, hallja! 24. Jól eszetekbe vegyétek, szóla tovább nékik, a miket hallotok. A minő mértékkel mértek, avval mérettetik viszsza néktek, sőt felyűl is adatik néktek. 25. Mert a kinek vagyon, annak adatik; attól pedig, a kinek nintsen, amie vagyon is, elvétetik. 26. És monda: Az Isten' országának ollyan az állapotja; mint mikor az ember, magot vet a földbe, 27. És elaluszik, és felkel éjjel, és nappal,

és a mag kitsirázik, és felnevekedik a nélkül, hogy tudna róla. 28. Mert magától gyümöltsöz a föld először füvet, azután kalászt, azután teljes búzát a kalászban. 29. Mihelyest pedig megérleli a gyümöltsöt, mindjárt sarló botsáttatik belé, mert elérkezet az aratás. 30. És folytatá beszédjét: Mihez hasonlitsuk az Isten' országát? avagy minémű ábrázolással vessük azt egygybe? 31. Valamint a mustármag, midőn a földbe vettetik, kissebb minden magoknál, mellyek a földbe hinttetnek; 32. De minekutánna elvettetett, felnevekedik, és nagyobbá lészen minden bokroknál, és nagy ágakat ereszt úgy; hogy árnyéka alatt az égi madarak ellakhatnak. 33. És efféle sok hasonlatosságokban terjeszté elejökbe tanitását, amint a hallgatásra alkalmatosok valának. 34. Hasonlatosság nélkül pedig nem szól vala nékik. De az ő tanitványainak külön mindeneket megmagyaráz vala. 35. És még azon nap, midőn már estve lön, monda nékik: Evezzünk által a másik partra. 36. És elbotsátván a sereget, elevezének vele úgy, amint a hajóban vala; és más hajók is követék őtet. 37. És nagy szélvész támada, és habokat hány vala a hajóba, úgy, hogy már megtelnék a hajó. 38. Ő pedig a hajónak hatúlsó részében egygy vánkoson aluszik vala; és felkölték őtet, és mondának néki: Tanitó! nem gondolsz-e vele, hogy elveszünk? 39. És felkelvén megfenyegeté a szelet, és monda a tengernek: Hallgass, némúlj meg! és megszűnék a szél, és nagy tsendesség lön. 40. És monda nékik: Miért vagytok félénkek? még sints-e hitetök? és felette igen megfélemlének, és mondának egygymásnak: Kinek véled ezt lenni, mivel a szél is a tenger is engedelmeskednek néki?

Jegyzetek.

9: Valaki szereti az igasságot hallani, gondolkodjék e felől.

11,-13: Mintha mondotta vólna az Úr Jézus tanitványainak: Néktek, kik első hivásra engem követtetek, mindég velem vagytok, az igasságnak elméteket sziveteket megnyitjátok, engedtetett Istentől; hogy az Isten' országának e földön, az új szövetségnek, most még titkos környűlállásait tőlem, mint ezen szövetségnek szerzőjétől, az emberi nemzet' Üdvözitőjétől megérthessétek. De a többi népnek, melly többnyire tsak bámúlni szemfüleskedni jelenik meg, és a tőlem hallott hasonlatosságoknak értelmével nem gondol, azokat nem magyarázom. Ezen gondolatlanságjoknak és hidegségöknek következése: hogy ámbár tsodatételeimet látják, beszédjeimet hallják, még is meg nem térnek, és igy bűneik' botsánatját nem nyerik. Azonban néktek a most hallott hasonlatosságot már magyarázás nélkül is lehetne értenetek; azért, hogy minden hasonlatosságokat egygyenként fejtegetnem ne kellessék, nagyobb figyelmetességet kivánok tőletek.

21,-25: Itt négy közmondásokat előhozván Üdvözitőnk megelőzi azon ellenvetést: hogy az Üdvözitőnek a gyértyatartóra helyheztetett égő gyértyához kell hasonlitania, tehát titokban semmit sem kell mondania vagy tselekednie. Ugyan azért tanitványainak tudtokra adja: hogy ámbár ő többeket tsak nékik mondand, vagy tsak előttök tselekszik, — mind azoknak még is általok az egész földön, az egész emberi nemzet előtt kell kihirdettetniek; de hogy ezen hivatalos kötelességöket annak üdejében teljesithessék, szükséges' mindenekre ébren figyelmezniek: mert a figyelmetességnek mértékéhez képest fog nevekedni tudományok, — és mennél figyelmetesebbek lésznek, annál tisztább képzeteket, megfogásokat, isméreteket, annál bővebb megértést, annál mélyebb bélátást fognak magoknak szerezni s Istentől érdemelni a hallott tanitásra nézve. Valamint közönségesen a munkás gondos ember mindég neveli vagyonját, a rest ember pedig lassanként azt is elveszti, amit mástól kapot.

26,-29: Ismét egygy ellenvetésre, mellyet Jézusnak tanitványai tehettek vólna, felel meg Üdvözitőnk. Tudniillik: Valljon

lészen-e az apostolok' fáradozásának kivántt haszna? és mi fog történni az új szövetségi tanitással az apostolok' halála után? Ezen kétségeskedésnek eloszlatására azt bizonyitá Urunk: hogy valamint a búzának tsak a szorgalmatosan elkészitett földbe el kell vettetnie, azután aratásig az Isten gondoskodik róla; úgy az új szövetségi tanitásnak is tsak kikell hirdettetnie, haszna világ' végéig számtalan emberekben okvetetlenül fog következni.

30,-32: Az apostolok leginkább abban ütközhettek meg: hogy magának az Úr Jézusnak tanitására is kevesen tértek meg, ők pedig magoknak szerentsésebb előmenetelt nem igérhetnének; azért figyelmeket különös kérdéssel ébresztvén bizonyossá tevé őket Jézus: hogy valamint a kitsiny mustármagból szélesen kiterjedő növevény válik, úgy az új szövetségi anyaszentegygyház is minden tsekély kezdete mellett az egész földön kifog terjedni.

33: Anyaszentegygyházának jövendő állapotját különféle képekben állitá Jézus hallgatóinak szemeik' elejökbe; mivel az illyen beszédet szivesebben hallgaták.

40: Mivel az apostolok attól tartottak: hogy Jézus a segitségre alkalmatos üdőt elaluszsza, és aludván nem segithet rajtok; elégséges bizonyságot adának az Úr Jézusban való hitöknek és bizodalmoknak fogyatkozása felől; az Úr Jézus pedig határtalan bizodalmot kivánván tőlök, magát isteni hatalommal birni, isteni személynek lenni tanitá.

Világositó Hivatkozások.

1: Mát. XIII. 1. — Lúk. VIII. 4. — — 9: Mát. XI. 15. — — 11: Mát. XIII. 11. — Kol. IV. 5. — — 12: Iz. VI. 9. LIX. 2. — Mát. XIII. 14. — Ján. XII. 40. — AT. XXVIII. 26. — Róm. XI. 8. — — 19: Mát. XIII. 22. — Tim. 1. VI. 17. — — 21: Mát. V. 15.' — Lúk. VIII. 16. XI. 33. — Ján. XVI. 12. 29. — — 22: Mát. X. 26. 27. XVII. 8. 9. — Lúk. VIII. 17. 18. XII. 2. — Zsid. IX. 8. — — 24: Mát. VII. 2. — Lúk. VI. 38. — — 25: Mát. XIII. 12. XXV. 29. — Lúk. VIII. 18. XIX. 26. — — 31: Mát. XIII. 31. — Lúk. XIII. 19. — — 36: Mát. VIII. 23. — Lúk. VIII. 22. — — 39: Mát. VIII. 26. 27.

V. RÉSZ.

Jézus a Gerazenusok' tartományában egygy ördögtől megszállott emberből sok gonosz lelket űz ki, megengedvén nékik: hogy az ott legelő disznó nyájba menjenek, mellyet a tengerbe döntenek; meggyógyít egygy asszonyt vérfolyásból; feltámasztja Jairusnak meghaltt lyányát.

1. És jövének a tengernek túlsó partjára a Gerazenusok' tartományába. 2. Ahol, mihelyest a hajóból kiszállot, mindjárt jöve elejébe a koporsókból egygy ember, kiben tisztátalan lélek vala; 3. Kinek lakása a sirboltokban vala, és senki még lántzokkal sem kötözheti vala meg őtet; 4. Mert gyakorta békókkal és lántzokkal megkötöztetvén elszaggatta vala a lántzokat, és a békókat öszvetörte vala, és senki meg nem szelidítheté őtet; 5. És szűnetlen éjjel és nappal a koporsókban és a hegyeken tartózkodék kiáltván és magát kövekkel metélgetvén. 6. Látván pedig Jézust meszszziről oda futamodék, és leborúla előtte. 7. És kiáltván nagy szóval monda: Mi közöm nékem te veled Jézus felséges Istennek Fia? kénszeritlek téged az Istenre: hogy ne gyötörj engem! 8. Mert azt mondja vala néki: Tisztátalan lélek menj ki ez emberből! 9. És kérdé őtet: mi neved? és felele néki: legio nevem, mert sokan vagyunk. 10. És igen kéri vala őtet: hogy ne űzné el őtet azon tartományból. 11. Legele pedig ottan a hegy körül egygy nagy nyáj disznó. 12. És kérik vala őtet a lelkek mondván: Botsáss minket a disznókba, hogy beléjek menjünk. 13. És mindjárt megengedé nékik Jézus. És kimenvén a tisztátalan lelkek a disznókba szállának, és a két ezer darabból álló nyáj a meredekségről hanyat homlok rohana a tengerbe, és oda fúlada. 14. A kik pedig azokat legel-

tetik vala, elfutának, és elhirésztelék a történetet a városban, és a mezőkön. És kimenének, hogy látnák: mi történt légyen? 15. És jőnek Jézushoz, és látják azt, ki az ördögtől kinoztatott, felöltözve ép észszel ülni, és megfélemlének. 16. És elbeszéllék nékik, a kik láták, mi történt légyen avval, kiben ördög vala, s a disznókkal? 17. És kezdék kérni őtet, hogy menne ki az ők határaikból. 18. És midőn a hajóba bészállana, esenkedék néki az, a ki az ördögtől gyötörtetett vala, hogy nála maradhasson. 19. És meg nem engedé, hanem azt mondá néki: Eredj haza a hozzád tartozandókhoz, és beszélld el nékik: miket tselekedet veled az Úr, és hogyan könyörült rajtad. 20. És elméne, és kezdé hirdetni a tizváros' környékében: melly nagy dolgokat tselekedet légyen ő véle Jézus, és mindenek tsodálkoznak vala rajta. 21. És midőn ismég általhajózot vólna Jézus a tengeren, sok sereg gyüle egygybe hozzá ő még a tenger mellett lévén. 22. És megjelenék egygy a sinagóga' fejedelmei közzűl, kinek neve vala Jairus, és meglátván őtet leborúla lábaihoz. 23. És felette igen esedezék néki mondván: Az én lyányom immár haldoklik, jőjj, tedd rája kezedet, hogy meggyógyúljon és éljen. 24. És elméne vele, és követé őtet sok sereg, és szorongatják vala őtet. 25. És egygy aszszony, ki vérfolyásban sinlődék tizenkét esztendőtől fogva, 26. És sok orvosoktól sokat szenvedet vala, s ámbár minden vagyonját elköltötte vólna, nem tsak nem könnyebben, hanem még roszszabbúl érzé magát: 27. Mivelhogy tudósittatott vala Jézus felől, oda tolá magát a sereg között hátúlról, és illeté köntösét; 28. Mert ezt mondja vala: ha tsak köntösét fogom is illetni, meggyógyúlok. 29. És tüstént bészárada az ő vérfolyásának forrása, s érzé testében, hogy kigyógyúlt légyen nyavalyájából. 30. És mindjárt észrevévén Jézus ön magában: hogy gyógyerő származot légyen ki tőle, hátrafordúl-

ván a sereghez kérdé: Kitsoda illetet engem? 31. És felelének néki tanitványai: Látod a téged szorongató sereget, és kérded: kitsoda illetet légyen téged? 32. És ő környültekinte, hogy meglátná azt, a ki ezt tselekedte. 33. Az aszszony pedig tudván mi történt vala rajta, félve és reszkedve előjöve, és leborúlván előtte mindent igazán megvalla néki. 34. Ő pedig monda néki: Lyányom a te hited gyógyitot meg téged; eredj békével, és mentt légy nyavalyádtól. 35. Mig ő szólana, megjelennek a sinagóga' fejedelmétől mondván: Lyányod már meghala; minek fárasztod tovább a Tanitót? 36. Jézus pedig hallván a beszédet, mellyet szólanak vala, monda a sinagóga' fejedelmének: Ne félj, tsak higyj. 37. És nem engedé másnak, hogy békisérné őtet, hanem tsak Péternek, Jakabnak, és Jánosnak a Jakab' attyafiának. 38. És elérkezének a sinagóga' fejedelmének házához, és látá ott a zajgást, és a sirókat, és felette jajgatókat. 39. És bémenvén monda nékik: Mit búsúltok, és sirtok? a lyány nem halt meg, hanem aluszik. 40. És kinevetik vala őtet. Ő pedig kikergetvén mindnyájokat és maga mellé vévén a lyánzónak attyát és annyát, és kisérőit, béméne oda, ahol a lyány fekszik vala. 41. És megfogván a lyánzónak kezét monda néki: *Talitha kumi!* melly igy magyaráztatik: Lyánzó! néked mondom, kelj fel! 42. És mindjárt felkele a lyánzó, és jár vala; vala pedig tizenkét esztendős; és elálmélkodának nagy bámúlással. 43. És keményen megparantsolá nékik: hogy senki azt meg ne tudná, és meghagyá, hogy enni adjanak néki.

Jegyzetek.

1: A görög betű és a siriai forditás szerént ezen tartománynak lakósi Gadarénusoknak is neveztettek.

2: Máté kettőről, Lúkás pedig Márkkal egygyezőleg egygyről emliti e történetet. Innét következik; hogy ezen ördöngösök ketten voltanak ugyan, de közzülök az egygyik vala kiváltképen dühös, ki azért különös figyelmet gerjesztet.

7: A dühös ember az ördögnek személyében szóla, mivel azt vélé, hogy vele egygyesülve vagyon. Ezen ember pogány lévén, Jézust, kinek tsodatévő hatalmáról már megdühödése előtt több hiteles beszédeket hallhatot, a fő Istenség' fiának lenni, a több isteneket tisztelő pogány vallásnak költeményei szerént állithatta.

9: Jézus ezen dühös embernek nem annyira nevét, mint inkább állapotját kiváná ő magától hallani; hogy azután vele barátságosabb beszéllgetésbe ereszkedhessék, és erőszakosabb eszköz nélkül rajta segithessen. Azért azon kérdés: mi neved? annyit tészen, mint: kitsoda mitsoda ember vagy te? Azonban a dühösségnek legfőbb mértékében találá őtet; amint feleletje bizonyitá. Igy meggyőződének a jelenlévők is, hogy természetfeletti tsoda nélkül nem történhetik tüsténti meggyógyulása. A legio név, melly hat ezer emberből álló római fegyveres sereg vala, itt tsak sokaságot jelent a nyomon következő magyarázás szerént.

13: Jézus ezen kárt engedé okoztatni a pogány Gadarénusoknak: mivel ezen nyomorúltt ember iránt olly kegyetlenek valának; hogy őtet városjokból kiűzvén magában veszni hagyák, sőt, bátor a tartományok' szomszédságában munkáltt jeles számos tsodatételekről kellett nékik hallaniok, még is a pogány századosnak Lúk. VII. 6. és a szirofenitziai aszszonynak Márk. VII 26. ennek lyányáért amannak szolgájáért az Úr Jézushoz folyamodását követni nem akarák; — mivel illy szembetűnő rendkivűl való történet által teljes meggyőződést akara szerezni mind a meggyógyúltt embernek a gonosz lélektől való egész megszabadúlása felől, — mind a városi közönségnek arról: hogy az ördögök más emberekbe nem szállottanak.

20: Plinius' bizonyitása szerént a tizváros' vidékéhez tartozék Gadara is; ahol szinte úgy, mint az egész vidékben pogányok laktanak: kik között az ördögtől megszabaditott ember a vele érezteteti jótéteményt kihirdeté.

22: Az itt emlitett zsidó egygyházi előljárónak zsidó nyelven neve vala Jair, vagy is: Megvilágosittatott.

30: Jézus az őtet kisérő sereget tsak arra akará figyelmeztetni: hogy azon pertzben minden külső jel vagy szólás nélkül is valaki tsodálatosan meggyógyittatott általa; egygyszersmind pedig megelőzé azon szemrehányást: hogy egygy a zsidó törvény szerént tisztátalan aszszonytól engedé magát illettetni.

32: Jézus körültekinte annak jeléül: hogy ő ismeri azon aszszonyt.

33: A meggyógyúltt aszszony attól félt: hogy egészségétől újra megfosztatik; mivel tisztátalan lévén mérészlé Jézus' köntösét illetni.

35: Jairnak háznépe közzül megjelenének némellyek. Tudniillik: mivel több száz esztendőtől fogva nem állot fel a zsidó nemzetből próféta, ki halttat feltámasztot vólna, sőt az Úr Jézus is mind addig ezen tsodát nem munkálá; azt vélék Jairnak tseléd-jei, hogy már haszontalan lészen Jézusnak oda jövetele.

41: Jézusnak a meghaltt lyánzóhoz szavai bizonyitják: hogy közönségesen zsidó nyelven beszéllt, melly mindazonáltal akkor a siriai és kaldéai szólás' nemével öszvevegyitett vala.

43: Az Üdvözitő több jelesebb tsodatételeit feltámadásának előtte kihirdettetni megtiltá: hogy azokból mások ugyan a földi fejedelemségre vágyakodását ne következtethessék, mások pedig ugyan azokra nézve a királyi méltóságnak elfogadására való kénszeritéssel ne alkalmatlankodjanak néki. — Ételt parantsola hozatni a feltámasztottnak: hogy szülői ne kételkedhessenek feltámadott lyányjoknak tökéletes egészsége felől.

Világositó Hivatkozások.

1: Mát. VIII. 28. — Lúk. VIII. 26. — — 12: Mát VIII. 31. — Lúk. VIII. 32. — — 14: Mát. VIII. 33. 34. — — 22: Mát. IX. 18. — Lúk. VIII. 41. — — 25: Mát. IX. 20. — — 30: Lúk. VI. 19. VIII. 45,-47. — — 34: Mát. IX. 22. — Lúk. VII. 50. VIII. 48.

VI. RÉSZ.

Jézus Názáret' városában tanit, de megvettetik; apostolait küldi tanitani, s oktatja: hogyan kellessék nékik magokat viselniek? Keresztelő Jánosnak feje vétetik. Jézus a pusztában öt kenyérből és két halból öt ezer férjfiúnak elégséges eledelt szaporit; a tengeren járván letsendesiti a szélvészt; sok nyavalyásokat meggyógyit.

1. És kimenvén onnét jöve hazájába, és követék ötet tanitványai. 2. S elkövetkezvén a szombatnap kezde tanitani a sinagógában; és sokan, kik hallják vala, tsodálkozának tudományán mondván: Honnét vette ez mind ezeket? és mitsoda böltseség ez, melly néki adatott? és honnét illyetén erők, mellyek kezei által végbevitetnek? 3. Nem ez-e az áts, a Máriának fia, Jakabnak, Jósefnek, Júdásnak és Simonnak attyafia? nem nálunk vagynak-e húgai? és megbotránkozának benne. 4. És monda nékik Jézus: A prófétának tsak hazájában, tsak háznépének és nemzetségének körében nintsen betsülete. 5. És nem munkálhatot ott semmi nevezetes tsodát, hanem tsak keves betegeket gyógyita kezeiket rájok tévén. 6. És tsodálkozék hitetlenségökön, és körűljárá a szomszédságban fekvő falukat tanitván. 7. És magához szólitá a tizenkettőt, és kezdé őket kettenként küldeni, és ada nékik hatalmat a tisztátalan lelkeken. 8. És meghagyá nékik: hogy semmit se vigyenek magokkal útra, hanem tsak egygy botot, de se tarisznyát, se kenyeret, se pénzt övökben. 9. Sarúikat vonják lábaikra, és két köntöst ne öltsenek magokra. 10. És monda nékik: Valahol házba bészállani fogtok, ott maradjatok, mig azon helyről el nem menendetek. 11. És valakik bé nem fogadnak titeket, és nem hallgatnak titeket, azoknak bizonyságúl ki-

menvén onnét verjétek le a port lábaitokról. 12. És kimenvén hirdetik: hogy bűnbánattal térjenek meg; 13. És sok ördögöket űzének ki, és sok betegeket olajjal megkenvén meggyógyitának. 14. És meghallá Heródes Király (mert elhiresedék Jézus' neve) és monda: hogy keresztelő János kelt fel halottaiból, és azért munkálkodnak benne az erők. 15. Mások pedig azt mondják vala; hogy Illyés. Némellyek pedig azt álliták: hogy próféta vagy ollyan mint egyegy a próféták közzűl. 16. Mellyeket hallván Heródes azt vitatá: János, kinek én fejét vétettem, ő támadot fel a halálból. 17. Mert ugyan ez a Heródes elküldvén embereit megfogatá Jánost, és megkötözteté őtet a tömlötzben Herodiásért, az ő attyafiának Filepnek feleségéért, kit elvet vala magának feleségűl. 18. Mert inti vala János Heródest: Nem szabad néked magadnál tartanod atyádfia' feleségét. 19. Herodiás pedig leselkedik vala utánna, és megakará őtet ölni, de nem teljesitheté. 20. Mert Heródes tart vala Jánostól tudván őtet igaz és szent férjfiúnak lenni, és betsűli vala őtet, és tanátsa szerént sokat tselekszik vala, s örömest hallgatja vala őtet. 21. Azonban alkalmatos nap előadá magát. Heródes születése' napjának vendégségét szerzé a nemzet' nagyjainak, és az ezeredeseknek, és a Galiléai főembereknek; 22. És mikor bément vólna a Heródiás' lyánya, és tántzolt vólna, megtetszék Heródesnek és az egygyütt letelepedetteknek; azért monda a király a lyánynak: Kérj tőlem, valamit akarsz, és megadom néked. 23. És megesküvék néki: Valamit kérendesz, megadom néked, ha mindjárt országomnak felét is. 24. Ki mikor kiment vólna, monda annyának: Mit kérjek? Ama pedig felele: Keresztelő János' fejét. 25. És nagy sietséggel szaladván a királyhoz kéré mondván: Akarom, hogy mindjárt egygy tálon nékem adjad keresztelő Jánosnak fejét. 26. És megszomorodék a király; mindazonáltal az esküvésnek és a

letelepedetteknek miatta nem akará őtet kedvetleniteni. 27. Hanem elküldvén a hóhért parantsolá egygy tálban felhozatni János' fejét. Es elütteték feje a tömlötzben, 28. És felhozaték feje egygy tálban, és adaték az a lyánynak, és a lyány vivé annyának. 29. Mellyet meghallván tanitványai eljövének, és elvivék testét, és azt koporsóba helyhezteték. 30. Az apostolok pedig ismég egygybegyülvén Jézushoz mindeneket elbeszéllének néki, amiket tselekedtenek, és tanitottanak. 31. És monda nékik: Jertek külön egygy puszta helyre, és nyúgodjátok ki magatokat egygy kevesé. Mert sokan jőnek és mennek vala s enni való üdejök sem vala. 32. És hajóra ülvén egygy puszta helyre külön elhúzák magokat. 33. De láták őket elmenni, és megtudák sokan; és gyalog minden városból egygybefutának oda, sőt meg is előzék őket. 34. És kiállván midőn látta vólna a sokaságot Jézus, könyörüle rajtok; mert mint a pásztor nélkül lézengő juhok valának, és kezdé őket sokra tanitgatni. 35. És midőn már nagy üdő vólna, hozzájárúlának tanitványai mondván: Ez a hely puszta, s az üdő már késő: 36. Botsásd el őket, hogy elmenvén a közel lévő szállásokra, és falukba vehessenek magoknak eledeleket, mert nintsen mit enniek. 37. És felelvén monda nékik: Adjatok ti nékik enniek. És mondának néki: Elmenvén két száz pénzen vegyünk-e kenyereket és adjunk nékik? 38. És kérdé őket: Hány kenyeretek vagyon? menjetek és visgáljátok! És megtudván mondának: öt, és két halunk vagyon. 39. És megparantsolá nékik: hogy telepitenék le mindnyájokat seregenként a zöld füvön. 40. És letelepedének osztályokban százanként, és ötvenenként. 41. És vévén az öt kenyeret, és a két halat, mennybe feltekintvén megáldá; és megszegé a kenyereket, és adá tanitványainak, hogy elejökbe tennék; a két halat is elosztá mindnyájoknak. 42. És evének mindnyájan, és megelégedének. 43. És a ke-

nyérdaraboknak hulladékaikból tizenkét kosárt tele szedének, szinte a halakból is. 44. Valának pedig, a kik ettenek öt ezer férjfiak. 45. És mindjárt kénszerité tanitványait hajóra ülni: hogy előtte általmennének a tengeren Betszaidába miglen ő elbotsátaná a népet. 46. És minekutánna elbotsátotta vólna a népet, a hegyre felméne imádkozni. 47. És bésetétedvén a hajó a tengernek közepén vala, ő pedig egyedül a parton. 48. És látván őket küszködni az evezéssel (mivel ellenkező szelök vala) az éjnek negyedik vigyázása felé jöve hozzájok a tengeren járván; és elakar vala menni mellettek. 49. Azok pedig látván őtet a tengeren járni szemfényvesztésnek vélék lenni, és felkiáltának. 50. Mert mindnyájan láták őtet, és megháborodának. És mindjárt megszólitá őket, és monda nékik: Bizzatok, én vagyok, ne féljetek! 51. És bészálla hozzájok a hajóba, és megszűnék a szél: És annál inkább álmélkodnak vala magokban. 52. Mert a kenyerekkel való történetet nem érték homállyal béfedve lévén szivök. 53. És általevezvén a tengeren jövének a Genezaret' földjére, és kikötének. 54. Mihelyest pedig kiszállottak a hajóból, mindjárt ráismérének. 55. És béfutván azon egész tartományt kezdék nyoszolyákban a betegeket körül hordozni, ahol hallják vala őtet lenni. 56. És valahová bémégyen vala a falukba, vagy szállásokra, vagy városokba, az utszákra kiviszik vala a betegeket, és kérik vala őtet: hogy tsak köntösének szegenyét illethessék; és valakik illeték őtet, meggyógyúlának.

Jegyzetek.

2,-6: Mivel az Úr Jézus Názáretben nevekedet fel, és ifjúságát ott töltötte el: azon városnak lakósi ismérék annyát és ne-

velő attyát, és mind a kettőnek nemzetségét rokonait; — látták őtet áts munkákkal foglalatoskodni; — tudták, hogy tudományos nevelése nem vólt, különösen nem tanittatott: ugyan azért hallván bölts beszédjeit, és ámbár nem közöttök, de még is környékökben Galiléa tartományban munkáltt fényes számos tsodatételeiről hitelesen tudósittatván, ezekből Istentől küldetését és meghatalmazását kellett vólna következtetniek. Azonban tsak szegény alatsony származására s állapotjára függesztvén szemeiket megvetek őtet; de ezen nyakasságjok kevélységök megáltalkodásjok hitetlenségök által, mellyen maga az Úr Jézus is tsodálkozast nyilat koztata, azt okozák: hogy városjokban a népnek jelenlétében különös figyelmet kivánó tsodatétel nem történheték.

8. 9: Mivel a zsidóknál nemzeti szokás vala az útasokat főképen nemzettársaikat szivesen fogadni, és Urunknak akaratja szerént az apostoloknak hamar kellett béjárni ez egész országot: ugyan azért nem engede nékik akar eleséget, akar pénzt, akar a rajtok lévő köntösön és sarukon kivűl más váltani valót vinni; mivel ez mind tsak akadályoztatta vólna őket, úgy is a nemzeti vendégszeretet által ezen fogyatkozás teljes mértékben kipótoltatván. Azonban Urunknak ezen rendelését más keresztény tanitókra okosan nem lehet alkalmaztatni.

11: Némelly görög kéziratokban és nyomtatványokban ezen vers megtoldatik következőkkel: *Bizony mondom néktek, Sodoma' és Gomora' lakósainak tűrhetőbb lészen állapotjok az itélet' napján, mint azon városnak.* De a diák és siriai forditásban sőt több görög mind kéziratokban, mind nyomtatványokban ezen toldalék kihagyaték; azért hihető: hogy szent Máté' evangéliomában ezt olvasván némelly leirók, szent Márk' könyvének is előbb szélére feljegyzék, azután sorjaiba béiktaták. A pornak a lábakról leverése a zsidóknál a társaságból való kirekesztést jelenté, mellyel az apostolok az őket hallgatni átallok' hitetlenségöket bizonyiták.

14: Jézus' neve alatt itten nagy jeles tselekedetei is értettetnek.

20: Heródes Antipás, ki Galileában mint negyedes fejedelem uralkodék, és némellyektől királynak is mondaték, nem annyira Jánostól, ki bilintsekkel terhelve a fogságban ült, hanem inkább a zsidó néptől, melly Jánost mint prófétát tisztelé, félt;

azért feleségének minden unszolásai mellett is megöletését halasztá, más okúl szolgálván Jánosnak fedhetetlensége.

26: A görög betű szerént nem akará Heródes a tántzos lyánzónak kérését megvetni.

27: Régi zsidó és római szokás szerént a fejedelmeknek fegyveres testőrző vitézeik valának, ezek közzűl küldeték egygy Jánosnak fejevételére.

36: A diákban ezen vers igy végződik: *mellyeket megegyenek;* de a görögben és több régi fordításban, szent Máténál a XV. 32. előforduló igék: *mert nintsen mit enniek*, — olvastatnak. Az értelem egygy.

37. 38: Az apostolok azt adák értésére az Úr Jézusnak: hogy a nálok lévő két száz ezüst pénz nem elégséges annyi kenyereknek vételökre, mennyi szükséges olly nagy sokaságnak; Jézus pedig arra figyelmezteté őket: hogy nem szükséges kenyeret venni, mivel még vagyon nálok.

43: Mennyi szedeték fel a hal maradékból? nem emlittetik az evangéliomokban.

45: Bethszaida zsidó nyelven annyi mint: *halháza;* mivel lakósi leginkább a halászatot űzék. Ezen város nem meszsze vala Kafarnaumtól a Genezareth' tengerének nyúgoti oldalán; mivel az emlitett tsodálatos vendéglés után Ján. VI. 24. a nép Jézust Kafarnaumban keresé, és feltalálá. — Vala még más Bethszaida a Genezareth' tengerének keleti oldalán alsó Gaulonitis vidékben, melly Júliásnak is nevezteték.

Világositó Hivatkozások.

1: Mát. XIII. 53. 54. — Lúk. IV. 16. — — 2: Mát. XIII. 55. 56. — — 3: Ján. VI. 42. — — 4: Mát. XIII. 57. — Lúk. IV. 24. — Ján. IV. 44. — — 7: Mát. X. 1. — Lúk. IX. 1. — — 9: Mós. 5. XII. 11. — Mát. X. 10. — — 11: Mát. X. 14. — Lúk. IX. 5. — AT. XIII. 51. XVIII. 6. — — 13: Iz. I. 6. — Lúk. X. 34. — Jak. V. 14. — — 14: Mak. 1. V. 57. — Mát. XIV. 1. 2. — Lúk. IX. 7. — — 15: Mát. XVI. 14. — Lúk. IX. 8. — — 17: Lúk. III.

19. — — 18: Mós. 3. XVIII. 16. — — 20: Mát. XIV. 5. — — 22: Mát. XIV. 6. 7. — — 30: Luk. IX. 10. — — 31: Mát. XIV. 13. — Ján. VI. 1. — — 34: Mát. IX. 36. XIV. 14. — — 36: Luk. IX. 12. — — 37: Mát. XIV. 16. 17. — Ján. VI. 5. 7. — — 39: Mát. XIV. 19. — Ján. VI. 10. — — 45: Mát. XIV. 34. — Luk. IX. 10. — Ján. VI. 24, XII. 21. — — 48: Mát. XIV. 25. — — 53, - 56: Mát. XIV. 34, - 36.

VII. RÉSZ.

Jézus védelmezi tanitványait a farizeusoktól előhozott szemrehányás ellen feddvén ezeknek képmutatóságjokat, és megmagyarázván: mi fertőzteti meg valójában az embert? Egygy szirofenitziai pogány asszonynak lyányát a gonosz lélektől megszabaditja; egygy siketnémát meggyógyit.

1. És gyülének hozzá farizeusok, és némelly irástudók Jerusalemből jövén. 2. És midőn látnák: hogy némellyek tanitványai közzűl közönséges az az meg nem mosdott kezekkel kenyeret ennének, azt helytelennek álliták. 3. Mert a farizeusok, és mindnyájan a zsidók, ha tsak szorgalmatosan meg nem mosták kezeiket, nem esznek, a vének' hagyományát megtartván. 4. És az árrhelyről jövén, ha tsak előbb meg nem mosdanak, nem esznek. És sok egyebek vagynak, mellyek általadattak nékik: hogy megtartsák; millyenek: a poharoknak és korsóknak, és réz edényeknek, és ágyaknak mosogatásaik. 5. És kérdezék őtet a farizeusok, és irástudók: miért nem járnak tanitványaid a vének' hagyománya szerént, hanem közönséges kezekkel esznek kenyeret? 6. Ő pedig felelvén monda nékik: Jól jövendölt Izaiás felőletek képmutatók amint irva vagyon: E nép ajakival tisztel engem, de az ő szivök meszsze vagyon tőlem.

7. Hijába tisztelnek pedig engem, mivel emberi tudományt és parantsolatokat tanitanak. 8. Mert elhagyván az Isten' parantsolatját, megtartjátok az emberek' hagyományát a korsóknak, és poharoknak mosogatásában; és sok egyéb ezekhez hasonlókat tselekesztek. 9. És monda nékik: Valóban megvetitek az Isten' parantsolatját, hogy hagyományotoknak eleget tegyetek. 10. Mert Móses mondotta: Tiszteljed atyádat, és anyádat; és a ki megátkozza attyát vagy annyát halállal haljon meg. 11. Ti pedig azt mondjátok: ha ki azt mondandja attyának vagy annyának: *korban*, (az az ajándék) valami én tőlem adathatot vólna, hogy néked használjon. 12. És többé meg nem engeditek néki, hogy valami jót tselekedjék attyával vagy annyával. 13. Megszegvén az Isten' igéjét a ti hagyományotok által, mellyet szerzettetek; és sok illyeneket tselekesztek. 14. És előhiván ismég a sereget monda nékik: Hallgassatok engem mindnyájan, és értsétek meg! 15. Nintsen semmi emberen kivűl, a melly bémenvén az emberbe, megfertőztethetné őtet; hanem a mellyek az embertől származnak, azok fertőztetik meg az embert. 16. Ha kinek vagynak fülei a hallásra, hallja. 17. És midőn bément vólna a sokaság közzűl a házba, kérdék tőle tanitványai a hasonlatosságot. 18. És monda nékik: Hát még ti is olly tudatlanok vagytok-e? nem értitek-e, hogy valami kivűlről az emberbe bémégyen, meg nem fertőztetheti őtet? 19. Mert nem mégyen bé az embernek szivébe, hanem gyomrába botsáttatik, és az árnyékszékbe esik igy megtisztúlván minden étkek. 20. Mondja vala pedig: hogy azok fertőztetik meg az embert, mellyek kimennek az emberből. 21. Mert belőlről az emberek' szivéből származnak a gonosz gondolatok, házasságtörések, paráznaságok, gyilkosságok, 22. Lopások, fösvénységek, álnokságok, tsalások, szemtelenségek, ravasz szem, káromkodás, kevélység, bolondság. 23. Mind ezen rosz-

szak belőlről származnak, és megfertőztetik az embert; 24. És elindúlván onnan méne Tirusnak és Szidonnak határába, és beszállván egygy házba, nem akará, hogy valaki tudná; de nem titkolhatá el magát. 25. Mert egygy aszszony, kinek lyányában tisztátalan lélek vala, mihelyest megjelenését meghallá, tüstént béméne hozzá és lábaihoz leborúla. 26. Ezen aszszony pedig pogány, és születésére nézve szirofenitziai vala; és kéré őtet, hogy űzné ki a gonosz lelket lyányából. 27. Ki monda néki: hagyj elégedjenek meg előbb a fiak; mert nem helyes a fiak' kenyerét elvenni, s azt az ebeknek vetni. 28. Ama pedig felele, és monda néki: Légyen úgy Uram! de a kölykök is esznek asztal alatt a gyermekek' morzsalékjaikból. 29. És monda néki: ezen nyilatkoztatásod' jutalmául eredj, az ördög elhagyta lyányadat. 30. És viszszatérvén honnjába találá a lyánzót az ágyon fekünni, és hogy az ördög már kiment légyen belőle. 31. Ismég kimenvén Tirusnak határából jöve Szidonon keresztül a galiléai tengerhez a tizváros' határai közé. 32. És hozának elejébe egygy siketnémát, és kérik vala őtet: hogy tenné rája kezeit. 33. És félre vivén őtet külön a seregtől füleibe botsátá újjait, és nyálával illeté nyelvét. 34. És feltekintvén az égbe felfohászkodék, és monda néki: Efeta az az nyilatkozzál meg. 35. És mindjárt megnyilának fülei, és nyelvének kötele megoldaték, és helyesen szól vala. 36. És meghagyá nékik: hogy azt senkinek ne mondanák. Mennél inkább pedig megtilalmazá nékik, annyival inkább hirdetik vala; 37. S annál inkább álmélkodnak vala mondván: mindent jól tselekedet, a siketeket is hallókká tette a némákat is szólókká.

Jegyzetek.

3: Az itt emlitett kézmosás a görög betűnek szorosabb értelme szerént — a kéznek könyökig való megmosását, vagy az egygyik ökölképen megfeszitett kéznek, a másik kéz' markával való mosását foglalja magában; mind a két értelem egygybeköttetik a siriai forditásban — a szorgalmatos kifejezés által, melly itt is használtatott.

4: Az árrhelyről viszszatérvén a farizeusok egész kezeiket vizbe márták; mivel ott mindenféle emberrel öszvetalálkozván könnyen a Móses' törvényében érintett tisztátalanságot okozhaták magoknak. A korsók a görög betű szerént hat mértéket foglaló edények vagy is nagyobb fa edények valának, mellyekben a zsidóknál bort vagy vizet tartani szokás vala. Itt a vendégséghez szükséges edényekkel az ágyak is öszveköttetnek: mivel a régi napkeletieknél alatsony nyugvó ágyakra lekönyökölve szokás vala enni inni vendégeskedni.

9: A szülék iránt köteles tiszteletről, melly az inségben lévő szülék' táplálását gyámolitását is magában foglalja, szóló isteni parantsolatot elmésen elmagyarázák a farizeusok: hogy a fösvénység és nyerekedés szülte szokásjokat, mellyet hozzájok hasonló öseiktől általvettenek, önnön hasznokra maga erejében megtartsák.

11. 12: A farizeusok tanitása vala: Ha ki vagyonját az isteni tiszteletre oda ajánlotta, az már nem tsak nem bűntethetik azért, hogy azon jószágából szűkölködő szüléit nem segiti; hanem fogadásszegéssel vétkeznék: ha abból akarmi keveset szüléinek adna szakasztana. Holott az isteni és természeti törvénnyel ellenkező igéret fogadásnak nevezetét nem érdemli, új vétek nélkül nem teljesittethetik.

15: Itt tsak olly eledelekről vagyon szó, mellyek előre meg nem mosott kezekkel tétetnek a szájba, és tsak jámboroskodásból képmutató szenteskedésből tilalmasaknak tarttatnak, ámbár sem az Istentől, sem törvényes előljáróságtól nintsenek megtiltva: — mert Ádám és Éva vétkeztenek a tiltott fának gyümöltséből evén; a Móses' törvényében sok állatok' megevése megtiltatott; az apos-

tolok a vért és fúlva haltt állatnak húsát enni az első keresztényeknek megtilták.

22: Álnokságnak neveztetnek minden gonosz kártékony intézetek törekedések. — Ravasz szem olly feszegetés, melly más embernek minden legjobb tselekedeteiben is tsak hibát gántsot keres. — Bolondság itt a szánszándékos tudatlanság az Istentől kijelentett vallásra, az Üdvözitőtől hirdetett új szövetségnek országára nézve.

26: Szent Máté ezen aszszonyt kanaánainak nevezi; de azért nem ellenkezik szent Márkkal: mert egész Palesztinának, mellyet Isten az Izrael' népének lakásúl rendelt, a zsidóknál Kanaán, a görögöknél Fenitzia neve vala; — mert a fenitziai nemzet Kanaánból vette származását; — mert Palesztinának azon része, melly Siriával határos vala Tirus és Szidon városokat is magában foglalván, Siriai Fenitziának nevezteték, hogy különböztessék a másik Áfrikában lévő Fenitziától. — A zsidók a pogányokat közönségesen görögöknek nevezék, mivel a görög nyelv legközönségesebb vala közöttök; azért ezen aszszony is a görögben — görögnek mondatik.

31: Mivel világosan mondatik: hogy Jézus a galiléai tenger mellé jöt légyen; mivel Tirusból a meszsze tőle éjszakra fekvő Szidonon keresztűl a délfelé fekvő Galileába nem útazhatot; — mivel a tizváros' tartománya a Jordánnak és galiléai tengernek napkeleti oldalán feküdt vala; a görög betű szerént szorosabban ezen versnek ez a fordítása: *Midőn azután ismég Tirusnak és Szidonnak határaiból eltávozék, jöve a galiléai tenger mellé a tizvárosok' határaihoz.*

34: Jézus apostolait akará tanitani: minémű bizodalommal kellessék a mindenek' Attyához folyamodni? Az efeta szónak értelme: szűnjék meg minden, ami a hallást, és értelmes szólást benned akadályoztatja.

36: A kik ezen tsodatételről, melly természetfeletti isteni erő nélkül végbe nem vitetheték, hitelesen tudósittattak, helyesen azt következtették: hogy Jézusnak minden tselekedetei Istentől igazgattatnak, és azért jók helyesek ditséretesek.

Világositó Hivatkozások.

2: Mát. XV. 2. — — 6: Iz. XXIX. 13. — — 10: Mós. 2. XX. 12. XXI. 17. — 3. XX. 9. — 5. V. 16. — PB. X. 20. — Ef. VI. 2. — — 14. 15: Mát. XV. 10. 11. — — 21: Mós. 1. VI. 5. — — 22: Lúk. XII. 15. 20. XXIV. 25. — Róm. I. 29. — Kor. 1. I. 18,-20. — Gal. III. 3. — Pét. II. 2. 14. — — 24: Mát. XV. 21. — — 26: Mát. XV. 22. — AT. XIV. 1. 5. XVI. 3. — Róm. I. 14. 19. — Gal. III. 28. — — 28: Mát. XV. 26. 27. — — 31: Mát. IV. 18. 25. — — 32: Mát. IX. 32. — — 33: Mát. IX. 29. XX. 34. — Ján. IX. 6. — — 34: Mát. XVII. 20. XVIII. 19. — — 37: Sir. XXXIX. 21. — Mát. XII. 23. — Ján. III. 2. IX. 31.

VIII. RÉSZ.

Jézus hét kenyérből, és keves halból négy ezer embernek elégséges eledelt szaporit; a farizeusokat, kik új jelet kivánának tőle, elútasitja magától; inti tanitványait, hogy őrizkedjenek a farizeusoknak veszedelmes tanitásjoktól; kérdi tanitványait személye felől; jövendöli szenvedését, és feddi Pétert, ki attól őtet visszatartóztatni akarja; — ajánlja az önnön megtagadást.

1. Azokban a napokban, midőn ismég sok nép egygybegyülve vólna, és nem vólna mit enniek; előhiván a tanitványokat monda nékik: 2. Szánom a sereget, mert imé már harmadnapja, hogy velem vagynak, és nintsen mit enniek; 3. És, ha éhen botsátom el őket honnyokba, elfogyatkoznak az úton: mert némellyek közzülök meszszünnen jöttenek. 4. És felelének néki tanitványai: Honnét elégitheti meg ezeket valaki kenyerekkel itt a pusztában? 5. És kérdé őket: Hány kenyeretek vagyon? kik mondának:

Hét. 6. És parantsolá a seregnek: hogy letelepednék a földön. És vévén a hét kenyeret, hálákat adván megszegé, s adá tanitványainak, hogy elejökbe tennék; és elejébe tevék a seregnek. 7. Keves halatskájok is vala; azokat is megáldá, és kiosztogattatni parantsolá. 8. És evének, és megelégedének, és a megmaradott hulladékokból hét kosárt tele szedének. 9. Valának pedig, a kik ettenek vala, mintegy négy ezeren, és elbotsátá őket. 10. És mindjárt hajóra ülvén tanitványaival Dalmanutának környékébe jöve. 11. És megjelenének a farizeusok, és kezdének vele versengeni, jelt kivánván tőle az égből kisértésképen. 12. És felfohászkodván lelkében monda: Minek kér ezen nemzetség jelt? bizony mondom néktek: nem fog e nemzetségnek jel adatni. 13. És elhagyván őket ismég a hajóba bészálla, s általkele a tengeren. 14. És elfelejtének magokkal kenyeret vinni, s egygy kenyérnél több nem vala nálok a hajóban. 15. És parantsol vala nékiek mondván: Meglássátok, hogy óljátok magatokat a farizeusok' kovászszától és Heródes' kovászszától. 16. És töprenkedének, és mondának egygymásnak: Nintsenek kenyereink. 17. Mellyet megértvén monda nékik Jézus: Mit töritek fejeteket azon; hogy kenyereitek nintsenek? még sem veszitek eszetekbe, és nem értitek-e? még is béhártyázva vagyon-e szivetek? 18. Szemeitek lévén nem láttok-e? és füleitek lévén nem hallotok-e? és nem emlékeztek-e meg? 19. Midőn az öt kenyeret öt ezernek tördelém, hány teli kosár hulladékot szedtetek fel? mondának néki: Tizenkettőt. 20. És midőn a hét kenyeret négy ezerre törém, hány kosárt töltöttetek meg hulladék darabokkal? és mondának néki: Hetet. 21. És monda nékik: Mint vagyon tehát, hogy még sem értitek? 22. És jövének Bethszaidába, és egygy vakot vezetének elejébe, és kérék őtet: hogy illetné azt. 23. És megfogván a vaknak kezét, kivezeté őtet a falún kivül;

és annak szemeire pökvén kezeit pedig rátévén kérdé őtet: ha látna-e valamit? 24. És megnyitván szemeit, látom, úgymond, az embereket járni mint valami fákat. 25. Azután ismég kezeit annak szemeire tevé, és kezde látni, és tökéletesen meggyógyúla úgy, hogy tisztán látna mindeneket. 26. És küldé őtet honnyába mondván: Eredj haza, és ha béérkezendel a falúba, senkinek se szólj róla. 27. És felméne Jézus tanitványaival Filep-Tzezáreának falúiba; és az úton kérdezé tanitványait mondván nékik: Kinek mondanak engem lenni az emberek? 28. Kik felelének néki mondván: Keresztelő Jánosnak, mások Illyésnek, mások pedig mint egygynek a próféták közzűl. 29. Akkor kérdé őket: Ti pedig kinek mondotok engem lenni? felelvén Péter monda néki: Te vagy ama Krisztus. 30. És inté őket: hogy azt felőle valakinek meg ne mondanák. 31. És kezdé tanitani őket: hogy az Ember' Fiának sokat szenvednie, és a vénektől, és főpapoktól, és irástudóktól megvettetnie, és megölettetnie, és harmadnapra feltámadnia kellene. 32. S ezen igéket világosan kimondá. És félre vezetvén őtet Péter kezdé dorgálni. 33. De ő megfordúlván, és tanitványaira tekintvén megfenyegeté Pétert mondván: Eredj hátra sátán! mert nem gondolkodol azokról, mellyek Istennek tetszenek, hanem tsak azokról, mellyek embereknek kedvesek. 34. És magához szólitván a sereget tanitványaival egygyütt monda nékik: Ha ki engem akar követni, tagadja meg magát, és vegye fel az ő keresztjét, és kövessen engem. 35. Mert a ki lelkét megakarja tartani, elveszti azt; a ki pedig lelkét elveszti érettem, és az Evangéliomért, megtartja azt. 36. Mert mit használ az embernek, ha az egész világot megnyerné is, ha lelkének kárát vallja? 37. Avagy mitsoda váltságot adhat az ember lelkéért? 38. Mert valaki e parázna és vétkes nemzetség közzűl engem szégyenel és az én beszédeimet; azt az Em-

bernek Fia is szégyenleni fogja, mikor eljövend az ő Atyának ditsőségében a szent angyalokkal. 39. És monda nékik: Bizony mondom néktek, hogy vagynak némellyek az itt állók közzül, kik nem fogják a halált megizlelni, minekelőtte lássák az Isten' országát hatalommal feltetszeni.

Jegyzetek.

10: Dalmanuta vala nevezete azon vidéknek, mellyben feküdt Magdala másképen Magedan város Mát. XV. 39. Talán Dalmanuta nevű város is vala, melly és Magdala között Jézus ekkor a galiléai tengernek napnyúgoti partján kiszállot.

11: A farizeusok hoszszasabb beszéllgetésbe ereszkedének az Úr Jézussal különféle kérdésekkel kisértvén őtet, ámbár azok itt nem emlittetnek; végre tsodát kivánának tőlé, az égi testekben, mivel még ollyant nem hallottak felőle.

12: Jézus lelkében, vagy is szivből mélyen sohajtozva úgy, hogy belső egész megindúlása ortzáján is megtetszenék, szóla a jelenlévőkhöz: Mire való ez a tsalfálkodás tettetés? miért mutogatják magokat ezen emberek úgy, mintha ők hajlandók volnának tanitásomnak elfogadására, és tsak tökéletes meggyőződést óhajtanának? hát nem elég tsodákat munkállottam-e már szemeik előtt? és ha azok nem birhatják őket isteni küldetésemnek vallására, valljon hathatósabb bényomást fog-e valamelly új tsodatétel okozni? nem; — az illyetén megvesztegetett gondolkozású emberek' kedvéért tsodatételt nem fogok mutogatni, hanem várják feltámadásomat.

15: Szent Máté XVI. ezen történetet leirván — Heródes' kovászsza helyett, — 6. v. a szadutzeusok' kovászszát emliti; tehát Urunk mind a kettőt előhozá, és Heródes Antipás galiléa' fejedelme a szadutzeusok' kovászszától már megvólt vesztegetve, azoknak tanitásjokat követé, és oltalmazá.

21: A kenyereknek már kétszer történtt tsodálatos megszaporitásjokból általláthatnátok: hogy az eleségről előre való gon-

doskodásnak elmúlasztásáért nem foglak titeket dorgálni, s a kenyérnek fogyatkozásán nintsen mit aggódnotok; hogy ugyan azért a kovászról mondott szavaimat hasonlatosságképen a terjedő ártalmas tanításról kelletik értenetek.

22. 23: Bethszaida, melly a galiléai kiss tengernek napnyúgoti részén feküdt, falunak neveztetik a görögben: hogy megkülönböztessék a napkeleti oldalon állott Bethszaida várostól. Jézus jól tudá, hogy a Bethszaidának és Kafarnaumnak vidékében lakó nép tsak földi hatalmas szabaditót óhajt, és igy minden látott tsodatétel tsak fejedelemnek hadivezérnek választására ébreszti ingerli ösztönözi őket; ami megjelenésének irányával szembe ellenkezék. Ján. VI. 15. — Azért nem akara azon nép előtt többé tsodát munkállani, és hogy még is a hozzá vezetett vak emberen segitsen, kivivé a faluból, de ott is nagyobb figyelemnek és álmélkodásnak kikerűlése végett hoszszabban foglalatoskodék vele, és a gyógyitásnak kihirdetését megtiltá.

24: Az emberek olly nagyoknak tetszének a szemeit meggyógyitó vaknak mint a fák; mivel a magasságban való különbözést, tapasztalása nem lévén, meghatározni nem tudá.

29: Amit szent Márk itt felette röviden emlit, azt bővebben és teljesen előterjeszti Máté XVI. 16, 19. Szent Márknak szokása a rövidités; e helyen talán maga szent Péter, kinek tanitványa vala és felvigyázása alatt irá könyvét szent Márk, vala a kihagyásnak oka: hogy önditséretvadászásról, és uralkodásra való vágyakodásról ne vádoltathassék.

32: Figyelemre méltónak vélé szent Márk: hogy az Úr Jézus ugyan épen kinszenvedéséről és feltámadásáról minden homály tartózkodás hasonlatosság nélkül világosan tisztán értelmesen szólot tanitványainak; Péter pedig tüzesebb természete szerént arra figyelmezteté az Úr Jézust, hogy az illyetén beszéd és félelem tekintetét gyengiti, másokat tőle idegenithet, felesleges is böltsesége fedhetetlensége és tsodatévő ereje mellett.

33: Ambár Péter már nyilván vallást tőn a felől: hogy Jézus valóságos Isten' Fia, és a próféták által Istentől igértetett Üdvözitő; még is az emberi nemzetnek megváltásáról még akkor helyes képzete nem vala. Azért értésére adá Péternek Jézus; hogy az ő tanátsára nem szorúl, nintsen semmi szüksége és pedig an-

nyivnl inkább: mivel az Istennek végzéseit nem értvén nemzettársaival egygyezőleg tsak földi jókról álmodoz.

35,-37: A zsidó nyelvnek tulajdonságá szerént az élet léleknek mondatik; azért ezen igék' értelme: A ki földi életét feláldozza az evangéliomért, öröké tartó bóldog életet fog nyerni; a ki pedig a jövendő öröké bóldog azért is egyedűl valóságos életet az új szövetségi tanitásnak megvetése miatt elveszti, annak, a földnek minden kintsei többé semmit nem fognak használhatni.

38: Ezen igékkel az előbbi kifejezések erősittetnek imigyen: Valaki a mostani egészen elfajúltt és Ábrahámnak hitétől jámborságától meszsze eltávozott zsidó nép közzűl kevélységből és szégyenből engem szegény állapotom miatt az igértt Üdvözitőnek vallani vonakodik, vagy tanitásomat a görög böltselkedésnek abban fogyatkozása vagy bizonyos titkos állitások miatt elfogadni hinni átalja; azt én is az itélet' napján hiveimhez számitani, a hiveimnek rendeltt örök bóldog életben részesiteni nem fogom. A diák forditásban a *szégyenel* ige helyett — *rólam vallást tészen* ige olvastatik; de mind az eredeti betű, mind azon kifejezés, — *ezen paráznа és vétkes nemzetség közzűl* a szégyenel igét kivánják megtarttatni.

39: Az Isten' országának hatalommal való megjelenésén — az Úr Jézusnak tsodálatos szinváltozását, — a Szent Léleknek tsodálatos alászállása után a keresztény anyaszentegygyháznak sebes terjedését, — és Jerusalem' városának szörnyű elpusztúlását lehet értenünk; melly mind a három történetet némellyek az ezen alkalmatossággal jelen vóltak közzűl értek, szemléltek.

Világositó Hivatkozások.

1. 2: Mát. XV. 32. — — 6,-8: Mát. XIV. 19. 20. — — 11: Mát. XII. 38. XVI. 1. — Lúk. XI. 54. — — 12: Mát. XII. 39,-45. XVI. 4. — Ján. XI. 33. 38. — — 18: Márk. VI. 41. — Ján. VI. 11. — — 27: Mát. XVI. 13. — Lúk. IX. 18. — — 31: Mát. XVI. 21. — AT. IV. 11. — — 34: Mát. X. 38. XVI. 24. — Lúk. IX. 23. XIV. 27. — — 35: Lúk. XVII. 33. — Ján. XII. 25. — — 38: Mát. X. 33. — Lúk. XVII. 20. — Róm. I. 16. — Kor. 1. I. 18,-25. — — 39: Mát. XVI. 27. 28. — Lúk. IX. 27.

IX. RÉSZ.

Jézus színében elváltozik; oktatja tanitványait Illyésnek megjelenése felől; meggyógyit egygy siketnémát, kin tanitványai nem segithetének; ismég szól következő kinszenvedéséről; feddi tanitványait az elsőség' vadászásának miatta; szemök' elejébe állitja a botránkozás' vétkének súlyát.

1. És hat nap múlva maga mellé vévén Jézus Pétert, és Jakabot, és Jánost, felvezeté őket tsak magokat külön egygy magas hegyre, és megváltozék színében előttök. 2. És az ő ruhái fényesekké lőnek és igen fejérekké mint a hó, mellyhez hasonló fejérséget a földön a ruhafestő kallós nem készithet. 3. És megjelenének nékik Illyés 'és Móses, kik Jézussal beszéllenek vala. 4. És felelvén Péter monda Jézusnak: Tanitóm! jó nékünk itt lennünk; hagyj készitsünk azért három hajlékot; néked egygyet, Mósesnek egygyet, Illyésnek egygyet. 5. Mert nem tudja vala, mit mondana? mivel felette megijedtenek. 6. És felhő támadván megárnyékozá őket, és szózat jöve a felhőből mondván: Ez az én legszerelmesebb Fiam, őtet hallgassátok. 7. Mindjárt ezután környűltekintének; de többé senkit nem látának, hanem tsak Jézust egyedűl ő magokkal. 8. Es midőn lefelé mennének a hegyről, rájok parantsola: hogy azokat, amiket láttanak vala, valakinek meg ne beszéllenék, hanem tsak akkor, midőn az Embernek Fia halottaiból feltámadand. 9. És e történetet titokban tarták magoknál a felől kérdezkedvén; mi vólna az: Midőn halottaiból féltámadand. 10. És kérdik vala őtet mondván: Mit mondanak tehát a farizeusok és irástudók; hogy Illyésnek kelletik előbb megjelennie? 11. És felelvén monda nékik: Illyés ugyan

előbb eljövén mindeneket helyökre állat; de, amint megvagyon irva az Embernek Fia felől, szükség, hogy sokat szenvedjen, és semminek állittassék. 12. Mondom pedig néktek: hogy Illyés is már eljöt (és úgy bántanak vele, valamint akarának) amint irva vagyon felőle. 13. És tanitványaihoz jövén láta nagy sokaságot azok körül, és irástudókat, kik versengének amazokkal. 14. És azonnal az egész nép meglátván őtet elálmélkodék, és megfélemlék, és eleibe futván köszönték őtet. 15. És megkérdé őket: Min vetekedtek magatok között? 16. És felelvén egygy a sereg közzül monda: Mester! elhozám hozzád fiamat, kiben néma lélek vagyon; 17. Ki valahol megragadja őtet, letsapja őtet, és tajtékot túr, és fogait tsikorgatja, és elfonnyad, és kérém tanitványaidat, hogy űznék ki azt belőle, de nem tselekedheték. 18. Ki felelvén monda nékik: Óh hitetlen nemzetség! meddig legyek még nálatok? meddig tűrjelek még el titeket? hozzátok őtet elömbe. 19. És oda vivék őtet. És, mihelyt látta vólna őtet, mindjárt szaggatni kezdé azt a lélek, és a földhöz verődvén hengereg vala tajtékot túrván. 20. És kérdezé attyát: Mennyi üdeje, hogy ez kezdődék rajta? A pedig monda: Gyermekségétől fogva. 21. És gyakorta tűzbe vizbe ejti őtet, hogy elveszesse őtet; de ha mit tehetsz, légy segitségül nékünk könyörülvén rajtunk! 22. Jézus pedig monda néki: Ha hiheted azt, mindenek lehetségesek a hivőnek. 23. És azonnal felkiáltván a gyermeknek attya könyhullatásokkal monda: Hiszek Uram! légy segitségül hitetlenségemnek. 24. És midőn látná Jézus a sereget egygybefutni, megfenyegeté a fertelmes lelket mondván néki: Siket és néma lélek! én parantsolom néked: menj ki belőle, és többé ne szállj beléje. 25. És felkiáltván és erősen megszaggatván őtet kiméne belőle, ki lőn mint a meghaltt, úgy, hogy sokan mondanák: már meghalt. 26. Jézus pedig megfogván kezét felemelé őtet, és felkele. 27.

És midőn bément vólna a házba, kérdék őtet tanitványai titkon: Miért nem űzhettük mi ki azt? 28. És monda nékik: az illyetén nemű másképen ki nem űzettethetik, hanem tsak imádság és bőjtölés által. 29. És onnét elindúlván által mennek vala Galileán, és nem akará, hogy valaki megtudná. 30. Oktatja vala pedig tanitványait, és monda nékik: Hogy az Embernek Fia az emberek' kezeibe adatik, és megölik őtet, de megölettetvén harmadnapon feltámad. 31. Ők pedig nem érték e beszédet; mindazonáltal nem mérészlék őtet megkérdeni. 32. És jutának Kafarnaumba; otthonn lévén pedig kérdezé őket: Miről vetekedtetek egygymás között az úton? 33. Ők pedig hallgatnak vala; mivelhogy az úton azon vetekedének egygymással: ki lenne közzülök nagyobb? 34. És leülvén magához szólitá a tizenkettőt, és monda nékik: Ha ki első akar lenni, az mindenek között utólsó és mindenek szolgája lészen. 35. És maga mellé vévén egygy gyermeket közikbe állatá; és megölelvén azt, monda nékik: 36. Valaki egygyet az illyen gyermekek közzül béfogadand az én nevemben, engem fogad bé; és valaki engem béfogadand, nem engem fogad bé, hanem azt fogadja bé, a ki engem küldöt. 37. Felele pedig néki János mondván: Mester! látánk egygy embert, ki nem követ minket, a te neved által ördögöket űzni, és eltiltánk őtet. 38. Jézus pedig monda: Ne tiltsátok el azt; mert nintsen olly ember, a ki tsodát munkálván az én nevem által egygyszersmind gonoszúl szólhasson felőlem. 39. Mert valaki nintsen ellenetek, ti melletetek vagyon. 40. Sőt valaki innotok adand néktek egygy pohár vizet az én nevemben azért, mivel a Krisztuséi vagytok; bizony mondom néktek, el nem veszti jutalmát. 41. De valaki megbotránkoztat egygyet e kitsinyek közzül, kik én bennem hisznek: jobb vólna annak, ha nyakára egygy malomkő köttetnék, és a tengerbe vettetnék. 42. Azért, ha a te kezed megbotránkoztat

téged, vágd el azt; jobb néked félszegen az életre bémenned, hogy sem két kezed lévén a gehennára a megolthatatlan tűzre jutnod. 43. Hol az ők férgök meg nem hal, és tűzök meg nem oltatik. 44. És, ha lábad botránkoztat téged, vágd el azt; jobb néked sántán bémenned az örök életre, hogy sem két lábad lévén a gehennára a megolthatatlan tűzre vettetned. 45. Hol az ők férgök meg nem hal, és tűzök meg nem oltatik. 46. Hasonlóképen hogyha szemed botránkoztat téged, vájd ki azt; jobb néked egygy szemmel az Isten' országába bémenned, hogy sem két szemed lévén a gehennának tüzére vettetned. 47. Hol az ők férgök meg nem hal, és az ők tűzök meg nem oltatik. 48. Mert kiki tűzzel sózatik meg; és minden bémutatott áldozat sóval sózatik meg. 49. Jó a só; de hogyha a só izetlen, mivel fogtok annak izt szerezhetni? légyen só bennetek, és békesség légyen közöttetek.

Jegyzetek.

1: A görögben második vers, melly a diák fordításban első; mivel a görögben az előbbi szakasznak utólsó versével kezdődik ezen tzikkely.

2: Rómában azon üdőben a tsászári udvarhoz tartozó főtisztviselők fejér köntöst hordozának, mellyet gyakorta fényesittetni szokás vala; azért Márk is Rómában irván könyvét a legfelségesebb fejér szinnek kifejezésére a római ismeretes szokást hozá elő.

4: És felelvén Péter; — zsidó szólásmód: melly annyi mint: Akkor kezde szólani Péter.

5: Az apostolok a rendkivűli változások által az Istennek különös jelenlétére figyelmeztetvén félelemtől és örömtől való elragadtatásjokban hivatalokról is, mellyre választattak, megfelejtkezének; azért két társainak nevében is úgy szóla Péter, mintha már nékik az Úr Jézusnak tanitását a földön kihirdetniek, és ezen okból viszszatérniek nem kellene.

6. 7: A mennyei szózatra az apostolok ortzájokra borúlának; de felemelvén fejöket már tsak Jézust láták.

9: Hogy ezen versnek kezdetét a titoktartásról kelletik érteni, mind Urunknak azt előző tilalmából, mind Lúk. IX. 36. világos. Az Apostolok még mindég abban a képzelődésben valának; hogy Jézus a földön egygy hatalmas országot fogna felállitani, mellyben ő fog uralkodni; ezen vélekedésökkel pedig Jézusnak megvettetését és megölettetését öszveegygyeztetni nem tudák. E vala akkor a zsidó népnek a Krisztusról az igért Üdvözitőről közönséges vélekedése Ján. XII. 34.

11: Illyéshez hasonló buzgó férjfiúnak kell vala előző követül megjelennie; ki által az új szövetségi tanitásnak elfogadásától a zsidó nemzetet viszszatartóztató s idegenitő akadályok elmozdittassanak, elhárittassanak: de annak is szinte úgy mint a Krisztusnak, kinek megjelenését hirdetni hivatala, sok szenvedésen kell vala általmennie.

12: Ezen Illyést tüzes buzgóságában nyomozó férjfiú már megjelenék, amint ezt megjövendölé Malákiás próféta IV. 5. 6; de nem mint az Üdvözitőnek előző követjét betsűlék őtet, hanem egygy házasságtörő aszszony' haragjának feláldozák életét. Tehát nintsen már az irástudóknak okok Illyés' megjelenésére várakozni, s avval nem mentegethetik hitetlenségöket.

15: A görögben olvastatik: És megkérdé az irástudókat.

16: A némaságot okozó lélek némának mondatik.

19: Mihelyest a gonosz lélektől megszállott ember Jézust szemlélé; mindjárt kezdet gyötrelmeket szenvedni.

20: Jézus nem azért kérdé a gyermeknek attyát a nyavalyának üdeje felől, mintha azt nem tudta vólna; hanem hogy figyelmeteségét a jótéteménynek, mellyet most nyerni fog, nagy voltára forditsa, s a nyavalya' súlyosságának újabb meggondolása által benne felgerjesztett tüzesebb bizodalmának nagyobb érdemet szerezzen.

34: Hogy a tanitványok megértsék; mit tészen az alázatosságban minden társakat, és alattvalókat felyűlhaladni? azt hagyá meg az Úr Jézus: hogy az egygyházi előljáró úgy viselje hivatalát; mintha a társaságban legutólsó, minden társaknak szolgája vólna.

37,-40: Az új szövetségi tanitásnak sebesebb terjesztésére nem csak az apostoloknak, és tanitványoknak, kik különösen követék az Úr Jézust, hanem másoknak is, kik benne bizodalmokat vetvén az ő nevezésével parantsolának távozni a gonosz lelkeknek, tsodatévő erő adatott. Az illyeneket akadályoztatni megtiltá Jézus három okból: mert — az ő nevét személyét tisztelik, — a tanitványokat foglalatosságaikban segitik, — az egész tanitásnak elfogadására hajlandóságjokat bizonyitják, — holott a ki tsak egygy pohár vizzel is szolgál valamelly tanitványnak az Üdvözitő iránt való tiszteletből, el nem veszti jutalmát.

41: Mivel a 37. vers után János apostol kérdése által félbe szakasztá Jézus' beszédjét; itt tovább folytattatik.

42,-47: A soha meg nem haló hanem szűnetlen mardosó féreg a lelkiismeretnek keserves kinos szemrehányásait, — az elolthatatlan tűz pedig a külső okokból származó fájdalmakat jelenti, — és mind a kettő a bűntetésnek vég nélkül állandó tartósságát bizonyitják.

48: A Móses' törvénye szerént az épenégő vagy is egészen megégetni való áldozatoknak bémutatására kijeleltt állatok' húsai bésózás által készittettek el, és e nélkül nem tétettek a tűzre; innét vévén hasonlatosságot az Üdvözitő bizonyitja: hogy az elkárhozattaknak mint az isteni fenyitő igasság' örökös áldozatjainak maga a tűz, maga a külső kinzás mindég újabb sózás gyanánt, új kinok' kiállására újabb készület gyanánt fog szolgálni. Ellenben az új szövetségi tanitásnak sava által azok, kik azt magokba fogadják, Isten előtt kedves ditsőitésnek, és hálaadásnak örökös áldozatjaivá fognak válni.

49: Mivel az Úr Jézus a'sóról szóla, melly egygy igen hasznos szükséges szer; erről vévén hasonlatosságot ismég viszszatére intésének kezdetére, a 34. versre, s arra figyelmezteté tanitványait: hogy ügyekezzenek magoknak a jóizű sóhoz hasonló tökéletes gyökeres vallástudást szerezni, és tiszta vallásképzeteket mindég elméjökben szivökben megtartani; úgy nem fogják azon törni fejöket, ki légyen közzülök hivatalra nézve első? hanem az erköltsi tökéletességben, mellynek alapja az alázatosság, és a jó tselekedetek' gyakorlásában egygymással vetélkedvén békességes egygyetértésben fogják az új szövetségi tanitást hirdetni, és számtalanokkal megkedveltetni.

Világositó Hivatkozások.

1: Mát. XVII. 1,-4. — Lúk. IX. 28. — — 7: Mát. XVII. 6,-8. — — 8: Mát. XVII. 9. — — 9: Lúk. IX. 36. — Ján. XX. 9. — — 10: Mal. IV. 5. — — 11: Iz. LIII. 3. 4. — — 12: Mát. XVII. 11. 12. — — 22: Mát. XXI. 22. — Filip. I. 29. — — 30: Mát. XVII. 21. — Lúk. IX. 22. 44. — — 33: Mát. XVIII. 1. — Lúk. IX. 46. — — 37: Mát. VII. 22. 23. — Lúk. IX. 49. — AT. III. 6. — — 38: Mát. XII. 24. — Kor. 1. XII. 3. — — 39: Mát. XII. 30. — — 40: Mát. X. 42. XXV. 40. — — 41: Mát. XVIII. 6. — Lúk. XVII. 2. — — 42: Mát. V. 30. XVIII. 8. — — 43: Judit. XVI. 21. — Sir. VII. 19. — Iz. XXXIV. 10. LXVI. 24. — Mal. IV. 1. — Mát. III. 12. XVIII. 8. 9. — Júd. v. 7. — — 48: Mós. 3. II. 13. — Mát. V. 13. XXV. 46. — Róm. XII. 1. — Kor. 1. XV. 42. 50. 53. 54. — — 49: Lúk. XIV. 34. 35. — Kor. 1. XIII. 11. — Tesz. 1. V. 13. — Tim. 2. I. 13. — Pét. 1. IV. 8.

X. RÉSZ.

Jézus megfelel a házaselvállásról támasztott kérdésre; gyermekeket megáld; tanitja, mi kivántatik az örök bóldogságnak elnyerésére, és melly nagy akadály légyen abban a földi gazdagság; szól kinszenvedéséről; feddi két tanitványainak nyilatkoztatott nagyravágyásjokat; Jerikó mellett eggy vaknak megvilágositja szemeit.

1. És felkelvén onnét, a Jordánontúli környéken által jöve Judeának határiba; ismég pedig seregenként gyülének hozzá, s amint szokta vala, tanitja vala őket. 2. És megjelenvén a farizeusok kisértésképen kérdék őtet: Ha szabad-e a férjfiúnak feleségét elbotsátani? 3. Ő pedig felelvén monda nékik: Mit parantsolt néktek Móses? 4. Kik mondá-

nak: Móses megengedé a válásievelnek megirása után az elbotsátást. 5. Kiknek felelvén Jézus monda: A ti szivetek' keménysége miatt irá néktek Móses e rendelést. 6. De a teremtésnek kezdetében férjfiút és aszszonyt alkota az Isten. 7. Mellynek miatta elhagyja ember attyát és annyát, és feleségéhez ragaszkodik. 8. És lésznek ketten egygy testben. Ugyan azért már nem kettő hanem egygy test. 9. Amit tehát az Isten egygybe szerkeztetet, azt ember el ne válaszsza. 10. A házban pedig ismég ugyan azon tárgy felől kérdezék őtet tanitványai. 11. És monda nékik: Valaki elbotsátandja feleségét, és mást véend, házasságtörést követ el amarra nézve. 12. És ha aszszony elhagyandja férjét, és mással lépik házasságra, paráználkodik. 13. Akkor vivének hozzá kisded gyermekeket: hogy illetné őket. A tanitványok pedig feddik vala a hozókat. 14. Kiket látván Jézus nehezteléssel monda nékik: Hagyjátok a kisdedeket hozzám jönni, és ne tiltsátok el őket tőlem, mert illyeneké az Isten' országa. 15. Bizony mondom néktek: valaki az Isten' országát úgy nem nyeri el mint egygy kisded gyermek, bé nem mégyen abba. 16. És megölelvén őket, és kezeit rájok tévén megáldá őket. 17. És mikor kiment vólna az útra, elejébe futván egygy ember térdre borúla előtte, és kéré őtet: Jó Tanitó! mit tselekedjem, hogy az örök életet elnyerjem? 18. Jézus pedig monda néki: Miért mondasz engem jónak? Nintsen több jó hanem tsak egygy, az Isten. 19. Tudod a parantsolatokat: Ne paráználkodjál; Ne ölj; Ne orozz; Hamis tanúbizonyságot ne szólj; Kárt ne tégyj; Tiszteljed atyádat és anyádat. 20. Az pedig felelvén monda néki: Mester! mind ezeket megtartottam ifiúságomtól fogva. 21. Jézus azért kedvellő szemmel rátekintvén monda néki: Egygy hijával vagy; menj el, és valamid vagyon, add el, és osztogasd el a szegényeknek, és lészen kintsed mennyben; és jőjj, kövess engem. 22. Ki

megszomorodván ez igén búsongva elméne, mert sok jószága vala. 23. És környültekintvén Jézus monda tanitványainak: Melly nehezen fognak azok, kiknek pénzök vagyon, bémenni Isten' országába! 24. A tanitványok pedig megrettenének ezen szavain. Jézus pedig ismég felelvén monda nékik: Fiatskáim! vaj melly nehéz azoknak, kik pénzökbe biznak, Isten' országába bémenni! 25. Könnyebb egygy tevének a tű' fokán keresztül menni, mint a gazdagnak az Isten' országába béjutni. 26. Kik még inkább elbámúlának mondván egygymásnak: tehát ki fog üdvözűlhetni? 27. És rájok tekintvén Jézus monda: Az embereknél ez lehetetlen, de nem az Istennél: mert mindenek lehetségesek az Istennél. 28. Ekkor igy szóla hozzá Péter: Imé! mi mindeneket elhagytunk, és téged követtünk! 29. Felelvén Jézus monda: Bizony mondom néktek; nintsen senki, a ki elhagyandja házát, vagy attyafiait, vagy nénnyeit húgait, vagy attyát vagy annyát, vagy gyermekeit, vagy szántóföldjeit én érettem és az evangéliomért; 30. A ki száz annyit ne nyerne mostan ez üdőben: házakat, és atyafiakat, és húgokat, én anyákat, és gyermekeket, és mezőket az üldözésekkel egyetemben, és a jövendő világon örök életet. 31. Sok elsők pedig utólsókká lesznek, és az otólsók elsőkké. 32. Úton valának pedig felmenvén Jerusalembe; s előttök mégyen vala Jézus, és ők álmélkodva és félve követék őtet. Ismég melléje vévén a tizenkettőt kezde nékik azokról szólani, mellyek ő rája következendők volnának. 33. Mert imé felmegyünk Jerusalembe, s az Ember' Fia elárúltatik a papi fejedelmeknek, és az irástudóknak, és a véneknek, és halálra kárhoztatják őtet, és a pogányoknak kezeikbe adják őtet. 34. És megtsúfolják őtet, és megpökdösik őtet, és megostorozzák őtet, és megölik őtet, de harmadnapra feltámad. 35. És járúlának hozzá a Zebedeus' fiai Jakab és János mondván: Mester az kivánságunk, hogy

valamit kérendünk tőled, azt megtselekedjed nékünk. 36. Ő pedig kérdé őket: mit akartok, hogy tselekedjem néktek? 37. És mondának: Engedjed nékünk, hogy közzűlünk egygyik jobb kezed felől, a másik bal kezed felől üljön a te ditsőségedben. 38. Jézus pedig monda nékik: Nem tudjátok, mit kértek? megihatjátok-e a pohárt, mellyet én megiszom? avagy a keresztséggel, mellyel én megkeresztelkedem, megkeresztelkedhettek-e? 39. Ők pedig felelének néki: azt is teljesithetjük. Jézus pedig monda nékik: A pohárt, mellyet én megiszom, ugyan megiszszátok; és a kereszteléssel, mellyel én megkeresztelkedem, megkeresztelkedtek; 40. De a jobb kezem felől vagy bal kezem felől való ülést, nem enyim, hogy néktek adjam, hanem a kiknek készittetett. 41. Ezt hallván a tize kezdének neheztelni Jakabra és Jánosra. 42. Jézus pedig szólitván őket magához monda nékik: Tudjátok, hogy azok, kik a nemzeteken fejedelemséget viselni láttatnak, uralkodnak azokon, és fejedelmeik hatalmat gyakorolnak rajtok. 43. De nem úgy vagyon ti közöttetek; hanem valaki nagyobb akar lenni, légyen szolgátok. 44. És valaki akar közzűletek legelső lenni, légyen mindenek' szolgája. 45. Mert az Ember' Fia is nem azért jelent meg, hogy szolgáltassa magát, hanem hogy szolgálna, s adná lelkét sokakért váltság' árráúl. 46. És jövének Jerikóba, és midőn ő tanitványaival, és felette nagy sokaság kimenének Jerikóból Timeus' fia a vak Bartimeus ül vala az út mellett koldúlgatván. 47. Ki, mikor hallotta vólna, hogy a názáreti Jézus légyen, kezde kiáltani, és mondani: Jézus Dávidnak Fia könyörűlj rajtam! 48. És sokan dorgálják vala őtet, hogy hallgatna. De ő még sokkal erősebben kiálta: Dávidnak Fia könyörűlj rajtam!! 49. És megállván Jézus magához hivatá őtet. És hivák a vakot mondván néki: nyúgott szivvel légy, kelj fel, hivat téged. 50. Ki elvetvén felső köntösét és felugorván

jöve hozzá. 51. És felelvén Jézus monda néki: Mit akarsz, hogy tselekedjem néked? a vak pedig monda néki: Tanitóm, hogy lássak. 52. Jézus pedig monda néki: Eredj, a te hited meggyógyitot téged. És tüstént láta és követé őtet útjában.

Jegyzetek.

1: A Jordánnak napkeleti oldalán fekvő Perea tartományon keresztűl.

2: A farizeusok a felől nem kételkedének, hogy bizonyos nyomos okokból szabad légyen a házas férjfiúnak feleségét elbotsátani? hanem azt akarák megérteni: valljon szabad légyen-e ezen elbotsátás akarmelly okból, valamikor a férjfiúnak felesége visszszatetszik? amint szent Máté kifejti.

3: Jézus Móses' rendelését a kérdők' szájából akará hallani; hogy ellenvetéseiket megelőzze. Tsak ugyan szent Máté szerént XIX. 7. a farizeusok előbb hibásan emliték Móses' rendelését: mintha általa mind az elbotsátás mind a válásleveliras parantsoltatott vólna; erre következék Jézusnak e versben előhozott kérdése; mintha mondotta vólna: Mitsoda, mit parantsolt néktek Móses?

5: Móses a feleség' elbotsátását az Izrael' népének tsak megengedé; mivel a házasságnak Istentől egygy férjfiú s egygy aszszonyszemély között eredeti szerzése tsak az új szövetségben, mint az erköltsi tökéletesedés' állapotjában, vált törvénnyé. Azonban több viszszaeléseknek elháritásjokra meghagyá Móses: hogy a feleségelbotsátás' esetében mindenkor válásirás adassék az elereszttett aszszonynak.

10: A tanitványok kételkedének: valljon helyesen értették-e a farizeusokhoz mondott beszédet? azért újra tudakozódának. Ebből kitetszik: hogy ahol az új szövetségi szent irásokban homállyal fedett, megfoghatatlan titkok minden magyarázás nélkűl hozattatnak elő, — ott az igéket betű szerént kell értenünk, és a

bár homályos igasságot minden szemfüleskedés nélkül kell hinnünk; másképen azt a szent könyvek' szerzői megvilágositani el nem mulatták vólna az apostoloknak szokásjok lévén minden homályos ejtések felől az Úr Jézustól kérdezősködni.

11. 12: Itt Jézus az új szövetségi hivekre nézve törvényt hózot: melly szerént a házassági kötés, ha mindjárt a házas személyek egygymástól el is válnak, mig az egygyik meg nem hal, felbonthatatlan marad; ugyan azért házasságtörést követ azon fél, melly a másik félnek éltében mással házas társalkodásra vetemedik.

15: Mivel az új szövetségi vallás sok az emberi elmének bélátását felyűl múló titkokat foglal magában, — mellyeknek valóságát megnyúgtatásunkra nézve szükséges hinni, ámbár minémüségök' nemtudása semmi kárt nem okoz; az Úr Jézus isteni küldetését tagadhatatlan természetfeletti tsodákkal minden kételkedésen kivűl helyhezteté, azután pedig ugyan azon tsodatételekre nézve azt kiváná: hogy hallgatói, és mind azok, kiknek az evangéliom hirdettetni fog, minden szemfüleskedő szőrszálhasogatástól ójják magokat, és a tanitásnak isteni eredetéről meggyőzettetvén annak olly alázatos egygyügyűséggel higyjenek és engedelmeskedjenek, mint a kisded ártatlan gyermekek kételkedés nélkül szokták szüléiknek és tanitóiknak szavokat fogadni; mert ellenkező esetben senki az Isten' országának sem e földön méltó tagja sem jövendőben örököse nem lehet.

18: Jézus nem mondá: Én nem vagyok Jó, én nem vagyok isteni személy hanem tsak puszta ember; hanem az ifiúra bizá kifejezésének folytatását. Tudniillik: Egyedűl az Isten azon valóság, melly természetszerént merő Jóság, és minden jónak egyedűli kútfeje, azért tsak az Isten mondathatik minden kifogás nélkül Jónak; ha tehát engem Jónak vallasz, isteni személynek is vallj.

19: A görög ige, mellynek itt magyarázatja: Kárt ne tégyj, — annyit is tészen: mint — tartozásodat el ne tagadd, — idegen jószágot magadnál ne tartóztass. Üdvözitőnk több parantsolatoknak előszámlálásjokkal tsak a felebaráti szeretetre, s avval ellenkező minden akarminémű kárositásnak tilalmazására figyelmezteté az előtte megjelenő gazdag ifiat.

20: Tudta Jézus az őtet kérdő ifiúnak mind eddigi ártatlan jó erkölcsű életét, mind gazdag állapotját, melly tudománynak nyilatkoztatásával is bizonyitá magát isteni személynek lenni, s azért a Jó nevezetet megérdemelni: ugyan azért valamint jótetszését jelenté ki az ifiúnak jó erkölcsű élete felől igaz vallomására nézve; úgy nem akará még őtet különösebb tanitványai közé hivni gazdag vagyonjában lévő nagy akadályának miatta, és tsak további sürgetésére ajánlá azon ifiúnak a tanitványi hivatalt.

21: A görögben és siriai forditásban hozzáadatik: felvévén a keresztet.

25: A törekedés' nehésségének és az akadályok' súlyának kifejezésére szokásban vala a zsidóknál azon közmondás: Könnyebb a tevének általmenni a tő'fokán; ehhez hasonló vala: Az Elefánt a tő'fokán. Ezen közmondást használá Jézus is, hogy tanitványait és hiveit a földi jókhoz való ragaszkodástól elidegenitse.

29: A görögben és siriai forditásban azon szavak után: vagy annyát; béiktatva olvastatnak következők is: vagy feleségét; valamint Mát. XIX. 29. — Lúk. XVIII. 29.

30: Határozott száz számmal határozatlan mennyiség vagy is bőséges helyrepótolás jelentetik. Az egygyenként való előszámitás tsak erősebb bényomás végett használtatik minden kedves tárgynak kifejezésére. Az üldözésekről, és azokkal egygybekötött szenvedésekről is, mellyeket az új szövetségi hiveknek e földön kell vala a keresztény vallásnak miatta kiállaniok, és a mellyek soha sem szűnnek meg egészen, vagyon emlékezet; hogy Urunknak szavai valamelly minden bajtól mentt földi bóldog állapotra ne magyaráztathassanak. A szavak' értelme: Valamit e földön a keresztények az új szövetségi tanitásnak hiv követése teljesitése miatt feláldoznak elhagynak, az mind tetézett mértékkel fog nékiek viszszapótoltatni e földön ugyan az üldözések' közepetén is belső lelki vigasztalással és segitő mennyei kegyelmekkel, jövendőben pedig öröké tartó bóldogsággal.

31: Ámbár legelőször az egész zsidó nemzetnek kellet vólna az új szövetségi tanitást elfogadnia, s az Isten' országába bévezettetnie; még is legnagyobb része tsak az itélet' napjának már közelitésekor fog megtérni. Ellenben a pogány nemzeteknek, kiknek később fog hirdettetni az evangéliom, nagy része a keresztény

vallásnak követésében a zsidókat megfogja előzni. — Ismég: sokan azok közzül, kik az Úr Jézust nem látták, tanitását szájából nem hallották, több századok múlva fognak a keresztény hitre hivattatni, és annak buzgó követésében, és gyarapitásában az első hiveket buzgóságjok által felyül fogják haladni.

35: Zebedeusnak két fiai annyokkal egygyütt kérék Jézust amint Mát. XX. 20. kitetszik.

38: Pohárt inni, és vizbe nyakig bémárttatni (amit, valamint a vizzel való megöntözést is, bévett szokás szerént magyarúl keresztelésnek nevezünk, mivel a keresztény anyaszentegygyházba ezen szertartással iktattatunk bé) a zsidóknál isméretes szólás vala nagy szenvedés' kiállásának kifejezésére; azért a folyamodó két tanitványok is mindjárt megérték Jézus' kérdését, és a kivánt feltételnek teljesitésére ajánlák magokat.

40: A mennyei bóldogságban helyeket osztogatni, és kinekkinek érdeméhez képest jutalmat rendelni nem tartozék a tanitói hivatalhoz, mellyet első megjelenésekor gyakorlot Jézus e földön; ezen hatalmat mint itélő Biró jövendőben kinekkinek testi halála után, és második látható megjelenésekor az itélet' napján fogja használni. — A' mennyei bóldogságnak nagyobb mértéke nem nyerettethetik egyedűl az által: hogy valaki az azért való kérésben folyamodásban másokat megelőz, hanem másoknál nagyobb érdemek által.

42: A nemzetek' fejedelmei, hogy mutassák magokat elsőknek lenni, fényeskednek, és minden alattvalóiktól mély tiszteletet különféle szolgálatot kivánnak magoknak; de a keresztény anyaszentegygyházban az előljáróknak lészen hivataljok minden hiveknek szolgálni.

46: Bartimeus zsidó nyelven annyit tészen mint: Timei' fia; talán attya igen isméretes ember vala Jerikóban, azért csak róla nevezék fiát is. Ezen vaktól különböztetni kell ama vakot, kit Jézus Jerikóba bémenvén Luk. XVIII. 35. szerént talált, és bajától megszabaditot.

Világositó Hivatkozások.

1: Mát. XIX. 1. — Ján. XI. 7. — — 4: Mós. 5. XXIV. 1. — — 6: Mós. 1. I. 27. — — 7: Mós. 1. II. 24. — Mát. XIX. 5. — Kor. 1. VII. 10. — Ef. V. 31. — — 8: Kor. 1. VI. 16. — — 11: Mát. XIX. 9. — — 12: Mát. XIV. 3. 4. — — 15: Mát. XI. 25. XVIII. 3. — Ján. VII. 17. X. 25. — Tesz. 1. V. 21. — — 17: Mát. XIX. 16. — Lúk. XVIII. 18. — — 19: Mós. 2. XX. 13. — 5. V. 1,-21. — Mát. XIX. 18. 19. — — 21: Mát. X. 38. — — 28: Mát. XIX. 27. — Lúk. XVIII. 28. — — 29: Mát. XIX. 28. 29. — — 30: Mát. XIX. 22. XXV. 46. — Lúk. XVIII. 30. — — 32: Mát. XX. 17. — Lúk. XVIII. 31. — — 35: Mát. XX. 20. — — 42: Mát. XX. 25. — Lúk. XXII. 25. — — 43: Mát. XX. 26,-28. — — 51. 52: Mát. XX. 29,-34. — Ján. XX. 16.

XI. RÉSZ.

Jézus Jerusalem' városába diszesen bémégyen; egygy figefát elszáraszt; kiüzi az árrúlókat és vevőket a templomból; ajánlja tanitványainak a bizodalmas könyörgést, és könnyű botsánatadást; elútasitja a farizeusokat, kik hatalma felől tudakozódának.

1. És midőn közelgetnének Jerusalemhez, és Betániához, az olajfáknak hegye mellé, elkülde kettőt tanitványa közzül. 2. És monda nékik: Menjetek el im' e falúba, melly előttetek vagyon; és mindjárást oda bémenvén találtok egygy megkötött vemhét, mellyen még senki az emberek közzül nem ült: oldjátok el, és hozzátok ide; 3. És ha valaki kérdezend titeket: Miért tselekeszitek ezt? azt feleljétek: hogy az Urnak szükséges; és tüstént elfogja ereszteni. 4. És elmenvén megtalálák a megkötött vemhét ott,

kinn az ajtó előtt a kettős útnál, és eloldák azt. 5. És némellyek az ott állók közzűl szóliták őket: Mit tselekesztek eloldván a vemhét? 6. Kik felelének nékik a szerént, amint megparantsolá nékik Jézus, és azonnal elbotsáták nékik. 7. És elvezeték a vemhét Jézushoz, és ráteriték arra felső ruháikat, és rája üle. 8. Sokan pedig köntöseiket leteriték az útra, némellyek pedig ágakat szegdelnek vala a fákról, és az útra hintik vala. 9. És a kik elől mennek vala, s a kik követik vala, kiáltnak vala mondván: Hozanna! 10. Áldott, a ki az Úr' nevében jön! Áldott Dávid atyánknak az Úr' nevében megjelenő országa: Hozanna a magasságos egekben! 11. És béméne Jerusalembe Jézus és a templomba, és minekutánna mindeneket megtekintet vólna, már késő estve lévén az üdő, kiméne Betániába a tizenkettővel. 12. És a következő napon, mikor Betániából kimenének, megéhezék. 13. És meglátván távolról egygy leveles figefát oda méne, hogy ha valamit találna azon; de oda érkezvén leveleknél egyebet nem találá rajta: mert nem vala még üdeje a figeérésnek. 14. És szólitván azt, monda: Ezután örökké soha senki rólad gyümöltsöt ne egyék. Ezt tanitványai is hallák. 15. És jövének Jerusalembe. És bémenvén a templomba kezdé kiűzni a templomban lévő árrosokat, és vevőket; és a pénzváltók' állványait, és a galambárrosok' székeit felforgatá. 16. És nem engedé, hogy valaki edényt vinne által a templomon. 17. És tanit vala mondván nékik: Avagy nintsen-e megirva: Az én házam imádság' házának hivattatik minden népektől? ti pedig azt a gonosztévők' barlangjává változtattátok. 18. Mellyet hallván a papi fejedelmek és irástudók alkalmatosságot keresének elvesztésére; mert félnek vala tőle, mivel az egész nép álmélkodik vala tudományán. 19. És béestveledvén kimégyen vala a városból. 20. És midőn reggel a figefa mellett elmennének, láták, hogy tövéből elszáradot. 21. És

megemlékezvén Péter monda néki: Tanitó, imé a figefa, mellyet megátkozál, elszáradot. 22. És felelvén Jézus monda nékik: Légyen bizodalmotok Istenben. 23. Bizony mondom néktek: valaki mondandja eme hegynek: emelkedjél fel és vettessél a tengerbe, és nem kételkedendik szivében, hanem hiendi, hogy valamit mondot, megfog történni; meglészen nékie. 24. Azokáért mondom néktek: mindeneket, valamiket imádkozván kértek, higyjétek, hogy elvészitek, és megfognak történni néktek. 25. És mikor felállotok az imádkozásra, botsássatok meg, ha vagyon valaki ellen nehezteléstek: hogy Atyátok is, ki mennyekben vagyon, megbotsássa néktek vétkeiteket. 26. Ha ti meg nem botsátotok: a ti mennyei Atyátok sem botsátja meg néktek bűneiteket. 27. És újra viszszatérének Jerusalembe. És midőn a templomban körűljárna, jövének hozzá a főpapok és irástudók és vének; 28. És kérdék őtet: mitsoda hatalommal tselekszed ezeket? és kitsoda adta néked ezt a hatalmot, hogy ezeket tselekedjed? 29. Jézus pedig felelvén monda nékik: Én is kérdezlek titeket egygy dolog felől, feleljetek meg nékem; és megmondom néktek: mitsoda hatalommal tselekszem ezeket. 30. Jánosnak keresztsége mennyből vala-e vagy emberektől? feleljetek meg nékem. 31. Azok pedig igy okoskodának magokban: ha mondandjuk, mennyből; azt fogja felelni: miért nem hittetek tehát néki? 32. Ha pedig azt mondandjuk: az emberektől; félünk a néptől; mert mindnyájan egygy értelemben valának János felől, hogy igaz próféta vólt. 33. És felelvén mondának Jézusnak: Nem tudjuk. Tehát, felele nékik Jézus, én sem mondom meg néktek, mitsoda hatalommal tselekszem ezeket.

Jegyzetek.

1: Betfáge és Betánia helységeknek határai között vala Jézus, midőn tanitványait a vemhéért elküldé. Betfáge a diák fordításban nem olvastatik, de a görögben és a siriai fordításban emlittetik.

2: Szent Márk szamárról nem tészen említést, hanem tsak vemhéről; mivel Rómában irá könyvét, ahol nem vala szokás szamár' háton járni.

4: Mindjárt a falú elején, — az első háznak ajtaja előtt, kivül, ahol elválik vala az út, mellyen jöttenek az apostolok.

10: Hoszianna örömfelkiáltás vala a zsidóknál, és annyi mint: tartsd meg őtet, — légy segitségül nékie, — éljen! Az itt jelenlévő zsidók azt hivék: hogy most fog már Jézus a zsidó nemzet régen várt fejedelmének elismértetni és kihirdettetni, kinek kormánya alatt a zsidó nemzet, és ország újra azon fényre és ditsőségre fog emelkedni, mellyel Dávid királynak üdejében birt.

13: A figének zsidó nyelven *Fág* neve; innét Betfáge annyi mint figeház: mert azon falúnak környékében sok figefák valának. Zsidóországban főképen Jerusalem és az olajfák' hegye kőül különféle nemei valának a figefának: némellyek két vagy három esztendőben egygyszer, némellyek esztendőnként és pedig tsak egygyszer, mások kétszer vagy háromszor is hozának gyümöltsöt; de a legkoránabbak sem érének meg hamarább, mint a mi nyarunknak kezdetén. Vala olly neme is a figefának, melly mint a tzitromfa szűnetlen zöld vala és gyümöltsözék. — Már mivel ezen történet a mi tavaszunknak kezdetén ment végbe, akkor még a figeérésnek üdeje nem vala, sőt a közönséges figefáknak még leveleik sem valának; azért azon leveles figefa, mellyet meszsziről meglátot Urunk, különös fajtából ugyan de egygyszersmind terméketlen haszontalan fa vala.

16: Szokás vala, hogy a menetelnek röviditése végett azok, kik vállaikon vagy kezökben terhet vivének, a templomnak azon részén, ahol a pogányoknak megállani engedteték, szabadon keresztül járnának; ezt is megtilalmazá Üdvözitőnk.

17: Mivel a jerusalemi templomban a pogányoknak is vala különös helyök kijelelve, minden népekre nézve tsak imádságnak he-

lye vala azon templom; azért még a pogányok' megállása' helyén sem vala illendő világi foglalatoskodásokat gyakorolni.

23: Ezen igéret tsak az apostolokat illette, kiknek az új szövetségi tanitásnak első sebes kihirdetésére a tsodatévő erő szükséges vala, s adatott is; azért Mát. XXI. 21. szerént ezen igék végig a második személyben az apostolokhoz intéztettek: kiknek a végre, hogy valamelly szükséges tsodát munkáljanak, tsak az Istenben tántorithatatlan bizodalmot kell vala helyhezni, mivel természetfeletti tselekedetet tsak Isten vihet végbe, kinek ember egyedűl eszköze lehet.

25: A zsidók közönségesen állva imádkozának, és tsak ritkán borúlának le térdeikre vagy ortzájokra.

Világositó Hivatkozások.

1: Mát. XXI. 1. — Lúk. XIX. 29. — — 2,-4: Mát. XXI. 2,-9. — — 7: Ján. XII. 14. — — 9: Zsol. CXVII. 26. — Mát. XXI. 9. — Lúk. XIX. 38. — — 10. 11: Mát. IX. 27. XXI. 8,-18. — — 13: Mát. XXI. 19. — — 17: Iz. LVI. 7. — Jer. VII. 11. — — 22: Mát. XVII. 19. 20. — AT. III. 16. — — 24: Mát. VII. 7. XXI. 22. — — 25: Mát. VI. 14. XVII. 21. XVIII. 35. — — 28: Lúk. XX. 2. — — 32. 33: Mát. XXI. 26. 27.

XII. RÉSZ.

Jézus hasonlatosságot mond a szőlőművesekről, kik Uroknak egygyetlen egygy fiát megölék; megfelel az adópénzről, a feltámadásról, és a legnagyobb parantsolatról támasztott kérdésekre; maga is kérdést tészen az Üdvözitő felől; feddi a farizeusokat nagyravágyásjoknak és igasságtalanságjoknak miatta, és ditséri egygy özvegynek adományát.

1. Ezután kezde nékik hasonlatosságokban szólani: Egygy ember szőlőt ültete, és sövénnyel békeritě azt, és

sajtóvermet ása abban, és tornyot épite, és bérbe adá azt a műveseknek, és meszsze elútaza. 2. És annak üdejében elküldé szolgáját a munkásokhoz, hogy tőlök általvenné a szőlőtermés' részét. 3. Kik megfogván a szolgát megverék, és üresen elbotsáták. 4. És megint más szolgát külde azokhoz; de azt kövekkel meghajgálván megsebesiték fejét, és meggyalázva viszszaútasiták. 5. Megmeg mást külde; de azt megölék, és több másokat vagy megverének vagy megölének. 6. Lévén még egygy felette szeretett fia, azt is elküldé utóljára hozzájok mondván: Megbetsülik fiamat. 7. A művesek pedig imigyen szólának egygymáshoz: Imé ez az örökös, jertek öljük meg őtet, és a miénk lészen az örökség. 8. És megragadván őtet megölék, és kiveték a szőlőből. 9. Mit fog tehát tselekedni a szőlőnek ura? Eljön, és elveszti azon munkásokat, és a szőlőt másoknak adja. 10. Avagy nem olvastátok-e emez irást: A melly követ az épitők megvetettenek, a lőn a szegletnek fejévé. 11. Az Úrtól lőn ez, és tsodálatos a mi szemeink előtt? 12. Ügyekeznek vala azért őtet megfogni de félnek vala a községtől; mert megérték: hogy ellenek mondotta légyen e hasonlatosságot. 13. És küldének némellyeket a farizeusok, és Heródes' szolgái közzül hozzá, hogy őtet megfognák a beszédben. 14. Kik megjelenvén mondának néki: Mester! tudjuk, hogy igazmondó vagy, és senkivel sem gondolsz; mert nem tekinted az emberek' személyét, hanem az Istennek útját igasságban tanitod. Szabad-e a tsászárnak adót fizetni vagy nem? adjunk-e, vagy ne adjunk? 15. Ki tudván ravaszságjokat monda nékik: Mit kisértetek engem? hozzatok nékem egygy tizespénzt, hagyj lássam. 16. Azok pedig vivének néki egygyet. És monda nékik: Kié ez a kép és a felyűlirás? ők pedig felelének néki: A tsászáré. 17. Felelvén pedig Jézus monda nékik: Adjátok meg tehát a tsászárnak amik a tsászáré,

az Istennek amik az Istené. És álmélkodának ő rajta. 18. Akkor jövének ő hozzá szadutzeusok, kik azt tanitják, hogy nintsen feltámadás; és megkérdék őtet mondván: 19. Mester! Móses azt hagyá irásban nékünk: hogyha valakinek attyafia meghaland, és ez feleségét de gyermekek nélkül életben hátrahagyandja, vegye el feleségét amannak attyafia, és támaszszon magzatot attyafiának. 20. Valának pedig hét atyafiak; és az első feleséget vőn, és meghala nem hagyván magzatot. 21. A második ugyan azt elvevé, és meghala, s ez sem hagyot magzatot; hasonlóképen a harmadik is. 22. És mind a heten hasonlatosképen elvevék feleségűl azon aszszonyt, és nem hagyának magzatot. Végre mindnyájok után meghala az aszszony is. 23. A feltámadáskor azért, midőn feltámadandanak, kinek ezek közzűl lészen felesége azon aszszony? mivel hétnek volt házastársa. 24. És felelvén Jézus monda nékik: Azért tévelyegtek, mivel nem tudjátok sem az irásokat, sem az Istennek hatalmát. 25. Mert midőn a halálból feltámadnak, sem feleséget nem veszneк, sem férjhez nem mennek, hanem ollyanok lésznek mint az angyalok mennyben. 26. A meghalttakról pedig, hogy azok feltámasztatnak, nem olvastátok-e Móses' könyvében, miképen szólot néki az Isten a tsipkebokor felett mondván: Én vagyok Ábrahámnak Istene, s Isáknak Istene, és Jákobnak Istene. 27. Az Isten nem meghalttaknak Istene, hanem az élőknek Istene. Ti azért felette hibáztok. 28. Ezek után járúla hozzá egygy az irástudók közzűl, ki hallotta vala a szadutzeusokat vetekedni, és látván, hogy helyesen felelt meg nékik Jézus, kérdezé őtet: Mellyik minden parantsolatok között az első? 29. Jézus pedig felele néki: Minden parantsolatok közzűl a legelső ez: Halljad Izrael! a mi Urunk Istenünk egygy Úr; 30. És: Szeressed a te Uradat Istenedet tel-

jes szivedből, és teljes lelkedből, és teljes elmédből, és teljes erődből; ez a legelső parantsolat. 31. A második pedig ahhoz hasonló: Szeressed embertársadat mint tennen magadat. Ezeknél más nagyobb parantsolat nintsen. 32. És monda néki az irástudó; Helyesen Mester! igazán mondád: hogy tsak egygy Isten vagyon, és nintsen más ő kivüle. 33. És hogy szeretni őtet teljes szivből, és teljes elméből, és teljes lélekből, és teljes erőből, és szeretni felebarátját mint önnön magát, nagyobb minden épenégő s egyéb áldozatoknál. 34. Jézus pedig látván, hogy böltsen szólot légyen, monda néki: Nem vagy meszsze az Isten' országától. És senki már nem meri vala őtet kérdezni. 35. Jézus pedig ezt kérdezi vala tanitván a templomban: Miképen állitják az irástudók, hogy a Krisztus Dávidnak fia? 36. Mivelhogy maga Dávid mondá a Szent Lélek által: Monda az Úr az én Uramnak, ülj az én jobb kezem felől, miglen vetem ellenségeidet lábaid alá léptsőül. 37. Maga tehát Dávid mondja őtet Urának, és hogyan még is fia? És sok nép gyönyörködve hallgatá őtet. 38. És monda nékik oktatásában: Ójjátok magatokat az irástudóktól, kik szeretnek hoszszú köntösben járni, és köszöntetni a közhelyen; 39. És első székeket foglalni a sinagógában, és első helyeken ülni a vendégségekben. 40. Kik megemésztik az özvegyek' házait a hoszszú imádságnak szine alatt; ezeknek súlyósabb itéletjök lészen. 41. És ülvén Jézus a pénzládának általellenében nézi vala miképen hányogatná a sokaság a pénzt a ládába; és sok gazdagok sokat vetnek vala belé. 42. Oda jövén pedig egygy szegény özvegy két kis fillért, melly egygy negyed rész pénz, vete bé. 43. És egygybehiván tanitványait monda nékik: Bizony mondom néktek, hogy eme szegény özvegy mindeneknél, kik a pénzládába adakoztanak, többet vetet. 44. Mert mindnyá-

jan abból, amivel bővelkedének, adakozának; e pedig szükségéből mindenét egész élelmét belévetette.

Jegyzetek.

2: A szőlő' ültetésétől számitott negyedik esztendőnek őszi részében.

4: A diák forditásban nintsen emlékezet a kövekről, de vagyon a görögben és a siriai forditásban; mellyekkel tudniillik fizeték ki a munkások a hozzájok küldött tselédet szőlőlé helyett fejét is megsebesitvén.

8: Mát. XXI. 39. szerént előbb veték ki az örököst, azután ölék meg, hogy az elkövetett gyilkosságot másokra fogniok, és magokat mentegetniek lehessen.

9: A kérdésre előhozott feleletet adák a környűlálló zsidók. Mát. XXI. 41.

12: Valamint több más helyeken is olvashatni szent Márk' könyvében,' úgy itt is áltáltétel találtatik és a kifejezések' rendje ez: ügyekezének azért őtet megfogni, mivel észrevevék, hogy rólok mondotta légyen a hasonlatosságot; de félnek vala a néptől.

14: A görög forrás, és a siriai forditás szerént két kérdést tőnek az Úr Jézusnak; először szabad légyen-e adót fizetni? másodszor, ha szabad, fizessenek-e vagy nem? A diákban is mind a kettő de homályosabban emlittetik imigyen: szabad-e a tsászárnak adót fizetni, vagy ne adjunk?

24: Épen ezen haszontalan hoszszú kérdéstekből kitetszik, hogy hibás képzetjeitek vagynak, és nem tsak Móses' irásait nem értitek, hanem az Isten' hatalmának is, melly jövendőben a földi rendszabáshoz nintsen kötve, határokat kijelelni mérészlettek.

27: A diák forditásban rövidebben igy hangzanak ezen igék: *Az Isten nem a meghalttaké hanem az élőké.* Itt világosabban a görögből hozaték elő ezen kifejezés.

29: Mós. 5. VI. 4. igy olvastatik ezen parantsolatnak kezdete: Halljad Izrael: a mi Urunk Istenünk egygy Isten. Szent

Márknál a görögben; egygy Isten helyett, mondatik: egygy Úr. A diák fordításban pedig a második személyben hangzik az egész kifejezés: Halljad Izrael! a te Urad Istened, egygy Isten. Az értelem egygy; amint világos.

33. 34: Az ó törvényben különfélék valának az áldozatok; épenégő, engesztelő, béke, véres, és vér nélkül való eledeli áldozatok; de mind ezek Isten előtt tsak akkor valának kedvesek, midőn Isten iránt mindenek felett való, s az emberek iránt személyválogatás nélkül igaz szeretettel valának egygybekötve. Azért ezen magyarázatot Jézus is megditséré, és tudtára adá amaz írástudónak: hogy tsak tovább folytassa visgálódását, könnyen rá fog találni az új szövetségi tanitásnak szükségére, hasznára, tökéletesebb mivoltjára.

38: *Sztole* görög szó, mellyel itt Szent Márk él, neve vala egygy hoszszú válltól bokáig érő fejér köntösnek, mellyet különféleképen ékesiteni szokás vala, s a mellyet a jelesebb emberek, és ezek között az írástudók a zsidóknál hordozának.

41: *Gazofilakion* görög szó a szent irásban már a jerusalemi templomnak kintsét, már ezen kintsnek tárát, már azon kitsiny ládákat, mellyeket Joász királynak üdejében Jojadás főpap készittetett az önkényes ajándékoknak bévetése végett, jelenti. Ezen ládák az aszszonyok' pitvarában állának, mellyeken felől nyilás vala a pénznek bébotsáthatására, és a mellyeket esztendőnként háromszor a korbona nevű nagy pénzládába kiüresiteni szokás vala. Ezen ládák közzül egygyet tart vala szemmel Jézus az itt emlitett alkalmatossággal.

Világositó Hivatkozások.

1: Iz. V. 1. — Jer. II. 21. — Mát. XXI. 33. — Lúk. XX. 9. — — 10: Zsol. CXVII. 22. — Iz. XXVIII. 16. — Mát. XXI. 42. 44. — AT. IV. 11. — Róm. IX. 33. — Pét. I. II. 7. — — 13: XXII. 15. — Lúk. XX. 20. — — 17: Róm. XIII. 7. — — 18: Mát. XXII. 23,-27. — Lúk. XX. 27. — — 19: Mós. 5. XXV. 5. — — 24: Mát. XXII. 29. 30. — — 26: Mós. 2. III.

6. — Mát. XXII. 32. — — 31: Mós. 3. XIX. 18. — Mát. XXII. 39. — Róm. XIII. 9. — Gal. V. 14. — Jak. II. 8. — — 33: Mós. 3. III. 1,-3. VII. 7. 30. — Zsol. XLIX. 8. — Iz. LVI. 1. 2. 7. — Oz. VI. 6. — — 36: Zsol. CIX. 1. — Mát. XXII. 44. — Lúk. XX. 42. — — 38: Mát. XXIII. 5. 7. — Lúk. XI. 43. XX. 46. — — 41: Kir. 4. XII. 9. — Kro. 2. XXIV. 8. — Mát. XXVII. 6. — Lúk. XXI. 1. — Ján. VIII. 20.

XIII. RÉSZ.

Jézus megjövendöli tanitványainak Jerusalemnek és ott a templomnak elpusztúlását, a végső itéletet, és mind a kettőnek előjeleit; mivel pedig ezen szomorú és rettenetes történeteknek üdeje bizonytalan, inti tanitványait, és hiveit, hogy szünetlen ébren vigyázzanak magokra, s imádkozzanak, és igy mindég készen találtathassanak.

1. Es midőn kimenne a templomból, monda néki egygy tanitványai közzül: Tanitó, nézd minémű kövek, és minémű épületek! 2. És felelvén Jézus monda néki: Látod-e mind e nagy épitményeket? Nem hagyatik itt kő a kövön, melly le nem ronttatnék. 3. Midőn pedig az olajfák' hegyén a templommal általellenben ülne, megkérdék őtet külön Péter Jakab János és András: 4. Mond meg nékünk, mikor fognak ezek történni, és mitsoda jelek fogják mind ezeknek teljesedésöket előzni? 5. Jézus felelvén nékik igy kezde szólani: Meglássátok, hogy valaki titeket el ne tsábitson. 6. Mert sokan fognak megjelenni az én nevemben mondván: Imé én vagyok az, és sokat eltévelyitnek. 7. Midőn pedig hallandotok hadakat és hadhireket, meg ne háborodjatok; mert szükséges ezeknek történniek, de még nem mindjárt következik a végzet. 8. Nemzet nemzet ellen, ország or-

ság ellen fog feltámadni, és több helyeken lésznek földindúlások, éhség, és zavarodások. E tsak kezdete a nyomorúságnak. 9. Jól vigyázzatok pedig önnön magatokra. Mert fogva visznek titeket a törvényszékekre, s a sinagógákban megvernek titeket, és a tisztviselőknek és fejedelmeknek elejökbe fogtok állittatni én érettem nékik bizonyságúl. 10. És minden nemzetek között kelletik előbb az evangéliomnak kihirdettetnie. 11. Midőn pedig fogva viendenek, és kézbe adandanak benneteket, ne aggódjatok azon, mit kellessék szólnotok, sem előre ne törjétek azon fejeteket; hanem azt feleljétek, ami azon üdőben eszetekbe fog juttatni. Mert nem ti vagytok a szólók, hanem a Szent Lélek. 12. Elárrúlja pedig a testvér testvérjét halálra s az atya gyermekét: és a gyermekek szüléik ellen támadnak, és halállal illetik őket. 13. És mindenek előtt gyűlöletesek lesztek az én nevemnek miatta; de a ki mind végiglen állhatatos marad, az üdvözűl. 14. Mikor pedig látandjátok az elpusztúlásnak útálatosságát ott helyheztetve lenni, ahol nem kellene; (a ki olvassa, jól eszébe vegye) akkor, a kik Judeában vagynak, fussanak a hegyekre. 15. A ki pedig a héjazaton léend, alá ne szálljon házába, és bé ne mennjen, hogy házából valamit elvigyen. 16. És a mezőn lévő viszsza ne térjen, hogy köntösét elhozza. 17. Azon napokban jaj a nehezkes és szoptató aszszonyoknak! 18. Imádkozzatok pedig, hogy futástok télben ne történjék. 19. Mert olly nyomorúság lészen azokon a napokon, a mellyhez hasonló a világnak Isten által teremtésétől fogva mind eddiglen nem vala, nem is lészen. 20. És ha meg nem rövidítette vólna az Úr ama napokat, egygy ember se menekednék meg; de a választottakért, kiket elkülönözöt, megrövidité azokat a napokat. 21. Akkor, ha ki néktek azt mondandja: Imé itt a Krisztus vagy imé amott vagyon! ne higyjétek. 22. Mert támadnak hamis krisztusok, és ha-

mis próféták, és jeleket és tsodálatos dolgokat mutogatnak, hogy még a választottak is, ha lehetséges vólna, elámittassanak. 23. Ti pedig oltalmazzátok meg magatokat; imé mindent eleve megmondottam néktek. 24. Tovább azokban a napokban ama nyomorúságnak utánna a nap elsetétedik, és a hold nem szemlélteti fényét. 25. És az égnek tsillagai lehúllanak, és az erők, mellyek az egekben vagynak, megindúlnak. 26. Akkor fogják látni a felhőkben nagy hatalommal és ditsőséggel megjelenő Ember' Fiát. 27. Ki elküldi angyalait, és egygybegyűjteti választottait a négy szél felől, a földnek végső határától fogva az égnek utólsó határáig. 28. A figefáról pedig tanúljatok hasonlatosságot. Midőn már gyenge ágai vagynak, és leveleket hajt, tudjátok, hogy közel a nyár; 29. Úgy, midőn ezeket látandjátok történni, ti is azt következtessétek: hogy immár közel az ajtó előtt vagyon. 30. Bizony mondom néktek, hogy el nem múlik e nemzetség addig, mig mind ezek végbe nem mennek. 31. Ég és föld elmúlnak, de az én beszédim el nem múlnak. 32. Arról a napról pedig vagy óráról senki sem tud, sem az angyalok mennyben, sem a Fiú, hanem tsak az Atya. 33. Gondoskodjatok, vigyázzatok, és imádkozzatok; mert nem tudjátok, mikor lészen azon üdő? 34. Mint midőn valamelly meszsze elútazó ember elhagyja házát, szolgáit meghatalmazza, kinek kinek munkáját kirendeli, s az ajtónállónak megparantsolja, hogy vigyázzon. 35. Úgy vigyázzatok azért, (mert nem tudjátok, mikor jön el a háznak Ura: estve-e, vagy éjfélkor-é, vagy kakas szóláskor-e, vagy reggel-e?). 36. Hogy ha hirtelen megjövend, aluva ne találjon titeket. 37. Amit pedig néktek mondok, azt mindenkinek mondom: vigyázzatok!

Jegyzetek.

1: Szent Máté szerént a tanitványok mindnyájan kérdezék Jézust; de azért nints itt ellenkezés: mivel egygyik közzülök kezdhette a beszédet, kihez a többi hasonló kivánságnak kijelentése által hozzátsatolá magát.

2: Ami ez alkalmatossággal a jerusalemi templomról jövendölteték, az Luk. XIX. 44. egész Jerusalem' városáról is bizonyittaték: hogy nem fog benne kő a kövön hagyatni. Ezt teljesité a római hadisereg mintegy negyvenkét esztendő múlva.

3: A tanitványok azt vélék: hogy Jerusalemnek és az abban lévő templomnak elpusztúlását nyomon az utólsó itélet és az egész világnak eloszlása fogja követni, amint kitetszik: Mát. XXIV. 3; azért Jézus feleletében mind a két, sokban egygymáshoz hasonló, történetet egygybefoglalá — az üdőre nézt irányához képest hiveit bizonytalanságban hagyván. A 6,-8. ismét 19,-22. versek mind a két emlitett történetre tartoznak; mivel Jerusalem' elpusztúlásakor egészen ki nem merittettek. A 9,-18. versek egyedűl Jerusalemnek elpusztúlását; ellenben 24,-27. versek tsak az utólsó itéletet illetik. A 28,-32. versek újra bizonyos értelemben mind a két történetre alkalmaztathatók. Tudniillik a jövendölésnek tulajdonképen némelly homállyal kelletik egygybekötve lennie.

8: Ezen szó *zavarodások*, vagy lázzadások, a görögben olvastatik; de a diák forditásban kihagyatott, — talán, mivel már a támadásokban foglaltatik.

11: Ismég ezen kifejezés: *ne aggódjatok*, — a görögben találtatik; de a diákba rövidités végett bé nem iktattatott.

14: Némelly görög kéziratokban azon szót: *útálatosságát*, — követi ezen jegyzés: *melly megmondatott Dániel próféta által.* De mivel több görög kéziratokban nem találtatik; szent Máté' könyvéből látszik némelly kéziratokba beiktatva lenni.

27: Egygybegyűjttetnek mindnyájan, valakik az ég és föld között éltenek.

32: Itt ezen szó: Fiú; tétetik e helyett: Ember' Fia; amint közönségesen nevezé magát az Úr Jézus, kiben az isteni természet a hozzánk hasonló valóságos emberi természettel egygy sze-

mélybe egygybeköttetett. — Az Atya nevezet használtatik Isten nevezetnek helyette: mint az Úr' imádságában is az Istent tsak Atyánknak tiszteljük. Az Istennek akaratja: hogy az emberek az utólsó itéletnek napját ne tudják; azért az e felől kérdezősködő tanitványoknak, hogy minden további sürgetésöknek egygyszerre végét szakasztaná, azt felelé Üdvözitőnk: Azon napot senki az emberek közzűl meg nem tudhatja, mert azt az Isten senkinek sem akarja kijelenteni; arról még az angyalok sem tudnak; sőt még az Ember' Fia a Krisztus is emberi természetére nézve, és mint az emberi nemzetnek tanitója azt nem tudja: mert emberi természete mindentudósággal nem bir, mint az emberi nemzetnek tanitója pedig azt ki nem jelenthette az embereknek, aminek kinyilatkoztatása az Istennek akaratjával ellenkezet, ámbár isteni természetére nézve isteni személye mindentudó lévén azt is jól tudta.

Világositó Hivatkozások.

1: Mát. XXIV. 1,-42. — — 2: Lúk. XIX. 44. XXI. 6. — — 5: Ef. V. 6. — Tesz. 2. II. 3. — — 9: Mát. IV. 23. X. 16,-18. — AT. V. 40. XVI. 22. 37. — — 10: Lúk. XXIV. 47. — AT. X. 28. 34. 35. 45. 47. XI. 17. 18. XIV. 15. XV. 17. — — 11: Mát. X. 19,-22. — Lúk. XII. 11. XXI. 14. — — 14: Dán. IX. 27. — Mát. XXIV. 15. — Lúk. XXI. 20. — — 21: Mát. XXIV. 23. — Lúk. XXI. 8. — — 24: Iz. XIII. 10. — Ezek. XXXII. 7. — Joel. II. 10. — — 27: Mát. XXIV. 31. — — 32: Mát. XXIV. 36. — — 33: Mát. XXIV. 42. — — 34: Mát. XXV. 14.

XIV. RÉSZ.

A zsidó főtanáts Jézusnak megöletésére törekedik, és Júdás apostol fizetésért ajánlja magát Jézus' kézbeadatásának eszközül. Jézus Betániában drága kenettel megöntöztetik; tanitványaival a húsvéti bárányt eszi; az új szövetségi szent vendégséget szerzi; az olajfák' hegyére kimégyen, és ott megfogatik; a főpaphoz vezettetik, halálra itéltetik, meggyaláztatik, Péter apostoltól háromszor megtagadtatik.

1. Két nap múlva pedig húsvét a kovásztalanok' ünnepe vala; s a főpapok az irástudókkal egyetemben alkalmatosságot keresének Jézusnak álnoksággal való elfogattatására és megölésére. 2. Mindazonáltal mondának, nem az ünnepen, hogy valamiképen a nép fel ne zendüljön. 3. Midőn pedig Betániában Poklos Simon' házában letelepedet vólna, oda jöve egygy aszszony hozván magával alabastrom edényben nagy árrú valóságos nardkenetet, és eltörvén az edényt kiönté fejére. 4. Ennek miatta némellyek neheztelének ön magokban mondván: mire való már e kenetnek illyen tékozlása? 5. Mert háromszáz tizesnél többet adtak vólna ezen kenetért, melly pénzt a szegények között elosztani lehetet vólna. És mérgelődének ellene. 6. Jézus pedig monda: Hagyjatok békét néki; miért háborgatjátok őtet? jó tselekedetet vit végbe rajtam. 7. Mert szegények mindenkor lésznek közöttetek, kikkel, a midőn akartok, jól tehettek; de én nem mindég maradok közöttetek. 8. Ami tőle telék, azt tselekedte; eleve megkente testemet az eltemetésre. 9. Bizony mondom néktek, valahol hirdettetni fog ezen evangéliom az egész világon, az is, amit e tselekedet, beszélltetni fog az ő emlékezetére. 10. Ezután elméne Iskariotes Jú-

dás a főpapokhoz, hogy őtet nékiek elárrúlná. 11. Ők pedig hallván ezt megörűlének, és pénzt igérének néki. Ő azért alkalmatosságot kerese Jézusnak kézbeadására. 12. A kovásztalan kenyereknek pedig első napján, midőn a húsvéti bárányt áldozzák vala, mondának néki tanitványai: Hová akarod, hogy menjünk a húsvéti bárányt elkésziteni néked a megevésnek végette? 13. És elkülde kettőt tanitványai közzűl meghagyván nékik: Menjetek el a városba, s előtökbe jön egygy ember, ki egygy korsó vizet viszen, azt kövessétek. 14. És ahová az bémenend, ott igy szóljatok a ház' urának: a Tanitó tudakoztatja, hol vagyon a lakozás' helye, ahol a húsvéti bárányt tanitványaimmal megehessem? 15. Ki mindjárt mutat néktek egygy nagy, vánkosokkal béteritett, és elkészitett vatsoráló helyet; ott tegyetek készűletet számunkra. 16. Tanitványai azért elmenvén jövének a városba, és mindent úgy találván, amint megmondatott nékik, elkészité a húsvéti bárányt. 17. És midőn estve lőn, megjelenék a tizenkettővel. 18. Kikkel letelepedvén, midőn ennének, imigyen szóla Jézus: Bizony mondom néktek: egygy közzűletek, ki velem eszik, elárrúl engem. 19. Erre elszomorodának, és egygyenként kezdék kérdeni őtet: Valljon én-e? valljon én-e? 20. Ki felele nékik: Egygy a tizenkettő közzűl, ki kezét velem a tálba mártja. 21. Az Ember' Fia ugyan elmégyen, amint irva vagyon felőle; mindazonáltal jaj annak az embernek, ki által az Ember' Fia elárrúltatik; jobb lett vólna annak az embernek, ha nem született vólna. 22. Midőn pedig ők ennének, vevé Jézus a kenyeret, és megáldván megszegé, és nyújtá nékik mondván: Vegyétek, egyétek, ez az én testem. 23. És vévén a pohárt hálákat ada, és nyújtá nékik, és ivának abból mindnyájan; 24. És monda nékik: Ez az én vérem, az új szövetségé, melly sokakért kiontatik. 25. Bizony mondom néktek: hogy már nem iszom töb-

hé e szőlőtőnek terméséből mind addig a napig, mellyen amaz újat iszom az Isten' országában. 26. És a ditséret' énekének elmondása után kimenének az olajfák' hegyére. 27. Ekkor monda nékik Jézus: Mindnyájan megbotránkoztok én bennem ez éjjel; mert irva vagyon: megverem a pásztort, és eloszolnak a juhok. 28. De minekutánna feltámadok, megelőzlek benneteket Galileában. 29. Péter pedig monda néki: Ha mindnyájan megbotránkoznak is benned, de én nem. 30. Kinek felele Jézus: Bizony mondom néked, hogy te ma ez éjjel, minekelőtte a kakas kétszer szóland, háromszor tagadsz meg engem. 31. Ő pedig még annál inkább fogadkozék: Ha megkelletik halnom is veled egygyütt, meg nem tagadlak téged. Hasonlóképen szólának a többiek is mindnyájan. 32. És jövének a mezei szállásra, mellynek Gethsemane neve, és monda tanitványainak: Üljetek le itt mig imádkozom. 33. És maga mellé vészi Pétert Jakabot és Jánost, és kezde reszkedni és szorongattatni. 34. És monda nékik: Mindenünnen szomorú az én lelkem mind halálig; várjatok itt, és ébren legyetek. 35. És egygy kevesé előbb menvén a földre leborúla, s imádkozék: Hogy ha lehetséges vólna, múlnék el tőle a kinüdőszak. 36. És monda: Abba Atyám! mindenek lehetségesek néked, ments meg engem e pohártól; mindazonáltal nem a történjék, amit én akarok, hanem amit te akarsz. 37. Es eljöve, s aluva találá őket, és monda Péternek: Simon hát aluszol? tehát egygy óráig sem maradhattál-e ébren? 38. Vigyázzatok, és imádkozzatok, hogy kisértetbe ne essetek; a lélek ugyan kész, de a test erőtlen. 39. És újra elmenvén imádkozék ugyan azon igéket mondván. 40. És viszszatérvén megint aluva találá őket, (mert megnehezedve valának szemeik) és nem tudják vala, mit feleljenek néki. 41. És eljöve harmadszor, és monda nékik: Máskor aludjatok és nyúgodjatok. Most elég, itt az üdő:

imé az Ember' Fia a bűnösöknek kezeikbe általadatik. 42. Keljetek fel, menjünk! imé, a ki engem kézbe ad, közel vagyon. 43. Midőn még szólana, imé megjelenik Iskariotes Júdás egygy a tizenkettő közzűl, és ő vele sok sereg kardokkal és dorongokkal a főpapoktól irástudóktól és vénektől küldettetvén. 44. Jelt adot vala pedig az árrúló nékik mondván: A kit megtsókolok, ő az, fogjátok meg őtet, és vezessétek vigyázva. 45. És oda érkezvén mindjárt hozzájárúla mondván: Üdvözlégy Tanitó! és megtsókolá őtet. 46. Azok pedig rája veték kezeiket, és megfogák őtet. 47. Egygy valaki pedig a környűlállók közzűl kardot rántván a főpapnak szolgájához tsapot, és elvágá annak fülét. 48. Jézus pedig felelvén monda nékik: Mint egygy gonosztévő ellen úgy jöttetek ki kardokkal és dorongokkal, hogy engem megfogjatok. 49. Naponként nálatok valék a templomban tanitván, és meg nem fogtatok engem. De békell teljesedni az irásoknak. 50. Akkor tanitványai elhagyván őtet mind elfutának. 51. Követi vala pedig őtet egygy ifiú, ki testének béfedezésére tsak gyolts vásznat vet vala magára, és megragadák őtet. 52. Az pedig eleresztvén a gyóltsot mezitelen futa el tőlök. 53. És vivék Jézust a főpaphoz, és egygybegyülének oda minden papi fejedelmek irástudók és vének. 54. Péter pedig távolról követé őtet szinte a főpapnak pitvarába, s ül vala a szolgákkal, és melegiti vala magát a tűznél. 55. Azonban a papi fejedelmek, és az egész gyülekezet bizonyságot keresének Jézus ellen, hogy halálra itélhessék, de nem találának. 56. Mert ámbár sokan hamis bizonyságot mondanak vala ellene; de a bizonyságok nem valának elégségesek. 57. Igy némellyek felállván hamis bizonyságot tőnek ellene mondván: 58. Mi hallottuk őtet mondani: én elbontom e kézzel épittetett templomot, és harmadnapra más nem kézzel tsináltattat állitok helyébe. 59. De igy sem vala bizonyságjok elegen-

dő. 60. Annakokáért felkelvén és középre előlépvén a főpap kérdi vala Jézust mondván: Nem felelsz-e azokra semmit, mellyek ezektől ellened állittatnak? 61. Ő pedig hallgat vala, és semmit nem felele. Ismég kérdé őtet a főpap mondván néki: Te vagy-e a Krisztus az áldott Istennek Fia? 62. Jézus pedig felele: Én vagyok; és látni fogjátok az Embernek Fiát az Isten' hatalmasságának jobbján, és eljönni az egek' felhőiben. 63. Erre a főpap megszakasztván köntösét monda: Mit kivánunk még tovább tanúkat? 64. Hallottátok a káromlást, mi tetszik néktek? Azok pedig mindnyájan halálra méltónak itélék őtet. 65. És kezdék némellyek őtet pökdösni, s ortzáját befedni s öklökkel nyakon ütni őtet, mondván: találd ki! és a szolgák artzúl tsapdossák vala őtet. 66. Az alatt mig Péter alól a pitvarban múlatna jöve egygy a főpapnak szolgáló lyányi közzűl; 67. Ki látván Pétert ott fűtőzködni, rátekintvén monda: Te is a názáreti Jézussal valál. 68. Ő pedig tagadá mondván: Nem ismérem őtet, nem is tudom, mit mondasz. És kiméne a tornátzba, és szóla a kakas. 69. Ismég meglátván őtet a szolgáló lyány kezdé mondani a környűlállóknak: Ennek, közzűlök valónak kelletik lennie. 70. Ő pedig újra tagadá. És egygy kevés vártatva megint azok, a kik ott állanak vala, mondának Péternek: Bizony ő közzűlök való vagy; mert galiléai vagy. 71. Ő pedig kezde átkozódni, és esküdni mondván: Nem is ismérem azon embert, a kiről szóltok. 72. És mindjárt másodszor szóla a kakas. És megemlékezék Péter a beszédről, mellyel inté vala őtet Jézus: Minekelőtte a kakas kétszer szóland, háromszor tagadsz meg engem. És sietvén kifelé, sira.

Jegyzetek.

1: A húsvéti báránynak vendégsége azon estve tartaték, a mellyen a kovásztalan kenyerek hete kezdődék.

3: A nard növevénynek Plinius' Term. Hist. szerént rövid vastag gyökere, és kitsiny, tömött, kalászképen öszvehajtott levelei vagynak; ezen tsemete különös kövér és jó illatú nedvet foglal magában, leginkább Indiában tenyészik. Ugyan Plinius szerént a nardkenetnek edényeit erősen bédugni vala szokás, azért megnyitásjok töréssel járt.

4: Iskariotes Júdás neheztelt leginkább fösvénységből, kihez tsatolák magokat a többi tanitványok a szegényeket segitő szándékból. Tudniillik már nem jutot eszökbe: hogy Jézus keves kenyerekből és halatskákból több ezer embereknek tsodálatos szaporitás által elégséges eledelt tudot szerezni; azért megérdemlék a dorgálást.

8: A tanitványoknak teljes megnyugtatásjokra arra figyelmeztete őket Üdvözitőnk; hogy ezen drága kenetnek kiöntését úgy tekintsék, mintha avval már most haltt teste megkenettetett vólna, a melly végre bizonyosan a bévett nemzeti szokás szerént azt vesztegetésnek nem mondanák annyival inkább: mivel azon aszszonynak arra elegendő értéke vagyon, és a tisztelettételnek jó szándéka mindég ditséretes.

9: Ezen jövendölés tapasztalásunk szerént már a 19. századra tökéletesen bételjesedék.

12: Azon napon, mellynek estvéjén a kovásztalan kenyerek' hete vette kezdetét; mellynek előtte kell vala a zsidóknak a húsvéti bárányt megölniek és elkésziteniek.

13: Jézusnak kellett tudnia: kinek szolgáját fogják a tanitványok legelőször előtalálni; másképen történhetet vólna, hogy olly háznál kértek vólna szállást, melly vagy már elfoglalva, vagy annyinak nem elég tágas vólt vólna.

15: Valamit a jövevény vendégek magokkal nem hozhatának, azt készen találák a tanitványok: úgymint a megteritett asztalt, a szükséges edényeket, a napkeleti szokás szerént a lekönyökölésre

megkivántt vánkosokat; de az eledelről italról magoknak kell vala gondoskodniok.

17: Szent Máté XIV. 15. 23. szerént két estvét különböztettek a zsidók: az első délutánni három óránkkor kezdődöt, és tartot a naplementéig; második estvének pedig mondaték a naplemente és teljes elsetétedés közötti üdő, melly alatt a húsvéti bárányt evék a zsidók.

20: Ha Iskariotes Júdás épen akkor vet vólna ki valamit a tálból, mikor ezen igék mondattak, mindjárt kiki a jelenlévők közzűl ráismért vólna; holott még eltávozásakor sem vólt tudva Ján. XIII. 28. szándéka. Azért ezen igék által tsak azt erősité Jézus: hogy egygyik a vele egygy tálból evő apostolok közzűl árrúlja el őtet.

22: Ezen szó: *egyétek;* a görögben olvastatik, de a diák forditásból kihagyatott.

25: Lúk. XXII. 16,-18. szerént ezen igéket mondá Jézus a húsvéti báránynak vatsorájához tartozó pohárról, az új szövetségi vendégségnek szerzése előtt. — Mivel Jézus többé e földön Móses' törvénye szerént húsvétet nem ünneplet, ezen igéknek rövid értelme: Többé a húsvéti báránynak vatsoráját veletek nem tartom; vége az ó törvénynek; következik a sokkal felségesebb új szövetség.

30: Hajnal előtt, minekelőtte másodszor szokott szólani a kakas, jövendölteték a háromszori megtagadásnak végbemenetele.

36: *Abba* siriai és kaldéai szó, melly annyi mint: Atya. Szent Márk ezen szót megtartá az abban kifejezett különös erőnek, indúlatnak, buzgóságnak, bizodalomnak miatta; azonban görög olvasóinak kedvökért utánna veté értelmét is.

44: Tudván az árrúló: hogy Jézus többször eltűnt, midőn ellenségei megfogni akarák, inté a poroszlókat a vigyázatra; igy ezen lehetséges esetre is magának mentséget kerese, hogy a néki lekötött jutalmat el ne veszthesse.

51: Ezen ifiú hallván a zajt, zörgést, kiáltást, szemfüleskedésből kiugrot ágyából, és tsak lepedőjét magára vévén, vagy alsó gyolts ruhájában egygy ingben, mellyben szoktak vala aludni a zsidók, kiszalada az utszára. Ezen tsekély környűlállásnak feljegyzéséből kitetszik: melly hiven irá le a történeteket a szent

szerző, és melly tökéletesen vólt meggyőződve egész előadásának valósága felől.

53: Annás főpaptól viteték Jézus Kaifás azon esztendőben igazgató főpaphoz. Ján. XI. 49. — XVIII. 13. 24.

57. 58: Két okból hazug vala ezen bizonyságtétel; mert az Úr Jézusnak szavait az egygyik igy kezdé: én elbontom e templomot; — a másik igy adá elő: én elbonthatom az Isten' templomát Mát. XXVI. 61; — holott Ján. II. 19. 21. 22. Urunk azt mondá: Bontsátok el e templomot, és én harmadnapra felépitem azt; ezt is pedig az ő testének templomáról bizonyitá. Tehát mind a két tanú eltsavará Jézus' mondását, — és egygymással is ellenkezének; ugyan azért bizonyságjok nem is látszaték elégségesnek a halálos itéletnek kimondására.

59: A jerusalemi főtanáts Ján. XI. 50. már meghatározta vala, hogy Jézusnak megkell halnia, azért önnön megnyugtatására nem kereset tanúbizonyságot; hanem erre szüksége vala: hogy Jézus ellen gyűlölködését, és vak megáltalkodását mind a nép, mind a római főtiszt előtt eltakarhassa.

70: A görögben, és siriai fordításban hozzáadatik: *mert szólásod is hasonló.*

72: A görögben ezen versnek végzete különbözőképen magyaráztathatik. Tudniillik: ortzáját befedvén sira, — kifelé sietvén sira, — kezde sirni, — felette sira, — sirásra fakada. Tsak ugyan egygybevetvén ezen gyalázatos hitszegést a kevéssel előbb mondott fogadkozásokkal szükségképen szégyenelnie kellett Péternek rút botlását és ingadozását; mivel pedig a sirástól nem tartózhatá magát, ortzáját eltakarnia, és hamar kisietnie kellett.

Világositó Hivatkozások.

1: Mós. 2. XII. 2,-19. — Mát. XXVI. 2. — Lúk. XXII. 1. — — 3: Mát. XXVI. 6. 7. — Ján. XII. 1,-3. — — 10: Mát. XXVI. 14. — Lúk. XXII. 3,-6. — — 12: Mós. 5. XVI. 6. — Mát. XXVI. 17. — Lúk. XXII. 7. — — 16: Lúk. XXII. 8,-13. — — 17: Mát. XXVI. 20. — Lúk. XXII. 14. — — 18: Ján.

XIII. 21. — — 21: Zsol. XL. 10. — Iz. LIII. 2,-12. — AT. I. 16. — — 22: Mát. XXVI. 26,-30. — Lúk. XXII. 19. — Kor. 1. XI. 24. — — 24: Zsid. IX. 17,-22. — — 27: Zak. XIII. 7. — Mát. XXVI. 31. — Ján. XVI. 32. — — 29: Ján. XIII. 37. 38. — — 30: Mát. XXVI. 34. 35. — Lúk. XXII. 34. — — 32: Mát. XXVI. 36. — — 36: Róm. VIII. 15. — Gal. IV. 6. — — 43: Mát. XXVI. 47,-50. — Lúk. XXII. 47. — Ján. XVIII. 3,-5. — — 49: Zsol. XXI. — Dán. IX. 26. — Mát. XXI. — — 50: Mát. XXVI. 56. — — 53: Mát. XXVI. 57. 58. — Lúk. XXII. 54. — Ján. XVIII. 13. — — 55: Mát. XXVI. 59. — — 62: Mát. XVI. 27. 28. XXIV. 30. XXVI. 64. — TJ. I. 7. — — 66: Mát. XXVI. 69. — Lúk. XXII. 56. — Ján. XVIII. 17. — — 67: XXVI. 69,-74. — Ján. XVIII. 25,-27. — — 68: Lúk. XXII. 56,-60. — — 72: Mát. XXVI. 34. 75.

XV. RÉSZ.

Jézus Pilátus római főtiszt előtt vádoltatik, halálra ítéltetik; megostoroztatik és tövissel megkoronáztatik; felfeszittetik; két gonosztévő között a kereszten meghal; halálát szörnyű történetek követik; meghaltt teste arimatéai Jósef által eltemettetik.

1. Mihelyest hajnallék tanátsot tartának a főpapok a vénekkel és irástudókkal és az egész gyülekezettel; és megkötözvén Jézust elvivék, és Pilátusnak kezébe adák. 2. És kérdé őtet Pilátus: Te vagy-e a zsidók' királya? ő pedig felelvén monda néki: Te mondod. 3. És vádolják vala őtet a papi fejedelmek sokakban. 4. Pilátus pedig ismég kérdé őtet mondván: Hát semmit sem felelsz? látod mennyi bizonyságot mondanak ellened. 5. De Jézus többé semmit sem felele; úgy, hogy tsodálkoznék rajta Pilátus. 6. Vala pedig szokása az ünnepen egygyet a foglyok közzűl, kit

magoknak kikérének, szabadon botsátani. 7. Akkor vala egygy Barabbás nevű, ki lázzasztókkal fogattatott vala el a zenebonának alkalmatosságával történtt gyilkosságnak elkövetése miatt. 8. Felgyülekezvén azért a nép kezdé sürgetni azt, amit mindég tselekszik vala nékik. 9. Pilátus pedig felele nékik mondván: Akarjátok-e, hogy elbotsássam néktek a zsidók' királyát? 10. Mert tudja vala, hogy irigységből adták légyen őtet kézbe a papi fejedelmek. 11. De a papi fejedelmek arra ösztönözék a népet: hogy inkább Barabbást kérje elbotsáttatni nékik. 12. Pilátus ismég felelvén monda nékik: Mit akartok tehát, hogy tselekedjem avval, kit mondotok zsidók' királyának? 13. Azok pedig újra kiáltának: Feszitsd meg őtet. 14. Pilátus azért monda nékik: hát mi gonoszt tselekedet? de ők még erősebben kiáltának: Feszitsd meg őtet. 15. Annakokáért Pilátus eleget akarván tenni a népnek, elereszté nékik Barabbást; Jézust pedig, minekutánna megostoroztatott vólna, általadá, hogy felfeszittetnék. 16. A vitézek pedig a tanátsháznak pitvarába vivék őtet, és egygybehivák az egész őrálló sereget. 17. És felöltözteték őtet veres bársonyba, és tövisből fontt koszorút tőnek fel fejére. 18. És kezdék köszönteni őtet: Üdvözlégy zsidók' királya! 19. És náddal veregeték fejét, és pökdösik vala őtet, és térdet hajtogatván imádják vala őtet. 20. És minekutánna megtsúfolák őtet, kivetkezteték őtet a veres bársonyból, és felöltözteték tulajdon köntöseibe, és kivivék, hogy megfeszitenék őtet. 21. Es kénszerítének egygy ott általmenő tzirenei Simont, ki a mezőről jöve, Alexandernek, és Rufusnak attyát, hogy vinné keresztjét. 22. És kivezeték őtet a Golgota' helyére, melly agykoponya' helyének magyaráztatik. 23. És adának néki mirrhás bort innia, de ő el nem fogadá. 24. És felfeszitvén őtet eloszták köntöseit kotzkát vetvén azokra, hogy ki mit vegyen magának. 25. Vala pedig három

óra, és megfeszité̀k őtet. 26. És az ő ügyének felyűlvaló irása igy vala: A zsidók' királya. 27. És vele két gonosztévőt is felfeszitének, egygyikét jobb, másikát bal kezefelől. 28. És bételjesedék az irás, melly azt mondja: És a gonosztévő közé számláltaték. 29. És az általmenők káromolják vala őtet hajtogatván fejöket és mondván: Vah ki lerontod az Isten' templomát, és harmadnap alatt ismég felépited azt; 30. Szabaditsd meg önnön magadat leszáilván a keresztről. 31. Hasonlóképen a papi fejedelmek is az irástudókkal egygyütt tsúfolódának egygymásnak mondogatván: Egyebeken segitet, ön magán nem tud segiteni; 32. Krisztus Izrael' Királya szálljon le most a keresztről, hogy lássuk, és higyjünk. És a vele felfeszittettek is szidalmazák vala őtet. 33. Hat óra után pedig setétség lőn az egész földön egész kilentz óráig. 34. És kilentz órakor felkiálta Jézus nagy szóval mondván: Eloi Eloi, lamma sabaktani? melly igy magyaráztatik: Én Istenem, én Istenem! miért hagyál el engem? 35. Némellyek a környülállók közzül ezt hallván mondának: Imé Illyést hivja. 36. Oda futamodván pedig egygyik itatós gombát megtölte etzettel, és nádszálra függesztvén azt, innia ad vala néki mondván: Hagyjátok el, lássuk, ha eljön-e Illyés, hogy levegye őtet. 37. Jézus pedig nagy szóval kiáltván, kiadá lelkét. 38. És a templomnak előszőnyege ketté hasada tetejétől végig. 39. Látván pedig a százados, ki vele általellenben áll vala, hogy igy kiáltván halt meg, monda: Bizony ezen ember Isten' Fia vala. 40. Valának pedig ott aszszonyok is távolról nézvén, kik között vala Mária Magdolna, és Mária a kissebbik Jakabnak és Jósefnek annya, és Szalóme. 41. Kik, midőn Galileában vólna, követik vala őtet, és szolgálnak vala néki, s egyebek sokan, kik vele egygyütt felmentek vala Jerusalembe. 42. És már estveledni kezdvén mivel a készület' napja vagy is előszombat vala. 43.

Eljöve arimatéai Jósef egygy nemes tanátsbéli ember, ki maga is az Isten' országát várja vala, és bátran béméne Pilátushoz, és elkéré Jézus' testét. 44. Pilátus tsodálkozván azon, hogy már meghalt vólna, előhivatá a századost, és azt kérdé meg: ha valljon már meghalt vólna-e? 45. Megértvén pedig ezt a századostól odaajándékozá a testet Jósefnek. 46. Ki gyoltsot vásárolván a levett halttat a gyoltsba bétakará, és kősziklából kivágott koporsóba helyhezteté, és követ hengerite a sirboltnak nyilására. 47. Magdolnai Mária pedig, és Mária Jósefnek annya nézik vala: hová temettetnék.

Jegyzetek.

2: Te mondod, annyit tészen mint: úgy vagyon, amint mondod. Ezen magyarázat világosan kitetszik Mát. XXVI. 64. — Márk. XIV. 62. — Ján. XVIII. 36. 37. egygybehasonlitásjokból.

6: Az ünnepen itt a húsvétnek napját, vagy is a kovásztalan kenyereknek első napját, mellynek kezdetén estve a húsvéti báránynak vatsorája tartaték, kell értenünk Mát. XXVI. 2. 5. és Márk. XIV. 1. 2. szerént.

8: Nem emlittetik: mit kért légyen a nép; mivel közönségesen tudva vala: hogy húsvét' ünnepén egygy fogságban ülő gonosztévőt a népnek kérésére elbotsátani szokás vala.

9: Jézust zsidók' királyának tsak tsúfolódásképen nevezé Pilátus: mivel hallotta, hogy egygy része a népnek őtet fejedelmének akará választani; a 12. versben a görög szerént igy fejezé ki magát Pilátus: a kit ti mondotok zsidók' királyának.

21: A diák forditásban mondatik tzirenei Simon majorjából vagy szállásáról viszszatérttnek; mivel avval egygybekötve vala a zsidóknál a mező, szántóföld, melly emlittetik a görögben. Alexander és Rufus férjfiaknak, akkor Rómában kellett lenniek, és a keresztény hivektől közönségesen ismertetniek, midőn ott szent

Márk könyvét irá: mivel másoktól való különböztetésök végett, elégségesnek vélé őket megnevezni; ezt erősiti Róm. XVI. 13.

24: Jézus' köntöseire kétszeresen vetének kotzkát; tudniillik külön az egygyik egész köntösre, — és külön a négy részre elhasogatott másik köntösre: hogy kinek az egész, — ismég kinek a négy részből mellyike jusson. Igy öszveegygyeznek az evangélistáknak ezen ruhaosztályról szavaik.

25: A zsidók, Urunk' tanitásának üdejében valamint az éjet négy vigyázatra, úgy a napot négy nagy órára oszták. Reggeli hat óránktól kilentz óránkig vala első, — kilentz óránktól déliig harmadik, — déltől három óránkig, hatodik, — és három óránktól hat óránkig kilentzedik órájok. Ugyan azért nem ellenkezik szent Márknak ezen versben előadása szent János XIX. 14. kifejezésével: mert szent János szerént Pilátustól halálra itéltethetet Jézus mintegy hat órakor vagy is délelőtt, — és szent Márk szerént keresztre feszittethetet három órakor: vagy is a három órának már enyészetén hasónlóképen dél tájban.

26: Az egész felyűlirást emliti szent János XIX. 19. A názáreti Jézus a zsidók' királya.

28: Ezen jövendölés olvastatik Izaiás' LIII. 12. Hogy pedig ezen igék valamint azon egész tzikkely is valóságosan az Üdvözitőnek kinszenvedéséről szólanak, Filep diakonusnak AT. VIII. 32. 35. — Péter apostolnak 1. II. 22,-25. — Pál apostolnak Kor. 1. XV. 3. — sőt magának az Úr Jézusnak Lúk. XXII. 37. magyarázásjokból bizonyosodik.

32: Lúk. XXIII. 39,-43. szerént a felfeszittett gonosztévőknek tsak egygyike szidalmazá Jézust, innét szent Márknak határozatlan mondását a szent irásban nem ritka szóláshoz képest kell érteni: hogy tudniillik még az Úr Jézussal felfeszittetett bűnösök is mérészlék gúnyolni Jézust; ámbár ezt tsak egygyike tselekedte.

33: Déltől fogva a mi három óránkig tartot a setétseg.

39: Mivel Jézus olly iszonyatos kinok' kiállása után erős szóval felkiáltván adá ki lelkét; abból azt következteté a pogány százados: hogy ez természetfeletti erő által történék, és azért Jézusnak nem lehet közönséges annyival inkább bűnös embernek, hanem Istenembernek az Istenség' kedvelttjének kelletik lennie.

42: Midőn már a zsidóknak kilentzedik órájok kezdődöt, vagy is a mi délutánni három óránk után. A hétnek hatodik napja a zsidóknál *készületnek* mondaték, mivel azon kell vala a szombatra szükséges étkeket és egyéb munkákat elkésziteni. A húsvét' hetében eső szombat jelesebbnek tartaték más szombatoknál, és azért nagynak is nevezteték.

43: Jósef, ki Jézus' testét eltemeté, nem a jerusalemi főtanátsnak, hanem Ráma városa' tanátsának vala tagja; mert: a tanátsbélit kifejező görög szó a nemzeti főtanáts' tagjaira nem alkalmaztatik a szent könyvekben, — ezen különös környűllállást az evangelisták közzűl valamellyik megemlitette vólna, egygyaránt el nem hallgatták vólna, — Pilátus, jelentésének több hitelt adot vólna, — azért a diák forditásban Jósef e helyen nemes tizedesnek neveztetik.

Világositó Hivatkozások.

1: Mát. XXVII. 1. — Lúk. XXII. 66. — Ján. XVIII. 28. — — 2: Mát. XXVII. 11. — Lúk. XXIII. 3. 4. — Ján. XVIII. 33. 38. — 9: Ján. XVIII. 39. 40. — — 12: Mát. XXVII. 22. — Lúk. XXIII. 14. — — 13: Ján. XVIII. 40. — — 15,-17: Mát. XXVII. 26,-30. — Ján. XIX. 2. — — 21: Mát. XXVII. 32. — Lúk. XXIII. 26. — — 24: Zsol. XXI. 19. — Mát. XXVII. 35. — Lúk. XXIII. 34. — Ján. XIX. 23. — — 25: Mát. XIV. 25. XX. 6. — Ján. XIX. 14. — AT. II. 15. III. 1. X. 3. 9. — — 29: Zsol. XXI. 8. 9. LXVIII. CVIII. 24. 25. — Mát. XXVII. 39,-44. — Ján. II. 19. — — 31: Lúk. XXIII. 35,-37. — — 34: Zsol. XXI. 2. — Mát. XXVII. 46. — — 37: Mát. XXVII. 50. — Ján. XIX. 30. — — 38: Mós. 2. XXVI. 31. 34. — Kro. 2. III. 14. — Lúk. XXIII. 45. — — 40: Mát. XXVII. 55. — Lúk. XXIII. 49. — — 41: Lúk. VIII. 2. 3. — — 42: Mát. XXVII. 57. — Lúk. XXIII. 50. — Ján. XIX. 38. — — 43: Iz. LIII. 9. — Mát. XXVII. 57. 58. — — 46. 47: Mát. XXVII. 60. 61. — Lúk. XXIII. 55.

XVI. RÉSZ.

Az ájtatos asszszonyok látogatják a koporsót, hogy Jézus' testét megkenjék, kiknek angyal Jézus' feltámadását tudtokra adja. A feltámadott Jézus megjelenik Magdolna Máriának, az Emaus falúba menő két tanitványoknak, a tizenegygy apostoloknak egygyütt; meghatalmazza apostolait tanitásának minden nemzetek között kihirdetésére; végre felmégyen mennybe.

1. Elmúlván a szombat, Magdolna Mária, és Mária a Jakab' annya, és Szalóme fűszereket vásárlának, hogy elmenvén megkennék Jézust. 2. És igen reggel a hétnek első napján a sirbolthoz jövének már a nap felkelegetvén. 3. És mondnak vala egygymásnak: kitsoda hengeriti el nékünk a követ a sirboltnak nyilásáról? 4. De oda tekintvén láták: hogy a kő elhengeritve légyen; melly igen nagy vala; 5. És bémenvén a sirboltba látának egygy ifiat ülni jobb kéz felől felöltözve fejér hoszszú köntösbe, és megrémülének. 6. Ki monda nékik: Ne féljetek; a megfeszittett názáreti Jézust keresitek: feltámadot, nintsen itt, imé a hely ahová béfekteték őtet. 7. De menjetek el, és mondjátok meg tanitványainak és Péternek: hogy előttetek mégyen Galileába, ott meglátjátok őtet, amint megmondotta néktek. 8. Azok pedig kimenvén futva hagyák el a sirboltot: mert rettegés és álmélkodás fogá el őket; és a félelemnek miatta senkivel beszédbe nem ereszkedének. 9. Feltámadván pedig Jézus reggel a hétnek első napján először megjelenék Magdolna Máriának, kiből hét ördögöt üzöt vala ki. 10. Ez elmenvén tudtokra adá azoknak, kik Jézussal voltanak, kik szomorkodnak és sirnak vala. 11. Azok pedig hallván hogy élne, és hogy láttatott vólna tőle, nem hivék.

12. Ezután megjelenék idegen ábrázatban kettőnek közzülök az úton, midőn a mezőre kimenének. 13. Kik hasonlóképen hirt tőnek a többinek; de azoknak sem hivének. 14. Továbbra megjelenék az egygyütt letelepedett tizenegygynek, és szemökre hányá hitetlenségöket és szivök' keménységét, mivelhogy azoknak, kik feltámadása után szemlélék őtet, nem hittenek. 15. És monda nékik: Elmenvén az egész világra hirdessétek az evangéliomot minden embernek. 16. A ki hiszen, és megkeresztelkedik, üdvözül; a ki pedig nem hiszen, elkárhozik. 17. Azokat pedig, a kik hisznek, ezen jelek követik: az én nevemben ördögöket űznek ki; új nyelveken szólnak; 18. Kigyókat foghatnak kezökbe, és ha valami halálost isznak, nem árt nékiek; a betegekre kezeiket tészik, és meggyógyúlnak. 19. Az Úr Jézus pedig minekutánna igy szólot vólna nékik, felvétetek mennybe, s ül az Istennek jobbja felől. 20. Azok pedig elmenvén tanitának mindenütt az Úr velek egygyütt munkálkodván és az oktatást erősitvén az azt követő tsodatételek által.

Jegyzetek.

1: Szombaton estve, midőn a zsidók' ünnepe végződék, vónek az ájtatos aszszonyok fűszereket.

2: Korán reggel; tehát mihelyest a hajnal hasadni, s a közelgető napnak sugáraitól valamelly világosság terjedni kezde, indúlának ki az aszszonyok a sirbolthoz.

7: Az apostolok közzűl tsak Péter emlittetik különösen, kinek mennél előbb jelentessék Jézus' feltámadása; mivel ő általa, kit Jézus szentegygyházának kősziklájává, második szegletkőjévé, fő előljárójává választani méltóztaték, Lúk. XXII. 32. szerént többi társainak is kell vala a hitben erősittetniek.

8: Senkinek a zsidók közzül, ki Jézus' híveihez nem tartozék, e rendkivüli történetről semmit sem szólának az angyalt látott aszszonyok.

9: Ezen vers a tiz következővel némelly görög kéziratokban nem olvastatik; azonban ezeknek is szent Márktól való eredetjökről nem lehet kételkedni: mert mind számos görög kéziratokban, mind a diák, siriai, s arábiai forditásokban tsonkitás nélkül találtatnak; a szent atyák a 2-dik és 3-dik századból mint Ireneus az eretnekek ellen irtt 3. K. Atanázius, Ágoston és mások ugyan azt bizonyitják, és Ireneus különösen erősiti, hogy minden kéziratokban, mellyekhez juthatot az egész szakaszt találá. Azért azon görög kéziratoknak, mellyekben ezen 11. vers kihagyaték olly példányból kellett leiratniok, mellyben az iró a nyoltzadik versben, nem tudhatni mi okból, félbeszakasztá munkáját.

Itt Magdolna Mária hét ördögtől erköltsi értelemben mondatik megszabadittattnak: mivel töredelmes bánatjára hozzájárulván életének jobbúlása több nagy vétkeinek nyeré Jézustól teljes botsánatjokat; mert a határozott *hét* szám a határozatlan *több* helyett használtatik, és a zsidók Mát. XII. 45. szerént az igen veszedelmes testi vagy erköltsi nyavalyát hét ördögnek említésével szokták vala kifejezni; tovább Lúk. VII. 37,-50. és VIII. 1. 2. ugyan azon egygy személyre Magdolna Máriára illenek: mellyről valamint bizonyittatik, hogy hét ördögök mentenek ki belőle; úgy előbb bűnös állapotja, töredelmes megtérése, és bűneitől feloldozása hoszszan előterjesztetik.

10: Nem tsak az apostoloknak, hanem az Úr Jézus' többi híveinek is, kik mindnyájan tanitójoknak halálán és az azáltal szenvedett tetemes veszteségen kesergének a meghaltt testnek a koporsóból ellopásáról nem is álmodozván, hozák hirül az aszszonyok a történtt feltámadást.

14: Minekutánna Jézus már többnek megjelent vólna, még feltámadásának első estvéjén megmutatá magát Tamáson kivül egygyütt lévő apostolainak is Ján. XX. 19. 24. szerént. Az apostolok' társasága már a *tizenkettő*, már a *tizenegygy* nevezet alatt gyakran emlittetik a szent könyvekben; mivel annyiból állot az egész társaság, ámbár nem mindég voltanak jelen teljes számmal. Az apostoloknak Jézus' feltámadása felől elein kétségeskedésök

megtzáfolhatatlan bizonysága annak: hogy ezen legjelesebb tsodatételt tsak szorgalmatos visgálódás és tökéletes meggyőződésök után hitték, és hirdették; azért annak valósága felől okos embernek kételkednie nem lehet. Azonban ezen egygy versben rövidítésnek okáért szent Márk szokása szerént öszvefoglalá az Üdvözítőnek több apostolai előtt negyven napnak lefolyása alatt történtt minden megjelenéseit.

15: Ezen igéket mondá Jézus épen akkor, midőn már mennybe felemelkedni akara; amint a 19. v. és AT. I. 8. 9. kitetszik. — A görögben olvastatik *minden teremtménynek;* de hogy a teremtményt kifejező szón itt tsak minden okos észszel biró embert kell és lehet értenünk, mind a tanitásnak mivoltából, mind Mát. XXVIII. 19. — Luk. XXIV. 47. — Kolosz. I. 23. — Pét. 1. II. 13. helyeknek öszvehasonlitásjokból kitetszik.

16: Az előbbeni meghagyásból bizonyos: hogy tsak ollyan emberekről vagyon szó, kiknek az evangéliom hirdettetni fog; nem pedig azokról, kik soha semmit sem hallottak róla. Hinni itt annyit tészen: mint a keresztény új szövetségi tanitást egészen elfogadni, vallani, állhatatosan követni; mert az új szövetségi szent könyvek szerént ez mind megkivántatik az örök üdvösségnek elnyerésére. Valaki ellenben vétkezik, ha mindjárt nem más által is, hanem az Úr Jézus' tanitásának megvetésével; már kárhozatot okoz magának Ján. III. 18.

17: Tsodatévő erőt az új szövetségi tanitásnak hitelesitésére már más alkalmatossággal is adot apostolainak az Úr Jézus, és ezen nékik adott hatalomnak teljes foganatja bizonyittatik e szakasznak utólsó soraiban; azonban e versben azt igéré Üdvözitőnk: hogy nem tsak a tanitók, hanem a keresztény hivek is fognak tsodatévő erővel megajándékoztatni, melly által mind ők, mind mások, kiknek hirdettetni fog a tanitás, annak isteni eredetéről tökéletesen megfognak győzettethetni. Jézus nem minden üdőre, se nem minden keresztény tanitóknak és hiveknek igéré a tsodatévő erőt; azért igérete bőségesen teljesedék az által, hogy az apostolok' tselekedeteinek könyve, az apostoli levelek, és más akkori hiteles iróknak bizonyságjok szerént az első keresztény században mind addig mig az új szövetségi tanitás elegségesen kihirdetve nem vala, annak igassága számos tagadhatatlan természetfeletti tsodatételekkel minden kételkedésen kivűl helyhezteték.

18: Hogy más és ezeknél még jelesebb tsodatételek is vitettek légyen végbe az apostoloktól, és segédtársaiktól, tsak az AT. könyvéből is kitetszik; azért itt a különbfélékből tsak némellyek emlittettek a valóságos tsodatévő erő' közlésének bizonyitására. Ezen vers értelme: A marások által halált okozó mérges kigyók sem fognak nékik árthatni; — hogy ha mérges nedveknek megivására a vallásnak miatta fognak kénszerittetni, semmi veszedelmes következését nem fogják tapasztalni; — ha a betegekre tsak kezeiket fogják rátenni, azok minden orvos szerek használásjok nélkül teljes egészségöket viszsza fogják nyerni; vagy is rövideden: A mikor a tanitásnak hitelesitése megfogja kivánni, nékik sem fog árthatni semmi, másoknak is fognak használhatni.

19: Mivel Jézus mint Üdvözitő az Atyától küldeték, ő tőle mondatik mennybe is felvétetni; ámbár ezt Jézus tulajdon erejével vitte végbe. — Az Istennek jobbja felől ül; zsidó szólás, melly annyit tészen mint: isteni ditsőséggel bir.

20: Jézusnak halála által lerontatott a közfal, melly a pogányoktól elválasztá a zsidókat: azért meghagyá apostolainak a feltámadott Üdvözitő: hogy nem tsak zsidó országban, nem tsak más tartományokban is megtelepedett zsidóknak, hanem a földnek minden isméretes részeiben, minden pogány népeknek hirdessék az evangéliomot, amit legtüzesebb buzgósággal teljesitének is. Jézus itt, és sok helyeken a szent könyvekben Úrnak neveztetik: mert világ' végéig igazgatja kormányozza oltalmazza a keresztény anyaszentegygyházat minden hatalommal birván mennyben, és a földön.

Világositó Hivatkozások.

1: Mát. XXVII. 61. XXVIII. 1. — Lúk. XXIII. 55. 56. XXIV. 1. — Ján. XX. 1. — — 5: Mát. XXVIII. 2. 5. — Lúk. XXIV. 4. — Ján. XX. 12. — — 7: Mát. XXVI. 32. XXVIII. 7. — — 9: Lúk. VIII. 2. — Ján. XX. 11,-18. — — 11: Lúk. XXIV. 25. 45. — — 12: Lúk. XXIV. 13,-37. — — 14: Lúk. XXIV. 36,-43. — Ján. XX. 19,-24. — — 16: Mát. V. 20,-48.

VII. 21. XXV. 36,-46. XXVIII. 19. — Márk. IX. 42,-49. — Ján. III. 18. 36. XII. 48. — AT. II. 44. IV. 32. — Róm. VI. 1,-18. X. 10. — Kor. 1. XV. 19,-21. — Gal. V. 18,-22. — Ef. IV. 1,-32. V. 1,-25. — Filip. III. 8. 10. 11. — Tit. III. 8. — Jak. II. 14. — Ján. 1. IV. 6. 7. — Júd. 3. 20. — — 17: Ján. IV. 54. — AT. II. 1,-4. III. 6. X. 46. XVI. 18. — Kor. 1. XII. 4,-11. XIV. 22. — — 18: AT. XIX. 12. XXVIII. 2,-9. — — 19; Lúk. XXIV. 51. — Ján. III. 13. VI. 62. — AT. I. 2,-11. — Filip. II. 11. — Tim. 1. III. 16. — — 20: Mát. XXVIII. 20.

JÉZUS KRISZTUSNAK

szent Lúkás által

irásba foglaltt

szent evangélioma.

Előszó.

Szent Márknak könyvét sorban követő evangéliomot Lúkás nevű szerzőnek tulajdonitja elejétől fogva minden ellenmondás nélkül a kereszténység. Lúkás nem zsidó hanem görög vala, ki a pogányságból tért a keresztény vallásra; mert Pál apostol Koloszszéba küldött levelének 4. részében a köszöntések sorában előbb a 10. és 11. versben emliti a környülmetélésből valókat vagy is zsidókat; azután a 12. 13. 14. versben azon segéd társait, kik a görög pogányok közzül állottanak a keresztény vallásra, nevezi, tudniillik Epafrást, Démást, és Lúkást az utólsóról igy fejezvén ki magát: *Köszönt titeket Lúkás ama szeretett orvos, és Démás.* Melly igék szerént Lúkás egygyszersmind nevezetes orvos és igy tudós férjfiú vala, amint irása is bizonyitja; mivel az evangéliomos könyvek közzül az övé vagyon legkülönb görögséggel irva.

Lúkás evangéliomát nem mindjárt ugyan az Úr Jézusnak mennybemenetele után, de még is hamarább irá: mint

szent Máté apostolnak evangéliomos könyvét közönségesen kezdék olvasni a hívek. Mert akkor, midőn ezen könyvnek irásához fogot Lúkás, már sokan botsátottak közre jegyzéseket az Ur Jézusnak történeteiről, amint azokat az apostoloknak és első tanitványoknak hiteles beszédjeikből megérték; a végre pedig, hogy sokan illy jegyzéseket készithettek légyen, több esztendők valának szükségesek. Mindazonáltal szent Máté' evangéliuma görög nyelven még akkor nem olvastaték; másképen nem mérészlette vólna Lúkás azt a többi illyetén irományokkal egygyütt elégtelennek és nem tökéletesnek vallani, s ugyan azért azt nem is emlitvén munkájának azon okát irányát nyilatkoztatni: hogy az addigiaknál helyesebb teljesebb rendszeresebb evangéliomos könyv lásson napvilágot. Mind ezek a könyvnek első három verseiben foglaltatnak. Ezekkel egygyez a régi arábiai fordításnak végén következő jegyzet: *Lúkás e könyvét görög nyelven irá Matzedónia tartománynak városában Krisztus' mennybemenetele után huszonkettedik Klaudius tsászárnak pedig tizennegyedik esztendejében.*

Lúkás, Pál apostolnak leghivebb útitársa és segédje vala; az bizonyos az általa irtt Apostolok' Tselekedetei' könyvéből, mellyben különösen Pál apostolnak történeteit mint szemes tanú terjeszti elő, és gyakorta a többes számnak első személyében is szól. Ezt erősiti Pál a már emlitett helyen kivül Filemonhoz 23. 24. irván: *Köszönt téged Epafrás — és Lúkás az én segédtársaim;* ismét Timoteushoz 2. IV. 11. *Lúkás egyedül vagyon velem.* E vala az első anyaszentegygyháznak is köz vélekedése. S. Ireneus a meghasonlottak ellen 3. K. irja: *Lúkás Pálnak követője azon evangéliomot, melly Páltól hirdetteték, könyvbe foglalá.* Tertuliánusnak Martzion ellen 4. K. szavai: *Lúkás nem apostol hanem apostoli férjfiú, nem tanitó hanem tanitvány, tanitójánál kissebb, és annyival későbbi, mennyivel*

későbbi apostolnak (Pálnak) *követője.* Euszebius az E H. 3. K. bizonyitja: *Lúkás születésére nézve antiokiai, tudományára tekintve orvos, Pállal sokáig szoros barátságban élt, és a többi apostolokkal is szorgalmatosan társalkodot.* S. Hieronimus jeles férjfiakról irtt könyvében hasonlóképen fejezi ki magát: *Lúkás*, úgy mond, *eredetére nézve antiokiai, Pálnak követője, és minden utazásaiban kisérője Evangéliomot irt.*

Ezekhez képest Lúkás evangéliomát — részszerént azon különféle kéziratokból, mellyeket az Úr Jézusról utazásaiban öszveszedet, — részszerént az apostolokkal és első tanitványokkal való társalkodásának alkalmatosságával hallott beszédekből, — részszerént Pál apostolnak tanitásából szedé öszve és nagy szorgalmatossággal foglalá irásba; mellyet maga Pál apostol helybehagyot, és mint tiszta igasságot magában foglaló evangéliomos könyvet a keresztény gyülekezetekben olvastatni bizonyitot Korintusba küldött 2-dik levelének VIII. részében a 18. versben ama szavakkal: *Elküldöttük pedig Titussal egygyütt amaz atyafiat is, kinek nagy ditsérete vagyon az evangéliomra nézve minden gyülekezetekben.* Itten az evangéliomon annak nem szóval, hanem irásban való hirdetését kell érteni: mert tsak illyen könyv lehetet kevés üdő alatt számos gyülekezetek előtt ismeretes és érdemelhetet különös ditséretet. Ezen olly közönségesen ditsértt irásnak pedig nem lehet Lúkáson kivül más szerzőjét nevezni: mert — ő vala Pál apostolnak l·gállandóbb és leghivebb segédtársa, — az ő evangéliomos könyve a fellyebb mondottak szerént legelőször botsáttatott ki görög nyelven, — Márk későbben irt mint Péter apostolnak segédje, — Lúkás' evangéliomos könyve' megjelenése után mindjárt közönséges tekintetet nyert, — Lúkás kiséré Pál apostolt AT. XX. szerént a Matzedóniában lévő gyülekezeteknek látogatásában, és Korintusba második Le-

velét a régi sark irás szerént Matzedóniának Filippe' városából Titus és Lúkás által küldé el Pál apostol. — Végre Lúkásra illenek leginkább a felyűl előhozott verset nyomon követő 19. versnek ezen igéi: *Nem tsak, hanem egygyenlő akarattal választatott is a matzedóniai gyülekezetektől, hogy nékünk úti társunk lenne a segedelempénznek elvitelében, melly a mi gondoskodásunkra bizatott az Úrnak dítsőségére, s a ti kész akaratotoknak ébresztésére.*

Ezen könyv az első résznek 3-dik verseként egygy Teofilus nevű nagy tekintetű Úrnak ajánltatott ugyan a szerzőtől; azonban tsak hamar mint isteni igazgatás alatt készűltt irás közönségesen elfogadtatott a keresztény anyaszentegygyháztól, kétség kivűl Pál apostoltól nyertt helybehagyásnak tekintetéből.

I. RÉSZ.

Bévezetés; Zakariás papnak tudtára adatik egygy angyal által, hogy Erzsébet felesége, az Üdvözítőnek előkövetjét fogja a világra hozni; ugyan ezen angyal jelenti Máriának Jósef' Mátkájának, hogy a Szent Léleknek ereje által az Üdvözítőt méhébe fogadja; Mária Erzsébetet látogatja; keresztelő János születik, és környűlmetéltetik; Zakariás hálákat ád Istennek, és jövendöl.

1. Mivelhogy sokan ügyekezének a köztünk végbementt történeteknek rendszerénti előterjesztését készíteni, 2. Amint előnkbe adák, kik eleitől fogva ön magok láták, és segéd szolgái voltanak a tanitásnak; 3. Tetszék nékem is, ki eleitől fogva mindeneknek szorgalmatosan végökre jártam,

ezek felől rendszerént néked irni fő tekintetű Teofile! 4. Hogy megértsed azon beszédeknek, a mellyekre oktattattál, valóságos igasságjokat. 5. Heródesnek Judea' királyának napjaiban vala egygy Zakariás nevű Abia' osztályából való pap, kinek felesége Áron' lyányai közzűl vala, s Erzsébetnek nevezteték. 6. Valának pedig mind ketten igazak Isten előtt járván az Istennek minden törvényeiben és rendeléseiben fedhetetlenűl. 7. És nem vala nékik gyermekök, mert Erzsébet magtalan vala, és mind ketten már nagy üdőt értenek. 8. Lőn pedig, midőn ő a papságnak tisztjében, szerének sorjaként, Isten előtt eljárna; 9. A papi tisztnek rendszabása szerént rája esék a sor: hogy jó illatú füstöt gerjesztene bémenvén az Úrnak hajlékába. 10. És a népnek egész sokasága kivűl imádkozik vala a jó illatú füstölésnek üdeje alatt. 11. Megjelenék pedig néki az Úrnak angyala állván a jó illat' oltárának jobbja felől. 12. Kit Zakariás látván megháborodék, és félelem lepé meg őtet. 13. Monda pedig néki az angyal: Ne félj Zakariás, mert meghallgattatott könyörgésed, és Erzsébet feleséged néked fiat szűl, kinek nevét Jánosnak hivod. 14. És lészen örömöd és vigságod, és sokan örűlnek annak születésén. 15. Mert nagy lészen az Úr előtt, se bort se részegithetőt nem iszik, és Szent Lélekkel bételik még annya' méhében. 16. És az Izrael' fiai közzűl sokat az ők Urokhoz Istenökhöz térit. 17. És ő Üdvözitőnek előtte mégyen Illyésnek lelkével és erejével, hogy az atyák' szivét fiaikhoz hajtsa, s a hitleneket az igazak' böltseségére téritse, hogy az Úrnak tökéletes népet készitsen. 18. Erre kérdé Zakariás az angyaltól: Mi által győződhetem meg e felől, mert én vén vagyok, és feleségem is jól előhaladot napjaiban? 19. Felelvén pedig az angyal monda néki: Én vagyok Gábriel, ki Isten előtt állok, és hozzád küldettem; hogy néked szóljak, és ezeket örömül hirdessem. 20. De

imé megnémúlsz, és nem fogsz szólhatni, mind a napig, a mellyen ezek megtörténnek: mivelhogy nem hittél szavaimnak, mellyek beteljesednek annak üdejében. 21. És a nép várja vala Zakariást; és tsodálkozának, hogy késnék a templomban. 22. Kimenvén pedig nem szólhat vala nékik, és megérték, hogy jelenést látot légyen a templomban; és ő int vala nékik, és néman marada. 23. És lőn, hogy eltelének az ő tisztjének napjai, viszszaméne házához. 24. Ezeknek a napoknak utánna pedig méhében fogada Erzsébet az ő felesége, és elrejté magát öt holnapig, mondván: 25. Ezt tselekedte velem az Úr a napokban, mellyekben rám tekintet, hogy elvenné az emberek előtt való gyalázatomat. 26. A hatodik holdnapban pedig küldeték Gábriel Angyal Istentől Galileának városába, mellynek Názáret neve, 27. Egygy szűzhöz, ki Dávid' házából származott Jósef nevű férjfiúnak vala eljegyezve, és Máriának nevezteték. 28. És bémenvén hozzá az angyal monda: Üdvözlégy kegyelemmel teljes, az Úr te veled, áldott vagy az aszszonyok között! 29. Ki ezt hallván megháborodék beszédjén, és azon gondolkodik vala: minémű köszöntés légyen ez? 30. Az angyal pedig monda néki: Ne félj Mária, mert kedvet találtál Istennél; 31. Imé méhedben fogadsz, és fiat szülsz, és az ő nevét Jézusnak hivod; 32. Ez nagy lészen, és a Fő Magasságú' Fiának hivatik, és Dávid attyának székét néki adja az Úr Isten: és országol a Jákob' házában öröké, 33. S az ő országának nem lészen vége. 34. Monda pedig Mária az angyalnak: Miképen lészen ez, holott én férjfiat nem ismérek? 35. És felelvén az angyal monda néki: A Szent Lélek száll terád, és a Fő Magasságúnak ereje megárnyékoz téged; azért is a Szent, melly tőled születik, Isten' Fiának hivatik. 36. És imé Erzsébet rokonod is vénségében fogadot fiat; és most hatodik holdnapra viselős az, ki magtalannak monda-

ték. 37. Mert Istennél nintsen lehetetlen dolog. 38. Monda pedig Mária: Imé az Úrnak szolgáló lyánya, légyen nékem a te igéd szerént. És elméne tőle az angyal. 39. Azon napokban útra indúlván Mária sietséggel méne a hegyes tartományba, Júda' városába. 40. És béméne Zakariás' házába, és köszönté Erzsébetet. 41. És lőn, hogy hallá Erzsébet Máriának köszöntését, repese a magzat Erzsébet' méhében, és bételék Szent Lélekkel; 42. És nagy szóval felkiálta, és monda: Áldott vagy te az aszszonyok között, és áldott a te méhednek gyümöltse. 43. És honnét történik ez nékem; hogy az én Uramnak annya hozzám jőjjön? 44. Mivel imé alig hangzék köszöntésednek szava füleimben; mindjárt repese örömében a magzat méhemben. 45. Bóldog vagy, a ki hittél; mert bételjesednek azok, mellyek néked megigértettek az Úrtól. 46. És monda Mária: Magasztalja az én lelkem az Urat; 47. És örvendez az én lelkem az én Üdvözitő Istenemben. 48. Mert megtekinté az ő szolgáló lyányának alázatosságát; imé mostantól fogva bóldognak hirdetnek engem minden nemzetségek. 49. Mert nagy dolgokat tselekedet nékem a Hatalmas, kinek neve Szent; 50. Kinek irgalmassága nemzetségről nemzetségre az őtet félőkön. 51. Hatalmas dolgot mivelt karjának ereje által; széllelverte a szivök' szándékaiban kevélkedőket. 52. A hatalmasokot leléptete fejedelmi székökből, és az alázatosokat felmagasztalá. 53. Az éhezőket bétölté jókkal, és a gazdagokat üresen botsátá. 54. Oltalma alá fogadá Izrael szolgáját megemlékezvén irgalmasságáról, 55. Mellyet igére atyáinknak, Ábrahámnak, és maradékainak örök üdőre. 56. Marada pedig Mária nála majd három holdnapig; és viszszatére hajlékába. 57. Erzsébet' szülésének pedig üdeje bételvén fiat szüle. 58. És meghallák szomszédjai és rokonai: hogy megnagyságositotta az Úr az ő kegyelmességét ő rajta, és örvendezének né-

ki. 59. És lőn nyoltzadnapon: eljövének, hogy környülmetélnék a gyermeket, és attyának nevéről Zakariásnak akarák őtet nevezni. 60. De annya felelvén monda: Semmiképen nem, hanem Jánosnak neveztessék. 61. És mondának néki: Hiszen nintsen senki nemzetségedben, kinek e neve vólna. 62. Intének azért attyának: hogy mi nevet akarna néki adatni. 63. Ő pedig jegyző táblát kivánván ezen igéket irá le: János az ő neve. És tsodálkozának mindnyájan. 64. És tüstént megnyilatkozék ajaka, és feloldaték nyelve, és szóla áldván az Istent. 65. És félelem fogá el minden szomszédjaikat, és Judeának egész hegyes tartományában beszéllének e történetekről. 66. Mindnyájan pedig kik ezeket hallák, figyelemre méltaták kérdezkedvén: Mit vélsz? mi lészen e gyermekből? Mert az Isten' keze munkálkodik vala rajta. 67. Zakariás pedig a gyermek' attya bételék Szent Lélekkel, és jövendöle mondván: 68. Áldott az Izraelnek Urá Istene! mert meglátogatá, és megváltást szerze az ő népének. 69. És felemelé nékünk az üdvösségnek szarvát Dávid' szolgájának házában: 70. Miképen szólot eleitől fogva a szent prófétáknak szája által; 71. Hogy ellenségeinktől, és minden bennünket gyülölőknek kezeikből megszabaditana minket; 72. Hogy irgalmasságot tselekednék atyáinkkal, és megemlékeznék szent szövetségéről; 73. Amaz esküvéséről, mellyel Ábrahám atyánknak fogadá azt megadni nékünk: 74. Hogy ellenségeink' kezeiből megszabadúlván félelem nélkül szolgáljunk néki, 75. Szentségben és igasságban ő előtte minden mi napjainkban. 76. Te pedig kiss gyermek a Fő Magasságú' prófétájának hivattatol; mert megelőzöd az Úrnak ortzáját, hogy elkészitsed útjait; 77. Hogy az Üdvösségnek tudománnyára oktassad az ő népét bűnei' botsánatjának megnyerése végett. 78. A mi Istenünknek legbuzgóbb irgalmassága által; mellynek általa meglátogatot

bennünket a magasságból eredő; 79. Hogy megvilágositsa azokat, kik a setétségben és a halál' árnyékában ülnek; hogy lábainkat a békességnek útjára igazgassa! 80. A kiss gyermek pedig nevekedik vala, s erősödik vala lélekben; és azután pusztákban tartózkodék mind addig az üdeig, a midőn Izrael előtt megjelennie kell vala.

Jegyzetek.

1: *A köztünk végbementt;* az eredeti görög betű szerént igy is magyaráztathatik: Azon történetek felől, mellyek valóságáról, mivel tökéletesen megbizonyittatott, és minden kételkedésen kivül helyheztetett, teljesen megyőződve vagyunk.

5: Lévi nemzetségében csak Áron' maradékainak tartatott fel a papi hivatal; minekutánna pedig Áronnak maradékai felette megszaporodtanak, Dávid király 24. osztályokra elkülönözé őket: mellyeknek mindegygyike — az első törzsök attyától állandóan nevezteték, — egygy papi fejedelemtől vagy is egygyházi előljárótól függöt, — hetenként változtatva és rendbe teljesité a templomban a papi foglalatosságokat. A nyoltzadik osztálynak nevezete vala törzsök attyától Abia, ehez Zakariás tartozék.

6: Az isteni parantsolatok a szent irásban gyakorta útnak, és azoknak megtartásjok, azok szerént való járásnak mondatnak. Ezen házasok mind az erköltsiséget, mind a szertartásokat illető isteni törvényeknek hiven eleget tőnek.

15: Értelme: Nem csak az emberek' vélekedése szerént szemre, hanem valójában Isten előtt is jeles férjfiú lészen; ki, mivel egész életét az isteni tiszteletnek gyarapitásában fogja tölteni, Istennek különösen fog felszenteltetni, Istentől az ő tiszteletére elválasztatik, ugyan azért mint hajdan Samuel és Sámson semmi részegithető italhoz ne szoktattassék, attól tartóztassa magát; csak ugyan még születése előtt azon ajándékokkal, mellyekkel a próféták megkülönböztetnek, fog megáldatni.

17: Illyés prófétának buzgóságával tüzével hathatóságával fogja vinni hivataljat, és minden ügyekezetének fáradozásának az lé-

szen iránya: hogy az Üdvözítőnek, kinek eljövetelét hitték a régi atyák, megjelenését higyjék fiaik; — vagy: hogy a szülék és gyermekek között az Üdvözítő' tanitásának elfogadása miatt a viszálkodások kevesittessenek.

32. 33: Valami itt mondatik, az Úr Jézus Krisztusnak emberi természetére nézve, melly még akkor nem születék, bizonyittatik. Tudniillik, jövendöltetik: hogy Jézus Jákobnak és Dávidnak Mária által örököse a keresztény anyaszentegygyházban ezen mind kiterjedésére mind állandóságára minden más fejedelemségeket felyűlhaladó országban világ végezetig fog uralkodni.

34: Ezen igékből kitetszik: hogy Mária, ámbár a zsidóknak nemzeti szokásjok szerént Jósefnek már elvala jegyezve, még is szűzeséget fogadot légyen Istennek, és azt hiven sértetlenül megőrizni szándékozot; másképen nem tudakozhatta vólna: hogyan fog történhetni szülése? sem tsodálkozásának azon okát nem emlithette vólna: hogy ő férjfiúval házasságképen nem társalkodik.

46, 55: Mária háláadó énekének értelme következő: Mindennek felette ditsőitem a minden teremtmények' Urát, és örvendezek Istenben, ki Üdvözitőm Szabaditóm Bóldogitóm. Mert alatsony és tekintetre méltatlan lyánya iránt olly kegyelmességét bizonyitá, mellynek miatta, mihelyest az Üdvözitőnek tőlem születése tudva lészen, minden azt hivő emberek minden következő századokban engem szerentsésnek áldottnak fognak ditsérni. Mert nagy tsodát munkált én bennem az egyedűl Mindenható és Szent Isten. Kinek irgalmassága fogyhatatlan sőt üdőről üdőre nevekedik azok iránt, kik őtet tisztelik, és erköltstelenségök által akadályt nem vetnek. Rendkivűl való tselekedeteket vit végbe már atyáink' szabaditásában: midőn az ellenek agyarkodó és feltételeikben felfuvalkodott egiptomiakat eltörlé, — Jósue által 31. kanaán földi fejedelmeket uralkodó székeikről leszállita, — Dávid által a Filiszt, Amon, Moab és Idum nemzeteket meghódita, — és az elnyomattatott Izrael' népét Kanaánnak urává tevé; midőn a pusztában 40 esztendeig az éhezőket tsodálatos harmat kenyérrel táplálá, s azután a legtermékenyebb földnek birtokába bévezeté, Kanaánnak pedig szilaj lakósait gazdagságjoktól megfosztá. De most újra az Üdvözitőnek megtestesülése által Izrael' népe iránt legkülönösebb irgalmasságát bizonyitá azon igérethez képest, mel

lyet a mi atyáinknak és különösen Ábrahámnak minden ő maradékaira nézve tet, mellynek hasznai öröké tartók.

56: Mária bé nem várá keresztelő Jánosnak születését; mivel nem akará: hogy az örvendezésöknek nyilatkoztatására megjelenő vendégek három holdnap múlva már megtetsző viselősségét üdőnek előtte elhiresitsék.

58: A zsidóknál különös Isten' áldásának tartaték a számos nemzetség Mós. 2. XXIII. 26. — 3. XXVI. 9. — 5. VII. 14. XXVIII. 11. Ellenben a magtalanság büntetésnek nézetett. Kir. 1. I. 6. 10. 11. 15. Azért a fiú' gyermeknek születése minden atyafiaknak nagy örömre szolgáltatott okot.

67: Zakariás a Szent Lélektől megvilágositttatván, és indittatván a következő éneket mondá: mellyben jeles történeteket jövendölt.

68,-79: Zakariásnak háláadó éneke rövid fejtegetéssel ezeket foglalja magában: Minden embertől ditsőitessék az egygy igaz Isten, kit Izrael' népe imád; mivel az ő választott népének súlyos állapotjára kegyelmesen tekinteni, és szabaditását elkezdeni méltóztatot: midőn Dávidnak az ő mindég hiv szolgájának nemzetségéből hatalmas Üdvözitőt támaszt. A kiről üdőről üdőre rendeltt szent életű férjfiak által előre megjövendöltette: hogy bennünket ellenségeinknek, és mind azoknak, kik minket gyűlölnek, agyarkodásaiktól megfog szabaditani. Igy teljesiti bé Isten azon megmásolhatatlan még esküvés által is erősitett szövetséget, mellyet nagy irgalmasságából atyáinkal kötöt igérvén: hogy minekutánna ellenségeinktől megmenekedünk, néki akadály nélkül fogunk szolgálhatni, és földi életünk' végéig az erköltsi tökéletességben, ön magunk és embertársaink iránt való kötelességeinknek teljesitésében naponként fogunk előbbhaladni. E végre te kiss gyermek is a legfőbb Valóság' prófétája lészesz: hogy az Úrnak az Üdvözitőnek megjelenését mint előkövetje hirdessed, és a népet az Úrnak méltó elfogadására, az üdvösségre vezérlő tanitásnak hasznos hallgatására, és a bűnök' botsánatjának megnyerésére alkalmatossá tegyed, elkészitsed; melly botsánatot és üdvösséget tsak az Isten' irgalmasságának köszönhetünk; mert tsak annak lehet tulajdonitanunk: hogy az onnét felyűlről eredő napnak az Üdvözitőnek

megjelenése által megvigasztaltatunk; ki jön, hogy oktasson bennünket miképen lehessen és kellessen szerentsésen és békeségben élnünk.

Világositó Hivatkozások.

5: Kro. 1. XXIII. 4. 6. XXIV. 3,-19. — — 10: Mós. 2. XXX. 7. — 3. XVI. 17. — — 15. 16: Jer. I. 5. — Mal. III. 1,-6. — Mát. III. 1,-4. XI. 14. — — 19: Tob. XII. 15. — Dán. VIII. 16. IX. 21,— 27. X. 21. — Mát. XVIII. 10. — TJ. I. 4. — — 25: Mós. 1. XXX. 22. 23. — — 26: Mát. II. 23. — — 27: Mós. 4. I. 2. 4. 18. 20. — Mát. I. 18. 20. — Lúk. III. 23. 31. — — 28. Jer. I. 8. — Mát. XXI. 9. — Ef. I. 6. III. 8. IV. 29. — Pét. 2. III. 18. — — 30: Mós. 1. VI. 8. — — 31: Iz. VII. 14. — Mát. I. 21,-23. — Lúk. II. 21. — — 32: Iz. IX. 6. 7. — Jer. XXIII. 5. 6. XXXIII. 15,-26. — Ezek. XXXIV. 23. 24. — Dán. VII. 14. 27. — Oz. III. 5. — Mik. IV. 7. — Mát. XIV. 33. — Ján. XII. 34. — Kor. 1. XV. 25. 28. — — 37: Jób. XLII. 2. — Jer. XXXII. 17. — — 43: Mát. XXII. 43. 44. — — 51: Mós. 2. XIV. 6,-9. 27. XV. 7. — Zsol. XXXII. 10. — Iz. LI. 9. LII. 10. — — 53: Kir. 1. II. 5. — Zsol. XXXIII. 11. — — 55: Mós. 1. XVII. 19. XXII. 16. — Zsol. CXXXI. 11. — Iz. XLI. 8. — Róm. IV. 16. IX. 8. — — 59: Mós. 1. XVII. 13. XXI. 3. 4. — — 68: Zsol. LXXIII. 12. — Mát. I. 21. XVIII. 11. — Márk. I. 4. — — 69: Zsol. CXXXI. 17. — — 70: Jer. XXIII. 6. XXX. 10. — — 73: Mós. XXII. 15,-18. XXVIII. 14. — Jer. XXXI. 33. — Zsid. VI. 13,-17. — — 77: Mal. IV. 5. — — 78: Zak. III. 8. VI. 12. — Mal. IV. 2.

II. RÉSZ.

Augusztus tsászár adót vetvén a zsidó népre azt feliratja; Jézus Betlehemben születik; születése pásztoroknak angyal által kijelentetik; környülmetéltetik és a templomban bémutattatik; tizenkét esztendős lévén a jerusalemi templomban az egygyházi tanitók között megjelenik, és velek értekezik.

1. Lőn pedig azokban a napokban; parantsolat botsáttaték ki Augusztus tsászártól: hogy felirattatnék az egész föld. 2. E vala az első béiratás, melly Tzirenius által, ki Siriában helytartó vala, történék. 3. És mennek vala mindenek, kiki nemzetsége' városába, hogy bévallanák magokat. 4. Felméne pedig Jósef is Galileából, Nazaret' városából Judeába Dávid' városába, melly Betlehemnek hivatik; mivelhogy Dávidnak házából és nemzetségéből vala, 5. Hogy bévallaná magát Máriával néki eljegyeztetett nehézkes feleségével. 6. Lőn pedig: mig ott múlatának, bételének szülésének napjai. 7. És szülé az ő első szülött fiát, és bétakargatá azt pólyákba, s a jászolba fekteté; mert nem találának helyet a szállásházakban. 8. Valának pedig azon tartományban pásztorok a mezőn vigyázván és éjjeli őrt állván nyájoknál. 9. És imé az Úr' angyala megálla mellettek, és az Isten' ditsősége környülfénylé őket, és felette megfélemlének. 10. És monda nékik az angyal: Ne féljetek! Imé nagy örömöt hirdetek néktek, melly lészen minden népnek. 11. Mert a Dávid' városában születék ma néktek Üdvözitő, ki az Úr Krisztus. 12. És e szolgáljon néktek jelül: találtok egygy pólyákban takargatott és a jászolba helyheztetett gyermetskét. 13. Es mindjárt egygyesüle az angyallal mennyei seregnek sokasága ditsérvén az Istent, és mondván: 14. Ditsőség a magasságban Isten-

nek, és békeség a földön a jó akaratú embereknek. 15. És lőn; minekutánna eltávoztanak vólna tőlök az angyalok mennybe, szólának a pásztorok egygymáshoz: Menjünk el Betlehembe, és lássuk meg a történetet, mellyet az Úr megjelentet nékünk. 16. És elmenének sietve, és találák Máriát és Jósefet és a jászolba feküvő gyermetskét. 17. Látván pedig azt elbeszéllék, ami nékik e gyermetske felől mondatott vala. 18. És mindnyájan, a kik hallák, álmélkodának azokon, amiket a pásztorok beszéllének nékik. 19. Mária pedig mind ezeket jól megjegyzé magának szivében forgatván. 20. És viszszatérének a pásztorok ditsőítvén, és ditsérvén az Istent mind azokért, mellyeket hallottanak, és láttanak a szerént, amint megmondatott vala nékik. 21. Békövetkezvén a nyoltzadnap, hogy környülmetéltetnék a gyermek, nevezteték az Jézusnak, melly nevet ada néki az angyal, minekelőtte méhben fogantatnék. 22. Minekutánna tovább bételének Mária' tisztúlásának napjai, a Móses' törvénye szerént felvivék Jézust Jerusalembe, hogy bémutatnák őtet az Úrnak. 23. (Amint irva vagyon az Úrnak törvénnyében: Hogy minden fiú, ki annyának méhét megnyitja, az Úrnak szenteltt légyen.) 24. És hogy áldozat végett a szerént, amint az Úr' törvénnyében meghagyatik, nyújtanának bé egygy bokor gerlitzét, vagy két galambfiat. 25. Vala pedig akkor Jerusalemben egygy Simeon nevű igaz és istenfélő ember, ki várja vala Izraelnek vigasztaltatását, és a Szent Lélek vala ő benne. 26. És feleletet vőn a Szent Lélektől: hogy meg nem hal mind addig, mig meg nem látja az Úrnak Krisztusát. 27. Ez a Szent Lélektől indittatván jöve a templomba; ahol, midőn oda bévivék a gyermek Jézust szülei, hogy teljesitenék azt érette, ami a törvény szerént szokás vala, 28. Ő is ölébe vevé őtet, és áldá az Istent mondván: 29. Most botsátod el Uram szolgádat igéd szerént békeségben; 30. Mert lá-

ták szemeim a tőled küldött Üdvözitőt. 31. Kit rendeltél minden népek' szinének elejébe. 32. Világosságúl a pogányoknak megvilágositásjokra, és ditsőségűl népednek Izraelnek. 33. Jósef azonban és Jézus' annya tsodálkozának azokon, mellyek mondattnak vala ő felőle. 34. És megáldá őket Simeon, és monda Máriának az ő annyának: Imé ez tétetik soknak romlására, és feltámadására Izraelben, és jelűl, mellynek ellene mondatik. 35. Sőt a te magad lelkedet is általjárja az éles tőr; hogy kinyilatkoztassanak sok sziveknek gondolatjaik. 36. Ugyan akkor vala egygy Anna nevű prófétaaszszony Fánuel' lyányai közzűl, Aszer' nemzetségéből; ez sok üdőt eltöltvén minekutánna férjével hét esztendeig szűzeségétől fogva élt vólna, 37. Mintegy nyoltzvannégy esztendős özvegy vala; ki nem távozik vala a templomtól bőjtölésekkel és könyörgésekkel szolgálván éjjel és nappal az Úrnak. 38. És ez épen azon órában oda jövén hasonlóképen hálát mond vala Istennek, és szól vala felőle mindeneknek, kik várják vala Israelnek váltságát. 39. És elvégezvén mindeneket az Úrnak törvénye szerént viszszatérének Galileába Názáret városjokba. 40. A gyermek pedig nevekedik, és erősödik vala lélekben teljes lévén böltseséggel; és az Istennek kegyelme vala ő benne. 41. És mennek vala szüléi esztendőnként húsvét' ünnepjére Jerusalembe. 42. Mikor pedig tizenkét esztendős lőn Jézus, felmenvén ők Jerusalembe az ünnepi szokás szerént, 43. És elvégeződvén a napok, midőn viszszatérnének, elmaradá a gyermek Jézus Jerusalemben, és észre nem vevék szüléi. 44. Vélvén pedig őtet az úti társaságban lenni, menének egygy napi útat, és keresik vala őtet az atyafiak és ismérősök között. 45. És meg nem találván viszszatérének Jerusalembe keresvén őtet. 46. És lőn; harmadnap múlva megtalálák őtet a templomban a tanitók között ülve hallgatván és kérdezvén őket. 47. Álmélkodának pedig

mindnyájan, kik őtet hallgatják vala az ő okosságán és feleletein. 48. És látván őtet tsodálkozának; és monda néki annya: Fiam miért tselekedtél igy velünk? imé atyád és én búsongva keresénk téged. 49. És felele nékik: Mi dolog, hogy engem kerestetek? tehát nem tudtátok, hogy nékem azokban, mellyek az én Atyáméi, kell foglalatoskodnom? 50. De ők nem érték e beszédet, mellyel szólot hozzájok. 51. És aláméne velek, és jöve Názáretbe, és engedelmes vala nékik. És az ő annya mind ezeket elméjében tartja vala. 52. És Jézus nevekedik vala böltseségre, korra, Isten és ember előtt való kedvességre nézve.

Jegyzetek.

1: Keresztelő János' születésének üdeje tájban Octavius római uralkodó, ki Julius Tzézártól fiának fogadtatván tőle Tzézár vagy Tsászár, a római fő tanátstól pedig Augustus vagy is Felséges nevezetet nyert, és akkor Zsidóországot is birá, ugyan ezen egész országban birtoköszveiratást parantsola végbevitetni.

2: Ezen öszveiratás vala első, mellyet Tzirenius, ki azután Siriában főtiszt lőn, Szentzius Szaturninus akkori Siriaországban lévő főtiszttel végbevit. Ezen öszveiratást azért nem kell feltserélni avval; mellyet Tzirenius mint már siriai főtiszt tiz esztendő múlva Zsidóországban nagy ellenkezéssel AT. V. 37. újitot.

3: Jós. XIV. 2. szerént megtörténvén kánaán' földjének felosztása, azután minden nemzetségek megtarták örökségöket. Kiki tehát nevének és vagyonjának bévallása végett nemzetségének eredeti fő helyén tartozék megjelenni.

4: Dávidnak születése' helye vala Betlehem Kir. 1. XVI. 1. szerént.

5: Ámbár Máriát Jósef feleségének nevezi Lúkás; hogy mindazonáltal szűzeségét is bizonyitsa, hozzá adja: hogy Józefnek tsak annyiban vala házastársa, mivel néki eljegyezve vala. — Mós. 4. XXXVI. 6,-9. következésében a zsidóknál szokás vala:

hogy, ha valamelly atyának csak lyányai maradtanak, azok közzül a legöregebbik venné által az atyai örökséget, és igy mint örökös béiktattatnék a nemzetsorba. Máriának is tehát nem csak Dávid' nemzetségéből valónak, hanem fiú testvérek nélkül első szülött lyánynak és igy örökösnek kellett lennie; másképen nem vólt vólna elegendő oka: hogy a szüléshez már közelitvén olly meszsze útra fáraszsza magát egészségének sőt életének is veszedelmeztetésével.

7. 8: Akolban, mellybe alkalmatlan és ártalmas üdőben a juhokat béhajtani szokás vala, és éjjel születék az Úr Jézus.

12: Betlehem' városán kivül csak egygy illyen akol lehetet; azért megkülönböztető jelül szolgálhatot a pásztoroknak az angyaltól emlitett jászol és az abban helyheztetett gyermek.

14: Némelly görög kéziratokban ezen vers igy olvastatik: *Ditsőség a magasságban Istennek, a földön békeség, az emberek között jó akarat.* De természetesebben foly a diák fordítás szerént a feljebbi magyarázat, mivel a békeség csak a jó akaratú, helyes gondolkozású, igasságot kereső, jó erköltsöt szerető embereknek jutalmok.

18: Itt a mindnyájan szó alatt érteni lehet: vagy azt, hogy az akolban Mária és Jósefen kivül még mások is jelen voltanak, vagy azt, hogy azután másoknak is a mennyei jelenés a pásztorok által megbeszélltetett.

21: Hogy Jézus környülmetéltetett, itt ugyan világosan nem mondatik; de szükségképen értetődik: mivel az előző és következő igékkel legszorosabb kapcsolatban vagyon. Tudniillik: itt a szent szerző az olvasóknak figyelmét leginkább a Jézus vagy is Üdvözitő névre akará függeszteni, melly a környülmetéléskor Urunknak adatott. Engedé az isteni Gondviselés: hogy Jézus is környülmetéltessék; mivel még akkor az ó szövetségnek törvénye az Izrael' népéhez tartozókra nézve kötelező erővel birt, és a környülmetélésnek elmúlasztása a zsidó népet az Úr Jézustól felette idegenitette vólna.

22,-24: Mós. 3. XII. 2,-8. Tilalmas vala az aszszonynak ki fiú gyermeket szült, negyven napig akar a templomban, akar mások' társaságában megjelenni. Ezen tilalom' megtartása tisztúlásnak nevezteték. Mós. 2. XIII. 2. 12. Minden elsőszülött fiú

gyermeket, ha mindjárt utánna más nem született is, kötelesek valának szülei az Istennek templomi szolgálatjára felajánlani, és a templomtól viszszaváltani; ezt tészi ama kifejezés: hogy bémutatnák őtet az Úrnak.

25: Simeon a Szent Lélektől jövendölő ajándékkal megáldatott; azért várá az Izrael' népe' Üdvözitőjének megjelenését; kiről, ámbár őtet tsak mint szótalan gyermeket láthatá, a következő versekben jeles jövendő történeteket hirdete.

31: Kit küldöttél: hogy minden pogány nemzeteknek is használjon, követjei által örökös tanitójok vezérjök légyen.

32: Az Üdvözitő megjelenék: hogy a föld' kerekségét elboritó pogány nemzeteknek az Isten és vallás felől iszonyatos tévelygéseiket, mellyek méltán setétségnek neveztethetnek, szent tanitásának világossága által eloszlassa felderitse; kinek ugyan azért a zsidó nemzetből test szerént születése az Izrael' népének fő ditsöségére, diszére szolgál.

33: A diák forditásban e versnek kezdete: *És az ő attya s anya*; de a görög forrásban az atya szó helyett *Józef* név olvastatik.

34. 35: Simeon Máriának és Józefnek Istentől áldásokat kivána; mivel pedig ugyan a Szent Léleknek megjelentéséből megtudá: hogy tsak Mária fogná ez életben érni az Úr Jézusnak kinszenvedését és halálát, mellyben a zsidó nemzet annyira megbotránkozék, hogy tsak igen kiss száma részesülne az Üdvözitő' halálának hasznaiban; azért Máriának köté leginkább szivére: hogy szent fia soknak ugyan az Izrael' népében lelki jobbúlásjokra és bóldogitásjokra, de soknak botránkozásjokra és veszedelmökre fog alkalmatosságot adni; mert számtalanok őtet olly irány gyanánt fogják tekinteni, mellynek szóval és tselekedettel magokat ellene szegezni szükséges. Ekkor Mária is a legélesebb fájdalmat fogja érezni szivében. De ennek mind úgy kelletik történnie: hogy mind azoknak, kik az Úr Jézusnak állhatatosan hivek maradnak, mind pedig azoknak, kik megbotránkozván tőle eltántorodnak, vagy az előtt is ellenségei valának, belső gondolkozásjok kinyilatkozzék, napfényre jőjjön.

37: Anna prófétaasszony az ő életének végső esztendeiben a jerusalemi templommal öszvefoglaltt szállásszobák' egygyikében lakék, keves étellel élt, és az egész isteni tisztelet alatt mindég

jelen vala. Vajha ennek nyomait követnék kiváltképen minden keresztény özvegy aszszonyok!

38: A görögben ezen versnek végzete: *Jerusalemben a váltságot.* Az értelem egygy.

39: Názáretbe tsak akkor viteték Jézus, midőn Egiptomból viszszahozatott; de ezen történetet elhallgatá Lúkás. Viszszatérni mondattnak Názáretbe: mivel ott vala lakásjok, Betlehemben tsak a szülésnek története miatt múlattanak.

40: Valamint Jézusnak teste nőt: úgy elmebéli tehetségei, böltsesége, s Isten előtt kedvessége napról napra inkább szembetűnőképen kinyilatkozának; ámbár mind azokkal emberi természete kezdetétől fogva bir az isteni személyességnek miatta.

41: Jósef kötelességből, Mária pedig különös ájtatosságból utazának esztendőnként a húsvéti ünnepekre Jerusalembe; mert erre tsak a férjfiak valának kötelesek. Mós. 2. XXIII. 14.-17. — 5. XVI. 16.

43.-46: A húsvéti ünnepek hét napig tartottak; mellyek közzűl legjelesebb vala az első és utólsó Mós. 3. XXIII. 7. 8. Az elindúlásnak napján még egygyszer jelenének meg a zsidók a jerusalemi templomban Kir. 1. I. 19. képest; ekkor a sokaság között Jézus eltűnt, és mivel sem Mária sem Jósef őtet nem találák, a názáreti társaság pedig, mellyel jöttenek, már eltávozék, azt vélék: hogy [illegible] ismérősökkel és atyafiakkal ő is már viszszament. Azonban estve utolérvén a társaságot mivel ott Jézust nem lelék, másodnap viszszatérének, és harmadnapon a templomban rátalálának.

49: Az ezen versben mind a forrásban mind a diák fordításban előfordúló ama kifejezés: *Azokban, mellyek az én Atyámi*, annyit tészen, mint: *Az én Atyámnak házában.* Mert Jézust a jerusalemi templomban kellett vólna keresni, ahol fel is találtatott, és hasonló, házat jelentő mondás olvastatik: Ján. XIX. 27. Tehát Jézusnak nem Jósef hanem az tulajdon Attya, a ki a jerusalemi templomban imádtatott, vagy is az egygy igaz Isten; tudniillik nem testére, melly természetfeletti tsodálatos munkálkodás által ugyan, de még is Máriának testéből származot, hanem feljebb való isteni természetére nézve.

50: Hogy Jézus légyen a régen várt Üdvözitő, és hogy isteni természetére nézve mennyei Attya légyen, azt tudták Mária és Jósef; de azt még nem érték: hogyan kelljen nékie mint Üdvözitőnek foglalatoskodni?

52: Jézus emberi természetére nézve nevekedék, és mivel mindég több böltseséget és Isten előtt való kedvességet tapasztalának benne nemzettársai, azoktól is mindég inkább kedvelteték.

Világositó Hivatkozások.

1: AT. XI. 28. 29. — — 4: Mik. V. 2. — Mát. I. 20. II. 6. — Ján. VII. 42. — — 5: Mát. I. 18. 20. 24. — — 7: Mát. I. 25. — — 9: Zsol. XXXV. 7. — AT. VII. 2. — Kor. 1. XV. 41. — 2. III. 7. — — 10: Mát. I. 21. — — 11: Ján. VII. 42. — — 14: Zsol. CII. 20. 21. — Iz. XLIV. 23. XLIX. 13. — Mát. X. 12. — — 19: AT. IV. 15. XVII. 18. XVIII. 27. — — 21: Mós. 1. XVII. 12. — 3. XII. 3. — Mát. I. 21. — Lúk. I. 31. — — 22: Mós. 3. XII. 6. — — 23: Mós. 2. XIII. 2. — 4. VIII. 15. 16. — — 24: Mós. 3. XII. 8. — — 26: Mát. II. 12. 22. XI. 27. — — 30: Zsol. XCVII. 2. 3. — Iz. XLVI. 13. LII. 10. — Mát. I. 21. — — 31: Zsol. XXII. 5. — — 32: Iz. XLII. 6. — Ján. VIII. 12. IX. 5. — Róm. IX. 4. 5. — — 34: Iz. VIII. 14. 15. 18. XI. 10. XXVIII. 16. — Mát. X. 35. XI. 6. 18. 19. XII. 24. XIII. 54. 57. XV. 13. 14. — Ján. IX. 39. — Róm. IX. 33. — Filip. I. 17. — Tesz. 1. III. 3. — Pét. 1. II. 7. 8. — — 35: Zsol. XIV. 18. — Ján. XIX. 27. — — 37: Kir. 1. II. 22. — Kro. 2. XXII. 12. — — 38: Iz. XL. 3,-5. 9. — — 40: Ján. I. 14. 16. — Filip. II. 6,-8. — — 41: Mós. 2. XXIII. 15. XXXIV. 18. — 5. XVI. 2. — — 47: Ján. VII. 15. 46. — — 49: Ján. XVI. 32. XIX. 27.

III. RÉSZ.

Keresztelő János tanít, és bizonyságot tészen Jézus felől; az Úr Jézus Krisztus megkereszteltetvén a Szent Lélek látható szinben alászáll rája, és mennyből szózat hallatik; János a tömlötzbe záratik; Jézusnak Mária annyára nézve nemzetsora leiratik.

1. Tiberius tsászár' uralkodásának tizenötödik esztendejében, Judeában Pontzius Pilátus főtiszt, Galileának negyedes fejedelme Heródes, Ituréa és Trakonitis tartománynak pedig negyedes fejedelme Heródesnek attyafia Filep, valamint Abilénének is Liszániás negyedes fejedelme lévén; 2. Annás és Kaifás főpapoknak üdejében; lőn az Istennek szava Jánoshoz a Zakariás' fiához a pusztában. 3. És jöve a Jordán' környékében fekvő minden tartományba hirdetvén a megtérésnek keresztségét a bűnök' botsánatjára. 4. Amint irva vagyon Izaiás próféta' beszédjeinek könyvében: A kiáltónak szava a pusztában, készitsétek el az Úr' útját, egyenesekké tegyétek az ő ösvényeit; 5. Minden völgy bétöltetik, és minden hegy és halom levonattatik; és a keréngök egyenesekké, s a göröngyösök sima útakká lésznek. 6. És meglátja minden ember az Istentől való Üdvözitőt. 7. Szóla azért a seregeknek, kik hozzá kimennek vala, hogy tőle megkereszteltetnének, imigyen: Mérges kigyók' fajzati, kitsoda tanitot benneteket arra, hogy a következendő haragot elkerülhetitek? 8. Teremjétek azért a megtérésnek méltó gyümöltseit; és ne mondogassátok ön magatokban: Ábrahám a mi atyánk. Mert mondom néktek: hogy az Isten e kövekből is támaszthat fiakat Ábrahámnak. 9. Már pedig a fejsze a fák' gyökerére tétetett. Minden fa, melly jó gyümöltsöt nem terem, kivágatik, és a tűzre vettetik. 10. És

kérdezik vala őtet a seregek mondván: Mit tselekedjünk tehát? 11. Felelvén pedig monda nékik: A kinek két köntöse vagyon, adja egygyikét annak, a kinek nintsen, és a kinek elesége vagyon, hasonlóképen tselekedjék. 12. Eljövének pedig az adószedők is, hogy megkereszteltetnének, és kérdék őtet: Tanító mit tselekedjünk? 13. Ő pedig monda nékik: Ne vegyetek többet annál, ami meghatároztatott néktek. 14. Tudakozódának pedig tőle a vitézek is mondván: Hát mi mit tselekedjünk? És felele nékik: Senkin ne erőszakoskodjatok, senkit hamisan el ne vádoljatok, és elégedjetek meg havibéretekkel. 15. Midőn pedig a nép azt várná, és mindenek azt forgatnák szivökben Jánosról: Valljon nem ő légyen-e ama Krisztus? 16. Felele János szólván mindnyájokhoz: Én vizzel keresztellek ugyan titeket; de jön nálam hatalmasabb, kinek sarúi' kötőjét feloldani méltó nem vagyok: ez megkeresztel titeket Szent Lélekkel és tűzzel. 17. Kinek szórólapátja kezében, és megtisztitja szérűjét, és öszvegyűjti a búzát tsűrjébe, a polyvát pedig megégeti az elolthatatlan tűzben. 18. Sok egyebekre is pedig intvén tanitja vala a népet. 19. Azonban Heródes negyedes fejedelem ő tőle megfeddetvén Herodiásért Filep attyafia' feleségéért, és mind azon gonoszságnak miatta, mellyet elkövetet; 20. Ezt is tselekedé mind azok felett: hogy Jánost fogházba záratá. 21. Lőn pedig: Midőn a nép mind keresztelkednék, Jézus is megkereszteltetvén és imádkozván megnyilék az ég, 22. És leszálla a Szent Lélek testi ábrázatban mint egygy galamb ő rája, és szózat lőn mennyből mondván: Te vagy az én szerelmes Fiam, te benned telik kedvem. 23. Jézus pedig, midőn munkájához kezd vala, mintegy harmintz esztendős vala, ki (ámbár őtet Jósef' fiának vélnék) vala Hélinek, Máttátnak, 24. Lévinek, Melkinek, Jánnénak, Jósefnek, 25. Mattatiának, Ámosnak, Naumnak, Heszlinek, Naggénak, 26. Máhat-

nak, Matthathiának, Szemeinek, Jósefnek, Júdának, 27. Joannának, Reszának, Zorobabelnek, Szalatielnek, Nérinek, 28. Melkinek, Abdinak, Koszamnak, Elmadamnak, Hernek, 29. Jésunak, Eliezernek, Jorimnak, Matthatnak, Lévinek, 30. Szimeonnak, Júdának, Jósefnek, Jónánnak, Eliakimnak, 31. Meleának, Ménannak, Matthathának, Náthánnak, Dávidnak, 32. Jeszszének, Obednek, Booznak, Szalmonnak, Náaszszonnak, 33. Aminadabnak, Áramnak, Eszromnak, Faresznek, Júdának, 34. Jákobnak, Isáaknak, Ábrahámnak, Tárénak, Nákornak, 35. Zarugnak, Ragaunak, Fáleknek, Hébernek, Szálénak, 36. Kainánnak, Arfaxádnak, Szemnek, Noénak, Lámeknek, 37. Matuszalának, Henoknak, Járednek, Malaleelnek, Kainánnak, 38. Henosznak, Szetnek, Ádámnak, Istennek Fia.

Jegyzetek.

1: Augusztus tsászárnak halálától számítván Tiberius következőjének uralkodása' esztendeit kezde tanitani keresztelő János Róma városnak megépitésétől 782, a keresztény számitás szerént 29, világ' teremtésétől mintegy 4029. esztendőben.

Palesztinának éjszaki része vala Galiléa, melly tartomány felső, közép vagy is pogány, és alsó Galileára vala felosztva. Jós. XX. 7. — Kir. 3. IX. 11. — Mát. II. 1. IV. 15. Galileának határai valának: keletről Jordán vize, és Tiberiás kiss tenger, — nyúgotról a közép tenger, — délről Samaria, — éjszakról Fenitzia és Siria.

Tetrarkának vagy negyedes fejedelemnek nevezteték, a ki valamelly tartománynak negyed részében fejedelmi hatalommal uralkodék, Mát. XIV. 1. Később minden kissebb fejedelmek Tetrarkáknak negyedes fejedelmeknek hivattattak.

Heródes Antipás vagy antipater nagy Heródesnek második szülött fia vala, kit attya végső intézetében birodalmának egygyik

része felett tetrarkának negyedes fejedelemnek rendelt. Mát. II. 22. Flavius Jósef Régiségek XVII. 10. 13.

Filep fejedelem nagy Heródesnek legifiabb fia Antipásnak ugyan egygy atyától de más anyától — Arkelausnak pedig annyára nézve is testvérje vala.

A Jordántúli föld, melly Zsidóországhoz tartozot, Perea, Trakonitis, és Auranitis tartományokra vala felosztva Flav. Jós. Rég. XV. 13. XX. 5. Auranitis tartománya Itureának neveztetik *hitturi* vagy is *barlang* zsidó szótól: mivel ott sok barlangok valának.

Abila városnak környékét Liszaniás nevű fejedelem birta; de az Flavius Jós. Régis. XV. 4. 13. szerént jóval ezen üdő előtt megölettetvén tartománya nagy Heródesnek adaték által, ámbár Liszaniás' nevét is megtartá. Azért ezen versnek végzetét igy kell olvasni: *Filep lévén, valamint a Liszaniási Abilénének is.* A hiba onnét eredhetet: hogy a régi leirók a versnek végére hozzáadák — a vélekedésök szerént elhagyott — *tetrarcha* negyedes fejedelem — szót.

2: A rómaiak nem engedék: hogy a főpapi hivatalt valaki haláláig viselje; azért megtörténék: hogy némellykor két főpapok lennének, tudniillik a kiszolgáltt előbbi, s a valóságosan hivatalt viselő újonnan nevezett következő. Igy, midőn keresztelő János előállot Annás vala a régi már elbotsátott de még is tiszteltt, a másik Annásnak veje Kaifás a valóságos főpap.

5. 6: Valami az Üdvözitő' Országában a keresztény vallásban és annak bóldogságában a szükséges részesülést hátráltathatná, vagy legkissebben is akadályoztathatná, az a szivből kivettessék, eltávoztattassék; minekutánna pedig az illendő megkivántt készület megtörténik, megfog jelenni az Üdvözitő és végrehajtja azt, amit minden embereknek mind zsidóknak mind pogányoknak örökös boldogitásokra rendelt az Isten.

7: Ez a kemény szólitás főképen a nép között jelenlévő farizeusokat és szadutzeusokat illette.

11: Itt tsak képesen magyaráztatik a józan okosságnak azon parantsolatja: szeressed embertársadat és szükölködésében segitsd őtet abból, ami nélkül ellehetsz.

12,-14: János minden rendű embereknek legelőször is azt köté szivökre: hogy a közöttök uralkodó már szokásba vett vétkeket hagyják el, irtsák ki szivekből; hogy igy léptsőnként az erköltsi tökéletességben előbb mehessenek. Azonban az evangéliomos könyvekben tsak némelly tárgyak érinttetnek, mellyekről keresztelő János szólot; mert beszédjeit hoszszabban leirni nem tartozot ezen könyvek' irányához.

19,-20: Keresztelő Janosnak fogsága, és ennek oka itt tsak futólag emlittetik, és egyedűl azért iktattatott bé e helyen: mivel János tanitói tüzes buzgóságáról vagyon szó, mellyhez különösen tartozék Heródesnek is megintése s az attól viszszonozott boszszúállás.

23: Mós. 4. IV. 3. 47. és Kron. 1. XXIII. 2. 3. a Lévi nemzetségből származott férjfiaknak, ámbár egyedűl az isteni tisztelet vólna hivataljok, harmintz esztendős korig nem vala szabad papi foglalatosságokat gyakorolni. Ugyan azért ezen kornak elérése előtt mint próféta sem foghatot senki a zsidóknál a népnek tanitásához. Ezen kort várá bé mind János, mind az Úr Jézus; ámbár már előbb hivataljokhoz készültenek; — Itt szent Lúkás kezdi az Úr Jézusnak nemzetsorát Mária annyának részéről, és azt a szakasznak végéig folytatja. Mert 1, Lúkás Jézusnak akará előszámitani öseit, Jézus földi életének előterjesztése lévén evangéliomos Könyvének tárgya; 2, Lúkás avval kezdi a nemzetsort: hogy Jézus nem volt Jósefnek fia, bátor őtet a nép annak vélé; tehát nem Jósefnek, hanem Máriának részéről számláltatik itten elő Jézusnak nemzetsora; 3, Nagy különbség vagyon ezen és szent Máté által leirtt nemzetsor között, — ugyan azért itt nem Jósefnek, hanem Máriának emlittetnek egyenes rendben ösei, ámbár mind a ketten Dávid' nemzetségéből vették eredetjöket. Mindazonáltal Mária itten nem emlittetik, mivel a zsidóknál nem vala szokás aszszonyokat a nemzetsorba béiktatni, annyival inkább pedig a nemzetsort aszszonynak nevével kezdeni; — azon ösöknek, kik sem szent Máté' evangéliomában, sem az ó szövetségnek könyveiben nem emlittetnek, neveiket Lúkás vagy magától a bóldogságos szűztől, vagy attyafiaitól, vagy hiteles irományokból irá le. — Mária' attya Hélinek mondatik, bátor régi hagyományból az anyaszentegygyháztól Joakimnak neveztetik: de Héli, Héliakim, Joakim zsidó nyelven egygyet tészen tudniillik: Én

Istenem, vagy Isten segits; a zsidóknál nem is vala szokatlan egygy embernek több nevet adni amint tsak több apostoloknak is kettős neveik bizonyitják.

36: A zsidó betű szerént Mós. 1. X. 24. és XI. 12. 13. szerént Arfaxádnak fia vala Sale és nem Kainán; de az alexandriai legrégibb görög forditás megegygyez szent Lúkás' előadásával; ebből pedig következik: hogy a midőn az alexandriai forditás készült, még akkor a zsidó iratokban is Arfaxád, és Sale között Kainán olvastatott.

Világositó Hivatkozások.

2: Kir. 2. XV. 35. XVII. 15. XIX. 11. — 3. II. 35. — AT. IV. 6. — — 3: Mát. III. 1,-4. — Márk. I. 2. 4. — Ján. I. 23. — — 4: Iz. XL. 3. — — 6: Zsol. XCVIII. 2. 3. — Iz. XL. 3,-5. — AT. II. 17. — — 7. 8: Mát. III. 7,-9. — — 9: Mát. III. 10. — — 10: AT. II. 37. — — 11: Mát. V, 40. — Jak. II. 15. 16. — Ján. 1. III. 17. 18. — — 14: Kir. 1. XII. 3. — — 15: Ján. I. 25. — — 16: Mát. III. 11. 17. — Márk. I. 7. 8. — Ján. I. 26. — AT. I. 5. II. 1,-4. XI. 16. XIX. 4. — — 17: Mát. III. 12. — — 19. 20: Mát. XIV. 3. 4. 10. — Márk. VI. 17. — — 21: Mát. III. 16. 17. — Márk. I. 5. 10. — Ján. I. 32. XII. 28. XVII. 5. — — 22: Iz. XLII. 1. — Mát. III. 17. XVII. 5. — Lúk. IX. 35. — Ján. I. 32. 33. — Pét. 2. I. 17. — — 23: Mát. I. 16. XIII. 55. — — 33: Mós. 1. XXXVIII. 18. 29. 30. — Rút. IV. 18,-22. — — 38: Mós. 1. I. 26. 27. V. 3. 9.

IV. RÉSZ.

Jézus bőjtöl a pusztában, és kisértetik; tanit a názáreti sinagógában; a názáretiek megakarják ölni, de ő eltávozik kezök közzül; azután tanit, és sok tsodákat munkál Kafarnaumban.

1. Jézus pedig Szent Lélekkel megtelve viszszatére a Jordántól, és viteték a Lélektől a pusztába. 2. Ott negyven napig lévén megkisérteték az ördögtől. És semmit nem evék azokban a napokban; mellyeknek eltelésök után megéhezék. 3. Monda pedig néki az ördög: Ha Istennek Fia vagy, mondjad e kőnek, hogy kenyérré légyen. 4. És felele néki Jézus: Irva vagyon; hogy nem tsak kenyérrel él az ember, hanem Istennek minden igéjével. 5. Azután elvezeté őtet az ördög egygy nagy magas hegyre, és megmutatá néki egygy szempillantatban a földnek minden országait. 6. És monda néki az ördög: Néked adom a mind ezeken való hatalmot, és azok' ditsőségét; mert nékem adattak, és a kiknek akarom, adom azokat. 7. Ha tehát imádandasz engem, ezek mind tiéid lésznek. 8. És felelvén Jézus monda néki: Irva vagyon; a te Uradat Istenedet imádjad, és tsak néki egyedűl szolgálj. 9. És elvezeté őtet Jerusalembe, és állatá őtet a templom' tetejére, és monda néki: Ha Istennek Fia vagy, botsásd alá magadat innét. 10. Mert irva vagyon: angyalainak parantsol felőled, hogy őrizzenek téged; 11. És kezeikben hordoznak téged; hogy ne talán kőbe meg ne üssed lábadat. 12. És felelvén Jézus monda néki: Mégmondatott; Ne kisértsed a te Uradat Istenedet. 13. És elvégeztetvén minden kisértés, eltávozék tőle egygy üdőre az ördög. 14. Ezután viszszaméne Jézus a Léleknek erejével Galileába s elterjede hire az egész kö-

rül lévő tartományban. 15. És tanit vala az ők sinagógáikban, és mindenektől magasztaltatik vala. 16. És jöve Názáretbe, ahol felneveltetett vala, és béméne szokása szerént szombatnapon a sinagógába, és felkele olvasni. 17. S adák néki Izaiás próféta' könyvét. És felgöngyölgetvén a könyvet találá azon helyre, ahol irva vala: 18. Az Úrnak Lelke én rajtam, azért kent meg engem, és elküldе engem: hogy a szegényeknek örömizenetet hirdessek, a töredelmes szivüeket meggyógyitsam, 19. A fogságban ülőknek szabadúlásjokat és a vakoknak látásjok' viszszaszerzését tudtokra adjam, a sanyargattakat szabadon botsássam, az Úrnak kedves esztendejét és a viszszatérités' napját hirdessem. 20. És béhajtván a könyvet, viszszaadá a szolgának, és leüle. Mindnyájan pedig a sinagógában rája függesztik vala szemeiket. 21. Ki imigyen kezdi beszédjét hozzájok: Ma teljesedék bé ez irás, melly még hangzik füleitekben. 22. És mindenek megegygyezésöket nyilatkoztaták, és álmélkodának szájából származó szavainak kellemetességén, és mondának: Nem ez-e a Jósef' fia? 23. És monda nékik: Bizonyára e hasonlatosságot fogjátok nékem emliteni: orvos gyógyitsd magadat; hallottuk, melly nagyok történtek Kafarnaumban, tselekedjed azokat honnyodban is. 24. Folytatá pedig: Bizony mondom néktek, hogy egygy próféta sem kedves hazájában. 25. Igasság amit mondok néktek: sok özvegyek valának Illyés' napjaiban Izrael' országában: mikor bézárva vala az ég három esztendeig, és hat holdnapig, és nagy éhség lőn az egész földön. 26. És azok közzül egygyikéhez sem küldeték Illyés, hanem tsak Szidonba a szareptai özvegy aszszonyhoz. 27. És sok poklosok valának Elizeus prófétának üdejében az Izrael' földjén; de azok közzül senki meg nem tisztittatott, hanem tsak a siriai Náámán. 28. Ezeket hallván bételének mindnyájan haraggal a sinagógában. 29. És felkelvén kiűzék őtet a vá-

rosból, és vivék őtet egészen azon hegynek, mellyen városjok épitve vala, tetejére, hogy onnét levetnék őtet. 30. O pedig keresztül menvén közepettök eltávozék. 31. És alámene Galileának Kafarnaum városába, s ott tanit vala szombatonként. 32. És bámúlának az ő tanitásán, mert tiszteletes hatalmú vala beszédje. 33. Vala pedig a sinagógában egygy ember, kiben tisztátalan ördögi lélek vala, és felkiálta nagy szóval mondván: 34. Hagyj békét nékünk, mi közünk veled názáreti Jézus? elveszteni jöttél-e bennünket? ismérlek téged, ki légy? Isten' Szentje vagy. 35. És megfeddé őtet Jézus mondván: Némúlj meg és takarodjál ki belőle. És a középre vetvén őtet kiméne belőle az ördög minden ártalom nélkül. 36. És megfélemlének mindnyájan, és beszéllgetnek vala egygymás között mondván: mi dolog ez, mert erőhatalommal parantsol a tisztátalan lelkeknek, és kitakarodnak? 37. És elterjede hire a környül lévő tartománynak minden helyeire, 38. A sinagógát elhagyván bétére Jézus Simonnak házába; Simon' napát pedig erősen lelé a hideg, és könyörgének néki érette. 39. És melléje állván parantsola a hideglelésnek, és elhagyá őtet, ki is mindjárt felkelvén szolgál vala nékik. 40. A napnak elnyugovása után pedig mindenek, kiknek különbféle nyavalyákban sinlődő betegeik valának, elejébe hozák azokat; ő pedig egygyenként kezeit rájok tévén meggyógyitá őket. 41. Sokból pedig ördögök menének ki sikoltással mondván: Te vagy ama Krisztus az Isten' Fia. És megdorgálván őket nem hagyja vala tovább szólani, mert tudják vala, hogy ő a Krisztus. 42. Megvirradván pedig kiméne egygy magános helyre; de a seregek felkeresék őtet, és hozzájövén tartóztaták őtet, hogy el ne menne tőlök. 43. Kiknek felele: Egyéb városoknak is kell hirdetnem az Isten' országát; mert a végre küldettem. 44. És tanit vala Galileának sinagógáiban.

Jegyzetek.

1: Jézusnak emberisége a Jordánban történtt keresztelés után, mellynek alkalmatosságával a Szent Lélektől fenséges hivatalára felszentelteték, a mennyei gondolkozásnak, és a Szent Lélek' ajándékainak teljes voltját érzé magában; — általlátá az emberi nemzet' megváltásának jeles rendjét; — magát a végre tökéletesen elkészülttnek szemlélé. Ezen belső érzésből eredett ösztöntől indittatván kiméne a pusztába; hogy a magánosságban elmélkednék nagy munkájáról.

2: A zsidók' szokása szerént egygy napnak mondatik egygy nap és éj öszvefoglalva; amint most is közönségesen úgy beszéllünk. Azért Urunk bőjtje negyven nap és éjjel tartot.

5: Egygy szempillantatnak itt keves üdő, a haladék nélkűl való sebesség mondaték: mivel a mutogatással egygybekötött beszéd, sürgetés nógatás is tovább tartot.

6: Itt az ördög hazudot; de ez egygyez természetével. Azonban bizonyos a szent irásokból: hogy az új szövetség' felállitása előtt az ördög többet árthatot Istennek megvisgálhatatlan engedeléből az embereknek, mint már most.

13: Minekutánna a gonosz lélek minden ügyekezetével ez úttal feltételét, és kivánságát el nem érheté; megszűnék ez úttal kisértésének folytatásától.

14: Új belső ösztönből elkezdé Jézus hivatalát Galileában.

15: Minden szombaton az imádság' házaiban megjelenék; ahol beszédjeit böltsesége, és kellemetes előadása miatt örömest hallgaták.

16. 17: A sinagógának fejedelme, vagy is fő előljárója az idegen bélépő vendéget, kit arra alkalmatosnak vélt, megszokta vólt kinálni beszédnek, ha tetszenék, a gyülekezethez való mondásával; úgy ezen előljárósághoz tartozot az ó szövetségi szent könyvek közzűl kinevezni, melly magyaráztassék, ámbár a sorokat választani a szólni akarónak szabad vala. Jézus nem várván a kinálást maga álla fel annak jelentésére: hogy szólni szándékozik; amit észrevévén az előljáró Izaiásnak tsomóját adá által, mellyet felgöngyölgetvén LXI. 1. 2. tűnék Jézusnak szemeibe.

A könyvek akkor bőrhártyákra, vagy papiros nevű egiptomi növevénynek sima héjjára iratattak és karókra feltekergettettek.

18. 19: Felkenettetni zsidó nyelven annyit is tet mint valamelly jeles hivatalra rendeltetni felszenteltetni; mivel a királyok és papok az ó törvényben olajnak fejökre való öntés által választattak el hivataljokra. Az itt emlitett igék egyenesen ugyan a babiloniai fogságban sanyargattatott zsidóknak vigasztalásjokra látszatnak intéztetteknek lenni; kik is az újonnan viszszatérő Istennek kedves ötvenedik szabadsag' esztendejével, — mellyben minden eladott telkek tulajdonosaiknak vagy örököseiknek viszszaeresztettek, és a zsidó rabszolgák szabadon botsáttattak, — ezen ismét szokásba jövő örömüdővel biztattatnak. Azonban ezen kifejezéseknek értelmök, az Úr Jézusnak bizonyitásához képest, tsak ő benne teljesedék bé tökéletesen. Azért Izaiás próféta által az Üdvözitőnek nyelvére tétetett igék igy világositthathatnak: Az Isten' Lelke lebeg felettem, és munkálkodik velem; azért rendeltettem, küldettettem, meghatalmaztattam: hogy a bünnek igája alatt nyögő emberi nemzetnek a vidámitó és bóldogitó új szövetségnek felállitását hirdessem, és azoktól, kik töredelmesen megtérnek, a vétekkel érdemlett büntetéseket elforditsam; hogy azoknak, kik a vallásra és erköltsiségre nézve bilintsekben hevernek, és setétben vakoskodnak, szabadúlásjokat tudtokra adjam, és azt szinte mint megvilágositásjokat eszközöljem; hogy a minden emberekre nézve legkivánatosabb mennyei isteni kegyelmekkel teljes új szövetségi üdőszakaszról szóljak, és a felől az embereket oktassam

22: Valakik hallgaták Jézusnak ezen beszédjét; ditsérék ugyan böltseségét és ékes szólását; de azért őtet az igértt Üdvözitőnek lenni el nem ismérék: amint a következőkből kitetszik.

23,-27: Mivel a názáreti zsidók hitelesen megértették azon tsodatételeket, mellyeket Jézus Kafarnaum' városában munkált, és velős alapos bölts oktató beszédjeit meg nem tzáfolhaták; mindazonáltal még is annyának, nevelő attyának, attyafiainak szegény állapotjokban megbotránkoztanak, és szemfüleskedésök' múlattatására új tsodákat szemlélni kivántak: érdemetlenekké lettek új isteni kegyelmekre, új jótéteményekre, és figyelmeztettek öseiknek keménynyakúságjokra; mellynek miatta hajdan is Illyés és Elizeus nevezetes próféták a szűkölködő zsidóknak elmellőzésökkel pogányokon munkáltak tsodákat. A napkeletben esztendőnként

kétszer szokott esni a harmadik és tizedik holdnapban; mellynek ha egygyike elmarad terméketlenség a következése.

30: Mivel világosan nem mondatik: hogy Jézus magát láthatatlanná tette; a nép között lévő számos jóakarói, és tisztelői a sokaság között útat nyitottak néki az eltávozásra.

36: Jézusnak ellenállhatatlan, megakadályozhatatlan, tüstént teljesedésbe menő hatalma a gonosz lelkek' kiűzésében fő figyelgyelmet gerjeszte.

40: Mivel itt még nem lehetet tartani attól: hogy a nép Jézust a Rómaiak ellen lázzadás vezérévé magának fejedelemmé fogná kikiáltani; isteni küldetésének tökéletes megbizonyitására rövid üdő alatt felette sok jeles tsodatételeket vit végbe Jézus. Minden betegre külön rátette kezeit; hogy kiki meggyőződjék a felől: hogy tsak az ő hatalma által, és nem hamarább hanem tsak mikor ő akarja, nyeri viszsza egészségét.

Világositó Hivatkozások.

1: Mat. IV. 1. — Márk. I. 12. — — 2: Mát. IV. 2. — Márk. I. 13. — — 4: Mós. 5. VIII. 3. — Mát. IV. 3. 4. — — 5: Mát. IV. 8. — — 6: Mát: IV. 9. — Ján. XII. 31. XIV. 30. XVI. 11. — — 7: Kir. 3. XIX. 18. — Kro. 2. XXV. 14. — — 8: Mós. 5. VI. 13. X. 20. — — 10: Zsol. XC. 11. — — 12: Mós. 5. VI. 16. — — 14: Mát. IV. 12. — Márk. I. 14. — — 16: Mát. XIII. 54. — Márk. VI. 1. 2. — — 17: Mós. 5. XXIV. 1. — Iz. XXXIV. 4. — Mát. IV 23. — TJ. V. 1. — — 18: Iz. XI. 2. XLI. 1. 2. — Mát. XI. 5. — — 19: Mós. 3. XXV. 10. — Ezek. XLVI. 17. — Róm. VI. 6. 12. 14. 16,-18. — — 21: Iz. LXI. 3,-5. — — 22: Mát. XIII. 55. 57. — Róm. X. 2. — Zsid. XI. 2. — — 24: Mát. XI. 9. — — 25: Kir. 3. XVII. 1,-9 XVIII. 1. 2. — Joel. II. 23. — Mát. XXIII. 58. — Jak. V. 7. — — 27: Kir. 4. V. 14. — Mát. VIII. 2. — — 30: Ján. VIII 59. — — 31: Mát. IV. 13. — Márk. I. 21. — — 32: Mát. VII. 28. 29. — — 33: Mát. VIII. 28. XII. 43. — Márk. I. 23. — — 35: Márk. I. 24. 25. — — 38: Mát. VIII. 14. — Márk.

I. 30 — — 40: Mát. XI. 23. — Márk. I. 32. — Ján. VI. 15. — — 41: Márk. I. 24. 34.

V. RÉSZ.

Jézus Péternek hajójában tanit; megáldja annak halászatját; megtisztit egygy bélpoklost; meggyógyit egygy inaszakadtat; hivja Mátét; védelmezi tanitványait, kik nem bőjtölének, mint János' tanitványai, a farizeusok ellen.

1. Lőn pedig; midőn egygykor a sokaság rája tódúlna az Isten' igéjének hallgatása végett, és ő a Gennezaret' tava mellett állana; 2. Láta a tó mellett két hajót heverni, mellyekből a halászok kiszállottanak vala, és mossák vala hálóikat. 3. És bémenvén az egygyik hajóba, melly Simoné vala, kéré őtet, hogy egygy kevesé a száraztól beljebb húzná; és leülvén a hajóból tanitja vala a seregeket. 4. Minekutánna pedig megszűnt vólna a szólástól, monda Simonnak: Vidd a mélyre, s ereszszétek meg hálóitokat a halfogásra. 5. És felelvén Simon monda néki: Tanitó egész éjszakán által fáradozván semmit nem fogtunk; de a te igédre megeresztem a hálót. 6. Ezt tselekedvén olly temérdek sok halat rekesztének bé, hogy már szakadozna hálójok. 7. Intének azért a másik hajóban lévő társaiknak; hogy jőjjenek segitségökre; kikkel egygyütt megtölték mind a két hajótskát úgy, hogy tsak nem elmerülnének. 8. Mellyet látván Simon Péter Jézus' térdeihez borúla mondván: Menj ki hajómból Uram! mert bűnös ember vagyok. 9. Mert álmélkodás fogá el őtet és mind azokat, kik vele valának, a halaknak, mellyeket egygyütt kihúztanak, fogásjokon; 10. Hasonlóképen Jakab és János Zebedeus' fiait is, kik Simon társai valának. És monda Simonnak Jézus: Ne félj mostan-

tól kezdve már embereket fogsz. 11. És kivonván hajóikat a szárazra, mindeneket oda hagyának, és követék őtet. 12. És lőn: midőn a városoknak egygyikében múlatna, megjelenék egygy poklossággal megrakott férjfiú, ki meglátván Jézust ortzájára leborúla, és kére őtet mondván: Uram, ha akarod, megtisztithatsz engem. 13. És kinyújtván kezét illeté őtet mondván: Akarom, tisztúlj meg. És tüstént eltávozék tőle a poklosság. 14. Ő pedig meghagyá néki, hogy senkinek ne szóljon; hanem elmenvén, úgymond, mutasd meg magadat a papnak, és vigy áldozatot megtisztulásodért, amint megparantsolá Móses, bizonyságúl nékik. 15. Azonban még annál inkább elhiresedék felőle a beszéd, és egygybegyülekezének sok seregek; hogy hallgatnák őtet, és általa betegségeikből meggyógyittatnának. 16. Ő pedig eltére a pusztába, s ott imádkozik vala. 17. És lőn egygy napon, midőn tanitana; és a farizeusok és irástudók, kik Galileának és Judeának minden helységeiből, és Jerusalemből előjöttenek, ott ülnének, és az Úrnak ereje a gyógyitásokban nyilatkoztatná magát: 18. Imé némelly férjfiak, kik egygy ágyban fekvő inaszakadt embert hozának, ügyekezének azt bévinni, és elejébe letenni. 19. De a seregnek miatta nem találván nyilást annak bévitelére felhágának a héjazatra, s a tserépfedélnek nyilásán alábotsáták őtet középre mind ágyastúl Jézus elejébe. 20. Kiknek hitöket látván monda az inaszakadtnak: Ember megbotsáttatnak néked bűneid. 21. Erre kezdének az irástudók és farizeusok okoskodni és mondani: Kitsoda ez, ki illy káromlásokat szólani mer? kitsoda botsáthatja meg a bűnöket, hanem egyedül az Isten? 22. Jézus ismérvén gondolatjaikat felele nékik mondván: Mit forgattok illyen gondolatokat szivetekben? 23. Mitsoda könnyebb; mondani-e: megbotsáttatnak néked bűneid; avagy mondani: kelj fel es járj. 24. Hogy pedig meggyőződjetek a felől: hogy az Ember' Fiának vagyon ha-

talma a földön a bűnök' megbotsátására; (szóla az inaszakadtnak) néked mondom, kelj fel, vedd fel ágyadat, és menj házadba. 25. És mindjárt felkelvén előttök, felvevé ágyát, mellyen feküdt vala, és házába elméne ditsőitvén az Istent. 26. És mindnyájan elálmélkodának, és magasztalják vala az Istent, és bételének félelemmel mondván: Valóban rendkivűli dolgokat láttunk ma! 27. Ezek után kiméne, és láta egygy Lévi nevű publikánust a vámon ülni, és monda néki: Kövess engem! 28. Ki felkelvén, és mindeneket elhagyván követé őtet. 29. És Lévi nagy vendégséget szerze néki a maga házánál; valának pedig ott számos vámszedők, és mások, kik egygyütt letelepedtenek velek. 30. De a közöttök lévő irástudók és farizeusok zúgolódnak vala a tanitványok ellen mondván: Miért esztek, és isztok vámosokkal, és bűnösökkel? 31. És felelvén Jézus monda nekik: Nintsen az egészségeseknek szükségök az orvosra, hanem a betegeknek. 32. Nem igazakat, hanem bűnösöket jöttem hivni a megtérésre. 33. Azok pedig mondának néki: Imé János' tanitványai gyakorta bőjtölnek, és imádkoznak, hasonlóképen a farizeusokéi is; a tiéid pedig egygyre esznek és isznak. 34. Kiknek ő monda: Valljon kivánhatjátok-e, hogy a lakadalmi vendégek bőjtöljenek, mig a vőlegény velek vagyon? 35. Eljőnek pedig a napok, amikor elvétetik tőlök a vőlegény; azokban a napokban majd ők is bőjtölnek. 36. Monda pedig hasonlatosságot is nékik: Senki nem ereszt új köntösdarabot viseltt ó köntösbe; mert különben az újat is felhasgatja, s a régire sem illik az újból való folt. 37. Szinte úgy, senki sem önti az új bort ó tömlőkbe; mert különben az új bor kiszakasztja a tömlőket, a bor is kifoly, a tömlők is kárba mennek. 38. Hanem új bort új tömlőkbe töltenek, és igy mind a kettő megtartatik. 39. És senki ó bort iván nem kiván mindjárt újat utánna; mert azt mondja: jobb az ó.

Jegyzetek.

3: A kötélnek, melly által a hajó a partnak tzövekére vala függesztve, megnyújtását kiváná Jézus: hogy könnyebben érthetné a nép szavait.

7: Mivel meszsze lévén tőlök társaik szavokat nem érthették; azért kezökkel intének nékik: hogy segitségökre sietnének.

8. 9: Péter és társai ezen rendkivűli halfogásra szent borzadással eltelének: mert ezen váratlan történet igen elevenen és béhatóan képzeltette velek az Istennek jelenlétét és mindenhatóságát, egygyszersmind pedig az ők általok egész életjökben elkövetett vétkeiket, mellyeket a mindenható fenyités nélkűl nem hagy. — Jézus minden határozás nélkűl elfogadja az Úrnak nevezetét, — Péternek elötte térdre borúlását, — és ezen tsodálatos történetnek a maga hatalmának való tulajdonitását; melly viselet által isteni méltóságát nyilatkoztatja.

10: Simon, ki azután Péternek nevezteték, ámbár több társai jelen vólnának, különösen bátorittatott: hogy ezután mint apostol ennél sokkal tsodálatosabb fogással embereket a Krisztus' hálójába anyaszentegygyházába gyűjteni s igy az örök bóldogságnak elnyerésére őket segiteni lészen hivatalja. Ez Simonnak vagy is Péternek jövendő egygyházi fő előljáróságára mutat.

13: Jézus itt jelesen isteni hatalmát bizonyitja; midőn Istennek emlitése nélkűl egygy *akarom* szóval a bélpoklos embert tüstént nyavalyájától megszabaditja, és ezen tsodatétellel azon vallástételt igaznak lenni erősiti: hogy az illyetén tsoda egyedűl tsak akaratjától függ.

16: Valamint Jézus gyakran a magánosságba elhúzta magát ájtatos elmélkedés végett; úgy kelletik különösen az egygyházi előljáróknak a magánosságot kedvelleni, s ott, valamikor hivatalos foglalatosságaik engedik, kötelességeiknek helyesebb teljesitésökre mindég újabb erőt buzgó imádsággal magoknak szerezni, további előmenetelöket böltsen elrendelni. Jézus kétség kivűl ebben is előképűl akart apostolainak és következőiknek szolgálni; hogy ahhoz alkalmaztassák magokat, nyomait kövessék, és igy magoknak nehéz rendeltetésökre könnyebbséget érdemeljenek.

24: Jézus ismét bizonyitja magát [isteni személynek lenni, s ellenségeit önnön vallástételekből ezen következtetésre kénszeriti imigyen: Ti azt valljátok, hogy egyedül Istennek vagyon hatalma bűnöket megbotsátani; jól vagyon, helyesen mondjátok: úgy de lássátok, én most valóságos tsodatétellel, ezen inaszakadtnak tüsténti meggyógyitásával tzáfolhatatlanúl megmutatom a bűnök' botsátására határtalan hatalmomat; tehát engemet is isteni személynek vallani tartoztok.

36,-39: A zsidó köznép előtt isméretes hasonlatosságokkal arra akará hallgatóit oktatni Urunk: hogy 'a farizeusoknak aprólékos számos hagyományaik nem hasonlittathatnak az új szövetségi tökéletes tanitáshoz valláshoz; azért a józan okosság is azt kivánja: hogy az emberek amazoknak félretételökkel ezen új szent tanitáshoz ragaszkodjanak, ezt kövessék. Valamint; a kinek új köntöse lehet, nem vesztegeti az új posztót a régi megszakadozott köntösnek foltozására; a ki új bort szűr, azt nem önti ó hanem új tömlőkbe; a ki ó bort ihatik, nem rontja torkát a még fanyar új borral.

Világositó Hivatkozások.

2: Mát. IV. 12. 13. 18. 20. — Márk. I. 16. — — 5: Márk. IX. 5. — Lúk. IX. 33. — — 8: Mát. II. 2. 11. IX. 8. — — 10: Mát. IV. 18,-22. — — 12: Mós. 3. XIII. 12. 13. — Mát. VIII. 2. — Márk. I. 40. II. 1. — — 14: Mós. 3. XIV. 4. — — 18: Mát. IX. 1. 2. — Márk. II. 1,-4. — — 21: Mát. IX. 3. 5. — Márk. II. 6. 7. — — 27: Mát. IX. 9. — Márk. II. 14. — — 29: Mós. 1. XXI. 8. XXVI. 30. — Eszt. V. 6. VII. 7. — — 33: Márk. II. 18. — — 34: Mát. IX. 15. — — 36,-38. Mát. IX. 16. 17.

VI. RÉSZ.

Jézus menti tanitványait, kik szombaton kalászokat törének; meggyógyitja egygy embernek elszáradott kezét; Apostolokat választ, és hosszú beszédet tart hozzájok, mellyben bóldogoknak ditséri a lelki szegényeket, ajánlja ellenségeink' szeretetét, tiltja a másokról való bal itéleteket, és általjában inti övéit kötelességeiknek hiv teljesitésökre.

1. Történt: hogy húsvét' másod napja után első szombaton Jézus általmenne a vetéseken; és tanitványai szaggatják vala a búzafejeket, és dörzsölvén kezeikkel eszegetik vala. 2. Némelly farizeusok pedig mondának nékik: Miért tselekeszitek azt, ami nem szabad szombatokon? 3. És felelvén nékik Jézus monda: Azt sem olvastátok-e, amit Dávid tselekedet, midőn éheznék ő s a vele lévők? 4. Hogyan ment bé az Isten' házába, s a bémutatás' kenyereit elővévén maga is evet belőlök, azoknak is adot, kik vele valának; bátor azokból enni nem szabad másoknak, hanem egyedűl a papoknak? 5. És monda nékik: Mert az Ember' Fia a szombatnak is Ura. 6. Más szombaton ismét bémenvén a sinagógában tanita; vala pedig ott egygy ember, kinek jobb keze elszáradot vala. 7. Ráfigyelmeznek vala pedig az irástudók és farizeusok, ha fogna-e gyógyitani szombaton? hogy találhatnának valamit, amiről vádolhatnák. 8. Ő pedig tudja vala gondolatjaikat, és szólitá az elszáradott kezű embert: Kelj fel, és állj a középre; ki is felkelvén előálla. 9. Monda pedig nékik Jézus; Kérdezlek titeket, mi szabad szombatokon: jól tselekedni-e vagy gonoszúl? embert életben megtartani-e, vagy attól megfosztani? 10. És mindnyájokat környültekintvén monda az em-

bernek: Nyújtsd ki kezedet; és kinyújtá, s olly ép lőn, mint a másik. 11. Azok pedig dühösségig megtelének méreggel, és beszéllgetének egygymás között, mit kellene tselekedniek Jézussal? 12. Azokban a napokban kiméne a hegyre imádkozni s az egész éjjet Istenhez való imádságban tölté. 13. És megvirradván előhivá tanitványait, és választa tizenkettőt közzülök, kiket apostoloknak is neveze. 14. Simont, kit is Péternek neveze, s Andrást annak báttyát, Jakabot és Jánost, Filepet és Bertalant, 15. Mátét és Tamást, Jakabot az Alfeus' fiát, és Simont, ki nevezteték buzgósnak, 16. Júdást a Jakab' áttyafiát, és az iskariotesi Júdást, ki árrúló vala. 17. És lemenvén velek megálla mezős helyen, ahol egygybegyülve valának tanitványainak serege, és felette sok nép egész Judeából, Jerusalemből, Tirusnak és Szidonnak tengermelléki tartományából; 18. Kik jöttenek vala, hogy hallgatnák őtet, és meggyógyittatnának az ő betegségeikből; azok is, kik a tisztátalan lelkektől háborgattattak, megjelenének, és meggyógyúlának. 19. És az egész sokaság ügyekszik vala őtet illetni; mert erő mégyen vala ki belőle, és gyógyit vala mindeneket. 20. Ő pedig felemelvén szemeit tanitványaira imigyen szóla: Bóldogok vagytok ti szegények; mert tiétek az Isten' országa. 21. Bóldogok vagytok, kik most éheztek; mert megfogtok elégittetni. Bóldogok vagytok, kik most sirtok; mert nevetni fogtok. 22. Bóldogok lésztek, midőn gyülölendenek titeket az emberek, és a gyülekezetekből kirekesztendenek benneteket, és szidalmazandanak titeket, és rágalmazandják neveteket mint gonoszokét az Ember' Fiának miatta. 23. Örüljetek azon a napon, és vigadjatok, mert imé a ti jutalmotok bőséges mennyben; mert ezek szerént tselekedtenek öseik is a prófétákkal. 24. De jaj néktek gazdagok; mert megvagyon a ti vigasztalástok. 25. Jaj néktek, kik megteltetek; mert éhezni fogtok. Jaj

néktek, kik most nevettek; mert keseregni és sirni fogtok. 26. Jaj néktek, midőn az emberek magasztalnak titeket; mert hasonlatosképen tselekedtenek atyáik is a hamis prófétákkal. 27. Mindnyájotoknak, kik engem hallgattok, szólok: szeressétek ellenségeiteket, jól tselekedjetek azokkal, kik titeket gyűlölnek; 28. Áldjátok azokat, kik benneteket átkoznak, és imádkozzatok azokért, kik titeket rágalmaznak. 29. Annak, a ki ortzádnak egygyik felét megüti, forditsd néki a másik felét is. És attól, ki köpönyegedet elragadja, ne tagad meg más köntösödet is. 30. Mindennek pedig, a ki kér tőled, adj; és attól, a ki a tiedet elveszi, azt viszsza ne kivánd. 31. Amint akarjátok, hogy tselekedjenek veletek az emberek, azonképen ti is tselekedjetek velek. 32. Ugyan is ha tsak azokat szeretitek, a kik titeket szeretnek, mitsoda hálálást érdemletek? holott a bűnösök is szeretik azokat, kik őket szeretik. 33. És ha jól tselekesztek azokkal, a kik veletek jól tselekesznek, mitsoda köszönetet érdemletek? holott a bűnösök is teljesitik azt. 34. És ha költsön adtok azoknak, a kiktől reménylitek, hogy viszszaveszitek; mitsoda hálára lesztek méltók? holott a bűnösök is adnak költsön a bűnösöknek, hogy ismét ugyan annyit viszszavegyenek. 35. Annakokáért szeressétek ellenségeiteket, jól tselekedjetek, és adjatok költsönt semmit abból viszsza nem várván: igy bőséges lészen a ti jutalmotok, igy lésztek a Fő Magasságúnak fiai; mert ő a háládatlanokhoz és gonoszokhoz is kegyes. 36. Legyetek tehát irgalmasok; valamint a ti Atyátok is irgalmas. 37. Ne itéljetek, és nem itéltettek. Ne kárhoztassatok, és nem fogtok kárhoztattatni. Megbotsássatok, és megbotsáttatik néktek. 38. Adjatok, és adatik néktek; jó és megtömött és megrázott és kiömlő mértéket öntenek kebeletekbe. Mert avval a mértékkel, a mellyel ti mérendetek, fog viszszamérettetni néktek. 39. Monda pedig hasonlatosságot is

nékik: Valljon vak vakot vezethet-e? nem de nem mind ketten a verembe esnek-e? 40. A tanitvány nem feljebb való tanitójánál; tökéletes lészen pedig minden, a ki tanitójához hasonló. 41. Mit nézegeted pedig a szálkát atyádfia' szemében; holott a gerendát, melly tulajdon szemedben vagyon, észre nem veszed? 42. Avagy hogyan mondhatod atyádfiának: atyámfia hadd vessem ki a szálkát szemedből; magad szemedben a gerendát nem látván? képmutató vesdd ki előbb a gerendát a te szemedből; azután gondoskodjál a felől, hogyan húzzad ki a szálkát atyádfiának szeméből. 43. Nem jó fa, melly hitvány gyümöltsöt terem, és nem roszsz fa, melly jó gyümöltsöt terem. 44. Mert minden fa az ő tulajdon gyümöltséről ismértetik meg. Nem szednek sem a tövisekről figéket, sem a tsipkéről szőlöt. 45. A jó ember az ő szivének jó kintséből jót, a gonosz ember az ő szivének gonosz kintséből gonoszt hoz elő. Mert a száj a szivnek bőségéből szól. 46. Miért mondjátok pedig nékem: Uram! Uram! ha nem tselekeszitek azokat, amiket mondok. 47. Megmutatom néktek, kihez hasonló minden, a ki hozzám jön, beszédeimet hallgatja, s azokat teljesiti. 48. Hasonló egygy emberhez, ki házat épitvén mélyen ásott, és az alapot kősziklára lerakta. Vizáradás történvén pedig, megütközék ugyan a viz' árja abba a házba, de azt meg nem mozdithatá, mert kősziklára vala alapitva. 49. Valaki pedig azt, amit hall, nem tselekszi; hasonló amaz emberhez, ki házat alap nélkül tsak a föld szinére épite, mellybe ütközvén az árviz, mindjárt öszveroskadot, és nagy romlása következék azon háznak.

Jegyzetek.

1: Mós. 3. XXIII. 15. 16. meghagyatott: hogy a húsvéti második naptól fogva ötven nap számittassék, és az ötvenedik napon a zsengék' ünnepe tarttassék; innét a közben lévő szombatok és hetek másképen: a második nap' szombatjainak, vagy heteinek hivattattak és a pünkösti ünnep hetek' ünnepének is neveztetett.

6: Azután jöve Jézus Kafarnaumba, s a legközelebbi szombaton béméne a gyülekezet' egygyházába.

12: Lúkás a történetek' üdősorára különösen nem figyelmezet; ugyan azért tsak ezen szakaszban is az első hatodik és tizenkettedik vers azon szavakon kezdődik: Azon üdőben, a napokban, ismét történék. E szerént azon ütközések, mellyek a történetek' üdejére nézve Lúkásnak és a többi evangelistáknak könyveik között találtatnak, könnyen elenyésznek.

13: Estve kiméne Jézus Kafarnaum' városából a közel lévő hegyre: ott reggel némelly tanitványai felkeresék; kik által a többit magához hivatá. Apostol görög szó annyit tészen, mint követ; azonban az új szövetségi szent irásban tsak azon követeknek tulajdon nevezetjök az apostol név, kik közbevetetlenül magától Krisztustól a végre kiválasztattak: hogy feltámadásának, és egyéb jeles tselekedeteinek tanúi légyenek; magától az Úr Jézustól küldettek az evangéliomnak hirdetésére, az anyaszentegygyháznak elrendelésére és kormányozására.

17: Azután leméne tanitványaival a hegyről, és mivel a hegynek tövében kezdő térségen sok népet talála, nem mindjárt folytatá útját a városba, hanem egygy keveset ott akara múlatni. — — A 20-dik verstől fogva e szakasznak végéig elősoroltt beszéd nem egygy avval, mellyet Máténak V. VI. VII. olvasunk; hanem más alkalmatossággal mondatott: azért nagy különbség is találtatik a két beszéd között. Hogy pedig valóságos az emlitett állitás kitetszik következőkből: Máténál az érintett szakaszokban leirtt beszéd hegyen, az itt előterjesztett hegy alatt nagy téren tartatott; ama hoszszabb vala és száz nyoltz verset foglal magában, ez tsak harmintz versből áll; Máté szerént Jézus Kafarnaumba történtt második jövetele után szólot a néphez, Lúkás szerént már harmadik ott megjelenése után; Máté könyvében VIII. 2. a bélpoklos

embernek, VIII. 14. Péter napának tsodálatos gyógyitásjok, ismét IX. 14. a farizeusoknak a bőjtre nézve Jézus' tanitványainak tett ellenvetésök a hegyen mondott beszéd után következnek, — de Lúkásnál a téren mondott beszédet előzik. — Igaz ugyan: hogy mind a két könyvben ezen beszéd után helyhezteti a kafarnaumi százados' szolgájának megegészségesitése; azonban bizonyos, hogy Lúkásnak az üdőrendre különösen figyelmezni nem vala szándéka, s azért élt annyiszor a bizonytalan üdőt jelentő kifejezéssel.

19: Jézus mind azon betegeknek, kik benne helyheztetett igaz bizodalommal tsak köntösének akármelly részetskéjét illeték is, tüstént teljes egészségöket viszszaadá. Lehet-e még ennél is tagadhatatlanabb tsodát kivánni?

20,-23: Minekutánna minden megjelentt betegek' óhajtása teljesittetett vólna; tanitványaihoz fordúlván az Ur Jézus őket különösen akará figyelmeztetni azon következésekre, mellyekre nékik magokat elkelletik szánniok: hogy vállaltt hivataljoknak megfeleljenek: de egygyszersmind bátoritá vigasztalá biztatá őket felséges jutalommal, mellyet a földi élet után nyerni fognak. Igy ügyekezék Jézus tanitványait a földi bóldogságnak kivánásától és földi gazdag hatalmas ország felől való álmadozástól elszoktatni; hogy meggyőződésöknek és állhatatosságjoknak bizonyitására nékik alkalmatosságot szolgáltasson. Azért igy szólitá őket: Ti ugyan minden vagyonotokról lemondván miattam szegények lettetek; de a mennyországnak, melly e földön már tanitásomnak hiv követése által kezdődik, örökösi vagytok. Ti most olly állapotra jutottatok miattam: mellyben sokra nézve fogyatkozást inséget szenvednetek kelletik, mellyben más emberek' gondolkozása szerént sirnotok, magatokat szerentsétleneknek vélnetek lehetne; de el nem marad az üdő; mellyben bővelkedni, és szünetlen örömokokat fogtok tapasztalni. Ti nemzettársaitoktól egygyházi gyülekezetjeikből kifogtok az én tanitásomnak hirdetése miatt zárattatni, és ennek következéséül üldöztetni; de a helyett mennybe fogtok bévétetni.

24,-26: Látván Jézus több gazdag és tanitásának hitelt nem adó embereket az előtte lévő nép között, ezeknek szivökre köté: hogy gazdagságjok, bőségök, földi gyönyöreik miatt ne véljék magokat bóldogoknak; ha azok által az új szövetségi egyedül való-

ságosan boldogitó tanitásnak követésétől idegenittetnek, akadályoztatnak.

27. 38: Tovább azokat is oktatá Jézus, kik örömest és olly szándékkal hallák beszédjét: hogy a tanitáshoz alkalmaztathassák életjöket. Mivel azért ezeknek buzgóságjok és hivségök miatt sok viszontagságokat es üldözéseket kellene szenvedniek; leginkább az ajánltaték nékiek; hogy ellenségeik iránt is szeretettel viseltessenek, azt külsőképen is minden jó alkalmatossággal bizonyitsák, a közöttök lévő szegényeket minden kitelhetésig segitsék. Tsak ugyan az illyen szeretetnek nyilatkoztatása és gyakorlása igen hathatós eszköz vólt a dühös mind zsidóknak mind pogányoknak, kik az első keresztény hivek ellen kegyetlenkedtenek, megszeliditésökre, s a keresztény anyaszentegygyházba édesitésökre. Azonban, hogy itt tsak azokra nézve sürgettetik a minden haszonkeresést vagy viszszatéritést kirekesztő adakozás; kik nagyobb szükségben vagynak, mind az, a ki segedelem' nyújtásra ösztönöztetik: Urunknak igéiből világos.

39. 45: Ha a farizeusok másképen tanitanak; őket mint vakokat, mint tudatlanokat kell tekinteni, kik másokat veszedelem nélkül nem vezethetnek: mivel a tanitvány ritkán mégyen a tudományokban nagyobb tökéleteségre mint tanitója. Azonban kinek kinek helyes vagy helytelen gondolkozását beszédjei, és tselekedetei nyilatkoztatják.

Világositó Hivatkozások.

1: Mát. XII. 1. 2. — Márk. II. 23. — Ján. XIX. 31. — AT. II. 1. — — 4: Mós. 2. XXIX. 32. — 3. XXIV. 9. — Kir. 1. XXI. 6. — Mát. XII. 3. 4. 8. — — 6: Mát. XII. 10. — Márk. III. 1. — — 11: Márk. III. 6. — — 12: Zsol. CXLVIII. 6. — Márk. III. 7,-13. — Gal. III. 22. — AT. IV. 9. — — 13: Mát. X. 1. — Márk. III. 13. 14. 35. — 37. XVI. 15. — Ján. XIII. 16. XX. 21. — Gal. I. 1. — Filip. II. 25. — Zsid. III. 1. — — 19: Mát. IX. 20. — — 20: Mát: V. 2. 3· — — 21: Mát. V. 6. 12. — — 22: Jós. VI. — Eszd. 1. X 8. — 2. XIII. 25. — Mát. V. 11. X. 17. — Ján. IX. 22. 34. XII. 42. XVI. 2. — — 24:

Ámos. VI. 1. — Sir. XXXI. 8. — Mát. XIX. 24. — — 25: Iz. LXV. 13. — Mát. V. 12. 29. VII. 13. VIII. 11. — — 26: Mat. X. 17. XI. 8. — — 27: Mát. V. 44. — Ján. X. 3. — Gal. IV. 21. — Ef. III. 2. — — 29: Mát. V. 39. — Kor. 1. VI. 7. — — 31: Tob. IV. 16. — Mát. VII. 12. — — 32: Mát. V. 46. — — 34: Mós. 5. XV. 8. XXII. 19. 20. — Mát. V. 42. — — 37: Mát. VII. 1. — — 38: Mát. VII. 2. — Márk. IV. 24. — — 39: Mát. XIII. 1. XV. 14. — — 40: Mát. X. 24. — Ján. XIII. 16. XV. 20. — — 41. 42: Mát. VII. 3,-5. — — 43. 44: Mát. VII. 16,-33. — — 45: Mát. XII. 34. 35. — — 46: Mát. VII. 21. — Róm. II. 13. — Jak. I. 22. — — 49: VII. 25,-27.

VII. RÉSZ.

Jézus egygy századosnak beteg szolgáját meggyógyítja, és Náim' városában egygy özvegynek meghaltt fiát feltámasztja. János tanitványai közzül kettőt küld Jézushoz, ki feleletet adván Jánost dítséri. Egygy bűnös asszszony vétkeit siratván Jézusnak lábaira drága kenetet önt, és bűneinek megbotsátásjok felől bizonyossá tétetik.

1. Bévégezvén a kösséghez mondott egész beszédjét béméne Kafarnaumba. 2. Egygy századosnak pedig igen kedves szolgája beteg lévén haldoklik vala. 3. Tudósittatván Jézus felől küldé hozzá a zsidók' véneit kérvén őtet; hogy eljövén meggyógyitaná szolgáját. 4. Azok pedig megjelenvén Jézus előtt különösen könyörgének néki mondván: Méltó hogy ezt megtselekedjed néki; 5. Mert szereti nemzetünket, sinagógát is ő épitet nékünk. 6. Jézus azért mégyen vala velek. De midőn már nem meszsze vólna a háztól, hozzá küldé barátjait a százados azt izenvén néki: Uram ne fáraszszad magadat, mert nem vagyok méltó: hogy hajlékomba jőj. 7. Ugyan azon okból magamat sem állitottam

méltónak, hogy előtted megjelenhessem; hanem tsak parantsolj egygy szóval, és meggyógyúl az én szolgám. 8. Mert ámbár én más' hatalma alatt álló ember vagyok, vagynak tőlem függő vitézeim; és ha parantsolom ennek: eredj, elmégyen; és a másiknak: jöszte, eljön; és ha szolgámnak meghagyom: ezt tselekedjed, megtselekszi. 9. Ezeket hallván Jézus tsodálkozék, és hátrafordúlván monda az őtet követő seregnek: Bizony mondom néktek, még Izraelben sem találtam annyi hitet. 10. És a házhoz viszszatérvén a küldöttek egészségben találák a szolgát, ki beteg vala. 11. Ezután méne Náim nevű városba; és vele egygyütt mennek vala tanitványai, és nagy sokaság. 12. Mikor pedig a város' kapujához közelgetne; imé egygy halottat visznek vala ki, a ki annyának egygyetlen egygy szülött fia vala, az aszszony pedig özvegy vala, s a városi népnek nagy serege kiséri vala őtet. 13. És látván őtet Jézus érzékenyen megilletődvén rajta, monda néki: ne sirj. 14. És oda járúlván illeté a koporsót. Azok pedig a kik viszik vala, megállának. És monda: Ifiú, néked mondom, kelj fel. 15. És felüle, a ki meghalt vala, és kezde szólni, és általaadá őtet annyának. 16. Elfogá pedig mindnyájokat a félelem, és magasztalják vala az Istent mondván: Nagy próféta támadot közöttünk, és az Isten meglátogatta az ő népét. 17. És elterjede ez a hir felőle egész Judeában, és minden környül fekvő tartományban. 18. És mind ezekről tudósiták Jánost tanitványai. 19. És előszólitván János kettőt tanitványai közzül elküldé Jézushoz azon kérdéssel: Te vagy-e az eljövendő, avagy mást kell-e még várnunk? 20. Elérkezvén hozzá azon férjfiak mondának: Keresztelő János küldöt minket te hozzád, azon kérdéssel: Te vagy-e az eljövendő, avagy mást kell-e még várnunk? 21. (épen akkor pedig sokakat gyógyita meg betegségeikből és gyötrelmeikből, és szabadita meg a gonosz lelkektől, és sok vaknak ajándé-

koza látást) 22. Azért felelvén Jézus monda nékik: Viszszatérvén tegyétek hirré Jánosnak, amiket hallottatok, és láttatok: hogy a vakok látnak, a sánták járnak, a poklosok megtisztúlnak, a siketek hallanak, a halttak feltámodnak, a szegényeknek az evangéliom hirdettetik. 23. És bóldog, valaki meg nem botránkozik én bennem. 24. Minekutánna pedig János' követjei elmentek vólna, kezde szólani a seregekhez Jánosról: Valljon mit mentetek ki a pusztában latni? széltől hányattatott nádat-e? 25. Ugyan is mit mentetek ki látni? puha ruhákba öltözött embert-e? imé a kik fényes köntösben, és a testi gyönyörűségeknek útján járnak, a fejedelmek' épületjeiben laknak. 26. De mégis mit mentetek ki látni? prófétát-e? bizonnyal mondom néktek, prófétánál is jelesebbet. 27. Mert ez az, a ki felől irva vagyon: Imé elküldöm követemet szined előtt, ki elkészíti előtted útadat. 28. Mert mondom néktek: aszszonytól születettek között keresztelő Jánosnál nagyobb próféta nintsen. Mindazonáltal az Isten' országában a legkissebb is nagyobb mint ő. 29. Ezeket hallván az egész nép, a vámosok is, kik megmosattattak a János' keresztségével, üdvözségesnek vallák az Isten' intézetét. 30. Ellenben a farizeusok, és törvénytudók, meg nem kereszteltetvén ő tőle, az Isten' tanátsát megveték önnön kárjokra. 31. Azért monda az Úr: Kihez hasonlitsam tehát e nemzetségnek embereit? kikhez hasonlók? 32. Hasonlók az árrhelyen ülő gyermekekhez, kik egygymásnak kiáltoznak mondván: sipoltunk néktek, és nem ugráltatok, szomorú dallokat énekeltünk néktek, és nem sirtatok. 33. Megjelenék keresztelő János sem kenyeret nem evén, sem bort nem iván, és azt mondjátok: ördöge vagyon. 34. Megjelenék az Ember' Fia evén és iván, és azt mondjátok: imé a zabáló, és borivó ember, a vámosoknak és bűnösöknek barátjok. 35. De a böltseség igasságosnak vallattatik minden ő fiaitól. 36. Megkére pe-

dig őtet egygy a farizeusok közzűl, hogy vele ennék; és bémenvén a farizeus' házába letelepedék. 37. És imé egygy városi bűnös aszszony megértvén, hogy a farizeus' házánál letelepedet vólna, alabastrom edénybe kenetet hoza oda; 38. És megállván hátrúl lábainál sirva kezdé könyhullatásaival ásztatni Jézus' lábait, s fejének hajaival törülgeté, és tsókolgatá, és a kenettel öntözgeté lábait. 39. Látván ezt a farizeus, ki őtet meghivá, mondja vala magában: Ez ha próféta vólna, tudná bizonnyal, kitsoda és minémű aszszony ez, ki őtet illeti, tudniillik, hogy bűnös. 40. És felelvén Jézus monda néki: Simon, vagyon valami beszédem hozzád. Az pedig monda: Tanitó szólj! 41. Egygy hitelezőnek két adósai valának, az egygyik öt száz, a másik ötven pénzzel tartozik vala. 42. Nem lévén nékik honnét viszszafizetniek ingyen elengedé mind a kettőnek. Mond meg tehát: mellyik közzűlök fogja őtet inkább szeretni? 43. Felelvén Simon monda: Vélem, hogy az, kinek többet ajándékozot. Ő pedig monda néki: Igazán itéltél. 44. És fordúlván az aszszonyhoz monda Simonnak: Látod-e ez aszszonyt? béjövék házadba, vizet lábaimnak nem hozatál; e pedig könyhúllásaival ásztatá és feje' hajával törülgeté lábaimat. 45. Tsókot nekem nem adál; e pedig bélépésétől fogva meg nem szűnék tsókolgatni lábaimat. 46. Fejemet olajjal meg nem kenéd; ez pedig drága kenettel megöntözé lábaimat. 47. Annakokáért mondom néked: sok bűnei megbotsáttatnak néki, mert felette nagy szeretettel bir. Ha ki pedig kevés botsánatot nyer, jele, hogy kevés szeretettel bir. 48. Monda pedig az aszszonynak: Megbotsáttatnak bűneid. 49. És kezdének az egygyütt letelepedettek mondani magokban: Kitsoda ez, a ki még a bűnöket is megbotsátja? 50. Monda pedig az aszszonynak: A te hited megszabaditot téged, menj el békével.

Jegyzetek.

11: Náim zsidó nyelven — szép — a tábor hegye alatt Esdrelom' térségében fekvő kiss város vala, melly most Nais nevet visel.

12: A zsidóknál a városokon kivűl valának a temetők.

13: Jézus a nélkűl, hogy megkéretett vólna, bátoritá a siró özvegyet, és bizodalmat gerjeszte benne.

14. 16: Ezen ifiú valóságosan meghalt vólt; mivel kétszer a 12. és 15. versben annak neveztetik, — a jelenlévők közzűl senki a felől nem kételkedet, — alább a 22. versben Jézus' tsodatételei között emlitett halttak' feltámasztásának bizonyitásúl hozatott elő. Krisztus tsak egygy szavával és a koporsónak illetésével teljes egészséget ajándékozván a meghalttnak valóságos tsodát munkált, és azért a néptől Móses által 5. XVIII. 15. megjövendöltt nagy prófétának vagy is az igértt Üdvözitőnek lenni mondaték. A zsidóknál a meghalttak nyitott koporsóban vitettek ki, azért ezen meghaltt ifiú is mindjárt felülhetet koporsójában.

36: A farizeusnak neve vala Simon, amint alább a 40. versből kitetszik, és az lehetet, kiről Máté XXVI. 6. emlékezik.

37: Betánia városban vala egygy fajtalan életű s azért bűnösnek kikiáltott aszszony. Ezen személy egygy avval, kiről Ján. XII. 3. szól, és Lázárnak Mária nevű húga vala. Mert: Ján. XI. 2. világosan bizonyittatik, hogy Lázárnak Mária nevű húga Jézusnak lábaira kenetet öntöt, és azt hajával törölgette; azon háznak, mellyben Lázár' nemzetsége lakék, tulajdonosa Simonnak nevezteték Mát. XXVI. 6. és Ján. XII. 3. öszvehasonlittatván, és e vala az Úr Jézust meghivó farizeusnak is neve; az itt emlitett aszszony ámbár vétkességéről hires személynek mondatik, még is minden tartózkodás nélkűl vendégség' alkalmatosságával megjelenik, és senkitől se nem akadályoztatik, se szándéka felől meg nem kérdeztetik: e tsak a házhoz tartozó személyel történhetet; valamint nem hihető, hogy Lázárnak húga Mária Jézust a vesztő helyre ki nem kisérte vólna: úgy Jézus halálán Márk. XV. 40. megjelentt Magdolna Máriát, ha Ján. XX. 1. 2. 11. 13. és Luk. X. 39. — Ján. XI. 5. 29. 32. egygybehasonlittatnak, Lázárnak Mária húgában feltaláljuk. — Ugyan ezen aszszonyról előbbi nagy vétkességére nézve mondatik Márk. XVI. 9. — Luk. VIII. 2. hogy Jézus hét gonosz

lelket űzöt ki belőle. — Ezekhez képest a Magdolna nevezet ezen aszszonynak a kiöntött betses kenetre nézve adatott, zsidó — *maged* — betsesség, vagy — *magath* — különböztette magát, — jelentő szóból.

38: A zsidóknál akkor bévett szokás szerént asztalhoz hosszan fekve telepedének le a vendégek talpsarúikat előbb lábaikról levetvén; igy könnyen férhetet ezen vétkeit siraló aszszony Jézus' lábaihoz.

44. 46: A napkeleti szives vendégfogadáshoz tartozot: a lábmosás, a barátságos tsók, és a kenettel való megöntés; mivel pedig ezt Simon farizeus mind elmúlasztá, már nem igaz szivességből hanem tsak szemfüleskedésből hivta asztalához az Úr Jézust.

47: Sok és kevés itt annyit tészen mint: igen és nem. Az az: a ki valóságos igaz belső szeretettel viseltetik Isten iránt, és azt külsőképen is nyilatkoztatja, minden töredelmesen megbánt bűneinek teljes botsánatját megnyeri; ellenben az, a kiben illyen szeretet nintsen, az a botsánatnyeréshez sem tarthat számot.

Világositó Hivatkozások.

1: Mát. VIII. 3,-8 — — 5: AT. X. 1. 28. — — 16: Ján. IV. 19. — — 18. 19: Mát. XI. 2,-6. — Ján. IV. 26. — — 21: Mát. XIII. 28. — Márk. III. 10. — — 22: Iz. XXXV. 5. — — 27: Mal. III. 1. — Mát. XI. 10. — Márk. I. 2. — — 29: Mát. V. 46. — — 30: Mát. XII. 32. — Kor. 1. VIII. 12. — — 31: Mát. XI. 16. — 33: Mát. III. 4. XI. 18. 19. — Márk. I. 6. — — 39: Iz. LXV. 5. — Mát. XI. 8. — — 41: XVIII. 28. — — 44: Mós. 1. XVIII. 4. XIX. 2. — Kir. 1. XXV. 41. — 2. XI. 8. — Tim. 1. V. 10. — — 45: Mós. 1. XXVII. 26. XXXIII. 4. — Mát. XXVI. 48. — — 48: Mát. IX. 2. — — 49: Mát. XII. 1. — Márk. II. 7. — — 50: Márk. V. 34.

VIII. RÉSZ.

Jézus, kit utazásában asszszonyok kisérnek, élelméről gondoskodván, hasonlatosságot mond a magvetőről; letsendesiti a tengert; megszabadit egygy ördöngöst; megengedi a gonosz lelkeknek, hogy a disznókba bészálljanak; egygy tizenkét esztendőtől fogva vérfolyásban szenvedő asszszonyt meggyógyit; egygy meghaltt lyánzót feltámaszt.

1. Ezek után ő eljárja vala a városokat, és falukat egygyenként tanitván, és hirdetvén az Isten' országát; és kiséri vala őtet a tizenkettő. 2. És némelly aszszonyok, kik a gonosz lelkektől, és betegségeiktől megszabadittattak: úgymint Mária, ki Magdolnának nevezteték, kiből hét ördög ment ki; 3. És Joanna Khuszának Heródes' tárnokjának felesége; és Szuszánna, és sokan egyebek, kik szolgálnak vala néki tulajdon javaikból. 4. Egygybegyülekezvén tehát felette sok nép és városiak is megjelenvén nála mondá e hasonlatosságot: 5. Kiméne a magvető elvetni magvát; és midőn szórná, némelly ugyan az útra esék, és megtapodtaték; és az égi madarak megevék azt. 6. És némelly kősziklára esék, és kikelvén elszárada, mert nem vala nedvessége. 7. És némelly a tövisek közé esék, mellyel egygyütt felnekedvén a tövisek elfojták azt. 8. És némelly jó földbe esék, és száz annyi gyümöltsöt hoza. Ezeket mondván felkiálta: A kinek vagynak fülei a hallásra, hallja. 9. Kérdik vala pedig őtet tanitványai mondván: mi értelme ezen hasonlatosságnak? 10. Kiknek ő felele: Néktek adaték: hogy az Isten' országának titkait megértsétek, egyebeknek pedig tsak hasonlatosságokban; hogy látván ne lássanak, és hallván ne értsenek. 11. E pedig a hasonlatosságnak értelme: a mag az Isten' igéje. 12. A kiknél útfé-

lenre esik, azok: kik hallgatják, azután eljön az ördög, és kiveszi az igét szivökből, hogy hivén ne üdvözüljenek. **13.** A kiknél pedig a kősziklára esik, azok: kik midőn hallják, örömmel fogadják az igét, de gyökerök nem lévén tsak üdeiglenig hisznek, és a kisértetnek üdején elszakadnak. **14.** A melly tovább a tövisek közé hull; ez azokat jelenti: kik hallják, de a kiknél, midőn folytatják életjöket, a világi gondok, gazdagság, és gyönyörűségek azt megfojtják, és azért gyümöltsöt nem hoz. **15.** Végre a jó földbe vetett magon azok értetődnek: kik tiszta és jó szivben a hallott igét megtartják, és gyümöltsöt teremnek békeséges tűrés által. **16.** A ki gyértyát gyújt, nem fedi azt bé edénnyel, sem az ágy alá nem teszi, hanem a gyértyatartóra helyhezteti: hogy a bémenők lássák a világosságot. **17.** Mert nintsen olly titok, mellynek kinyilvánvodnia, sem olly elrejtett dolog, mellynek kitudatnia, és napvilágra hozattatnia nem kellene. **18.** Lássátok azért, miképen hallgassatok. Mert a kinek vagyon, annak adatik; attól pedig, a kinek nintsen, az is elvétetik, amivel látszatik birni. **19.** Jövének pedig hozzá annya s attyafiai; de nem juthatának hozzá a sokaságnak miatta. **20.** És hirűl hozák néki mondván: Anyád és atyádfiai kivűl állanak akarván látni téged. **21.** Ki felelvén monda nékik: Az én anyám és az én atyámfiai azok, kik az Isten' igéjét hallgatják, és azt teljesitik. **22.** Lőn pedig egygy napon; béméne tanitványaival a hajótskaba, és monda nékik: Menjünk által a tónak túlsó partjára; és elindúlának. **23.** És midőn ők eveznének, elaluvék; és szélvész szálla a tóra, és kezdenek vala merűlni, és veszedelembe valának. **24.** Hozzájárúlván azért felkölték őtet mondván: Tanitó, elveszünk. Ő pedig felserkenvén megfenyegeté a szelet, és a viznek habjait; és megszűnének, és tsendeség lőn. **25.** Monda pedig nékik: Hol vagyon a ti hitetek? kik félvén tsodálkoznak vala magok között mondván: Valljon kitsoda

lehet ez? mivelhogy a szeleknek és tengernek is parantsol, és engedelmeskednek néki. 26. És jövének a gadarenusok' tartományába, melly Galileának általellenében vagyon, 27. Alig szálla itt ki a szárazra, jöve elejébe egygy városi férjfiú, kiben régtől fogva ördögök valának; ki nem öltözik vala ruhába, sem házban nem lakik vala, hanem a sirboltokban. 28. Ez, hogy meglátá Jézust, leborúla előtte, és felkiáltván nagy szóval monda: Mi közöm nékem veled Jézus Fő Magasságú Istennek Fia? kérlek téged, ne gyötörj engem. 29. (Mert parantsol vala a tisztátalan léleknek: hogy kimenne azon emberből) Mert sok üdőtől fogva gyötri vala őtet, és ámbár lántzokkal megkötöztetnék, és békókban őriztetnék, elszaggatván a kötözéseket, puszta helyeken hurtzoltatik vala az ördögtől. 30. Megkérdé pedig őtet Jézus: Mi neved? az pedig felele: Sereg; mert sok ördögök mentenek vala beléje. 31. És kérik vala őtet: hogy ne parantsolná nékik, hogy a mélységbe menjenek. 32. Vala pedig ott számos disznónyáj a hegyen legelvén; és kérik vala őtet, hogy engedné meg nékik, hogy azokba szállhassanak: és megengedé nékik. 33. Kimenvén azért az ördögök azon emberből a disznókba szállának, és a disznónyáj nyakra főre a meredekről a tóba rohana, s oda fúlada. 34. E történetet látván a kanászok elfutának, és elmenvén megjelenték a városban és elhirlelék a falukon. 35. Kimenének pedig látni a történtt dolgot, és jövének Jézushoz; és felöltözve, ép észszel, a Jézus' lábainál ülve találák azon embert, kiből az ördögök kimentenek vala; és megfélemlének. 36. Elbeszéllék pedig nékik azok is, a kik láták, miképen szabadúlt légyen meg az ördöngös. 37. És kéré őtet a gadarenusok' környékének egész népsége: hogy menne el közzülök; mert mindnyájan nagy réműlésben valának. Ő tehát a hajóba bészállván viszszatére. 38. Kéré ugyan őtet ama férjfiú, kiből az ördögök kimentenek,

hogy nála maradhasson; de Jézus elbotsátá őtet mondván: 39. Eredj viszsza házadba, és beszélld meg, melly nagyokat tselekedet néked az Isten. Ki az egész várost eljárá hirdetvén: melly nagy jótéteményt tselekedet légyen vele Jézus. 40. Lőn pedig; mikor viszszaérkezet vólna Jézus, örömmel fogadá őtet az egygybegyültt nép; mert mindnyájan várják vala őtet. 41. És imé megjélenék egygy férjfiú, kinek Jairus vala neve, ki a sinagógának vala fejedelme; ez Jézus' lábaihoz leborúlván kéré őtet, hogy házához jönne. 42. Mert egygyetlen egygy közel tizenkét esztendős lyánya haldoklik vala. Történék pedig, midőn utját folytatná Jézus, a népnek sokasága szorongatja vala őtet. 43. És egygy vérfolyásban már tizenkét esztendőtől fogva szenvedő aszszony, ki az orvosokra elkölté minden vagyonját, de senkitől meg nem gyógyittathaték, 44. Hátúl hozzájárúlván illeté köntösének függelékét, és mindjárt megálla az ő vérfolyása. 45. És monda Jézus: Kitsoda illetet engem? tagadván pedig mindnyájan monda Péter és a kik vele valának: Tanitó a seregek szorongatnak téged, és nyomnak, és te kérded: kitsóda illetet engem? 46. De Jézus ismét monda: Illetet engem valaki, mert én tudom, hogy erő ment ki belőlem. 47. Látván tehát az aszszony, hogy tselekedete titokban nem maradhatot, reszketve előjöve, és leesvén előtte az egész népnek hallottára előterjeszté okát; mellynek miatta illeté őtet, és miképen gyógyúlt légyen meg tüsténт. 48. Ő pedig monda néki: Bizzál lyányom! a te hited meggyógyitot téged; menj el békével. 49. Mig ő szólana, jöve valaki a sinagóga' fejedelmének házától jelentvén néki: Már meghalt lyányod, ne fáraszszad a Tanitót. 50. Ezt hallván Jézus monda a lyány' attyának: Ne félj; tsak higyj, és megszabadúl. 51. Bémenvén pedig a házba senkit nem botsáta bé mást, hanem tsak Pétert Jakabot Jánost és a lyánzónak attyát és annyát. 52. Siratják vala pedig

mindnyájan, és kesergik vala azt. Kiknek ő monda: Ne sirjatok; nem halt meg a lyánzó, hanem aluszik. 53. És kinevetik vala őtet tudván: hogy meghalt vólna. 54. Ő pedig mindnyájokat kiküldvén, megfogá a lyánzónak kezét és kiálta mondván: Lyánzó kelj fel! 55. És viszszatére lelke, és mindjárt felkele; és meghagyá: hogy enni adjanak néki. 56. És álmélkodának szülei, kiknek megparantsolá: hogy senkinek meg ne mondanák e történetet.

Jegyzetek.

3: A zsidóknál szokás vala: hogy előkelő tiszteséges vagyonos aszszonyok a körűljáró tanitóknak élelmökről gondoskodnának. Jézus ezt megengedé: hogy mindég másoknak terhökre ne légyen. Illyen aszszonyok követék az apostolokat is — Kor. 1. IX. 5.

4: Az itt emlitett városiak Kafarnaum' lakósai valának, kiknek nyakasságjokra leginkább illék a következő hasonlatosság.

16, - 18: Mivel az ezen versekben foglaltt kifejezések a 15. versel igen természetesen folyó egygybekötésben állanak, ámbár alkalmaztatásjokban más értelmök vagyon mint szent Máté' könyvében; következik: hogy ezen beszéd Mát. V. 15. X. 26. XIII. 12. előfordúlóval nem egygy, és hogy Jézus ugyanazon vagy hasonló kifejezésekkel többször is élt.

29: Oka adatik: miért szólitá Jézust a gonosz lélek, hogy őtet ne kinozza. Tudniillik; mivel már régtől fogva azon szerentsétlen embert megszállotta; kinek dühösége nehány napok ólta olly mértékre hágot: hogy minden lántzokat és köteleket elszaggatna, s azért őtet a városból kiűzni kellett.

39: Mivel Gadara városának lakósai az egész történetet már teljesen tudták, ezen a gonosz lélektől megszabaditott embernek más városban kellett laknia; ahol tudniillik Istennek Jézustól nyertt jótéteményét mint még ismeretlent kihirdetni hasznos és szükséges vala.

54: Mivel világosan emlittetik: hogy a lyányzó előbb haldoklot, azután meghalt, és hogy minden jelenlévők valóságosan meghalttnak állitották; egygyszersmind az is bizonyittatik: hogy a lélek, melly a meghaltt vagy is elhagyott testbe viszszatért, a testtől különböző, a testen kivül is élő valóság légyen. E szakaszban némelly az értelmet nem változtató szavak a görög forrásból béiktattattak, mellyek a diák forditásból talán mint úgy is könnyen megérthetők kihagyattatnak. Illyenek a 48. v. *Bizzál lyányom;* az 54. v. *mindnyájokat kiküldvén.*

Világositó Hivatkozások.

1. 2: Mát. VIII. 28. — Márk. XVI. 9. — Lúk. VII. 37. — — 4: Mát. IX. 1. XIII. 3. — Márk. I. 45. — — 5: Márk. IV. 2. — — 6: Mát. XIII. 5,-9. — — 10: Iz. VI. 9. — Mát. XIII. 11,-14. — Márk. IV. 12. — Ján. XII. 40. — AT. XXVIII. 26. — Róm. XI. 8. — — 12: Mát. XIII. 19. — Márk. XVI. 16. — — 15: Mát. XIV. 25. — Róm. II. 7. — Tesz. 1. I. 3. — Zsid. X. 36. 39. — — 16: Mát. V. 15. — Márk. IV. 21. — — 17: Mát. X. 26. — Márk. IV. 22. — — 18: Mát. XIII. 12. XXV. 29. — Márk. IV. 24. 25. — — 19: Mát. XII. 46. 47. — Márk. III. 32. — — 21: Mát. VII. 24. XII. 48. 49. — — 22: Mát. VIII. 18. 23. — Márk. IV. 36. — — 23: Mát. VIII. 24 — — 27: Mát. VIII. 28. — Márk. V. 2. 3. — — 29: Mát. XII. 43. — Márk. V. 8. 9. — — 31: Márk. V. 10. — Pét. 2. II. 4. — Júdás. 6. — TJ. XX. 1,-3 — — 39: Márk. V. 19,-21. — — 41: Mát. IX. 18. — Márk. V. 22. 23. — — 44: Mát. IX. 20. — Márk. V. 29,-34. — — 49: Márk. V. 35. 36. — — 55: Mós. 1. II. 7. — Kir. 3. XIII. 17. — Préd. XII. 7. — Dán. X. 17. — Márk. V. 23.

IX. RÉSZ.

Jézus küldi apostolait tanitani; 5000 embert megvendégel öt kenyérből és két halakból; Pétertől Krisztusnak vagy is Üdvözitőnek lenni vallatik; kinszenvedését jövendöli; tanitja az önmegtagadást; színében elváltozik; ördögöket űz; ismét szólit némellyeket követésére.

1. Egygybehiván pedig tizenkét tanitványait ada nékik erőt és hatalmat minden ördögökön, és a betegségek' gyógyitására. 2. És elküldé őket: hogy hirdetnék az Isten' országát, és betegeket gyógyitanának. 3. És monda nékik: Semmit ne vigyetek el magatokkal útra se botot, sem általvetőt, se kenyeret, se pénzt, senkinek közzületek két köntöse ne légyen. 4. Valamelly házba bészállotok, ott maradjatok, miglen onnét tovább utaztok. 5. És valahol bé nem fogadnak benneteket, kimenvén azon városból a port is rázzátok le lábaitokról ellenek bizonyságúl. 6. Elindúlván tehát béjárának minden falukat hirdetvén az örvendetes tanitást, és gyógyitván mindenütt. 7. Azonban Heródes negyedes fejedelem is meghallá mindazokat, mellyeket Jézus tselekszik vala, és meg nem határozhatá magát, mint vélekedjék felőle; 8. Mivelhogy némellyektől az mondatnék, hogy János támadot fel halottaiból; némellyektől, hogy Illyés jelent meg; másoktól pedig, hogy egygy a régi próféták közzül támadot fel. 9. És monda Heródes: Jánosnak én fejét vétettem, kitsoda tehát ez, a kiről illyeneket hallok? és kivánja vala őtet látni. 10. És viszszatérvén az apostolok elbeszéllék néki, valamiket tselekedtenek; és maga mellé vévén őket eltávozék külön Betszaida nevű városnak puszta térségére. 11. De a seregek azt megtudván követék őtet; és magához botsátván őket, szól vala nékik az Is-

ten' országáról, és gyógyitá azokat, kiknek arra szükségök vala. 12. Hanyatlani kezdvén pedig a nap, járúlának hozzá tizenkét tanitványai, és mondának néki: Botsásd el a seregeket, hogy elszélledvén térjenek bé a körül fekvő falukba, és szállásokra, s igy találhassanak eledeleket; mert itt puszta helyen vagyunk. 13. Felele nékik: Adjatok ti nékik enniek. Kik mondának: Nintsen több öt kenyerünknél és két halunknál; ha tsak el nem megyünk, és az egész sokaságnak eledeleket nem veszünk. 14. Mert valának közel öt ezer férjfiak. Monda pedig tanitványainak: Telepitsétek le őket ötvenenként egygy egygy társaságban. 15. És úgy tselekedének, és letelepiték mindnyájokat. 16. Vévén pedig az öt kenyeret és a két halat, és az égre feltekintvén megáldá azokat, és megszegé, és nyújtá a tanitványoknak: hogy a népnek elejébe tennék. 17. És evének és megelégedének mindnyájan; és a tőlök megmaradott felszedett húlladékokból tizenkét kosarak megtelének. 18. Midőn pedig egygykor magánosan imádkozot vólna, kérdé tanitványait, kik vele valának, mondván: Kinek mondanak engem a seregek? 19. Azok pedig felelének: némellyek keresztelő Jánosnak, mások pedig Illyésnek, mások ismét a régiek közzűl feltámadott valamellyik prófétának. 20. Monda pedig nékik: Hát ti kinek állitotok engem lenni? felelvén Péter monda: Az Isten' Krisztusának. 21. Ő pedig megfenyegetvén őket megparantsolá: hogy azt senkinek ne mondanák; 22. Mert, úgymond, az Ember' Fiának sokat szenvednie, a vénektől papi fejedelmektől irástudóktól megvettetnie, és megöletnie, és harmadnapon feltámadnia kelletik. 23. Szóla tovább mindenekhez: Valaki utánnam akar jönni, tagadja meg önnön magát, és hordozza naponként keresztjét, és kövessen engem. 24. Mert valaki életét megakarja tartani, elfogja veszteni azt; valaki pedig elveszti életét én érettem, az megtartja azt. 25. Mert mit használ az ember-

nek, ha az egész világot megnyerendi is, hogy ha önnön magát elveszti, és magában kárt vall? 26. Valaki rólam és tanitásomról vallást tenni szégyenel; azt az Embernek Fia is szégyenleni fogja: midőn az ő, s az Atyának, és a szent angyaloknak ditsőségében eljövend. 27. Mondom pedig néktek bizonnyal: vagynak némellyek az itt állók közzül, kik nem izlelik a halált, mig meg nem látják az Isten' országát. 28. Lőn pedig e beszédek után mintegy nyoltzadnapra, maga mellé vévén Pétert Jánost és Jakabot felméne egygy hegyre, hogy imádkoznék. 29. És az alatt, hogy imádkoznék, ortzájának szine elváltozék, és köntöse fényesfejér lőn. 30. És imé két férjfiak beszéllgetének vele, kik Móses és Illyés valának; 31. Kik ditsőségben szemléltetvén az ő kimúlásáról szólának, melly rajta Jerusalemben fogna bételjesedni. 32. Azonban Pétert és a vele lévőket elnyomá az álom. Felébredvén pedig láták az ő ditsőségét, és a vele egygyütt álló két férjfiait. 33. Midőn ezek elmenni készülnének tőle, monda Péter Jézusnak: Tanitó, jó nékünk itt lennünk; hadd készitsünk tehát három hajlékot, egygyet néked, egygyet Mósesnek, és egygyet Illyésnek; mert nem tudá: mit beszéllene. 34. Mig ő szólana, felhő támada, és megárnyékozá őket; megfélemlének pedig látván, hogy azokat a felhő béfogná. 35. És szózat lőn a felhőből mondván: Ez az én szerelmes Fiam, őtet hallgassátok. 36. És mikor e szózat lőn egyedül találtaték Jézus. Ők pedig hallgatának, és senkinek semmit nem mondának akkoron azok felől, amiket láttanak. 37. Következő napon, midőn lemenének a hegyről, sok nép jöve Jézus' elejébe. 38. És imé egygy férjfiú a sokaság közzül felkiálta mondván: Tanitó kérlek téged, tekints az én fiamra, mert egygyetlenem nékem. 39. Mert imé midőn a lélek megragadja őtet, mindjárt kiált; és szaggatja őtet úgy, hogy tajtékot túr, és őszvetörvén őtet nehezen hagyja el. 40. És

kérém tanitványaidat: hogy űznék ki azt belőle; de nem tselekedhették. 41. Felelvén pedig Jézus monda: Óh hitetlen és elfordúltt nemzetség, meddig kell még nálatok lennem, és tűrnöm benneteket? hozd ide fiadat. 42. Még odamenetelében is szaggatá őtet az ördög, és ide tova hányá veté őtet. 43. És megdorgálá Jézus a tisztátalan lelket, és meggyógyitá a gyermeket, és viszszaadá őtet attyának. 44. Álmélkodnak vala pedig mindnyájan az Istennek nagy munkáin. Midőn igy mindnyájan tsodálkoznának mindeneken, amiket tselekszik vala Jézus, monda tanitványainak: Vegyétek szivetekbe e beszédeket: mert következik az üdő, mellyben az Ember' Fia az embereknek kezeikbe fog adatni. 45. De azok nem érték e kifejezést, és elrejtetett vala előttök úgy, hogy értelmét által nem láthatnák; még is nem mérészlék őtet megkérdezni ezen mondás felől. 46. Azonban ama gondolkozás ütközék beléjök: valljon mellyik fogna közöttök első lenni? 47. De Jézus látván szivök' gondolkozását foga egygy gyermetskét, és maga mellé állatá azt, és monda nékik: 48. Valaki ezen kiss gyermeket gondviselése alá fogadandja az én nevemben, engem fogad magához; és valaki engem béfogad, azt fogadja bé, a ki engem küldöt. Mert a ki mindnyájotok között legkissebb, a lészen legnagyobb. 49. Felelvén pedig János monda: Tanitó, látánk egygyet a te nevedben ördögöket űzni, s eltiltánk őtet; mert nem követ téged velünk. 50. És monda néki Jézus: Ne tiltsátok el; mert a ki nintsen ellenünk, velünk tart. 51. Elközelgetvén már az ő mennybe felvétele' napjainak eltelésök; szándékozék Jerusalembe menni. 52. És külde követeket ortzája előtt; kik elmenvén a samaritánusoknak egygy falujokba jutának, hogy szállást készitenének néki. 53. És nem fogadák bé őtet, mivelhogy szándéka vala Jerusalembe útazni. 54. Ezt látván tanitványai Jakab és János mondának; Uram akarod-e, hogy mondjuk:

szálljon le tűz az égből, és emészsze meg őket; amint Ilyés is tselekedék. **55.** Kikhez fordúlván Jézus megfeddé őket mondván: Nem tudjátok, minémű lélekkel kelletik birnotok. **56.** Az Ember' Fia nem jelenék meg embereket veszteni, hanem üdvöziteni. És más faluba térének bé. **57.** Midőn pedig mennének az úton, egygy valaki monda néki: Uram! követlek téged, valahova menendesz. **58.** Kinek felele Jézus: A rókáknak vermeik vagynak, és az égi madaraknak fészkeik; az Ember' Fiának pedig nintsen, ahová fejét lehajtsa. **59.** Mást pedig szólita: Kövess engem. De az felele néki: Uram engedd meg előbb nékem, hogy elmehessek, és atyámat eltemethessem. **60.** Kinek monda Jézus: Hagyd temessék el a meghalttak halottjaikat; te pedig elmenvén hirdesd az Isten' országát. **61.** Ismét egygy más monda néki: Uram követlek téged, de engedd meg, hogy előbb búltsút vegyek azoktól, kik házamhoz tartoznak. **62.** Felele néki Jézus: A ki az eke' szarvára veti kezét, de azokra, mellyek háta megett vagynak, viszszatekinget, nem alkalmatos az Isten' országára.

Jegyzetek.

2: Hogy a hirdetett tanitásnak igasságát a szenvedő betegeknek tsodálatos meggyógyitásjokkal erősitenék, és illyen jótétemények által annak elfogadását eszközölnék.

20: Lúkás nem emliti se Péternek se Krisztusnak egész feleletét, mellyet Mát. XVI. 16. 20. olvashatni; azonban ezen igasságban, — hogy Jézus az Istentől az emberi nemzetnek és különösen az Izrael' népének igértt és küldött Üdvözitő légyen, — már isteni méltósága, isteni személyessége is foglaltatik az ó s új szövetségi szent irások szerént.

25: Tekintetet nem érdemel akármelly földi nyereség, és a világ' minden javainak birása; ha azoknak miatta valaki a jövendő

örökké tartó egyedül valóságos bóldogságtól előbb ugyan lelkére, a feltámadás után pedig testére nézve is megfoszttatik. Ezen állapotra jutnak: a kik e földön egyedül tsak testi gyönyörűségeket vadásznak, tsak testi vágyódásaiknak teljesitésén iparkodnak.

28: Hogy ezen előadás Márk. IX. 1. versével ne ütközzék; a nyoltz naphoz kell számitani mind azon napot, mellyen Jézus az iménti beszédet tartá, — mind pedig azt, mellyen valóságosan a hegyre méne.

31: Mivel Móses és Illyés Jézushoz közel állának, ők is részesülének Jézus' fényességében és hasonlóképen tündöklöttenek. Ezekkel beszéllgete Jézus azon halálról, mellyet Jerusalemben fogna kiállani.

32: Jézus hihetőképen estve méne fel a hegyre, ahol, midőn imádkoznék, a vele lévő apostolai elaluvának, de azután a nagy fényesség által felköltettek.

33: Péter a rendkivűli felette gyönyörködtető jelenés által magán kivűl ragadtatván, és tiszteletfélelemmel eltelvén, tsak szivének érzelmeit nyilatkoztatá a nélkül: hogy óhajtásának teljesedését az Úr Jézusnak irányával ellenkezni meggondolná.

36: Ezen jelenés felől Jézusnak Mát. XVII. 9. parantsolatjaként az ő feltámadásának előtte senkinek sem szólának az apostolok: hogy ez által a népnek, melly Jézust a rómaiak ellen fejedelmének választani hajlandó vala, lázzadása ne okoztassék; ami a megváltásnak fenséges munkájával szembe ellenkezék.

44: Jól jegyezzétek meg magatoknak: nem sokáig fog a nép engem igy ditsérni, sőt inkább kevés üdő múlva úgy fognak velem bánni mint a legnagyobb gonosztévővel; akkor juttassátok eszetekbe azon tsodatételeket, mellyeknek szemes tanúi valátok: hogy el ne tántorodjatok.

47: A ki egygy ollyan alázatos tanitványt, mint ezen gyermek, béfogad, úgymond Jézus, szivessége úgy jutalmaztatik, mintha engem fogadna bé. Az az: valamint a kitsiny gyermek, úgy ti is az elsőségen ne törjétek fejeteket: úgy mindnyájan nagyok és az első helyre méltók lesztek.

51. 55: Ámbár a samariaiak a zsidóknak ellenségeik volnának; mivel még is azon tartományban Szikem városának lakósai Ján. IV. 41. 42. Jézust az igért Üdvözitőnek lenni már megismérték: Jé-

zus előre küldé Jakab és János tanitványait: (kik ugyan azért annyira felindúlának) szállást kérni és készíteni. A követeknek ugyan a kivántt szállás megigértetett; de midőn Jézusnak odajövetelekor megtudák a lakósok: hogy Jézus kiséröivel Jerusalembe menni szándékozik, megmásolák szavokat. E miatt tüzesedének fel annyira az emlitett apostolok; mindazonáltal Jézustól tüstént arra emlékeztettek: hogy az ő tanitványainak szelideknek, és minden boszszúállástól idegeneknek kell lenniek. — Illyésről a diák fordításban nintsen emlékezet; de mind az eredeti görögben, mind a siriai s arábiai fordításokban olvastatik.

56: Mivel a nyomon következő X. 1. szerént Jézus ez alkalmatossággal Jerusalembe menetelét elhalasztá; nem Samariának, hanem Galileának valamelly falujába tért bé Jézus ama szállástagadás után.

59: Hasznosabb lészen néked az élőket bóldogitó Isten' országának terjesztésével foglalatoskodnod, mint ennek elmúlasztásával meghaltt testeket eltemetned; melly szolgálatot azok is végbevihetik, a kik már ez életben is erköltsiképen megáltalkodásjok miatt meghaltak.

61: A ki tsak azon feltétel alatt akar segédem tanitványom lenni: hogy háznépére is viszszatekinthessen, azoknak is előbb megegygyezésöket kikérhesse, és megnyerje: a nem alkalmatos ezen hivatalra.

Világositó Hivatkozások.

1: Mát. X. 1. — Márk. III. 15. — — 2: Mát. IV. 23. X. 7. — Márk. I. 14. 15. — — 3: Mát. X. 9. — Márk. VI. 8. — — 5: Mát. VIII. 4. X. 14. — AT. XIII. 51. — — 7: Mát. XIV. 1. 2. — Márk. VI. 14. — — 8: Mát XVI. 14. — — 10: Márk. VI. 30. 31. 45. — — 12: Mát. XIV. 15. — Márk. VI. 36. — — 13: Ján. VI. 9. — — 18,-20: Mát. XIV. 14. 23. XVI. 13. 16. 20. — Márk. VIII. 27. 29. — — 22: Mát. VIII. 20. XVI. 21. XVII. 21. — Márk. VIII. 31. — — 23: Mát: X. 38. XVI. 24. — Márk. VIII. 34. — Lúk. XIV. 27. — — 24: Mát. X. 39. Lúk. XVII. 33. — Ján. XII. 25. — — 26: Mát. X. 33. XVI.

27. 28. — Márk. VIII. 38. — Tim. 2. II. 12. — — 27; Márk. VIII. 39. — — 28: Mát. XVII. 1,-9. — Márk. IX. 1. 2 — — 31: Sir. XXXIII. 24. — Bölts. VII. 6. — Pét. 2. I. 15. — — 35: Pét. 2. I. 17. — — 38: Mát. XVII. 14. — Márk. IX. 16. — — 43: Mát. XVII. 22. — — 45: Mát. XVIII. 1. 2. — — 46: Mát. XVIII. 1. — Márk. IX. 33. — — 48: Márk. IX. 38,-40. — TJ. XIV. 13. — — 50: Mós. 1. XXXI. 21. — Kir. 4. XII. 17. — Márk. XVI. 19. — — 53: Kir. 4. I. 10,-12 — — 54: Róm. VIII. 15. — Tim. 2. I. 7. — — 56: Mát. VIII. 19,-21. — Ján. III. 17. XII. 47. — — 59: Mát. IV. 23. VIII. 22. — Márk. I. 14 — — 61: Mát. XIX. 21.

X. RÉSZ.

Jézus 70 tanítványokat választ, és tsodatévő erőt közölvén velek tanítani küld; a hitetlen városokat nagy büntetéssel fenyegeti; alázatosságra inti tanítványait; egygy Jerikóba menő útasnak szomorú történetét említvén tanítja, ki légyen felebarátunk? Mártától megvendégeltetik.

1. Ezek után rendele az Úr még más hetvent; és elküldé őket kettőnként a maga ortzája előtt minden városba, és helyre, ahova ő menendő vala. 2. Szól vala pedig nékik: Maga az aratás ugyan sok, de a munkások kevesen vagynak; kérjétek azért az aratásnak Urát: hogy küldjön munkásokat aratásába. 3. Menjetek, imé én küldlek titeket mint a bárányokat a farkasok' közibe. 4. Ne hordozzatok se erszényt, se tarisznyát, se sarúkat, és senkit ne köszöntsetek az úton. 5. Valamelly házba bémentek, először azt mondjátok: békeség e háznak. 6. Hogy ha léend ott a békeség' fia, rája száll a ti békeségtek; ellenkező esetre viszsza tér hozzátok. 7. Ugyan azon házban maradjatok pedig evén és iván, amik nálok találtatnak; mert méltó a

munkás az ő bérére. De által ne menjetek egygy házból a másikba. 8. Valamelly városba bémenendetek, és befogadandanak titeket, azt egyétek, amit előtökbe tesznek. 9. Gyógyitsátok az ott lévő betegeket, és azt mondjátok: elközelitet hozzátok az Isten' országa. 10. Valamelly városba pedig bémenendetek, és bé nem fogadandanak titeket, kimenvén annak utszáira ezt mondjátok: 11. Még a port is, melly várostokból ránk ragada, lerázzuk ellenetek; mindazonáltal tudtotokra légyen: hogy az Isten' országa elközelitet vala hozzátok. 12. Mondom pedig néktek: hogy Sodoma' hajdani lakósainak türhetőbb lészen állapotjok ama napon, mint azon városénak. 13. Jaj néked Korazain, jaj néked Betszaida! mert ha Tirusban és Szidonban azon tsodák történtenek vólna, mellyek ti nálatok végbevitettek, régen szőrzsákban és hamuban ülve megtértenek vólna. 14. Mindazonáltal Tirusnak és Szidonnak türhetőbb lészen az itéletben állapotja, hogy sem néktek. 15. Hát te Kafarnaum, szinte az égig felmagasztaltatván szinte a pokolba lesülljesztetel. 16. A ki titeket hallgat engem hallgat; és a ki titeket megvet, engem vet meg; — a ki pedig engem megvet, azt veti meg, a ki engem küldöt. 17. Örömmel pedig megtelve térének viszsza a hetven tanitványok mondván: Uram az ördögök is engedelmeskednek nékünk a te nevedben. 18. Ő pedig monda nékik: Látám a sátánt húllani mint a villámot az égből. 19. Imé hatalmot adok néktek a kigyóknak és skorpióknak megtapodásjokra, s az ellenségnek erején; és nem fog néktek árthatni semmi. 20. Mindazonáltal nem azon örüljetek, hogy a lelkek engedelmeskednek néktek; hanem inkább örüljetek azon, hogy neveitek feljegyezve vagynak mennyekben. 21. Azon órában Jézus lélekben felette örvendezvén monda: Hálát adok néked Atyám mennynek és földnek Ura: hogy ezeket elrejtetted a böltsektől, és értelmesektől, és megjelentetted azokat a kissdedeknek.

Úgy Atyám! mert ez nyere jótetszést előtted. 22. Mindenek általadattak nékem az én Atyámtól; és senki nem tudja, hogy ki légyen a Fiú, hanem tsak az Atya; sem hogy ki légyen az Atya, hanem tsak a Fiú, s a kinek a Fiú akarja megjelenteni. 23. És tanitványaihoz fordúlván külön nékik szóla: Bóldogok a szemek, mellyek látják, amiket ti láttok. 24. Mert mondom néktek: Sok próféták és királyok akarák azokat látni, amiket ti láttok, és nem láták: és hallani, amiket hallotok, és nem hallák. 25. És előállván egygy törvénytudó kisértésképen monda: Tanitó, mit tselekedvén fogom birni az örök életet? 26. Ő pedig kérdé őtet: Mi vagyon irva a törvényben? hogyan olvasod azt? 27. Az pedig felelvén monda: Szeressed a te Uradat Istenedet teljes szivedből, és teljes lelkedből, és minden erődből, és teljes elmédből; felebarátodat pedig mint önnön magadat. 28. És monda néki: Helyesen felelél; ezt tselekedjed, és élsz. 29. De amaz igaznak akarván bizonyitani magát, monda Jézusnak: De valljon kitsoda az én felebarátom? 30. Jézus pedig az alkalmatosságot használván monda: Egygy ember alámegyen vala Jerusalemből Jerikóba, és gyilkosok közé akada; kik megfoszták őtet köntöseitől, több sebeket ejtének rajta, és félhalttan hagyván őtet elmenének. 31. Történék pedig, hogy egygy pap menne alá azon az úton, ki látván őtet elkerülé. 32. Hasonlóképen egygy levita is, azon helyhez érkezvén, oda közelité, de megszemlélvén elméne mellőle. 33. Azonban egygy samaritanus is arra utazván jöve hozzá, és látván őtet egész belsőjében megindúla rajta. 34. Azért oda járúlván olajot és bort önte sebeibe, békötè azokat, feltevé őtet tulajdon barmára, elvivé a vendégfogadóba, és gondját viselé. 35. Másodnap pedig tovább készűlvén két pénzt vőn elő, s adá a vendégfogadósnak meghagyván néki: viseld ennek gondját; és valamit ezen felyül elköltesz viszsza térvén megfizetem néked. 36.

Valljon mit vélsz, e három közzül mellyik bizonyitá magát a gyilkosoknak kezeikbe esett ember' felebarátjának lenni? 37. Az pedig felele: A ki irgalmasságot tselekedék vele. Monda tehát néki Jézus: Menj el, és te is hasonlóképen tselekedjél. 38. Lőn pedig; hogy az útnak folytatásában ő egygy faluba menne bé: ahol őtet egygy Márta nevű asszony házába béfogadá. 39. Ennek egygy Mária nevezetű ötse vala, ki az Urnak lábainál ülvén hallgatja vala beszédjét. 40. Azonban Márta a szolgálatnak miatta többfelé elfoglalva lévén megálla és monda: Uram nem gondolsz-e avval; hogy ötsém egyedűl hágy engem szolgálni? mondjad tehát néki, hogy segitsen nékem. 41. Felelvén pedig Jézus monda: Márta Márta te szorgalmatos vagy, és sok körűl törődől. 42. Azonban egygyre vagyon szükség. Mária a jobb részt választotta, melly el nem vétetik tőle.

Jegyzetek.

1: Úgy látszik, mintha Jézus a Móses által Izrael' népére nézve megállapitott polgári rendet Mós. 2. XVIII. 21,-25. 4. XI. 16. akarta volna anyaszentegygyházának felállitásában is követni. A diák forditás régi hagyományból Mósesnek hetven számát kettővel megszaporitotta.

4: Ezen igéknek rövid értelmök: sietve járjatok.

11: Tudtotokra légyen: hogy az Üdvözitőnek új szövetségi vallásos társaságába néktek is nyitva állot a bémenetel; de, mivel ellene szegezitek magatokat, nem részesültek abban, mellynek bizonyitására még a ránk ragadott port is itt hagyjuk, itt rázzuk le.

17: Bizonyos üdő múlva viszszatérének a 70 tanitványok, kik leginkább a felett jelenték örömöket: hogy még a gonosz lelkeket is kiűzhették a megszállottakból. Tudniillik: ezen hatalmat világos szavakkal a 9. vers szerént nem emlité Jézus elküldésökkor, és ezt a többi tsodáknál jelesebbnek vélék.

18: Ámbár távol volnék tőletek, még is látám: miképen foszlaték meg általatok a minden rosznak szerzője hatalmától villám gyanánt, melly ártalom nélkül az égből lehúl.

19: Ezen igékkel hatalom adaték a tanitványoknak mindennémű legveszedelmesebb nyavalyákat, mellyeket a gonosz lélek okozhat, még a mérges kigyók' marását is meggyógyitani.

20: Nem annyira a tsodatévő erőnek mint inkább a kimagyarázhatatlan mennyei bóldogságra rendeltetésteknek, elválasztástoknak örűljetek; mellyre nézve nyertetek tsodatévő érőt, és más ajándékokat is.

21: Kissdedeknek neveztetnek az alázatosok; kik nem kérkedének böltseségökkel mint a farizeusok és irástudók, és azért alkalmatosok valának a hit kegyelmének Istentől elnyerésére.

25: Az irástudó azt akará megérteni; valljon betsűli-e, vagy megveti-e Jézus a Móses' törvényét, akar egészen, akar valamelly részében?

26: Jézus a kétségeskedésnek tökéletes eloszlatására magára a kérdőre hagyá; hogy Mósesnek mind az öt könyvéből válaszsza ki a fő parantsolatokat: mellyeknek teljesitésöket szükségesnek véli az örök életnek megnyerésére.

27: Ezen szavak: teljes elmédből, Mósesnek zsidó könyvében nem találtatnak; azért tsak világositás gyanánt hozattattak elő.

28: Jézus az Üdvözitőben való hitnek az örök élet' elnyerésére szükségét itt elhallgatá; mivel az Istennek mindenek feletti szeretetében az Istentől kijelentett tanitásnak engedelmes elfogadása is, vagy is az Üdvözitőben való hit már foglaltatik. E felől más alkalmatossággal igen gyakran legvilágosabban szólot.

29: A zsidók a törvénynek helytelen eltsavarása miatt Mát. V. 43. tsak azokat, kik az ők vallásjokat követék, tarták felebarátjoknak, a pogányokat pedig és samariaiakat mint ellenségeiket tekinték.

30,-35: Jerikó Palesztinának hajdan nevezetes városa vala, melly a sok ott tenyésző pálmafák miatt pálmavárosának is nevezteték Mós. 5. XXXIV. 3. — Sir. XXIV. 18. — Mát. XX. 29. — A Jerusalem és Jerikó közötti út gyakoroltaték ugyan; mindazonáltal a rablók miatt nem vala bátorságos, és már Jósué' könyve szerént hajdan véres útnak nevezteték. — A különbféle apró

környülállások, mellyek itt előhozattatnak, azt bizonyitják; hogy valóságosan történt, ami előadatik. — A zsidó pap a jerusalemi templomban elvégezvén tisztjéhez tartozó foglalatosságainak hetét viszszatére. — Egész Lévi nemzetsége, vagy is Jákobnak Lévi nevű fiától származott minden férjfiak kötelesek valának az isteni tiszteletre megkivántt közönségesebb szolgálatot végbevinni; úgymint a templom' ajtait őrizni, a templomban virrasztani, az áldozatok' bémutatására szükséges fát, vizet, és egyebet előszerezni, és készen tartani; ők a zsidó nemzettől ugyan minden termesztményekből tizedet vőnek, de abból ismét egygy tized részt a papoknak adni tartoztak, Mós. 4. III. 6, — 46. XVIII. 21. 24. Ezen nemzetséghez tartozot, és illyen járatban vala az itt emlitett levita. — Mivel az útas samariai embernél más nem vala, mint egygy kevés bor és olaj; borral kimosá a haldokló félben nyögő zsidónak sebeit, az olajt pedig fájdalmainak enyhitésére használa, azt a sebekbe belétsepegtetvén. — A két tizespénz akkor két munkásnak elégséges napi bére vala Mát. XX. 13; mivel pedig ezen jó szivű útas még, ha több is kivántatnék, a megvertt embernek helyreállitására, magát kész fizetőnek ajánlá, valóban ennél jelesebb szeretetet embertársa iránt nem nyilatkoztathatot. — — A zsidó papról és levitáról ugyan nem emlittetik: hogy irgalmatlanságból nem segitettek volna megnyomoritott nemzettársokon; de ha a tolvajoktól való félénkségből is mulasztották el a segitséget; már ama más nemzetből és vallúson lévő samariai embertől felette megszégyenittettek.

36. 37. A kérdő zsidó kénszerittetvén megvallani: hogy tsak azt lehet valóságos felebarátnak mondani, a ki a nyomorúságban lévő embertársán se nemzetét se vallását nem visgálván segitet; hasonlóképen oda utasittatott: hogy ezután kitkit akar zsidó, akar samariai vagy is más nemzetből való, más vallású légyen, mint embertársát felebarátjának tartsa, s a mennyire tőle telhetik, segitse.

42: Az eledel ugyan a testnek táplálására megkivántatik, de e még embernek nem elegendő, vagyon még ennél szükségesebb is, tudniillik, az örök életnek megszerzése, mellyre tanitásom vezérel. Mária tehát nem henyél, hanem beszédjeimet hallgatván igen is hasznosan foglalatoskodik: mivel azoknak teljesitésök által olly jót szerezhet magának, mellytől többé senki meg nem foszthatja.

Világositó Hivatkozások.

2: Mát. IX. 37. 38. — — 3: Mát. X. 16. — — 4: Kir. 4. IV. 29. — Mát. X. 9,-12. — Márk. VI. 8. — — 7: Mós. 5. XXIV. 14. — Mát. X. 10. — Tim. 1. V. 18. — — 9: Mát. III. 2. X. 7. — — 11: Mát. IX. 5. X. 14. 15. — AT. XIII. 51. — — 13: Mát. XI. 21. — — 16: Mát. X. 40. — Ján. XIII. 20. — — 17: Mát. VII. 22. VIII. 28. — Ef. VI. 12. — — 18: Zsol. XLVI. 6. — Iz. XIV. 12. LXVI. 15. — Jer. LI. 53. — Siral. II. 1. — Mát. XII. 26. XVI. 23. — — 19: Zsol. XC. 13. — Iz. XI. 8. — Mát. XVI. 18. — Márk. XVI. 18. — AT. XXV. 10. XXVIII. 5. — — 20: Zsol. LXVIII. 29. CXXXVIII. 16. — Iz. IV. 3. — Ef. I. 4. — Zsid. XII. 23. — TJ. III. 15. XIII. 8. XX. 12. XXI. 27. — — 21: Mát. XI. 25,-27. — Ján. XI. 33. XIII. 21. — — 23: Mát. XIII. 16. — — 25: Mát. XXII. 15. 35. 36. — Márk. XII. 28. — — 27: Mós. 5. VI. 5. — — 38: Mát. XXVI. 6. — Ján. XI. 1. 5. — — 39: Lúk. VIII. 35. — AT. XXII. 3. — — 40: Mát. VIII. 15. XXV. 44. XXVII. 55. — Márk. I. 31. XV. 41.

XI. RESZ.

Jézus tanitványait imádkozni tanitja; s ajánlja nékik az imádságban való állhatatosságot; egygy néma emberből ördögöt űz ki, mellynek miatta a farizeusoktól rágalmaztatik, kiket megtszáfol, és kemény büntetéssel fenyeget.

1. És lőn, midőn egygy bizonyos helyen imádkozot vólna, hogy megszűnék, monda néki egygy tanitványai közzűl: Uram tanits minket imádkozni, amint János is arra oktatá tanitványait. 2. Felele pedig nékik: Midőn imádkoztok ezeket mondjátok: Mi Atyánk, ki vagy mennyekben; szenteltessék te neved; jőjjön te országod; légyen te akaratod, miképen mennyben azonképen a földön is. 3. Mindennapi kenyerünket adjad nékünk naponként. 4. És botsásd meg né-

künk vétkeinket, mivelhogy mi is megengedünk minden adósainknak; és ne vigy minket a kisértetbe, de szabadits a gonosztól. 5. És folytatá hozzájok beszédjét: Ha valaki közzületek jó barátjához éjfélkor jövén azt mondaná néki: Barátom adj nékem három kenyeret költsön; 6. Mivel egygy jó barátom érkezék hozzám az útról, és nintsen mit elejébe tennem. 7. Ama pedig belőlről felelvén azt mondaná: Ne alkalmatlankodjál nékem; imé az ajtó már bézáratott, és gyermekeim velem a hálószobában nyúgosznak, nem kelhetek fel, hogy adhassak néked. 8. Ha ő állhatatosan zörget, azt mondom néktek: ha nem fogot vólna is felkelni s adni néki, mivelhogy barátja; mindazonáltal únszolásának miatta felemelkedvén ád néki, valamennyire szüksége vagyon. 9. Én is mondom néktek: kérjetek, és adatik néktek; keressetek és találtok; zörgessetek és megnyittatik néktek. 10. Mert valaki kér, vészen; és a ki keres, talál; és a zörgetőnek megnyittatik. 11. Ugyan is kitsoda lehetne közzületek olly atya, a ki, ha fia kenyeret kérne tőle, követ nyújtana néki? avagy ha halat kérne, hal helyett kigyót adna néki? 12. Avagy ha tojást kérne, skorpiót nyújtana néki? 13. Ha azért ti roszszak lévén tudtok jó adományokat nyújtani gyermekeiteknek; mennyivel inkább fog az Atya mennyből Szent Lelket adni a hozzá folyamodóknak? 14. Azután ördögöt űze ki egygy emberből, ki néma vala; és kiűzetetvén az ördög szólani kezde a néma, és tsodálkozának a seregek. 15. Némellyek pedig közzülök mondának: Belzebubnak az ördögök' fejedelmének általa űzi az ördögöket. 16. Mások pedig kisértvén jelt kivánnak vala tőle az égből. 17. Ő pedig látván gondolatjaikat monda nékik: Minden magában meghasonlott ország elpusztúl, és a magával ellenkező háznép elvész. 18. Ha tehát a sátán is önnön magával ellenkezik, hogyan fog megállhatni országa? mivel azt mondjátok, hogy Belzebub által

üzöm ki az ördögöket. 19. És ha én Belzebub által üzöm ki az ördögöket, a ti fiaitok ki által üzik ki? Annakokáért ők lésznek biráitok. 20. Ha pedig az Istennek erejével üzöm ki az ördögöket; kétség nélkül elérkezet hozzátok az Isten' országa. 21. Midőn egygy erős fegyveres vitéz udvarát őrzi, mindenek, amikkel bir, bátorságban vagynak helyheztetve. 22. De ha nála erősebb árohanván meggyőzi; fegyvereit, mellyekben bizot, elszedi, és ragadományait elosztja. 23. Valaki velem nintsen, ellenem vagyon; és a ki velem nem gyűjt, tékozol. 24. Mikor a tisztátalan lélek kimégyen az emberből, vizetlen helyeken jár nyúgodalmat keresvén; azt pedig nem találván viszszatérek, úgymond, házamba, ahonnét kijöttem. 25. És eljövén seprőkkel megtisztitva, és kiékesitve találja azt. 26. Akkoron elmégyen, és hét magánál gonoszabb lelkeket vészen maga mellé, és bémenvén ott laknak; és azon embernek későbbi állapotja kárhozatosabb az előbbinél. 27. Midőn pedig ezeket mondaná, egygy aszszony a sereg közzűl felemelvén szavát monda néki: Bóldog a méh, melly téged hordozot, és az emlők, mellyeket szoptál. 28. Ő pedig felele: Sőt inkább bóldogok, a kik az Isten' igéjét hallgatják, és azt megtartják. 29. Sok nép pedig egygybegyülekezvén igy kezde szólni: E nemzetség gonosz nemzetség; jelt keres, de más jel nem adatik néki, hanem tsak a Jónás prófétának jele. 30. Mert valamint Jónás jele lőn a Ninive' lakósainak; úgy lészen az Ember' Fia is e nemzetségnek jele. 31. A déli királyné feltámad az itéletben e nemzetségnek férjfiai ellen és kárhoztatni fogja azokat; mert a földnek végső határiról eljöve Salomonnak böltseségét hallgatni: s imé Salomonnál nagyobb vagyon itt. 32. A ninivei férjfiak feltámadnak az itéletben e nemzetség ellen és kárhoztatni fogják azt; mert Jónásnak kiáltására megtérének: és imé Jónásnál nagyobb vagyon itt. 33. A ki gyértyát

gyújt, nem helyhezteti azt rejtekbe, sem véka alá, hanem a gyértyatartóra; hogy a bémenők a világosságot lássák. 34. A testnek szövétneke a szem; ha tehát szemed egygyügyű léend, egész tested világos lészen: ellenben, ha szemed álnok léend, egész tested setétes lészen. 35. Meglásd azért, hogy a világosság, melly benned vagyon, setétséggé ne váljék. 36. Ha tehát egész tested világos, nem lévén abban semmi setétes rész; akkor merő világosság lészesz úgy, mint mikor az égő szövétnek fénylésével megvilágosit téged. 37. Midőn igy szólana, kéré őtet egygy farizeus, hogy nála ebédelne. És bémenvén letelepedék. 38. A farizeus pedig ezt látván megütközék abban, hogy az ebédnek előtte meg nem mosdot vólna. 39. És monda néki az Úr: Ti ugyan farizeusok a pohárnak és tálnak külső szinét megtisztitjátok; de ami részetekre bennek feladatik, a tele ragadmánnyal és igasságtalansággal. 40. Esztelenek; valljon, ha ki az edények' külsőjét megtisztitja, tészi-e tisztának már azt is, ami bennek vagyon? 41. Ugyan azért a nálatok lévő értékből adakozzatok a szegényeknek, és imé mindenek tiszták lésznek néktek. 42. Jaj néktek farizeusok, kik tizedet adtok a mentából, rutából, és mindenféle veteményből; de az igasággal, és Istennek szeretetével nem gondoltok. Ezeket let vólna szükség tselekednetek, amazokat pedig nem kell vala elhagynotok. 43. Jaj néktek farizeusok; mert szeretitek az első üléseket a sinagógában, és a köszöntéseket a közhelyeken. 44. Jaj néktek irástudók és képmutató farizeusok; mert ollyanok vagytok mint a koporsók: mellyek meg nem látszatnak, és a mellyeken azért emberek járkálnak a nélkül, hogy tudnák. 45. Felelvén pedig egygy a törvénytudók közzül monda néki: Tanitó ezeket emlitvén minket is gyalázattal illetsz. 46. Ő pedig monda: Jaj néktek törvénytudóknak is; mert majd elviselhetetlen terheket raktok az emberekre, ti pedig

azokat a terheket egygy újjotokkal sem akarjátok mozditani. 47. Jaj néktek, kik azon prófétáknak, kiket atyáitok megöltenek, sirboltjaikat megépititek. 48. Valójában bizonyitjátok, hogy helybehagyjátok atyáitok' tselekedeteit, midőn azoknak, kiket ők megöltenek, ti sirboltjaikat megépititek. 49. Annakokáért igy szóla az Isten' bőltsesége is: küldök hozzájok prófétákat, és apostolokat, és azok közzül némellyeket megölnek, másokat üldöznek. 50. Hogy számon kérettessék e nemzetségtől minden prófétáknak vérök, melly világ' teremtésétől fogva kiontaték. 51. Ábelnek vérétől fogva egész Zakariásnak, — ki az oltár és templom között megöleték, — véréig. Újra mondom néktek: e nemzetségtől fog az előkivántatni. 52. Jaj néktek törvénytudók; mert a tudománynak kultsát elfoglaltátok, ámbár sem magatok abba bé nem mentek, sem a bémenni akarókat bé nem botsátjátok. 53. Midőn igy szólana, kezdének az irástudók és farizeusok ellene keményen kikelni, és sokféle feleletekre őtet kénszeriteni: 54. Utánna ólálkodván és ügyekezvén valamit beszédjében kikémlelni, amiről vádolhatnák őtet.

Jegyzetek.

1: Egygy a tanitványok közzül ollyan imádságot kivánt Jézustól hallani, és rendeltetni, melly által keresztelő János tanitványaitól szinte mint más nemzettársaiktól Jézus' követői megkülönböztetnének. Jézus ugyan már a hegyen tartott hosszú beszédjében Mát. VI. rövid könyörgésben egygybeköté azon tárgyakat, mellyekre bátran kiterjeszthetik hivei fohászkodásaikat imádságaikat, és szabot sinormértéket, mellyhez kellessék hiveinek minden imádságaikat alkalmaztatniok; de vagy a kérdő tanitvány akkor jelen nem vala, vagy azon könyörgést már elfelejtették a tanitványok, vagy hoszszabb imádságokat kivántak vólna tanúlni, a minőket az előtt mint zsidók Mát. VI. 7. gyakoroltanak.

2,-4: Azon imádságból, melly Mát. VI. 9,-13. leiratik, Lúkás' evangéliumának diak fordításában nem olvastatnak következők: *Ki vagy mennyekben, — légyen akaratod miképen mennyben azonképen a földön is, — szabadits minket a gonosztól.* — — Azonban az eredeti görög nyelvben ezen kifejezések is elősoroltatnak.

5: A napkeleti tartományokban a nappali nagy hőség miatt többnyire éjjel szoktak útazni.

7: Mivel a zárnyitót a házigazda szokta vólt magához venni, azért mentegeté magát a tselédes ember: hogy már fel nem kelhet nagy alkalmatlanság nélkül az ajtónak megnyitására. A napkeletieknél az ágy tsak a ház' földjére leteritett derekaljból és lepedőből áll.

12. 13: A napkeletieknél maig a tojás a legkedvesebb eledelekhez tartozik. Az állhatatos imádság Istenben helyheztetett tántorithatatlan bizodalomnak bizonysága, erre pedig mint valóságos érdemre öröktől fogva tekintet az Isten, és azért erre nézve osztogatja is áldásait; mellyek között első helyen állanak a Szent Léleknek ajándékai, az ember' lelkét illető s az örök bóldogságra vezérlő segitő belső kegyelmek.

21. 22: Eddig a gonosz lélek egygy erős fegyveres gyanánt a bűnös embereken való uralkodásának nyugodalmas birtokában kevélykedik; mivel más erősebbtől meg nem támadtatott, úgy de most tapasztaljátok, hogy én őtet tetszésem szerént a megszállott emberekből kiűzöm: tehát nem lehet már kételkednetek a felől, hogy én tőle hatalmamat nem veszem nem tsak, hanem inkább nála szükségképen sokkal nagyobb erővel hatalommal birok.

29: Mivel farizeusokon kivűl számos más zsidók egygybegyülekeztenek, kik feszes kivántsisággal várák a 16. versben emlitett sürgetésre való feleletet; Jézus annak teljesitését tőlök mint érdemetlenektől megtagadá, azonban még is más felette jeles tsodatételt igére. Mintha mondotta volna: Egyedül tsak a szemfüleskedésnek nyugtatása múlatság miatt nem munkálkodhatom tsodákat; az én tsodáimnak iránya: hogy az emberek azok által küldetésem felől meggyőzettetvén tanitásomat béfogadják és kövessék; de ezt illyen tsak szemeiket hizlalni óhajtó emberektől várni nem lehet, kik annak tsak akadályt vetnek.

30: Valamint Jónásnak Istentől küldetése felől bizonyságúl szolgált a tzethalnak gyomrából harmadnapra teljes épségben kikelése; úgy a még addig el nem fogadott Üdvözítőnek isteni küldetését minden kételkedésen kivűl fogja helyheztetni a koporsóból harmadnapon tökéletes egészségben feltámadása.

34,-36: Hogy a szem tisztán lásson, nem elég a külső világosság, hanem a szemnek is épnek kell lennie; tsak a tiszta szem láthat tisztán, a homályos szem pedig homályosan fog látni. Hasonlóképen Jézusnak tsodatételei tsak ollyan embereknek hasznosok, kik előitéletektől, indúlatosságtól, gúnyoló feszegetéstől mentt, és tsak az igasság szeretetétől vezéreltetett szándékkal kivánják azokat szemlélni vagy hitelesen megérteni. — Úgy látszik: mintha Jézus itt különösen egygy előtte álló farizeushoz intézte volna szavait, kihez azért a második személyben szólot; mivel pegid sok tudós farizeusok jelen voltanak, elmélkedésre tágasabb mezőt nyitó képes kifejezéseket választa.

37: Mivel Jézus mindjárt e beszéd után ebédre hivatott, amit Máté a hegyen tartott beszéd után nem emlit: következik, hogy ez amattól külön beszéd volt, és hogy a mindkettőben előfordúló kifejezések Jézustól több izben hozattak elő.

39: Az igasságtalanság által szerzett étkek és italok tisztátalanok; mert vétkes tselekedetnek következései és vétek nélkül nem használtathatnak.

40: Az edények' megmosásáról nagy szorgalmatosságtok figyelmetesekké tehetne benneteket arra: hogy az azokban feladott étkeknek és italoknak is nem szabad igasságtalan szerzeménynek lenniek.

41: Ha az igasságtalanúl szerzettet már a tulajdonosnak visszza nem adhatjátok; legalább osztogassátok el a szegények között, hogy ártalmatokra ne váljanak.

44: Mós. 4. XIX. 16. törvényes tisztátalanságot okozának magoknak azok, kik eltemetett testnek sirján mentek keresztűl; azért azokat, hogy az útasok észrevehessék vagy mészszel megfejériteni, vagy más jellel különböztetni vala szokás, de üdővel ezen meszelés vagy jel elveszté magát, illyetén tselsirokhoz hasonlittatnak a farizeusok.

49: Mivel Isten a zsidóknak ezen viseletjöket előre látá; azért mindentudásához képest ezt határozá.

52: Mivel a zsidóknál az irástudók magoknak tulajdoniták a népnek kötelességei felől oktatását, a mellett pedig az Üdvözitőről szóló jövendöléseket szinte mint az erköltsiséget illető isteni parantsolatokat helytelenül magyarázák; ők tsak akadályúl valának a tőlök tanúló népnek az új szövetségi örökké bóldogitó vallástudománynak mind hasznos hallgatásában, mind engedelmes elfogadásában.

Világositó Hivatkozások.

2: Mát. VI. 9,-11. — — 6: Mós. 1. XVIII. 6. — 3. XXVI. 26. — — 7: Mát. XVI. 19. — — 9: Mát. VII. 7. 8. XXI. 22. — Márk. XI. 24. — Ján. XIV. 13. — Jak. I. 5. — — 11: Mát. VII. 9. — — 13: Mát. III. 11. VI. 11. 33. XVIII. 19. XXVI. 39. — Márk. XI. 24. — Ján. XIV. 13. — Jak. IV. 3. V. 14. — Ján. 1. V. 14. — — 14: Mát. IX 32. 34. — XII. 22,-45. — — 15: Márk. III. 22. — — 29: Mát. XII. 39,-42. — — 30: Jón. II. 1. — — 31: Kir. 3. X. 1. — Kro. 2. IX. 1. — — 32: Jón. III. 5. — — 33: Mát. V. 15. — Márk. IV. 21. — — 34: VI. 22. — — 38: Márk. VII. 2,-4. — 39: Mát. XXIII. 25. 26. — — 43: Mát. XXIII. 6. — Márk. XII. 39. — Luk. XX. 16. — — 46: Mát. XXIII. 4. — — 47: Mát. XXIII 29,-31. — — 51: Mós. 1. IV. 8.

XII. RÉSZ.

Jézus inti tanitványait: hogy a farizeusok' képmutatását távoztassák, az Istent féljék, a hitben légyenek állhatatosok; örökségnek osztálya iránt elejébe terjesztett kérdésben a biróságot nem vállalja; egygy fösvény gazdagról hasonlatosságot hoz elő; oktatja hiveit az isteni gondviselésben való bizodalomra, s az erköltsi ébrenségre.

1. Azonban több ezerekből álló sokaság egygybegyülekezvén, úgy, hogy egygymást tapodnák; kezde Jézus tanitványaihoz szólani: Legelőször óljátok magatokat a farizeusok' kovászszától, melly a képmutatás. 2. Mert semmi nintsen úgy elfedezve, hogy ki ne nyilatkoztassék, sem úgy elrejtve, hogy meg ne tudassék. 3. Annakokáért, amiket éjjel setétben mondotok, azok fényes nappal fognak hallattatni; és amiket a falak között fülbe sugdostok, azok a héjazatokról fognak hirdettetni. 4. Mondom pedig néktek barátjaimnak: meg ne rettenjetek azoktól, kik a testet megölhetik ugyan, de azután többé semmit nem árthatnak. 5. Megmutatom pedig néktek, kitől féljetek. Féljetek attól, ki minekutánna a testet megöli, még vagyon hatalma a gehennára való kárhoztatással is büntetni. Ettől, mondom néktek, ettől féljetek. 6. Nemde nem öt vereb két filléren vétetik-e? s egygy közzülök nintsen elfelejtve Isten előtt. 7. De még fejetek' hajszálai is mind megvagynak számlálva. Ne féljetek azért; sok verebeknél betsesebbek vagytok ti. 8. Mondom pedig néktek: valaki rólam vallást tészen az emberek előtt; azt az Ember' Fia is magáénak fogja vallani az Isten' angyalai előtt. 9. Ellenben: valaki megtagad engem az emberek előtt; megtagadtatik az Isten angyalai előtt. 10. És ha ki az Ember' Fia ellen szól, megbotsáttathatik

vétke; de a Szent Lelket szidalmazónak meg nem bocsáttathatik vétke. 11. Mikor pedig a sinagógákba, a fejedelemségeknek, és hatalmasságoknak elejökbe hurtzolnak benneteket, ne aggódjatok azon: hogyan, vagy mit feleljetek mentségtekre, avagy mit mondjatok? 12. Mert a Szent Lélek megtanit titeket azon órában: mit kelljen mondanotok? 13. Monda pedig egygy a sereg közzül: Tanitó parantsoljad meg atyámfiának, hogy oszsza meg velem az örökséget. 14. Ő pedig felele néki: Ember, ki rendelt engem birává s osztóvá közöttetek. 15. És monda nékik: vigyázzatok, és őrizkedjetek a fösvénységtől; mert az ember' élete nem áll az ő javainak, mellyekkel bir, bőségében. 16. Monda pedig hasonlatosságot nékik: Egygy gazdag embernek, úgymond, földjei bőséges gyümöltsöt termének. 17. Annakokáért igy okoskodék magában: mit tselekedjem, mert nintsen helyem, hová gyűjtsem bé termesztményeimet? 18. Ezt tselekszem, monda tovább, elbontatom tsűreimet, és nagyobbakat épittetek, és azokba bégyűjtöm minden termesztményeimet és javaimat. 19. Azután igy szólok lelkemhez: lelkem több esztendőre eltétetett sok javaid vagynak; nyúgodjál, egyél, igyál, vigan gyönyörködjél. 20. Azonban monda néki az Isten: Bolond ez éjjel számat kivánnak tőled lelkedről, és amiket szerzettél, kié lésznek? 21. Igy jár, a ki magának kintset gyűjt; de nem gazdag az Istenben. 22. És monda tanitványainak: Azért meghagyom néktek: hogy ne töprenkedjetek sem az életnek fentartására való táplálékon, sem testeteknek öltözetjén. 23. Betsesebb az élet az eledelnél, és a test a ruházatnál. 24. Tekintsétek el a hollókat; nem vetnek, se nem aratnak, nintsen sem búzatárok, sem tsűrök, még is az Isten táplálja azokat. Mennyivel betsesebbek vagytok ti azoknál. 25. Kitsoda pedig közzületek nyújthatja meg termetét tsak egygy könyök hoszszával is bár melly aggódó gondolkodása által? 26. Ha tehát a legtsekélyebbeket végbe nem vihetitek; mi-

nek tűnődtök a többin. 27. Tekintsétek el a liliomokat, miképen nevekednek; nem munkálkodnak, se nem fonnak; mondom pedig néktek: hogy Salomon minden ő ditsőségében sem vala olly ékesen felöltözve, mint egygy ezek közzűl. 28. Ha pedig a füvet, melly ma a mezőn vagyon, és holnap a kementzébe vettetik, az Isten igy ruházza; mennyivel inkább fog ruházni titeket kitsin hitűek? 29. Ugyan azért ti se kérdezzétek: hogy mit fogtok enni, vagy mit fogtok inni; és habok gyanánt ne hányattassatok. 30. Mert mind ezeken a pogány nemzetek fárasztják elméjöket; a ti Atyátok pedig tudja: hogy mind ezekben szűkölködtök. 31. Hanem inkább keressétek legelőször az Isten' országát; és ezek mind hozzá adatnak néktek. 32. Ne félj kissded nyáj; mert tetszék Atyátoknak: hogy országot rendeljen néktek. 33. Adjátok el, amikkel birtok, és osztogassatok segedelmeket. Szerezzetek magatoknak erszényeket, mellyek meg nem avúlnak; elfogyhatatlan kintset mennyben, ahova a tolvaj nem közelithet, ahol a moly nem árthat. 34. Mert ahol vagyon kintsetek, ott lészen szivetek is. 35. Légyenek felövedzve ágyékaitok, és égő szövétnekek kezeitekben; 36. Hasonlók légyetek ama tselédekhez, kik a lakadalomból viszszajövendő urokra várakoznak: hogy mihelyest megérkezik, és zörget, tüstént az ajtót megnyissák néki. 37. Bóldogok azon szolgák, kiket az Úr megérkezvén vigyázva találand; bizony mondom néktek: hogy körülövedzi magát, és letelepiti azokat, és körüljárván maga szolgál nékiek. 38. És ha a második vigyázatkor, vagy a harmadik vigyázatkor eljövend, és úgy találandja őket; bóldogok azon szolgák! 39. Azt pedig jegyezzétek meg magatoknak: ha a tselédes ember tudná, melly órában jelenik meg a tolvaj, bizonyosan ébren vigyázna, és kétség kivűl nem engedne béronttatni házába. 40. Ti is tehát készen álljatok; mert a melly órában nem gondolnátok, jön el az Ember' Fia. 41. Erre kér-

dé őtet Péter: Uram nékünk szól-e egyedül ezen hasonlatosság, avagy minden egyebeknek is? 42. Monda pedig az Úr: Minden hiv és bölts gondviselőnek, kit ura tselédjeire felügyelőnek rendelt; hogy üdőszakaszonként a búzamértéket kiosztogassa. 43. Boldog szolga az, kit megjövén ura igy foglalatoskodni találand. 44. Bizony mondom néktek; hogy minden javai felett gondviselőnek fogja rendelni őtet. 45. Ellenben; hogy ha ama szolga azt mondandja szivében: késik eljönni az én uram; és ezen okból kezdendi verni a szolgákat és szolgáló lyányokat, kezdend enni, inni, részegeskedni; 46. Eljőn azon szolgának ura, olly napon, mellyen nem várja, s olly órában, mellyben nem gondolja, s elválasztja őtet, és a hitszegő szolgáknak állapotjokra fogja juttatni őtet. 47. Azon szolga pedig, a ki tudá urának akaratját, és a szerént készületet nem tőn, se nem teljesité azt, sok ütésekkel fog büntettetni. 48. A ki pedig azt nem tudván megfenyitésre érdemeseket tselekedék, kevesebb büntetést fog szenvedni. Mert mindentől, kinek sok adatott, sok fog kivántatni; s a kire sokat biztanak, bővebb mértéket fognak elősürgetni attól. 49. Tüzet jöttem botsátani a földre, és melly igen kivánom: hogy immár felgyúladjon. 50. De bémártással kell előbb bémárttatnom; és hogyan szorongattatom, miglen az elvégeztessék. 51. Azt vélitek-e, hogy békeséget jöttem szerezni a földön? bizonyosokká tészlek benneteket: hogy nem, hanem elválást. 52. Mert innen tova, ha tsak öten lésznek is egygy háznál, meghasonlanak: három kettő ellen, és kettő három ellen. 53. Meghasonlanak az atya fia ellen, és a fiú attya ellen; az anya lyánya ellen, és a lyány annya ellen; a napa az ő menye ellen, és a menye az ő napa ellen. 54. Szóla pedig a seregekhez is: Mikor látandjátok, hogy napnyúgotról felhő támad; mindjárt azt mondjátok: zápor esső jön, és úgy történik. 55. És mikor délről szél fúj; azt mondjátok: hogy

hévség lészen, és a következik. 56. Képmutatók; az égnek és földnek változásait tudjátok visgálni: miképen történik tehát, hogy a jelen üdőnek környülállásait nem visgáljátok? 57. De miért nem hoztok igaz itéletet önnön okosságtokból. 58. Mikor perestársaddal a fejedelem' elejébe indúlsz, még az úton ügyekezzél megszabadúlni tőle; hogy ne talán a bíróhoz ne vonjon téged, és a bíró a szorgalmaztatónak adjon, a szorgalmaztató pedig a tömlötzbe vessen. 59. Mondom néked: ki nem szabadúlsz onnét, miglen le nem fizeted az utólsó fillért.

Jegyzetek.

2: Minden, valami tanitásomnak eredetét, foglalatját, intéztetését, hitelesitését, terjesztését, az én történeteimet szinte mind a ti meghatalmazástokat illeti, előbb utóbb napvilágra fog jönni, az egész földön fog kihirdettetni; azért nintsen semmi okotok az alattomoskodásra, a képmutatásra.

3: Setétben szólni és fülbe súgni, annyi mint: kevésnek valamit mondani; — ellenben nappal vagy a fedelekről valamit hirdetni, annyi mint: nyilván nagy gyülekezetek előtt hasznos tudományt fejtegetni.

4: Hogy minden emberfélelmet, melly benneteket tettetésre birhatna, kiirtsak szivetekből, bizonyosokká teszlek titeket: hogy mint barátjaimat faglak mindég tekinteni s oltalmazni benneteket.

14: Jézusnak ezen perbe való avatkozást kerűlnie kellett: mivel az Üdvözítőnek hivatalához nem tartozot, és abból ellenségei okot következtethettek vólna azon szemrehányásra és vádra: hogy földi uralkodásra vágyakodik.

15: Azután tanitványaihoz, kik hozzá legközelebb állának, fordúlván folytatá beszédjét. — A bőség nem szerez bóldogságot: mert a földi életnek fentartására nem szükséges, — mert egygy pertzenettel sem nyújthatja meg a testnek életét, — mert a jövendő örök bóldogságra nézve veszedelmes ártalmas kisértetet szül.

18: A fösvénységnek fő léptsője inkább tetemes költségek által vagy tolvajok és különbféle viszontagságok által kárt szenvedni; mint a bőségből más szükségben nyomorgókat segiteni.

20: Isten hirtelen nagy nyavalyát botsátván a fösvény gazdagra figyelmetessé tevé őtet: hogy a reggelnek ez életben érését már nem igérheti magának.

21: Isten előtt nem gazdag az; a ki jóságos tselekedetek, és Istentől nyertt gazdagságának hasznos végekre való fordítása által isteni helybenhagyásra méltó érdemeket nem szerez magának.

24: A madaraknak egygy nemök minden madarak helyett említtetik; de Máté tsak általjában madarakról szól. Talán különösen azért hozattatnak elő a hollók: mivel amint már Plinius természeti historiájában X. 12. és Eliánus az állatokról II. 49. feljegyzék, a hollófiak mihelyest egygy kevesé repdeshetnek, mindjárt kivettetnek a fészekből, és magok kénszerittetnek élelmöket keresni.

28: Ahol a fának szűke vagyon, ott tarlóval és más megszáradott burjánnal, melly közé gyakorta a legkiesebb mezei virágok is elegyednek, fűteni, vagy a tüzet éleszteni közönséges szokás.

32. 33: Jézus ezeket különösen tanitványainak mondá, amint a kiss nyájnak nevezete bizonyitja; kiknek hivataljokkal semmi állandó földi birtok, annál inkább gazdagságnak kintsnek gyűjtése öszve nem férhetet; mivel általok az üdvözitő vallásnak minden nemzetek között az egész földön kell vala kihirdettetnie. Ugyan azért avval biztattattak: hogy ne aggódjanak élelmök felől; mert az Isten, — ki ingyen való kegyelméből nékik a ő országában, melly e földön az új szövetségi anyaszentegygyházban kezdődik, mennyben pedig mindég tartani fog, kimagyarázhatatlan betsű gazdag örökséget rendelt, — a hasonlithatatlanúl tsekélyebb földi jókban is, a mennyire elkerülhetetlenül szükségesek, nem hagyja őket rövidséget szenvedni, — melly köteleségeik' teljesitésében akadályt vethetne.

35: Valamint a hiv szolgák jövendő urokat egész éjjel felöltözve égő szövétneket kezökben tartván várják; úgy ti is hivatalos foglalatosságaitokban buzgók legyetek.

36: A napkeletiek éjjel szokták vólt tartani vendégségeiket.

37: Én magam foglak titeket mint hiv követjeimet és szolgáimat kimagyarázhatatlan bóldogsággal megajándékozni. — A régi pogány mind görögöknél mind rómaiaknál szokás vólt; hogy bizonyos ünnepeken maga a ház' ura szolgált vendégeinek. A második vigyázat vagy őrváltás 12. a harmadik pedig reggeli három óra vala. A hiv buzgó szolgára nézve mindegygy, akar hamarább akar később jelenjék meg ura, mivel készen várja.

47. 48. Valamint a ház' gondviselője ha készületlenül találtatik, keményebb büntetés alá vettetik, ellenben a tőle függő s uroknak jövetelét olly bizonyossággal nem tudó szolgák kémélőbben fenyittetnek: úgy a kötelességöket nem teljesitő egygyházi előljárók tanitók sokkal súlyósabb büntetésekre fognak kárhoztatni, mint a többi keresztény hivek.

49,-52: Ne tsodálkozzatok azon, hogy nem tsak a hiv hanem a rest és nyakas szolgákról is emlékezém; mert az új szövetségi ámbár örök bóldogságra vezérlő tanitásnak, mellynek kihirdetését és gyarapitását rátok bizom, számtalanok ellene szegezik magokat. Annakokáért megjelenésem még a legkissebb háznépek között is tüzet fog gerjeszteni, elválásokat fog okozni; de előbb magamnak kell a kinoknak tengerébe bémárttatnom.

56: Ha tudtok figyelmezni az égnek változásaira s azokból esső vagy szárasságot jövendölni; miért nem vigyáztok a jelen környülményekre, a mellyekből megérthetnétek: hogy az igértt Üdvözitő már eljöt légyen.

57: Vajha tsak önnön magatok' okosságát kérdenétek és hallgatnátok, az is tanitásomnak elfogadására rábirhatna benneteket.

58: Valamint az adósnak legtanátsosabb hitelezőjével egygyeségre lépni, és birói itéletet nem várni; úgy minden, a kinek alkalmatossága vagyon tanitásomat hallgatni, ne halaszsza megtérését; hogy ezen megvetés miatt az igértt bóldogságnak elvesztése még súlyós büntetésre ne itéltessék.

Világositó Hivatkozások.

1: Mát XVI 6. — Márk. VIII. 15. — 2: Mát. X. 26. 27. — Márk. IV. 22. — — 4: Mát. X. 28,-31. — Ján. XV. 15. — —

8: Mát. X. 32. XVI. 27. — Márk VIII. 38. — Tim. 2. II. 12. — — 10: Mát. XII. 32. — Márk. III. 29. — — 14: Mós. 2. II. 14. — — 16: Sir. XI. 19. — — 20: Kir. 1. XXV. 25. — Mát. V. 22. — — 22: Zsol. LXIV. 23. — Mát. VI. 25. — Pét. 1. V. 7. — — 24: Jób. XXXVIII. 41. — Zsol. CXLVI. 9. — — 30: Mát. VI. 32. — Ján. I. 10. XVII. 14. 16. 18. — — 32: Mát. III. 2. — — 33: Mát. VI. 20. 21. X. 9. 10. XIX. 21. — — 35: Ján. XIII. 4. — — 36: Bölts. II. 1. XVI. 14. — Mát. VIII. 12. XXII. 2. — — 38: Mát. XIV. 25. — — 39: XXIV. 43. 44. — — 40: TJ. XVI. 15. — — 42: Mát. XXIV 45,-51. — — 49: Mát. X. 34,-36. — — 50: Mát. XVI. 21. XX. 22. XXVI. 38. — — 51: Mát. X. 34. — — 54: Mát. XVI. 2. 3. — — 56: Mát. XVI. 1. 4. — — 57: Filip. I. 7. — — 58: Mát. V. 25. 26.

XIII. RÉSZ.

Jézus a terméketlen figefáról mondott hasonlatossággal sürgeti a megtérést; felegyenesit egygy meggörbűltt asszonyt; a mustármagról, kovászról, és Isten' országának szűk kapujáról hasonlatosságokat hozz elő; kesereg a zsidóknak romlásjokon.

1. Ugyan az üdőben megjelenének némellyek, kik néki hirt hozának ama galiléaiak felől; kiknek véröket ontatá Pilátus, midőn áldozatokat mutatának bé. 2. És felelvén monda nékik: Vélitek-e, hogy e galiléaiak bűnösebbek voltanak minden galiléaiaknál, mivelhogy illyeneket szenvedtenek? 3. Épen nem; sőt mondom néktek, ha meg nem tértek, mindnyájan hasonlóképen elvesztek. 4. Avagy vélitek-e, hogy ama tizennyoltzan, a kiket Siloamban a torony leroskadván agyonütőt, Jerusalemnek minden egyéb lakósainál vétkesebbek voltanak vólna? 5. Korántsem; sőt mondom néktek: ha meg nem tértek, mindnyájan hasonlóké-

pen elvesztek. 6. Mondá tovább e hasonlatosságot: Egygy embernek szőlőjében ültetett figefája vala, s elméne, hogy azon gyümöltsöt keresne, és nem találá. 7. Monda azért a szőlő' gondviselőjének: imé három esztendeje már, miolta ide járok, és gyümöltsöt keresek e figefán, és nem találok; tehát vágd ki azt, minek foglalja el itt a földet? 8. A pedig felelvén monda néki: Uram hagyjad még ez esztendőben is állani, hogy azt körűlkapálhassam, és tövére ganéjt hordhassak. 9. És ha gyümöltsöt hozand, jó; ha pedig terméketlen maradna, jövendőben vágasd ki azt. 10. Midőn egygy szombaton a sinagógában tanitana; 11. Jelen vala egygy aszszony, kiben tizennyoltz esztendőtől fogva a betegségnek lelke vala, ki is annyira vala meggőrbedve, hogy magát teljességgel fel nem egyenesithetné. 12. Ezt meglátván Jézus előhivá, és monda néki: Aszszony megszabadittattál betegségedtől. 13. És rája tévén kezeit, azonnal felegyenesedék ditsőitvén az Istent. 14. A sinagógának pedig fejedelme boszszankodék, hogy szombaton gyógyitot vólna Jézus, és monda a népnek: Hat nap vagyon, a mellyeken munkálkodni kell; azokon jőjjetek azért, és gyógyittassatok, nem pedig szombatnapon. 15. Felelvén pedig néki az Úr monda: Képmutatók; nem oldja-e el ökrét, vagy szamarát a jászoltól, és nem viszi-e itatni szombaton is kiki közzűletek? 16. És ezen Ábrahám' lyányát, kit a sátán imé tizennyoltz esztendeig kötve tart vala, nem kellett-e megoldozni ezen bilintsektől szombatnapon? 17. Ezeknek emlitésökre elpirúlának minden ellenkezői; az egész nép pedig örűl vala minden általa végbevitt ditsőséges tselekedeteken. 18. Monda azért: Mihez hasonló az Isten' országa, és mihez hasonlitsam azt? 19. Hasonló a mustármaghoz; mellyet vévén az ember, kertjébe elvete, és felnevekedék, és nagy fává lőn úgy, hogy az égi madarak ágaira fészket raknának. 20. Ismég monda: Mihez hasonlitsam az Isten'

országát? 21. Hasonló a kovászhoz, mellyet vévén asszony három mertze lisztbe elegyelite, miglen egészen megkovászosodnék. 22. Tovább Jerusalem felé folytatott utazásában minden városban és faluban, mellyen általméne, tanitot. 23. Kérdé pedig ötet egygy valaki: Uram kevesen vagynak-e azok, a kik üdvözülnek? ő pedig monda nékik: 24. Erőlködjetek bémenni a szoros kapun; mert mondom néktek: sokan kivánnak bémenni, és nem mehetnek. 25. Tudniillik; ha a tselédes ember egygyszer felkelend, és bézárandja az ajtót, ti pedig kivül állván az ajtót zörgetni kezdenditek mondván: Uram Uram nyisd meg nékünk az ajtót; és ő felelvén azt mondandja néktek: nem tudom honnét valók legyetek? 26. Akkor fogjátok ugyan mondani: hiszen veled ettünk, és ittunk, és te útszáinkon tanitottál. 27. De ő azt fogja felelni: mondom néktek, nem tudom, honnét valók legyetek? távozzatok el tőlem mindnyájan, kik gonoszságot tselekedtetek. 28. Ott lészen sirás, és fogak' tsikorgatása; midőn látandjátok Ábrahámot, Isákot, Jákabot és minden prófétákat az Isten' országában, magatokat pedig kivül kirekeszttetve lenni. 29. Akkor eljönnek napkeletről és napnyúgotról, éjszakról és délről, és letelepednek az Isten' országában. 30. És imé vagynak utólsók, kik elsőkké lésznek; és vagynak elsők, kik utólsókká lesznek. 31. Ugyan azon napon járúlának hozzá némelly farizeusok, mondván: Menj ki, és távozzál innét, mert Heródes téged megakar ölni. 32. És felele azoknak: Eredjetek és mondjátok meg annak a rókának: imé ma és holnap még ördögöket űzök, és gyógyitok, a harmadik napon pedig következik végem. 33. Mindazonáltal szükség nékem ma, holnap, és holnapután még szabadon járnom, mert prófétának Jerusálemen kivül nem lehet megöletnie. 34. Jerusalem, Jerusalem, ki megölöd a prófétákat, és megkövezed azokat, kik hozzád küldetnek!

hányszor akartam fiaidat egygybegyűjteni, miképen a tyúk szárnyai alá gyűjti tsirkéit? de nem akartatok. 35. Imé pusztán hagyatik néktek házatok. Mondom pedig néktek: nem láttok engem, mig el nem jön a nap, mellyben mondani fogjátok: áldott, a ki az Úr nevében jön!

Jegyzetek.

1: Ezen galiléai férjfiak gaulonitisi Júdásnak néplázzasztó tsoportjához tartozhattak; kik mivel az áldozatoknak bémutatásjokkor is tsendháboritó kifejezéseket ejtének, és azok által magokat elárrúlák: a római főtisztnek parantsolatjára, mindjárt hellyben megölettettek.

3: Ha tanitásomat el nem fogadjátok, és meg nem tértek, ti is illyen erőszakos halállal fogtok kivégeztetni; midőn Jerusalem megáltalkodott lázzadása miatt a rómaiaktól föld szinig elfog pusztittatni, s akkor egygyszersmind sok száz ezereknek vérök fog onttatni.

4. 5: Jerusalem' városának falán kivűl kidron' pataka mellett vala egygy forrás, melly siloamnak nevezteték; ehhez közel állot hasonló nevű torony, melly földindúlás által ledűlvén 18 embert agyon ütöt Flavius Jós. Rég. XV. 6. Igy temettettek el sok ezeren a meg nem tértt zsidók közzűl Jerusalemnek a rómaiaktól lerontott falai és házai alatt.

9: A figefa a zsidó nemzetet, — a szőlőskert az egész emberi nemzetet — a szőlőnek ura az Istent, — a kertész az Úr Jézust, — a három esztendő a Krisztusnak halálától fogva Jerusalemnek elpusztúlásáig elfolytt üdőt jetenti; — melly alatt elegendő alkalmatosságjok vólt a zsidóknak magoknak az új szövetségi tanitásnak igasságáról teljes meggyőződést szerezni, és megtérni.

22: Jordán folyónak keleti partján múlatot Jézus Mát XIX. 1. — Márk. X. 1. 17. Jerusalem felé vevé ugyan útját; de ekkor még oda nem méne, mivel kevés üdeig előbb Galileában tartózkodot Mát. XIX 1. 15. XX. 17. — Lúk. XVII. 11.

24: Ezen tsak elmenyughatatlanságból eredett, és senkinek sem használható kérdésre Urunk egyenesen nem felelt; hanem arra figyelmezteté a kérdőt és a jelenlévőket: hogy ne törjék azon fejöket, valljon sok-e vagy kevés-e az üdvözülendők' száma, hanem inkább kiki azon ügyekezzék, hogy a szorosnak, és keménynek tetsző új szövetségi vallásnak engedelmes elfogadása, és tántorithatatlan követése, hasonlóképen parantsolatjaira nézve teljesitése által az örök bóldogságra magának érdemet szerezzen, oda béjuthasson. Ezen törekedést pedig senki ne halaszsza: mivel eljön az üdő, mellyben ezt sokan fogják akarni, de már nem fogják elnyerhetni az isteni kegyelemnek igasságos megtagadása miatt. — A zsidókra nézve illyen késő üdő vala Jerusalemnek vivómegszállása, másokra nézve késő üdő a haldoklás' közelitése.

30: A pogányok, a kik most Isten' országából az új anyaszentegygyházból kirekesztetve lenni látszatnak, és az örök bóldogságnak elnyerésétől meszsze hátravetve vagynak, abban szerentsésen részesülni fognak; a zsidók pedig, kik ezen bóldogságra elsők és különösen hivattatnak, vezéreltetnek, mint az utólsók kifognak zárattatni.

32. 33: Heródes hihetőképen ravaszsága miatt a néptől rókának nevezteték; azért emlité ezt Jézus. — Ma holnap holnapután annyi mint még egygy bizonyos, már meghatározott üdeig; — a harmadnap pedig jelenti Jézusnak megfogattatását. Tudtára adatá azért Jézus Heródesnek: hogy tőle, szándékjától, leseitől nem fél, — addig senkitől meg nem ölettethetik, mig a meghatározott üdő bé nem következik, — még egygy kevés üdeig hivatalos foglatosságait folytatni, és több tsodatételeket munkálni feltétele; ezek után pedig testi halálával a megváltásnak nagy munkája béfog végeztetni.

Világositó Hivatkozások.

1: Mát. XXVII. 2. — AT. V. 37. — — 2: Mát. IX. 2. XI. 7. — Ján. IX. 31. — AT. XXVIII. 4. — — 3: Mát. III. 2. XXIII. 37. 38. — — 4: Eszd. 2. III. 15. — Iz. VIII. 6. — — 6: Mát. XIII. 3. — — 11: Mat. VIII. 28. — Márk. XI. 17. —

— 14: Mát. IX. 18. XXIII. 23. 24. — — 16: Mát. IX. 22. XV. 26. — — 19: Mát. XIII. 31,-33. — Márk. IV. 31. — — 21: Mát. XIII. 33. — — 23: Mát. X. 39. XIX. 16,-24. — Márk. X. 17,-25. — — 24: Mát. VII. 13. XXIII. 35,-39. — — 25: Mát. IX. 11. XXV. 10. — — 27: Zsol. VI. 9. — Mát. VII. 23. XXV. 41. — — 30: Mát. XIX. 30. XX. 16. — Márk. X. 31. — — 32: Mát. VIII. 28. — Ján. XIX. 28. 30. — Zsid. X. 14. — — 33: Mát. XVI. 21. — — 34: XXIII. 37. 38. XXIV. 37.

XIV. RÉSZ.

Jézus egygy vizkórságos embert szombaton gyógyit, és megmutatja, hogy a szabad; ajánlja az alázatosságot; nagy vendégségről hasonlatosságot mond; tanitja a békeséges tűrést, és előre való gondoskodást.

1. Egygy szombaton béméne Jézus egygy fő tekintetű farizeusnak házába kenyeret enni; ők pedig szemmel tartják vala őtet. 2. És megjelenék előtte egygy vizkórságos ember. 3. És felelvén Jézus kérdé a törvénytudókat, és farizeusokat mondván: Szabad-e szombaton gyógyitani? 4. De azok hallgatának; ő pedig azt megfogván meggyógyitá s elbotsátá. 5. Azután monda nékik: Valljon, ha valakinek közzületek ökre vagy szamara a kútba esik, nem fogja-e azt tüstént kihúzni szombat napon is? 6. És nem felelhetének néki ezekre. 7. Észrevévén pedig, miképen válogatnák a hivatalosok az első helyeket, hasonlatosságot monda nékik: 8. Mikor valakitől menyegzői vendégségbe hivattatol, ne telepedjél le az első helyen; ne talán más nálad különb találtassék a hivatalosok között; 9. És eljövén az, a ki téged avval egygyütt hivot, szólitson téged: engedj helyet ennek: te pedig akkor szégyennel az utólsó helyet kezdjed elfoglalni. 10. Azért, midőn hivattatol, eredj,

és telepedjél le az utólsó helyen: hogy előjövén, a ki téged hivot, mondja néked; Barátom menj feljebb. Akkor fogsz betsületet vallani az egygyütt letelepedettek előtt. 11. Mert valaki magát felmagasztalja, megaláztatik; és, a ki magát megalázza, felmagasztaltatik. 12. Mondja vala pedig annak is, a ki őtet hivá, következőket: Midőn ebédet vagy vatsorát szerzesz, ne hivjad barátjaidat, se testvéreidet, se rokonaidat, se gazdag szomszédjaidat; ne talán ők is viszont meghivjanak téged, és igy viszszafizetés történjék. 13. Hanem vendégséget szerezvén hivjad a szegényeket, bénákat, sántákat, vakokat. 14. Akkor bóldog lészesz; mivelhogy nem lévén nékik miből viszszatériteniek jóvoltodat, ez viszsza fog fizettetni néked az igazaknak feltámadásjokban. 15. Ezt hallván egygy a letelepedettek közzűl monda néki: Bóldog, a ki kenyeret éjendik az Isten' országában! 16. Ő pedig felele néki: Egygy ember nagy vendégséget készite, és sokat hiva. 17. A vatsorának üdeje pedig békövetkezvén elküldé szolgáját hirt adni a hivatalosoknak: hogy jőjjenek, mivel már mindenek elkészittettek. 18. De ők fejenként magokat mentegetni kezdék. Az első monda néki: mezőt vettem, és szükség kimennem, és meglátnom azt; kérlek téged, ments ki engem. 19. A másik monda: öt iga ökröt vettem, és megyek megjártatni azokat; kérlek téged, ments ki engem. 20. Más ismég monda: feleséget vettem, és annak miatta nem lehet megjelennem. 21. És viszszatérvén ama szolga megjelenté ezeket urának. Akkor megharaguván a tselédes ember meghagyá szolgájának: menj ki sietve a városnak utszáira, és szereire, s a szegényeket és félszegeket és vakokat és sántákat vezesd bé ide. 22. Újra jelentést tőn a szolga: Uram! teljesitteték, amit parantsolál; de még is vagyon üres hely. 23. És monda az úr szolgájának: eredj ki az útakra, s a sövényekhez, és az ott találttakat kénszeritsed béjönni, hogy bétel-

jék házam. 24. Mert mondom néktek: hogy a hivatalos férjfiak közzűl tsak egygy sem fogja megizlelni vendégségemet. 25. Mennek vala pedig vele sok seregek; kikhez fordúlván monda: 26. Ha valaki én hozzám jön; de nem kész megválni attyától és annyától, és feleségétől, és gyermekeitől, férjfi és lyány testvéreitől, sőt még önnön életétől is: az nem lehet az én tanitványom. 27. És a ki nem hordozza önnön keresztjét, és nem követ engem, az nem lehet az én tanitványom. 28. Mert ugyan is ha valaki közzűletek tornyot akarna épiteni; nem fogná-e előbb leülvén a szükséges költséget öszveszámitani, hogy megtudhassa: légyen-e elegendő pénze az épitésnek bévégzésére? 29. Ne hogy, minekutánna az alapot lerakta, az épűletet bé nem végezhetvén, mindnyájan, kik azt látják, tsúfot űzzenek belőle mondván: 30. Imé ezen ember is kezde épiteni, de nem vala tehetsége az épitést bévégezni. 31. Avagy ha valamelly fejedelem hartzba indúlni készűl, hogy más fejedelemmel megütközzék; nem fog-e előbb leülvén a felől tanátskozni: valljon lehet-e nékie tsak tiz ezer fegyveresei lévén szembeszállani avval, a ki húsz ezeret vezet ellene? 32. Egyébként még távol lévén kéntelen lészen követséget küldeni, és békeségért fog esedezni. 33. Azonképen tehát valaki közzűletek le nem mond mindenről, amit bir, nem lehet az én tanitványom. 34. Jó a só; de ha a só megizetlenűl, mi által fog újra megizesittethetni? 35. Sem a földbe, se trágyának nem alkalmatos; hanem tsak kivetni való. A kinek vagynak fülei a hallásra, hallja.

Jegyzetek.

12. 13: Tilalmas a kereszténveknek egyedűl tsak torkoságnak, tobzódásnak, fényeskedésnek miatta gazdagokat vesztegetve ven-

dégelni; — azonban némellykor, bizonyos környülállásokban, szabad helyes okokra nézve gazdagokat is vendégségbe meghivni de úgy, hogy a szegények is el ne felejtessenek, azok is részesittessenek abban; — a bőkezű adakozás, és vendégszeretet által pedig a szerez magának Isten előtt különös érdemet: a ki ügyefogyottakat, inségben lévőket, szegényeket vendégel, táplál, segit. Innét kitetszik: hogy a pazarlásig űzött vendégeskedések az evangéliommal öszve nem egygyeznek, és a keresztény vesztegetőknek Isten előtt számadásjokat súlyósitják. Ezen viszszaélés kiváltképen a keresztény anyaszentegygyháznak zsengéjében felette sokat árthatot: mert többnyire minden vagyonjokról és igy a tobzódásról is lekellett mondaniok az első hiveknek; — azután nagy számmal lévén a keresztények között a szegények, kik az őket üldöző zsidóktól és pogányoktól semmi segedelmet nem várhattanak, ezeknek a több értékkel biró hittársaiktól kellett táplaltatniok. Kétség kivül azon gazdag farizeus, kihez egyenesen intézteték Jézusnak beszédje, leginkább a szivére kötött tanátsot és meghagyást hiven megtartván a hit' kegyelmének megnyerésére alkalmatossá tehette magát.

14: A szegények' táplálása az igazaknak feltámadásjokat nem tsak lélekre, hanem testre nézve is követő jövendő bóldog életben tetézett mértékkel fog jutalmaztatni.

21,-23: A fő s oldal útszákon üldögélének és kéregetének a szegények, koldusok, félszegek, nyomorékok; a szegény útasok pedig az országút mellett és sövények alatt szoktak vólt nyúgodni. Azért ezen helyekre küldeték ki a szolga vendégeket gyűjteni.

24: A vendégség a keresztény vallást és azt követő örök bóldogságot, — a vendégséget szerző házigazda az Istent, — a vendégeket hivó szolga keresztelő Jánost és az apostolokat, — az először hivott vendégek a tudós zsidókat, és farizeusokat, — a béna félszeg szegény vendégek a mindjárt elein az új szövetségi tanitást elfogadó szegényebb állapotú zsidókat, — az országútjairól mintegy erőszakosan bégyűjtött vendégek pedig a megtértt pogányokat ábrázolják.

33: Mivel a keresztény vallásnak mindjárt elein hatalmas ellenségei támadtanak, és a keresztény anyaszentegygyháznak a legdühösebb üldözések között kellett az egész földön elterjednie az azt oltalmazó isteni erőnek bizonyitására; az első három század-

ban kiváltképen igaz keresztény nem lehetet, a ki mindég kész nem volt minden jószágától, birtokától, vagyonjától, attyafiaitól, hivatalától, életétől is megválni, mihelyest azt a vallás' igassága felől meggyőződésének nyilványos bizonyitása megkivánta. Azért újitá Üdvözitőnk annyiszor és olly kemény kifejezésekkel: hogy valaki minden földi jókról le nem mond; — mind azokat, kik az üdvözitő vallásnak követésében akadályoztatják, nem kerüli, azoktól el nem szakasztja magát, — ön magát meg nem tagadja, — életét is feláldozni nem kész; nem lehet az ő tanitványa. Ezen sürgetésekkel egygyszersmind ügyekezet az Úr Jézus megtzáfolni és kiirtani a zsidóknak azon hibás előitéletjöket: hogy az igértt Üdvözitő egygy hatalmas földi fejedelem lészen, a ki a zsidókat más nemzetnek rajtok uralkodásától megszabaditja, és meszsze kiterjedő hatalmas fényes gazdag birodalmat szerez nékiek. Ezen intései által tökéletesen semmisitette Jézus ellenségeinek azon rágalmazó ellenvetésöket: mintha ő lázzasztotta vólna a népet, és magának földi fejedelemséget szerezni törekedet vólna. Ezen versből kitetszik: hogy feljebb a 26. versben ama görög és diák kifejezés: *de nem gyülöli attyát, és annyát s a t*; helyesen fordittatik igy: *de nem kész megválni attyától s a t.* Mivel itt a *gyülölni* igének a *megválás* igaz értelme.

Világositó Hivatkozások.

5: Mát. XII. 11. — — 7: Mát. VIII. 11. XXIII. 6. — — 10: PB. XXV. 7. — — 11: Mát. XXIII. 12. — Lúk. XVIII. 14. — — 12: Tób. IV. 7. — PB. III. 9. — — 14: Mát. V. 3. 7. XXII. 30. — Kor. 1. XV. 15. — — 16: Mát. XXII. 2. — TJ. XIX. 9. — — 21: Mát. XXII. 9. 10. — — 23: Mát. XIV. 22. — Gal. II. 14. — — 24: Mát. III. 2. VIII. 10. 11. X. 7. XI. 23. 25. — Róm. IX. 7. 8. 21,-24. XI. 25. — Kor. 1. I. 26,-28. — — 26: Mát. X. 37,-39. — — 27: Mát. X. 38. XVI. 24. — Márk. VIII. 34. — — 33: Mát. V. 3. XIII. 22. XVI. 24. 25. XIX. 23. — — 34: Mát. V. 13. — Márk. IX. 49

XV. RÉSZ.

Jézus az eltévelyedett századik juhról, az elveszett pénzről, és a tékozló fiúról mondott hasonlatosságok által megtzáfolja a farizeusokat, kik a vámosokkal való társalkodása ellen morgolódának.

1. Mivel széltében vámosok és bűnösök járúlnak vala hozzá: hogy hallgatnák őtet; 2. A farizeusok és irástudók morgolódnak vala mondván: Ez a bűnösöket magához fogadja, és velek eszik. 3. Azért mondá hozzájok e következő hasonlatosságot: 4. Ha valakinek közzűletek száz juha vagyon, és egygyet azokból elvesztend; valljon nem hagyja-e el a kilentzvenkilentzet a pusztában, és nem mégyen-e az eltévelyedettnek utánna mind addig, mig azt megtalálja? 5. Ha pedig megtalálandja azt, bizonyosan örömében vállaira veti azt; 6. És haza érkezvén egygybehivja jó barátjait, és szomszédjait mondván: örvendezzetek én velem, mert megtalálám elveszett juhomat. 7. Mondom néktek; hogy hasonlóképen nagyobb öröm lészen mennyben egygy megtérő bűnösön, mint kilentzvenkilentz igazakon, kiknek nintsen szükségök a megtérésre. 8. Avagy, ha valamelly aszszony tiz ezüst pénzéből egygyet elvesztend; nemde nem gyértyát gyújt, megsepri házát, és szorgalmatosan keresi azt, mig meg nem találja? 9. Ráakadván pedig egygybehivja barátnéit, és szomszédnéit mondván: örűljetek velem egygyütt, mert imé megtalálám a pénzt, mellyet elveszték. 10. Hasonlóképen mondom néktek, öröm lészen az Isten' angyalai között egygyenként minden megtérő bűnösön. 11. Monda tovább: Egygy embernek két fiai valának. 12. És monda az ifiabbik közzülök attyának: Atyám! adjad ki nékem az engem illető részörök-

séget; és megosztá közöttök az örökséget. 13. De nem sok napok múlva ifiabbik fia mindeneket egygybegyűjtvén idegen meszsze tartományba elútaza; ahol buja életet űzvén örökségét elpazarlá. 14. Minekutánna pedig mindeneket megemésztet vólna, nagy éhség lőn abban a tartományban, és ő is szűkölködni kezde. 15. És elmenvén azon tartománynak egygyik lakósához adá magát; ki őtet mezejére kiküldé disznókat őrizni. 16. És kivánja vala hasát megtölteni azon hüvelyes gyümöltsből, mellyet a disznók esznek vala, de nem engedteték néki. 17. Magába szállván pedig monda: hány béresek bővelkednek kenyérben atyámnak házánál, én pedig majd éhel halok meg. 18. Útnak indúlok, elmegyek atyámhoz, és ezt mondom néki: atyám vétkeztem az ég ellen, és te ellened; 19. Már többé nem vagyok méltó fiadnak hivattatni; tsak béreseid közé fogadj bé engem. 20. Felkelvén azért elméne attyához; mikor pedig még távol vólna, meglátá őtet attya, s irgalmasságra indittatván elejébe futa, nyakába borúla, és megtsókolá őtet. 21. És monda néki fia: atyám vétkeztem az ég ellen, és te ellened, már többé nem vagyok méltó, hogy fiadnak hivattassam. 22. De attya szólitá szolgáit: hozzátok elő a legdiszesebb köntöst, és abba öltöztessétek fel őtet, és adjatok gyűrűt kezére, és sarút lábaira. 23. Vezessétek ki a hizlaltt borjút, és öljétek meg; együnk és vigan múlassunk. 24. Mert imé az én fiam meghalt vala, és megelevenedék; elveszet vala, és megtaláltaték. És kezdének vigan lakozni. 25. Az ő üdősbbik fia pedig a mezőn vala; ki viszszajövén midőn a házhoz közelgetne, halló a jengő hangzást, és lejtőjárást. 26. És szólita egygyet a szolgák közzűl, és kérdé: mi dolog vólna ez? 27. A pedig monda néki: ötséd jöt meg, és atyád a hizlaltt borjút megöleté, mivelhogy jó egészségben nyeré őtet viszsza. 28. Irre megboszszankodék, és nem akara bémenni; kijö-

vén tehát attya hivogatá őtet. 29. Az pedig felelvén monda attyának: imé ennyi esztendeig szolgálok néked, és parantsolatodat soha által nem hágtam, még is soha nem adtál nékem egygy gödölyét is: hogy jó barátimmal vigan vendégeskedhettem vólna. 30. Midőn pedig ez a te fiad, ki örökségét kurvákkal megemészté, előjöt; a hizlaltt borjút öletted meg néki. 31. Ő pedig monda néki: fiam, te mindenkor velem vagy, és mindeneim tiéid. 32. Vigan vendégeskedni pedig és örvendezni most kell vala; mivel ez a te ötséd, ki meghalt vala, megelevenedék; és már elveszve lévén megtaláltaték.

Jegyzetek.

6: A zsidók hajdan felette nagy kedvelői valának a júh tenyésztetésnek; azért emlithetet Jézus olly rendkivűli örömet, tsak egygy elveszett júhnak feltalálásán is.

7: Az emberek közönségesen inkább örűlnek elveszett jószágoknak újabbi megtalálásán, mint annak állandó birtokán. Ehhez vagyon alkalmaztatva az elveszett mind júhról mind pénzről előhozott hasonlatosság. — Itt világosan bizonyittatik: hogy a mennyei lelkek a bűnösöknek megtérését szinte úgy, mint az igazaknak állapotjokat e földön tudják, és abban részt vesznek, azon örvendeznek.

9: Drakma a mi 16 krajtzárunkat érő ezüst pénz vala. — Azon üdőben felette kevés vólt a forgásba botsátott pénz; de ugyan azért nagy vala betse.

16: Az itt érintett hüvelyes termesztmény az úgy nevezett Szent János kenyere lehetet, mellyel Siriában a sertéseket úgy mint nálunk makkal hizlalják. Szükségben ezen termesztmény emberek eledele is mint bizonyitja Plinius TH. Perseus III. és Juvenalis XI. szatirájában.

24: A tékozló fiút attya már mint meghalttnak tartá; mivel nem vélé: hogy őtet még újra látni fogja.

32: Az irgalmas atya az Istennek; — a tékozló fiú a bűnösöknek, kik szivökbe szállván megtérnek, és megjobbitják erkölcseiket; a neheztelő öregebb fiú a farizeusoknak, kik az Úr Jézusnak a vámszedők és bűnösök iránt nyájasságában és kegyes leereszkedésében megbotránkoztanak, — — képök, ábrázolásjok. Valamint egyéb képesbeszédekben úgy itt is némelly környülállások tsak az előadásnak teljes kifejtéséhez tartoznak a nélkül, hogy alkalmaztatást szenvednének. — Lehetetlen vólt érzékenyebben előterjeszteni: mennyire kivánja az Isten a legnagyobb bűnösöknek is örök bóldogitásjokat, tsak ők is részekről azt, ami tőlök kitelik, végbevinni el ne mulassák.

Világositó Hivatkozások.

1: Mát. V. 46. IX. 12. — — 4: Mát. XVIII. 12. — — 6: Mós. 1. XXIX. 2. 9. 10. — 2. II. 17. III. 1. — Kir. 1. XXV. 2. — 2. XII. 2. XIII. 23. 24. — Kron. 2. XXX. 24. — — 7: TJ. XXI. 3. — — 8: Mát. XVII. 23. — — 18: Mát. XXI. 25. — — 22: Mós. 1. XLI. 42. — Márk. VI. 9. XII. 38. — Jak. II. 2. — — 23: Mós. 1. XVIII. 8. — 5. XIV. 26. XXVII. 7.

XVI. RESZ.

Jézus a hivségtelen házitisztről hasonlatosságot mondván ajánlja a felesleges javakból a szegények' felsegitését; a házassági kötést felbonthatatlannak tanitja; egygy dús gazdagnak, és egygy Lázár nevű koldúsnak történetéből a fényűzésnek szomorú, a szükség szenvedésnek pedig örvendetes öröké tartó következéseit lefesti.

1. Monda pedig az ő tanitványainak is: Vala egygy gazdag ember, kinek házitisztje bévádoltaték nála mint javainak tékozlója. 2. S előhiván őtet monda néki: adj szá-

mot gazdáskodásodról, mert már többé nem gazdáskodhatol. 3. Monda pedig magában a házitiszt: mit tselekedjem, mivelhogy uram elveszi tőlem hivatalomat? kapálni nem tudok, koldúlni pedig szégyenlek. 4. Tudom, mire kell törekednem: hogy mások befogadjanak engem házaikba, minekutánna a hivataltól megfosztatom. 5. Egygybehiván azért urának minden adósait kérdé az elsőt: mennyivel tartozol uramnak? 6. Az pedig felele: száz tseber olajjal. És monda néki: vedd elő kötelező leveledet, és hamar leülvén irj ötvent. 7. Azután kérdé a másikat: hát te mennyivel tartozol? ki monda: száz kila búzával. Ennek is monda: vedd elő kötelező leveledet, és irj nyoltzvant. 8. És megditséré az úr a hamis házitisztet, hogy eszesen tselekedet légyen: mert ezen világ' fiai eszesebbek az ő nemökben, mint a világosságnak fiai. 9. Én is mondom néktek: szerezzetek magatoknak jó akarókat az igasságtalanságnak gyűjteményéből; hogy amikor megfogyatkozandotok, befogadjanak benneteket az örökévaló hajlékokba. 10. A ki kevesben hiv, sokban is hiv lészen; és a ki kitsinyben igasságtalan, nagyban is igasságtalan lészen. 11. Ha tehát az igasságtalan keresetnek kiosztásában hivek nem voltatok, ki fog rátok igaz szerzeményt bizni? 12. És ha ti idegen jószággal hiven nem bántatok; tulajdonotokat kitsoda fogja viszszaadni néktek? 13. Egygy ember sem szolgálhat két úrnak: mert vagy az egygyikét gyűlöli, s a másikát szereti; vagy az egygyikhez ragaszkodik, és a másikát megveti. Nem szolgálhattok Istennek, és a gazdagságnak. 14. Hallják vala pedig mind ezeket a farizeusok is, kik fösvények valának, és kineveték őtet. 15. És monda nékik: Ti önnön magatokat igasságos embereknek valljátok az emberek előtt; de az Isten isméri sziveteket. Gyakorta az, amit az emberek nagyra betsűlnek, útálatosság Isten előtt. 16. A törvény és a próféták Jánosig terjednek; attól fogva az Is-

tennek országa hirdettetik, de kiki erőszakkal támadja meg azt; 17. Mindazonáltal könnyebb égnek és földnek elmúlnia; mint egygy tagnak is a törvényből teljesedés nélkül maradnia. 18. Igy: Valaki elbotsátja a maga feleségét, és mást vészen, paráználkodik; és valaki férjétől elbotsáttatott aszszonyt veszen feleségül, paráználkodik. 19. Vala egygy gazdag ember, ki bársonyba és biborba öltözik vala, és naponként fényesen vendégeskedik vala. 20. Vala pedig egygy Lázár nevű koldus is, ki amannak ajtaja előtt fekszik vala rakva fekélyekkel. 21. Kivánván tsak a gazdagnak asztaláról lehülló morzsalékokból megelégittetni, de senki nem adja vala néki; fekélyeit pedig tsak a mellette elmenő ebek nyalogatják vala. 22. Lőn pedig: meghala a koldus, és elviteték az angyaloktól az Ábrahám' kebelébe. Meghala pedig a gazdag is, és eltemetteték. 23. Ez a pokolban, midőn kinokat szenvedne, felemelvén szemeit látá Ábrahámot távol és Lázárt kebelében; 24. És felkiáltván monda: Atyám Ábrahám könyörűlj rajtam, és küldd el Lázárt; hogy tsak újjának hegyét is vizbe mártván hivesitse nyelvemet, mert gyötrettetem e lángban. 25. Felele pedig Ábrahám: Fiam jusson eszedbe, hogy elvetted javaidat életedben, hasonlóképen Lázár is tűré viszontagságait; mostan pedig e vigasztaltatik, te ellenben gyötrettetel. 26. Mind ezek felett közöttünk és közöttetek nagy mélység állapittatott meg úgy: hogy sem azok, a kik innét hozzátok általmenni akarnának, ne mehessenek; sem onnét hozzánk senki által ne jöhessen. 27. Monda tovább, kérlek tehát téged atyám: hogy küldjed őtet az én atyámnak házába; 28. Mert öt atyámfia vagyon; azoknak tehát tegyen bizonyságot: hogy ők is ezen kinzásnak helyére ne jussanak. 29. Felele néki Ábrahám: vagynak Mósesök, és prófétáik, hallgassák azokat. 30. Ama pedig monda: nem úgy atyám Ábrahám! hanem ha valaki a meghalttak közzül feltámadand, annak

fognak hinni. 31. Felele végre néki: Ha Mósest és a próféták at nem hallgatják, annak sem fognának hinni, a ki a halltak közzül feltámadna.

Jegyzetek.

6: A görögben *Batos* szó a zsidóknál bévett nedves szerek' mértékét Flav. Jós. Rég. VIII. 2. jelenti, melly mintegy negyven ittzét a mi számitásunk szerént foglalt magában. — Az olaj a napkeletben egygy nevezetes tárgya a kereskedésnek. — A hűségtelen háziszt feltserélé a keze alatt lévő régi kötelező leveleket újakkal.

7: A görögben *koros* szó a zsidóknál szokásban vóltt száraz szereknek nagyobb mértékére mutat.

8: Mivel ezen háziszt hamisnak mondatik, nem újabb hűségtelensége, hanem tsak eszes előre való gondoskodása ditsértetik avval a következtetéssel: hogy vajha a Krisztus' tanitása által megvilágositott hivek úgy iparkodnának magoknak a jövendő örök boldogságnak megnyerése felől bizonyosságot, teljes megnyugtatást szent életjök által szerezni, mint a tsak a jelen világhoz ragaszkodó, megvesztegetett gondolkozású emberek, a világ' fiai, üdeigleni földi jövendő állapotjoknak szerentsésitéséről szorgalmatoskodnak.

9: Valakik földi gazdagsággal jókkal birnak, mellyek méltán igasságtalanság gyűjteményének neveztethetnek, mivel gyakorta mások' kárával halmoztatnak, és számtalanoktól helyteleníl hibásan használtatnak, elfetséreltetnek; azon ügyekezzenek leginkább: hogy bőségjöknek Isten' akaratja szerént való hasznos elosztogatása által a mennyország' Urának Istennek barátságát jótetszését megérdemeljék, és igy ha mindjárt testjöknek halála által a földi jók kivétetnek is kezeikből, azok helyett mennybe bévétetetvén lelkök és később feltámadott testjök is ott állandó boldogsággal megjutalmaztassanak.

10: Itt közmondas hozatik elő, melly mai napig is szokásban vagyon.

11. 12: Ha a földi javakat, mellyeknek magokban tekintve semmi betsök, mellyek az embereknek tsak költsön egygy kevés üdőre engedtetnek, Istennek rendelése szerént nem használjátok, sőt azokkal viszszaéltek; valljon hogyan reménylhetitek okosan: hogy Isten a valóságos, mindég megmaradó, néktek örökségül rendeltt jókra vezérlő segitő hitnek és erköltsi szűnetlen tökéletesedésnek kegyelmeit nyújtani, — azután pedig az azokat követő mennyei örök bóldogságot néktek általadni fogja; sőt inkább az ismeretes közmondáshoz képest azok, kik tsekélyebb jóknak használásjokban hűségtelenek, jelesebbekre épen semmi számot nem tarthatnak.

13: A hajdani rabszolgák egészen uroknak kényétől függtenek, és sajátságához tartoztanak; azért két úrnak semmiképen nem szolgálhattak. De azon felyűl két egygymással ellenkező úrnak is lehetetlen szolgálni; illyen két Úr pedig az Isten, és a földi gazdagsághoz való ragaszkodás, melly itt a görögben és diákban siriai nyelven mammonnak neveztetik. Ez legszorosabb értelemben az apostolokat és első tanitványokat illette, — kiknek hivataljokkal semmi állandó földi birtok öszve nem férhetet; de más keresztény hivek sem szolgálhatnak Istennek parantsolatjai' teljesitése által, ha Istennek akaratja ellen rabszolgák gyanánt a földi gazdagságnak szerzésére nevelésére őrzésére forditák minden gondjokat, és annak miatta vétkezni, az isteni tiszteletet elhenyélni, másokat kárositani, tsalásokra vetemedni nem szörnyűkeznek.

15: Az Isten nem tsak a külső tselekedetet hanem egygyszersmind a szivet és szándékot is tekinti; azért gyakorta azon tselekedetek, mellyek emberektől égig magasztaltatnak, Isten előtt gyűlöletesek, és kárhoztatnak.

16,-18: Hiába nevettek és gúnyolódtok ti farizeusok; mert keresztelő János' tanitása végzi az ó, s elkezdi az új szövetséget, akármint elleneszegezzék is magokat ezen új vallásnak minden rendű emberek; és igy azon tekintetnek is, mellyel ti birtok, közelit alkonyodása. Azonban az ó törvénynek is minden jövendölései képei ábrázolásai egygy hajszálig béfognak teljesedni, s erköltsi paranlsolatjai tsak tökéletesebbekkel fognak feltseréltetni. Igy tsak a házasságra nézve is az új szövetségben senkinek sem lészen szabad, házasságtörés vétke alatt, törvényes feleségének elbotsátá-

sa után annak éltében más házastársat venni, — vagy a mástól elbotsátott aszszonnyal, ha mindjárt válólevél mellett történt vólna is elereszlése, házasságra lépni. Ehhez képest világos: hogy Mát. V. 32. XIX. 9. béiktatott kivétel tsak az örökös elbotsátásra, nem pedig a házassági kötélnek feloldozására, felbontására, s új házasságnak megengedésére szolgál.

19: Jézus viszszatérvén a gazdagságról félbeszakasztott beszédjére, egygy dús gazdagnak és egygy fekélyes koldúsnak mind földi mind jövendő igen eleven festékekkel leirtt állapotjában hallgatóival mintegy tűkörben szemlélteti: hogy azon gazdagok, kik földi bőségöket tsak tobzódásra és fényűzésre elköltik, szegény embertársaikat pedig abban nem részesitik, öröké tartó, változást nem szenvedhető, szörnyű kinokkal öszvekötött kárhozatot okoznak magoknak; ellenben a földi inségnek viszontagságoknak békeséges tűrésök kimagyarázhatatlan örökké tartó boldogságot szerez; ugyan azért nintsen ok földi gazdagságot kivánni vagy másnak irigyelni; de kötelesség a bőségből szegény embertársainkat segiteni. — Mivel azonban az egész előadás a zsidó népnek akkori vélekedéseihez, és a hathatósabb bényomáshoz alkalmaztatott képekkel vagyon megrakva; hogy azt annál könnyebben megérteni, és megjegyezni lehessen; több aprólékos környülmények, mellyek a dolog velejét nem illetik valóságra nem magyaráztathatnak.

20: Lázár röviditett név e két zsidó szóból: *el azar*, az az Isten segits.

21: Ezen igék *De senki nem adja vala néki*; a görögben nem találtatnak; azért a diák fordilásba a feljebbi XV. 16. béiktattatlak: mivel tsak ezen hozzáadással vagyon a versnek teljes értelme, s azért ezen következmény az előzményben már foglaltatik. Az egész versnek legtermészetesebben folyó értelme ez: Az éhes fekélyes koldús tsak abból kivánt vólna jól lakni, amit a gazdagnak asztaláról a kutyáknak hánytak; de még ezen húlladékokból sem adának néki eleget: fekélyeivel pedig senki sem gondolt, tsak a kutyák nyalogaták azokat.

22: Ábrahám' kebele jelenti a boldogságnak fő léptsőjét; melly Ábrahámhoz legközelebbi helyheztetés által fejeztetik ki.

29: Mósesnek és a prófétáknak könyvei minden szombaton az isteni tisztelet' alkalmatosságával olvastattak a zsidóknál, amint most is minden ünnepen a szent irásokból bizonyos tzikelyek magyaráztatnak a keresztény szentegygyházakban; már pedig az ó szövetségnek szent könyveiben elégségesen vagynak kifejtve a szegényekiránt való kötelességek; jelesen Mós. 3. XIX. 10. — 5. XV. 7,-10 — Zsol. XL. 2,-4. — Iz. LVIII. 7. — Ezek. XVI. 49. — Ámos. IV. 1. VIII. 4.

Világositó Hivatkozások.

6: Mát. XXVI. 36. — — 8: Mát. IV. 16. XI. 19. XII. 32. — Ján. III. 19. XI. 10. — AT. XII. 18. — Tesz. 1. V. 2. 5. — — 9: Mát. VI. 24. XVIII. 19. XX. 23. — — 10: Mát. XIII. 12. — — 12: Mát. XXV. 30. — — 13: Mát. VI. 24, — 34. — — 15: Mát. VI. 21. XV. 19. — — 16: Mát. XI. 12. 13. — — 17: Mát. V. 18. — — 18: Mát. V. 32. — Márk. X. 11. — Kor. 1. VII. 10. 11. — — 19: Eszt. I. 6. VIII. 15. — Ezek. XVI. 10. 13. XXVII. 7. — Mát. XI. 8. — — 21: Iz. LVIII. 2. — Mát. XV. 27. — — 22: Préd. VI. 3. — Ján. XIII. 23. — — 23: Mát. XXV. 46. — — 24: Iz: XIV. 9. — — 25: Mát. III. 9. V. 3. 4. 6.

XVII. RÉSZ.

Jézus fenyegeti a botránkoztatókat; tanitja: hogy bennünket sértő embertársunknak, valamikor engedelmet kér, megbotsássunk, — hogy apostolai az Istenben való bizodalom által fognak tsodákat munkálni, — hogy egyedül azért kell jó tselekedetekkel foglalatoskodnunk, mivel kötelességünk; tiz poklos férjfiat megtisztit, de tsak egygy közzülök hálálja meg a jótéteményt; Jerusalemnek elpusztúlásáról és az utólsó itéletről jövendöl.

1. Monda pedig tanitványainak: Lehetetlen, hogy botránkozások ne történjenek; de jaj annak, a ki által okoztat-

nak. 2. Hasznosabb lenne annak, ha egygy őrlőkő köttetnék nyakára, s úgy vettetnék a tengerbe; hogy sem mint tsak egygyet is e kitsinyek közzűl megbotránkoztasson. 3. Megójjátok magatokat. Ha pedig vétkezendik ellened atyádfia, dorgáld meg őtet; de mihelyest megbánja tselekedetét, botsáss meg néki. 4. Sőt ha napjában hétszer sért meg téged, de egygyszersmind napjában hétszer járúland hozzád mondván: bánom; botsáss meg néki. 5. És mondának az apostolok az Úrnak: Öregbitsed bennünk a hitet. 6. Monda pedig az Úr: Ha annyi hitetek vólna, mennyi egygy mustármag, mondhatnátok im e szederjfának: szakadj ki gyökerestől, és ültettessél által a tengerbe; s engedelmeskednék néktek. 7. Kitsoda pedig közzűletek, szántó vagy baromlegeltető szolgája lévén, mondja annak, mihelyest a mezőről viszszatér; jöszte ide, ülj le? 8. Avagy nem inkább azt fogja-e mondani néki: készits nékem vatsorát, és felövedzvén magadat szolgálj nékem, miglen eszem és iszom, azután pedig te egyél és igyál? 9. Valljon megköszöni-e annak a szolgának: hogy parantsolatjait teljesitette? Nem vélem. 10. Ezenképen ti is, minekutánna mindeneket megtselekedendetek, valamellyek parantsoltattak néktek, ezt mondjátok: haszontalan szolgák vagyunk, mert tsak azokat tselekedtük, amiket tselekedni kötelesek voltunk. 11. És lőn, midőn ő Jerusalembe útazna, általméne Samarián és Galileán. 12. És bémenvén egygy faluba kijövének elejébe tiz poklos férjfiak, kik távol megállának; 13. És felemelék szavokat mondván: Jézus Tanító könyörűlj rajtunk! 14. Kiket meglátván monda: Eredjetek, mutassátok meg magatokat a papoknak. És lőn: még útjokban megtisztúlának. 15. Egygy pedig közzűlök látván, hogy meggyógyúlt vólna, viszszatére nagy szóval ditsőitvén az Istent. 16. És ortzájára borúla az ő lábai előtt hálákat adván néki. E pedig samariai ember vala. 17. Felelvén

azért Jézus monda: Nem de nem tizen tisztúltak-e meg, és a kilenize hol vagyon? 18. Nem találkozék, a ki megtérne, és ditsőséget adna Istennek, hanem tsak ez idegen nemzetbéli. 19. És monda néki: Kelj fel, és menj, a te hited megszabaditot téged, 20. Kérdeztetvén pedig a farizeusoktól: hogy mikor fogna eljönni az Isten' országa? felele nékik: Az Isten' országa nem jelenik meg szembetűnő felséggel. 21. Se nem mondják: imé itt, vagy imé amott vagyon. Mert imé az Isten' országa már ti közöttetek felállittaték. 22. Monda pedig a tanitványoknak is: Eljön az üdő, mellyben kivánnátok tsak egygyet is az Ember' Fiának napjai közzűl látni; de nem fogjátok azt láthatni. 23. Ha azért mondandják néktek: imé itt vagyon, imé amott; oda ne menjetek, sem azt ne kövessétek. 24. Mert amiképen a ragyogó villám az ég alatti földnek egygyik végétől annak másik végéig terjeszti fényét; azonképen fog az Embernek Fia is feltetszeni amaz ő napján. 25. De előbb sokat kell néki szenvednie, és megvettetnie nemzetségtől. 26. És valamint történék Nóe' üdejében; úgy lészen az Ember' Fiának napjaiban is. 27. Esznek és isznak vala, feleségeket vesznek, és férjhez mennek vala mind a napig: mellyen béméne Nóe a hajóba; s elárada a vizözön, és elveszté mindnyájokat. 28. Hasonlóképen mint a Lót' üdejében is történék: esznek és isznak vala; vesznek és eladnak vala; ültetnek és épitnek vala. 29. A melly napon pedig kiköltözék Lót Sodomából, tüzes és kénköves esső szakadt le az égből, és elveszté mindnyájokat. 30. Ezekhez hasonlók fognak történni ama napon, a mellyen az Ember' Fia fog megjelenni. 31. Ama napon, ha ki házának héjazatán lészen, le ne szálljon a végett; hogy a házban lévő edényeit kivigye. Ha ki pedig a mezőn lészen; hasonlóképen viszsza ne térjen a hátrahagyattakért. 32. Emlékezzetek viszsza Lótnak feleségére. 33. Valaki ügyekezendik

életét megtartani, elveszti azt, és valaki elvesztendi, megeleveníti azt. 34. Mondom néktek: ama éjjen egygy ágyban fekvő két ember közzűl az egygyik kiragadtatik, a másik elhagyatik. 35. Két egygyütt őrlő aszszonyok közzűl az egygyik felvétetik, a másik elhagyatik. A mezőn lévő két ember közzűl az egygyik megmenttetik, a másik oda hagyatik. 36. Felelvén pedig mondának néki: Hol Uram? 37. Ő pedig monda nékik: valahol dögtest léend, oda gyülnek a saskeselyűk is.

Jegyzetek.

3: Ójjátok magatokat a botránkoztatástól; vigyázzatok magatokra, hogy senkinek vétekre okot ne szolgáltassatok.

5: Valakinek az apostolok közzűl eszébe jutván: hogy ők az Úr Jézustól a bizodalmatlanság miatt megdorgáltattak; és annak tulajdonittaték, hogy Mát. XVII. 20. egygy ifiúból a gonosz lelket ki nem űzheték, ezen okból felfohászkodék kérvén Jézustól a hitben és bizodalomban való erősitést.

7: Ezen versnek a hatodikkal öszveköttetése tsak értetődik, és következő: Mindazonáltal a néktek adatott tsodatévő erő, mellynek a tántorithatatlan hit és bizodalom által nagy hathatóságot szerezhettek, kevélyekké ne tégyen benneteket; mert ti tsak szolgák eszközök vagytok, kik által az isteni mindenhatóság munkálkodik.

10: Az apostoloknak minden fáradozásaik után magokat haszontalan szolgáknak vallaniok kellett; az az minden ügyekezetjök és Istentől nyertt ajándékjok mellett azt kellett megismérniek: hogy Istennek segedelme nélkűl semmit sem tselekedhettek, és tsak Istennek parantsolatját szoros kötelességök szerént teljesitették, mellyekre nézve tsak azért várnak Istentől jutalmat, mivel Isten azt kegyelmessége szerént megigéré. — Ezekhez képest akarmennyi jóságos tselekedeteket vigyünk is végbe, azokkal ne kérkedjünk, — azért magunkat másoknál jobbaknak ne véljük, —

egyedül tsak Istennek irgalmasságára, jóságára, s igazmondóságára nézve várjuk az isteni igasságtól jutalmunkat: mert Istennek különös kegyelme nélkül semmi üdvösséges jót nem művelhetünk, — mert az Istennek engedelmeskedni jutalom nélkül is tartozunk.

14: Mivel a poklos férjfiak hittek Jézus' szavainak, és, minekelőtte meggyógyittattak vólna, vonogatás nélkül elindúltak a papokhoz; már útjokban viszszanyerék egészségöket.

15: Egygy a megtisztúltt poklos férjfiak közzül, minekutánna a paptól a bizonyságlevelet kivette vólna, viszszatért hálaadatosságának nyilatkoztatására; mert tsak úgy teljesittetett az Úr Jézus' parantsolatja, ámbár szent Lúkás szokása szerént rövidség okáért azt világosan nem emliti.

20: Tudván Jézus a farizeusoknak az Üdvözitő' országáról előitéletjeiket, hibás álmodozásaikat, azoknak megtzáfolásjokra azt felelé: hogy az Üdvözitő nem jelenik meg külső földi fénnyel, az ő országa egészen különböző lészen más földi fejedelmekétől.

21: Az Üdvözitőnek országa nem fog bizonyos környékre, vagy határok közé szorittatni, hogy azt lehessen mondani: imé a földnek eme vagy ama részében vagyon az Üdvözitőnek birodalma; sőt az már valóságosan közöttetek virágzik, ámbár ti azt látni nem akarjátok hibás képzelődéseiteknek miatta.

22,-37: Annak bizonyitására: hogy ő légyen az Istentől igért Üdvözitő tanitványaihoz fordúlván ugyan, de még is olly hanggal, hogy a jelenlévő farizeusok is érthették, kezde Jézus jövendölni azon szörnyű zavarodásról, melly Jerusalem' elpusztúlását, mint az Üdvözitő' megvetésének szembetűnő büntetését fogja előzni. Mind ezeknek magyarázásjok feltaláltatik Mát. XXIV. részének világositására szolgáló jegyzetekben.

Világositó Hivatkozások.

1: Mát. XVIII. 7. — Márk. IX. 41. — — 3: Mós. 3. XIX. 17. — Sir. XIX. 13. — Mát. XVIII. 15. — — 6: Mát. XVII. 19. — — 10: Mát. XXV. 30. — — 11: Márk. VII. 31. — — 12: Mós. 3. XIII. 46. — Mát. VIII. 2,-4 — — 14: Mós. 3. XIV.

2. — — 16: Mát. II. 2. X. 5. — — 18: Mát. V. 28. X. 5. — Ef. II. 19. — — 19: Mát. IX. 22. — — 20: Mát. III. 2. XII. 23. XXIV. 3. — — 21: Mát. XXI. 43. — Róm. XIV. 17. — — 23: Mát. XXIV. 23. 26. 27. — Márk. XIII. 21. — Kor. 1. XIV. 1. — Fil. III. 14. — Tim. 1. VI. 11. — — 25: Mát. XVI. 21. — Márk. VIII. 31. — — 26: Mós. 1. VII. 7. — Mát. XXIV. 37. — — 28: Mós. 1. XIX. 24. 25. — — 32: Mós. 1. XIX. 26. — — 33: Mát. X. 39. XVI. 25. 26. — Márk. VIII. 35. — Luk. IX. 24. — Ján. XII. 25. — — 34: Mát. XXIV. 40.

XVIII. RÉSZ.

Jézus ajánlja az imádságot egygy szegény asszszonyról és egygy gonosz bíróról, ismét egygy farizeusról és publikánusról előhozott hasonlatosságokban; tanitja az alázatosságnak szükségét, és a gazdagságnak az üdvösségre nézve ártalmasságát a mennyiben akadályoztatja az embert; jövendöl kinszenvedéséről, és egygy vaknak visszaszerzi a látást.

1. Hogy szükség légyen mindég imádkozni, s abban nem kellene megrestülni, hasonlatosságban terjeszté elő nékik, mondván: 2. Egygy bizonyos városban vala egygy biró, ki sem Istent nem féli, sem embert nem betsül vala. 3. Vala pedig azon városban egygy özvegy asszszony is, ki járagata amahoz esedezvén: szolgáltass nékem igasságot ellenségem ellen. 4. És egygy üdeig nem akara. Azonban továbbra igy szóla ön magában: noha én sem Istent nem félem, sem embert nem betsülök; 5. Mindazonáltal ezen özvegy asszszonynak alkalmatlankodása miatt szolgáltatok igasságot; ne hogy vég nélkül rám járván boszszantson engem. 6. Monda pedig az Úr: Halljátok mit mond az igasságtalan biró? 7. De valljon az Isten nem fog-e választottainak sza-

badúlást szerezni, kik éjjel nappal kiáltanak hozzá, és késedelmes lészen-e ügyökben? 8. Sőt inkább mondom néktek: hogy sebesen fogja megmentésöket teljesiteni. Mindazonáltal az Ember' Fia mikoron megjelenendik, valljon fog-e hitet találni a földön? 9. Egygynémellyekhez pedig, kik elhiteték vala magokkal, mintha ők igazak vólnának, és azért egyebeket semminek állitának, ezen hasonlatosságot intézé: 10. Két ember méne fel a szentegygyházba imádkozni, egygyik farizeus és a másik publikanus. 11. A farizeus megállván imigyen imádkozik vala magában: Isten hálákat adok néked, hogy nem vagyok ollyan, mint egyéb emberek, ragadozók, hamisak, házasságtörők, avagy a minémű imé itt e publikanus is. 12. Hetenként kétszer bőjtölök; tizedet adok mindenből, amit birok. 13. Ellenben a publikanus távol állván szemeit sem merészlé az égre felemelni, hanem melyét veri vala mondván: Isten légy irgalmas nékem bűnösnek! 14. Mondom néktek: ez megigazúlva méne alá házához de nem úgy amaz; mert valaki magát felmagasztalja, megaláztatik: valaki pedig magát megalázza, felmagasztaltatik. 15. Visznek vala pedig hozzá kiss gyermekeket is: hogy azokat illetné. Mellyet látván a tanitványok feddik vala őket. 16. De Jézus magához szólitván őket monda: Hagyjátok a kiss gyermekeket hozzám jönni, és ne tiltsátok el őket tőlem; mert illyeneké az Isten' országa. 17. Bizony mondom néktek; valaki úgy nem nyerendi el az Isten' országát, mint a kiss gyermek, semmiképen bé nem mégyen abba. 18. És kérdé őtet egygy fő ember mondván: Jó Tanitó mit tselekedjem, hogy az örök életet birhassam? 19. Kinek felele Jézus: Miért mondasz engem jónak? nintsen más jó hanem tsak egyedül az Isten. 20. A parantsolatokat tudod: ne paráználkodjál; ne ölj; ne orozz; hamis tanúbizonyságot ne szólj; tiszteljed atyádat és anyádat. 21. A pedig monda: Ezeket mind megtartottam ifiú korom-

tól fogva. 22. Mellyet hallván Jézus monda néki: Még egygy hijával vagy; add el mind, valamid vagyon, és oszstogasd ki a szegényeknek, és lészen kintsed mennyben, és jőjj, kövess engem. 23. Amaz hallván ezeket felette megszomorodék; mert igen gazdag vala. 24. Látván pedig Jézus, hogy nagyon elkedvetlenedet vólna, monda: Melly nehéz azoknak, kiknek pénzök vagyon, bémenniek az Isten' országába! 25. Mert könnyebb a tevének a tű' fokán általmenni, hogy sem a gazdagnak az Isten' országába bémenni. 26. Mondának azért, a kik hallák: ki fog tehát üdvözűlhetni? 27. Ő pedig monda: Mellyek lehetetlenek az embereknél, lehetségesek Istennél. 28. Monda néki Péter: Imé mi mindeneket elhagytunk, és téged követtünk. 29. Ő pedig felele nékik: Bizony mondom néktek: valaki elhagyja házát, vagy szüléit, vagy testvéreit, vagy feleségét, vagy gyermekeit' az Isten' országának miatta; 30. Sokkal többet fog helyökbe nyerni a jelen üdőben, és örök életet véend a következendő világban. 31. Maga mellé vévén ezután Jézus a tizenkettőt monda nékik: Imé felmegyünk Jerusalembe, és bételjesednek mindenek, mellyek megiratattak a próféták által az Ember' Fiáról. 32. Mert a pogányok' kezébe adatik, és megtsúfoltatik, és gyalázattal illettetik, és megpökdöstetik. 33. És minekutánna megostorozák, megölik őtet, de harmadnapon feltámad. 34. De ők ezekből semmit nem értének, és e beszéd elrejtett titok vala előttök, és meg nem érték, amik mondattanak. 35. Lőn pedig mikor ő Jerikóhoz közelgetne, egygy vak ül vala az útfélen koldúlván. 36. Ez hallván az ott elmenő sereget, kérdé: mi vólna az? 37. Mondának pedig néki: hogy a názáreti Jézus menne által. 38. Ekkor kiálta mondván: Jézus Dávidnak Fia könyörűlj rajtam! 39. És az előlmenők dorgálják vala őtet, hogy hallgatna; de ő annál inkább kiált vala: Dávidnak Fia könyörűlj rajtam! 40. Megállván te-

hát Jézus magához hagyá őtet vezettetni. 41. És midőn már közel vólna, kérdé őtet mondván: Mit akarsz, hogy tselekedjem néked? Ama pedig felele: Uram, hogy lássak. 42. És monda néki Jézus: Láss, a te hited megszabaditot téged. 43. És mindjárt láta, és követi vala őtet ditsőitvén az Istent; az egész nép pedig, melly e történetnek szemes tanúja vala, ditséretet ada Istennek.

Jegyzetek.

1: Soha sem tanátsos. sőt nem is szabad embernek az imádságtól egészen megszűnni, azt egészen abba hagyni; hanem kinek kinek hasznos, a jóban való állhatosságnak megnyerése végett szükséges, szoros kötelessége minden figyelmet gerjesztő környülállásokban földi életének végéig imádkozni, Istenhez folyamodni.

7: Ha a legigasságtalanabb leggonoszabb birót is egygy naponként néki kérésével alkalmatlankodó szegény özvegy ügyének elővételére, megvisgálására, igasságos megitélésére rábirhatja; valljon nem fogja-e a legigasságosabb legjobb Isten tekintetbe venni azon könyörgéseket, mellyeket az ő általam kihirdetett akaratjának követői éjjel nappal vagy is tántorithatatlan bizodalommal elejébe terjesztenek: hogy üldözőiknek agyarkodásaik által el ne nyomatassanak? fogja-e meghallgatásjokat szabaditásjokat addig halasztani, mig ellenségeiktől meggyőzetetnek?

8: Hamarább mint vélik, épen akkor, midőn legszükségesebb leghasznosabb, fog rajtok segiteni; tsak a kár: hogy épen azon üdőben, mellyben az emberi nemzetnek megitélésére másodszor láthatóképen megjelenik az Üdvözitő, ritka lészen a benne való tántorithatatlan hit és bizodalom.

Világositó Hivatkozások.

1: Sir. XVIII. 22. — Kor. 2. IV. 1. — Gal. VI. 9. — Tesz. 1. V. 17. — 2. III. 13. — — 7: Mát. XX. 16. XXIV. 24. —

TJ. VI. 10. — — 8: Mát. XIII. 41. XVI. 27. XXIV. 34. — Tim. 1. IV. 1. — 2. II. 18. — Zsid. X. 35,-37. — Pét. 2. III. 4. — — 10: Mát. III. 7. V. 46. — — 11: Márk. XI. 25. — — 12: Mós. 5. XIV. 22,-29. — Mát. XXIII. 23. XXVIII. 1. — — 13: Mát. XVIII. 10. — — 14: Mát. XXIII. 12. — Luk. XIV. 11. — — 15: Mát. XIX. 13. 14. — Márk. X. 13,-15. — — 18: Mát. XIX. 16,-27. — — 20: Mós. 2. XX. 13. — — 31: Mát. XX. 17. — Márk. X. 32. — — 32: Mát. XXVI. 67. — — 34: Mát. XVI. 22. XX. 22. — — 35: Mát. XX. 30,-34. — Márk. X. 46.

XIX. RÉSZ.

Jézus Zakeus nevű vámszedők' fejedelmének házába beszáll; a szolgáinak kereskedésre pénzt osztó és messze elutazó gazdag emberről hasonlatosságot mond; Jerusalembe diszesen megyen bé; jövendöli Jerusalemnek elpusztúlását; az árrosokat és vevőket kiűzi a templomból, és tanitja ott a népet.

1. Jerikóba elérkezvén keresztül méne azon. 2. És imé egygy Zakeus nevű férjfiú, ki a publikanusok' főtisztje és gazdag ember vala, 3. Ügyekszik vala meglátni Jézust, hogy személyéről ismérhetné; de a seregnek miatta nem juthata hozzá, mivel kisded termetű vala. 4. És előre futván felhága egygy vad figefára, hogy megláthatná őtet; mert a mellett vala elmenendő. 5. És midőn azon helyre jutot vólna Jézus, feltekintvén látá őtet, és monda néki: Zakeus sietve szállj alá; mert ma a te házadnál kell maradnom. 6. És sietséggel leszálla s örömmel fogadá őtet. 7. Ezt látván mindnyájan zúgolódának mondván: imé bűnös emberhez téve bé szállásolni. 8. Megállván pedig Zakeus monda az Úrnak: Uram! imé minden javaimnak felét a szegényeknek adom, és ha valakit valamiben megtsal-

tam, négyannyit adok helyébe. 9. Monda néki Jézus: Ma lőn üdvössége e háznak; mivelhogy ő is Ábrahám' fia. 10. Mert az Embernek Fia megjelenék felkeresni, s üdvöziteni azt, ami elveszet vala. 11. Mivel ezekre az ott lévők figyelmeztenek, ő pedig már közelite Jerusalemhez, és amazok azt vélék: hogy legottan fogna feltetszeni az Isten' országa; hasonlatosságot is monda: 12. Tudniillik: Egygy főnemes ember, úgymond, meszsze tartományba elutaza, hogy magának országot általvenne, s azután viszszatérne. 13. Előhiván pedig tiz szolgáit, tiz girát eloszta közöttök azon meghagyással: kereskedjetek evvel, mig viszszatérek. 14. Az ő országának lakósi ugyan gyűlölék őtet, és azért követséget is küldének utánna azon izenettel: nem akarjuk, hogy ez uralkodjék mi rajtunk. 15. Azonban még is az országot elfoglalá és viszszatérvén parantsolá előhivatni azon szolgákat, kiknek pénzt ada által, hogy megtudná: ki ki mennyi nyereséget szerzet légyen? 16. Előálla pedig az első mondván: Uram a te giráddal tiz girát nyerék. 17. És monda néki: örűlj hiv szolgám, mivelhogy kevésben hiv valál, ezután lészen hatalmad tiz városon. 18. A második is előjöve mondván: Uram a te giráddal öt girát szerzék. 19. Ennek is monda: te pedig fogsz gondot viselni öt városra. 20. Egygy másik is előálla mondván: Uram, ihon a te girád, melly nálam bétakarva vala keszkenőmben. 21. Mert félék tőled tudván: hogy kemény ember vagy; ki azt is akarod felvenni, amit le nem tettél, és azt is akarod aratni, amit nem vetettél. 22. Felele néki: tulajdon szádból itéllek meg téged gonosz szolga! tudád, hogy én kemény ember vagyok, ki azt is akarom felvenni, amit le nem tettem, és azt is akarom aratni, amit nem vetettem. 23. Miért nem adád tehát pénzemet a pénzváltó asztalra; hogy most viszszatérvén nyereséggel lehetet vólna azt viszszakivánnom. 24. És monda az ott állóknak: ve-

gyétek el tőle a girát, és adjátok annak, a kinek tiz girája vagyon. 25. És mondának néki: Uram már vagyon tiz girája. 26. Épen azért felele, mert mondom néktek: mindennek, a kinek vagyon, adatik; attól pedig, a kinek nintsen, az is elvétetik, a mie vagyon. 27. Mindazonáltal amaz én ellenségeimet, kik nem akarák engedni: hogy én uralkodjam rajtok, hozzátok ide, s öljétek meg előttem. 28. Ezeket elmondván folytatá útját Jerusalembe felmenvén. 29. És lőn: midőn elközelgetet vólna Betfágéhez és Betaniához, azon hegyhez, melly olajfák' hegyének hivatik; külde kettőt tanitványai közzűl mondván: 30. Menjetek e faluba, melly általellenben fekszik; mellybe béérkezvén találtok egygy megkötött vemhét, mellyen még soha egygy ember sem ült: oldjátok meg azt, és hozzátok ide. 31. Hogy ha valaki titeket kérdend: miért oldjátok el? tsak azt feleljétek néki: mert az Úrnak arra szüksége vagyon. 32. Elmenvén pedig a küldöttek úgy találák a vemhét állani, amint mondá nékik. 33. Midőn pedig ők eloldanák a vemhét, szóliták őket annak tulajdonossai: miért oldjátok el a vemhét? 34. Ők felelének: Mert az Úrnak szükséges. 35. És Jézushoz vezeték azt; és az ő magok' köntöseit a vemhére rárakván, felülteték Jézust. 36. Midőn pedig ő folytatná útját, a jelenlévők köntöseiket leteritik vala az útra. 37. És midőn már közelitene az olajfák' hegyének lejtőjéhez, kezdé a tanitványoknak egész seregök örömében fenszóval ditsérni az Istent mind azon tsodatételekért, mellyeket láttanak vala mondván: 38. Áldott a Király, a ki az Úrnak nevében jön, békeség mennyben, és ditsőség a magasságban! 39. Erre némelly farizeusok a sereg közzűl mondának néki: Mester fedd meg tanitványaidat. 40. Kiknek ő felele: Mondom néktek, ha ezek hallgatnak, a kövek fognak kiáltani. 41. De közelebb jövén és a várost látván sira azon mondván: 42. Vajha megismérted vólna te is, legalább ezen a te napo-

don azokat, mellyek békeségedre szolgálnak néked! de most elrejtve vagynak szemeidtől. 43. Ugyan azért elkövetkeznek réád a napok, a mellyekben környűlvésznek téged ellenségeid árkokkal, és környűlfognak téged, és megszorongatnak téged minden felől. 44. És földig lerontanak téged, és eltörlik fiaidat, kik benned laknak; és követ kövön nem hagynak belőled: mivelhogy meg nem ismeréd látogatásodnak üdejét. 45. És bémenvén a templomba, kezdé kiűzni azokat, kik abban árrúlnak és vesznek vala mondván nékik: 46. Irva vagyon: az én házam az imádságnak háza; ti pedig azt tolvajok' barlangjává általváltoztattátok. 47. És tanit vala minden nap a templomban; de a papi fejedelmek, irástudók, és nép' nagyjai ügyekeznek vala őtet elveszteni. 48. És nem találhaták fel magokat, mi tévők legyenek; mivel az egész nép tőle függ vala hallgatván őtet.

Jegyzetek.

2: Zakeus Jerikó' városának környékében a római vámszedőknek fő elöljárójok, és zsidó vala; mert neve *Tzakhai* zsidó eredetű, és zsidó nyelven *tiszta;* melly előfordúl Eszd. 1. II. 9. — 2. VII. 14.; ugyan azért a jelenlévő nép tsak azt veté szemére Jézusnak, hogy bűnösnek, nem pedig, hogy környűlmetéletlen pogánynak házába tért bé.

8: Jézus bémenvén a házba bizonyosan az adakozásról, és a földi jóknak a szegények' felsegitésére köteles használásjokról, főképen ha mások' károsításával is gyűjttettek, rövid beszédet mondot; és arra Zakeusnak feleletét jegyzé fel Lúkás. — Mivel Zakeusnak különös nagy bőkezűségét és a szegények iránt szivességét senki sem emlité, sőt inkább mindnyájan őtet bűnösnek mondák; Zakeus nyilatkoztatását nem lehet a múltt üdőről hanem tsak a jövendőről érteni. Tehát ezen alkalmatossággal magát igérete által arra kötelezé Zakeus: hogy minden jószágának felét a szegények között fogja elosztani, s azoknak, kiket megkárositot, Mós.

2. XXII. 1. szerént négyszeresen fogja kárjokat viszszatériteni. Ebből is kitetszik: hogy Zakeus zsidó vólt.

9: Ezen háznép is ma részesittetik az örök bóldogságot szerző új szövetségi kegyelemintézetben; mivel ő is mostani megtérése után Ábrahámnak, kinek az Üdvözitő igérteték, méltó maradékja.

11: Mivel Jézus akkori utazásában Jerusalemhez mindég közelebb jöve, s azért sokan abban a vélekedésben valának: hogy már ezen alkalmatossággal fogná felállitani a Messiásnak az Üdvözitőnek hatalmas országát; számosan egygybegyülének beszédjeinek hallgatására. Ezen sokaságot látván Jézus a szemfüleskedők' várakozásához ugyan alkalmaztatott, de egygyszersmind hibás vélekedésöket megigazitó hasonlatosságot monda.

12: A római oltalom alatt lévő tartományokban, a minő akkor Zsidóország is ala, a kinevezett fejedelemnek előbb Rómába kell vala utaznia az uralkodásnak ott általvételére. Igy irja Flavius Jósef Rég. XVII. 11. 12. hogy, midőn nagy Heródesnek fia Arkelaus Mát. II. 22. az attyától végső intézet által néki hagyott országnak általvétele végett Rómába utazot, a zsidók 50 követeket küldének oda Augustus tsászárhoz ezen szándéknak és kérésnek megakadályoztatására.

13: Az itt emlitett pénz-neme görögül *mna* a görögöknél arany és ezüst vala forgásban; az arany 150. az ezüst 18. nálunk bévett ezüst forintot érhetet. Itt azért arany mnáról vagyon a szó; mert az ezüst kereskedésre tsekélység let vólna.

20: A napkeletiek a keszkenőt, vagy is törülközö kendőt mindég övökre tekerve magokkal hordják az izzadásnak, a nagy hőségnek miatta, letörülgetésére.

27: Ezen igékből hallgatóira bizá Jézus a könnyen folyó e következtetést: Annyival keményebben fognak büntettetni azok, kik engem Istentől igért Üdvözitőnek el nem fogadának, és tanitásomat megveték.

38: Áldott, és ügyekezeteiben szerentsés légyen Istennek ezen jeles küldöttje, minden jók békeség tisztelet ditsőség szálljon alá mennyből a magasságból rája.

40: Szükséges és Istennek akaratja, hogy némellyek engem már most a Messiásnak a régen igért és várt Üdvözitőnek lenni valljanak; azért ezt meg nem tilthatom.

41: Hogy ne erősittessék a sokaság abban a vélekedésben; mintha most Jézus Jerusalemben fényes uralkodását akarná elkezdeni: az örömkiáltásoknak közepette sirásra fakada, és Jerusalemnek borzasztó már meghatározott, és nem sok üdő múlva következő elpusztúlását világos szavakkal megjövendölé.

42: Melly szerentsések lehetnétek ti Jerusalemnek lakósi: ha a még hátra lévő meghatározott kevés szabad üdőt megtéréstekre használnátok; de ezen változáshoz már nem lehet reménység, mert megáltalkodtatok, és azért az isteni kegyelem eltávozék tőletek.

44: Itt legértelmesebben Jerusalem' városának 40 esztendő múlva valóságosan megtörténtt tökéletes elpusztúlása annak tulajdonittatik: mivel népe Jézust Üdvözitőnek vallani, és tanitását befogadni nem akará.

47: Ezen naptól fogva megfogattatásáig naponként a jerusalemi templomban megjelenék Jézus a népnek tanitására: hogy tudnillik igy annál kevesebb mentséget érdemelhessen azon dühösségök, mellyel egygynéhány napok múlva a legtsúfosabb halálra ítélék.

Világositó Hivatkozások.

1: Mát. XX. 29. — — 2: Mát. V. 46. — — 7: Mát. IX. 10. — — 8: Lúk. XVI. 1,-13. 19,-31. — — 9: Mát. I. 21. — AT. IV. 12. — Róm. IX. 7,-9. XI. 11. 26. 27. — — 10: Mát. VII. 20. XV. 24. XVIII. 11. — Márk. XVI. 19. — — 11: Mát. XX. 19. 20. XXI. 9. — Márk. XI. 10. — — 12: Mát. XXV. 11. — — 21: Mát. XXV. 24,-27. — — 26: Mát. XIII. 12. XXV. 29. — Márk. IV. 25. — Lúk. VIII. 18. — — 29: Mát. XXI. 1. 8. — Márk. XI. 1,-5. — — 35: Ján. XII. 14. — — 37: Mát. XXI. 8,-11. — — 40: Mát. III. 9. — — 41: Ján. XI. 35. — — 42: Mát. XXIII. 37. — — 44: Mát. XXIV. 2. — Márk. XIII. 2. — Lúk. XXI. 6. — — 45: Mát. XXI. 12. 13.

— Márk. XI. 15. — — 46: Iz. LVI. 7. — Jer. VII. 11. — — 47: Mát. XXI. 15. 45. XXVI. 3.

XX. RÉSZ.

Jézus kérdi a zsidókat Jánosnak keresztsége felől; a hálaadatlan szőlőművesekről hasonlatosságot mond; felel az adópénzről, és a halttak' feltámadásáról elejébe terjesztett kérdésekre; kérdi a zsidókat: hogyan lehessen a Krisztus Dávidnak Fia, s Ura egygyszersmind? inti tanitványait a néppek hallottára, hogy ójják magokat az irástudóktól.

1. Azon napoknak egygyikén, midőn ő a templomban a népet tanitaná az evangéliomot hirdetvén nékik, meglepék őtet a papifejedelmek, és irástudók a vénekkel egygyütt, és imigyen szólának néki: 2. Mond meg nékünk, mitsoda hatalommal tselekszed te ezeket? avagy kitsoda az, a ki néked e hatalmat adá? 3. Felelvén pedig Jézus monda nékik: Én is kérdezlek titeket egygy tárgy felől; feleljetek nékem. 4. János' keresztsége mennyből vala-e, avagy emberektől? 5. Azok pedig okoskodnak vala magokban mondván: ha azt mondandjuk, hogy mennyből; majd kérdi: miért nem hittetek tehát néki? 6. Ha pedig azt mondandjuk, hogy az emberektől; az egész nép megkövez minket: mert megvagyon győződve a felől, hogy próféta légyen János. 7. Azért azt felelék: hogy nem tudnák, honnét eredet légyen. 8. Erre Jézus is azt válaszolá nékik; Tehát én sem mondom még néktek: mitsoda hatalommal tselekszem ezeket? 9. Azután kezdé a néphez ezen hasonlatosságot mondani: Egygy ember szőlőt ültete, és bérbe adá azt a műveseknek, és meszsze oda múlata sokáig. 10. Annak üdejében pedig elkülde a művesekhez egygy szolgát: hogy a szőlőnek

terméséből adnának néki; de a művesek azt megvervén üresen elbotsáták. 11. Ismét tehát más szolgát külde; azok pedig ezt is megvervén, és gyalázattal illetvén üresen botsáták viszsza. 12. Még harmadikat is külde; de ezt is megsebesitvén kiveték. 13. Monda pedig a szőlőnek ura: mit tselekedjem, az én szerelmes fiamat küldöm el; talán őtet meglátván azt tsak megbetsülik. 14. Azonban a művesek meglátván őtet okoskodának egygymás között mondván: Ez az örökös, jertek, öljük meg őtet, hogy a miénk legyen az örökség. 15. És kivetvén őtet a szőlőből megölék. Mit tselekszik azért a szőlőnek ura azokkal? 16. Elmégyen, és elveszti-e azokat a műveseket, és a szőlőt másoknak fogja-e által adni? Mellyet hallván mondának: Távol légyen az. 17. Ő pedig rájok tekintvén monda: Mitsoda tehát az, ami irva vagyon: ama kő, mellyet megvetettenek az épitők, a let a szegletnek fejévé; 18. Valaki arra a kőre esik, öszvetöri magát; a kire pedig azon kő esik, azt öszverontja. 19. Ekkor már szándékoznak vala a papi fejedelmek és irástudók kezeiket rávetni; de félének a néptől. Tudniillik; megérték: hogy rólok mondotta légyen ezen hasonlatosságot. 20. Annakokáért szemmel tartván őtet küldének leselkedőket, kiknek kell vala magokat ártatlanoknak tettetni; hogy megfognák őtet beszédjében, és igy általadatathassék a főtisztnek felsősége, és hatalma alá. 21. És kérdék őtet mondván: Tanitó tudjuk, hogy igazán szólasz, és tanitasz; és személyválogatás nélkül igasságban tanitod az Istennek útját. 22. Szabad-e adót fizetnünk a tsászárnak, vagy nem? 23. Figyelmezvén pedig ravaszságjokra monda nékik: Mit kisértetek engem? 24. Mutassatok egygy adótizest. Kinek képe és körirása vagyon rajta? felelvén pedig mondának: a tsászáré. 25. Erre monda nékik: Adjátok meg tehát a tsászárnak azt, ami a tsászáré, s az Istennek azt, ami az Istené. 26. És meg nem

fedheték szavait a nép előtt; azért tsodálkozván feleletén elhallgatának. 27. Hozzájárúlván pedig némellyek a szadutzeusok közzűl, kik tagadják a feltámadást, kérdék őtet mondván: 28. Tanitó, Móses azt hagyá irásban nékünk: ha valakinek attyafia, kinek felesége vala, gyermekek nélkűl haland meg, vegye el annak feleségét házastársúl attyafia, és támaszszon magzatot attyafiának. 29. Imé hét atyafiak valának, és az első feleséget vévén, gyermekek nélkűl meghala. 30. És elvévé feleségét a második; de az is gyermektelen meghala. 31. A harmadik is elvévé azt házastársúl, hasonlóképen pedig mind a heten; és meghalának a nélkűl, hogy gyermekeket hagytanak vólna hátra. 32. Végre mindnyájok után az aszszony is meghala. 33. A feltámadásnak napján azért kinek közzűlök lészen felesége? mivelhogy mind a hétnek házastársa vala. 34. És felelvén Jézus monda nékik: E világnak fiai házasodnak, és férjhez adatnak; 35. A kik pedig méltóknak itéltetnek: hogy ama világot, és a halálból való feltámadást elnyerjék; sem férjhez nem mennek, sem feleségeket nem vesznek. 36. Mert többé meg nem halhatnak; hanem az angyalokhoz egyenlők, Istennek fiai, mivel a feltámadásnak fiai. 37. Hogy pedig a halttak feltámadnak Móses is megjelentette a tsipkebokornál: midőn az Urat Ábrahám' Istenének, és Isák' Istenének, és Jákob' Istenének mondja. 38. Már pedig az Isten nem a meghalttaknak, hanem az élőknek Istene; azért mind ezek néki élnek. 39. Felelvén pedig némellyek az irástudók közzűl mondának: Tanitó helyesen szólál. 40. De többé nem is merészlék őtet válamiről kérdezni. 41. Azonban ő szólitá őket: Miképen mondják a Krisztust Dávid' fiának lenni? 42. Holott maga Dávid igy fejezi ki magát a zsoltárok' könyvében: mondá az Úr az én Uramnak, ülj az én jobbom felől; 43. Miglen ellenségeidet lábaidnak léptsőjévé tészem. 44. Dávid tehát őtet Urá-

nak nevezi; miképen tehát az ő fia? 45. Az egész népnek hallottára pedig monda tanitványainak: 46. Óvjátok magatokat az irástudóktól; kik hoszszú köntösökben szoktanak járni, és szeretik a köszöntéseket a közhelyeken, az első székeket a sinagógákban, és az első helyeket a vendégségekben. 47. A kik megemésztik az özvegyek' házait, midőn szemre hoszszú imádságokat mondanak. Ezekre súlyósabb kárhozat fog szállani.

Jegyzetek.

1: Jézus az evangéliomot vagy is az igértt Üdvözitőnek megjelenését bizonyitó okokat terjeszté elő.

16: Ezen verssel Mát. XXI. 41. és Márk. XII. 9. öszveegygyeztetvén következik; hogy előbb Jézus kérdésképen mondá: Elveszti-e azon műveseket, és a szőlőt másoknak fogja-e általadni? erre pedig a nép ugyan igennel felele, — de a farizeusok, kik észrevevék, hogy rólok szól, azt válaszolák: távol légyen!

17: Hogy Jézusnak hallgatói az elmondott hasonlatosságot jobban megértenék, világositásúl újra kérdé őket: valljon mitsoda értelmet tulajdonitanak a CXVII. Zsoltár' 22. versének?

20: Jézus' megfogattatásakor már Zsidóországnak kormánya kivétetett vala a zsidó nemzet' kezeiből; mivel vérhatalommal nem birt, melly a római főtiszt által gyakoroltaték. Azért a tartományi főtisztnek hatalma alá valakit általadni annyit tet: mint a bűnösnek halálra itéltetését a római főtiszttől kérni.

34,-36: Mig az emberek e világon élnek, addig házasodnak, és férjhez mennek; de azok, a kik a jövendő világnak életnek boldogságát elnyerik, (mert egyebekről, kik elkárhoznak, és inkább szűnetlen haldoklani, mint élni fognak, nem szándékom szólani) a ditsőséges feltámadás által Istennek mindenhatóságából új testet vévén új emberekké fognak születni; mint az angyalok már nem más szüléknek hanem egyedűl Isten' fiai lésznek; halhatatlan és azért a szaporodást mint szükségtelen feleslegest kirekesztő és sok-

kal nemesebb természetű testtel fognak megajándékoztatni; következőképen a feltámadás után az emberek se férjhez menni, se feleséget venni többé nem fognak.

38: Ámbár ama régi atyák az e világon élő emberekre nézve olly állapotban vagynak, mintha már nem élnének; de Istenre nézve, ki őket látja, élnek, és mivel az ember lélekből és testből áll, az ők mindég élő lelkeknek ismét a most földben nyugvó testjökkel egygybeköttetnie kelletik, hogy azután egygyütt örökké éljenek.

Világositó Hivatkozások.

1: Mát. XXI. 23,-26. — Márk. XI. 27. — — 9: Iz. V. 1. — Jer. II. 24. — Mát. XXI. 33,-41. — Márk. XII. 1,-9. — — 17: Zsol. CXVII. 22. — Iz. XXVIII. 16. — Mát. XXI. 42. — AT. IV. 11. — Róm. IX. 33. — Pét. 1. II. 7. — — 20: Mát. XXII. 15. XXVII. 2. — Márk. XII. 13. — — 21: Mát. XXII. 10,-21. — — 25: Róm. XIII. 7. — — 27: Mát. XXII. 23,-27. — Márk. XII. 18. — — 28: Mós. 5. XXV. 2. — — 35: Márk. XVI. 16. — Kor. 1. XV. 12. 13. — TJ. XXI. 4. — — 37: Mós. 2. III. 6. — Mát. XXII. 31. 32. — — 42: Zsol. CIX. 1. — Mát. XXII. 44. — Márk. XII. 36. — — 46: Mát. XXIII. 6. 7. 14. — Márk. XII. 38. — Lúk. XI. 43.

XXI. RÉSZ.

Jézus ditséri egygy szegény özvegynek adományát; szól Jerusalemnek elpusztúlásáról, és a világnak végéről; ajánlja azon emlitett üdőben különösen a gondolatlanságnak távoztatását, és az imádságot.

1. Felemelvén szemeit látá azokat a gazdagokat, kik ajándékaikat a pénztartó ládába hányák vala. 2. Láta pe-

dig egygy szegény özvegy aszszonyt is, ki két kiss fillért vete belé. 3. És monda: Igasságot szólok; ez a szegény özvegy többet adot mind amazoknál. 4. Mert mind azok abból, amivel bővelkednek, vetettek az Isten' ajándékainak ládájába; ez pedig szegénységéből egész élelmét, valamie vala, beléveté. 5. Ezen alkalmatossággal némellyek a templomról azt emlitvén, melly válogatott kövekkel és ajándékokkal ékeskednék; monda Jézus: 6. Elkövetkeznek a napok, mellyekben mind ezekből, amiket láttok, kő a kövön nem fog hagyatni, hogy le ne ronttassék. 7. Kérdék pedig őtet mondván: Tanitó, mikor lésznek ezek, és mi jele ezen történetek' elközelgetésének? 8. Ki felele: Vigyázzatok, hogy meg ne tsalatassatok; mert sokan előállanak az én nevemben mondván: én vagyok amaz, és azon üdő immár elközelitet. De ne menjetek utánnok. 9. Midőn pedig hallandotok hadakat, és lázzadásokat, ne rettegjetek, mert szükség ugyan ezeknek előbb történniek, de azért nem mindjárt következik a végzet. 10. Akkor, folytatá, nemzet nemzet ellen, és ország ország ellen feltámad. 11. Helyenként nagy földindúlások lésznek, éhség, és dögleletes nyavalyák fognak tapasztaltatni; de az égen is rettegtető tűnemények, és rendkivűli jelek fognak feltetszeni. 12. Mind ezeknek előtte pedig rátok vetik kezeiket, és üldöznek benneteket, a gyülekezeteknek és őrizetek alá általadván, a fejedelmeknek és főtiszteknek elejökbe vonván titeket az én nevemnek okáért. 13. Történik pedig ez rajtatok, hogy bizonyságúl szolgáljon. 14. Azért jól jegyezzétek meg ezt magatoknak: hogy védelmezéstek felől előre nem kell gondolkodnotok. 15. Mert én olly ékesszólást és böltseséget adok néktek, mellyet meg nem tzáfolhatnak, és meg nem akadályoztathatnak minden ti ellenkezőitek. 16. Elárrultattok pedig szüléitektől, atyátokfiaitól, rokonaitoktól, barátjaitoktól, sőt némellyeket közzületek halállal is illetnek. 17.

És gyűlöletesek lesztek mindenek előtt az én nevemért. 18. Mindazonáltal egygy hajszál sem vesz el fejetekről. 19. A ti békeséges tűréstek által fogtok lelketeknek megnyugtatást szerezni. 20. Mikor pedig látandjátok Jerusalemet hadi seregektől környűlvétetni, akkoron tudjátok meg, hogy elközelitet annak elpusztúlása. 21. Akkor, a kik Judeában tartózkodnak, fussanak a hegyekre; és a kik a városnak kebelében lésznek, menjenek ki abból; és a kik a környékben, bé ne menjenek abba. 22. Mert a boszszúállásnak napjai ezek, hogy bételjesedjenek mindenek, mellyek megiratattak. 23. Jaj pedig a nehézkeseknek és szoptatóknak azokban a napokban! Mert nagy szorongatás lészen a tartományban, és nagy büntetés fog szállni e népre. 24. S elhullanak a kardnak éle által, és fogva vitetnek minden pogány népekhez, és Jerusalem tapodtatik a pogányoktól; miglen a pogányoknak határozott üdő is el nem telik. 25. És jelek lésznek a napban, holdban és tsillagokban, és a földön a népeknek kétségben esésig való szorongatásjok. A tenger zúgni, s annak habjai felháborodni fognak. 26. Az emberek ellelketlenednek az azokra való borzasztó várakozásnak miatta, mellyek a földet ellepni fogják. Mert az egek' sarkai megindúlnak. 27. Akkor meglátják az Ember' Fiát jönni a felhőben nagy hatalommal és ditsőséggel. 28. Ezek pedig teljesedésbe menni kezdvén tekintsetek környűl, és emeljétek fel fejeteket; mivelhogy elközelget a ti váltságtok. 29. És monda nékik hasonlatosságot: Nézzétek a figefát és mind a többi fákat. 30. Midőn immár azokat bimbózni látjátok, önnön magatoktól tudjátok, hogy közelit a nyár. 31. Úgy ti is, midőn ezeket történni szemlélitek, tudjátok meg: hogy közel légyen az Isten' országa. 32. Bizony mondom néktek: el nem múlik e nemzetség, miglen mind ezek bé nem teljesednek. 33. Ég és föld elmúlnak; de az én beszédjeim teljesedés nélkűl nem maradnak. 34. Vi-

gyázzatok tehát magatokra: hogy el ne nehezedjék szivetek a mértékletlenségnek, és részegségnek, és az élelem felől való gondoknak miatta; és véletlenül meg ne lepjen benneteket ama nap. 35. Mert tőr gyanánt körűlkeriti mind azokat, kik a föld' szinén laknak. 36. Annakokáért vigyázzatok minden üdőben imádkozván: hogy méltóknak találtassatok mind ezekből, mellyek elkövetkezendők, kimenttetni, s az Ember' Fiával állandóan lenni. 37. Tanit vala pedig nappal ugyan a templomban; de éjjel kimenvén múlat vala a hegyen, melly olajfák' hegyének hivatik. 38. És az egész nép reggelenként hozzá gyülekezék a templomba, hogy hallgathassa őtet.

Jegyzetek.

1: Midőn Jézus különösen' figyelmezne arra, amit a zsidók ő körűle a templomban tselekedének; látá, mint veték bé a gazdagok ajándékjokat azon pénztárba, mellyből az Istennek bémutatni szokott áldozatokra s a szentegygyház' szükségére megkivántt költségek fizettettek.

11: Flavius Jósef a zsidó háborúról VII. 12. mint akkori szemes tanú bizonyitja: hogy több félelmes égi jelek előzték Jerusalemnek elpusztúlását; úgymint: — hogy a város felett a levegőben kard tsűngni láttatott, — máskor szekerek és fegyveres seregek szemléltettek, — a templomban pedig ezen szózat hallaték: Menjünk el innen.

18: Közmondás, melly azt jelenti: hogy az apostoloknak, akarmint üldöztessenek is, ellenségeik nem árthatnak; mert sem előmenetelöket nem fogják gátolhatni, sem a nékik rendeltt jövendő bóldogságtól őket nem fogják megfoszthatni.

22: Mert ez azon büntetésnek üdeje, mellyet a zsidó nemzetre az Isten igassága szerént meghatározot; a mellyben az is, amit Dániel ezen veszedelem felől megjövendölt, teljesedésbe mégyen.

24: Flavius Jósef zsidó írónak előadása szerént Zs. II. VII. tizenegygy száz ezerre ment azon zsidóknak számjok, kik Jerusalemnek a római hadiseregtől végbevitt vivása ostroma elpusztitása által életjöket vesztették, és kilentzvenhét ezeren adatattak el rabszolgáknak. Jerusalemet pogányok tapodták és lakták kevély és felfuvalkodott megvetéssel; mig a negyedik keresztény századnak elein a római meszsze kiterjedett birodalomban a nemzeteknek nagyobb része a keresztény hitre tért.

25,-27: Mivel földnek gyakorta a szent irásokban tsak a zsidók' földje, Palesztina, Zsidóország neveztetik; — mivel a 9. verstől fogva a 24-kig mindég tsak Jerusalemnek elpusztúlásáról foly a jövendölés; — mivel a 28-dik verstől kezdve a 36-kig valami mondatik, azt Jerusalemnek veszedelmére s az azt előző üdőnek környűlállásaira könnyen lehet alkalmaztatni; — mivel végre a zsidó nemzetnek meghóditása, és Jerusalemnek eltörültetése Jézus' feltámadása után mintegy 42 esztendő múlva történt, és igy a 32. versnek szoros értelme szerént még az Úr Jézus' üdejében éltt nemzetség addig egészen ki nem halt: — — a 25,-27. verseket is, ámbár különös kifejezéseket foglalnak magokban, a zsidó nemzetnek, és Jerusalemnek iszonyatos veszedelméről, és az Úr Jézus Krisztus által isteni hatalmának bizonyitására a megáltalkodott zsidó nemzetre botsátott rendkivűli büntetésről, melly — az égnek, földnek, tengernek megzavarodásához hasonló vala, — lehet érteni annyival inkább: mivel a régi próféták Izaiás, Ezekiel, Joel, hasonló kifejezésekkel éltenek.

Azonban; mivel a jövendölésekben az egygymástól meszsze elválasztott történetek is egygybeköttethetnek, hogy a közelebbi történetnek bételjesitése által a távolabbinak is valóságos elkövetkezése minden kételkedésen kivűl helyheztettessek: hasonlóképen, mivel az egész természetet, világot, emberi nemzetet illető kifejezések teljes értelemben tsak az utólsó itéletre alkalmaztathatnak; ezen három verset, és a következőket a 36. versig az utólsó itéletnek üdejére, — mellynek súlyai és viszontagságai ámbár fő mértékben és az egész emberi nemzetre való kiterjedésben egygyezni fognak Jerusalemnek veszedelmével, — helyesen lehet magyarázni azon jegyzetek szerént, mellyekkel feljebb Mát. XXIV. világositttaték.

28: Mihelyest az előszámitott borzasztó környülállások kezdődnek, örüljenek az igaz keresztény hivek; mert a zsidóknak üldözéseiktől megmenekedésök már közelit; — vagy: mert megváltásjoknak bóldog hasznait legteljesebb mértékben nem sokára fogják elnyerni, s azután öröké birni.

36: Az Istentől nyertt kegyelemmel munkálkodván állhatatosok legyetek a tőlem kijelentett tanitásnak vallásában, hirdetésében, követésében, teljesitésében; de új segitő kegyelmekért is gyakorta imádkozzatok: hogy igy a hitetlenségben megáltalkodott zsidóknak, és egyéb az isteni kijelentést megvető, parantsolatokat tapodó embereknek büntetésöktől, kárhoztatásjoktól megmenekedvén a tökéletes bóldogságban, melly az Ember' Fia' az Üdvözitő által a jóban állhatatosoknak mennyben rendeltetett, részesüljetek, azt mindég az ő társaságában birhassátok.

Világositó Hivatkozások.

1: Márk. XII. 41. 44. — — 6: Mát. XXIV. 1,-6. — Márk. XIII. 2. — Lúk. XIX. 44. — — 12: Mát. X. 17. 18. — — 13: Márk. XIII. 9. — — 14: Mát. X. 19. 21. 22. — — 18: Kir. 1. XIV. 45. — 2. XIV. 11. — AT. XXVII. 34. — — 19: Mát. X. 39. — — 20: Dán IX. 27. — Mát. XXIV. 15. 16. — Márk. XIII. 14. — — 22: Mát. III. 7. — — 24: Róm. XI. 25. — TJ. XXI. 2. — — 25: Iz. V. 30. VIII. 7. 8. XVIII. 10. — Ezek. XXXII. 7. — Joel. III 15. — Mát. XXIV. 3. 29. — Márk. XIII. 24. — Kor. 2. II. 4. — Filip. I. 23. — TJ. XVII. 15. — — — 28: Róm. VIII. 23. — — 30: Mát. XXIV. 32,-35. — — 34: Mát. XXIV. 42. — — 35: Mós. 1. VI. 7. — Kir. 1. XIV. 25. — — 36: Kir. 1. XVI. 22. — 3. X. 8. — Tób. XII. 15. — Dán. I. 4. 5. — Mát. V. 12. XXIV. 42. — Ján. XII. 26. — — 38: Mát. XXIII. 37.

XXII. RÉSZ.

Jézus Júdástól elárrúltatik; eszi a húsvéti bárányt apostolaival; szerzi az új szövetségi szent vendégséget; az elsőségről apostolai között támadott versengést megszünteti; Péternek jövendöli: hogy háromszor fog tőle megtagadtatni; imádkozik az olajfák' hegyén; megfogattatik, a főpaphoz, és azután a főtanáts' elejébe vitetik; Pétertől megtagadtatik.

1. Elközelget vala pedig a kovásztalanok' ünnepe, melly húsvétnek mondatik. 2. És a papi fejedelmek az irástudókkal egygyütt keresnek vala alkalmatosságot Jézusnak megöletésére; mert félnek vala a néptől. 3. Béméne pedig a sátán Júdásba, ki Iskariotesnek nevezteték, ki egygy vala a tizenkettő közzül. 4. Ez elmenvén szóla a papifejedelmekkel és tisztviselőkkel a felől: hogyan akarná őtet nékik kezökbe adni. 5. Kik megörülének, és egygyezésre lépének vele, hogy pénzt fognának néki adni. 6. És lekötelezé magát, és kerese alkalmatosságot a népnek egygybefutása nélkül való kézbeadására. 7. Felvirradván pedig a kovásztalanok' napja, mellyen kell vala megöletni a húsvéti báránynak; 8. Elküldé Pétert és Jánost mondván: Elmenvén készitsétek el nékünk a húsvétet, hogy azt megegyük. 9. Kik kérdék tőle: Hol akarod, hogy készitsük? 10. Ő pedig felele nékik: Imé mihelyest béérkeztek a városba, előtökbe jön egygy ember egygy korsóvizet vivén; menjetek utánna azon házba, a mellybe ő bétérend. 11. És igy szóljatok a házigazdának: a Tanitó tudakoztatja tőled, hol a szállás, ahol a húsvéti bárányt tanitványaimmal megehessem? 12. Az mindjárt egygy tágas tsinosan megteritett vatsoráló helyet fog néktek megnyitni; ott tegyetek készüle-

tet. 13. Kik elmenvén mindent úgy találának, amint megmondaték nékik, és elkésziték a húsvétet. 14. Elkövetkezvén az üdő letelepedék, és a tizenkét apostolok vele egygyütt letelepedének. 15. És monda nékik: Kivánva kivántam e húsvétet megenni veletek, minekelőtte szenvedjek. 16. Mert mondom néktek: hogy többé nem eszem ebből, miglen bé nem teljesedik az Isten' országában. 17. És vévén a pohárt és hálákat adván monda: Vegyétek ezt, és oszszátok el ti magatok között. 18. Mert mondom néktek: hogy nem iszom a szőlő' terméséből, miglen az Isten' országa el nem jövend. 19. És vévén a kenyeret hálákat ada, megszegé, és nékik nyújtá mondván: Ez az én testem, melly érettetek adatik; ezt tselekedjétek az én emlékezetemre. 20. Hasonlóképen vévé a pohárt is, minekutánna vatsorált vólna, mondván: Ez a pohár az új szövetség az én véremben, melly érettetek kiontatik. 21. Mindazonáltal imé az engem elárrúlónak keze velem vagyon egygy asztalnál. 22. És az Embernek Fia ugyan a szerént, amint elvégeztetett, elmégyen; mindazonáltal jaj annak az embernek, a ki által elárrúltatik! 23. És ők kezdék tudakozgatni egygymás között: valljon kitsoda lenne közzűlök, a ki azt fogná tselekedni? 24. Lőn pedig közöttök versengés is a felől: mellyik láttatnék közzűlök nagyobbnak lenni. 25. Érre igy szóla hozzájok: A pogány nemzeteken az ők királlyaik uralkodnak, és azok, kik hatalmat gyakorolnak rajtok, jóltévőknek hivatatnak. 26. De ti nem úgy: hanem, a ki legnagyobb közöttetek, ollyan légyen, mintha legkissebb vólna; s a ki elöljáró, ollyan légyen, mint a szolga. 27. Mert valljon mellyik nagyobb, az-e a ki letelepedik, avagy a ki szolgál? nemde a ki letelepedik? én pedig ti közöttetek ollyan vagyok, mint a ki szolgál. 28. Azonban mivel ti megmaradtatok velem kísérteteimben; 29. Azért én is elrendelem néktek az ország-

got, amint nékem azt elrendelé az én Atyám. 30. Hogy egyetek és igyatok asztalomnál országomban, és üljetek fejedelmi székeken itélvén Izraelnek tizenkét nemzetségét. 31. Monda tovább az Úr: Simon Simon imé a sátán kikivánt titeket, hogy megrostálna titeket mint a búzát. 32. Én pedig könyörögtem éretted, hogy el ne fogyjon a te hited; és te minekutánna megtérendesz, erősitsd meg atyádfiait. 33. Ki monda néki: Uram! kész vagyok veled a tömlötzbe is, a halálra is menni. 34. Ő pedig felele: Mondom néked Péter, minekelőtte ma a kakas szóljon, háromszor tagadod el, hogy ismérsz engem. 35. Ismét monda nékik: Mikor kiküldöttelek titeket erszény nélkül, és általvető nélkül, és sarú nélkül, vólt-e valami fogyatkozástok? 36. Azok pedig felelének: nem vólt semmi. De most, folytatá szavait hozzájok, a kinek erszénnye vagyon, vigye el magával, hasonlóképen az általvetőt is; a kinek pedig nintsen, adja el köntösét, és vegyen kardot. 37. Mert mondom néktek; hogy még azon irásnak is szükség bételjesednie én bennem: És a gonosztévők közzé számláltatott. Mert azoknak, mellyek felőlem megiratattak, végök vagyon. 38. Azok pedig mondának: Uram ihon itt két kard. Ő pedig felele nékik: Elég. 39. És kiindúlván szokása szerént az olajfák' hegyére mégyen vala; és tanitványai követék ötet. 40. Elérkezvén a helyre monda nékik: Imádkozzatok, hogy kisértetbe ne essetek. 41. És ő eltávozván tőlök mintegy kőhagyitásnyira, és térdjére esvén imádkozik vala mondván: 42. Atyám, ha akarod, vedd el e pohárt én tőlem; mindazonáltal nem az én akaratom, hanem a tied légyen. 43. Megjelenék pedig néki egygy angyal mennyből bátoritván ötet. És a halállal tusakodván hoszszabban imádkozik vala. 44. És lőn az ő veritéke, mint a földre lefolyó vérnek tseppjei. 45. És felkelvén az imádkozástól jöve tanitványaihoz; kiket aluva találá a szomorúságnak miatta. 46. És szólitá

őket: Mit alusztok? keljetek fel és imádkozzatok, hogy kisértetbe ne essetek. 47. Mig ő ezeket mondja vala; imé a sereg, és az, a ki Júdásnak nevezteték, egygy a tizénkettő közzűl, előttök mégyen vala, és közelgete Jézushoz, hogy őtet megtsókolná. 48. Kinek monda Jézus: Júdás, tsókkal árrúlod-e el az Ember' Fiát? 49. Látván pedig azok, kik ő körűle valának, mi fogna következni; kérdék őtet: Uram, vágjunk-e közéjök karddal? 50. És egygyik közzűlök hozzá tsapot a papi fejedelemnek szolgájához, és elvágá annak jobb fülét. 51. Felelvén pedig Jézus monda: Hagyjatok nékik békét; elég eddig. És illetvén annak fülét, meggyógyitá azt. 52. Monda pedig Jézus a hozzá kijött papifejedelmeknek, templom' gondviselőinek és véneknek: Mint egygy gonosztévő ellen jöttetek ki kardokkal és dorongokkal. 53. Naponként közöttetek valék a templomban, és nem nyújtottátok ki kezeiteket ellenem; de ez a ti üdőtök, mellyben a setétség' fejedelmének hatalma vagyon rajtam. 54. Megfogván pedig őtet elvezeték, és bévivék a főpapnak házába; de Péter távol követi vala. 55. Azonban Péter is azok közé béüle, kik a pitvarnak közepén tüzet gerjesztének, és azt környűlülék. 56. Kit meglátván egygy szolgáló lyánzó a tűznél ülni, és figyelmetesebben rátekintvén monda: Ez is ő vele vala. 57. De Péter megtagadá őtet mondván: Aszszony nem ismérem őtet. 58. Kevés üdő vártatva más látván őtet monda: Te is azok közzűl vagy. Felele Péter: Ember, nem vagyok. 59. De alig múlék el egygy óra, ismét egygy valaki bizonyitja vala mondván: Valójában ez is avval vala, mivelhogy galileából való ő is. 60. Péter pedig monda: Ember, nem értem, mit mondasz. És mig ezeket mondaná, tüstént szóla a kakas. 61. És megfordúlván az Úr Péterre tekinte; és megemlékezék Péter az Úrnak igéjéről, mellyel megjövendölé néki: minekelőtte a kakas szóljon, háromszor tagadsz meg engem. 62.

És kimenvén Péter keservesen sira. 63. A férjfiak pedig, kik Jézust tartják vala, tsúfolják vala vervén őtet. 64. És befedezvén ortzáját azt verik vala — kérdezvén őtet: találd ki, kitsoda ütöt meg téged. 65. És sok egyebeket káromkodván mondanak vala ellene. 66. És hogy megvirrada, egygybesereglének a népnek vénei, a papifejedelmek, és irástudók, és bévezeték őtet gyülekezetjökbe, s igy szóliták őtet: Ha te vagy a Krisztus, mond meg nékünk. 67. Ő pedig felele nékik: Ha mondandom néktek, nem fogjátok hinni. 68. Ha pedig kérdendelek benneteket, nem feleltek meg nékem, sem el nem botsátotok. 69. Ezen üdőnek utánna pedig fog az Ember' Fia az isteni hatalomnak jobbja felől ülni. 70. Erre kérdék mindnyájan: Tehát te Isten' Fia vagy? ő pedig felelé nékik: Jól mondjátok, hogy én a vagyok. 71. Azok pedig mondának: Mi szükségünk vagyon még ellene bizonyságra? önnön magunk hallottuk azt saját szájából.

Jegyzetek.

2: Eszesen akarák szándékjokat végrehajtani; mivel attól tartának: hogy ne talán, a húsvéti ünnepekre Jerusalembe gyülekező nép között idegenek, kik Jézust tisztelék, lévén, lázzadás történjék.

3: A minden gonosz feltételeknek és tselekedeteknek szerzőjök a sátán arra az álnokságra birá Iskariotes Júdást: hogy Jézust elárrúlná.

4: Júdás közlé szándékát a papi előljárókkal, kik minden osztályban elsők valának és igazgatói hivatalt viselének.

14: A nap lealkonyodván Móses' törvénye szerént letelepedék Jézus tanitványaival a húsvéti báránynak vendégségéhez.

16: Mivel az Úr Jézus többször a zsidó húsvéti bárányt tanitványaival nem ette; ezen igéknek értelmök: Bizonyosokká tészlek

benneteket; hogy többé ezen ó szövetségi vendégséget nem fogom tartani, mert már békövetkezet az üdő, mellyben tökéletesen kell bételjesednie az új szövetségben, anyaszentegygyházamban, ezen Isten' országában annak, amit a húsvéti bárány jelent. A zsidók a húsvéti bárányt esztendőnként megölék, és kovásztalan kenyérrel megevék annak emlékezetére: hogy, midőn Egiptomban az oda való népnek minden első szülött gyermekei egygy éjjel különös isteni tsapás által megöletettek, az Izrael' népe a leöltt báránynak vérével béhintvén ajtainak küszöbeit egészen mentt maradot, — és ezen történet után mindjárt az Izrael' népe Egiptomból szabadon elbotsáttatott, hogy a néki igértt kánaán' földjének birtokába bévezéreltessék. Azonban ez tsak képe ábrázolása vala annak, ami az új szövetségben az Isten' báránya az isteni Üdvözitő által viteték végbe. Tudniillik; az isteni s emberi természettel biró Úr Jézus Krisztus testére nézve megöletetvén, vérének ontásával tökéletesen helyrepótolá az isteni Szentségnek és Felségnek az emberi vétek által történtt megvetését, és a bűnös emberi nemzetért teljes elégtételt szolgáltatván, azt a véteknek, örök kárhozatnak, ördögnek rabságából kiszabaditotta úgy: hogy valakik nékie hisznek és engedelmeskednek az új szövetségi Isten' országában e földön, mind azok — vig vendégséghez hasonló — állandó bóldogságot, minden földi kintset felyűlhaladó örökséget fognak nyerni mennyben.

17. 18: Ezen kifejezések, és tselekedet is még az ó szövetségi húsvéti báránynak vatsorájához tartoznak: mert a zsidóknál szokás vala ezen vatsorának alkalmatosságával bort is körűljártatni, és Jézus többé zsidó húsvéti ünnepet e földön nem töltöt; mert Szent Lúkás ezt világosan bizonyitja az új szövetségi pohárról igy irván: hasonlóképen vevé a pohárt is minekutánna vatsorált vólna, vagy is minekutánna az ó szövetségi húsvéti vatsorát már egészen elvégezte vólna. — Szent Máté és Márk ugyan később emlitik ez igéket; de ők a két szertartást egygybekötve adják elő, holott Szent Lúkás azokat szorgalmatosan elkülönözé.

19: Jézusnak szavai minden erőltetés nélkűl ezen értelmet foglalják magokban: Ez, amit kezemben tartok, és néktek nyújtok, már most testem, és pedig az én testem, és pedig azon testem, melly érettetek, az emberi nemzetért, áldozatúl az isteni Igasságnak bémutattatik. Ezen szertartást rendelem következő kin-

szenvedésemnek és halálomnak állandó emlékezetére; de ugyan azért néktek és már személyetekben következőiteknek is hatalmat adok és parantsolom: hogy ezt ne tsak mondjátok, ne tsak magatok egyétek, hanem e szerént a kenyeret kezeitekbe vegyétek, a mennyei Atyának hálákat adjatok, a kenyérre igéimet kimondjátok, azután testemben, melly egygyszersmind áldozat is, hiveimet részesitsétek, — és igy valóságosan, teljesen ezt tselekedjétek az én emlékezetemre.

20: Hogy e pohárban is bor volt, világosan következik a 17. és 18. versből; mindazonáltal, hogy valaki ezt az előbbi pohárhoz hasonlónak ne vélje, figyelmezteti olvasóit Szent Lúkás arra: hogy ez az ó szövetségi vatsorához már nem tartozik, mivel Jézus ezen pohárról azt bizonyitá: Ezen pohárban vagyon az új szövetségnek vére, és pedig az én vérem, és pedig azon vér, melly érettetek, az emberekért áldozatúl kiontatik. — — Hogy ezen pohárra is szolgál Jézusnak ama meghatalmazó meghagyása: Ezt tselekedjétek az én emlékezetemre; világos szavakkal tanitja szent Pál Kor. 1. XI. 25.

21. 23: A ki engem elárrúl imé az asztalnál velem eszik. — Ezen igéknek helyök vólt vólna a 18. vers után, mivel a húsvéti báránynak vatsorája alatt mondattak — Mát. XXVI. 20. 21. — Márk. XIV. 17. 18. — Ján. XIII. 21. 26. szerént; azonban Lúkás a két szövetségnek szertartásait nem akarta egygymástól elszakasztani, s igy előbb ezen tárgyat akará elvégezni, azután az Úr Jézust elárrúló apostolnak gonoszságát emliteni.

24: Valami ezen verstől kezdve egész a 38. versig olvastatik, az mind az új szövetségi vendégségnek szerzése előtt, és Júdásnak eltávozása után történt; mivel az Úr Jézusnak ama szavaiból származék, mellyekkel a 16. és 18. vers szerént a közelitő Isten' országa, s annak már következő felállitása bizonyittatott. Tudniillik; az apostolok még mindég a nemzeti előitélet szerént földi hatalmas országnak felállitásáról álmadozának; azért hallván az Isten' országának következését emlittetni el nem titkolhaták az első hivatalra vágyódásjokat.

25: Mind a görögöknél mind a zsidóknál a fejedelmeknek tiszteletnevök vala: jóltévő. Igy nevezik könyveikben Kszenofon Tzirust, Strábo Mitridatest és Ptolomeust.

26: Az Isten' országa, mellyről szólék, nem lészen a földi országokhoz hasonló; abban nem lészen király, sem a világiakhoz hasonló főhivatalok nem fognak felállittatni. Ti közöttetek a leendő előljárónak a lészen kötelessége: hogy magát legmélyebben megalázza, és másoknak leggyorsabban szolgáljon.

27: Látjátok: hogy úgy viselem magamat köztetek mintha mindnyájatok' szolgája vólnék, mivelhogy lábaitokat megmostam Ján. XIII. 5,-15. Tehát én földi fejedelem nem szándékozom lenni, én földi másokhoz hasonló országot nem akarok állitani, azért itt az uralkodásról, világi főhivatalokról szó sem lehet.

28,-30: De mivel ti három esztendőnek lefolyása alatt minden viszontagságaimban részt vettetek, és állhatatosan engem követtetek, azért azt rendelem: hogy azon országban, mellyet nékem készitet az Atya, ti is az én bóldogságomban ditsőségemben részesűljetek.

31. 32: Mivel Jézus tudta: hogy őtet Simon Péter fogja megtagadni, különösen őtet figyelmezteté arra; hogy ő társaival egygyütt a következő éjjen és napon végbemenendő szomorú történetek által olly nagy botránkozásba és kisértetbe fog ejttetni, mintha a sátán hatalmat nyert vólna Istentől hitöknek megszitálására. Azonban vigasztalásúl hozzáadá Jézus: hogy az ő közbenjárásának hathatósága által megtántorodásjok nem sokáig fog tartani; de mivel Péter leginkább fogna hibázni, meghagyá néki: hogy megtérvén kiváltképen buzgóskodjék társainak, és a hiveknek hitjök' erősitésében.

35,-37: Hogy az apostoloknak földi országról való hibás képzelődéseik még foganatosabban elenyésztetnének, inté őket Jézus: hogy, — ámbár eddig is szegények valának, — még is midőn az evangéliomnak hirdetésére kiküldettek rövidséget nem szenvedtek, mivel mások gondoskodtak élelmökről, és öltözetjökről; de ezután e sem fog történni, hanem magoknak kelletik ezen gonddal is küszködniek, sőt életjök is szüntelen veszedelemben fog forogni. Ezen kellemetlen jövendölésnek erősitésére utánna veté: hogy ő lészen az első, ki Izaiás prófétának jövendőmondásaként LIII. 12. mint egygy gonosztévő meg fog öletetni, s igy e földön lakását nem sokára elvégzi.

38: Mivel az apostolok még sem érték Krisztus' beszédjét és védelemre két kardot mutatának, Jézus nem akarván többé e tárgyról velek szólani tsak azt felelé nékik: elég már.

43: Jézusnak haldokló emberisége az Istenségtől angyalnak szolgálatja által titokban hagyott módon megerősittetett.

44: Nem mondatik egyenesen, hogy Jézus vért izzadot, hanem hogy izzadása a vértseppekhez hasonló volt; hogy pedig nagy rendkivűli szorongatásokban érzékenyebb testben némelly véredények megrepedvén a veriték véres lehet, nintsen okunk kételkedni: mivel illyetén környűlállásokban embernek némellykor orrán száján megindúl vére.

53: Most engedtetik meg az isteni határozás szerént; hogy a tévelygésnek és gonoszságnak szerzője az ördög általatok mint eszközei által rajtam dühösködhessék.

61: Ámbár Péter a pitvarban állot; de mivel illy zajos gyülekezetnek jelenlétében az ajtók nyitva hagyatnak, — az ajtó nyiláson kiláthatot Jézus, és élesebb tekintete által inthetet Péternek.

68: A zsidóknál szokás vala az állitásnak támogatására szolgáló okokat kérdésekben előterjeszteni, — mintha mondotta volna Jézus: akarmelly megtzáfolhatatlan okokkal fogom is megbizonyitani: hogy én vagyok a Krisztus a várt Üdvözitő; ti még is helybehagyástokat jelenteni nem fogjátok, sem el nem botsátotok.

69: Kevés üdő múlva e világból elköltözöm, és a világnak kormányát, az azon való uralkodást az Istenséggel egyenlőképen folytatom.

Világositó Hivatkozások.

1: Mát. XXVI. 1,-3. — Márk. XIV. 1. — — 3: Mát. XIII. 39. XXVI. 14. — Márk. XIII. 2. XIV. 10. XVI. 9. — Ján. 1. III. 8. — TJ. XII. 9. — — 4: AT. IV. 1,-5. — — 7: Mát. XXVI. 17,-19. — Márk. IV. 12,-15. — — 14: Mát. XIV. 15. XXVI. 20. — Márk. XIV. 17. — — 16,-18: Mát. XXVI. 2. 26,-29. — Kor. 1. V. 7. — — 19: Mát. XXVI. 26,-28.

— Márk. XIV. 22, 24. — Ján. VI. 51,-63. — Kor. 1. XI. 24,-26. — — 20: Mós. 2. XXIV. 8. — Jer. XXXI. 33. — — 21: Mát. XXVI. 20. 21. — Márk. XIV. 17. 20. — Ján. XIII. 18. 21. 26. — — 22: Zsol. XL. 10. — Mát. XXVI. 24. XXVII. 5. — — 24,-26: Mát. XVIII. 1. XX. 21. 22. 25. 26. — Márk. X. 42. — — Kor. 1. X. 12. XI. 16. — — 28: Mós. 5. VII. 19. — Gal. IV. 14. — Jak. I. 12. — Pét. 2. II. 9. — — 29: Mát. XIX. 28. — Ján. XII. 26. XIV. 2. XVII. 5. — — 31: Ámos. IX. 9. — — 32: Ján. XVII. 11. 15. — — 34: Mát. XXVI. 34. — Márk. XIV. 30. — — 35: Mát. X. 9. 10. — — 37: Iz. LIII. 12. — Ján. XIX. 30. — — 39: Mát. XXVI. 36. — Márk. XIV. 32. — Ján. XVIII. 1. — — 41: Mát. XXVI. 39. — Márk. XIV. 35. — — 43: Mát. XXVI. 44. 50. — AT. XXVI. 7. — — 47: Mát. XXVI. 47. — Márk. XIV. 33. — Ján. XVIII. 3. — — 53: Ján. XI. 9. XIV. 30. — Ef. VI. 12. — Kol. I. 13. — — 54. 55: Mát. XXVI 57. 69. — Márk. XIV. 53. 66. — Ján. XVIII. 24. 25. — — 60: Mát. XXVI. 74. — Márk. XIV. 66,-72. — — 61: Mát. XXVI. 34. — Márk. XIV. 30. — Ján. XIII. 38. — — 66: Mát. XXVII. 1. — Márk. XV. 1. — Ján. XVIII. 28. — — 69. 70: Mát. XXVI. 25. 63. 64.

XXIII. RÉSZ.

Jézus Pilátusnak általadatik, Heródestől megtsúfoltatik, Barabbásnak utánna tétetik, ájtatos asszszonyoktól megsiratatik, halálra ítéltetik, és felfeszittetik; imádkozik ellenségeiért, kegyelembe fogadja a megtérő gonosztévőt, és kiadja lelkét; halála után némellyek megtérnek, az ő haltt teste pedig eltemettetik.

1. Ekkor felkelvén az egygybegyültteknek egész sokaságjok vezeték őtet Pilátushoz. 2. Kezdék pedig őtet vádolni mondván: Bizonnyal megtudtuk: hogy ez a népet felháboritja, és tiltja a tsászárt illető adónak fizetését, mi-

velhogy magát mondja ama Krisztus királynak lenni. 3. Erre kérdé őtet Pilátus mondván: Te vagy-e a zsidók' királya? ő pedig felelvén néki monda: Te mondod. 4. Azonban, monda Pilátus a papifejedelmeknek és a seregeknek: Semmi bűnt nem találok ezen emberben. 5. Azok pedig még nagyobb hévvel erősitik vala vádjokat mondván: Lázzasztja a népet tanitván egész Judeában Galileától elkezdvén mind eddig. 6. Pilátus pedig Galileát emlittetni hallván kérdé: ha Galileából való ember vólna-e? 7. Megtudván pedig, hogy Heródesnek hatalma alá tartoznék; elküldé őtet Heródeshez, ki maga is azokban a napokban Jerusalembe múlatot. 8. Heródes meglátván Jézust igen megörüle. Mert régtől fogva kivánja vala őtet látni, mivelhogy sokat hallot vala felőle, s azt reményli vala: hogy valami tsodatételt, mellyet munkáland, foghat tőle látni. 9. Azért különfélékről kérdezé őtet; de ő semmit nem felele néki. 10. Azonban az ott álló papifejedelmek, és irástudók szünetlen vádolák őtet. 11. Heródes tehát testőrző seregével egygyütt megveté őtet, és fejér köntösbe öltöztetvén őtet, tsúfot üze belőle, és viszszaküldé őtet Pilátushoz. 12. Azon napságtól fogva Pilátus és Heródes egygymás között jó barátok lőnek; mert az előtt egygymásnak ellenségei valának. 13. Pilátus azért egygybegyűjtvén a papifejedelmeket, és tisztviselőket, és a kösséget. 14. Monda nékik: Előmbe hozátok ezen embert, mintha ő a népet lázzasztaná; s imé jelenlétetekben kikérdezém őtet, de nem találék benne semmi bűnt azok közzül, a mellyekről őtet vádoljátok. 15. De Heródes sem; mert elküldélek benneteket hozzá, s imé semmi sem bizonyosodot meg ellene, melly miatt halálra ítéltethetnék. 16. Megveretetvén azért őtet elbotsátom. 17. Tartozik vala pedig az ünnepen a foglyok közzül egygyet elbotsátani nékiek. 18. Felkiálta azért egygyszerre az egész sokaság: Veszesd el ezt, és botsásd el nékünk Ba-

rabbást. 19. Ki a városban okozott valamelly zenebonának, és elkövetett gyilkosságnak miatta tömlötzbe vettetett vala. 20. Ismég tehát szóla hozzájok Pilátus elakarván botsátani Jézust. 21. De azok ellene kiáltanak vala mondván: Feszitsd fel, feszitsd fel őtet! 22. Ő mindazonáltal még harmadszor is szólitá őket: De ugyan mi gonoszt tselekedet ez? nem találok benne semmi halálra való okot. Tehát megveretem, és elbotsátom őtet. 23. De azok nagy kiáltással törekednek vala sürgetvén, hogy felfeszittessék; és a papifejedelmekkel egygyesitett kiáltásaik mindég inkább nevekednek vala. 24. Pilátus azért kimondá az itéletet: hogy teljesittessék kérésök. 25. Elbotsátá pedig nékik amazt, a ki a támadás' okozásának és gyilkosságnak miatta a fogházba záratott, és Jézust az ő akaratjokra hagyá. 26. És midőn kivinnék őtet, megragadának egygy Simon nevű tzirenei embert, ki a mezőről tér vala viszsza; és rátevék a keresztet, hogy Jézus után vinné. 27. Követik vala pedig őtet a népnek számos serege, és sok aszszonyok, kik siratják és kesergik vala őtet. 28. Hozzájok fordúlván pedig Jézus monda: Jerusalem lyányai ne sirassatok engem, hanem magatokat és fiaitokat sirassátok. 29. Mert imé eljönnek a napok, mellyekben mondják: bóldogok a magtalanok, és a méhek, mellyek nem szültenek, és az emlők, mellyek nem szoptattanak. 30. Akkor kezdik mondani a hegyeknek: essetek ránk; és a halmoknak: boritsatok el minket. 31. Mert ha igy bánnak a zöldellő fával, mi fog történni a szárazzal? 32. Vezetnek vala pedig ki még más két gonosztévőt is, hogy ő vele egygyütt megöletetnének. 33. Minekutánna pedig eljutának a helyre, melly agykoponyáénak hivatik; ott felfeszité őtet, és ama két gonosztévőt, — egygyikét jobb, a másikat bal keze felől. 34. Ekkor igy szól vala Jézus: Atyám botsáss meg nékik, mert nem tudják, mit tselekesznek. Ruháit pedig kotzkát vetvén elosztá.

35. És a nép, melly környüláll, és néz vala, a fő emberekkel egygyütt gúnyolják vala őtet mondván: Másokon segitet, segitsen most önnön magán, ha ő az Istennek ama választott Krisztusa. 36. Tsúfolják vala pedig őtet a vitézek is, kik hozzájárúlván etzetet nyújtának néki, és mondának: 37. Ha te vagy a zsidók' királya, szabaditsd meg magadat. 38. Vala pedig ő felette helyheztetve görög, római, és zsidó betűkkel ez a felyűlirás is: Ez a zsidók' királya. 39. De még a felfüggesztett gonosztévőknek is egygyike káromolja vala őtet mondván: Ha te vagy a Krisztus, szabaditsd meg tennen magadat, és ments meg minket. 40. Felelvén pedig a másik dorgálja vala őtet mondván: Te sem félsz Istentől, holott ugyan azon büntetést szenveded? 41. És mi ugyan méltán; mert tselekedeteinkkel érdemlett büntetésünket szenvedjük; de ez semmi gonoszt nem tselekedet. 42. És mondja vala Jézusnak: Uram, emlékezzél meg rólam, mikor országodban bémenendesz! 43. Kinek felele Jézus: Bizony mondom néked, ma velem lészesz a paraditsomban. 44. Vala pedig közel hat óra, és setétség lőn az egész földön kilentz óráig. 45. És meghomályosodék a nap, és a templomnak szőnyege közepén ketté hasada. 46. És Jézus nagy szóval kiáltván monda: Atyám, a te kezeidbe ajánlom az én lelkemet. És ezeket mondván kiadá lelkét. 47. Látván pedig a százados e történetet ditsőité az Istent mondván: Bizony ez ember igaz vala. 48. És mindnyájan, kik seregenként kijövének e látományra, és nézék a történtteket, meljöket vervén viszszatérének. 49. Minden ismérősei pedig, és az aszszonyok, kik őtet Galileából követték vala, távol állának ugyan, de mind ezeket láták. 50. És imé egygy Jósef nevű tanátsos, jámbor, és tökéletes férjfiú; 51. Ki meg nem egygyezet vala az ő tanátsjokban, és tselekedetjökben, Judeának Arimatéa városából való, ki maga is várja vala az Isten' országát; 52. Ez elméne

Pilátushoz, és elkéré Jézus' testét. 53. És levévén azt gyoltsba takará, és kőből kivágott sirboltba helyhezteté; mellybe még senki sem temettetett vala. 54. Vala pedig az ünnepelőtti készületnek napja, és már következik vala a szombat. 55. Az aszszonyok pedig, kik Galileából vele kijövének, oda mentenek, és láták a sirboltot, és hogyan helyheztetett légyen abban az ő teste. 56. Viszszatérvén azért szerzének fűszerszámokat, és keneteket; mindazonáltal szombaton veszteglének a parantsolat szerént.

Jegyzetek.

3: Igen is király vagyok, de nem földi, hanem az igasság' országában uralkodó király Ján. XVIII. 36. 37.

7: Galileának fejedelme Heródes Antipás akkor Jerusalemben múlatot vagy a húsvéti ünnepeknek miatta, vagy mivel ott is sok jobbágyai tartózkodának.

11: Heródes Jézust elégtelennek tartá a fejedelmi méltóságnak viselésére: azért tsak tsúfságból öltözteté fel őtet fejér köntösbe, a minőben szoktanak vólt a rómaiaknál megjelenni azok, kik fő hivatalokra vágyakodának; tovább pedig az egész dolgot nem vélé szorgalmatosabb visgálatra érdemesnek, mivel Jézus semmi jelét sem adá a fejedelmi székre való ásitozásnak.

12: Hihető, hogy Pilátus az előtt Heródesnek fejedelmi igazaiba avatkozot, és azokat megsértette, mint Lúk. XIII. 1. szerént történék; ezen hiba most helyrehozatatván és Heródesnek jobbágyaira nézve királyi hatalma megismértetvén Pilátus által, a neheztelés megszűnt, és újra öszvebékélének.

31: Mivel annál súlyósabb büntetésekre lőnek érdemesek a zsidók, mennél dühösebb kegyetlenséget, és mennél szembetűnőbb igasságtalanságot követének el az isteni Üdvözítőn, — és mivel ugyan azon gonoszságot nyomaikat követő megáltalkodott unokái folytaták; lehetet az Úr Jézusnak az ő állapotján siránkozó aszszonyokat arra figyelmeztetni: hogy ha nékie ártatlanságára

és hasznos életére tekintve zöldellő és gyümöltstermő erővel teljes fának annyit kell szenvednie; melly iszonyatosak lésznek az egészen haszonvehetetlen fához hasonló, a hitetlenségben és gonoszságban megrögzött zsidókra igasságos büntetésül következendő szállandó szenvedések? —

34: Jézus mint az erköltsi tökéletességnek legjelesebb tanitója még ok nélkül, tsak előitéletekből, és irigységből ellene dühösködő ellenségeinek is, a mennyire lehetséges vala, mentegeti gonoszságjokat tanitván hiveit: hogy a másoktól szenvedett sérelmeket soha magok meg ne boszszúlják, hanem azoknak megfenyitésöket vagy a törvényes előljáróságra vagy Istenre bizzák.

42: Ezen megtértt bűnös az Úr Jézusnak talán hallgatta valamikor tanitását, látta vagy hitelesen hallotta tsodatételeit; — olvashatta a felyűlirásban megöletésének okát, és abból láthatta, hogy semmi gonoszság nem bizonyosodot rája; — tapasztalá épületes békeséges tűrését; — szemlélé a setétséget is, melly dél tájban már elboritá a földet; — ezekhez Istennek hathatós kegyelme járúla, mellyel a vétkeit megvalló és bánó bűnösnek tüsténti munkálkodása egygyezet: igy ezen bűnösnek megtérése a tökéletes hitnek, bűnbánatnak, bizodalomnak, erköltsi belső általváltozásnak tűkörképe lőn, melly ugyan azért az Úr Jézusnak isteni kegyelmességétől nem tsak a vétkek' botsánatjával, hanem minden további elégtételnek üdeigleni büntetéseknek elengedésökkel megjutalmaztaték.

43: Paraditsomnak, melly persiai eredetű görög szó igen kies kellemetes kertet jelent, azon hely mondatik, mellyben az ó szövetségi jámborok' lelkei az Üdvözitőre várakozának; mert mennybe tsak negyven napok múlva ment fel az Úr Jézus Lúk. XVI. 22.

44: Talán a XXX. Zsoltárt mondá végre az Úr Jézus, mellynek 6-dik versében ezen igék olvastatnak, mellyekkel emberi lelkét Attyának oltalmába haldokló hiveinek oktatásjokra ajánlá.

Világositó Hivatkozások.

2: Mát. XXII. 21. — Márk. XII. 17. — Lúk. XX. 20,-26.
— — 3. 4: Mát. XXVII. 11. — Márk. XV. 2. — Ján. XVIII.

28,-30. 36,-38. — — 7: Mát. II. 22. — — 11: Mós. 2. XXXVIII. 8. — Kir. 1. II. 22. — Mát. XXVIII. 3. — AT. X. 30. — — 14: Kir. 1. XX. 12. — Ján. XVIII. 29. 35. 38. XIX. 4. — AT. IV. 9. XXV. 26. — — 17: Mát. XXVII. 15,-21. — — 22: Mát. XXVII. 23. — Márk. XV. 14. — — 26: Mát. XXVII. 32. — Márk. XV. 21. — — 30: Iz. II. 19. — Oz. X. 8. — Mát. XXV. 3 21. — TJ. VI. 16. — — 31: Zsol. I. 3. — Ezek. XX. 47. XXI. 3. — Pét. 1. IV. 18. — — 33: Mát. XXVII. 33. 38. — Márk. XV. 22. — Ján. XIX. 17. — — 34: Mát. XXVII. 39. — AT. III. 17. — Kor. 1. II. 8. — — 35: Iz. XLII. 1. — Mát. XII. 18. XXVII. 40. 43. — — 43: Mós. 1. II. 8. 9. — Eszd. 2. II. 8. — Préd. II. 5. — Kor. 2. XII. 2. — TJ. II. 7. — — 44: Mát. XXVII. 45. 51. — Márk. XV. 33. — — 46: Mós. 1. VI. 3. 17. VII. 15. XLI. 8. — Mát. XXVI. 38. — Ján. XVII. 18. — Filip. I. 23. — Tim. 2. IV. 8. — — 47: Mát. IX. 8. XXVII. 54. 55. — Márk. XV. 39. — — 50: Mát. I. 19. XXVII. 57. — Márk. XV. 43. — Ján. XIX. 38. — — 51: Mát. XXVII. 57. — Márk. XV. 43. — Ján. XI. 15. XVIII. 14. — — 53: Mát. XXVII. 59. 60. — — 54: Mát. XXVII. 61. 62. — Márk. XV. 42.

XXIV. RÉSZ.

Jézus a halálból feltámad; megjelenik két Emaus faluba menő tanitványoknak, azután a többinek is; igéri az apostoloknak a Szent Lelket; kivezeti őket Betániába, és jelenlétökben felmégyen mennybe.

1. A hétnek pedig első napján korán reggel jövének ki ők és némellyek velek a sirbolthoz vivén magokkal a fűszerszámokat, mellyeket készitettenek vala. 2. És a követ a sirbolttól már elhengeritve találák, 3. De bémenvén az Úr Jézusnak testét nem találák. 4. És lőn; midőn e történeten aggódnának, imé két férjfiú megálla mellettek fényes köntösben. 5. Erre megréműlének a földre lebotsát-

ván szemeiket; de igy szólítattak: Mit keresitek az élőt a halttak között. 6. Nintsen itt; feltámadot. Emlékezzetek viszsza azokra, a mikről szólot néktek, mikor még Galileában vólna mondván: 7. Hogy szükség az Ember' Fiának a bűnös embereknek kezeikbe adatnia, és felfeszittetnie, és harmadnapon feltámadnia. 8. És megemlékezének az ő igéiről. 9. És viszszatérvén a sirbolttól megjelenték mind ezeket a tizenegygynek, és mind a többinek. 10. Vanának pedig Magdolna Mária, és Joanna, és Mária a Jakab' annya, s ezeknek többi társaik, kik ezeket beszéllik vala az apostoloknak. 11. De az ő beszédjök balgatagságnak látszaték azok előtt, és nem hivének nékik. 12. Azonban Péter felkelvén a sirbolthoz elfuta, és béhajolván tsak a levetett lepedőket látá; s elméne ön magában tsodálkozván a történeten. 13. Ugyan azon a napon ketten közzülök mennek vala egygy Emaus nevű faluba, melly Jerusalemtől hatvan futamatnyi távolságra vala. 14. Kik beszéllgetének egygymás között mind ezen történetekről. 15. Lőn pedig; midőn igy egygymással beszéllgetnének, és egygymástól kérdezkednének, maga Jézus közelitvén hozzájok velek egygyütt megyen vala. 16 De az ő szemeik fogva tartatának, hogy meg ne ismérnék őtet. 17. Kérdé tehát tőlök: Mitsoda beszédek ezek, mellyeket egygymás között váltogattok szomorúan járkálgatván? 18. Felelvén pedig egygyik, kinek Kleofás vala neve, monda néki: Te vagy-e egyedül a Jerusalembe utazott jövevények között, ki semmit nem tudsz azokról, mellyek abban lőnek e napokban? 19. És monda nékik: Mik azok? ők pedig felelének: A názáreti Jézus felől, ki az Isten és az egész nép előtt hatalmas tselekedetű és beszédű próféta férjfiú vala. 20. Miképen adák őtet a mi papifejedelmeink, és világi nagyjaink a halálos büntetésre, és megfeszité őtet. 21. Mi pedig azt reményljük vala, hogy ő fogná megváltani Izraelt; de mind ezek mellett még is ma

már harmadik napja, hogy ezek történtenek. 22. Ámbár némelly közzűlünk való aszszonyok is rettentének bennünket; kik hajnal előtt a sirbolthoz kimentenek, 23. És nem találván az ő testét viszszatérének mondván: hogy angyalok' jelenését is látták vólna, kik őtet élni bizonyiták. 24. Azért elmenének némelly társaink a sirbolthoz, és azt úgy találák, amint az aszszonyok beszéllék; de őtet magát nem láták. 25. Erre ő kezde szólani hozzájok imigyen: Óh balgatagok és késedelmes szivűek mind azoknak elhitelökre, mellyekről a próféták szólottanak. 26. Valljon nem ezeket kellett-e szenvednie a Krisztusnak, hogy ditsőségébe béjuthasson. 27. És elkezdvén Mósesen, végig minden prófetákon, magyarázza vala nékik az irásoknak minden azon helyeit, mellyek ő felőle szólanak. 28. Az alatt elérkezének a faluhoz, ahová mennek vala; ő pedig úgy mutatá magát, mintha tovább szándékoznék menni. 29. De azok kénszeriték őtet mondván: Maradj velünk, mivel már béestveledik, és már elhanyatlot a nap. Béméne tehát, hogy velek maradna. 30. És lőn; midőn ő letelepednék velek, vévén a kenyeret megáldá, és megszegvén azt nyújtja vala nékik. 31. Ekkor megnyilatkozának szemeik, és ráismérének; de ő eltűnék előlök. 32. És mondának egygymásnak: Nemde gerjedez vala szivünk mi bennünk, midőn szólana hozzánk az úton, és fejtegetné nékünk az irásokat? 33. Azért még azon órában elindúlván viszszatérének Jerusalembe, ahol a tizenegygyet és több társaikat velek egygybegyülekezve találák. 34. Kik mondának: hogy feltámadot az Úr bizonnyal, és megjelent Simonnak. 35. Amazok is tehát elbeszéllék azokat, amik az úton történének, és hogyan ismérteték meg tőlök a kenyér' szegésében. 36. Midőn ők ezeket beszéllnék, ő maga Jézus megálla ő közöttök, és szólitá őket mondván: Békeség néktek! én vagyok, ne féljetek. 37. Megháborodván pedig és megrettenvén azt vélik vala: hogy valami lelket látnának.

38. És monda nékik: Miért ijedtetek meg, és engedtek kétes képzelődéseket emelkedni szivetekben? 39. Lássátok kezeimet, és lábaimat; hogy én magam vagyok. Tapogassátok meg, és szemléljétek meg: mivelhogy a léleknek húsa, és tsontjai nintsenek, amint tapasztaljátok: hogy nékem vagyon. 40. És ezeket mondván megmutatá nékik kezeit, és lábait. 41. Midőn pedig örömökben még sem tudnának meggyőződni, és tsak álmélkodnának, monda nékik: Vagyon-e itt valami ennivalótok. 42. Ők pedig hozának nék egygy darab sűltt halat és lépes mézet. 43. Mellyeket el-i vévén, jelenlétökben evék belőle a maradékot viszszaadván. 44. Ezután monda nékik: Imé ezek azon történetek, mellyekről szólottam néktek, midőn még veletek társalkodnék; tudniillik: hogy békelletik teljesedniek mind azoknak, mellyek a Móses' törvénnyében, a prófétáknak könyveikben, és a Zsoltárokban én felőlem megiratattanak. 45. Akkor megnyitá elméjöket, hogy megértenék az irásokat. 46. És monda nékik: Igy vagyon megirva, s igy kell vala a Krisztusnak szenvednie, és harmadnapon a halálból feltámadnia, 47. És Jerusalemtől elkezdvén minden népek között a megtérésnek, és bűnök' botsánatjának az ő nevében hirdettetnie. 48. Ti pedig ezeknek tanúi vagytok. 49. És imé, én elküldöm ti rátok azt, kit az én Atyám igért. Ti pedig üljetek Jerusalem' városában mind addig, miglen mennyei erővel fel nem fogtok fegyvereztetni. 50. Ezekután kivezeté őket Betániába, és felemelvén kezeit megáldá őket. 51. És lőn; midőn őket áldaná, elválék tőlök, és felviteték mennybe. 52. Ők pedig imádván őtet nagy örömmel térének viszsza Jerusalembe. 53. És szorgalmatosan megjelenének a templomban az Istent ditsérvén, és néki hálákat adván. Amen.

Jegyzetek.

13: A két tanitványok a hetvenhez tartoztanak, mert az apostolokat 33. v. Jerusalemben találák; az egygyiknek, a ki beszéllgetésbe ereszkedék a 18. v. szerént Kleofás vala neve. Emmausnak *hammai* vizeket jelentő zsidó szóból nevezteték egygy falu nem meszsze Jerusalemtől, ahol Fl. Jósefnek a Zs. H. IV. és VII. K. jegyzéseként meleg ferdő vala. Egygy futamat 125 lépésből állot; azért ugyan egygy napon ezen útat oda és viszsza meggyőzhették a tanitványok.

21. Mi reménylettük: hogy Izrael' népét a rómaiak' jármától és uralkodásától megszabaditja, s ezen országot hajdani fényébe viszszahelyhezteti: de minden sok e reményt támogató okok mellett is már kétségesnek látszik ezen következés, mivel a harmadik nap is, mellyet különös jelességűnek tártunk, Mós. 1. XXII. 4. XLII. 18. — 2. XIX. 16. — Jon. II. 1. felvirradot a nélkül, hogy valami bizonyost tudnánk róla.

26: Keserves kinszenvedése és borzasztó testi halála által lőn Jézus a jámborságnak az emberi életnek minden esetjeiben legfensségesebb legtökéletesebb remekje: hogy az erköltsi szentségnek országában Királynak méltán tiszteltethessék.

30: A zsidóknál a házigazda', vagy vendéghivó, vagy a kinek tisztelet' okáért az előlülés engedtetett, szokta vólt az egygyetértésnek bizonyitására a kenyeret körűladni. Mivel tehát Jézus a nélkül, hogy szólitatott vólna, a kenyeret vevé, imádságot monda, s a kenyeret megtörvén a két tanitványnak nyújtá; ezen tselekedet figyelmet gerjeszte bennek.

31: Nem lehet azt állitani: hogy Jézus tsak felkelt, és kimenvén a házból eltávozot; mert ezen tanitványok bizonyosan utánna mentek vólna, magokban el nem maradtak vólna tőle, kit még mint ismeretlen jövevényt annyira megkedvellének: hogy velek szállásolni kénszeritenék. Azért valóságosan hirtelen elkellett tűnnie az Úr Jézusnak.

33. 34: Épen akkor, midőn az emausi tanitványok belépének az apostolok' gyülekezetjökbe, beszéllék az apostolok: hogy Jézus valóságosan feltámadot és Péternek megjelenék. Tizenegygy-

nek neveztetnek az apostolok, mert Júdásnak halála után annyin valának, ámbár egygy közzülök Tamás 36. 37. v. és Ján. XX. 24. ként ott jelen nem vala.

37: Mivel Ján. XX. szerént Jézus tanitványai között legelőször megjelenék, midőn a gyülekezet' helyének ajtaja bé vala zárva, a nélkül, hogy zörgetet, és azt megnyittatni kivánta vólna; kétségeskedének az apostolok: valljon valóságos ember jelent légyen-e meg közöttök? azért hagyá Jézus magát tőlök tapogattatni, sőt evék is előttök.

46. 47: Istennek határozása: hogy Jerusalemtől elkezdve minden nemzeteknek hirdettessék bűneiknek botsánatjok: hogy ha a Krisztusnak kinszenvedésében halálában és feltámadásában helyheztetvén teljes bizodalomokat igazán megtérnek.

48. 49: Ezeket Krisztus később, más alkalmatossággal, és pedig, amint a nyomon következő versekből és AT. I. 1,-12. kitetszik, épen mennybemenetele előtt mondá megigérvén apostolainak a Szent Lelket. Mivel pedig többször szólot nékik Jerusalemnek bizonyosan elkövetkező elpusztúlásáról; hogy mindjárt el ne hagynák e várost, megparantsolá nékik: hogy ott várják bé a Szent Léleknek rájok tsodálatos alászállását.

52: Mivel az apostolok, kik magától az Úr Jézustól oktattattak, őtet feltámadása után mind a galiléai hegyen számos hiveknek jelenlétökben Mát. XXVIII. 16. 17. — Kor. 1. XV. 6. mind Szent Lúkás' bizonysága szerént mennybemenetelekor imádták; és az eredeti görögben az imádásnak kifejezésére épen azon szó használtatik, mellyel Mát. IV. 10. egyedül tsak az Istent imádni parantsolá Krisztus, ki ugyan ezen imádást apostolaitól elfogadá; — — következik, hogy az Úr Jézus Krisztust mind Isten Embert igaz imádás illeti.

53: A zsidók' szokása szerént az imádságnak minden óráira szorgalmatosan megjelenének a jerusalemi templomban.

Világositó Hivatkozások.

1: Mát. XXVIII. 1. — Márk. XVI. 2. — — 4: Mát. XXVIII. 5. — Ján. XX. 1. 10. — — 7: Mát. XVI. 21. XVII. 21. — Márk.

VIII. 31. IX. 30. — Lúk. IX. 22. — — 13: Márk. XVI. 12. — — 19: Mós. 1. XLVI. 34. — 4. XIII. 4. — Mát. VII. 28. 29. — Márk. VII. 37. — Ján. III. 2. — — 25: Mát. VI. 21. XV. 8. — — 26: Mát. XXVI. 21. — Zsid. IV. 15. V. 9. — — 30: Mát. VIII. 11. XIV. 19. XV. 36. XXVI. 26. — — 34: Kor. 1. XV. 5. — — 36: Mát. X. 12. — Márk. XVI. 14. — Ján. XX. 19. — — 37: Mát. XIV. 26. — — 39: Kor. 1. XV. 48. 53. — — 40: Ján. XX. 25. 27. — — 41: Mát. XVII. 20. — — 44: Mát. XVI. 21. XVII. 23. — — 46: Zsol. XVIII. 6. — — 47: Mát. XVI. 20. 21. — Márk. XVI. 15. — Ján. XX. 31. — — 48: AT. I. 8. — — 49: Ján. XIV. 16. 26. — AT. II. 1,-4. — — 50: Mós. 1. XXVII. 4. 7. XLVIII. 9. 14. — 3. IX. 22. — Mát. XIX. 13. — Márk. XI. 1. — AT. I. 12. — — 51: Márk. XVI. 19. — AT. I. 9. — — 53: AT. II. 46. III. 1. V. 25. XII. 12.

JÉZUS KRISZTUSNAK

szent János által

irásba foglaltt

szent evangélioma.

Előszó.

A negyedik evangéliomos könyvet az egész kereszténység eleitől fogva János apostolnak tulajdonitá; amint ez ugyan ezen könyvnek XIII. 23. XXI. 20. 24. egygyeztetésökből is következik.

János Galiléa tartománynak Betszaida városából Zebedeus halász attyától és Salóme annyától vette származását. Mát. IV. 21. XX. 20. XXVII. 56. — Márk. XVI. 1. — Öregebbik Jakabnak testvérje vala. Midőn magáról szól könyvében, tulajdon nevét nem emliti; hanem vagy tsak tanitványnak, vagy azon tanitványnak kit kedvell vala Jézus, nevezi magát XIII. 23. XVIII. 15. XIX. 26. XX. 2,-4. 8. XXI. 2. Tsak ugyan állandóan különös kegyességet nyilatkoztatot iránta Jézus: midőn az Ur Jézus Jairus' lyányát Márk. V. 37. feltámasztá, a hegyen Mát. XVII. 1. színében elváltozék, megfogatatása előtt Mát. XXVI. 37. imádkozék, János jelen vala; az utólsó vatsorán János telepedet le első legközelebb az Úr Jézushoz; Jánosnak gond-

viselése alá ajánlá Jézus a keresztfáról szent annyát; — Jánosnak megigéré Jézus Ján. XXI. 20,-23. hogy az Úrnak Jerusalem' elpusztúlásában büntető igasságát és az új szövetségi vallásnak szerentsés elterjedésében ditsőségét látni fogja. Euszebius Epifanius Ágoston negyedik századi irók szerént 94 esztendőt felyűlhaladot. Urunk' mennybemenetele után Tertuliánus Euszebius Hieronimus bizonyságjok szerént különösen Efezus' városában tartózkodot és kiss Ásiában keresztény gyülekezetek' alapitásával foglalatoskodék. Egygy üdeig Patmos szigetben számkivétést szenvedet.

Mi iránya vólt e könyvnek szerzésében János apostolnak, maga értelmesen kimondja XX. 31. ezen szavakkal: *Ezek pedig azért iratattak meg, hogy higyjétek Jézust Krisztusnak, és Isten' Fiának lenni, s a benne való hitnek általa örök életet nyerjetek.* Jánosnak tehát e munkában feltétele vala azt megmutatni: hogy Jézus az emberi nemzetnek Üdvözitője isteni személy légyen. Ugyan azért tsak ollyan történeteket, beszédeket, tsodatételeket terjeszt elő, mellyek Jézusnak isteni méltóságát bizonyitják azon kezdvén könyvét: hogy Jézus minekelőtte emberi természetet vet magára isteni személy vólt, ki általa mindenek teremtettek; tovább pedig testi születésének környülállásaiból semmit nem emlit. Különös figyelmet érdemelnek Urunknak azon beszédjei, mellyeket tartot III. Nikodemushoz, — IV. egygy samariai aszszonyhoz, — V. egygy 38 esztendeig nyomorkodó inaszakadtnak meggyógyitása alkalmatosságával, — VI. a kafarnaumi sinagógában, — VII. VIII. X. számos népnek jelenléteben, — végre XIII,-XVII. kinszenvedése előtt tizenegygy tanitványaihoz tőlök bútsúzván. Válogatottak a tsodatételek is mellyek e könyvben leiratatnak, úgymint: Kánában a viznek borrá általváltoztatása számos gyülekezet előtt, — öt kenyérnek és két halatskának annyira szaporitása, hogy öt ezer éhező ember megelégittet-

nék, — az emlitett inaszakadton kivűl egygy vakon született ember' szemeinek megvilágositásjok, ami az előljáróság által mindjárt meg is visgáltaték és valóságosnak találtaték, — a már négy napig a koporsóban fekvő és romlani kezdő meghaltt Lázárnak számos jeles gyülekezet előtt Jerusálemhez közel fekvő helyen feltámasztása. Azonban felette sok elhallgattatik e könyvben azokból, mellyek a többi három evangéliomos könyvben olvastatnak; mivel azokat előhozni János irányára szükségesnek nem vélé.

Ami e könyv' szerzésének üdejét illeti; azt bátran az első keresztény századnak 67. esztendejére lehet határozni. Mert: 1) Péter apostolnak halála az emlitett századnak 66. évében történt; már pedig XXI. 18. 19. elég világosan jelentetik, hogy már akkor Péter erőszakos halál által, mellyet az Ur Jézus' tanitásának hirdetéséért szenvedet, dicsőitette az Istent.

2) A Titkos Jelenések' könyvének I. 2. versében ama szavakkal: *János bizonyságot tet az Istennek igéjéről és a Jézus Krisztusnak bizonyságtételéről, valamiket látot;* a János által irtt evangéliom már késznek és mások előtt ismeretesnek lenni nyilatkoztatik; — úgy de a Titkos Jelenések megelőzték Jerusalemnek elpusztúlását, melly mint már közelitő veszedelem jövendöltetik a XI. szakaszban; — mivel tehát Jerusalemnek elpusztúlása az első századnak 72. esztendeje körül ment végbe, az evangéliomos könyv mintegy öt esztendővel előbb botsáttathatot közre.

3) Az evangéliomnak V. 1. mondatik: *Vagyon pedig Jerusalemben egygy tó;* tehát akkor még Jerusalem állot, és igy öt esztendővel előbbre vagy is 67. esztendőre annak iratását elég bizonyossággal lehet megállapitani.

4) A mind méltóság mind tüzes buzgóság által magát különböztető s a választott fenséges tárgyal tökéletesen öszvehangzó irás' módja, melly e könyvben találtatik, János

apostolnak se fiatal sem elerőtlenedett vén, hanem már ugyan megért de még is teljes erővel biró korának leghelyesebben tulajdonittathatik; e vala pedig az emlitett üdő.

Hogy Efezus' városában, vagy környékében és pedig görög nyelven iratott e könyv, kételkedni nem lehet; mert Kiss Ásiában, ahol a fő város vala Efezus, tölté életének fő részét; már pedig azon országban egyedül görögül beszéllének, valamint az egész római birodalomban is leginkább a görög nyelv vala divatban. Innét Epifanius 51. Eret. és Krizosztomus János — János felett 1. Okt. azt bizonyitják: hogy üdejökben már több nyelvekre vólt általforditva Jánosnak görög evangélioma.

I. RÉSZ.

Jézus az Ige, melly az üdőben emberi természetet vőn magára; Keresztelő János megvallja, hogy ő nem a Krisztus annak Jézust bizonyitván lenni; Jézus, András Simon Filep és Nathánael nevű férjfiakat tanitványainak választ; és Nathánaellel beszéllget.

1. Kezdetben vala az Ige, s az Ige Istennél vala, s Isten vala az Ige. 2. Ez vala kezdetben az Istennél. 3. Mindenek ő általa lettek, és ő nála nélkül semmi nem lett, valami lett. 4. Ő benne vala az élet, és az élet vala az emberek' világossága. 5. S a világosság a setétségben fénylik; de a setétség azt meg nem fogá. 6. Vala egygy ember, ki Istentől küldeték, kinek neve vala János. 7. Ez bizonyságtételnek végette jelenék meg: hogy bizonyságot tenne a világosságról, és igy mindnyájan hinnének ő általa. 8. Nem vala ő a világosság; hanem néki kell vala bizonyságot ten-

nie a világosságról. 9. Amaz igaz világosság, melly minden embert megvilágosit, e világba jövendő vala. 10. Ámbár az e világban vala, mert a világ is ő általa lett; de a világ őtet meg nem ismeré. 11. Tulajdonaiba jöve, s az övéi őtet bé nem fogadák. 12. Mind azoknak pedig, valakik befogadák őtet, kik az ő nevében hisznek, hatalmat ada: hogy Isten' fiaivá lennének. 13. Kik nem a vérség szerént, sem a testnek kivánsága által, sem a férjfiúnak akaratjából, hanem az Istentől születettek. 14. És az Ige testé lőn, és mi közöttünk lakék, (és látánk az ő ditsőségét, mint az Atyától egygyetlen egygy szülöttnek ditsőségét) ki teljes vala kegyelemmel és igassággal. 15. János bizonyságot tőn ő róla, és kiálta mondván: Ez vala, kiről mondám: a ki utánnam jövendő, előmbe tétetett, mert nálam előbb vala. 16. S az ő teljes voltából vevének mindnyájan kegyelmet kegyelemért. 17. Mert a törvény ugyan Móses által adaték; de a kegyelem és igasság a Jézus Kristus által szerezteték. 18. Az Istent soha senki nem látta; az egygyetlen egygy szülött Fiú, ki az Atyának kebelében vagyon, ő beszéllé meg. 19. Jánosnak pedig, midőn a zsidók Jerusalemből papokat és levitákat küldének hozzája, hogy megkérdeznék őtet: Te ki vagy? bizonysága ez vala. 20. Megvallá, s el nem tagadá, és megvallá: Én nem vagyok ama Kristus. 21. És kérdék őtet: Mi tehát? Illyés vagy-e te? és monda: Nem vagyok. Próféta vagy-e te? felele: Nem. 22. Mondának azért néki: Kitsoda vagy tehát? hogy választ vihessünk azoknak, kik bennünket küldöttenek. Mit mondasz magad felől? 23. Felele: Én a pusztában azt kiáltó szó vagyok; egyenesitsétek meg az Úrnak útját, amint megmondá Izaiás próféta. 24. A követek pedig a farizeusok közzül valának. 25. Azért újra kérdék őtet mondván: Miért keresztelsz tehát, ha te nem vagy ama Krisztus, sem Illyés, se próféta? 26. Felele nékik János mondván:

Én ugyan vizzel keresztelek; de közöttetek állot meg, kit ti nem ismértek. 27. Ő az, a ki utánnam jövendő, a ki én előmbe tétetett, kinek hogy megoldjam sarújának kötőjét, én méltó nem vagyok. 28. Ezek Betániában lőnek a Jordánon túl, ahol János keresztel vala. 29. Másodnapon meglátván János a hozzája közelitő Jézust monda: Imé az Isten' Bárányа, a ki elveszi a világnak bűnét! 30. Ez az a ki felől én azt mondám: utánnam jön ama férjfiú, a ki én előmbe tétetett, mert előbb vala mint én. 31. Én őtet nem ismérém; hanem, hogy az Izráel' népének kijelenttessék, annakokáért jövék én vizzel keresztelni. 32. És bizonyságot tőn János mondván: Látám a Lelket alászállani mint egygy galambot, és rajta maradozni. 33. Én pedig nem ismérém őtet, hanem az, a ki engem elkülde vizzel keresztelni, az mondá nékem: a kire látandod a Lelket alászállani, s a kin azt nyúgodni szemlélended, az, a ki Szent Lélekben keresztel. 34. És én ezt látám, és bizonyságot teszek: hogy ez az Istennek Fia. 35. Következő napon ismég áll vala János, és az ő tanitványai közzül kettő. 36. És látván Jézust ott járni monda: Imé az Isten' Bárányа. 37. Ezen szavait hallván, a két tanitvány mindjárt követé Jézust. 38. Ki megfordúlván, és látván, hogy őtet követnék, monda nékik: Mit kerestek? kik mondának néki: Rabbi (melly megmagyarázva annyi mint Tanitó) hol lakol? 39. Monda nékik: Jertek el, és lássátok. Kik elmenének, és megláták, hol laknék, és nála maradának azon napon. Vala pedig mintegy tiz óra. 40. Ama kettő közzűl, kik hallák János' szavait, és követék Jézust, egygyik vala Simon Péternek báttya András. 41. Ez először találkozék testvér öttsével Simonnal, és monda néki: Megtalálánk a Messiást, melly annyit tészen mint Krisztus. És Jézushoz vezeté őtet. 42. Rátekintvén pedig Jézus monda: Te Simon a Jóna' fia vagy, te Kéfásnak fogsz hivatni; ami an-

nyit tészen mint Péter. 43. Másodnap akara menni Galileába, s előtalálá Filepet. Kinek monda Jézus: Kövess engem. 44. Vala pedig Filep Betszaidából, Andrásnak és Péternek városából. 45. Filep találá Nathánaelt, és monda néki: Azt, a ki felől irtanak Móses és a próféták, a Názáreti Jézust Jósefnek Fiát megtaláltuk. 46. Monda néki Nathánael: Lehet-e valami jó Názáretből. Felele néki Filept Jöj és lásd. 47. Jézus látván hozzája jönni Nathánaelt monda felőle: Imé az igaz Izrael' fia, kiben nintsen álnokság. 48. Kérdé Nathánael: Honnét ismérsz engem? felele Jézus és monda néki: Minekelőtte téged Filep hina, midőn a figefa' alatt valál, láttalak téged. 49. Felele Nathánael és monda néki: Rabbi, te vagy az Istennek ama Fia, te vagy az Izraelnek ama Királya. 50. Felele Jézus és monda néki: Minthogy mondottam néked: láttalak a figefa alatt, hiszsz; de ezeknél nagyobbakat fogsz látni. 51. És monda néki: Bizonyosokká tészlek benneteket: Ennekutánna nyitva látjátok az eget, és az Istennek angyalait felmenni s alászállani az Embernek Fia felett.

Jegyzetek.

1: Mivel a harmadik versben érinttetik a mindennek, ami az üdőben lenni kezdet, teremtése; itt a teremtést előző kezdet öröktőlfogvaságot jelent. Az Ige a Jézus Kristusnak személye, minekelőtte emberi természetet vet magára; mert a 14. és 17. versben világosan mondatik: És az Ige testé lőn és mi közöttünk lakék, — a kegyelem és igasság a Jézus Krisztus által szerezteték; aztán pedig a könyvnek végéig a Jézus Krisztusról foly a beszéd. Ezen Ige isteni személy: mert igaz Isten az, a ki maga ugyan nem teremtetett, de maga még is mindent teremtet; már pedig ez bizonyittatik az Igéről a 3. és 10. versben. Azt kérdhetné valaki: valljon miért választá János épen ezen Ige nevet Jézus' öröktől

fogva élő személyének kifejezésére, holott a többi evangeliomos könyvekben azt nem olvashatni? Megfelel XX. 31. Tudniillik: János különösen az Úr Jézusnak isteni méltóságáról akart irni, azért a megtestesülést előző állapotjáról kellett kezdenie könyvét; mivel pedig az Úr Jézus Krisztus az emberi nemzetnek legfelségesebb tanitója, s a tanitók János' üdejében a böltselkedők által ige névvel is különböztettek (Filo a monarkh); — mivel az Úr Jézusnak isteni személye által mindenek teremtettek, és a szent irásban gyakorta a világ az Istennek igéje által teremttettnek bizonyittatik Mós. 1. I. 3. 6. 9. 14. — Iz. XLV. 12. XLVIII. 13. — Pét. 2. III. 5.; — mivel a teremtést előző állapotra sem a Jézus Üdvözitő sem a Krisztus Megkenetetett nevezet nem illet: elégséges okai valának János apostolnak az Ige nevezet' használására, mellyet 1. I. 1. 2. is épen úgy alkalmaztat az Úr Jézusra.

Az első versnek tehát értelme: Minden teremtésnek előtte vala egygy Ige személy; mivel pedig a teremtés előtt Istenen kivül semmi egyéb nem vala, ezen Ige személy az Istennél vala, és szükségképen maga is Isten vala.

2: Azért mondaték: hogy az Ige Isten vala; mivel az Ige a teremtés előtt az Istennél vala, de ugyan azért az Ige Isten is külön személy is attól, a kinél vala.

3: Mivel semmi sem teremttetett, semmi sem kezdet az üdőben lenni, ami az Ige által nem teremttetett, kezdetét nem vette volna; az Ige maga nem teremttetett, soha sem kezdet lenni, hanem öröktől fogva, kezdet nélkül vagyon.

4: A teremtményekben a lételen kivül életet is, világitó okos elmét is tapasztalunk; mivel azért az Ige által mindenek teremttettek, ugyan azért az Igében vagyon minden elevenitő és világitó erőnek is kútfeje; az Ige által nyernek minden emberek nem tsak életet, hanem elméjöket világositó mind böltseséget mind isteni kijelentést.

5: Az embereknek ugyan természetjök az eredeti bűn által megresztegettetvén, elméjök meghomályosodot, akaratjok a vétekre hajlandó lett, és igy magokra hagyatatván az emberek tsak a tévelygéseknek és gonoszságnak setétségében vakoskodnak; de ezen setétségnek eloszlatására is az Ige világit jelesen az új szövetségi tanitás által, ámbár mind eddig a setétséget inkább kedvelő emberek többnyire tanitását bé nem fogadák.

6,-8: Ezen tanitásnak kihirdetése igy történék. Istennek különös rendelése szerént megjelenék egygy János nevű jelos férjfiú, kinek hivatala vólt az embereket ama világosságnak elfogadására készíteni: hogy mindnyájan annál könnyebben hinnének néki. Azonban ezen férjfiú nem vala az emberi nemzetnek fő tanitója, nem vala az Üdvözitő, hanem ennek tsak előkövetje és tanúja.

9. 10: Amaz igaz világosság, melly minden embert mind az okosság mind az isteni kijelentés által megvilágosit, tsak János után vala mint tanitó e világra jövendő; ámbár voltaképen az előtt is e világban vala, mivelhogy ő általa teremttetett a világ: de a világi jókhoz ragaszkodó emberek őtet azután is ismérni és tanitását béfogadni nem akarák. A 9. v. a görög betű kétféle fordítást szenved; tudniillik: az emlittettet, mellyet a 8. és 10. v. kiván; ismét e következőt: *Igaz világosság vala, melly megvilágosit minden e világra jövő embert*, melly a diákban olvastatik.

11: Ő ugyan e földön láthatóképen megjelenvén tsak tulajdon házába, mellyet maga alkotot, lépet bé; mindazonáltal az ő háznépe az emberek, még a különös kedvezésekkel mindenkor apolgatott Izraelnek népe is, őtet az igértt Tanitónak Megváltónak Üdvözitőnek lenni, egygy kiss részt kivévén, nem hitte, nékie magokat többnyire ellene szegezék.

12: Azonban mind azoknak, kik nékie hisznek, és engedelmeskednek, hathatós további kegyelmeket szerez: hogy mint Isten előtt kedves emberek mint Isten' fiai az Isten' bóldogságának országában állandó örökséget nyerjenek.

13: Ezen megkülönböztetés nem nyeretik bizonyos nemzetségből való származás által, nem a szülék által, nem a férjfiú' akaratjától függő fogadott fiúság által, hanem az Istentől ajándékozott kegyelem által, melly az embereknek erköltsképen újonnan való születésöket eszközli.

14: Tudniillik, azon öröktől fogva élő, mindent teremtő elevenitő és világositó Ige az elrendeltt üdőben emberi testet és avval egygybekötött lelket vagy is emberi természetet vőn magára; de ezen természetnek felvétele után is az Atyának egygyetlen egygy szülöttje megmarad, kinek merő igasságot magokban foglaló bölts beszédjeit hallottuk, kegyelemmel teljes szentségét, mindenhatóságát, mindentudását, könyörületességét, szineváltozását,

számtalan jeles tsodatételeit láttuk, és igy valóságos isteni ditsőségét tapasztaltuk több esztendeig vele társalkodván; mivel nem tsak egygy két szempillantásig, hanem sokáig lakék az emberek között.

15: Ámbár Jézus Jánosnál hat holdnappal később születék: még is előbb vala mint ő, tudniillik isteni természetére nézve; ugyan azért Jézus Jánosnál sokkal nagyobb méltóságú.

16: Ki által tanitványai ugyan kiváltképen bőséges ajándékokat, de minden egyéb hivei is naponként új kegyelmeket nyertek és nyernek.

17: Móses által tsak sok nehéz és súlyos büntetésekkel öszvekaptsoltt törvények hozatattak; de az ő előtte is kötelező erkölcsi törvényeken kivül, Mósesnek minden egyéb rendelései tsak bizonyos üdeig tartók, és más tökéletessebbeknek képei voltanak: mellyekkel sem segitő kegyelmek, sem a jövendő örök boldogságnak igérése nem vala öszvekötve. Ellenben az Úr Jézus Krisztus által kihirdetett új szövetségi tanitás fő tökéletességű, mással többé fel nem tseréltetik, és örökétartó természetfelettvaló kimagyarázhatatlan boldogságot igér a hitben és jóságos tselekedetekben állhatatos embereknek — egygyszersmind eszközöket is nyújtván a szükséges segitő kegyelmeknek megszerzésökre.

18: Senki a regi próféták közzül az Istent tökéletesen nem ismérte, azért nem is oktathatta az embereket mind azokra, amiket Istenről tudniok szükséges; hanem mind ezeket kijelentette az Atyának egygyetlen egygy Fia, ki mindég az Atyával legszorosabban vagyon egygyesülve.

26: Ezeket mondá János, minekutánna Jézus már megkereszteltetett vólna, ki még a nép között jelen vala. János a vizbemártás által tsak Jézusnak az Üdvözitőnek ügyekezet hiveket gyűjteni, de új vallástársaságot felállitani s alapitani nem vala szándéka.

8: Két Betánia nevű hely vala; az egygyik Jerusalemhez közel Mát. XXVI. 6.; — a másik a Jordánnak keleti partján.

29: Mósesnek könyveiben előforduló bárányokból bémutattatni rendeltt áldozatok, és Iz. LIII. 7. szerént: Ez ama Bárány, melly Istennek áldozatúl fog bémutattatni, hogy elégtételt szolgáltasson az egész emberi nemzetnek bűneiért.

31: Az előtt személyéről nem ismértem, nem láttam őtet; hanem azért öntözöm meg vizzel a hozzám jövőket, hogy az Izrael' népe igy beávattatván és tanitásom által figyelmetessé tétetvén őtet az igért Üdvözitőnek megismérje, és vallja, őtet kövesse.

39: Az akkori tiz óra a mi számitásunk szerént délutánni négy óra.

40: A másik tanitvány hihetőképen a Zebedeus' fia János vala; ki evangéliomos könyvében szinte úgy mint leveleiben magáról szólván nevét elhallgatja.

45: Mivel Bertalan apostolnak az Úr Jézus' követésére való szólitása hivása az evangéliomos könyvekben nem emlittetik, Nathánael pedig ezen vers és XXI. 2. szerént az apostolokkal igen szoros egygybekötésben, társok, barátjok vala: bátran lehet állitani, hogy Bertalan apostol másképen Nathánaelnek is nevezteték.

46: Názaret' városának, és általjában Galiléa tartománynak minden lakósai a többi zsidóktól megvettettek: mivel a közöttök megtelepedett pogányoktól, kikkel társalkodának, több vétkes szokásokat általvettek, és kevés tudósokkal ditsekedhettenek.

51: Olly nagy jeles bámitó történeteket fogtok társaságomban látni: mintha a mennyország nékem mindég nyitva állana, s az Isten' követjei az angyalok szünetlen kivánságomnak teljesitésére szolgálatomra alá és fel járkálnának.

Világositó Hivatkozások.

1: Mát. III. 11. — Ján. XVII. 5. — 1. I. 1. — — 4: Ján. III. 19. IX. 5. XI. 9. 10. XII. 35. — Ef. V. 8. — Ján. 1. I. 2. 7. — — 5: Mát. IV. 16. — Kor. 1. II. 8. — — 6: Mal. III. 1. — Mát. III. 1. XI. 10. — Márk. I. 2. — Lúk. I. 13,-20. 58,-66. — — 7: Márk. XVI. 16. — Lúk. I. 75,-79. — Ján. XI. 25. 26. — — 9: Lúk I. 77. — Ján. III. 19. X. 16. — Ef. II. 12,-14. — — 10: Zsid. XI. 8. — — 11: Lúk. II. 49. — — 12: Mak. 1. XI. 58. — Mát. X. 9. 45. — Márk. XVI. 16. — AT. III. 16. — Róm. VIII. 16. 17. — — 13: Ján. 1. III. 9. — — 14: Mós. 1. VI. 12. — 2. VII. 10. XXIV. 16. 17. XL. 32. — 3. IX. 23.

— Bir. XI. 34. — Kro. 1. XXIX. 1. — Zsol. XXXIV. 17. — Iz. XL. 5. — Mát. I. 16. III. 17. XVI. 17. XIX. 5. XXIV. 22. — Lúk. II. 7. 40. 52. VII. 12. — Zsid. I. 1. — Ján. 1. I. 1. — — 15: Mát. III. 11. — Márk. I. 7. — Lúk. III. 16. — — 16: Ámos. III. 15. — Márk. XVI. 16,-18. — Kor. 1. XII. 4,-12. — Kol. I. 19. II. 9. — Tim. 1. VI. 17. — — 17: AT. XV. 10. — Róm. VII. 6. — Gal. III. 19. 21. 23,-25. — Zsid. VII. 18. IX. 9. X. 1. — — 18: Mát. XVIII. 9. — Tim. 1. VI. 16. — Ján. 1. IV. 12. — — 21: Mát. XI. 14. XVI. 14. XVII. 10. — — 23: Iz. XL. 3. — Mát. III. 3. — Márk. I. 3. — Lúk. III. 4 5. — — 25: Ezek. XXXVI. 26. — Zak. XIII. 1. — — 26. 27: Mát. III. 11. 16. 17. — Márk. I. 7. — Lúk. III. 16. — AT. I. 5. XI. 16. XIX. 4. — — 29: Róm. VIII. 3. X. 12. — Gal. III. 13. — — 32: Mát. III. 16. — Márk. I. 10. — Lúk. III. 22. — — 34: Mát. III. 13,-17. XIV. 33. — — 39: Márk. XV. 25. — — 40: Ján. XIII. 23. XVIII. 15. 16. XXI. 2. 7. 10. — — 42: Mát. IV. 18. XVI. 18. — — 44: Márk. VI. 45. — — 45: Mós. 1. XLIX. 10. — 5. XVIII. 18. — Iz. XL. 10. XLV. 8. — Jer. XXIII. 5. — Ezek. XXXIV. 23. XXXVII. 24. — Dán. IX. 24. 25. — Mát. XXI. 11. — Lúk. III. 23. — — 47: Mát. VIII. 10. — — 49: Mát. XIV. 33. XXI. 5. XXVI. 63. — — 51: Mós. 1. XXVIII. 12. — 2. XIV. 23. — Tób. V. 6. — Mát. IV. 11. XXVIII. 2. — Lúk. XXII. 43. — AT. I. 10.

II. RÉSZ.

Jézus Galileában a kánai menyegzőben a vizet borrá változtatja; Jerusalembe mégyen, és ottan az árrosokat és pénzváltókat a templomból kitiltja; jövendöl haláláról, és azt követő feltámadásáról.

1. Harmadnapon menyegző lőn Galileának Kána nevű városában, és Jézusnak annya is ott vala. 2. Elhivaték pedig Jézus is tanitványaival egygyütt a menyegzőbe. 3. És elfogyván borok, monda Jézusnak az ő annya: Nintsen

borok. 4. Monda néki Jézus: Minek kivánod ezt tőlem Aszszony? nem jöt még el az én üdőm. 5. Monda az ő annya a szolgáknak: Valamit néktek parantsoland, megtselekedjétek. 6. Vala pedig ott a zsidóknál szokásban lévő tisztúlásokra hat kőveder helyheztetve, mindenik két vagy három mértékű. 7. Monda nékik Jézus: Töltsétek meg a vedreket vizzel. És szintén teli tölték azokat. 8. És parantsola nékik Jézus: Meritsetek immár, és vigyétek el a násznagynak; és oda vivék. 9. Hogy pedig megizlelé a borrá lett vizet a násznagy, (nem tudván honnét vólna, de a szolgák, kik a vizet meritették, jól tudják vala) magához szólitá a vőlegényt a násznagy és monda néki: 10. Minden ember először a jobb bort teszi fel, és minekutánna eleget ittanak, akkor adja a gyengébbet; te pedig a jobb bort tartottad mind eddig. 11. Ez vala az első tsodatétel, mellyet tselekedet Jézus a galiléai Kánában, és kinyilatkoztatá ditsőségét; azért tanitványai hivének ő benne. 12. Azután alámenének Kafarnaumba ő, s az ő annya, s attyafiai, és tanitványai; de nem maradának ott sokáig. 13. És közel vala a zsidók' húsvétje, és felméne Jézus Jerusalembe. 14. És találá a templomban árrosokat, kik ökröket, juhokat, és galambokat árrúlnak vala, és ott ülő pénzváltókat. 15. És köteletskékből ostort fonván mindnyájokat kihajtá a templomból a juhokkal és ökrökkel egygyütt, és a váltóknak pénzöket elszórá, s asztalaikat felforgatá. 16. S azoknak, kik galambokat árrúlnak vala, monda: Vigyétek el ezeket innét, és ne változtassátok el az én Atyámnak házát kereskedés' házává. 17. Ekkor megemlékezének tanitványai, hogy irva vagyon: A te házad iránt való buzgóságom megemészte engem. 18. Felelének azért a zsidók, és mondának néki: Mitsoda jelt mutatsz nékünk, mivelhogy ezeket tselekszed? 19. Felele Jézus, és monda nékik: Bontsátok el e templomot, és harmadnapra felépitem azt.

20. Mondának tehát a zsidók: Negyvenhat esztendeig épitteték e templom, és te három nap alatt fogod-e felállithatni azt? 21. Ő pedig ezt mondja vala az ő testének temploma felől. 22. Mikor azért feltámadot vólna a hálálból, megemlékezének tanitványai: hogy ezt mondotta légyen; és hivének az irásnak, és a beszédnek, mellyet mondot vala Jézus. 23. Midőn pedig Jerusalemben múlatna a húsvét' ünnepén, sokan hivének az ő nevében látván a tsodákat, mellyeket munkál vala. 24. De Jézus ön magát nem jelenté ki bizodalmasan nékik; mivelhogy ő ismérné mindnyájokat. 25. Mert néki nem vala szükséges, hogy valaki előtte bizonyságot tenne ember felől, ő előtte tudva lévén: mi vólna az emberben.

Jegyzetek.

1: Jézusnak Galileában való megérkezése után harmadnapra.

2: Tsodatételeket fogok munkálni tanitásom' igasságának bizonyitására; de ennek még mostan rendes üdeje bé nem következet. Azért tsodatételt egyedűl veled való öszveköttetésem tekintetéből ne kiványj tőlem. — Figyelemre méltó: hogy itt sem Mária Jézust fiának, sem Jézus Máriát annyának nem nevezi, ami Jézusban az emberi természeten kivűl, más tsodatévő isteni természetre is mutat; ismét, hogy Máriának Jézus előtt felette hathatós könyörgése, mivel tsak kivánságának emlitésére, a rendes üdőnek előtte, munkálta Jézus első nyilványos tsodatételét.

6: Mivel a zsidóknál vendégségnek alkalmatosságával különféle mosogatások valának divatban, több vizre vala szükségök.

10: Akkor a köz rendű embereknél szokás vala a vendégségekben előbb jobb borral kedveskedni; ha pedig az elfogyot, és még kivánt vólna valaki többet, annak alábbvalóból nyújtani. Ez vala az első tsoda, mellyet nyilván tselekedet Jézus, és az által eddigi öt tanitványai megerősittettek azon hitben: hogy ő légyen az igértt Üdvözitő.

14: Hasonló de külön történet terjesztetik elő Mát. XXI. 12. mert az itt leirtt történet Jézus tanitó hivatalának kezdetén csak némelly apostoloknak jelenlétökben, ama pedig három esztendő múlva minden apostolok előtt ment végbe.

22: Ezen igéknek igaz értelmökbe csak akkor látának bé az apostolok, mikor Jézus halálából feltámadot; mert valamint erőszakos haláláról úgy feltámadásáról is többször újitott jövendölései egész a történetnek teljesedéséig rejtett homályok valának előttök. Hanem azután teljes meggyőződéssel megismérték az apostolok: hogy mind az ó szövetségi szent irásban, mind az Úr Jézus által — az ő mint Üdvözitőnek — feltámadása valóságosan megjövendöltetett.

24. 25: Jézus ez alkalmatossággal magáról, személyéről, tanitásáról, szándékáról, országáról világosan nem akara szólni: mivel tudta a jelenlévő hallgatóinak előitéletjeiket, gondolkozásjokat, ohajtásaikat, mellyeknek miatta a világosabb oktatásnak haszna foganatja nem következhetet vólna.

Világositó Hivatkozások.

1: Jós. XIX. 28. — Mát. XXV. 10. — — 4: Kir. 2. XVI. 10. XIX. 22. — Mát XII. 48. — Márk. III. 35. — Luk. II. 49. XI. 28. — — 6: Kro. 2. IV. 5. — Mát. XV. 2. — Márk. VII. 3. 4. — — 10: Mós. 1. XLIII. 34. — Ag. I. 6. — — 12: Mát. IV. 13. XII. 46. — — 17: Zsol. LXVIII. 10. — — 18: Mát. XII. 38. — — 19: Mát. XII. 39. XXVI. 61. XXVII. 40. — Márk. XIV. 58. XV. 29. — Kor. 2. V. 1. — Pét. 2. I. 13. 14. — — 22: Zsol. III. 6. XV. 8,-10. — Luk. XXI. 23.— Ján. XX. 8. 9. — AT. II. 24,-28. — — 24: Mát. XVI. 20.

III. RÉSZ.

Jézusnak Nikodemussal éjjeli felséges beszéllgetése az embernek lelki újonnan való születéséről. János keresztel, és szól Jézusról tanitványaival vőlegényhez hasonlitván őtet, és jeles bizonyságot tévén róla.

1. Vala egygy Nikodemus nevű a farizeusok, és fő rendű zsidók közzűlvaló férjfiú. 2. Ez Jézushoz jöve éjjel, és igy szóla hozzája: Rabbi, tudjuk, hogy Istentől jöttél tanitónak; mert senki nem tselekedheti e jeleket, mellyeket te tselekszel, ha tsak az Isten nem léend vele. 3. Felele Jézus és monda néki: Bizony bizony mondom néked; ha ki újonnan nem születik onnan felyűlről, nem láthatja az Isten' országát. 4. Kérdé tőle Nikodemus: Hogyan születhetik az ember újonnan, mikor vén? valljon bémehet-e másodszor annyának méhébe, hogy ismég születessék? 5. Felele Jézus: Bizony bizony mondom néked; ha ki újonnan nem születik vizből és Szent Lélektől, bé nem mehet az Istennek országába. 6. Ami testtől születik, test az; és ami Lélektől születik, lélek az. 7. Ne tsodáld, hogy azt mondám néked: szükség néktek újonnan felyűlről születnetek. 8. A szél minden oldalról fúj, és zúgását hallod; de nem tudod, honnét jön, és hová mégyen: igy vagyon mindennek állapotja, a ki a Lélektől születik. 9. Felele Nikodemus, és monda néki: Miképen lehetnek ezek? 10. Felele Jézus, és monda néki: Te tanitó vagy Izraelben, és nem tudod ezeket? 11. Bizony bizony mondom néked: amit tudunk, azt beszélljük, és amit láttunk, a felől tészünk bizonyságot; de a mi bizonyságtételünket bé nem vészitek. 12. Ha a földieket, mellyekről szólottam néktek, nem hiszitek; miképen fogjátok hinni a mennyeieket, ha azokról szólandok

hozzátok. 13. Már pedig senki nem ment fel mennybe, hanem tsak az, ki alászállot mennyből, az Embernek Fia, ki mennyben vagyon. 14. És valamint Móses felemelé a kigyót a pusztában; úgy kelletik felmagasztaltatnia az Ember' Fiának. 15. Hogy minden, valaki ő benne hiszen, el ne veszszen, hanem örök élete légyen. 16. Mert úgy szerette Isten e világot, hogy amaz ő egygyetlen egygy szülött Fiát adná: hogy minden, valaki ő benne hiszen, el ne veszszen, hanem örök életet végyen. 17. Mert nem küldötte Isten az ő Fiát e világra: hogy itélje e világot; hanem hogy üdvözüljön e világ ő általa. 18. Valaki ő benne hiszen, meg nem itéltetik; valaki pedig nem hiszen, már megitéltetett: mert nem hiszen az Isten' egygyetlen egygy szülött Fiának nevében. 19. Ez pedig az itéletnek oka: hogy a világosság a világra jöve; de az emberek inkább szerették a setétséget, mint a világosságot: mivel az ők tselekedeteik gonoszak valának. 20. Tudniillik: minden, valaki gonoszúl tselekszik, gyűlöli a világosságot, és nem jön a világosságra; hogy meg ne feddetessenek az ő tselekedetei. 21. Ellenben a ki igasságot tselekszik, kiáll a világosságra; hogy kinyilatkoztassanak az ő tselekedetei: mivelhogy Isten' akaratja szerént vitettenek végbe. 22. Ezekután jöve Jézus tanitványaival Judeának földjére; s ott lakik vala velek, és keresztel vala. 23. Azonban János is keresztel vala Enonban Salim mellett; mert ott a viznek bősége lévén oda gyülekeznek, és ott keresztelkednek vala. 24. Mert még János nem vettetett vala a tömlötzbe. 25. Támada tehát kérdezkedés a János tanitványai és némelly zsidók között a tisztulásos mosódás felől. 26. És jövének Jánoshoz, és mondának néki: Tanitó, a ki veled a Jordánon túl vala, kiről te bizonyságot tettél, imé ő keresztel, és majd tsak nem mindnyájan hozzája mennek. 27. Felele János és monda: Ember nem tnlajdonithat magának semmit,

ha tsak mennyből nem adatik néki. 28. Ti magatok vagytok tanúbizonyságaim nékem, hogy én megvallottam: nem vagyok én a Krisztus, hanem én ő előtte küldettem. 29. A kinek jegyesse vagyon az a vőlegény; azonban a vőlegénynek barátja fennállván és hallván őtet örömmel örvendez a vőlegénynek szaván. Ezen én örömöm azért bételjesedék. 30. Ő néki nevekednie, nékem kissebbűlnöm kelletik. 31. A ki onnan felyűlről jöt, mindenek felett vagyon. A ki a földről való, földi az, és a földiekről szól; a ki pedig mennyből jöt, mindenek felett vagyon. 32. És arról, amit látot és hallot, tészen bizonyságot; és még is az ő bizonyságát majd tsak nem senki nem veszi bé. 33. A ki az ő bizonyságtételét béveszi; az avval azt erősiti: hogy az Isten igazmondó. 34. Mert az, kit Isten küldöt, Isten' igéit hirdeti: mivel nem mérték szerént adja néki az Isten a Lelket. 35. Az Atya szereti a Fiút, és mindeneket az ő kezébe adot. 36. Annak, a ki hiszen a Fiúnak, örök élete vagyon; ellenben, a ki a Fiúnak nem hiszen, nem fog életet látni, hanem az Istennek haragja megmarad rajta.

Jegyzetek.

3: János apostol rövidség' okáért elhallgatá azon kérdéseket, mellyekre Jézus felele; tudniillik: Mi kivántatik a végre, hogy valaki az Isten' országának, mellyet az Istentől igért Üdvözitő felállit, tagja lehessen? Fognak-e minden zsidók abban részt venni? Mi iránya Jézusnak, miért küldetett különösen Istentől? Kitsoda nyerheti el a jövendő örök bóldogságot? — Ezen kérdésekre az mondatik e versben: Hogy kinekkinek, akar zsidó akar pogány szüléktől vegye származását, lelki erköltsiképen újonnan kell születnie az onnan felyűlről vagy is mennyből Istentől kijelentett tanitásnak elfogadása s annak engedelmes követése által az Istennek kegyelmével munkálkodván, — és tsak illyen belső elváltozás

nyitja meg embernek mind ez életben mind jövendőben az Isten' országát.

5: Az újonnan való születést fogja eszközölni a vizzel való megmosás és az avval öszvekötött belső elváltozás, mellyet a Szent Lélek ez alkalmatossággal munkál. Ezen szertartásnak felvétele olly szükséges: hogy valakinek arra alkalmatossága vagyon és azt még is elmúlasztja, az Isten' országának sem e földön sem mennyben tagja nem lehet. — Hogy itten a vizzel való megmosást betű szerént kellessen érteni világos mind a bizonyitásnak előrebotsátásából, mind az Úr Jézusnak és az apostoloknak egygyező magyarázásjokból és pedig a régi jövendöléseknek következésökben: Iz. XLIV. 3. — Ezek. XXXVI. 25. — Joel. II. 28. — Mát. III. 11. XXVIII. 19. — Márk. XVI. 16. — AT. II. 38. 41. VIII. 36,-38. X. 47. 48. — Róm. VI. 3,-10. — Ef. V. 26. — Tit. III. 5. — Zsid. X. 22. — Ugyan ezen érintett helyek arról sem engednek kételkedni: hogy az új szövetségi vizzel való megmosás öszvekötve vagyon a belső megszentelő kegyelemmel, melly a Szent Lélektől adatik.

6: Ha az ember tsak testi származására nézve tekinttetik, és tsak ön magára hagyatik; gondolkozása a testet érdeklő, azt sértő vagy gyönyörködtető tárgyaknak, a földi jóknak határai közé szorúl: ellenben a ki az Istentől származott tanitás által megvilágosittatván a Szent Léleknek kegyelme által megszenteltetvén lelkiképen újonnan születik: az a testnél földnél hasonlithatatlanúl nemesebb jelesebb tárgyakról az Istenről, erköltsi szentségről, jövendő életről, mintha nem is test hanem tsak merő okosság és lélek volna, gondolkodik, és a szerént tselekszik is.

8: Akar honnan fújjon a szél, hallani ugyan zúgását, de azért még sem lehet tudni: hol veszi kezdetét, vagy meddig terjed? Igy mégyen végbe a lelki újonnan való születés is; foganatja valóságos, hathatóságát lehet tapasztalni, ámbár egyéb mivoltját nem lehet se kimagyarázni se megérteni. — Tűrhetetlen kevélységről méltán vádoltathatnék az, a ki — annyi ámbár szemei előtt szűnetlen forgó természetes tűneményeknek, sőt önnön magának belső miniméűségét által nem láthatván — tsak azért méreszelné az isteni kijelentésből származó igasságokat tagadni; mivel belső mivoltjokat által nem láthatja.

10: Mivel Nikodemus tovább is folytatá álmélkodását, és sürgeté a bővebb világositást; Jézus arra figyelmezteté őtet: hogy néki mint tudós zsidónak az emlitett újjászületésnek szükségét, és az új szövetségben valósodását tsak Izaiás, Ezekiel és Joel prófétáknak feljebb kijeleltt jövendöléseikből is lehetne és kellene következtetnie; — hogy néki, ki mind tanitó tiszteltetik, másokat is kellene arra oktatni: minő változásnak kelléssék a szent irás szerént nem tsak a zsidókkal hanem minden emberekkel történni, midőn a Messiás az igért Üdvözitő megjelenik.

11: Te mint tudós tanitó az Izrael' népe között azt kivánod hallgatóidtól: hogy higyjenek beszédjeidnek; és te még is nékem, kit az imént a tsodatételekre nézve Istentől küldött meghatalmazott tanitónak önként vallottál, hitelt adni nem akarsz. Bizonyossá teszlek: hogy a tárgyak, mellyekről szólok, tökéletesen ismeretesek előttem; azokra nézve úgy tekinthetsz engem, mint fő hitelességű szemes tanút.

12: Most az új szövetségi vallásnak tsak eleit emlitém, tsak olly szertartásról szólék, melly szembe tűnik; még is hitelt nem nyerhetek: hát ha több és az érzékenységet egészen felyűlhaladó titkokról kezdek szólani, ha egészen mennyei tárgyakról beszéllek, mit fogtok felelni?

13,-18: Illyen titkok következők: Senki az e földön élő emberek közzűl fel nem emelkedhetik mennybe: hogy ott a mennyei titkok felől magának tökéletes ismereteket szerezzen; de imé én, ámbár valóságos ember vagyok, még is másik természetemre nézve valamint testbe való öltözésem előtt mennyben valék, úgy most is ott vagyok, és azért a hitnek minden titkait, az Istenségnek minden végzéseit, az emberi nemzetnek jövendő s öröké tartó állapotját teljesen ismérem. — Én keresztre fogok felfeszittetni; de ezen kinjaimnak érdeme által örök életet nyernek mind azok, kik élő hittel az általam szolgáltt elégtételben részt vesznek: mint hajdan a kigyóktól megmartt Izrael' fiai a Móses által felfüggesztett réz kigyóra tekintvén meggyógyúltanak. — Mert én vagyok az Istennek egygyetlen egygy szülött Fia, ki mennyei Atyámnak akaratja szerént emberi természetet vettem magamra, hogy a bűnös emberi nemzetért tökéletes elégtételt szolgáltassak. — Tudniillik: nem azért jelentem meg, hogy az emberek általam szerentsétlenekké legyenek, hanem hogy a kárhozattól meg-

menekedjenek; azért valaki tanitásomat szorgalmatosan követvén bennem hiszen, előbbi bűnei miatt örök kárhozatra nem fog taszittatni; de a ki magát tanitásomnak elleneszegezi, és még az Istennek egygyetlen egygy szülött Fiát is megveti, az maga okozza és vonja fejére az örök kárhozatnak itéletét.

19,-21: A kárhozatnak tehát oka az: hogy ámbár az üdvözitő tudománynak világossága én bennem e földön megjelent, az emberek még is többnyire inkább kedvellik a tévelygések' setétségét, mert az azokkal egygybekötött vétkes szokásaikat elhagyni nem akarják. Mert, valaki vétkes életet folytatni kiván, az gyűlöli a világosságot, kerűli a gonoszságot feddő tanitást és tanitót: hogy bűnössége előtte fel ne fedeztessék, azt látni ne kénszeritessék, és igy megszeretett örömeiben ne háborgattassék. De a kinek feltétele törekedése helyesen tselekedni, jó erköltsű szent életet folytatni, az örömest hallgat engem: hogy tőlem megvilágositttatván tisztán láthassa, mi fogyatkozások hibák találtatnak eddigi életében, és hogyan lehessen nékie a tökéletességben mindég előbb mennie.

22: Azon beszéllgetés után kiméne Jézus Jerusalemből, és Judea tartományban széllyeljára.

23: Salim bölts Hieronimus szerént helység vala, melly az előtt Salumiásnak nevezteték Jordánnak napnyúgoti térségében Samariához tartozó Sztzitopolis' városától nyoltz római mértföldnyire. Ennon a térségnek neve lehetet.

29: Jézus az új szövetségi vőlegény, kinek mátkája a hiveknek új társaságjok az új anyaszentegygyház; János pedig tsak vőfény vala, kinek mint előállott tanúnak örvendeznie kellett: midőn hallá a vőlegény' szavát és a közhirt a menyegzői öszveszövetkezésnek teljesedése, naponként több hiveknek azon szerentsés társaságba való beavatkozásjok felől.

30: Az én tekintetemnek tsökkennie, tanitványaim számának kevesednie, de az ő mind tiszteletének mind társaságának nevekednie kelletik.

31: A ki minekelőtte a földön született vólna, már mennyben vólt, és onnan szállot emberi testbe, az minden prófétákat minden embereket felyűlhalad; ellenben, a ki tsak e földön kezdé lételét, az valamint tsak földi eredetű, úgy tsak földi emberekhez hasonló módon szól.

32. 33: A mennyből isteni személyére nézve eredett Úr Jézusnak mindenről, amit előterjeszt, tökéletes ismeretei vagynak; és még is igen kevesen hisznek tanúbizonyságának. — A ki az ő tanitásának hiszen, az egygyszersmind az Istennek igazmondóságát is jelesen vallja; hogy tudniillik Isten az Üdvözitőről a próféták által kihirdetett igéreteit teljesitette.

34: A próféták közzül kiki tsak bizonyos mértékben nyert Istentől ajándékokat; de az Úr Jézus, kiben az emberi természet isteni természettel egygy isteni személyben öszveköttetett, a Szent Lélek' ajándékainak határtalan mindensége feltaláltatik.

36: A ki az Isten' Fiának nem hiszen az örökè tartó bóldogságot el nem nyerheti, mivel bűnösségétől meg nem szabadúl és igy az isteni Igasság előtt tsak a fenyitéknek büntetésnek tárgya marad.

Világositó Hivatkozások.

1: Lúk. XII. 58. XXIII. 13. XXIV. 20. — — 3: Mát. XXI. 25. — Ján. VI. 44. — — 6: Mát. XXVI. 41. — Róm. VII. 15,-17. — — 8: Zsol. CXXXIV. 7. — — 13: Mós. 5. XXX. 11,-14. — PB. XXX. 4. — Iz. LV. 8. — Bar. III. 29. — Mát. VIII. 20. XXI. 25. — Róm. X. 6. XI. 33,-35. — Ján. XVII. 5. — 1. I. 2. — — 14: Mós. 4. XXI. 6,-9. — — 15: Mát. XVI. 16. XXV. 46. — Ján. IV. 14. — — 16: Mát. III. 17. — Ján. 1. IV. 9. — — 17: Mát. XX. 28. — Márk. XVI. 16. — — 19: Mát. IV. 16. X. 17. — Lúk. II. 32. — Ján. I. 4. 9. 12. — — 20: Ezek. VIII. 12. — — 21: Mós. 1. XXIV. 49. — Jos. XXIV. 14. — Iz. XXXVIII. 19. — — 22: Ján. IV. 1. 2. — — 23: Mát. III. 6. — — 25: Pét. 2. I. 9. — — 26: Ján. I. 19. — — 28: Ján. I. 20. — — 29: Mát. III. 2. 3. — — 31: Mós. 1. II. 7. — — 33: Róm. III. 3. 4. — Ján. 1. V. 10. 11. — — 34: Mát. XI. 27. — Lúk. II. 40. VI. 1. — Ján. VII. 16. VIII. 47. — Kol. II. 3. 9. 10. — — 35: Mát. XI. 27. XXI. 27. XXVIII. 18. — Zsid. I. 2. — — 36: Mát. III. 7 VII. 14. — Róm. VIII. 1. — Zsid. X. 26. — Ján. 1. V. 12.

IV. RÉSZ.

Jézus hosszszan beszéllget egygy samariai aszszonnyal egygy kútnál az örök életnek vizéről, és az Isten' imádásáról, egygyszersmind magát az igértt Üdvözítőnek lenni tanítja. A vetőnek és aratónak hasonlatossága alatt a régi prófétáknak munkálkodásaik, és az apostoloknak fáradozásaik az új szövetségi tanitásra nézve rövideden emlittetnek. Samaria városának sok lakósai hisznek Jézusnak. Galileában egygy királyi tisztnek beteg fia meggyógyittatik.

1. Megértvén az Úr a farizeusokat tudósitva lenni a felől; hogy Jézus több tanitványokat gyűjt, és keresztel, mint János; 2. (Jóllehet Jézus ő maga nem keresztel vala, hanem az ő tanitványai.) 3. Elhagyá Judeát, és megint Galileába méne. 4. Altalkell vala pedig néki mennie Samarián. 5. Jöve tehát Samariának városához, melly Szikárnak neveztetett, tartozó azon mező mellé: mellyet Jákob az ő fiának Jósefnek adot. 6. Vala pedig ott a Jákob' kútja is. Jézus azért megfáradván az útból ott leüle a kút mellett. Vala pedig mintegy hat óra. 7. Ugyan akkor jöve oda Samariából egygy aszszony vizet meriteni. Kinek monda Jézus: Adj nékem innom. 8. (Mert tanitványai elmentenek vala a városba: hogy étkeket vennének.) 9. Monda azért néki a samariai aszszony: Hogyan kérsz te zsidó lévén tőlem, ki samariai aszszony vagyok, italt magadnak; holott a zsidók nem társalkodnak a samariaiakkal. 10. Felele Jézus, és monda néki: Ha tudnád az Isten' ajándékát, és ki légyen az, a ki néked mondja: adj nékem innom; bizonnyal te kértél vólna tőle, s élő vizet adot vólna néked. 11. Monda néki az aszszony; meriteni való edényed sintsen, a kút pedig mély; honnét vagyon tehát élő vized? 12. Valljon nagyobb

vagy-e te Jákob atyánknál, ki nékünk e kútat adá, mellyből ő maga is ivot, és fiai, és barmai ittanak? 13. Felele Jézus, és monda néki: Minden, a ki e vizből iszik, ismét szomjúhozik, a ki pedig iszik azon vizből, mellyet én adok néki, nem szomjúhozik öröké. 14. Hanem a viz, mellyet én néki adok, ő benne az örök életre felforró viznek kútfejévé lészen. 15. Monda néki az aszszony: Uram adjad nékem azt a vizet, hogy ne szomjúhozzam, sem ide ne jőjjek meriteni. 16. Monda néki Jézus: Menj el, hivjad elő férjedet, és jőj ide viszsza. 17. Felele az aszszony, és monda: Nints férjem. Monda néki Jézus: Jól mondád; hogy nints férjed. 18. Mert öt férjed vólt; az pedig, a kivel most élsz, nem a te férjed: azt igazán mondád. 19. Monda néki az aszszony: Uram látom, hogy te próféta vagy; 20. A mi atyáink e hegyen imádák az Istent; ti pedig azt mondjátok, hogy Jerusalemben vagyon azon hely, ahol kell az Istent imádni. 21. Monda néki Jézus: Aszszony higyjed el nékem; hogy közelit az üdő, mellyben sem e hegyen, se Jerusalemben nem imádjátok az Atyát. 22. Ti azt imádjátok, amit nem tudtok; de mi aztimádjuk; amit tudunk: mert az üdvösség a zsidók' közéből ered. 23. De eljön az üdő, sőt már jelen vagyon, mellyben az igaz imádók lélekben és igasságban imádják az Atyát. Tsak ugyan az Atya is illyen imádókat keres. 24. Lélek az Isten; azoknak tehát, a kik ötet imádják, lélekben és igasságban kell őtet imádniok. 25. Monda az aszszony: Tudom, hogy eljön a Messiás, ki Krisztusnak mondatik; mikor azért ő eljövend, mindenekre megtanit minket. 26. Monda néki Jézus: Én vagyok az, a ki szólok veled. 27. És erre elérkezének tanitványai, kik tsodálkoznak vala: hogy aszszonnyal beszéllgetne; mindazonáltal senki se mondá: mit kérdezkedel? avagy mit beszéllsz vele? 28. Elhagyá azért vedrét az aszszony, és elméne a városba, és felszólitá a lakósokat: 29. Jertek ki, lássátok ama férjfiat, a ki nékem

mindeneket megmondot, amiket tselekedtem; valljon nem ő e ama Krisztus? 30. Kimenvén azért a városból hozzája jövének. 31. Azon közben kérik vala őtet tanitványai mondván: Tanitó, egyél. 32. Ő pedig felele nékik: Vagyon nékem enni való táplálatom, mellyet ti nem tudtok. 33. Mondának azért a tanitványok egygymásnak: Talán bizony hozot néki valaki enni. 34. Monda nékik Jézus: Az én eledelem az, hogy annak akaratját tselekedjem, a ki engem elküldöt, és elvégezzem munkáját. 35. Nemde nem a ti közmondástok-e: még négy holdnapnak kell elmúlnia, azután lészen az aratás. De imé én azt mondom néktek: emeljétek fel szemeiteket, és nézzétek a tartományokat, immár fejérek az aratásra. 36. És a ki arat, jutalmát vészi, és gyümöltsöt gyűjt az örök életre: hogy mind a ki vet, mind a ki arat egygyütt örüljön. 37. Mert ebben igaz ama közmondás: hogy más a magvető, és más az arató. 38. Én titeket küldöttelek annak aratására, mellyben ti nem munkálkodtatok, egyebek munkálkodtanak, és ti az ő munkájokba béállottatok. 39. Abból a városból pedig sok samariaiak hivének ő benne annak az aszszonynak beszédjére nézve; mellyel bizonyságot tőn mondván: valóban mindeneket megmondot nékem, valamiket tselekedtem. 40. Midőn azért hozzá kijöttek vólna a samariaiak, kérék őtet: hogy nálok szállásoljon; és két napig ott marada. 41. És sokkal többen hűnek ő benne az ő maga beszédjeiért. 42. És mondják vala az aszszonynak: Immár nem tsak a te beszédedért hiszünk; hanem mi magunk hallánk őtet, és meggyőződve vagyunk: hogy e bizonyára a világnak amaz Üdvözitője, a Krisztus. 43. Két nap múlva pedig elméne onnét, és Galileába vevé útját. 44. Mert Jézus maga bizonyitá: hogy a prófétának önnön honnjában nintsen betsülete. 45. Béérkezvén Galileába jól fogadtaték a lakósoktól: mivelhogy láták mind azokat, amiket Jerusalemben az ünnepen tselekedet, ahová ők magok is az ünnep-

re elmentek vala. 46. Jöve tehát Jézus ismég a galiléai Kánába, ahol a vizet borrá változtatta vala. Ott megjelenék egygy királyi tiszt, kinek fia Kafarnaumban beteg vala. 47. Ez tudósittatván a felől: hogy Jézus Judeából Galileába jönne, elméne hozzá, és kéré őtet; hogy lejönne, és gyógyitaná meg az ő fiát, mivel már haldoklani kezd vala. 48. Monda azért néki Jézus: Ha tsak jeleket és tsodákat nem láttok, nem hisztek. 49. Monda néki a királyi tiszt: Uram jöj alá, minekelőtte meghaljon fiam. 50. Felele néki Jézus: Térj viszsza, a te fiad él. Hűn az ember Jézus' szavainak, és viszsza mégyen vala. 51. De még az úton vala, midőn már elejébe futának szolgái hirűl hozván néki: hogy az ő fia élne. 52. Kérdé tehát tőlök az órát, mellyben megkönnyebedet vólna? és felelének néki: hogy tegnap hét órakor hagyá el őtet a hideglelés. 53. Eszébe vevé azért a gyermek' attya, hogy az az óra vólt, mellyben monda néki Jézus: a te fiad él; és hűn ő s egész háznépe. 54. E vala a második jel, mellyet munkála Jézus Judeából Galileába jövén.

Jegyzetek.

5: Ezen városnak igaz neve vala Szikem, mellyre a Szikár vagy is részegség nevezet tsúfolódásból ráragadot, Efraim nemzetségének földjén Hebal és Garizim hegyek között Jós. XX. 7. — Bir. IX. 7. — Ebben a környékben Jákob mezőt vőn a Hemor' fiaitól, és Jósef' fiának hagyá örökségűl Mós. 1. XXXIII. 19. 20. XLVIII. 22.

6: Az akkori hat óra mai számitásunk szérent déli 12.

10: Élő viznek neveztetik, melly nem mintha meghalt vólna, áll, nem zavaros, nem büdös, — hanem mindég forr, foly, tiszta, kellemetes. Ezen élő viz itt ábrázolása az új szövetségi tanitás' jelességének.

12: Tudsz-e te e térségben más jobb vizű kútat, mint légyen ez, mellyet Jákob atyánk talált és nékünk örökségűl hagyot?

14: A tanitás, mellyet én hirdetek, a szűnetlen felszökő vizforráshoz hasonló; mert azt, a ki béfogadja, és követi, lelkiképen szomjúhozni nem engedi, annak állandó belső nyúgodalmat örömet, az erköltsi előmenetelekre hathatós ösztönöket, örökét tartó bóldogságot szerez.

18: Mivel a zsidók a samariaiakkal nem társalkodtak, és Jézus még is ezen aszszonyt belső házi környűlállásaira figyelmezteté; ezeknek felfedezésök az aszszonyt azon gondolatra hozák: hogy annak, a ki illyen apró, más idegenek előtt tudva nem lévő történeteket, olly bizonyossággal előbeszéllhet, különös embernek prófétának kelletik lennie.

20: Ábrahám, Isák, Jákob atyáink a Garizim' hegyén Mós. 1. XII. 6. 8. XXXIII. 18,-20. — 5. XI. 29. mutatának bé Istennek áldozatokat.

21: Igen közel az üdő: mellyben az igaz vallást követő hivek az Istent többé nem fogják csak egygy bizonyos helyen, mint valamelly választott népnek különös törvényszerzőjét urát fejedelmét, külsőképen tisztelni; hanem mindenütt, ahol nékiek tetszik, mint az egész emberi nemzetnek Attyát külső szertartásokkal is fogják imádni.

22: A samariaiak az ó szövetségi szent irásokból csak Mósesnek öt könyvét fogadták el; azért Istenről olly helyes képzetjeik nem valának mint a zsidóknak: kik a zsoltárokból, a többi próféták' irásaikból, és más szent könyvekből tökéletesebb ismereteket szerezhetének magoknak. Mind ezen okból, mind pedig, mivel mind azt, valami üdvösséget szerez, — az Isten' ismeretét, a Megváltóról szóló igéretet, a szent irásokat, a zsidóktól vevék által a samariaiak: a vallást illető kérdéseknek kétségeknek megfejtésében a zsidók' állitása érdemel nagyobb tekintetet.

23: A zsidók szinte mint a samariaiak az isteni tiszteletet főképen a különféle külső szertartásokban, véres és vér nélkűl való áldozatokban, füstölgésekben, mosogatásokban helyhezteték a belső ajtatossággal nem gondolván; az új szövetségben pedig az sürgettetik: hogy a külső tisztelet mindég elválhatatlanúl légyen öszvekötve az Istenről helyes képzetekkel, és a szivnek belső ajtatos érzéseivel.

24: Hogy az Istennek tétetett tisztelet jótetszést, és jóváhagyást érdemeljen, és az imádónak érdemet szerezzen, az Istennek lelki és legtökéletesebb természetével egygyeznie kelletik; — tudniillik, ezen tisztelettel leginkább a léleknek az elménck kell foglalatoskodnia, az isteni tökéletességeknek kell hirdettetniek, az erköltsi szentségnek kell előmozdittatnia.

26: Mivel ezen aszszony a Messiásban, az Üdvözitőben tsak tökéletes vallástanitót várt, látni óhajtot, és azt földi hatalmas királynak nem képzelé magának; nyilván világosan tudtára adá Jézus: hogy ő légyen az igértt világ' Üdvözitője.

35: A zsidók' tartományaiban a vetést négy holdnap múlva követte az aratás. Azért közmondás vala nálok: Nem mindjárt a vetés után érik meg a búza; — vagy, tsak négy holdnap múlva aratunk. Azonban Jézus ez alkalmatossággal alig vetette el igéit, már aratot is: mert a következő 39,-42. versek szerént a samariai aszszonytól ösztönöztetvén Szikar városnak számos lakósai Jézust az igértt Üdvözitőnek lenni megismérték, vallották.

36: A napkeletben, amint minálunk is szokás, az aratók az aratott gabonából veszik ki bizonyos kialkudott részben jutalmokat. Azért mondá Urunk: A ki a megtértt szikári lakósokat tovább oktatni s a vallásban erősiteni, az örök bóldogságnak elnyerésére tovább vezérelni fogja; az magának is nagy érdemeket fog gyűjteni: mellyeknek jutalmok lészen az aratónak az egygyházi tanitónak részesitése azon bóldogságban, mellyel a magvető az Úr Jézus fog öröké birni.

38: A régi próféták, keresztelő János, és leginkább az Úr Jézus vetették meg az új szövetségi vallásnak, anyaszentegygyháznak alapját; ugyan azért az apostoloknak, és segédjeiknek tsak az épitést a munkát folytatniok kellett.

43: Ezen versnek végéhez tartozik még következő kifejezés: *De nem Názáretbe.* Melly itt értetődik, és mint tudva lévő elhallgattatott. Tsak igy illenek öszve a 43. és 44. versek.

46,-53: Ezen történet nem egygy avval, melly Mát. VIII. 5,-13. előterjeszttetik; azért a külön környülállások között ellenkezés nintsen.

Világositó Hivatkozások.

1: Ján. III. 22. — — 6: Márk. XV. 25. — — 14: Iz. XLIX. 10. — Ján. VI. 35. — — 20: Mós. 5. XII. 5. — — 21: Mát. XXVI. 28. — Róm. VIII. 15. — Gal. IV. 6. — — 22: Kir. 4. XVII. 41. — Róm. IX. 4. 5. — — 23: Zsid. IX. 9. 10. 13. XIII. 15. 16. — Pét. 1. II. 5. — — 24: Kor. 1. III. 17. — — 35: Mát. IX. 37. 38. — Luk. X. 2. — — 36: Mát. XIX. 29. 30. XXIV. 45. — Ján. XII. 26. — — 43: Mát. XIII. 57. — Luk. IV. 16,-24. — — 44: Mát. XIII. 57. — Márk. VI. 4. — Luk. IV. 24. — — 45: Mát. IV. 12. — Márk. I. 14. — Luk. IV. 14.

V. RESZ.

Jézus Jerusalemben szombaton egygy harmintznyoltz esztendeig betegeskedő embert meggyógyit, az azon tsodatétel miatt ő ellene zúgolódó zsidókat pedig megtzáfolja, és magát Isten' Fiának lenni tanitja.

1. Ezekután a zsidók' ünnepe vala, és felméne Jézus Jerusalembe. 2. Vagyon pedig Jerusalemben a juhkapunál egygy ferdőtő, melly zsidóúl Betheszdának neveztetik, mellynek öt tornátza vagyon. 3. Ezekben fekszik vala a viznek felzavarását váró nyavalyásoknak, vakoknak, sántáknak, száradásban szenvedőknek nagy sokaságjok. 4. Mert angyal alászáll vala üdő szerént a tóba, és felzavarja vala a vizet; a ki azért első a viznek felzavarása után belé botsátkozék a tóba, meggyógyúl vala, akarminémű betegségben sinlődöt vólna. 5. Vala pedig ott egygy ember, ki már harmintznyoltz esztendeig betegeskedik vala. 6. Ezt látván Jézus feküdni, és megértvén, hogy már sok üdejű beteg vólna, kérdi ötet: Akarsz-e meggyógyúlni? 7. Fe-

lele néki a nyavalyás: Uram nintsen emberem, hogy, a midőn a viz felzavartatik, botsásson engem a tóba; mig én pedig oda érkezem, már más száll beléje előttem. 8. Monda néki Jézus: Kelj fel, vedd fel nyoszolyádat, és járj. 9. És tüstént meggyógyúla azon ember, és felvevé nyoszolyáját, és jár vala. Szombat vala pedig azon a napon. 10. Mondának azért a zsidók a meggyógyúlttnak: szombat vagyon, nem szabad néked nyoszolyádat hordoznod. 11. Ki felele nékik: Az, a ki engem meggyógyita, mondá nékem: vedd fel nyoszolyádat, és járj. 12. Kérdék tehát őtet: Kitsoda az az ember, a ki mondá néked: vedd fel nyoszolyádat, és járj? 13. De a meggyógyúltt nem tudja vala, ki vólt légyen az? mivel Jézus azon a helyen lévő sokaság között hátra húzá magát. 14. Később előtalálá őtet Jézus a templomban, és monda néki: Imé meggyógyúltál; de többé ne vétkezzél, hogy más valami még amannál roszszabb ne történjék rajtad. 15. Elméne azért azon ember, és megjelenté a zsidóknak: hogy Jézus vólna az, a ki őtet meggyógyitá. 16. Ennek következésében üldözék a zsidók Jézust, és élete után leselkedének: mivelhogy ezeket szombaton tselekszi vala. 17. Jézus pedig felele nékik: Az én Atyám mind ez üdeig munkálkodik, én is munkálkodom. 18. Ezen okból tehát még inkább készűlnek vala a zsidók őtet megölni; mivel nem tsak a szombatot megszegi vala, hanem az Isent is tulajdon Attyának mondja vala magát Istenhez egyenlővé tévén. Felele azért Jézus, és monda nékik: 19. Bizony bizony mondom néktek: a Fiú önnön magától semmit nem tselekedhetik; hanem tsak azt, amit az Atyát tselekedni látja. Mert valamiket az tselekszik, azokat a Fiú is hasonlóképen tselekszi. 20. Mert az Atya szereti a Fiút, és mindeneket megmutat néki, amiket ő tselekszik; de ezeknél nagyobbakat is fog mutatni néki, úgy, hogy álmélkodni fogtok rajtok. 21. Mert miképen az Atya

halttakat támaszt, és megelevenit; azonképen a Fiú is, a kiket akar, megelevenit. 22. Sőt az Atya nem is itél senkit; hanem minden itéletet a Fiúra bizot. 23. Hogy mindenek tiszteljék a Fiút, amiképen tisztelik az Atyát. A ki nem tiszteli a Fiút, az az Atyát sem tiszteli, a ki amazt küldötte. 24. Bizony bizony mondom néktek: hogy, a ki az én beszédemet hallgatja, és hiszen annak, a ki engem küldöt, az örök életet nyer, és a büntető itélet alá nem jön; hanem által mégyen a halálból az életre. 25. Bizony bizony mondom néktek: hogy közelit az üdő, sőt már most vagyon; mellyben a meghalttak meghallják az Isten' Fiának szavát, és a kik hallják, élnek. 26. Mert miképen az Atyának élete vagyon ő magában; azonképen adta a Fiúnak is: hogy élete légyen ő magában. 27. És hatalmat adot néki, hogy itéletet gyakoroljon: mivelhogy Embernek Fia. 28. Ne tsodáljátok ezt; mert eljön az üdő, mellyben mindnyájan, a kik a koporsókban vagynak, meghallják az Isten' Fiának szavát; 29. És előjönnek, kik jókat tselekedtenek, az életnek feltámadására; a kik pedig gonoszokat tselekedtenek, az itéletnek feltámadására. 30. Nem tselekedhetem én magamtól semmit. Amint hallok, úgy itélek, és az én itéletem igaz; mert nem keresem az én akaratomat, hanem az Atyának akaratját, a ki engem küldöt. 31. Ha én teszek bizonyságot önnön magam felől; az én bizonyságtételem nem látszik igaznak. 32. Azonban más az, a ki bizonyságot tészen én felőlem; és tudom, hogy igaz az a bizonyság, mellyet én felőlem tészen. 33. Ti magatok küldöttetek Jánoshoz; és bizonyságot tet az igasságról. 34. Én pedig nem keresek embertől bizonyságot; hanem ezeket mondottam: hogy ti üdvözüljetek. 35. Ő égő és fénylő szövétnek vala; ti pedig tsak rövid üdeig akartatok örvendezni az ő világjánál. 36. De én nékem jelesebb bizonyságom is vagyon Jánosnál. Mert a tselekede-

tek, mellyeknek végbevitelöket rám bizá az Atya, magok azon tselekedetek, mellyeket én tselekszem, azt bizonyitják én felőlem: hogy az Atya küldöt engem. 37. Sőt az engem küldő Atya maga is bizonyságot tet én felőlem; ámbár az ő szavát soha sem hallottátok, sem ábrázatját nem láttátok. 38. Tudniillik: az ő igéje nem marad meg ti bennetek; mivel annak, a kit ő küldöt, nem hisztek. 39. Ti visgáljátok az irásokat, mivel azt vélitek, hogy azokban az örök életre vezető tanitást feltaláljátok. Úgy de azok is bizonyságot tésznek én felőlem. 40. És még sem akartok hozzám jönni: hogy életetek légyen. 41. Emberektől való ditsőség után nem vágyakodom. 42. De ismérlek titeket: hogy az Istennek szeretete nintsen ti bennetek. 43. Imé én az Atyámnak nevében jöttem, és még is nem vesztek bé engem; ha pedig más a maga nevében jövend, azt befogadjátok. 44. Azonban miképen is hihetnétek ti, holott költsönösen egygymástól vártok ditsőséget; azon ditsőséget pedig, melly egyedül Istentől származik, nem keresitek. 45. Ne véljétek: hogy én foglak benneteket az Atya előtt vádolni; vagyon, a ki vádoljon benneteket, Móses, kiben ti biztok. 46. Mert ha Mósesnek hinnétek, bizonnyal nékem is hinnétek; mivel ő én felőlem irt. 47. Ha pedig az ő irásainak nem hisztek; miképen hihetnétek az én beszédeimnek?

Jegyzetek.

1: Mivel a zsidóknak legjelesebb és az első keresztény hiveknél legisméretesebb ünnepök vala a húsvét; azt kell itt az ünnepen érteni Márk. XV. 6. — Luk. XXIII. 17. — Ján. VI. 4.

2: Jerusalemnek napkeleti oldalán állot a júhkapu úgy nevezetvén a juhoktól, mellyek az áldozatok' bémutatására kiválaszttat-

tak, és azon a kapun béhajttattak. Ezen kapuhoz közel vala egygy tágas mélység, mellyben feredni is úszni is lehetet, és a mellybe tsatornák által a templomból a megöltt állatok' vére s a különféle mosogatásokra kivántt viz lefolyt. A negyedik században Hieronimus, legújabban pedig Korte utazó az emlitett részen egygy 9 lábnyi mélységű és 40 lábnyi szélességű gödörre találának. Ezen alkalmatosságnak jóltévőség' házát jelentő nevezete a ferdőnek gyógyerejétől származot.

3: Flavius Jósefnek Zs. H. VI. K. 9. r. bizonyitása szerént Jerusalemben a húsvét' ünnepére 256,500 húsvéti bárányok öletettek meg. Azért nagyobb ünnepeken ezen tó az áldozatoknak meleg vérökkel, és az avval elegyes vizzel megtölt; melly megtelésre várakozának a betegek, kiknek homályos szemeik, szélütött, vagy száradó tagjaik valának.

4: Mivel gyakorta azon beteg, a ki e tóban mindjárt megtelése után, midőn még meleg vala, megferdet, egészségét, tagjának épségét elevenségét, szemeinek előbbi erejét viszszanyeré; a vala a népnek ezen ferdő felől vélekedése: hogy bizonyos üdőben angyal zavarja fel e tónak vizét, és a ki első bémégyen, az meggyógyúl. Azonban valóságos tsodálatos erejű ferdőről itt szó nintsen; mert sem a többi evangéliomos könyvekben se zsidó Flavius Jósef' munkáiban a felől semmi legkissebb emlékezet nintsen.

7: Ezen beteg úgy érté Jézus kérdését, mintha dorgáltatott vólna az által: hogy minek viteti magát annyi üdőtől fogva azon tóhoz, ha meg nem ferdik. Azért mentegeti magát: hogy épen akkor, mikor kellene, nem talál embert, a ki oda vigye, később pedig már nem használ ezen feredés.

9: Egygy harmintznyoltz esztendeig szenvedő súlyós betegnek egygy parantsoló szóval meggyógyitása tagadhatatlan tsodatétel vala; de mivel szombaton történt, már nem betsülék, sőt gúnyolák a zsidó irástudók.

15: A zsidók, kik itt érinttetnek, a főtanátsnak tagjai valának, kiket János másutt is I. 19. VII. 1. IX. 22. XVIII. 12. 14. igy nevez.

17: Az Isten az én Atyám szombaton is fentartja, táplálja teremtményeit, azokra gondot visel, az élőkkel jóságát érezteti; tehát nékem is szabad szombaton betegeken segiteni.

18: Mivel Jézus azt adá hallgatóinak értésére: hogy néki is szabad és vagyon hatalma azt és úgy tselekedni, amit és hogyan tselekszik Attya az Isten: észrevevék; hogy Jézus más különösebb értelemben nevezi Istent Attyának, és avval egyenlőnek állitja magát lenni.

19,-22: Jézus az Atyával egyenlő hatalmát fejtegeti mondván: A Fiúnak és az Atyának tselekedetei között soha sem lehet ellenkezés; mert a Fiúnak nem lehet tselekedni egyebet, hanem tsak azt, ami az Atyának akaratjával megegygyez, de kivétel nélkül mindent végbevihet a Fiú, valamit tselekszik, és igy mutat néki az Atya. Még a meghaltt emberi testeket is, valamikor akarja, feltámaszthatja a Fiú; sőt minekutánna a Fiú emberi természetben öltözöt az emberi nemzetnek váltságáért; már senkit sem itél büntet vagy jutalmaz az Atya az Üdvözitő nélkül.

23: Jézus tanitja: hogy őtet szinte olly tisztelet imádás illeti, a minémű az Atyát; tehát, hogy ő is olly felségű isteni személy mint az Atya.

24: Valamint az Atya iránt, ki tsodatételek által nyilatkoztatja akaratját, és bizonyitja a tanitásnak igasságát, — úgy a megtestesűltt Fiú iránt, ki az üdvözitő vallást, az Atyának akaratját hirdeti, — a köteles tisztelet főképen az engedelmes hit által gyakoroltatik: mellynek jutalma az öröké bóldog élet.

25,-29: Az emberi testben öltözött Isten' Fiának hatalmához tartozik: Nem tsak e földön meghalttakat új földi életre feltámasztani, de annak üdejében minden embert és az egész emberi nemzetet is megitélni, a jókat jutalmazni, a gonoszokat büntetni, s azért minden embert feltámasztani: mivel a Fiúnak az Atyával egyenlő természete lévén a Fiúban is valamint az Atyában az elevenitő erőnek kútfeje forrása vagyon, és mivel a megtestesűltt Fiú az egész emberi nemzetnek Megváltója.

31: Mivel Jézusban a zsidók tsak embert láttak, ha ő tsak egyedűl maga, tsak puszta szóval azt tanitotta vólna maga felől: hogy ő az Istentől küldött Üdvözitő, Isten' Fia, az Atyával egyenlő hatalmú Valóság; — tanúbizonyságának hitelessége felől lehetet vólna kételkedni.

32: Az Isten az Atya bizonyitotta az Úr Jézus' tanitását igaznak lenni; ezen bizonyság pedig kifogást nem szenved.

33: Keresztelő János a zsidó nemzet' nagyjaitól megkérdeztetvén megvallá: hogy nem ő az Üdvözitő, hanem a ki utánna jövendő, ez pedig a názáreti Jézus.

34: János' tanúbizonyságára ugyan Jézusnak szüksége nem vala; hanem azt előhozá: hogy azok, a kik Jánost mint prófétát betsűlék, az ő tanúbizonysága által az Üdvözitőnek elfogadására indittassanak.

35: János buzgó és hasznos tanitó vala; kinek beszédjeiben a zsidónép kevés üdeig gyönyörködék is. Azonban

36. 37: Jánosénál jelesebb bizonyság az, mellyet Jézus felől az Atya számos valóságos természetfeletti tsodatételek és régi jövendöléseknek teljesedésök által tészen; de a zsidók többnyire ezen szózatra nem hallgatának, mert az Istennek tulajdonságai tökéletességei felől helyesen gondolkodni nem tudának.

38: Azért a régi jövendölések' visgálása a zsidó nemzetnek legnagyobb részére semmi bényomást nem okozot; azért nem hivének az Istentől küldött Üdvözitőnek.

44: Egygyik oka a zsidók' hitetlenségének az vala: hogy a farizeusok, az egygyházi és polgári elöljárók előtt, kik Jézust az igért Üdvözitőnek elfogadni nem akarák betsületjöket tekintetjöket oltalmokat el ne veszitsék; holott az igaz betsület Isten és ember iránt való kötelességeinknek teljesitésök által szereztetik.

45: A zsidóknak az vala vélekedésök: hogy az, a ki valamelly prófétának ellene szegezi magát, ugyan az által fog Isten előtt vádoltatni; de az Úr Jézusnak az Üdvözitőnek megvetése miatt már Móses, kinek könyveit, mint isteni igazgatás alatt készültt irásokat tisztelék a zsidók 1. III. 15. XXII. 18. XLIX. 10. — 5. XVIII. 15,-22. — AT. III. 22. 23. szerént feddi kárhoztatja nyakasságjokat.

Ezen Szakaszban a görög betű s a diák fordítás között ezen különbözések vagynak; — A 16. v. a görögben olvastatik: *És élete után leselkedének* vagy megölni keresik vala; de ez a diákban kihagyatik, ámbár a 18. v. szerént oda tartozik. — A 28. v. a görögben mondatik: *Meghallják az ő szavát;* a diákban pedig mondatik: *Meghallják az Isten' Fiának szavát*, melly kifejezés már a 25. versben előre botsáttatott. — A 30. v. a görögben: *Az Atyának*

akaratját, a ki engem küldött; a diákban: *Annak akaratját, a ki engem küldött.* A világosabb görög kifejezés a 36. és 37. v. ismétittetik.

Világositó Hivatkozások.

1: Mós. 3. XXIII. 5. — 5. XVI. 1. — — 10: Mós. 2. XX. 11. — Jer. XVII. 22. 24. — — 16; Mát. X. 2. 12. 14. — — 21: Mós. 5. XXXII. 39. — Kir. 1. II. 6. — 3. XVII. 22. — 4. IV. 35. — Tob. XIII. 2. — — 22: Mát. XI. 27. — Ján. XI. 43. — — 23: Mát. XXVIII. 19. — Filip. II. 10. — — 24: Mát. VII. 14. XXV. 45. — Márk. XVI. 16. — Ján. III. 16. 17. VI. 50. VIII. 52. XI. 26. — Róm. VI. 21. 23. VII. 5. — — 25: Márk. V. 41. — Lúk. VII. 14. — Ján. XI. 43. — — 26: Ján. I. 4. — — 27: Filip. II. 7,-9. — — 29: Mát. VII. 21,-26. XXV. 35,-46. — Márk. XVI. 16. — Kor. 1. XIII. 1,-7. — Gal. V. 19,-21. — Ef. IV. 25,-29. V. 2. 3. — Kol. III. 5. 9. 12,-17. — — 32: Mát. III. 17. — Ján. I. 15. — — 35: Sir. XLVIII. 1. — Mát. III. 7. XXI. 26. — Lúk. III. 7. — Pét. 2. I. 19. — TJ. I. 12. XI. 4. — — 37: Mát. III. 17. XVII. 5. — Mós. 5. IV. 12. — — 39: Mát. XIX. 16. — Ján. VII. 48. 52. — Róm. II. 17. — Pét. 1. I. 1. — — 40: Mát. XI. 28. — — 43: Mát. VII. 22. XXI. 9. XXIV. 24. 26. — Márk. XVI. 17. — — 44: Ján. XII. 42. 43. — — 46: Mós. 1. III. 15. XXII. 18. XLIX. 10. — 5. XVIII. 15.

VI. RÉSZ.

Jézus öt ezer embert öt árpakenyérből, és két halakból megelégit; eltávozik, midőn királynak akarják kikiáltani; testének evéséről, és vérének ivásáról szól, és mind a kettőt igéri hiveinek lelki táplálásúl annak használására őket kötelezvén, és az e beszédjében botránkozókkal nem gondolván.

1. Ezek után általméne Jézus a galiléai tengernek másik partjára Tiberiás' városának környékéből. 2. És kö-

vetí vala őtet nagy sokaság, mivel látják vala a jeleket, mellyeket tselekszik vala azokon, kik betegek valának. 3. Felméne azért Jézus egygy hegyre, s ott ül vala az ő tanitványaival. 4. Közel vala pedig a húsvét a zsidóknak fő ünnepök. 5. Felemelvén azért Jézus szemeit, és látván, hogy igen sok nép öszvegyülne hozzája; monda Filepnek: Honnét veszünk kenyereket, hogy ezek egyenek. 6. Ezt pedig mondja vala kisértvén őtet; mert ő tudja vala, mit vólna tselekedendő. 7. Felele néki Filep: Két száz pénzárra kenyér nem elég nékik; hogy kinekkinek közzülök tsak valami kevés jusson is. 8. Monda néki egygy tanitványai közzül András Simon Péternek báttya: 9. Vagyon itt egygy gyermek, kinél öt árpakenyér, és két halatska vagyon; de ez mitsoda ennyi népnek? 10. Monda pedig Jézus: Telepitsétek le az embereket; mert sok széna vala azon a helyen. Letelepedének azért számszerént mintegy öt ezer férjfiak. 11. Vevé azért Jézus a kenyereket, és hálákat adván osztá a tanitványoknak, és a tanitványok elosztják a letelepedetteknek. Hasonlóképen a halatskákból is, amennyit tsak kivánnak vala. 12. Minekutánna pedig eleget ettenek vólna, monda tanitványainak: Szedjétek fel a maradék darabotskákat, hogy el ne veszszenek. 13. Felszedék azért, és tizenkét kosárt töltének meg, az öt árpakenyér' húlladékaiból, mellyek megmaradtanak vala azoktól, a kik ettenek vala. 14. Azon emberek tehát szemlélvén a tsodatételt, mellyet tselekedet vala Jézus, mondának: Bizonyára ez ama próféta, ki e világra jövendő váratik. 15. Ugyan azért Jézus észrevévén, hogy készülnének egygy-hegyülekezni s őtet erőszakkal királynak tenni; ismég eltávozék maga egyedül a hegyre. 16. Hogy pedig estve lőn; tanitványai a tengerre alámenének. 17. És bészállván a hajóba a tengerentúli Kafarnaumba menének; de már bésetétült vala, és Jézus nem jöt vala hozzájok. 18. Azonban

a tengeren nagy szél fújván habokat hány vala. 19. Midőn pedig már huszonöt vagy harmintz futamatnyira eleveztenek vala, láták Jézust a tengeren járni, s a hajóhoz közelgetni, és megfélemlének. 20. Ő pedig monda nékik: Én vagyok, ne féljetek. 21. Bévevék azért őtet örömmel a hajóba, s a hajó azonnal eljuta azon tartománynak, ahová ügyekeznek vala menni, földjéhez. 22. Másodnapon azon sereg, melly a tengernek másik partján áll vala, és látá: hogy más hajótska nem volt ott, amaz egygyen kivűl, mellyben tanitványai beszállának, és hogy Jézus tanitványaival egygyütt a hajótskába bé nem ment, hanem az ő tanitványai tsak magokban elindúltanak légyen; 23. Az alatt pedig Tiberiásból egyéb hajók érkezvén közel azon helyhez, ahol az Úrnak hálaadására kenyeret ettenek; 24. Ugyan azon sereg tehát, mivel se Jézust, se tanitványait ott nem találá, maga is hajóra üle, és jöve Kafarnaumba keresvén Jézust. 25. És megtalálván őtet a tengeren túl mondának néki: Tanitó, mikor jöttél ide? 26. Felele nékik Jézus: Bizony bizony mondom néktek; kerestek engem de nem a jeleknek miatta, mellyeket láttatok; hanem a kenyereknek miatta, mellyekből ettetek, és jól laktatok. 27. Munkálkodjatok, de nem olly eledelért, melly megemésztetik, hanem olly eledelért, melly megmarad az örök életre, mellyet az Ember' Fia fog adni néktek; mivel ezt tökéletes hitelességgel felruházá az Atya Isten. 28. Kérdék azért őtet: Mi tévők legyünk tehát, hogy Istennek kedves tselekedetekkel foglalatoskodjunk? 29. Felele nékik Jézus: Istennek kedves tselekedet ez; hogy higyjetek abban, a kit ő külde. 30. Mondának azért néki: Mitsoda jelt munkálsz tehát te a végre, hogy azt látván higyjünk néked? mit szerzesz? 31. A mi atyáink mannát ettenek a pusztában, amint irva vagyon: az égből adot nékik kenyeret enniek. 32. Monda azért nékik Jézus: Bizony bizony mondom néktek; Móses nem adot néktek kenyeret az égből, de az én

Atyám ád néktek igaz kenyeret mennyből. 33. Mivel Istennek kenyere az, a ki mennyből alászállván életet szerez a világnak. 34. Kérék azért őtet: Uram, mindég ezen kenyeret adjad nékünk! 35. Monda pedig nékik Jézus: Én vagyok az életnek kenyere; a ki hozzám jön, meg nem éhezik; és a ki én bennem hiszen, soha meg nem szomjúhozik. 36. Azonban már emlitettem néktek: hogy ámbár láttatok engem, még sem hisztek. 37. Minden, a kit az Atya nékem ád, én hozzám jön; és azt, a ki én hozzám jön, el nem űzöm magamtól. 38. Mert azért szállottam alá mennyből; hogy nem az én akaratomat, hanem az engem küldőnek akaratját tselekedjem. 39. Ez pedig az engem küldő Atyának akaratja: hogy senkit azok közzűl, a kiket nékem adot, el ne veszessek; hanem feltámaszszam azokat az utólsó napon. 40. Igen is ez az engem küldőnek akaratja: hogy minden, a ki látja a Fiút, és hiszen ő benne, örök életet nyerjen; és én feltámasztom őtet az utólsó napon. 41. Zúgolódnak vala azért a zsidók ő ellene; mivelhogy azt mondá: Én vagyok a mennyből alászállott kenyér. 42. És azt mondják vala: Nem ez-e ama Jézus a Jósefnek fia, kinek ismérjük attyát és annyát? hogyan mondhatja tehát ez: mennyből szállottam alá? 43. Felele nékik Jézus: Ne zúgolódjatok egygymás között. 44. Senki nem jöhet hozzám, hanem ha az Atya, a ki engem küldöt vonszsza ötet, és én feltámasztom őtet az utólsó napon. 45. Irva vagyon a próféták' könyveiben: Mindnyájan Istentől fognak tanittatni. A ki azért az Atyától hallot, és tanúlt, én hozzám jön. 46. Mindazonáltal nem úgy; mintha valaki az Atyát látta vólna. Mert tsak egyedűl az, a ki Istentől vagyon, az látta az Atyát. 47. Bizony bizony mondom néktek: annak, a ki én bennem hiszen, örok életje vagyon. 48. Én vagyok az életnek kenyere. 49. A ti atyáitok mannát ettenek a pusztában, és meghaltanak. 50. Ez ama kenyér, melly menny-

ből szállot alá: hogy valaki abból eszik, meg ne haljon. 51. Én vagyok amaz élő kenyér, ki mennyből szállottam alá. 52. Ha valaki ezen kenyérből éjend, az öröké él. Ama kenyér pedig, mellyet én adni fogok, az én testem; mellyet én adni fogok a világ' életéért. 53. Vetekednek vala azért a zsidók egygymás között mondván: Miképen adhatja ez nékünk az ő testét, hogy azt egyjük? 54. Monda tehát nékik Jézus: Bizony bizony mondom néktek; ha nem éjenditek az Ember' Fiának testét, és nem ijandjátok az ő vérét, nem lészen életetek ti magatokban. 55. A ki eszi az én testemet, és iszsza az én véremet, annak örök életje vagyon; és én feltámasztom azt az utólsó napon. 56. Mert az én testem bizonnyal étel; és az én vérem bizonnyal ital. 57. A ki eszi az én testemet, és iszsza az én véremet, én bennem marad, és én ő benne maradok. 58. Valamint engem elküldöt az élő Atya, s én is élek az Atya által; úgy a ki engem eszen, ő is él én általam. 59. Ez ama kenyér, melly mennyből alá szállot; nem ollyan mint a manna, mellyet atyáitok ettenek, de meghaltanak. A ki e kenyeret eszi, öröké él. 60. Ezeket mondá a sinagógában, midőn Kafarnaumban tanitana. 61. Sokan azért az ő tanitványai közzűl ezeket hallván mondának: kemény beszéd ez; kitsoda hallgathatja azt? 62. Tudván pedig Jézus ő magában: hogy tanitványai e miatt zúgolódnának; monda nékik: E botránkoztat-e meg titeket? 63. Hát ha látandjátok az Embernek Fiát felmenni oda, ahol előbb vala? 64. A lélek az, a ki megelevenit; a test nem használ semmit. Az igék, mellyeket én szólok néktek, lélek és élet. 65. De vagynak némellyek közzűletek, kik nem hisznek. Mert eleitől fogva tudja vala Jézus; kik volnának, a kik nem hinnének, és ki fogná őtet elárrúlni? 66. És mondja vala: Azért mondám néktek; hogy senki nem jöhet én hozzám, ha tsak az én Atyámtól nem adatik nékie. 67. Ettől

fogva tanitványai közzűl sokan hátra állának, és többé nem követik vala őtet. 68. Kérdé tehát Jézus a tizenkettőt: Talán ti is készültök elmenni? 69. Felele néki Simon Péter: Uram, kihez mennénk? Az örök életnek igéi vagynak nálad. 70. És mi elhittük, és megismértük: hogy te vagy ama Krisztus az élő Istennek Fia. 71. Felele nékik Jézus: Nemde nem titeket tizenkettőtöket választottalak-e én magam, még is egygy közzűletek ördög? 72. Érti vala pedig Iskáriotes Júdást; mert ez vala elárrúlandó őtet, ámbár egygyik vólna a tizenkettő közzűl.

Jegyzetek.

1: Tiberiás a Jordán' vizének Genezaret' tengeréből való kifolyásánál annak napnyúgoti részén fekvő város vala; mellyet Flavius Jósef Rég. XVIII. 3. szerént Heródes Antipás épittetett, és Tiberiás római tsászárnak tiszteletére Tiberiásnak neveze. Ezen város kellemetes környéke, meleg ferdői, s a zsidó tudósoknak Jerusalemnek elpusztúlása után itt megtelepedésök miatt hires vala; most tsekély falu.

5: Márk. VI. 34. 35. ként előbb sokáig oktatá Jézus az egygybegyülekezett népet, azután Mát. XIV. 14. a betegeket gyógyitá, végre már közelitvén az alkonyodás Mát. XIV. 15. munkálá az öt kenyérnek és két halatskának tsodálatos szaporitását.

26: A zsidó nép ugyan a tsodatételeknek miatta keresé fel Jézust de nem azon okból: hogy igy a tanitásnak Istentől származása s igassága felől meggyőződvén, annak higyjen, hanem hogy földi hasznokat, a minő vala az ingyen eledel, nyerjen: azért is akará Jézust fejedelmének királyának kikiáltani. — Már pedig az illyen törekedés az Úr Jézusnak és tsodatételeinek irányával ellenkezék; azért mondhatá Jézus hallgatóinak, hogy nem a tsodáknak miatta; hanem az éhes gyomrot ingyen töltő eledel és ehhez hasonló hasznok miatt járnak utánna.

31: Manna vala azon tsodálatos eledel, mellyel kenyér helyett negyven esztendeig táplálttattak az Izrael' fiai az isteni Gondviseléstől a pusztában, mig tudniillik Egiptomból kiköltözésök után az igért Kánaán' földjét birtokúl elfoglalhaták. Ezen eledelnek különös tulajdonságai leiratattak Mós. 2. XVI.; neve pedig onnét vette eredetét: mivel az Izrael' népe ezt először meglátván bámúlva felkiálta: Man-hu; vagy is: Mi ez! Ezen eledel mennyei kenyérnek is nevezteték Zsolt. LXXVII. 24. 25. — Bölts. XVI. 20. mivel ezt minden legkissebb fáradság nélkül naponként, a szombatot kivévén, elegendő mennyiségben a mezőn készen találjá a nép, és mivel kellemetes izű vala; azonban, amint a következő versben Jézus bizonyitá: az nem mennyből hullot, nem mennyből eredet, azért nem valóságos mennyei kenyér vala.

35,-40: Ha mennyei szűnetlen bóldog életre tápláló kenyeret kivántok, úgymond Jézus, imé én legjelesebb értelemben a vagyok: mert mennyből szállottam alá, ahol valék, minekelőtte emberi testben e földön megjelenném; valaki az én tanitásomat hallgatja, és hiven követi, az öröké bóldog lészen úgy, mint szerentsésnek tarttatnék a többé sem éhséget, se szomjúságot nem szenvedő ember; az én akaratom tökéletesen egygyez az Atyának akaratjával, mellynek kijelentésére, és teljesitésére küldettem mint ember: már pedig ezen akarathoz képest valaki az én beszédjeimet hallgatja, engem Isten' Fiának lenni vall, tanitásomnak hiszen, és engedelmeskedik, akar zsidó akar pogány nemzetből vegye származását, azt én anyaszentegygyházamba befogadom, azt öröké tartó bóldog élettel megjutalmazom, sőt ugyan azon bóldogságnak birására az itélet' napján meghaltt testét is feltámasztom. Azonban néktek haszon nélkül szólok; mert ti már tapasztaltátok, hogy tsodatévő hatalommal birok, még is nékem hinni nem akartok.

44: Az isteni kijelentésnek hinni nem lehet isteni belső kegyelem nélkül, melly azoktól, kik akadályt vetnek, igasságos büntetésül megtagadtatik.

46: Mivel az Úr Jézus az üdőben magára vett emberi természeten kivül olly természettel is bir, melly szerént már az előtt mennyben vagy is az isteni ditsőségnek országában 38. v. vala, — mivel Istentől származik, — mivel az Atyát legtisztábban látja, legtökéletesebben ismeri: az Úr Jézus isteni személy.

49: A manna eledel valamint senkit testének halálától meg nem mentet, úgy senkinek sem használt a végre: hogy örök boldog életet, és különösen testére nézve ditsőséges feltámadást nyerhessen.

52: A kenyereknek tsodálatos megszaporitásjokból vőn Jézus alkalmatosságot magát titkos mennyei kenyérnek nevezni, és hallgatóit a 27. verstől fogva arra oktatni: hogy őtet úgy tekintsék mint az Atya Istentől az egész emberi nemzetnek boldogitására adott mennyei kenyeret, mellyből kinekkinek, hogy üdvözüljön, ennie kell, az előterjesztett — igasságoknak hitök — parantsolatoknak teljesitésök — által. Itt már most egész a 64. versig olly kenyérről szól, mellyet ő még tsak fog adni, s ezen kenyérnek nevezi testét, melly az emberi nemzetnek boldogitása végett áldozatúl fog az isteni szentségnek bémutattatni.

53,-58: Urunk' szavait hallgatói valóságos testének eledelül való adásáról érték; Jézus pedig nem tsak hibásnak nem monda ezen magyarázást, hanem inkább öt egygymást világositó s erősitő kifejezésekkel, testét és vérét külön emlitvén, sőt a vonakodókat az örök boldogságtól való megfosztással fenyegetvén bizonyitá: hogy testét eledelül vérét italúl fogja adni, s az abban való részesülésnek jutalma lészen az örök boldog élet, és a testnek is ditsőséges feltámadása. — Igy készité Jézus előre apostolait az új szövetségi szent vendégségnek, melly kinszenvedését előző estvén általa szerezteték, megértésére, mellyet Mát. XXVI. — Márk. XIV. — Luk. XXII. és Pál Kor. 1. X. XI. hiven feljegyzettek a nélkül: hogy az apostoloknak legkissebb ellenvetésöket, kétségeskedésöket, vagy a homálynak felvilágositását sürgető kivánó kérdéseket emlitenék; mivel tudniillik az apostolok tsak azt tapasztalák teljesittetni, amire már olly szivrehatóképen elégségesen oktatva valának.

59: A hajdani tsodálatos manna a sokkal tsodálatosabb, felségesebb, hasznosabb új szövetségi szent vendégségnek vala képe ábrázolása.

61,-64: Mivel Jézus szavait, mellyekkel testét eledelül adni igéré, nem tsak meg nem másolá, hanem még erősebb kifejezésekkel ötször újitá; többen tanitványai közzül beszédjében megbotránkozának, és azt kiállhatatlannak mondák. De Jézus igéreté-

nek hitelesítésére következendő mennybemenetelét említé, melly minden kételkedésen kivűl fogja helyheztetni egész tanitásának igasságát; azonban hozzáadá: hogy valamint az emberben a lélek eleveníti a testet, melly lélek nélkűl tehetetlen; úgy az ő szavait is olly testről értsék, mellyben lélek és élet vagyon, mert nem csak teste lélekkel, hanem emberi természete isteni természettel egygy személyben vagyon összekötve, ugyan azért minden abban illendően részesűlőt az örök életre táplálhatja, s a ditsőséges feltámadásra segitheti.

65. 66: Hogy tovább senki a hallgatók közzűl akar Jézusnak mennyei eredete, akar a tőle igértt eledelnek és italnak minéműsége felől új kérdéseket ne támaszszon; világosan kimondá: hogy egész beszédje a hitnek tárgya, valaki azért a mennyei Atyától nyertt isteni kegyelemnek magát ellene szegezi, valaki a munkáltt tagadhatatlan tsodatételekre nézve néki kifogás nélkűl hinni nem akar, azon nem segithet.

67,-72: Végre, ámbár Urunknak ezen egygyszer kimondott szavait semmiben sem változtató állhatatossága miatt sokan eddigi tanitványai közzűl örökre búltsút vettenek tőle, még avval sem gondolt; hanem a tizenkét apostolnak is szabadságot ada tőle elmenni, ha szavainak hinni nem akarnának. Kiknek nevökben nyilatkoztatá Péter: hogy ők más tanitóhoz többé nem állanak, mert ők Jézust az igértt Üdvözitőnek és az igaz Isten' Fiának lenni hiszik, azért szavainak, akarmelly megfoghatatlan titkot foglaljanak is magokban, igaz voltjok felől nem kételkednek. Erre felele Jézus: hogy még a tizenkettő közzűl is eggy el fog szakadni tőle; s igy jövendöléssel is erősiti beszédjét.

A 11. v. ezen igék: *A tanitványoknak, és a tanitványok elosztá́k;* ismét a 22. v. ezen kifejezés: *mellybe tanitványai beszállának;* a diák fordításban nem olvastatnak, hanem a görögből beiktattattak.

Világositó Hivatkozások.

1: Mát. IX. 18. XIV. 13. — Márk. VI. 32. — Luk. IX. 10. — — 14: Mós. 5. XVIII. 15,-19. — Mát. XII. 38. — Ján. III. 2. — — 15: Mát. XIV. 22,-34. XXI. 8. 9. — Márk. VI. 45.

46. — Ján. XVIII. 36, 37. — — 19: Luk. XXIV. 13. — — 27: Mát. III. 17. VIII. 20. XVII. 5. — Ján. I. 32. — Ef. I. 13. — — 29: Márk. XVI. 16. — Ján. 1. III. 23. — — 31: Mós. 2. XVI. 14. — 4. XI. 7. — Zsol. LXXVII. 24. — Bölts. XVI. 20. — — 33: Mát. VII. 14. — — 35: Sir. XXIV. 29. — — 37: Ján. XVII. 6. 9. — Kor. 1. I. 27. — — 39: Ján. V. 29. XI. 26. — TJ. XX. 6. — — 40: Mát. XXVI. 46. — Ján. III. 36. — — 42: Mát. XIII. 55. — Márk. VI. 3. — — 44: Mát. XV. 13. — Ef. I. 4. — — 45: Iz. LIII. 4. LIV. 13. — Jer. XXXI. 34. — Mát. XXV. 34. — — 46: Mát. XI. 27. — — 51: AT. VII. 38. — Zsid. IV. 12. — — 52: Mós. 3. XV. 2. — Mát. XIX 5. 6. — Zsid. II. 9. — Ján. 1. II. 2. — — 56: Kor. 1. XI. 27. 29. — — 58: Filip. III. 10. 11. — — 61: Mós. 1. XXI. 11. XLII. 7. — 5. I. 17. — — 63: Ján. III. 13. — — 70: Mát. XVI. 17. — Márk. VIII. 29. — Luk. IX. 20.

VII. RÉSZ.

Jézus titkon mégyen Jerusalembe a sátoros ünnepre; azután ott nyilván tanit. A nép különféleképen vélekedik felőle. A főtanáts szolgákat küld megfogatására; de ezek nem mérészlik a parantsolatot teljesiteni. Nikodemus Jézust védelmezvén a főtanátsnak gyűlölségébe esik.

1. Ezek után körül jár vala Jézus Galileában; Judeába pedig nem akara menni, mivel a zsidók őtet megölni készülnek vala. 2. Közel vala pedig a zsidók' ünnepe, a sátoros ünnep. 3. Mondának azért néki attyafiai: Eredj ki innét, és menj által Judeába; hogy ott is tanitványaid lássák tsodatételeidet, mellyeket tselekszel. 4. Mert a ki nagy hirt nevet kiván magának szerezni; az semmit rejtekben nem tselekszik. Ha illyeneket tselekszel, mutasd meg magadat a világnak. 5. Mert attyafiai sem hisznek vala ő benne. 6. Felele nékik Jézus: A nékem alkalmatos üdő még nints

jelen; de ti néktek minden üdő alkalmatos. 7. Titeket gyűlölni nints oka a világnak; engem pedig gyűlöl: mert én bizonyságot teszek felőle, hogy az ő tselekedetei gonoszok. 8. Ti menjetek fel ezen ünnepre; én még most fel nem megyek ezen ünnepre: mert az én üdőm még bé nem teljesedék. 9. Ezeket mondván nékik marada Galileában. 10. Minekutánna pedig attyafiai felmentenek vólna; akkor ő is felment az ünnepre, de nem nyilván, hanem úgy mint titkon. 11. A zsidók tehát keresik vala őtet az ünnepen, és tudakozódnak vala mondván: Hol vagyon amaz? 12. És sokféle beszédek támadának felőle a nép között. Mert némellyek ugyan azt mondják vala: hogy jó ember; mások ellenben azt állitják vala: hogy nem, hanem ámitja a népet. 13. Mindazonáltal senki nyilván nem szól vala felőle, a zsidóktól való félelemnek miatta. 14. Midőn pedig az ünnepi hétnek fele elmúlt vólna; felméne Jézus a templomba, s ott tanit vala. 15. És tsodálkoznak vala a zsidók rajta mondván: Miképen tudja ez az irásokat, holott nem tanittatott? 16. Felele azért nékik Jézus: Az én tudományom nem az enyim; hanem azé, a ki engem küldöt. 17. A ki annak akaratját tselekedni törekedik; az fog itéletet hozhatni ezen tudományról: valljon Istentől származik-e? avagy én tsak magamtól szólok-e? 18. A ki ön magától szól, az ő tulajdon ditsőségét keresi; de a ki annak ditsőségét keresi, a ki őtet küldötte, ez igazmondó, és hamisság nintsen ő benne. 19. Nem Móses adot-e néktek törvényt? még is senki közzületek nem tartja meg a törvényt. 20. Miért kerestek engem megölni? felele a sereg: Ördögöd vagyon, kitsoda keres téged megölni? 21. Felele nékik Jézus: Egygy munkát tselekedtem szombaton, és mindnyájan nehezteltek annak miatta. 22. Móses rendelé néktek a környülmetélést; ámbár ezen törvény nem annyira Mósestől, mint az atyáktól veszi eredetét: mindazonáltal

szombaton is környülmetélitek az embert. 23. Ha a környülmetélést felveheti az ember szombaton a nélkül: hogy Móses' törvénye felbonttassék; miért boszszankodtok én rám: hogy az egészen beteg embert szombaton meggyógyitottam? 24. Ne itéljetek a külső szin szerént; hanem igasságos itéletet hozzatok. 25. Mondának azért némelyek a jerusalemi lakósok közzül: Nem ez-e, a kit megölni keresnek? 26. Imé nyilván szól, és senki nem tilalmazza azt néki. Talán bizony a fő emberek is meggyőződtek a felől: hogy e légyen valóságosan ama Krisztus? 27. Azonban ezt tudjuk: honnét való légyen? De a Krisztust, a midőn eljövend, senki nem fogja tudni, honnét jöt légyen. 28. Jézus tehát erősebb szóval folytatá a tanitást a templomban mondván: Ha engem ismértek, és azt is tudjátok, honnét való légyek; tehát azt is kell tudnotok, hogy én magamtól nem jöttem, és hogy az, a ki engem küldöt, igazmondó légyen, kit ti nem ismértek. 29. Én pedig ismérem ötet, mivel ő tőle vagyok, és ő küldöt engem. 30. Keresik vala azért ötet megfogni; de senki nem mérészlé kezeit ő rá vetni: mert még el nem jöt vala az ő órája. 31. A kösség közzül pedig sokan hivének ő benne, s ezt mondják vala: A Krisztus, a midőn eljövend, valljon több jeleket fog-e végbevinni azoknál, mellyeket ez tselekszik? 32. Meghallván tehát a farizeusok, hogy ő felőle a kösség ezeket suttogná, tüstént küldének a farizeusok és papifejedelmek szolgákat, hogy megfognák ötet. 33. Monda tehát Jézus: Még egygy kevés üdeig veletek társalkodom; azután elmegyek ahhoz, a ki engem küldöt. 34. Keresni fogtok engem, de nem fogtok megtalálni: mert ahol én akkor leszek, ti oda nem jöhettek. 35. Mondának azért a zsidók egygymásnak: Valljon hová menendő ez, mivel mi nem fogjuk megtalálni ötet? Valljon a görög tartományokban megtelepedett zsidókhoz menendő-e, s ott a már meg-

görögösödötteket fogja-e tanitani? 36. Mitsoda beszéd ez, a mellyet mondot: Kerestek engem, és meg nem találtok, mert ahol én akkor leszek, ti oda nem jöhettek? 37. Az ünnepnek pedig utólsó nagy napján kiálla Jézus, és kiált vala mondván: Ha ki szomjúhozik, jöjjön hozzám és igyék. 38. Annak, a ki én bennem hiszen, amint az irás mondja, belsőjéből az élő viznek folyói fognak kiáradni. 39. Ezt pedig mondá a lélekről, mellyet véendők valának az ő benne hivők; mert még nem adatott vala a Szent Lélek, mivelhogy Jézus még meg nem ditsőittetett vala. 40. Sokan azért a kösségből hallván e beszédet mondának: Ez bizonnyal próféta. 41. Mások mondának: Ez ama Krisztus. Mások pedig azt veték ellene: Valljon Galileából jön-e ama Krisztus? 42. Nemde nem azt bizonyitja-e irás: hogy Dávid' nemzetségéből, és Betlehem városából, ahol Dávid lakik vala, jön el ama Krisztus? 43. Hasonlás lőn azért ő felőle a nép között. 44. Némellyek pedig akarják vala őtet megfogni; de senki nem veté rá kezeit. 45. Visszatérének azért a szolgák a papifejedelmekhez, és farizeusokhoz, kik kérdezik vala tőlök: miért nem hoztátok őtet ide? 46. Felelének a szolgák: Soha ember úgy nem szólot mint ez az ember. 47. Kérdék tehát őket a farizeusok: Talán bizony ti is már eltsábittattatok? 48. Valljon hit-e benne valaki a fő emberek vagy a farizeusok közzül? 49. Tsak amaz átkozott köznép, melly a törvényt nem érti. 50. Monda nékik Nikodemus, az, a ki éjjel jöve hozzája, s egygy ők közzülök vala. 51. Valljon engedi-e a mi törvényünk megitélni az embert, minekelőtte ő maga meghallgattassék, és megtudatassék, mit tselekedet légyen? 52. Felelének néki mondván: Talán te is Galileából való vagy? visgálódjál, és meglátod: hogy Galileából próféta nem támadot. 53. És kiki hazaméne.

Jegyzetek.

1: A pusztában negyven esztendeig folytatott szarándokságnak emlékezetére az Izrael' népe esztendőnként a mi tizedik holdnapunk' kezdetén nyoltz napig az ég alatt sátorokban ünnepelének Mós. 3. XXIII. 34,-43. — 5. XVI. 13.

6: Nékem még most nem tanátsos Jerusalemben megjelennem, tudniillik, mig az idegen zsidók, különösen Galileából oda nem érkeznek; mivel a fő tanáts leselkedik életem után.

15: A zsidók azon tsodálkozának: hogy Jézus az ó szövetségi szent irásokat olly könnyen és böltsen fejtegette, holott közönségesen tudva volt: hogy ő senkitől sem tanittatott, hanem tsak egygy átsnak házánál nevekedet fel, és tartózkodot mind addig, mig a népnek oktatására elő nem állot.

16. 17: A tanitás, mellyet én előterjesztek, nem emberi találmány, hanem isteni kijelentés; valaki azt hiven követi, tapasztalásából fog meggyőződni ezen tanitásnak tsak Istentől eredhető kellemetes, belső örömet és megnyugtatást szerző hathatóságáról.

18: A ki tsak a maga elméjének találmányait hirdeti, annak leginkább azon kell ügyekeznie: hogy magának mások előtt betsületet, tiszteletet, tekintetet szerezzen. Ellenben, ha a tanitó tsak az őtet küldő Istennek ditsőségét előmozditani iparkodik: már az igazmondóságnak egygyik fő tulajdonságával bir.

19,-24: A jerusalemi népnek nagy része tudta: hogy a főtanáts Jézust megöletetni szándékozik, és pedig, mivel más elegendő okot nem találhata, a betegek' gyógyitása által tőle elkövetett szombatszegésnek miatta. Ezen szines vádat megtzáfolá Jézus a zsidó népet ama közönségesen és pedig a Móses' törvényeként bévett szokásra figyelmeztetvén: melly szerént minden fiúgyermek nyoltzadnapon környülmetéltetik, ha mindjárt azon nap szombat is vólna; ugyan azért vagy azt kell megvallaniok: hogy senki közzülök a Móses' törvényét meg nem tartja, és mindnyájan halálos büntetést érdemelnek; vagy meg kell ismérniek, hogy Jézus ellen előhozott panaszjok alaptalan és megöletésére elégtelen. — Azonban a jelenlévő nép közzül sokan még nem tudák a főtanátsnak Jézus ellen agyarkodását: azért bámulásjokat és neheztelésjöket nyilatkoztaták.

27: A tudós zsidók és a népnek is legnagyobb része nem kételkedének a felől: hogy az Üdvözitő Dávid' nemzetségéből fog származni és Betlehem városában fog születni Mát. I. 1. II. 5. 6. — Ján. VII. 42; — hanem a tanúlatlan nép között valának némellyek azon hibás vélekedésben: hogy az igértt Szabaditó hirtelen a nélkül, hogy eredete tudassék, fog megjelenni, s igy kezdi el uralkodását. — Ezen vélekedésre okot szolgáltathatot Iz. LIII. 8. — Mik. V. 2. — Mal. III. 1. helytelen magyarázásjok. Azonban az emberi nemzetnek megitélésére nem a földön valamelly városból hanem mennyből fog véletlenül megjelenni az isteni Üdvözitő; melly második megjelenését az elsővel feltserélék a tudatlanok.

28. 29: Ha engem ismérnétek, és azt is tudnátok, hogy honnét jöttem; úgy azt is kellene hinnetek vallanotok: hogy én nem emberi földi ösztönből állottam ki tanitónak, hanem a senkit meg nem tsalható és senkitől meg nem tsalatatható Atyától, kit mint első személyt az Istenségben ti nem ismértek, kinek én öröktől fogva szülött egygyetlen Fia vagyok, mind ezen származásra mind a felvett emberi természetemre nézve küldettem; ezen engem küldő Atyát tsak én, ki tőle származom, a valóságos emberlét mellett tsak én ismérem tökéletesen.

33. 34: Ne essék terhetekre közöttetek múlatásom; rövid üdő múlva elköltözöm az engem küldő mennyei Atyámhoz, ahova ti mostani gondolkozástok és törekedéstek mellett nem juthattok. Feltámadásom és mennybemenetelem után hiában fogtok keresni; mert nem fogtok rám találhatni, többé véletek nem lészen társalkodásom.

35: Az Úr Jézus' üdejében felette sok zsidók éltenek Palesztinán kivül pogány nemzetek között elszórva: a kik kaldeusok, arabok és persák között lakának, a zsidó nyelvet beszéllék; a kik pedig Siriában, Egiptomban, Matzedóniában, Akájában és más görög tartományokban megtelepedtenek, a zsidó nyelvet elfelejtvén tsak görögül szólának. Ezen görögül beszéllő zsidókról vagyon itt emlékezet; a diák forditásban mindazonáltal a — görög — szó, — *pogány* — szóval tseréltetett fel.

37. 38: A sátoros ünneplésnek nyoltzadik napján, melly külön ünnepnek is tekinttetett Mós. 3. XXIII. 36. a zsidók a Siloam tavából vizet szoktának vala vinni a templomba pálma ágakat tartván kezeikben és nagy örömmel kiáltozván; ezen viz az épenégő áldo-

zatnak oltárára kiönteték ama igéknek: Iz. XII. 3. *örömmel fogtok az üdvösségnek forrásából vizet meríteni*, — éneklésök között. — Ezen alkalmatossággal jelen lévén a templomban Jézus a végbementt szertartásból költsönöze hasonlatosságot figyelemnek gerjesztése végett, és ajánlá tanitásának elfogadását mondván: Valaki az örök bóldogságra vezérlő tudomány után szomjúhozik, légyen én tanitványom, és igyék oktató beszédjeimből Zak. XIII. 1. — Mát. XI. 28. Mert a ki nékem hiszen, és tanitásomnak engedelmeskedik, annak nem lészen már szükséges Siloam tavából vizet meríteni és kiönteni, hanem a szent irásnak Joel. II. 28. — Iz. XLIX. 10. LVIII. 11. — Zak. XIV 8. kifejezései szerént, a legbetsesebb leghasznosabb ismereteket ajándékokat fogja nyerni Istentől, mellyek belőle mint gazdag forrásból embertársaira is kifognak ömleni.

42: Jézus születésének történetei még közönségesen a nép előtt tudva nem valának.

52: Jézus Galileának Názaret városában neveltetett ugyan, de nem ott született, és Dávid' nemzetségéhez tartozot; abból pedig, hogy Galileából mind addig próféta nem vette származását, nem következet, hogy az már nem is történhetet, és azért Jézust megvetni szabad légyen.

Világositó Hivatkozások.

2: Mós. 3. XXIII. 34. — — 3: Mát. XII. 46. — — 7: Ján. XIV. 17. 30. XV. 18. 19. — — 8: Lúk. XXI. 24. — AT. VII. 22. — Gal. IV. 4. — — 15: Mát. XIII. 56. — — 16: Mát. XI. 27. — Ján. III. 32. — — 17: Mát. XI. 28. 30. — — 18: Mát. XXVI. 39. — — 19: Mós. 2. XXIV. 3. XXXI. 14. — — 20: Mát. XI. 18. — Ján. V. 16. 18. — — 21: Márk. VI. 6. — — 22: Mós. 1. XVII. 10, - 12. 23. — 3. XII. 3. — — 24: Mós. 5. I. 16. 17. — Zak. VII. 9. — — 27: Mát. XIII. 55, - 57. — — 28: Ján. V. 36. 37. — — 30: Mát. XXVI. 18. — Lúk. XXII. 53. — — 31: Mát. XXI. 11. — Ján. XX. 30. XXI. 25. — — 34: Lúk. XVII. 22. — Ján. XIII. 1. 3. 33, - 36. — — 35: AT. VI. 1. — Jak. I. 1. — Pét. 1. I. 1. — — 37: Mós. 3. XXIII.

28. — Luk. XIII. 4. — Ján. IV. 10. 14. VI. 35. — — 38: Mós. 5. XVIII. 15. — Iz. XLIX. 10. LVIII. 2. — Joel. II. 28. — Zak. XIV. 8. — AT. II. 17. — — 39: Ján. XVI. 7. XVII. 1. 5. — AT. II. 4. — Kor. 1. XII. 3,-11. — — 42: Mik. V. 2. — Mát. II. 6. — — 50: Ján. III. 2. — — 51: Mós. 5. XVII. 8. XIX. 15.

VIII. RÉSZ.

Jézus a templomban tanit; megszabaditja a házasságtörő asszszonyt a büntetéstől; hoszszú beszédet tart, mellyben Istentől küldetését megmutatja, a zsidók' megáltalkodásáról, és önnön haláláról szól; a zsidók megakarják kövezni őtet, de ő eltávozik közzülök.

1. Jézus pedig elméne az olajfák' hegyére. 2. Korán reggel ismég a templomba jöve, s az egész nép hozzágyülekezék, és leülvén tanitjá vala őket. 3. Az irástudók pedig és farizeusok hozának elejébe egygy házasságtörésben találtatott aszszonyt; és középre kiállaták azt, és mondának néki: 4. Tanitó, ez az aszszony épen most találtaték házasságtörés' tselekedetén; 5. A mi törvényünkben pedig Móses megparantsolá: hogy az ollyan köveztessék meg. Te azért mit mondasz? 6. Ezt pedig mondják vala kisértvén őtét, hogy elvádolására okjok lenne. Azonban Jézus aláhajolván újjával irogat vala a földön. 7. Midőn pedig kérdésökre feleletet sürgetnének; felemelkedvén monda nékik: A ki közzületek bűn nélkül vagyon, az vessen első követ rája. 8. És megint lehajolván irogat vala a földön. 9. Mikoron ezt hallották vólna, lelkiismeretjök által megszégyenülve egygyik a másik után elkezdvén a vénektől mind az utólsóig kitakarodának, úgy, hogy tsak Jézus egyedül maradna hátra s előtte a középen álló aszszony. 10. Felemel-

kedvén pedig Jézus, és az aszszonyon kivül más senkit sem látván monda néki: Hol vagynak azok, kik téged vádoltanak? Senki sem kárhoztatot-e téged? 11. Az pedig felele: Senki, Uram! erre monda néki Jézus: Én sem kárhoztatlak téged; eredj, és ezentúl már többé ne vétkezzél. 12. Ismég tehát folytatá Jézus beszédjét hozzájok mondván: Én vagyok a világnak világossága; a ki engem követ, setétségben nem jár, hanem az életnek világossága lészen ő nála. 13. Mondának tehát néki a farizeusok: Te önnön magad felől tészsz bizonyságot, ugyan azért a te bizonyságod nem hiteles. 14. Felele nékik Jézus: Ha mindjárt én önnön magam felől teszek is bizonyságot, még is az én bizonyságtételem hiteles: mert tudom, honnét jöttem, és hová megyek: ámbár ti nem tudjátok, honnét jövök, és hová megyek. 15. Ti testi tekintetből itéltek; én úgy nem itélek senkit. 16. Hogy ha mindazonáltal én itéletet hozok, az én itéletem hiteles; mert nem vagyok egyedül, hanem én, s az Atya, a ki engem küldött. 17. A ti törvényetekben irva vagyon: hogy két tanúnak bizonyságtételök hiteles. 18. Imé nem csak én tészek bizonyságot önnön magam felől, hanem bizonyságot tészen én felőlem az Atya is, a ki küldött engem. 19. Kérdék azért őtet: Hol vagyon a te Atyád? felele Jézus: Engem sem ismértek, az én Atyámat sem ismériték; ugyan is ha engem ismérnétek, az én Atyámat is ismérnétek. 20. Ez igéket szólá Jézus a kintses ládánál tanitván a templomban; és senki nem fogá meg őtet, mert még el nem jött vala az ő órája. 21. Ismét szóla hozzájok Jézus: Én elmegyek, és kerestek engem, és a ti bűnötökben meghaltok. Ahová én megyek, ti oda nem jöhettek. 22. Mondának azért a zsidók: Valljon megöli-e magát? mivel mondja: ahová én megyek, ti oda nem jöhettek? 23. Ő pedig folytatá: Ti innét alólról vagytok, én onnét felyülről vagyok. Ti e világból valók vagytok; de én nem vagyok e

világból való. 24. Azért mondám néktek: hogy a ti bűneitekben meghaltok. Ugyan is; ha nem hienditek: hogy én az vagyok; meghaltok a ti bűneitekben. 25. Itt kérdik vala őtet: Te ki vagy? és felele nékik Jézus: Kezdettől fogva, és most is arról szólok néktek. 26. Sokat kellene nékem még felőletek szólanom, és lehetne benneteket dorgálnom. És valamint az, a ki engem küldöt, igazmondó; úgy én tsak azokat hirdetem a világnak, amiket ő tőle hallottam. 27. De meg nem érték, hogy Istenről az Atyáról szólna nékik. 28. Monda azért nékik Jézus: Mikor felmagasztaljátok az Ember' Fiát, akkor megismériték, hogy én vagyok, és magamtól semmit nem tselekszem; hanem azokat szólom, amikre tanitot engem az én Atyám. 29. Az Atya, a ki engem küldöt, velem vagyon, és nem hagyot engem egyedül; mert én azokat, amik néki kedvesek, tselekszem mindenkor. 30. Midőn ezeket szólaná, sokan hivének ő benne. 31. Monda azért Jézus azoknak a zsidóknak, a kik néki hivének: Ha ti megmaradtok az én beszédemben, bizonnyal az én tanitványaim lesztek. 32. És megismériték az igasságot, és az igasság szabadosokká tészen titeket. 33. Felelének néki: Ábrahám' maradéka vagyunk, és soha senkinek nem szolgáltunk; miképen mondod tehát te: szabadosok lesztek. 34. Felele nékik Jézus: Bizony bizony mondom néktek: hogy minden, a ki bűnt tselekszik, szolgája a bűnnek. 35. A szolga pedig nem marad mindég a házban; hanem a fiú mindég megmarad. 36. Ha tehát a fiú megszabaditand titeket; igazán szabadosok lesztek. 37. Tudom, hogy Ábrahám' maradéka vagytok; de mind a mellett engem megölni kerestek: mert az én beszédem nem fog rajtatok. 38. Én, amit az én Atyámnál láttam, azt szólom; és ti, amit a ti atyátoknál láttatok, azokat tselekeszitek. 39. Felelének és mondának néki: A mi atyánk Ábrahám. Monda nékik Jézus: Ha Ábrahám fiai

volnátok, Abrahám' tselekedeteivel foglalatoskodnátok. 40. Most pedig engem megölni kerestek, olly embert, a ki néktek igasságot szólottam, mellyet Istentől hallottam. Ezt Ábrahám nem tselekedte. 41. Ti az atyátok' tselekedeteit művelitek. Mondának azért néki: Mi paráznaságból nem születtünk; egygy atyánk vagyon az Isten. 42. Felele nékik Jézus: Ha az Isten vólna a ti atyátok, bizonyosan szeretnétek engem: mert én az Istentől származtam, és jöttem; nem is jöttem én magamtól, hanem ő küldöt engem. 43. Valljon mi okból nem értitek meg az én kifejezéseimet? azért, mivel nem hallgathatjátok az én beszédemet. 44. Ti ördög atyától vagytok, és a ti atyátok kivánságait akarjátok teljesiteni. Ő gyilkos volt eleitől fogva, s az igasságban nem állot; mert nintsen igasság ő benne. Midőn hazugságot mond, tulajdonaiból szól; mert hazug, és a hazugságnak attya. 45. Nékem pedig nem hisztek; mivelhogy igasságot szólok néktek. 46. Kitsoda közzületek bizonyithat rám vétket? ha pedig igasságot mondok néktek, mi okra nézve nem hisztek nékem? 47. A ki Istentől vagyon, Isten' igéjét hallgatja; ti tehát azon okból nem hallgatjátok, mivel Istentől nem vagytok. 48. Felelének néki a zsidók: Nemde nem jól mondjuk mi; hogy te samariai vagy, és ördögöd vagyon. 49. Felele Jézus: Én bennem ördög nintsen; hanem tisztelem az én Atyámat, ti pedig betstelenséggel illettetek engem. 50. En mindazonáltal nem keresem az én betsületemet; vagyon a ki keresse, és itéletet hozzon. 51. Bizony bizony mondom néktek: valaki az én beszédemet megtartandja, halált nem fog látni mind öröké. 52. Mondának azért néki a zsidók: Most ismértük meg hogy ördögöd vagyon; ugyan is Ábrahám meghalt, a próféták is meghaltanak; és te azt mondod: ha ki az én beszédemet megtartandja, nem fogja a halált megizlelni mind öröké. 53. Avagy nagyobb vagy-e te a mi

atyánknál Ábrahámnál, a ki meghalt? valamint a próféták is meghaltanak. Kinek képzeled már te magadat lenni? 54. Felele Jézus: Ha én ditsőítem önnön magamat, az én ditsőségem semmi; vagyon a ki ditsőít engem az én Atyám, kiről azt mondjátok: hogy a ti Istenetek. 55. De ti meg nem ismértétek őtet; én pedig megismértem őtet. És ha azt mondom: hogy nem tudom őtet; ti hozzátok hasonló hazug lészek. De tudom őtet, és az ő beszédjét megtartom. 56. Ábrahám a ti atyátok örvendezet, hogy látni fogná az én napomat, tsak ugyan meglátá, s örűle rajta. 57. Mondának azért néki a zsidók: Még ötven esztendős nem vagy, és Ábrahámot láttad vólna? 58. Monda nékik Jézus: Bizony mondom néktek; minekelőtte Ábrahám lenne, én vagyok. 59. Köveket ragadának azért, hogy rája hajigálnák. Jézus pedig elrejté magát, és kiméne a templomból.

Jegyzetek.

1,-11: A farizeusok és irástudók valamint Mát. XII. 24,-28. hazug rágalmazással támadák meg az Úr Jézust; úgy itt is egygy aszszonyt hamisan vádolának: mintha a házasságtörésen rajta kapták vólna. Ugyan is; Móses' törvénye szerént Ján. VII. 51. birói kihallgatás nélkűl nem vala szabad gonosztévőt büntetni, itt pedig a megtörténtt törvényes visgálat nem emlittetik; — világosan mondatik: hogy ezen panaszjokkal tsak kisérteni akarák az Úr Jézust okot keresvén elvádolására, ha tudniillik, birói hatalomba avatkozot vólna; — ugyan ők felszólittatván, hogy vádjok' igasságának bizonyitására vessenek elsők követ a bépanaszoltt aszszonyra, egygyenként elnémúlva eltakarodának; — Jézus büntetésre méltónak nem itélé ezen aszszonyt tsak azt hagyván meg néki: hogy többé ne vétkezzék; amit a gyanúságra okot szolgáltató, és botránkoztató vétkes tselekedetekre is lehet magyarázni. — — Mindazonáltal több régi görög kéziratokból ezen történet kihagyaték, hihető azon okból; mivel azt némellyek az erköltsiségre néz-

ve ártalmasnak vélék: holott a házasságtörésnek vétke itt egygy szóval sem mentegettetik, sem annak súlyos büntetésre érdemessége nem tagadtatik, hanem inkább szorgalmatos kerülése parantsoltatik. Hogy pedig ezen történet János apostoltól iktattaték bé e könyvbe bizonyos: a régi görög kéziratokból és forditásokból, mellyekben többnyire olvastatik, — a negyedik századi szent Tzirillus Ambrus Agoston Hieronimus keresztény tudósoknak munkáikból, — magának a történetnek tsekély voltjából, melly másképen annyi figyelmet nem érdemlet vólna. — — Jézus közbe a földön irkálgata részszerént kedvetlenségének jelentésére, részszerént hogy a panaszosoknak a meggondolásra üdőt engedjen.

12: A vallásos tévelygések setétségnek, az Úr Jézus által pedig kijelentett hitnek és hirdetett erköltsi tökéletesedésnek tudománya örök bóldog életet szerző világosságnak neveztetik.

15: A farizeusok az Úr Jézus felől tsak szembetűnő emberi testéből, emberi szegénységéből, emberi neveléséből, és nemzetségéből itélének; ellenben az Úr Jézus illyen tekintetekből senkinek érdemessége felől nem itél.

25: Jézusnak felelete ezen minden eröltetést leginkább kirekesztő értelemre mutat: A vagyok, kinek magamat tanitásomnak kezdetétől fogva mostani beszédemig mondom lenni; tudniillik: a világ' világossága 12. v.; Istennek követje 16. v.; Isten' Fia 19. v.; Üdvözitő 24. v.

35. 36: Valamint a rabszolga tartozik ugyan a háznéphez, de el is adathatik vagy elűzetethetik; (ami akkor a zsidóknál szokásban vala) ellenben a házigazdának fia a hozzátartozó szabad emberekkel egygyütt állandó igazzal bir az örökségben való megmaradásra: igy a zsidók, ámbár az Istennek választott népéhez tartoznak, engedetlenségök, erköltstelenségök miatt mint méltatlanok az Isten' országából kifognak záratatni; a keresztény hivek pedig az Úr Jézus Krisztus által minden vallásos tévelygésektől és előitéletektől, minden vétkektől megszabadúlnak, Istenről helyes ismereteket nyernek, minden kötelességeikre oktattatnak, és azok' teljesitésére ösztönöztetnek, a földi életnek minden változásait nyúgott elmével kiállani s a jövendő bóldogságot örömmel várni tanúlják; és épen ezekben áll az embernek valódi szabadsága.

44: A ti gondolkozástok szándékotok agyarkodástok az ördögével egygyez.

48: Samariainak nevezteték Jézus a farizeusoktól; mivel azt vélék: hogy ő a zsidó nemzetet gyűlöli, s az ők vallásos rendtartásjokat megveti, mint ezt a samariaiak tselekedték.

51: Jézus' értelme szerént: a ki e világból kiköltözvén örök bóldog életre mégyen által, — az valójában meg nem hal, hanem lelkére nézve szakadatlanúl, testére nézve is a feltámadás után vég nélkűl él Ján. III. V. VI. De a beszédet hallgató zsidók ezen igéket betű szerént magyarázák.

54: Légyen bár úgy, amint ti mondjátok; hogy ha én tsak magam szólok jeles tulajdonságaimról, beszédem figyelmet ne érdemeljen; de bezzeg engem az Atya, kit Istennek vallotok, ditsőit.

56: Ábrahám a nyugodalom' helyén nagy örömmel várá az igért Üdvözitőnek bizonyosan elkövetkező megjelenését; és ezt már megtörténttnek hallván felette nevekedék örvendezése. — De a zsidók ezt úgy érték, mintha az mondatott vólna Ábrahámról: hogy ő Jézusnak születése napját e földön érte légyen, és igy Jézus két ezer esztendősnél öregebb ember vólna.

58: Jézusnak isteni természetére és személyére nézve mondatik: hogy Ábrahámnak születését megelőzi.

A 9. v.: *Lelkiismeretjök által megszégyenülve;* — a 29. v.: *Atya;* a diák fordításban nem találtatnak, hanem a görögben olvastatnak. Ellenben a 27. v.: *Isten* szó nintsen a görögben hanem a diák fordításban, melly szerént igy is fejeztethetnek ki azon igék magyarúl: *Mivel az ő Attyát Istennek mondja vala.* Valamint a többi úgy ezen tsekély különbözések is a diák fordításban az értelmet nem változtatják.

Világositó Hivatkozások.

5: Mós. 3. XX. 10. — 5. XXII. 22. — — 6: Lúk. VII. 39. — AT. V. 3. — — 7: Mós. 5. XVII. 7. — — 12: Mát. IV. 16. — Ján. 1. I. 5. — — 17: Mós. 5. XVII. 6. XIX. 15. —

Mát. XVIII. 16. — Kor. 2. XIII. 1. — Zsid. X. 28. — — 20: Márk. XII. 14. — Ján. VII. 30. — — 21: Mát. VII. 14. — Márk. XVI. 16. — Ján. III. 36. VII. 34. XVI. 9. — — 26: Róm. III. 14. — — 28: Mát. XI. 15. XVII. 27. — Ján. III. 14. V. 19. — — 29: Mát. XXVIII. 20. — Lúk. XXIV. 26. — Filip. II. 8. 9. — —. 34: Mát. VII. 23. — Lúk. VI. 32, -34. — Róm. II. 16. VI. 16. — Pét. 2. II. 19. — — 36: Mós. 1. XXI. 10. 14. — — 37: Mát. XIX. 11. — Pét. 2. III. 9. — — 44: Mós. 1. III. 1,-6. IV. 20. 21. — PB. VIII. 22. — Bölts. II. 24. — Mak. 1. VII. 18. — Róm. V. 12. — Ján. 1. III. 8. — — 46: Ján. XVI. 8. — Tit. I. 9. 13. — — 47: Mát. VI. 8. 9. VII. 24. — Ján. 1. IV. 6. — — 48: Mát. III. 9. X. 5. XI. 18. — — 56: Mós. 1. XII. 3. XXII. 18. XXIV. 18. XXVI. 18. — Kir. 1. IV. 14. — Lúk. XX. 38. — Zsid. XI. 13.

IX. RÉSZ.

Jézus egygy vakon született embernek szemeit megnyitja; ezen tsodatétel szorgalmatosan megvisgáltatik; a meggyógyított ember Jézust prófétának vallja, s azért a sinagógából kivettetik. Jézus magát Isten' Fiának lenni vallja, s az imádást elfogadja.

1. Menetelében láta egygy embert, ki születésétől fogva vak vala. 2. És kérdék őtet tanitványai mondván: Tanitó, kinek vétke, az övé-e vagy szüléié-e okozá; hogy e vakon születetnék? 3. Felele Jézus: Sem ennek, se szüléinek vétke nem oka; hanem hogy kijelenttessenek az Istennek tselekedetei ő benne. 4. Nékem szükség annak tselekedeteivel foglalatoskodnom, a ki engem küldöt, mig nap vagyon. Eljön az éj, mellyben senki nem munkálkodhatik. 5. Ameddig e világon vagyok, világossága vagyok e világnak. 6. Ezeket mondván, a földre pöke, és sárt tsinála a nyálból, és a sárt a vaknak szemeire kené. 7. És

monda néki: Eredj, mosdjál meg a Siloámnak (melly annyit tészen: mint elküldetett) usztató tavában. Elméne azért, és megmosdék, és viszszatére látván. 8. Azért a szomszédok, és azok, kik őtet az előtt látták vala, hogy vak vólna, mondának: Nem ez-e, a ki ülvén koldúl vala? 9. Némellyek mondák: Hogy ez az; mások pedig: Hogy hasonló hozzája; ő pedig azt mondja vala: Én vagyok az. 10. Kérdék tehát őtet: miképen nyiltak meg néked szemeid? 11. Felele az, és monda: Az az ember, ki Jézusnak neveztetik, sárt tsinála, és megkené szemeimet, és monda nékem: eredj a Siloám usztató tavához, és mosdjál meg. És elmenék, megmosdám, és látok. 12. Kérdezék azért őtet: Hol vagyon az? felele: Nem tudom. 13. Elvezeték tehát azt, ki minap vak vala, a farizeusokhoz. 14. Szombat vala pedig azon nap, a mellyen Jézus sárt tsinála, és megnyitá annak szemeit. 15. Újra kikérdék tehát őtet a farizeusok is: miképen nyerte légyen a látást? ő felele nékik: Sárt tőn nékem szemeimre, és megmosdám, és látok. 16. Mondának azért a farizeusok közzül némellyek: Ez az ember nem Istentől való, mivel meg nem tartja a szombatot. Némellyek pedig mondának: Hogyan tselekedhetik bűnös ember illyen jeleket? és hasonlás vala közöttök. 17. Szólának tehát megint a vaknak: Te mit mondasz a felől, a ki szemeidet megnyitá? ő pedig felele: Hogy próféta. 18. Nem hivék azért a zsidók ő felőle: hogy vak vólt vólna, és szemei megnyiltak vólna; mig nem előhivák annak, a ki szeme' világát megnyeré, szüléit. 19. És megkérdék őket mondván: Ez-e ama ti fiatok, kiről azt mondjátok, hogy vakon született légyen? és ha úgy vagyon, miképen lát tehát mostan? 20. Felelének nékik annak szüléi: Tudjuk, hogy ez a mi fiunk, és hogy vakon született. 21. Miképen történék pedig: hogy most lásson? avagy kitsoda nyitotta légyen meg szemeit? mi nem tudjuk; elég üdős; őtet kérdjétek, ő

maga szóljon maga felől. 22. Tudniillik: Ezeket mondák annak szülei, mert félnek vala a zsidóktól. Mivel már meghatározták vala a zsidók: hogy az, a ki őtet Krisztusnak lenni vallaná, a gyülekezetből kirekeszttetnék. 23. Azon okból mondának szülei: elég üdős, őtet kérdezzétek. 24. Másodszor is előszóliták tehát azon embert, ki vak vala, és mondának néki: Adj ditsőséget Istennek; mi tudjuk, hogy ez az ember bűnös. 25. Felele amaz: Bűnös-e, nem-e? nem tudom; hanem azt az egygyet tudom: hogy vak valék, most pedig látok. 26. Ismét sürgeték tehát őtet: Mit tsinált néked? és hogyan nyitá meg szemeidet? 27. Felele nékik: Már megmondottam néktek, de nem akartátok hallgatni; miért kivánjátok ismég hallani? talán ti is az ő tanitványai akartok lenni? 28. Szidalmazák tehát őtet mondván: Te légy az ő tanitványa, mi pedig Móses' tanitványai vagyunk. 29. Hogy Mósesnek szólot légyen Isten, azt tudjuk; ez pedig honnét légyen? nem tudjuk. 30. Felele nékik amaz ember: Épen az tsodálatos, hogy ti nem tudjátok, honnét való légyen, és még is megnyitá szemeimet. 31. Tudjuk pedig: hogy Isten a bűnösöket meg nem hallgatja; hanem azt, a ki az Istent tiszteli, s az ő akaratját tselekszi, azt hallgatja meg. 32. Soha sem hallatott: hogy valaki a vakon születettnek nyitotta vólna meg szemeit. 33. Ha ez nem Istentől vólna; semmit nem tselekedhetnék. 34. Felelének és mondának néki: Te egészen bűnökben születtél, és te tanitasz-e minket? És kiveték őtet a gyülekezetből. 35. Meghallá Jézus, hogy kivetették őtet; és előtalálván őtet monda néki: Hiszsz-e te az Isten' Fiába? 36. Felele az, és monda: Kitsoda az Uram, hogy higyjek ő benne? 37. Jézus pedig monda néki: Láttad is őtet, és a ki veled szól, ő az. 38. Ama pedig monda: Hiszek Uram, és leborúlván imádá őtet. 39. És monda Jézus: Itéletre jöttem én e világra; hogy, a kik nem látnak, lássanak, és

a kik látnak, vakokká légyenek. 40. Ezt némellyek a farizeusok közzül, kik vele valának, hallván mondának: Valljon mi is vakok vagyunk-e? 41. Monda nékik Jézus: Ha vakok volnátok, nem vólna bűnötök. De mivel azt mondjátok: látunk; azért megmarad bűnötök.

Jegyzetek.

4: Valamint a napot azért adja az Isten, hogy az ember dolgozzék; úgy minden emberre nézve földi élete nap gyanánt tekinttethetik: mivel ennek lefolyása alatt köteles kiki mennél több jóságos tselekedeteket véghez vinni, s Istentől rája bizott hivatalos foglalatosságait teljesiteni. Ezt az Úr Jézus magára is alkalmaztatja; mert feltámadása után tsak tanitványainak és némelly hiveinek jelent meg, de többé más emberekkel mint tanitó nem társalkodot, és egygynéhány napok múlva láthatóképen a földön múlatni megszűnt.

7: Azon előitéletnek, — mintha az ünnepszentelés főképen minden testi foglalatosságok' kerülésében állana, s a felebaráti szeretet' tselekedeteinél Isten előtt betsesebb vólna, — lassanként kiirtására valamint többször úgy most is szombaton gyógyita Jézus; ezen közönséges figyelmet gerjesztő tsodát pedig még némelly munkával is, minők valának a sárkészités szemnek békenése szemmosás, ugyan azon okból öszveköté.

30: Mivel tsodatévő erőt ember tsak Istentől nyerhet, könnyen lehetet vólna a zsidó tudósoknak kitalálni: kitől küldetett légyen a népnek tanitására az Úr Jézus, ki több tsodatételek között a fő városban egygy az egész nép előtt ismeretes születésétől vak embernek, minden alkalmatos eszközöknek használásjok nélkül, szemeit tüstént megnyitá? de nékik nem vala szándékjok az igasságot és meggyőződést keresni, hanem a nálok jelesebb tanitónak, kit ugyan azért gyűlölének, tekintetét rontani, előmenetelét akadályoztatni, kivégeztetését eszközölni.

31: Hogy az Isten a bűnösöket meg nem hallgatja; ezt tsak a vólt vak mondá, a kinek a vallástudományt tsak közrendű egygy-

ügyű szüléitől lehetet tanúlnia. Azonban, mivel az imádság jó tselekedet, és kezdete a megtérésnek, a józan okosság, szent irás, és az anyaszentegygyháznak tanitása szerént a megtérésnek kegyelméért való imádság mindég kedves Isen előtt, és hasznos a bűnösnek.

35,-39: Ezen igékkel terjeszti elő az Úr Jézus a munkáltt hallatlan tsodatételnek irányát, okát; tudniillik: hogy az által tagadhatatlanúl bizonyitsa magát Isten' Fiának lenni; kinek tanitását engedelmes hittel béfogadni és követni, személyét imádni, minden ember köteles; — kinek tanitásából az üdvözitő vallásnak tárgyaira nézve vakok tudatlanok világositást teljes oktatást nyerjenek, a mindent általlátó böltsességgel kérkedő felfuvalkodott embereknek pedig vastag tévelygéseik, rút botlásaik, lelki vakságjok, felfedeztessék, megszégyenittessék, és igy vagy gyógyittassék, vagy büntettessék.

41: Ha egygyügyűek volnátok, és az előkészületül szükséges tudományban, ismeretekben, alkalmatosságban, az új szövetségi vallást fejtegető beszédjeimnek hallgathatásában szűkölködnétek; akkor vólna mentségtek: de midőn magatok azt valljátok, hogy ti a szent irásokban jártosok vagytok; — midőn tanitásomnak erősitésére munkáltt tsodatételeimet látjátok, visgálhatjátok, nem tagadhatjátok; — midőn a meggyőződésre elégséges okoknak nyakasan elleneszegezitek magatokat; személyemnek és tanitásomnak megvetése által bizonyosan vétkeztek, és magatok vontok büntetést fejetekre.

Világositó Hivatkozások.

7: Márk. VIII. 23. — — 22: Lúk. VI. 22. — — 24: Mát. XXVI. 63. — — 35: Mát. XIV. 33. — Ján. I. 49. — — 39: Mát. X. 34. 35. XV. 14. — Ján. V. 22. VI. 39. — Róm. I. 22.

X. RÉSZ.

Jézus a juhokról, jó pásztorról, és béresekről előhozott hasonlatosságban magát a világ' Üdvözítőjének lenni tanitja, egygyszersmind isteni méltóságáról is szólván; ezt értvén a jelenlévő zsidók, őtet megkövezni készülnek.

1. Bizony bizony mondom néktek: a ki nem az ajtón mégyen bé a juhok' aklába, hanem máshonnan hág bé; lopó az és tolvaj. 2. A ki pedig az ajtón mégyen bé; az a juhok' pásztora. 3. Ennek az ajtónálló ajtót nyit, és a juhok az ő szavát hallják, és az ő tulajdon juhait nevök szerént hivja, és kivezeti azokat. 4. És ha tulajdon juhait kibotsátja, azok előtt mégyen, és a juhok követik őtet: mivel ismérik az ő szavát. 5. Idegent pedig nem követnek, hanem futnak tőle; mert nem ismérik az idegennek szavát. 6. E hasonlatosságot mondá nékik Jézus: ők pedig nem érték, mik volnának azok, amikről szól vala nékik. 7. Ismég azért monda nékik Jézus: Bizony bizony mondom néktek; én vagyok a juhok' ajtaja. 8. Mindnyájan, valamennyin én előttem jöttenek, lopók, és tolvajok, és a juhok nem hallgatták őket. 9. Én vagyok az ajtó. A ki én általam bémégyen, az üdvözül; és bémégyen, és kimégyen, és jó legelőre talál. 10. A tolvaj nem más végből jön: hanem tsak hogy lopjon, és öljön, és veszessen. Én jöttem hogy életjök légyen, és bőségesen légyen. 11. Én vagyok a jó pásztor. A jó pásztor az ő életét adja juhaiért. 12. De a béres, a ki nem pásztor, kinek a juhok nem tulajdonai, mihelyest látja jönni a farkast, tüstént elhagyja a juhokat és elfut, és a farkas elragadozza, és széllyelveri a juhokat. 13. Igy fut el a béres; mivel bérért szolgál, és azért a juhokon nem aggódik. 14. Én vagyok a jó pásztor; ismérem az enyi-

meket, és ismérnek engem az enyimek úgy: 15. Valamint engem ismér az Atya, s én is ismérem az Atyát; és az én életemet letészem a juhokért. 16. Egyéb juhaim is vagynak, mellyek nem ez akolból valók; azokat is elő kell vezetnem, és az én szómat hallgatják, és lészen egygy akol, és egygy pásztor. 17. Azért szeret engem az Atya: mert én letészem életemet, hogy ismég felvegyem azt. 18. Senki nem vészi azt el tőlem; hanem én tészem le azt önnön magamtól. Vagyon hatalmam annak letételére, és vagyon hatalmam annak isméti felvételére. E parantsolatot vettem az Atyámtól. 19. Ismég tehát hasonlás lőn a zsidók között ezen beszédeknek miatta. 20. Sokan pedig közzülök azt mondják vala: ördöge vagyon, és bolondoskodik; miért hallgatjátok. 21. Mások ellenben mondának: Ezek nem ördögtől megszállottnak szavai; valljon megnyithatja-e az ördög a vakok' szemeit. 22. Lőn pedig a templom' megszentelésének ünnepe Jerusalemben, és tél vala. 23. És Jézus a templomban a Salomon' tornátzában járkál vala. 24. Körülvevék azért őtet a zsidók, és mondának néki: Meddig tartod lelkünket függőben? ha te vagy a Krisztus, mond meg nékünk nyilván. 25. Felele nékik Jézus: Már megmondottam néktek; de nem hiszitek. A tselekedetek, mellyeket én tselekszem az én Atyámnak nevében, azok tésznek bizonyságot én felőlem. 26. De ti nem hisztek: mert nem vagytok az én juhaim közzül. Amint mondottam néktek: 27. Az én juhaim az én szavamat hallgatják, és én ismérem öket, és ők követnek engem. 28. És én örök életet adok nékik; és soha el nem vesznek, és senki nem ragadja ki azokat kezemből. 29. Az Atyám, ki azokat nékem adá, mindeneknél hatalmasabb; és senki ki nem ragadhatja azokat az én Atyámnak kezéből. 30. Én és az Atya egygy vagyunk. 31. Azért megint köveket vőnek fel a zsidók: hogy őtet megköveznék. 32. Felele né-

kik Jézus: sok jó tselekedeteket mutattam néktek az Atyámtól; azok közzűl mellyik tselekedetért követek meg engem. 33. Felelének néki a zsidók: Jó tselekedetnek miatta nem kövezünk meg téged, hanem a káromlásért; mivel te ember lévén Istennek teszed magadat. 34. Felele nékik Jézus; Nints-e megirva a ti törvényetekben: Én mondottam, istenek vagytok. 35. Ha azok mondattak isteneknek, kikhez az Isten' beszédje intézteték, és meg nem vettethetik az irás? 36. Rólam, kit az Atya megszentelt, és e világra küldöt, ti azt mondhatjátok-e: káromkodol; mivelhogy azt mondottam: Isten' Fia vagyok? 37. Ha nem munkálom az én Atyámnak tselekedeteit; ne higyjetek nékem. 38. Ha pedig azokat munkálom', és ha nékem nem hisztek, a tselekedeteknek higyjetek: hogy megismérjétek, és higyjétek; hogy az Atya én bennem vagyon, és én az Atyában vagyok. 39. Ismég tehát akarák őtet megfogni; de ő kiméne kezeik közzűl. 40. És újra eltávozék a Jordánon túl azon helyre: ahol János először keresztel vala, s ott marada. 41. És sokan jövének hozzája, és mondának: János ugyan semmi tsodatételt nem tselekedet; 42. De valamiket János e felől mondot, mind igazak. És ott is sokan hivének ő benne.

Jegyzetek.

3: A régieknél a napkeletben szokás vala, melly még maig is tapasztaltatik, nem tsak más nagyobb barmoknak, hanem a juhoknak is egygyenként nevet adni. Egyébiránt ezen kifejezés: az ő tulajdon juhait nevök szerént hivja; annyit tészen mint: azokat tökéletesen isméri.

8: Tolvajok mondatnak itt: a régi számos hamis próféták, kik ámiták az Izrael' népét, — a farizeus és szadutzeus tanitók, kik hibásan magyarázák az ó szövetségi szent irást, — a némelly

akkori lázzadásoknak vezérei; ismég azok is, kik Jézus mennybemenetele után magokat szabaditóknak hirdeték, zenebonákat okoztanak, és az Úr Jézusnak eleibe akarának hágni: azonban senki ezek közzül állandó új vallásos társaságot nem alapitot.

16: Nem tsak a zsidó nemzetből sokan, de a pogány nemzetekből is számosan fognak az én tanitásomnak hinni, s igy a most egygymást gyűlölő zsidókból és pogányokból egygy vallásos társaság, egygy anyaszentegygyház fog öszveállani, melly engem fog fő pásztorának tisztelni; hogy igy valamint tsak egygy valóságos fő lelki pásztor vagyon, úgy minden üdvözűlendők is tsak egygy akolhoz tartozzanak, egygy társaságban légyenek öszvekötve.

22: Antiokus Siriának királya elpusztitá és megfertőzteté a jerusalemi templomot; azért azt újra kitisztitani felékesiteni és felszentelni kell vala. Ezen felszentelésnek esztendei háláadó emlékezetét ülék a zsidók kiszleu vagy is a mi számitásunk szerént az utólsó holdnapban nyoltz napig Mak. 1. IV. 52. 58. 59. — 2. X. 6. 7. 8. Flav. Jós. Rég. XII.

30: Mivel Jézus magát és az Atyát nevezvén a többes számban szólot, magát az Atyától külön személynek vallá; mivel pedig még is magát és Attyát egygynek lenni bizonyitá, e két személyt egygy isteni természetben élni tanitá. Tsak ugyan mind az előre botsátott, mind a következő kifejezések kételkedni nem engednek a felől: hogy Jézus magáról valami különöst hirdetni akart; már pedig ha tsak az Atyáéval egygyező akaratjáról szándékáról intézetéről szólot vólna, úgy tsak azt emlitette vólna: a miben minden istenfélő emberek az Atyával egygyek. Ide járúl, hogy hallgatói is ezen igéket Jézusnak az Atyával egygy isteni természetéről magyarázák; Jézus pedig ezen magyarázatot helytelennek lenni nem bizonyitá, sőt inkább felhevűltt hallgatóinak letsendesitésök után tsodatételeire hivatkozván erősité: hogy ő az Atyában, és az Atya ő benne vagyon. Igy érték ezen szavakat a régi keresztény egygyházi tanitók is, kik a negyedik században Ariusnak tévelygését tzáfolák.

34,-38: Jézus a most emlitett igéknek, mellyekben a zsidók megbotránkoztanak, ezen értelmet tulajdonitá: Én vagyok az Istennek Fia; ismét: Az Atya én bennem vagyon, és én ő benne vagyok. De ezen értelemnek elfogadására és vallására a hitet szük-

ségesnek lenni bizonyitá: tudniillik, mivel az emberi elmének bélátását felyűlhaladó igasságot foglalnak magokban szavai. — Hogy pedig ezen állitása miatt őtet káromlásról vádolni szűnjenek: előbb feltüzesedett hallgatóit letsillapitásjok végett a Zsol. LXXXI. 1. 6. verseire figyelmezteté, mellyekben az emberek közzűl választott birák mint Isten' személyesei képviselői isteneknek mondatnak; azután bizonyitá magáról, hogy mint ember az Atyától nem tsak az emberi nemzetnek tanitására és megváltására küldetett, de meg is szenteltetett tudniillik az emberi természetnek az isteni természettel egygy isteni személyben egygybeköttetése által; végre a tsodatételeknek munkálásjokban az Atyával egyenlő hatalmát hozá elő, mellyre nézve kiki köteles néki úgy hinni, mintha az Atyát szólani hallaná.

39: Mivel Jézus az Atyával egyenlő méltóságáról természetéről kimondott szavait nem tsak meg nem másolá, hanem még inkább erősité; előbbi feltételökre viszszatérének a zsidók, és őtet mint Istenkáromlót megfogni akarák, hogy megkövezzék. De Jézus ekkor sem változtatá mondását; hanem eltávozék tőlök.

A 26. v.: *Amint megmondottam néktek;* a diákban kihagyatott.

Világositó Hivatkozások.

1: Ezek. XXXIV. 2,-5. 7. 10. 11. — Jer. II. 8. III. 15. — Zak. XI. 4. 7. 16. 17. — — 3: Iz. XL. 26. — — 9: Mós. 5. XXVIII. 6. — Zsol. CXX. 8. — Mát. I. 21. — AT. I. 21. — — 10: Mát. VII. 14. — — 11: Iz. XL. 11. — Ezek. XXXIV. 23. XXXVII. 24. — — 15: Mát. XI. 27. — Lúk. X. 22. — — 17: Iz. LIII. 7. — — 18: Mát. XXIII. 13,-30. — Ján. VII. 30. VIII. 20. 39,-59. XI. 9. XVIII. 6. — — 23: Mát. XXI. 12. — — 33: Mát. IX. 3. XXVI. 65. — Márk. XIV. 64. — — 34: Zsol. LXXXI. 6. — — 36: Mát. XI. 27. — Lúk. I. 35. — Ján. III. 17. — — 38: Ján. XIV. 10. 11. XV. 4.

XI. RÉSZ.

Lázár Betániában megbetegszik, és meghal; Jézus negyednapra eljön, és feltámasztja Lázárt; a Farizeusok ezen tsodatételen megijedvén Kaifásnál tanátsot tartanak Jézusnak megöletése felől.

1. Egygy Lázár nevű Betániából, Mária és Márta testvéreknek falujokból való férjfiú megbetegedék. 2. (Mária pedig vala az: a ki az Úrnak lábaira kenetet önte, s azokat hajaival törűlgeté, kinek báttya Lázár beteg vala) 3. Húgai azért Jézushoz küldének azt izenvén: Uram, imé, a kit szeretsz, beteg. 4. Ezt hallván Jézus monda: Ennek a betegségnek intéztetése nem a halál, hanem az Isten' ditsősége: hogy annak általa az Isten' Fia ditsőittessék. 5. Kedvelé pedig Jézus Mártát, és ennek testvérjét Máriát, és Lázárt. 6. Midőn pedig meghallá: hogy Lázár beteg vólna; akkor ugyan két nap azon a helyen marada. 7. Ezekután monda tanitványainak: Menjünk ismég Judeába. 8. Mondának néki a tanitványok: Tanitó, most keresnek vala téged a zsidók megkövezni, és már megint oda fogsz-e menni? 9. Felele Jézus: Nem tizenkét órája vagyon-e a napnak? ha ki nappal jár, nem botlik; mivel e világnak világosságát látja. 10. Ha ki pedig éjjel jár, megütközik: mert annak nintsen világossága. 11. Ezeket szólá, s azután monda nékik: Lázár a mi jó barátunk aluszik; de elmegyek, hogy az álomból felköltsem őtet. 12. Mondának azért tanitványai: Uram, ha aluszik, meggyógyúl. 13. Azonban Jézus ezt Lázárnak haláláról mondja vala; de ők azt vélék: hogy álomi aluvásról szólana. 14. Akkor azért világosan megmondá nékik Jézus: Lázár meghalt. 15. És örűlök ti miattatok, hogy ott nem valék: hogy higyjetek.

Azonban menjünk el hozzá. 16. Monda tehát Tamás, ki kettősnek hivaték, tanitványtársainak: Menjünk el mi is; hogy haljunk meg ő véle. 17. Oda jövén azért Jézus találá Lázárt már negyednapinak a koporsóban. 18. Vala pedig Betánia Jerusalemhez mintegy tizenöt futamatföld. 19. És sokan a zsidók közzül kijövének Mártához, és Máriához: hogy őket báttyok felől vigasztalnák. 20. Márta azért hallván, hogy Jézus jönne, elejébe méne; Mária pedig a házban ül vala. 21. Mondá tehát Márta Jézusnak: Uram, ha itt lettél vólna, az'én bátyám meg nem halt vólna. 22. Mindazonáltal most is tudom: hogy valamiket kérendesz Istentől, megadja néked az Isten. 23. Monda néki Jézus: Feltámad a te bátyád. 24. Monda néki Márta: Tudom, hogy feltámad a feltámadáskor az utólsó napon. 25. Monda néki Jézus: Én vagyok a feltámadás és az élet; a ki én bennem hiszen, ha szintén meghaland is, él; 26. És minden, valaki ez életben én bennem hiszen, meg nem hal örökké. Hiszed-e ezt? 27. Felele néki; Valóban Uram, én elhittem: hogy te vagy ama Krisztus az Istennek Fia, kinek e világra kell vala jönnie. 28 Ezeket mondván elméne, s elhivá az ő húgát Máriát titkon mondván: A Tanitó jelen vagyon, és hi téged. 29. Ez mihelyest hallá, sietve felkele, és hozzájöve. 30. Mert Jézus még nem jöve bé a faluba, hanem azon helyen vala, ahol Márta elejébe ment vala. 31. A zsidók azért, a kik véle a házban valának, és vigasztalják vala őtet, látván: hogy hirtelen felkelt, és kiment; követék őtet mondván: A koporsóhoz megyen, hogy ott sirjon. 32. Mária tehát azon helyre érkezvén, ahol Jézus vala, meglátván őtet, leesék lábaihoz mondván néki: Uram ha itt lettél vólna, meg nem halt vólna az én bátyám. 33. Jézus azért, hogy látá őtet, és a zsidókat is, kik kisérik vala, véle egygyütt sirni, felette megilletődék magában, és szomorúnak mutatá magát. 34. És kérdé: Ho-

vá helyheztettétek bé őtet? Mondának néki: Uram jöj, és lásd. 35. És könyveze Jézus: 36. Mondának azért a zsidók: Imé, mint szereti vala őtet. 37. Némellyek pedig közzülök mondának: Nem tselekedhette vólna-e az, a ki a vakon születettnek szemeit megnyitá, hogy ez meg ne halna. 38. Jézus tehát ismég megindúlván magában jöve a sirbolthoz, melly egygy barlang vala, és kő vala rátámasztva. 39. És monda Jézus: Vegyétek el a követ. Monda néki a meghalttnak húga Márta: Uram már szagos; mivel negyednapi. 40. Monda néki Jézus: Nem mondottam-e néked, hogy ha hiszsz, meglátod az Isten' ditsőségét? 41. Elvevék azért a követ; Jézus pedig felemelvén szemeit monda: Atyám hálákat adok néked, hogy meghallgattál engem. 42. Én pedig tudom vala: hogy mindenkor meghallgatsz engem; de a környűlálló nép miatt mondám azt, hogy engem tőled küldettnek lenni higyjenek. 43. És ezt mondván nagy szóval kiálta: Lázár jöj ki. 44. És mindjárt előjöve az, ki meghaltt vala, kinek kezei és lábai pólyákkal körűlkötve, s ortzája keszkenővel bétakarva valának. Monda pedig nékik Jézus: oldozzátok ki őtet, és botsássátok el. 45. Sokan azért a zsidók közzűl, kik Máriához és Mártához jöttenek, és láták, amiket Jézus tselekedet, hivének ő benne. 46. Némellyek pedig közzűlök elmenének a farizeusokhoz, és elbeszéllék nékik: miket tselekedet légyen Jézus. 47. Egygybegyűjték azért a főpapok és farizeusok a tanátsot, és mondának: Mi tévők legyünk? mivel ez az ember sok tsodákat tészen. 48. Ha igy hagyjuk őtet, eljönnek a rómaiak, és elfoglalják tartományunkat és nemzetünket. 49. Egygy pedig közzűlök Kaifás nevű, ki abban az esztendőben főpap vala, monda nékik: Ti semmit nem tudtok. 50. Se meg nem gondoljátok: hogy hasznosbb nékünk, hogy egygy ember haljon meg a nemzetért, mintsem hogy az egész nemzet elveszszen. 51. Ezt pedig magától nem mon-

dá; hanem azon esztendőbéli főpap lévén jövendölé: hogy Jézus megfogna halni a nemzetért. 52. És nem tsak a zsidó nemzetért, hanem hogy az Isten' fiait, kik elszélledve valának egygybegyűjtené. 53. Azon naptól fogva tehát köz értelemmel meghatározva vala közöttök: hogy megölnék őtet. 54. Jézus azért már nyilván nem jár vala a zsidók között; hanem elméne onnét a pusztaság mellett fekvő tartományba Efraim nevű városba, s ott lakik vala tanitványaival. 55. Közel vala pedig a zsidók' húsvétje, és sokan menének fel Jerusalembe azon tartományból húsvét előtt: hogy megszentelnék magokat. 56. Keresik vala azért Jézust, és beszéllgetének egygymással a templomban tsoportosan állván: hogy mint vélekednének, valljon fel fog-e jönni az ünnepre? A főpapok pedig és a farizeusok parantsolatot adtanak vala: hogy ha valaki megtudandja, hol légyen, jelentse bé, hogy megfognák őtet.

Jegyzetek.

1: Lázár Mária és Márta Betániában lakának.

2: Ezen kenetnek kiöntése egygy avval, melly Luk. VII. 37. 38. leiratik; de különböz attól, melly Ján. XII. előhozatik. Mert itt már elmúltt történetről, melly alkalmatosságot szolgáltatott Jézusnak Lázárral való megismérkedésére, vagyon szó, s egészen különbözők a most emlitett két helyen a kenet' kiöntésének környyülményei. Azonban mind a kétszer ugyan azon aszszony személy vitte végbe ezen tiszteletnek tselekedetét.

9. 10: Mig az én napom tart, halálomnak üdeje bé nem következik, ellenségeim nem árthatnak nékem; de ugyan azért munkálkodnom kelletik. Nem sokára rám nézve is bélépik az éj, vége szakad a kirendeltt napnak; akkor fogják ellenségeim rajtam boszszújokat tölteni.

25. 26: Én vagyok a feltámadásnak, és utánna következő bóldog életnek szerzője Mós. 5. XXX. 20. — Mát. VII. 14. — Ján.

V. 26. 27. — Kor. 1. I. 30. — A ki hiszi mind azt, amit én tanitok, és teljesiti, amit parantsolok; valaki e szerént bizonyitja: hogy ő engem Istentől küldött Üdvözitőnek, és Isten' Fiának lenni hiszen; az, ámbár teste meghal, még is lelkére nézve szakadatlanúl, testére nézve pedig ismét annak üdejében élni, mindég bóldog lenni fog. Ezt hinni kötelesség.

33,-35: Jézus előképül szolgál itt hiveinek: hogy ők is embertársaik' viszontagságait úgy érezzék, mintha magokon történnének; hogy embertársaik' szenvedéseinek enyhitésökre szomorkodjanak a szomorkodókkal, sirjanak a sirókkal; tehetségök szerént segitsék a gyámoltalanokat.

41. 42: Jézus mint ember hálákat ada mennyei Attyának azon alkalmatosságért: hogy egygy meghalttat annyi népnek jelenlétében feltámaszthasson. Ezen háláadást pedig itt különösen előrebotsátá: hogy hallgatói a következő fényes tsoda által meggyőzetessenek az ő Istentől való küldetéséről, és igy tanitásának, mint isteni kijelentésnek higyjenek engedelmeskedjenek.

48: A papifejedelmeknek és farizeusoknak gyülekezetjök attól tartot: hogy, ha Jézus szabadon még tovább környűljárni és tsodákat munkálni fog, az egész nép őtet követni és Messiásnak fejedelmének fogja kikiáltani; ezt a rómaiak lázzadásra fogják magyarázni, és boszszúállásból egész Zsidóországot elpusztitják, a népet elszéllesztik, és rabszolgaságra elhajtják, minden egygyházi és polgári előljárókat tekintetjöktől hatalmoktól jövedelmeiktől örökre megfosztják. — De melly gondolatlan és alaptalan volt félelmök, a következés megmutatta: mivel mind ezen veszély, és a legiszonyatosabb elpusztúlás épen azért éré nem sokára Zsidóországot fő városával templomával és népével egygyütt; mert az Úr Jézust Istentől küldött Üdvözitőnek elfogadni általlák, és valamint őtet, úgy mindjárt első követjeit és hiveit halálig dühösen üldözék.

50: Inkább egygy ember, légyen az bűnös vagy ártatlan, haljon meg; mintsem hogy az egész nép veszedelembe ejttessék.

51: A főpap a zsidóknál, mint akkori zsidó iró Filó jegyzi, prófétának tiszteltették. Tsak ugyan itt Kaifás főpap akaratja ellen is ollyan következést emlitet, a melly bételjesedék: ámbár nem abban az értelemben, mellyben ő vevé szavait.

55: Azok, kik a Móses' törvényében említett tisztátalanságba estenek, böjtöléssel, imádsággal, mosogatással, áldozatok' bémutatásával tisztúlának meg, és igy készűlének a húsvéti ünnepnek illendő tartására. Ezen buzgóskodás megszentelésnek neveztetik.

A 45. v.: *Márta* a görögben nem említtetik.

Világositó Hivatkozások.

2: Lúk. VII. 37. — — 18: Mát. XXI. 1. — Lúk. XXIV. 13. — — 24: Lúk. XIV. 14. — Ján. V. 25, -29. — — 25: Ján. VI. 44. — — 26: Ján. VI. 40. 50. — — 27: Mát. XIV. 33. — — 37: Ján. IX. 6. — — 38: Mát. VIII. 28. XXVII. 60. — — 47: Mát. XXVI. 3. — — 48: Mát. XXIII. 37. 38. — — 49: Lúk. III. 2. — Ján. XVIII. 14. — — 52: Ján. X. 16. — Ef. II. 15, -17. — — 54: Jós. XVI. 1. XVIII. 12. — Kir. 4. XIII. 23. — Mát. III. 1. — Lúk. XIX. 1. 11. 28.

XII. RÉSZ.

Jézus Betániába utaz, ahol Márta' házánál vendégségnek alkalmatosságával kenetet öntenek lábaira; Jerusalembe örömkiáltások között szamárháton bémégyen; magát búzamaghoz hasonlitja; görögök kivánják látni; az Atyának szava hallatik felőle mennyből; tanitja a zsidókat, de azok megáltalkodnak.

1. Húsvét előtt hat nappal méne Jézus Betániába, ahol meghalt vala Lázár, kit feltámasztot Jézus. 2. Szerzének azért ott néki vatsorát, és Márta szolgál vala; Lázár pedig egygyik vala az ő vele letelepedettek közzűl. 3. Ekkor Mária vévén egygy nehezet nagy árrú tiszta spikanárd kenetet azt kiönté Jézus' lábaira, és hajaival az ő lábait megtörlé;

a ház pedig bételék a kenetnek illatjával. 4. Monda azért egygy tanitványai közzűl Júdás Iskariot Simonnak fia, a ki őtet elárrúlandó vala: 5. Miért nem adatott el ezen kenet háromszáz tizesen, és nem osztogattatott el inkább árra a szegényeknek? 6. Ezt pedig mondá, nem mintha a szegényekre vólt vólna néki gondja: hanem, mivel tolvaj vala, és az erszény nála lévén az abba adott pénzt hordozza vala. 7. Monda azért Jézus: hagyj békét néki; az én temetésemnek üdejére tartotta ő azt. 8. Ugyan is: szegények mindég vagynak veletek; de én nem mindenkor leszek közöttetek. 9. Azonban felette sokan a zsidók közzűl megtudván ott lételét oda jövének, de nem tsak Jézusnak miatta, hanem hogy Lázárt is látnák, kit feltámasztot a halálból. 10. Elvégezék azért a papifejedelmek: hogy Lázárt is megölnék. 11. Mivelhogy ő miatta sokan jönnek vala oda a zsidók közzűl, és hisznek vala Jézusba. 12. Másodnapon pedig nagy sokaság, melly az ünnepre megjelenék, hallván Jézusnak Jerusalembe jövetelét; 13. Pálmaágakat vőnek és eleibe menének kiáltván: Hozanna, áldott az Úrnak nevében jövő Izraelnek Királya! 14. És találván Jézus egygy szamárvemhét felüle arra, amint irva vagyon: 15. Ne félj Sion' lyánya! imé a te Királyod jön ülvén a szamárnak vemhén. 16. Ezeket előbb az ő tanitványai nem érték; hanem minekutánna megditsőitteték Jézus, akkor megemlékezének: hogy ezek ő felőle iratattanak vala meg, és ugyan azért ezeket tselekedék néki. 17. Az őtet kisérő nép pedig bizonyságot tőn felőle: hogy ő az, a ki Lázárt kiszólitá a koporsóból, és feltámasztá a halálból. 18. Annakokáért eleibe kiméne is néki a sokaság: mivel hallá; hogy ő tselekedte légyen ezen tsodát. 19. A farizeusok azért mondának egygymás között; Látjátok-e hogy haszontalan minden törekésünk? imé mind a világ utánna indúl. 20. Valának pedig némelly görögök azok között, kik fel-

mentenek, hogy Istent imádnák az ünnepen. 21. Ezek tehát járúlának Filephez, ki Galileának Betszaida városából vala, kérvén őtet: Uram akarnók Jézust látni. 22. Elméne Filep és megmondá ezt Andrásnak; András ismég Fileppel egygyütt megjelenték Jézusnak. 23. Jézus pedig felele nékik: Eljöt az óra; hogy az Embernek Fia megditsőittessék. 24. Bizony bizony mondom néktek: ha a földbe vetett búzamag meg nem hal, tsak magában marad; de ha meghal, sok gyümöltsöt hoz. 25. A ki életét szereti, az elveszti azt; a ki pedig életét gyülöli e világon, az örökévalóságra megőrzi azt. 26. Ha ki nékem szolgál, engem kövessen; és ahol én vagyok, ott lészen az én szolgám is: azt pedig, a ki nékem szolgáland, megtiszteli az én Atyám. 27. Most az én lelkem megháborodék; és mit szóljak? Atyám szabadits ki engem ez órából! azonban épen azért jövök ez órában. 28. Atyám ditsőitsd meg a te nevedet. Szózat jöve azért az égből: Megditsőitém, és ismég megditsőitem. 29. Az ott álló s ezt halló sereg azért mondja vala: hogy mennydörgés történt légyen; mások pedig mondának: Angyal szólot néki. 30. Felele Jézus, és monda: Nem én miattam lőn e szózat, hanem ti miattatok. 31. Most hajttatik végre e világ felett való itélet; most vettetik ki e világnak fejedelme. 32. S én, ha felmagasztaltatom a földről; mindeneket magamhoz vonszok. 33. Ezt pedig mondja vala jelentvén: minémű halállal fogna meghalni. 34. Felele néki a sereg: Mi azt hallók a törvényből, hogy a Krisztus mind öröké megmarad; tehát miképen mondhatod te: hogy szükség az Ember' Fiának felmagasztaltatnia? kitsoda ez az Ember' Fia? 35. Monda tehát nékik Jézus: Még egygy kevés üdeig a világosság veletek vagyon. Járjatok, mig világosságtok vagyon, hogy a setétség titeket el ne lepjen; mert a ki setétben jár, nem tudja hová mégyen. 36. Mig világosságtok vagyon, higyjetek a világosságba: hogy a vi-

lágosság' fiai legyetek. Ezeket szólá Jézus, és eltávozván elrejté magát előttök. 37. Ámbár pedig annyi jeleket munkált légyen előttök; még sem hivének ő benne. 38. Hogy Izaiás prófétának beszédje beteljesednék, ki imigyen szólot: Uram! ki hit a mi beszédünknek, és az Úrnak karja kinek jelentteték meg? 39. Azokáért pedig nem hihettenek vala, mert ismég ezt mondá Izaiás: 40. Megvakúltak az ők szemeik; és megkeményedet az ők szivök; hogy szemeikkel ne lássák, és szivökkel ne értsék: miképen kellessék megtérniek, hogy meggyógyitsam őket. 41. Ezeket mondá Izaiás; midőn látá az ő ditsőségét, és szóla ő felőle. 42. Mindazonáltal a főemberek közzűl is sokan hivének ő benne; de a farizeusoknak miatta nem vallják vala: hogy a gyülekezetből ki ne vettetnének. 43. Mivel inkább szerették az emberektől való ditséretet, mint az Istennek ditsőségét. 44. Jézus pedig fenhangon mondja vala e szavakat: A ki én bennem hiszen, nem tsak én bennem hiszen, hanem abba is, a ki engem küldöt. 45. És a ki engem lát, azt is látja a ki engem küldöt. 46. Én világosságúl jöttem e világra: hogy minden, a ki én bennem hiszen, setétségben ne maradjon. 47. A ki az én igéimet hallja, de azoknak nem hiszen, azt nem itélem meg én; mert nem is jöttem: hogy megitéljem, hanem hogy üdvözitsem e világot. 48. De a ki engem megvet, és bé nem veszi az én igéimet; annak már vagyon, a ki megitélje őtet. Tudniillik a tanitás, a mellyet hirdettem, az itéli meg őtet amaz utólsó napon. 49. Mert én egyedűl önnön magamtól nem szólottam; hanem az Atya, a ki engem küldöt, ő maga parantsolatot ada nékem a felől: hogy mit mondjak, és mit hirdessek? 50. És tudom: hogy az ő parantsolatja örök életet szerez. Azért; amiket én szólok, amint megmondá nékem az Atya, úgy hirdetem azokat.

Jegyzetek.

2: Simonnak, ki akkor már nem élt, házánál Lázár' nemzetségétől, mellyre talán örökségül azon háznak birtoka is általszállot, fogadtaték és megvendégelteték Jézus.

3: A mértéket jelentő *Litra* siriai szó egygy a római libra mértékkel; melly 24 latot foglal magában.

4: A diákban *Simon* név nem olvastatik, de XIII. 2. említtetik.

6: Júdás nem azért mondatik tolvajnak, mintha lopogatot vólna, másképen az apostolok' erszénye az ő gondviselésére nem bizatott vólna; hanem mivel felette szerette a pénzt mint a tolvajok, kik a pénznek miatta életjöket is veszedelmeztetik lelkökkel épen nem gondolván.

7: A zsidóknál szokás vala a jelesebb embereknek meghaltt testjöket drága füszerekkel, és kenettel béboritani; azért mondá Jézus: hogy ezen kenet' kiöntését úgy kell tekinteni, mintha már most temetése történnék; mivel akkor ezen tisztelettételt a környülállások nem fogják megengedni.

16: Ezen jövendölést, melly Zakariás próféta könyvének IX. 9. olvastatik, akkor még nem tudák az apostolok az Úr Jézusra alkalmaztatni; de minekutánna Jézus feltámadása és mennybemenetele által magát az új szövetségi anyaszentegygyház' fejedelmének lenni bizonyitá, az érintett jövendölésnek már megtörténtt teljesedését is megérték, és általlátták.

20: A megjelentt külföldi zsidók között görögül beszéllő zsidók is valának. A diákban görögök helyett pogányok emlittetnek; azonban pogányok a húsvéti ünnepre Istennek imádása végett a jerusalemi templomot nem látogaták, ami itten a görögökről bizonyittatik.

22: Mivel a görögös zsidók először Fileppel találkozának, őtet szóliták; de Filep hihető valami tsalfaságtól tartván előbb más apostol társával akara értekezni.

23, -27: Jézus az apostolokhoz, és velek megjelenő görögös zsidókhoz fordúlván imigyen szóla: Még egygy kevés béketűréstek légyen; már közelit azon üdő, mellyben az én feltámadásom,

mennybemenetelem, a Szent Léleknek alászállása, tanitásomnak az egész földön kihirdetése, Jerusalemnek elpusztitása, a zsidó nemzet' elszéllesztése által megditsőittetem; de valamint a búzamagnak előbb a földbe kell vettetnie, s abban meghalnia eltemettetnie, hogy azután gyümöltsözhessék: úgy nékem is előbb meghalnom, az én tanitványaimnak és hiveimnek is sokat kelletik az én nyomaim szerént szenvedniek, hogy az óhajtott hasznok következzenek. Azonban valaki akar tanitásom hiv követésével akar annak terjesztésével nékem szolgáland; az Atyám előtt is kedves lészen, az én ditsőségemben bóldogságomban is fog részesülni. Igaz megborzadok, és lelkemet keserűség fogja el; midőn meggondolom már közelitő szörnyű kinos és gyalázatos szenvedésemet; de valljon azért kérjem-e az Atyát, hogy ezen kinoktól megmentsen? távol légyen tőlem; sőt inkább szabad akaratomból jöttem most ide, hogy ezen kinszenvedést és halált kiálljam.

31. 32: Eddig az eláradott vallási tévelygések, vallási tudatlanság, és iszonyatos erköltsi megvesztegetés által az emberi nemzeten többnyire a véteknek és avval egygyütt minden gonosznak szerzője az ördög uralkodot; de már jelen vagyon az üdő: hogy ezen rabszolgaságtól az emberek megszabadittassanak, — minden nemzetek között az igaz hitre, erköltsi szentségre, és örök bóldogságra vezérlő hathatós eszközöket és ösztönöket ajánló nyújtó tanitás kihirdettessék, — és e szerént a setétségben most botló emberek' fejedelme az ördög kegyetlenkedő hatalmától megfosztattassék, valahol az emberek akarják, kizáratassék. Ezen szerentsés változás kezdődik mindjárt felfeszitésem és mennybemenetelem után, és többé világ' végéig meg nem fog szűnni. A jövendölésnek igaz voltát hálá Istennek! már 18 százados tapasztalás bizonyitja.

35. 36: Én magamról szólottam, mert én vagyok az emberek' világossága; de már csak igen rövid üdeig lészen alkalmatosságtok beszédeimet hallgatni. Forditsátok azért lelki hasznotokra üdvösségtekre Istennek ezen nagy kegyelmét. Mert ha tanitásomat bé nem fogadjátok, a vallási tévelygéseknek és az erköltstelenségnek setétségében maradtok. Légyetek tehát a világosság' fiai, légyetek az én tanitványaim hiveim.

37,-41: A zsidók többnyire azért nem fogadák bé az Úr Jézus' tanitását: mert, Izaiásnak a Krisztusról, midőn titkos jele-

nésben annak ditsőségét látá, jövendölése szerént, igen kevesen hitték őtet Isten' követjének az igértt Üdvözitőnek lenni, s az Istennek hatalmát benne s általa munkálkodni; mivel az Isten' kegyelmének ellene szegezék magokat, azért Isten is engedé, hogy elméjök meghomályosodnék, és akaratjok megáltalkodnék. Igy ezen tanitás, mellyet megvetettenek, nem szolgálhatot lelki üdvösségökre.

45: Mivel minden, valaki Jézust látá, az Atyát is látá; valahol Jézus jelen vagyon, ott ő benne s ő vele az Atya is különösen jelen vagyon; vagy is az Atya és Fiú az Istenségben külön személyek ugyan, de egygy isteni természettel birnak. Hogy itten nem az Istennek mindenütt jelenlételéről vagyan a szó, tsak abból is világos: mert másképen minden emberről lehetne azt állitani, hogy a ki őtet látja az Istent is látja; már pedig Jézusnak a vala fránya: hogy más emberektől őtet megkülönböztető tulajdonságára méltóságára hallgatóit figyelmeztesse.

47: Mig Jézus e földön tanitot, hivatalához nem tartozot másokat itélni, másoknak jutalmat vagy büntetést szabni rendelni.

50: Jézusnak tanitása az Atyának is tanitása vala.

Világositó Hivatkozások.

1: Mát. XXVI. 6. — Márk. XIV. 3. — — 5: Mát. XVIII. 28. — — 6: Márk. VI. 37. — Lúk. VIII. 3. — — 7: Mát. XXVI. 10. — Márk. XIV. 6. — — 14: Zak. IX. 9. — Mát. XXI. 7. — Márk. XI. 7. — Lúk. XIX. 35. — — 20: Ján. IV. 20. 21. VII. 35. — AT. XXIV. 11. — — 25: Mát. X. 39. XVI. 25. — Márk. VIII. 35. — Lúk. IX. 24. XVII. 35. — — 26: Mát. XVI. 24. XIX. 21, 29. — — 27: Mát. XXVI. 39. — Lúk. XXII. 53. — — 28: Mát. III. 17. — Ján. XVII. 1. 4. 6. 7. 21. 26. — — 31: Mós. 5. X. 18. — Iz. I. 17. XI. 4. — Jer. XXII. 16. — Mát. IV. 16. VI. 13. VIII. 29. — Lúk. XI. 21. 22. — Róm. V. 20. 21. VI. 12. 14. 17. 23. — Kor. 1. XV. 57. — 2. IV. 4. — Ef. II. 1. 2. 6. VI. 12. 13. — Kolosz. I. 13. II. 14. 15. — Zsid. II. 14. — Pét. 1. V. 8. — — 32: Mát. XVI. 27. — Kor. 1. XV. 25. — — 33: Mát. XXVII 32. — — 34:

Zsol. LXXXVIII. 30. CIX. 4. 6. CXVI. 2. — Iz. XL. 8. — Ezek. XXXVII. 25. — — 38: Iz. LIII. 1. — Róm. X. 16. — — 40: Mós. 1. II. 7. — 2. IV. 21. VII. 3. — Iz. VI. 9. 10. — Mát. XIII. 14. 15. — Márk. IV. 12. — Lúk. VIII. 10. — AT. XXVIII. 26. — Róm. XI. 8. — — 45: Ján. X. 30. — Zsid. I. 3. — — 47: Mát. I. 21. — Ján. X. 10. — — 48: Mát. VII. 22. — Márk. XVI. 16. — Ján. VI. 39. — — 49: Ján. VII. 16. — — 50: Ján. I. 12. III. 15.

XIII. RÉSZ.

Jézus apostolainak lábait megmossa; figyelmezteti őket Júdástól való elárrúlására; kezdi hoszszú bútsúzó beszédjét ajánlván nékik a költsönös felebaráti szeretetet a tőle mutatott szemlélet szerént.

1. A húsvétnek ünnepe előtt tudván Jézus: hogy békövetkezék amaz ő órája, mellyben kell vala általmennie e világból az Atyához; midőn szerette vólna az övéit, kik e világon valának, mind végiglen szereté őket. 2. Elvégeztetvén tehát a vatsora, minekutánna az ördög Júdásnak, az Iskariót Simon' fiának szivébe már bébotsátotta vólna azon feltételt: hogy elárrúlná Jézust: 3. Bátor tudná Jézus, hogy mindeneket kezeibe adot légyen néki az Atya, és hogy Istentől jöt ki, s Istenhez mégyen. 4. Még is felkelvén a vatsorától, letevé felső köntösét, és kendőt vévén megövedzé magát. 5. Azután vizet tölte medentzébe, és kezdé mosni a tanitványok' lábait megtörűlgetvén a kendővel, mellyel környyűlkötve vala. 6. Jöve azért Simon Péterhez, ki monda néki: Uram! te mosod-e meg az én lábaimat? 7. Felele néki Jézus: Amit én tselekszem, azt te most nem érted; megérted pedig azután. 8. Monda néki Péter: Az én lábaimat soha meg nem mosod. Felele néki

Jézus: Ha meg nem moslak téged, nem lészen részed én velem. 9. Monda néki Simon Péter: Uram! úgy nem tsak lábaimat, hanem kezeimet is fejemet is. 10. Felele néki Jézus: A ki már megmosódott, az egyében nem szűkölködik, hanem tsak, hogy lábait megmossa, mivel különben egészen tiszta. Ti is tiszták vagytok; de nem mindnyájan. 11. Mert tudja vala: ki vólna, a ki elárrúlná őtet; azokáért mondá: nem vagytok tiszták mindnyájan. 12. Minekutánna tehát megmosá az ők lábaikat, és köntösét magára felölté; ismét letelepedvén monda nékik: Értitek-e, mit tselekedtem légyen néktek? 13. Lássátok, ti engem Tanitónak és Úrnak hivtok; és jól mondjátok: mert az vagyok. 14. De ugyan azért; ha én Úr és Tanitó lévén a ti lábaitokat megmostam: ti is tartoztok avval, hogy egygyik a másiknak lábait megmossa. 15. Mert előképet mutattam néktek: hogy amint én tselekedtem veletek, ti is úgy tselekedjetek. 16. Bizony bizony mondom néktek: nem nagyobb a szolga az ő uránál, sem a követ nem nagyobb annál, a ki őtet küldötte. 17. Ezeket tudván bóldogok lésztek: ha meg is tselekeszitek azokat. 18. Nem mindnyájatokról szólok; mert én tudom, kiket választottam légyen, és szükség, hogy bételjesedjék ama irás: A ki kenyeret eszik velem, felemelé sarkát ellenem. 19. Immár most mondom néktek, minekelőtte megtörténjék; hogy midőn megtörténik, higyjétek: hogy én vagyok. 20. Bizony bizony mondom néktek: hogy a ki befogadja azt, a kit küldök, engem fogad bé; a ki pedig engem fogad bé, azt fogadja bé, a ki engem küldöt. 21. Ezeket mondván Jézus megháborodék lelkében, és nyilatkoztatást tőn mondván: Bizony bizony mondom néktek, hogy egygyik közzületek elárrúl engem. 22. Néznek vala azért egygymásra a tanitványok nem tudván kiről szólana. 23. Egygy pedig az ő tanitványai köz-

zűl, kit szeret vala Jézus, az ő kebelében fekszik vala. 24. Inte azért annak Simon Péter, hogy tudakozná meg: kitsoda vólna az, a kiről szólna. 25. A pedig a Jézus' melyére hajolván kérdé ótet: Uram kitsoda az? 26. Felele Jézus: Az, a kinek én bémártott kenyeret nyújtok. És bémártván a kenyeret adá azt Júdásnak az Iskariot Simon' fiának. 27. E falat után beléje méne a sátán. Monda azért néki Jézus: Amit tselekedni magadban eltökélettél, hajtsd végre mennél előbb. 28. De, ezt mi okra nézve mondotta légyen néki? senki nem tudá a letelepedettek közzűl. 29. Sőt némellyek azt állitják vala: hogy, mivel Júdásnál vala az erszény, azt mondotta légyen néki Jézus: vedd meg azokat, mellyek szükségesek nékünk az ünnepre; vagy hogy a szűkölködőknek valamit adjon. 30. Midőn azért ő elvette vólna a falatot, tüstént kiméne. Az éj pedig már békövetkezék. 31. Eltávozása után monda Jézus: Most ditsőittetik meg az Ember' Fia, s az Isten megditsőittetik ő benne. 32. Ha pedig az Isten megditsőittetik ő benne, az Isten is megditsőíti ótet ő magában; és nem sokára megditsőíti ótet. 33. Fiatskáim! még egygy keves üdeig véletek vagyok. Kerestek engem; de amint a zsidóknak mondám: hogy ahová én megyek, ti oda el nem jöhettek; ugyan azt mondom most néktek is. 34. Új parantsolatot adok néktek: hogy szeressétek egygymást; de amint én szerettelek titeket, hogy ti is úgy szeressétek egygymást. 35. Erről ismérik meg mindenek: hogy az én tanitványaim vagytok: ha egygymás iránt szeretettel fogtok viseltetni. 36. Kérdé ótet Simon Péter: Uram, hová mégy? felele néki Jézus: Ahová én megyek, te most nem követhetsz engem, de továbbra te is követni fogsz engem. 37. Monda néki Péter: Uram, miért nem követhetnélek most téged? életemet feláldozom éretted. 38. Felele néki Jézus:

Életedet feláldozod érettem? Bizony bizony mondom néked: nem végzi el szólását a kakas addig, mig nem háromszor tagadsz meg engem.

Jegyzetek.

1: Ámbár a zsidók estve kezdék ünnepeiket, és igy a húsvéti bárányt is az első húsvét napot előző estvén evék; mindazonáltal helyesen mondhatta szent János, hogy Jézus tanitványaival utólsó húsvéti vatsoráját a húsvét' napja előtt tartotta: mert maga a nap következendő vala. — Azonban azt is mondhatni; hogy azon igék: A húsvétnek ünnepe előtt; — tsak az Úr Jézusnak azon gondoskodását illetik, mellyel parantsola a ‚húsvéti bárány' vatsorájához készületet tétetni, s a mellyel már a törvényes húsvéti estvét előző napon forgatá elméjében az új szent vendégségnek az ő határtalan hivei iránt való szeretete' örökösitésére szerzését.

Mivel János utólsó irá evangéliomát, és a többi három evangéliomos könyvben valamint Pálnak is Korintusba küldött első levelében már elégségesen vólna az új szövetségi szent vendégségnek szertartása előterjesztve; itt ezen felséges szerzés tsak annyiban érinttetik: hogy Jézus testi halála, s azt nem sokára követő mennybemenetele által láthatóképen e világból kiköltözni készülvén az ő világ' végéig hivei iránt fogyhatatlan szeretetét különös jelességgel bizonyitá, tudniillik' Ján. VI. szerént testének és vérének a megáldott kenyérnek és bornak szine alatt valóságát lelki táplálásúl hiveinek hagyván rendelvén, és annak az ő emlékezetére gyakor vételét használását parantsolván.

2: Minekutánna a húsvéti bárány' megevésének, és az avval egygybekötött közönséges vatsorának is vége let, Júdás pedig már két nappal az előtt Mát. XXVI. 2. szerént Jézusnak elárrúlását magában eltökéllette vólna; történvén az apostolok között versengés az elsőség felől Luk. XXII. 15,-18. 24. az ők hivságos vágyaiknak megszégyenitésökre, az alázatosságnak ajánlására, s a következő új szövetségi szent szerzés' méltóságának bizonyitására

3: Jézus, ámbár az Atyával egyenlő hatalmát, az Atyától mint igaz isteni személy valóságos Istentől öröktől fogva való származását jól tudná; még is olly annyira leereszkedék: hogy

4: Ami közönséges szokás szerént Kir. 1. XXV. 41. a házigazdának parantsolatjára a rabszolgák' kötelessége vala, levetvén felső köntösét, és kendővel körűlkötvén magát, tanitványainak lábait megmosá.

7: Még most ezen tselekedetemnek okát nem tudod, de mihelyest ezen lábmosást elvégzem, mindjárt meghallod.

8: Hogy Péter sokáig ne ellenkezzék, társai ne utánozzák, és igy a még többre rendeltt üdő ne vesztegettessék, Jézus arra tevé őtet figyelmetessé: hogy ha tüsténti nem engedelmeskedik, ha még akadályoskodik, azt Jézus úgy tekinti mint a tőle való elszakadásnak, az ő társaságáról való lemondásnak jelét.

10: A zsidók a húsvéti ünnepek előtt szorgalmatosan megmosák magokat; azért legfeljebb még lábaiknak, mellyeken tsak talpokat hordozának, a rájok ragadott portól lehetet szükséges a megmosás. De Jézus itt a testi mosásról általmégyen a lelki tisztaságra mondván: Ti is mind testre mind lélekre nézve tiszták vagytok, de még is lélekre nézve nem mindnyájan.

12: Most megmondom néktek mire intéztetik azon lábmosás, mellyet rajtatok végbevittem.

14: Ha én mint Tanitótok és Urotok a rabszolgák' foglalatosságára lebotsátkoztam; ti is költsönösen egygymásnak mindennémű akarmelly alatsonynak látszó szolgálatot is, a midőn a szükség kivánja, vonakodás nélkűl tegyétek meg.

15: A most végbenvitt alázatosságnak és szives szolgálatnak tselekedete állandó ösztönűl szolgáljon néktek az emlitett erköltsök' gyakorlására.

16: Követjeimnek tanitványaimnak hiveimnek köteleségök (értelme Jézus' szavainak) nyomaimat követni, és méltóságokra, első helyekre, földi fényre nem vágyakodni. — — Ide tartoznak, mellyek Lúk. XXII. 25,-30. olvastatnak.

18: Azonban azok, amiket most mondék, nem mindnyájotoknak használhatnak; jól ismérem külső belsőképen azokat, a kiket magamnak követeknek választottam; tudom, hogy egygyikben

közzületek teljesedni fog az: ami Zsol. XL. 10. olvastatik; tudom, hogy nékem is közzületek egygyikétől azt kelletik tapasztalnom, amit Dávid Akitopeltől Kir. 2. XVII. 1. 2. 23. szenvedet; tudniillik: egygy, ki velem egygy asztalnál eszik, letapodásomra törekedő ellenségem.

20: Ámbár a legalább való költsönös szolgálatokra is ösztönöztelek benneteket; azért még is a ti hivatalotok mindég igen tiszteletes marad úgy; hogy, valaki titeket megbetsül, szivesen fogad, segit, ezen tselekedet olly tekintetbe vétetik, mintha egyenesen engem és Atyámat illetné.

26: A zsidóknak húsvéti vendégségöknél az asztalon egygy tálban savanyú füvesleves állot; mellybe szokás vala a kovásztalan pogátsákat bémártani. Jézus olly tsendesen felele Jánosnak, hogy azt senki más az apostolok közzül meg nem értheté.

27: Ezen falatnak elvétele után Júdás feltételében megáltalkodék; kinek gondolatjait látván Jézus monda néki: Eredj el mennél előbb, mert néked már semmi intéseim nem használnak.

28: Jézust Jánost és Júdást kivévén a többiek nem érték Jézusnak szavait.

29: Húsvét második napján már szabad vólt a vásárlás; azért úgy magyarázák a többi apostolok Urunk' szavait: mintha a szükséges eleségnek a húsvéti hétnek következő napjaira beszerzését hagyta vólna meg Júdásnak.

31: Júdásnak elmenetele után szerzé Jézus az új szövetségi szent vendégséget; mert szent Máté XXVI. és Márk. XIV. szerént ezen szent szerzés történt és végeztetett a szomorú elárrúlás felől való beszéd után. — Júdás feltételének teljesitése végett elmenvén Jézusnak ezen elárrúlása után kezdődött már valóságosan az emberi nemzetnek megváltására üdvözitésére szükséges engesztelő áldozat, az emberek' bűneiért az isteni Igasságtól megkivántt tökéletes elégtétel; mellyet nyomon követet a Megváltónak feltámadása, mennybemenetele, s a keresztény vallásnak az egész földön elterjesztése az Isten' böltseségének, jóságának, igasságának, mindenhatóságának hirdetésére és ditsőitésére.

33: A megáltalkodott zsidók kizárattattak a mennyei bóldogságból; az apostolok pedig még akkor, a mennybe felmentt Üd-

vözitővel egygyütt oda nem juthatának. Igy ugyan azon kifejezésnek a változó környyülményekre nézve különböző értelme vala.

34: A felebaráti szeretetnek új parantsolatja abban áll: hogy valamint az Úr Jézus magát egészen, testi életét is, az emberi nemzetért feláldozá: úgy kiki költsönösen embertársának hasznára s a közjónak eszközlésére előmozditására mindenét sőt életét is felszentelni kész legyen.

Világositó Hivatkozások.

1: Mát. XXVI. 2. 17. — Márk. XIV. 1. — Lúk. XVIII. 5. XXII. 1. — Ján. XVIII. 28. XIX. 14. 30. — — 3: Mát. XI. 27. — Lúk. I. 72. 74. — — 8: Zsol. LXXII. 25. — Iz. XVII. 14. — Lúk. XII. 46. — TJ. XX. 6. — — 10: Márk. VI. 9. — Ján. XI. 55. — — 14: Mát. XX. 26. 27. — — 16: Mát. X. 24. — Lúk. VI. 40. — Ján. XV. 20. — — 18: Zsol. XL. 10. — — 20: Mát. X. 40. — Lúk. X. 16. — — 21: Mát. XXVI. 21. — Márk. XIV. 18. — Lúk. XXII. 21. — — 23: Mát. VIII. 11. — Lúk. XVI. 22. — Ján. XXI. 20. 24. — — 26: Mát. XXVI. 23. — — 27: Lúk. XXII. 3. — — 29: Ján. XII. 6. — — 32: Ján. XIV. 31. XVII. 1. — — 33: Ján. VII. 34. — — 34: Mós. 3. XIX. 18. — Mát. XIX. 19. XXII. 39. — Ján. XV. 12. — — 37: Mát. XXVI. 35. — Márk. XIV. 29. — Lúk. XXII. 33. — — 38: Mát. XXVI. 34. — Márk. XIV. 68. 72.

XIV. RÉSZ.

Jézus vigasztalja apostolait; kijelenti nékik: hogy ő egygy az Atyával; igéri nékik: hogy valamit az ő nevében kérendenek, azt megnyerni fogják; igéri tovább nékik a Szent Lelket; ajánlja nékik az ő parantsolatjainak megtartását.

1. Meg ne háborodjék szivetek. Hisztek Istenbe; én bennem is higyjetek. 2. Az én Atyám házában sok lakó-

helyek vagynak. Ha különben vólna; megmondottam vólna néktek. Elmegyek: hogy helyet készitsek néktek. 3. És ha elmegyek, és helyet készitek néktek; ismég eljövök, és magamhoz veszlek titeket: hogy ahol én vagyok, ti is ott legyetek. 4. Hová megyek pedig? úgy is tudjátok, és az útat is tudjátok. 5. Monda néki Tamás: Uram! nem tudjuk hová mégy; és miképen tudhatnók az útat? 6. Monda néki Jézus: Én vagyok az út, az igasság, és az élet. Senki nem jöhet az Atyához hanem tsak én általam. 7. Ha engem megismértetek vólna, az én Atyámat is megismértétek vólna; azonban mostantól fogva megismériték őtet, és meglátjátok őtet. 8. Monda néki Filep: Uram! mutasd meg nékünk az Atyát, és elég nékünk. 9. Felele néki Jézus: Ennyi üdeig társalkodom veletek, és még sem ismértél-e meg engem? Filep, a ki engem lát, az Atyát is látja, miképen mondod te tehát: mutasd meg nékünk az Atyát? 10. Nem hiszed-e: hogy én az Atyában vagyok, és az Atya én bennem vagyon? az igéket, mellyeket én hozzátok szólok, egyedűl magamtól nem szólom; hanem az Atya, a ki én bennem lakik, ő munkálja mind e tselekedeteket. 11. Higyjétek nékem: hogy én az Atyában vagyok, és az Atya én bennem vagyon. 12. Ha különben nem, a tselekedetekre nézve higyjetek nékem. Bizony bizony mondom néktek: a ki én bennem hiszen, a melly tselekedeteket én tselekszem, azokat ő is fogja művelni, sőt azoknál nagyobbakat is fog végbevinni; mivelhogy én már az Atyámhoz megyek. 13. És valamit kérendetek az én nevemben, azt megtselekeszem: hogy az Atya a Fiúban ditsőittessék. 14. Igen is, valamit kérendetek az én nevemben; én fogom azt végbevinni. 15. Ha engem szerettek; az én parantsolataimat megtartsátok. 16. Én pedig kérem az Atyát, és más Vigasztalót ád néktek: hogy örökké veletek maradjon. 17. Tudniillik: az Igasságnak Lel-

két; kinek elvételére a világ nem alkalmatos, mert nem látja őtet, se nem isméri őtet. Ti pedig megismériték őtet: mert nálatok marad, és ti bennetek fog lakni. 18. Nem hagylak benneteket árváúl: eljövök hozzátok. 19. Még egygy kevés üdő vagyon hátra; azután többé a világ már nem lát engem. Ti pedig megláttok engem; mert én élek, és ti is élni fogtok. 20. Azon a napon fogjátok megismérni: hogy én az Atyámban vagyok, és ti én bennem vagytok, és én ti bennetek vagyok. 21. A ki az én parantsolataimat tudja, és megtartja azokat, az szeret engem. A ki pedig engem szeret, az szerettetik az én Atyámtól; és én is szeretem őtet, és megjelentem néki magamat. 22. Monda néki Júdás, nem amaz Iskariotes: Uram! mi dolog ez, hogy nékünk jelented meg magadat, és nem a világnak? 23. Felele néki Jézus: Ha ki engem szeret, az én beszédemet megtartja, s az én Atyám is szereti őtet, és hozzámegyünk, és nála lakóhelyt szerzünk. 24. A ki engem nem szeret, az én beszédeimet meg nem tartja. A beszéd pedig, mellyet hallottatok, nem annyira az enyim, mint azé, a ki engem küldöt, az Atyáé. 25. Ezeket még szólám hozzátok közöttetek múlatván. 26. Ama Vigasztaló Szent Lélek pedig, kit az Atya az én nevemben elküld; az megtanit titeket mindenekre, s eszetekbe juttat mindeneket, valamiket néktek mondottam. 27. Békeséget hagyok néktek, az én békeségemet adom néktek; nem, amiképen a világ adja, adom én azt néktek. Meg ne háborodjék szivetek, se ne féljen. 28. Hallottátok már, hogy én mondottam néktek: elmegyek, de ismég eljövök hozzátok. Ha szeretnétek engem, bizonyára örűlnétek azon; hogy mondottam: az Atyához megyek; mert az Atya nagyobb nálam. 29. Imé megmondottam néktek, minekelőtte megtörténjék; hogy minekutánna beteljesedni fog, higyjétek. 30. Immár nem sokat szólok veletek; mert e világnak fejedelme közelit, ám-

bátor én bennem nintsen semmie. 31. Hanem hogy megismérje a világ, hogy szeretem az Atyát, és amint parantsolatot adot nékem az Atya, úgy tselekeszem; keljetek fel, menjünk el innét.

Jegyzetek.

2: Mennyben elég hely vagyon; azért, ha még most engem nem követhettek is, ki nem fogtok záratni. Ha e földön további maradástok miatt a mennyei bóldogságtól elesnétek; akkor bizonyosan másképen gondoskodnék felőletek. De énnékem kell előbb bémennem mennybe, hogy ti is ott helyt nyerhessetek. Tudniillik: Az Üdvözitőnek mennybemenetele előtt a legszentebb emberek' lelkei sem részesülhettenek a természetfeletti mennyei bóldogságban.

3: Ezen igékkel bizonyosokká tétettek a tizenegygy apostolok a mennyei bóldogságnak elnyerése felől.

4: Azt már hallottátok tőlem: hogy én az Atyámhoz vele egyenlő ditsőségnek örökös birására mennybe felmegyek; ismét: hogy azon bóldogságban való állandó részesülésre vezető út tanitásomnak hiv követése, teljesitése.

6: Jézus az örök bóldogságnak elnyerésére megérdemlésére az emberi nemzetnek közbenjárója, tanitója, életadója.

7: Ha engem annak lenni ismérnétek, ami vagyok; tudniillik: hogy Isten' Fia s az emberi nemzetnek Üdvözitője vagyok, ki nem földi gazdag hatalmas minden gyönyörökkel bővelkedő országnak felállitására, hanem az embereknek az igasság' megismérésére, erköltsi szentségre, természetfeletti mennyei bóldogságra vezérlésök végett jelentem meg e földön; úgy Atyámról is helyesebb képzetetek vólna. Azonban nem sokára ezen titkokra nézve is tisztább hitetek, helyesebb gondolkozástok, teljesebb meggyőződéstek lészen.

12: Mivel az isteni tanátsok szerént nékem tsak az vala e földön tisztem: hogy az új szövetségi anyaszentegygyháznak alapját lerakjam, azután pedig mint ember is a mennyei fő ditsőséget bir-

jam; bizonyosokká tészlek benneteket: hogy az én tanitásomnak hirdetői még nagyobb hathatóságú tsodákat fognak végbevinni, hasonlithatatlanúl többeket fognak segitségem által mennyből az üdvözitő vallásnak elfogadására téríteni, s annak állhatatos követésére vezérelni.

13: Valamit az apostolok az üdvözitő vallásnak gyarapitására hasznost alkalmatost kértek az Úr Jézustól; azt ő ámbár mennyben lévén mindenhatósága által teljesité.

16. 17: Jézus mint ember és közbenjáró kéré az Atyát: hogy az első keresztény tanitóknak különös tsodálatos jelenés által a Szent Lelket elküldené, ki azután hathatós kegyelme által mindég velek és a világ' végéig tartandó következőiknek társaságjokkal gyülekezetjökkel munkálkodnék. Mivel a Szent Lélek az Atyától küldetik, és a Fiútól külön Tanitó: a Szent Lélek az Atyától és Fiútól különböző személy; mivel pedig ezen Tanitó tsak tiszta igasságot tanithat, isteni valóságnak kelletik lennie; mivel végre isteni személynek isteni személytől tsak örökös származására nézve lehet küldetnie: a Szent Lélek az Atyától származik, — de a Fiútól is egygyütt származása alább emlittetik. Az erköltstelenségben és vallástalanságban megáltalkodott világ' lakósai, kik testi szemekkel akarnák a Szent Lelket látni, annak hathatós kegyelmeit nem vehetik, nem érezhetik.

18: Feltámadása után ismét megjelenék Jézus választott hiveinek; azután jöve hozzájok a Szent Lélek által.

19. 20: Kevés üdő múlva testi halálom után többé az emberek közzül kiki nem fog engem láthatni; de néktek megjelenem: mert ismét új életre feltámad testem, ti pedig addig meg nem haltok. Ezen feltámadásom titeket tökéletesen fog meggyőzni annak igasságáról: amit taniték az Atyával legszorosabb, és a veletek való egygybeköttetésem felől.

21: A földi gyönyörökhöz ragaszkodó emberek engem nem szeretnek, nékem engedelmeskedni nem akarnak; azért az általam kijelentett tanitásnak elfogadására elméjök szivök nem alkalmatos, a hitnek kegyelmére nem érdemesek.

26: A Szent Lélek vigasztalónak, ki minden emberi szivet megnyugtathat, és mindentudó tanitónak neveztetvén ez által isteni természete bizonyittatik; midőn pedig a Szent Léleknek az

Atyától a Fiú' nevében, vagy is a Fiú által Márk. XVI. 17. — Ján. XV. 26. — AT. II. 33. küldetése emlittetik, egygyszersmind az Atyától és Fiútól egyenlőképen, mint egygy eredettől örökös származása tanittatik. — Az apostolok az Úr Jézus' tanitásának előterjesztésében nem hibázhattak; azért az új szövetségi szent könyvek, és mind az ó mind az új szövetségi szent irások, mellyeket ők az első keresztény anyaszentegygyháznak mint Istennek igazgatása alatt készültt munkákat általadtanak, semmi hibát nem foglalnak magokban, hanem merő igasságnak forrásai.

28: Mivel ezen szakaszban Jézus mindég tsak emberi természetének haláláról feltámadásáról mennybemeneteléről szól; azon szavai is: az Atya nagyobb nálam, őtet tsak mint embert illetik. Tudniillik: az Istenségben első személy az Atya nagyobb felséggel hatalommal ditsőséggel birt akkor mennyben mint az Úr Jézus' emberisége a földön; azért az iránta való szeretetnek azon kellett örvendeznie: hogy már nem sokára mint ember is az isteni fő ditsőséget fogja birni.

30. 31: A gonosz emberek' fejedelme már munkálkodik ellenem; de rajtam győzedelmet nem vészen, sem testi halálomnak felséges irányát hasznát nem akadályoztathatja. Azonban: hogy a világ előtt Atyám iránt való szeretetemet legjelesebben bizonyitsam, keljünk fel, menjünk ellenségeimnek elejökbe. — — Ekkor felkelt ugyan az asztaltól Jézus tizenegygy apostolaival de még kinem ment az olajfák' hegyére, hanem folytatá a három következő szakaszban leirtt beszédjét Ján. XVIII. 1.

Világositó Hivatkozások.

2: Mát. XIX. 28. — — 3: Luk. IX. 52. — Ján. XII. 26. — — 9: Mát. XVII. 17. — — 10: Ján. VII. 18. X. 38. — — 12: AT. II. 37,-41. — — 13: Mát. VII. 7. XXI. 22. — Márk. XI. 24. — Ján. XIII. 31. XVI. 23. — — 15: Ján. XIII. 34. — — 16: Mát. XV. 23. XXVIII. 19. — Márk. VII. 26. — Luk. XII. 11. 12. XVI. 8,-11. 13. — AT. XIII. 15. — Róm. VIII. 34. — Kor. 1. XII. 3,-11. — Tesz. 1. II. 3. — Tim. 2. IV. 3. — Zsid. VII. 25. — Ján. 1. II. 2. — — 17: Ján. XVI. 9. 13.

— Kor. 1. I. 20. 21. — Ján. 1. II. 16. — — 20: Ján. X. 38. — — 21: Mát. VII. 21. — — 22: Mát. X. 4. — — 23: Mós. 3. XXVI. 11. 12. — Ezek. XXXVII. 26. — Róm. V. 5. — — 24: Lúk. X. 16. — Ján. VIII. 46. — — 26: Ján. XVI. 13. — AT. XV. 25.-28. — Ján. 1. II. 20. — — 30: Lúk. XXII. 53. — Ján. XII. 31. XIII. 33. — — 31: Ján. X. 18. — AT. II. 23.

XV. RÉSZ.

Jézus a szőlőtőhöz hasonlitja magát; ajánlja az állhatatosságot, szeretetet, viszontagságokban való békeséges tűrést; ismég igéri apostolainak a Szent Léleknek elküldését.

1. Én vagyok az igaz szőlőtő, s az én Atyám a szőlőműves. 2. Minden szőlőveszszőt, melly én rajtam gyümöltsöt nem hoz, lemetsz; és mindent, melly gyümöltsöt hoz, megtisztit, hogy több gyümöltsöt teremjen. 3. Ti már megtisztitva vagytok a beszédek által, mellyeket szólottam hozzátok. 4. Maradjatok én bennem; én is megmaradok ti bennetek. Miképen a szőlőveszszö nem hozhat gyümöltsöt önnön magától, ha tsak meg nem maradand a szőlőtőn; azonképen ti sem, ha tsak én bennem nem maradtok. 5. Én vagyok a szőlőtő, ti a szőlőveszszők; a ki én bennem marad, és a kiben én maradok; az sok gyümöltsöt terem: mert nálam nélkül semmit nem tselekedhettek. 6. Ha ki én bennem nem marad; kivettetik mint a lemettzett szőlőveszszö, és megszárad, és öszveszedik azt, és a tüzbe vetik, és elég. 7. Ha én bennem maradtok, és az én igéim ti bennetek maradnak; valamit akartok, kérjetek, és meglészen néktek. 8. Ez által ditsőittetik meg az én Atyám: hogy ha bőséges gyümöltsöt hoztok, és igy magatokat tanitványaimnak lenni bizonyitjátok. 9. Amint engem szeret az Atya;

én is úgy szeretlek titeket. Maradjatok ebben az én szeretetemben. 10. Ha az én parantsolataimat megtartandjátok, az én szeretetemben is megmaradtok; valamint én is az én Atyám' parantsolatjainak megtartása által az ő szeretetében megmaradok. 11. Ezeket szólám néktek: hogy az én örömöm ti bennetek állandó, s a ti örömötök tökéletes légyen. 12. Ez az én parantsolatom: hogy szeressétek egymást: amiképen én szerettelek titeket. 13. Senki nem adhatja szeretetének nagyobb bizonyságát annál: hogy ha életét feláldozza barátjaiért. 14. Ti én barátjaim vagytok: ha megtselekeszitek: amiket én parantsolok néktek. 15. Már nem mondlak titeteket szolgáknak; mert a szolga nem tudja: mit szándékozik tselekedni ura. Hanem barátimnak hivlak titeket: mivel mindeneket, valamiket hallék az én Atyámtól, megjelentettem néktek. 16. Nem ti választottatok engem, hanem én választottalak titeket, és rendeltelek titeket: hogy elmenvén gyümöltsöt hozzatok, és a ti gyümöltsötök megmaradjon; és hogy valamit kérendetek az Atyától az én nevemben, megadassék néktek. 17. Azt fő kötelességül tészem néktek: hogy szeressétek egygymást. 18. Ha e világ titeket gyűlöl; gondoljátok meg: hogy engem előbb gyűlölt, mint benneteket. 19. Ha e világból valók vólnátok, a világ, ami övé, szeretné azt; de mivelhogy nem e világból valók vagytok, hanem én választottalak ki titeket e világból: azért gyűlöl titeket e világ. 20. Emlékezzetek meg amaz igéimről, mellyeket én mondottam néktek: a szolga nem nagyobb az ő uránál. Ha engem üldöztenek, titeket is fognak üldözni; és ha az én beszédemet megtartották, a tiéteket is megtartják. 21. De mind ezeket az én nevemnek miatta követik el rajtatok; mert nem ismérik azt, a ki engem küldöt. 22. Ha hozzájok nem jöttem vólna, és nékik nem szólottam vólna, vétkök nem vólna; de most nintsen mivel menteniek bűnöket. 23. A ki engem gyűlöl, az én

Atyámat is gyűlöli. 24. Ha ollyan tsodatételeket nem munkáltam vólna közöttök, a minőket senki más nem tselekedet, vétkök nem vólna; most pedig szemlélték is azokat, mindazonáltal még is gyűlölséggel viseltetnek mind én irántam, mind Atyám iránt. 25. Hogy bételjesedjék amaz az ő törvényökben feljegyzett mondás: ok nélkül gyűlölének engem. 26. Mikor pedig eljövend ama Vigasztaló, kit én elküldök néktek az Atyától, az Igasságnak Lelke, ki az Atyától származik, az bizonyságot tészen én rólam. 27. Ti is pedig bizonyságot fogtok tenni; mivelhogy eleitől fogva velem vagytok.

Jegyzetek.

1,-8: Mivel azon asztalnál, mellytől felkeltek az apostolok, többek között bort is ittanak; ennek mint legkellemetesebb izűnek tövétől költsönözöt legelőször is Jézus hasonlatosságot bútsúzó beszédjének folytatására. Az erköltsi szentségre s az örök bóldogságra vezérlő és segitő keresztény vallás Istentől vévén eredetét, az Atya mint az Istenségnek első személye, kitől az emberi természetbe öltözött Fiú Isten származik, szőlőművesnek mondatik; Jézus a megtestesűltt második isteni személy az új szövetségnek szerzője s a keresztény anyaszentegygyháznak alapitója az általa hirdetett tanitással egygybefoglalva a szőlő tő; ezen szőlőtőnek ágai pedig a keresztény tanitók és hivek. Valamint azért a szőlőveszsző, mihelyest lemetszetik, már másra nem való, tsak hogy a tűzbe vettessék, és elégettessék; valamint a terméketlen szőlőveszszőt lemetszeni, a termékenyt pedig megtisztogatni szokták, hogy még többet teremjen: úgy a keresztény tanitók és hivek, mig az Úr Jézussal tanitásának engedelmes követése által szorosan egygybekötve maradnak, az erköltsi tökéletességben jeles előmeneteleket tésznek, és mindég több kegyelmeket nyernek Istentől; de az Úr Jézusnak tanitásától elszakadván már semmi — Isten előtt — kedves tselekedetet végbe nem vihetnek, tsak kárhozatjoktól félhetnek.

9,-14: Ezen versekben világosabban kifejttetik azon mondás: Maradjatok én bennem, én is megmaradok ti bennetek. Tudniillik; Az Úr Jézussal való szoros egygybeköttetésnek eszközei: a tőle nyertt kegyelmekkel való serény munkálkodás, a tőle előterjesztett parantsolatoknak szorgalmatos megtartásjok, és különösen az Isten és embertárs iránt köteles szeretetnek gyakorlása.

19: Ha ti a hitetlen és erköltstelen világ' fiaival egyenlőképen gondolkodnátok, ők is kedvellenének titeket; de mivel titeket három esztendei tanitásom által azon roszsz emberek' sokaságától elkülönöztelek, és ti a bűnös világgal ellenkező törvényeket követtek; azért gyűlölnek benneteket.

26: Mivel az, a ki mástól származik, mástól küldetik, másról bizonyságot tészen, jövend, — valóságos és pedig attól, kitől származik, küldetik, külön személy; mivel olly személy, ki Istentől származik, és merő igasság, szükségképen isteni személy; mivel isteni személy más isteni személytől küldetni másképen nem mondathatik, hanem tsak az öröktől fogva való származásra nézve; az Úr Jézusnak ezen igéiből világos: hogy a Szent Lélek valóságos isteni személy, és pedig az Atyától és Fiútól külön, de mind a kettőtől öröktől fogva (az Istenségben minden kezdet nélkül lévén) származó személy. Midőn azért mondja Jézus a Szent Lélekről: Ki az Atyától származik; okát adja azon bizonyitásának: kit én elküldök néktek az Atyától; mert, tudniillik, az Atyától is származik úgy mint tőlem; és pedig mint egygy eredettől.

Világositó Hivatkozások.

1: Ján. III. 13. 16. VII. 16. VIII. 41. — — 2: Mát. VII. 17,-19. 21. XV. 13. — — 3: Ján. XIII. 10. XVII. 17. — — 4: Mát. XXVIII. 20. — — 5: AT. IV. 12. — Róm. VII. 24. 25. VIII. 9. 10. IX. 16. — — 6: Mát. III. 10. — — 7: Ján. XIV. 13. — — 8: Ján. VIII. 30. XIII. 31. — — 10: Ján. XIV. 23. 24. 31. — — 12: Ján. XIII. 34. 35. — Ef. V. 2. — Tesz. 1. IV. 9. — — 16: Mós. 1. XVII. 5. — Jer. I. 5. — Mát. XVI. 17. XVIII. 19. XXVIII. 19. — Márk. XVI. 17. — Ján. X. 28. — AT. XIII. 47. XX. 28. — Zsid. I. 2. — — 17: Ján. XIII.

34. — 1. III. 11. IV. 7. — — 18: Ján. XIV. 22. — — 19: Bölts. II. 12. 20. — — 20: Mát. X. 24. 25. XXIV. 9. — Ján. XIII. 16. — — 21: Mát. V. 11. — Ján. VIII. 19. — — 24: Ján. V. 36. — — 25: Zsol. XXIV. 19. XXXIV. 19. 20. LXVIII. 5. — — 26: Lúk. XXIV. 49. — Ján. XIV. 16. 26. XVI. 13.

XVI. RÉSZ.

Jézus apostolainak sok üldözéseket jövendöl; tudtokra adja halála által Attyához menetelét; többször igéri nékik a Szent Lelket, üdeigtartó viszontagságaiktól szabadúlásjokat, és imádságjoknak bizonyos meghallgatását.

1. Ezeket szólám néktek: hogy meg ne botránkozzatok. 2. Az egygyházi gyülekezetekből kizárnak titeket; sőt eljön az üdő: amikor minden, valaki titeket megölend, azt állitja: hogy ez által Istennek tiszteletet tészen. 3. És ezeket tselekeszik néktek: mivelhogy nem ismérik az Atyát, és engem sem ismérnek. 4. De ezeket szólám néktek: hogy, a midőn békövetkezik amaz üdő, megemlékezzetek arról; hogy én azokat előre megmondottam néktek. 5. Ezeket pedig néktek eleitől fogva nem mondám; mivelhogy veletek valék. De most immár ahhoz megyek, a ki engem elküldöt; és senki közzületek nem kérdez engem: hová mégy? 6. De mivelhogy ezeket mondám néktek, szomorúság tölté bé sziveteket. 7. Igasságot szólok néktek: a ti hasznotok kivánja, hogy én elmenjek. Mert ha én el nem menendek, ama Vigasztaló el nem jön hozzátok; ha pedig én elmenendek, elküldöm ötet ti hozzátok. 8. Midőn pedig amaz eljövend, megfeddi e világot a bűnről, az igasságról, és az ítéletről. 9. A bűnről ugyan: mert nem hisznek én bennem. 10. Az igasságról pedig: mert az én Atyámhoz megyek,

és többé nem láttok engem. 11. Az ítéletről pedig: mivel e világnak fejedelme már megitéltetett. 12. Még sokat kellene néktek mondanom: de most el nem viselhetitek. 13. Mikoron pedig eljön amaz Igasságnak Lelke; minden igasságra vezérel titeket. Mert nem szól ő tsak magától; hanem valamiket hall, azokat szólja, s a következendőket megjelenti néktek. 14. Ő engem megditsőit; mert az enyimből vészi, amit néktek kinyilatkoztat. 15. Mindenek, valamellyek az Atyáéi, az enyimek is; annakokáért mondám: hogy az enyimből vészi azt, amit néktek kinyilatkoztat. 16. Egygy kevesé, és nem láttok engem; ismég egygy kevesé; és megláttok engem: mert az Atyához megyek. 17. Mondának azért némellyek az ő tanitványai közzül egygymásnak: Mitsoda ez, amit nékünk mond: egygy kevesé, és nem láttok engem, ismég egygy kevesé, és megláttok engem; és, mivelhogy az Atyához megyek? 18. Mondának tehát: Mitsoda ez, amit mond; egygy kevesé? nem értjük, mit beszéll. 19. Észrevevé pedig Jézus: hogy kérdeni akarnák őtet, és monda nékik: A felől tudakozódtok-e egygymás között; hogy mondottam: egygy kevesé és nem láttok engem, ismég egygy kevesé és megláttok engem? 20. Bizony bizony mondom néktek: hogy könyveztek, és sirtok ti, e világ pedig vigadoz; azonban, ti ugyan szomorkodni fogtok, de a ti szomorúságtok örömre fordúl. 21. Az aszszonynak, midőn már a szüléshez közelit, szomorúsága vagyon, mivel békövetkezék fájdalmai' órája; de minekutánna megszüli a gyermeket, már többé nem emlékezik szorongatásairól azon örömnek miatta: hogy ember születék a világra. 22. Hasonlóképen néktek is most ugyan szomorúságtok vagyon, de ismég meglátlak titeket; és örvendez szivetek, és örömötöktől senki sem fog megfoszthatni benneteket. 23. Azon a napon többé semmit nem fogtok kérdezni én tőlem. Bizony bizony mondom néktek:

hogy, valamiket kérendetek az Atyától az én nevemben, megadja néktek. 24. Mind ez üdeig semmit nem kértetek az én nevemben; kérjetek tehát, és elvészitek, hogy a ti örömötök teljes légyen. 25. Eddig hasonlatosságokban szólék hozzátok; de közelit az üdő, mellyben már többé hasonlatosságokban nem szólok néktek, hanem nyilván tanitlak benneteket az Atya felől. 26. Azon a napon az én nevemben kértek; és nem mondom néktek, hogy én kérem az Atyát érettetek. 27. Mert ő maga az Atya szeret titeket; mivelhogy ti is szerettek engem, és elhittétek: hogy az Istentől kijöttem. 28. Kijöttem az Atyától, és e világra jöttem; ismég elhagyom e világot, és elmegyek az Atyához. 29. Mondának néki tanitványai: Imé, most már nyilván szólasz, és képes beszédet nem mondasz. 30. Most meggyőződünk a felől: hogy te mindeneket tudsz, és nem szükség néked, hogy valaki kérdezzen téged; azért hiszszük: hogy te az Istentől kijöttél. 31. Felele nékik Jézus: Most hiszitek-e? 32. Imé, eljön az üdő, sőt már jelen vagyon: hogy eloszoljatok kiki az ő tulajdonába, s engem egyedül hagyjatok; ámbár én egyedül nem vagyok, mivelhogy az Atya velem vagyon. 33. Ezeket szólottam néktek: hogy én általam békeségtek légyen. E világon nyomorgatást kell ugyan tapasztalnotok; de bizzatok; én meggyőztem e világot.

Jegyzetek.

1: Ezeket üldöztetéstekről és a Szent Léleknek megjelenéséről szólám néktek: hogy tőlem testi halálom miatt el ne szakadjatok.

5. 6: Akkor mindjárt, midőn hozzám szólitottalak benneteket, és tanitványaim lettetek, mind ezeket, mellyeket e beszédemből hallottatok, nem mondottam néktek, mert még sokáig ve-

letek akartam társalkodni; de most már kellett ezeket is emlitenem, mivel elmegyek az Atyához. — — Itt egygy kevesé hallgatot Jézus, és tanitványaira tekintvén azt látszott tőlök várni: hogy kérdést tegyenek néki. De az apostolok olly igen elszomorodva valának, hogy senkinek sem jutna eszébe őtet kérdezni, mivel úgy is feljebb XIII. 36. XIV. 5. 6. az Úr Jézusnak elmenetele felől támasztott kérdésre megnyugtató feleletet nem nyerének. — — Azért folytatá Jézus: Most imé elmenetelem felől is világosabban akarnék szólani; de ti már annyira elmerültetek a szomorúságba, hogy azt sem kérdezitek tőlem: hová mégy.

7: Az Úr Jézus testi halálának, és azután mennybemenetelének boldog következése vala mind a Szent Léleknek megjelenése, mind a keresztény anyaszentegygyháznak sebes elterjedése: mert testének halála nélkül az emberi nemzet' váltságának munkája végbe nem vitetett vólna, sem az ő tanitásának megtzáfolhatatlan erősitésére teste fel nem támadhatot vólna; feltámadása után pedig már többé az emberekkel közönségesen nem társalkodván sokáig nem maradhatot láthatóképen e földön.

8: A Szent Lélek, megjelenése s ajándékainak az első keresztény tanitókra és hivekre kiöntése által az Úr Jézus Krisztusnak hinni nem akaró zsidó nemzetnek teljesen kivilágositotta azt: hogy az ők nyakas hitetlenségök erköltstelenségökből ered; hogy Jézusnak testi halála az emberi nemzetért kivántt és tökéletesen elégséges engesztelő áldozat, mellynek érdemei által nyernek minden emberek szükséges isteni kegyelmeket a megigazúlásra: mivel Jézus mennybe felmenvén ott szűnetlen azon elégtételnek hasznait, és az emberek' üdvözitésére alkalmaztatását eszközli; hogy már ezután az ördög olly hatalmasan nem fog az embereken uralkodhatni, s őket olly közönségesen a vallásbéli tudatlanságban butaságban, olly nagy erköltsi elgonoszúlásban nem fogja tartóztathatni, mint addig történék. — Mind ezt megérthették, tapasztalhatták az Úr Jézusnak ellenségei az új szövetségi vallásnak sebes terjedéséből, — a keresztény hiveknek naponként nevekedő gyülekezetjökből, és szent feddhetetlen erköltseikből, — az apostoloknak buzgó hathatós és számos tsodákkal erősitett beszédjeikből.

13: Hogy az apostolok azt ne gondolják: mintha a Szent Lélek valamelly új tanitásnak hirdetésére fogna megjelenni; az emberi elméhez leereszkedő igen közönséges képes kifejezésekkel bi-

zonyitá az Úr Jézus: hogy a Szent Lélek egyedűl azokra fogja tanitani az apostolokat, mellyek az Atyának akaratjával, és a hirdetett evangéliommal tökéletesen megegygyeznek, és ollyan jövendőket fog kinyilatkoztatni, mellyek bizonyosan beteljesednek. Illyetén jövendöléseket foglal magában az új szövetségi titkos jelenéseknek egész könyvök.

14: A Szent Lélektől belső és külső kegyelmeket nyervén az apostolok és segédjeik olly hathatósan tanitottak: hogy már az első századnak végén nem csak sokan a zsidók közzűl, hanem számtalanok minden pogány nemzetekből is az ismeretes földnek minden részeiben az Úr Jézust Üdvözitőnek, és isteni személynek vallanák, egész tanitását mint isteni kijelentést tisztelnék, és követnék. Ugyan a Szent Lélek' megjelenésének legszerentsésebb következése: az új szövetségi szent könyveknek minden hiba nélkűl történtt szerzésök, és a keresztény anyaszentegygyháznak már a 19-dik századra terjedő virágzása.

15: Mivel az Istenségben a Fiúnak mind tulajdona az, ami tulajdona az Atyának személyeségén kivűl; valamint tulajdona az Atyának az, hogy XV. 26. tőle származik a Szent Lélek: úgy tulajdona a Fiúnak is, hogy tőle is származik a Szent Lélek. Ezen származás az oka: hogy a Szent Lélek egyebet nem tanithat annál, amit az emberi természetbe öltözött Fiú kinyilatkoztatot, kitől szinte mint az Atyától kezdet nélküli származás által veszi isteni természetét.

16: Ezen versbe, hogy tökéletes légyen értelme, szükséges egygy kifejezést beiktatni, melly röviditésűl kihagyaték, mivel könnyen értetődik. Tudniillik: Már csak igen kevés üdeig láttok engem, mert testi halálom holnap következik; de azután ismég csak hamar harmadnapra feltámadott testemben megláttok engem; de ezen második megjelenésem is nem sokáig fog tartani, mivel negyven nap múlva mennybe felmegyek. Ugyan ezeket világositá Jézus a 20. 21. 22. versekben.

23. 24: Addig, mig az apostolok Jézussal e földön társalkodtanak, szükségökben többnyire csak hozzá folyamodának; de mennybemenetele után közönségesen az Atyához intézek kéréseiket az Úr Jézus Krisztusnak érdemei által, és ezekre nézve. Jézusnak mennybemeneteléig az apostolok imádkozván az Úr Jézust nem emlitők, mivel a tőle tanúltt imádságban is róla emlékezet

nintsen; most tehát közelitvén már a legfoganatosabb érdemek' tárházának Jézus' testi halála által megnyitása az hagyatik meg az apostoloknak és általok minden kereszténynek: hogy minden könyörgéseiket, mellyeket az Atyához a tanúltt imádság szerént intéznek, az Úr Jézusban és az ő érdemeiben helyheztetett tántorithatatlan bizodalommal kössék egygybe, s igy szerezzenek kéréseiknek Isten előtt kedvességet, helybehagyást, hathatóságot, meghallgatást.

25: Mind eddig beszédeimben többnyire homályosságra is találtatok; de közel már az üdő, hogy egész tanitásomnak igaz értelmét tisztán általlássátok. — Ezen üdő vala a feltámadás és még inkább a Szent Léleknek megjelenése utánni.

26: A ki az Úr Jézus Krisztus által kér valamit az Atyától, az már ne töprenkedjék azon: valljon fogja-e könyörgését az Úr Jézus közbenjárása által támogatni; hanem bizonyos légyen, semmit ne kételkedjék esedezésének, ha Istennek akaratjával nem ellenkezik, meghallgatása felöl.

30: Eddig az apostolok tisztán nem értették az Úr Jézusnak többször emlitett elmenetelét és eljövetelét, hanem most megvilágosodék elméjök; mivel pedig Jézusnak ezen újabbi kifejezését a még nyughatatlan és habzó szivökbe való bélátásának tulajdoniták, azért mondák: hogy mostan ismég megerősödék Jézusnak mindentudósága felöl meggyőződésök.

32. 33: Nem sokára kiki közzületek a maga szállásán fog menedéket keresni; de azért mint ember is magam nem maradok, az Atya emberiségemnek oltalmazója lévén. Azonban e mostani beszédem is nem lészen rátok nézve haszon nélkül, mert a felett elmélkedvén teljes szivbéli nyúgodalmat fogtok magatoknak szerezni. Még e földön éltek, sok keserves viszontagságokkal kelletik ugyan küszködnötök, de ellenségeitek rajtatok nem fognak győzedelmeskedhetni, mert én megalázom meghóditom azokat.

Világositó Hivatkozások.

1: Ján. XV. 18,-20. — — 7: Ján. XIV. 16. XV. 26. — — 8: Ján. XIV. 22. — — 9: Mát. I. 21. — Márk XVI. 16. —

Ján. III. 36. VIII. 2. — AT. IV. 12. — Róm. VIII. 1. — — 10: AT. II. 37. 38. IV. 11. 12. — Róm. I. 17. — Gal. IV. 4. 5. — Filip. III. 9. — Kolosz. I. 20. II. 14. — Zsid. VII. 25. IX. 12. — — 11: Luk. X. 18. — Ján. V. 22. 27. — Róm. VIII. 28,-31. — Kor. 1. XV. 25. — Ef. I. 22. — Filip. II. 10. — Kolosz. II. 15. — — 13: Mós. 5. XVIII. 21. 22. — Ján. VII. 17. XIV. 16. XV. 26. — — 14: Ján. XIII. 31. — — 15: Mát. XI. 27. — Ján. III. 34. — — 23: Mát. VII. 7. 22. XXI. 22. — Márk. XI. 24. — Luk. XI. 9. — Ján. XIV. 13. — Jak. I. 5. — — 25: Mát. XIII. 3. XXVIII. 19. 20. — Luk. XXIV. 26. 27. — AT. I. 3. — — 30: Ján. I. 49. 50. IV. 19. — — 32: Mát. XXVI. 31. 56. — Márk. XIV. 27. — — 33: Ján. XV. 4,-7. 18. — Filip. IV. 7. 9.

XVII. RÉSZ.

Az Úr Jézusnak mint embernek imádsága az Istenhez és Attyához: hogy azon ditsőséget adja néki emberségére nézve is, mellyel birt vala mint isteni személy e világnak teremtése, s abban megjelenése előtt; hogy tanitványait az ő benne való hitben megtartsa; hogy mind őket, mind azokat, kik jövendőben hinni fognak, megszentelje.

1. Minekutánna ezeket szólotta vólna Jézus, az égre felemelvén szemeit monda: Atyám eljöt az óra; ditsőitsd meg a te Fiadat, hogy a te Fiad is megditsőitsen téged. 2. Amint hatalmat adál néki minden emberen; hogy mindennek, kit néki adál, örök életet szerezzen. 3. E pedig az örök élet: hogy megismérjenek téged egyedül igaz Istent, és, a kit elküldél, a Jézus Krisztust. 4. Én téged ditsőitettelek a földön; a munkát elvégezém, mellyet rám bizál, hogy megtselekedjem. 5. És most ditsőits meg engem te Atya tennen magadnál ama ditsőséggel; mellyel birék, minekelőtte a világ vólna, te nálad. 6. Megjelentém a te nevedet

azon embereknek, kiket e világból nékem adál. Tiéid valának, és nékem adád őket, és a tőled származott tanitást megtarták. 7. Most megismérék: hogy mindenek, mellyeket nékem adál, te tőled vagynak. 8. Mert a tanitást, mellynek hirdetését nékem meghagyád, elejökbe terjesztém; és ők elfogadák azt, és valóságosan megismérék: hogy te tőled jöttem ki; s elhitték, hogy te küldél engem. 9. Én ő érettek könyörgök; nem e világért könyörgök, hanem azokért, kiket nékem adál: mivelhogy a tiéid. 10. Mert minden, ami az enyim, a tiéd is, és, ami a tiéd, az enyim is; és megditsőittettem ő bennek. 11. Én már tovább nem maradok e világon, de ezek e világban maradnak; én pedig te hozzád megyek. Szent Atyám! tartsd meg a te nevedben őket, a kiket nékem adál: hogy egygyek legyenek, mint mi. 12. Midőn velek társalkodnék e világon, én tartám meg őket a te nevedben. Kiket nékem adál, megőrizém azokat; és senki közzülök el nem veszet, hanem tsak a veszedelem' fia: hogy az irás beteljesedjék. 13. Most pedig hozzád megyek; és még ezeket szólom e világon: hogy az én örömöm teljes légyen ő bennek. 14. Én elejökbe terjesztém nékik a te beszédedet; de a világ gyűlölé őket, mert nem e világból valók, amint én sem vagyok e világból való. 15. Azonban nem azt kérem: hogy elvigyed őket e világról; hanem azt, hogy megoltalmazzad őket a gonosztól. 16. Mert nem e világból valók; amint én sem vagyok e világból való. 17. Szenteld meg őket az igasságban; a te beszéded igasság. 18. Miképen engem elküldél e világra; úgy én is elküldém őket e világra. 19. S én ő érettek felszentelem magamat; hogy ők is megszenteltessenek az igasságban. 20. Azonban nem tsak ő érettek könyörgök; hanem azokért is, a kik az ő tanitásjok által én bennem hinni fognak. 21. Hogy mindnyájan egygyek legyenek; valamint te Atyám én bennem, és én te benned, hogy ők is mi bennünk egy-

gyek legyenek: hogy elhigyje a világ, hogy te küldöttél engem. 22. Én a ditsőséget is, mellyet nékem adál, nékik adám: hogy egygyek legyenek, amiképen mi is egygyek vagyunk. 23. Én ő bennek, és te én bennem: hogy tökéletesen egygyé legyenek; és megismérje a világ: hogy te küldöttél engem, és szeretted őket, amint engem is szerettél. 24. Atyám! a kiket nékem adál, azt akarom, hogy ahol én vagyok, ők is velem légyenek: hogy lássák az én ditsőségemet, mellyet nékem adál szeretvén engem a világnak alkotása előtt. 25. Igasságos Atyám! a világ meg nem ismért téged, én pedig ismértelek téged; ezek is megismérék: hogy engem te küldöttél. 26. És megismértettem ő velek a te nevedet, és még bővebben kijelentem azt nékik: hogy a szeretet, mellyel engem szerettél, ő bennek maradjon, és én is ő bennek maradjak.

Jegyzetek.

Ezen felséges szakaszok megértésére szükséges az Úr Jézusnak egész tanitását, és testi halálát előző utólsó környülményeit az olvasás alatt szűnetlen szem előtt hordozni.

1: Az Úr Jézus' kinszenvedésének napja — öröké tartó megditsőitésének is vala üdeje, alapja; mert a halált tsak hamar követé a ditsőséges feltámadás, mennybemenetel, Szent Lélek' megjelenése, s a keresztény vallásnak elterjesztése, melly által e földön mindég az Atya is ditsőittetik.

2: Jézus, mint az emberi nemzetnek Üdvözitője, emberi természetére nézve, vet által olly hatalmat: hogy az embereket rendeltetésökre vezérelhesse, s érdemeikhez képest öröké tartó állapotjokat meghatározhassa.

3: Az örök bóldog életnek elnyerésére kiváltképen szükséges: minden egyéb költött istenek' kirekesztésével tsak egygy igaz Istent imádni, s az Istentől küldött Jézus Krisztust az emberi nem-

zet' Üdvözitőjének vallani néki ezen valláshoz képest engedelmeskedvén.

5: Mivel az isteni második személy emberi természetet vévén magára főképen testi halála által legmélyebben lealatsonyittatek a földön; itt azért könyörge az Úr Jézus: hogy mind isteni személye emberi természetére nézve, mind emberi természete olly ditsőséggel birjon öröké mennyben; a minővel isteni személye isteni természetére nézve már a világnak teremtése vagy is minden teremtés előtt kezdet nélkül birt mennyben.

6: A zsidók közzül sokan, kik az egygy igaz Istent imádák, és a Móses által kihirdetett Isten' törvényét hiven teljesiték, Istentől kegyelmet nyerének: hogy az Úr Jézus által előterjesztett legtökéletesebb vallástudományt is mint isteni kijelentést elfogadnák, és az Úr Jézus' követői lennének.

9: Evvel az alkalmatossággal nem könyörgöt Jézus a megáltalkodott hitetlen és erköltstelen zsidókért; de a keresztfán Luk. XXIII. 34. az őtet halálig üldöző ellenségeiért is imádkozék. Búltsúzó beszédjét befejező imádságának fő tárgya vala hiveinek és különösen apostolainak Istennel való legszorosabb öszveszövetkezése; azért abból másoknak ki kellett rekeszttetniek. — Az igaz hitre való térés az isteni kegyelemnek munkája; s a keresztény igaz hivek mint a mennyei ditsőségnek örökösi Istennek különös sajátsága.

10: Valakik az Úr Jézust követik, az igaz Istent imádják, Istennek tulajdonai; hasonlóképen, valakik Isten' kegyelmétől igazgattatnak, és avval munkálkodnak, az Úr Jézus' tanitásának is állhatatosan hisznek engedelmeskednek. — Jézusnak általjános kifejezését az Atyával egyenlő isteni természetéről is lehet érteni — mint feljebb XVI. 15.

11: Én mint Üdvözitő e világban már sokáig nem maradok; de ezen tanitványaimnak az üdvözitő vallásnak elterjesztésére e földön kell még maradniok. Mivel tehát engem, ki hozzád megyek, már naponként látni, hozzám szokásjok szerént előttem megjelenvén folyamodhatni nem fognak; hathatós kegyelmed által tartsd meg őket az igaz hitben, és erköltsi szentségben, hogy mind a kettőben úgy egygyezzenek, mint természet szerént mi egygyek vagyunk.

17: Én tsak azt tanitottam, amit te akarsz, azért ezen tanitás merő tiszta igasság; ebben légyenek ezen tanitványaim tántorithatatlanok.

19: Az ó szövetségi papok, hogy Istennek áldozatokat bémutathatnának, mások által szenteltettek fel; de Jézus az új szövetségi Főpap maga magát szentelé fel a keresztfán szenvedett halála által egygyszersmind az örökös engesztelésnek áldozatját is bémutatván az isteni szentségnek: hogy ezen áldozat által apostolainak állhatatosságjokat, anyaszentegygyházának világ' végéig megmaradását eszközölje.

20. 21: Az igaz keresztény hiveknek nem szabad a hittudományra nézve egygymástól különbözniek, hanem legszorosabban kell egygyetérteniek. Hogy itt kiváltképen a hittudományáról légyen a szó, bizonyos abból; mivel ezen könyörgésben eleitől fogva mind eddig szünetlen: — az egygy igaz Istenbe s a Jézus Krisztusba való hitről, az isteni kijelentésnek kihirdetéséről, az új szövetségi tanitásnak elfogadására szükséges isteni kegyelemről, az ezen tanitásnak követésében való állhatatosságról, az apostoloknak az emberi nemzet' tanitására elküldetésökről, számosoknak az apostoloktól hallott oktatások által megtéritésökről és a Krisztusba való hitökről foly a beszéd; befejezésül pedig utánozás, követés, alkalmaztatás végett tükörkép gyanánt álittatik az új szövetségi tanitók' és hivek' elejökbe az Atya és Jézus között lévő egygyezés és isteni természetre nézve egygység: mellyre nézve az Úr Jézus önnön tanitását olly sokszor inkább az Atyáénak mint a magáénak lenni bizonyitja. — Végre; mivel ezen egygyetértésből kelletik megismérnie a világnak, hogy az Úr Jézus légyen az Istentől küldött Üdvözitő: a Krisztus' anyaszentegygyházának egygyik fő ismértető jele a hitet és erköltsiséget illető tanitásban való legszorosabb egygyetértés.

22: A tanitásban szükséges egygyetértésnek eszközlésére ada Jézus első követjeinek és segédjeiknek tsodatévő erőt e földön, és jutalomúl rendelt minden végig állhatatos hiveinek kimagyarázhatatlan ditsőséget mennyben.

23: Ezen igékkel tsak újra erősittetnek a 20,-22. versek.

24: Jézus isteni személyére és természetére nézve bizonyitja: hogy már a világ' teremtése előtt az Atyával közös tulajdon ditső-

séggel birt, és azon tulajdon ditsőségében tanitványait és hiveit részesiteni akaratjától függ.

25: Az előbbi versnek következésében neveztetik az Atya Igasságosnak; ki minden embert érdeméhez képest megjutalmaz. Az o földön élő emberi nemzet, tsak egygy kiss részt kivévén, az Üdvözitőnek megjelenéséig az egygy igaz Istennek tulajdonságait, tökéletességét, akaratját nem ismérte; Jézus mind azt tisztán a világ' az emberek' elejébe terjesztette; és sokan különösen az apostolok ezen tanitást úgy fogadák mint Istentől küldött Üdvözitő által kihirdetett isteni kijelentést.

26: Jézus az Atyától eredett új szövetségi vallástudományt feltámadása után is negyven napok alatt tartott oktatásokban fejtegette, mennybemenetele után is a Szent Léleknek elein ugyan főképen tsodálatos, de világ' végéig is állandó munkálkodása által, hasonlóképen pedig megigértt önnön segitsége által mindég őrzi, terjeszti, hasznositja. Ezen vallás' követése azt szerzi a hiveknek, hogy mind ez életben, mind az örökévalóságban ők is az Úr Jézusra nézve s ő benne mint maga Jézus szerettetnek az Atyától.

Világositó Hivatkozások.

1: Mát. XVIII. 10. XXVI. 39. — Ján. XI. 41. XII. 28. XIII. 31. — — 2: Mát. XXVIII. 18. — Ján. VI. 39. 40. — Róm. I. 28. — — 3: Mós. 2. III. 6. XXIII. 24. — 5. XXXII. 21. — Mát. I. 1. 21. XVI. 16. — Márk. XVI. 16. — Ján. III. 36. VI. 63. XI. 25. XII. 50. — AT. IV. 12. — — 4: Ján. XII. 28. XVIII. 37. — — 5: Ján. XII. 28. — I. 1. 2. — Kor. 1. X. 4. — Filip. II. 7. 8. — — 6: Mós. 5. VII. 6. XIV. 2. 21. — Ján. VI. 39. 44. XIV. 22. XV. 19. — — 8: Ján. III. 17. VIII. 42. — — 11: Mát. V. 48. — Luk. I. 35. — Ján. XV. 4,-6. — AT. IV. 17. IX. 15. 27. — — 12: Kir. 2. XII. 5. — Zsol. XL. 10. CVIII. 8. — Mát. XVI. 25. 26. XXIII. 15. — Ján. III. 16. VI. 37,-40. XVIII. 9. — — 14: Ján. VII. 7. XV. 18. 19. — — 15: Mát. VI. 13. — — 17: Jer. I. 5. — Ján. VIII. 32. 40. XIV. 24. XVI. 13. — Gal. III. 1. — Ján. 1. II. 20. — — 19: Mós. 2. XXIX. 1. — — 21: Ján. III. 17. XIII. 35. XIV. 10. — — 22:

AT. IV. 33. V. 13. — Kor. 1. XI. 16, -19. — Ef. IV. 3, -6. 11, -13. — — 25: Ján. VIII. 19. — 1. II. 4. IV. 8. — — 26: Mát. XXVIII. 20. — Ján. XV. 4. — 1. IV. 9.

XVIII. RÉSZ.

Jézus megfogattatik; Annás és Kaifás főpapokhoz vitetik; Pétertől megtagadtatik; Pilátusnak általadatik, a ki őtet szabadon elbotsátani akará; a zsidó néptől Barabbás tolvajnak utánna tétetik; halálra ítéltetik.

1. Ezeknek elmondások után kiméne Jézus tatványaival a Kedron' patakán túl; hol egygy kert vala: mellybe béméne ő, és békisérék tanitványai. 2. Tudja vala pedig Júdás is, a ki elárrúlá őtet, a helyt: mivel Jézus gyakorta oda gyűl vala tanitványaival. 3. Júdás azért egygy tsopört katonát maga mellé vévén, a papifejedelmektől és farizeusoktól is szolgákat nyervén oda jöve lámpásokkal, szövétnekekkel, és fegyverekkel felkészülve. 4. Jézus tudván mindeneket, mellyek rája következendők valának, elejökbe méne szólitván őket: Kit kerestek? 5. Felelének néki: A Názáreti Jézust. Monda nékik Jézus: Én vagyok. Ott áll vala pedig velek Júdás is, a ki elárrúlá őtet. 6. Mihelyest pedig azt mondá nékik: én vagyok; tüstént hátra állának, és leesének a földre. 7. Ismég tehát kérdé őket: Kit kerestek? Azok pedig felelének: a Názáreti Jézust. 8. Felele Jézus: Már mondám néktek, én vagyok; ha azért engem kerestek, ereszszétek el ezeket. 9. Hogy bételjesednék ama beszéd, mellyet mondot: a kiket nékem adál, nem veszték el azok közzül egygyet is. 10. Simon Péternek tehát kardja lévén kihúzá azt, és hozzá tsapván a főpapnak szolgájához elvágá annak jobb fülét. A szolgának

pedig neve vala Malkus. 11. Monda azért Jézus Péternek: Botsásd viszsza hüvelyébe kardodat; avagy nem kell-e meginnom a pohárt, mellyet az Atya nyújt nékem. 12. A sereg tehát, és a hadnagy, és a zsidók' szolgái megfogák Jézust, és megkötözék őtet. 13. És vivék őtet először Annáshoz mert ipja vala Kaifásnak, ki azon esztendőben főpap vala. 14. Kaifás pedig az vala, a ki tanátsolá a zsidóknak: hogy hasznosbb egygy embernek meghalnia a népért. 15. Követi vala pedig Jézust Simon Péter, és még egygy másik tanitvány. Ama tanitvány pedig isméretes vala a főpap előtt, és Jézussal egygyütt béméne a főpapnak pitvarába. 16. De Péter kivül áll vala az ajtó mellett. Kiméne tehát ama másik tanitvány, kit ismért a főpap, és szóla az ajtonálló lyányzónak, és bévezeté Pétert. 17. Monda azért az ajtónálló lyányzó Péternek: Nemde te is ezen embernek tanitványai közzül vagy? monda az: Nem vagyok. 18. Környülállnak vala pedig ott a szolgák és poroszlók szenet rakosgatván, mert hideg vala, és fütöznek vala; kikkel ott álla Péter is melegitvén magát. 19. A főpap tehát megkérdé Jézust az ő tanitványai, és tudománya felől. 20. Felele néki Jézus: Én nyilván szólék a világnak; én mindenkor taniték a sinagógában, és a templomban; ahová mindenünnen gyülekeznek a zsidók; és rejtekben nem szólék semmit. 21. Mit kérdesz engem? kérdezd azokat, a kik hallák, miket szólék nékik; imé ezek tudják: miket mondottam légyen? 22. Ezeket pedig midőn mondotta vólna, egygy az ott álló szolgák közzül artzúlüté Jézust mondván: Igy felelsz-e a főpapnak? 23. Felele néki Jézus: Ha hibásan szólék, bizonyitsd bé a hibát; ha pedig helyesen, miért versz engem? 24. És küldé őtet Annás megkötözve Kaifás főpaphoz. 25. Azonban Simon Péter állván fütözik vala. Mondának azért néki: Valljon te is az ő tanitványai közzül vagy-e? De ő tagadá mondván: Nem

vagyok. 26. Monda néki egygy a főpapnak szolgái közzül: (annak, kinek fülét elvágá Péter, rokona) Nem láttalak-e én téged ő vele a kertben? 27. Ismég tehát tagadá Péter; és mindjárt szóla a kakas. 28. Hozák azért Jézust Kaifástól a törvényházba. Vala pedig reggel. Azonban ők nem menének bé a tanátsházba: hogy meg ne fertőztetnének, hanem hogy részesülhessenek a húsvéti étkekben. 29. Kiméne tehát Pilátus és monda: Mitsoda vádatok vagyon ez ember ellen? 30. Felelének néki: Ha nem vólna ez gonosztévő, bizonnyára nem adtuk vólna őtet néked kezedbe. 31. Monda azért nékik Pilátus: Tehát vegyétek által ti őtet, és törvényetek szerént ítéljétek meg őtet. Felelének néki a zsidók: Nékünk nem szabad megöletnünk senkit. 32. Hogy Jézus' beszédje bételjesednék, mellyel megjelenté: minémű halállal fogna kimúlni. 33. Béméne azért ismég Pilátus a tanátsházba, és szólitá Jézust kérdvén őtet: Te vagy-e a zsidóknak ama királyok? 34. Felele néki Jézus: Magadtól mondod-e ezt, avagy egyebek mondák ezt néked én felőlem. 35. Felele Pilátus: Valljon zsidó vagyok-e én? a te nemzeted és a főpapok adának téged kezembe; mit tselekedtél? 36. Felele Jézus: Az én országom nem e világból való. Ha e világból való vólna az én országom, az én szolgáim bizonnyára hartzolnának mellettem, hogy a zsidóknak kezökbe ne adatassam; most pedig az én országom nem innét való. 37. Kérdé azért őtet Pilátus: Tehát tsak ugyan király vagy te? Felele Jézus: Jól mondod, hogy király vagyok én. Én a végre születém, és azon okból jeleném meg e világon: hogy bizonyságot tegyek az igasságról; minden, a ki az igasságot szereti, hallgatja az én szavamat. 38. Monda néki Pilátus: Mi az igasság? és ezt mondván ismég kiméne a zsidókhoz, és monda nékik: Én semmi okot nem találok ő benne; 39. Szokástok pedig néktek: hogy egygy foglyot szabadon botsássak

néktek a húsvéti ünnepekben; akarjátok-e tehát: hogy elbotsássam néktek a zsidók' királyát? 40. Kiáltának azért ismég mindnyájan mondván: Nem ezt, hanem Barabbást. Barabbás pedig tolvaj vala.

Jegyzetek.

1: Az itt említett patak Jerusalem és az olajfák' hegye között egygy mély völgyben foly vala, és nevezetét nyeré részszerént a mellette ültetett árnyékos fáknak, részszerént a városból bele botsátott különbféle mosadéknak miatta feketének tetsző vizétől: mert *kedor* zsidó nyelven annyi, mint: feketének lenni.

9: Ha az apostolok akkor Jézussal egygyütt megfogattattak vólna, könnyen tőle való elszakadásjok következhetet vólna; a feltámadásnak kihirdetése s a keresztény vallásnak elterjesztése avval a bölts renddel, mellyel valóságosan végbement, nem történhetet vólna. Azért tsodatétellel is kénszerité Jézus a megjelenő fegyveres sereget apostolainak szabadon elbotsátásjokra: 6. és Luk. XXII. 51.

13: Jézus előbb Annáshoz viteték; mivel ez nagy tekintetben vala a zsidó nép előtt, és azért tanátsát akarák meghallani a felől: hogy mi tévők légyenek az elfogott Jézussal? hol történjék kihallgatása?

15: A mellyek ezen verstől fogva a 28-kig előbeszélltetnek, már Kaifás főpapnak házánál mentenek végbe, s a 24. vers a 15-diknek elejébe tartozik.

28: A görögben és diákban *paszkha* húsvét nevezet tágasabb értelemben azon áldozatokban való részesülésnek tulajdonittatik, mellyek a húsvét' hetében naponként Móses' 3. XXIII. 8. szerént bémutattattak; mellyekben a bémutatók is részesülnek vala.

30: Mivel a római főtiszt előbb talán a vitézektől, kik Jézust a törvényházba bévezeték, azután magoktól a zsidóktól azt hallá: hogy Jézus a zsidó vallásnak, és törvénynek megvetése felől vádoltatnék; viszszaakará őtet nékik adni, hogy a Móses' törvé-

nyében szabott büntetés alá magok vessék őtet. — De ha Pilátusnak ezen engedelmével éltek vólna a zsidók: akkor Jézusnak, ki Mát. XXVI. 64,-66. Isten' káromlásának miatta ítélteték a papifejedelmektől és a zsidó főtanátstól halálra méltónak, Móses 3. XXIV. 14. szerént megköveztetnie kellett vólna; igy pedig bé nem teljesedet vólna Jézusnak megfeszitéséről többször újitott jövendölése, melly el nem maradhatot.

33: A zsidók Lúk. XXIII. 2. ként Pilátus előtt azt is emliték Jézus ellen: hogy a tsászárnak az adót megfizetni tiltaná, és magát az igértt Krisztus királynak lenni vallaná. Azért tudakozá Pilátus tőle: valljon igaz-e, hogy magát királynak mondaná? mert igy már mint néplázzasztót büntethette vólna. Azonban Jézus a következő versek szerént elégségesen kivilágositá: hogy az ő fejedelmi méltósága s országa a földi fejedelmeknek semmit sem árthat.

34: Ha én földi fejedelemségre vágyakodnék, és azért a tsászár ellen a népet lázzasztottam vólna, ezt néked mint római főtisztnek eddig már kellett vólna hallanod és tudnod; mivel pedig ez nem történt, bizonyos: hogy mostani kérdésed nem eddigi rólam való hiradásból, és önnön tudományodból, hanem tsak a zsidóknak mostani panaszjokból veszi eredetét.

Világositó Hivatkozások.

1: Kir. 2. XV. 23. — Mát. XXVI. 36. — Márk. XIV. 32. — Lúk. XXII. 39. — — 3: Mát. XXVI. 46. 47. — Márk. XIV. 43. — Lúk. XXII. 47. — — 9: Ján. XVII. 12. — — 10: Lúk. XXII. 50. — — 11: Mát. XX. 22. — — 13: Lúk. III. 2. — — 14: Ján. XI. 49. 50. — — 15: Ján. XIX. 26. XX. 2. 3. 4. 8. — — 16: Mát. XXVI. 58. — Márk. XIV. 54. — Lúk. XXII. 55. — — 18: Jer. XXXVI. 22. — — 23: Mát. XXVI. 67. — — 24: Mát. XXVI. 57. — Márk. XIV. 53. — Lúk. XXII. 54. — — 25: Mát. XXVI. 69. — Márk. XIV. 67. XXII. 56. — — 27: Márk. XIV. 69,-72. — — 28: Mós. 3. XXIII. 8. — Mát. XXVII. 2. — Márk. XV. 1. — Lúk. XXIII. 1. — AT. X. 28. XI. 3. — — 32: Mát. XX. 19. — Ján. III. 14. VIII. 27. XII. 32. — — 33: Mát. XXVII. 11. — Márk. XV. 2. — Lúk. XXIII. 3. — — 36: Lúk. XVII. 21. — — 37: Ján. V. 33. VIII. 46. X.

26. XV. 5. XVII. 17. 23. — — 39: Mát. XXVII. 15. 17. 19. 21. — Márk. XV. 6. — Luk. XXIII. 17.

XIX. RÉSZ.

Jézus megostoroztatik; tövissel megkoszorúztatik; halálra kivántatik és általengedtetik; megfeszittetik; a kereszten meghal; oldala nyárssal megnyittatik; teste a keresztfáról levétetik, és tisztességesen eltemettetik.

1. Akkor tehát Pilátus előfogván Jézust megostoroztatá. 2. A vitézek pedig tövisekből koszorút fonván azt fejére tevék, és veres bársony köntösbe felöltözteték őtet. 3. És gúnyolák mondván: Üdvözlégy zsidók' királya! s artzúl tsapdossák vala őtet. 4. Kiméne azért ismég Pilátus, és monda nékik: Imé kivezetem néktek őtet, hogy lássátok, hogy semmi halálra méltó bűnt nem találok benne. 5. (Kiméne azért Jézus a töviskoronát és a veres bársony köntöst hordozván) És monda nékik Pilátus: Imhol amaz ember! 6. Midőn pedig megláták őtet a papifejedelmek és a szolgák, kiáltnak vala mondván: Feszitsd meg, feszitsd meg őtet! Monda nékik Pilátus: Vigyétek el őtet ti, és feszitsétek meg': mert én nem találok benne bűnt. 7. Felelének a zsidók: Nékünk törvényünk vagyon, és ami törvényünk szerént megkelletik halnia; mivelhogy magát Isten' Fiának lenni hirdeté. 8. Mikoron azért Pilátus e beszédet hallá; még inkább megijede. 9. S ismég bémenvén a tanátsházba kérdé Jézust: Honnan való vagy te? De Jézus nem ada feleletet néki. 10. Monda azért néki Pilátus: Nékem nem felelsz-e? nem tudod-e: hogy hatalmam vagyon megfeszitésedre, és hatalmam vagyon elbotsátásodra? 11. Felele Jézus: Nem vólna semmi hatalmad ellenem, ha néked on-

nan felyűlről nem engedtetett vólna. Azokáért annak, a ki engem néked általadot, nagyobb bűne vagyon. 12. Attól fogva ügyekszik vala Pilátus elbotsátani őtet. De a zsidók kiáltának mondván: Ha ezt elbotsátod, nem vagy a tsászár barátja; mert minden, a ki magát királynak lenni hirdeti, ellene mond a tsászárnak. 13. Pilátus tehát hallván e beszédet kihozatá Jézust, és az itélőszékbe üle azon a helyen, melly tarkakőkirakásnak zsidóúl pedig gabbatának mondatik. 14. Vala pedig a húsvétnek készűletje, és mintegy hat óra; és monda a zsidóknak: Imhol a ti királyotok. 15. Azok pedig kiáltnak vala: Vidd el, vidd el, feszitsd meg őtet! Monda nékik Pilátus: A ti királyotokat feszitsem-e meg? felelének a papi fejedelmek: Nintsen királyunk, hanem tsak tsászárunk. 16. Akkor tehát általadá nékik Jézust: hogy felfeszittetnék. Általvevék azért Jézust, és kivezeték. 17. Ki keresztfáját magának hordozván kiméne azon helyre, melly agykoponya' zsidóúl golgota' helyének mondatik. 18. Ahol megfeszité őtet, és ő vele két felől más kettőt, középben pedig Jézust. 19. Felirást is pedig készite Pilátus, és a keresztfának tetejére függeszteté azt. Vala pedig irva: A Názáreti Jézus a Zsidók' ama Királya. 20. Ezen felirást sokan olvasák a zsidók közzűl; mivel a hely, ahol megfeszitteték Jézus, közel vala a városhoz. Vala pedig irva zsidóúl, görögül, és római nyelven. 21. Mondának tehát Pilátusnak a zsidók' főpapjai: Nem kell vala irnod, zsidók' királya; hanem: hogy ő mondá; én vagyok a zsidók' királya. 22. Felele Pilátus: Amit irtam, irva marad. 23. A vitézek tovább, mineknutánna felfeszitették vólna Jézust, elvevék ruháit (mellyeket négy részre osztának, mindenik vitéznek egygy részt) köntösével egygyütt. Vala pedig a köntös varrás nélkűl felyűlről végig egészen egygy szövés. 24. Mondának azért egygymásnak: Ne hasgassuk el azt, hanem kotzkát vessünk rája, kié légyen?

Igy teljesedének bé az irásnak ama szavai: Feloszták ruháimat magok között, és köntösömre kotzkát vetének. Azon vitézek ugyan ezeket tselekették. 25. A Jézus' keresztje mellett pedig állának az ő annya, s annyának rokona Mária Kleopás' felesége, és Magdolna Mária. 26. Jézus azért meglátván annyát és a mellette álló tanitványt, kit szeret vala; monda annyának: Aszszony, imé a te fiad! 27. Azután monda a tanitványnak: Imé a te anyád. És azon üdőtől fogva hajlékába gondviselése alá vevé őtet a tanitvány. 28. Azután tudván Jézus: hogy már egyebek mindenek végrehajttattak, hogy tökéletesen bételjesednék az irás, monda: Szomjúhozom. 29. Vala pedig ott egygy etzettel teli edény helyheztetve. Az ott lévők azért szivógombát megtöltvén etzettel, és azt isop' szárára szúrván, szájához nyújták. 30. Minekutánna tehát Jézus az etzetet megizlelte vólna, monda: Bételjesedet. És lehajtván fejét kiadá lelkét. 31. A zsidók azért, hogy a kereszten ne maradnának a testek szombaton, (mivel a szombati előkészület vala, és ama nagy szombat következik vala) megkérék Pilátust: hogy megtöretetnének azoknak száraik, és levétetnének. 32. Eljövének tehát a vitézek, és a vele egygyütt megfeszittetteknek ugyan előbb az egygyiknek azután a másiknak megtörék száraikat; 33. De Jézushoz közelitvén, midőn láták, hogy már meghalálozot, nem törék meg szárait; 34. Hanem egygy a vitézek közzül nyárssal megnyitá oldalát; mellyből legottan vér és viz folyt ki. 35. S a ki látá, bizonyságot tőn; kinek bizonyságtétele igaz. És ő tudja: hogy igazakat mond; hogy ti is azokat higyjétek. 36. Mert ezek is azért lőnek: hogy bételjesednék amaz irás: Tsontot ne rontsatok ő benne. 37. Ismét pedig az irásban más helyen az mondatik: Meglátják azt, kit általszegeztenek. 38. Ezekután arimateai Jósef, ki maga is Jézusnak tanitványa vala, de titkon, a zsidóktól való féle-

lemnek miatta, megkéré Pilátust: hogy Jézus' testét általvehesse; és megengedé Pilátus. 39. Hozzátsatolá pedig magát ama Nikodémus is (ki először éjjel jöve Jézushoz) mintegy száz nehezetet öszveegyelitett mirrából, és álóéből hozván. 40. Levevék azért Jézus' testét, és bétakarák azt ruhákba fűszerek közé; amint szokás a zsidóknál temetni. 41. Vala pedig azon a helyen, ahol Jézus felfeszitteték, kert, és a kertben új sirbolt: a mellybe még senki sem helyheztetett vala. 42. Oda tehát, mivel ezen sirbolt közel és a zsidók' szombatjának előestvéje vala, bétevék Jézust.

Jegyzetek.

4. 5: Hogy a dühös zsidó nép szemlélje: melly alaptalan és nevetséges légyen a királyságot illető vádja; Pilátus egygyügyű gyáva tehetetlen ember gyanánt tövissel koszorúzva és veres köpönyegbe felöltöztetve vezetteté ki Jézust imigyen szólitván a népet: lehet-e erről az emberről, a ki igy enged magával bánatni, okosan állitani azt: hogy fejedelemségre vágyakodik.

6: Pilátus megneheztelvén az ok nélkül halálos itéletet sürgető népre azt felelé nékik: Ha ti vérhatalommal nem birván ezen embernek megfeszitését végrehajttatni nem parantsolhatjátok; én is elegendő ok nélkül halálos itéletet fejére nem hozhatok.

7: Móses 5. XVIII. 20. ként a népámitó hamis prófétát halállal kell vala büntetni; mivel tehát Jézus magát Isten' Fiának lenni mondá, annál inkább vélék, és kiálták halálra méltónak lenni.

8. 9: Pilátus, ki mint pogány több isteneket és félisteneket tisztelt, Isten' Fiát emlittetni hallván megfélemlék, és tüstént kérdezé Jézust eredete származása felől; de a tsak szemfüleskedésből támasztott haszontalan kérdésére feleletet nem nyere.

11: Jézus ellen, hogy halálra itéltethessék, Pilátusnak mennyből vagy is Istentől hatalom tsak engedtetett; és azt tészen itt a

görögben és diákban előforduló: — adatott, — szó. Mert Jézusnak nyomon következő felelete szerént Pilátus ezen hatalommal élvén vétkezet, ámbár az ártatlant kézbeadó zsidó papi fejedelmeknek és főtanátsnak vétkök tetemesebb vala. Gyakorta használtatik is a szent irásban — adni — szó, engedni helyett Mós. 1. XXXI. 7.

14: Jézus pénteken, — melly akkor a zsidóktól közönségesen készületnek nevezteték Flávius József Rég. XVI. 10. ként, és azon esztendőben a zsidó húsvéti ünnepeknek elsője lévén egygyszersmind a húsvét' hetében eső ugyan azért jelesebb szombatnak előkészületje vala, — midőn már közelitene a zsidók' számitása szerént a hatodik nagy óra, melly déli tizenkettőtől délutánni háromig tartot, — és igy dél előtt mintegy tizenegygy óra tájban itélteték halálra.

25,-27: Mária Jézusnak annya s az itt megneveztettek nem ugyan épen a kereszt mellett a fegyveres őrizet miatt, hanem más jelenlévőknél közelebb úgy, hogy Jézusnak szavát megérthetnék, állottanak. Ekkor teljesedék bé az ájtatos Simeonnak jövendölése Luk. II. 35. Mária' szivének általverése felől. Jézus Máriát nem nevezé annyának: hogy a dühösködő népet ellene ne ingerelje, s isteni méltóságáról vallását megmásolni ne látszattassék. Rövid kifejezéseinek értelmök: Anyám, a melletted álló tanitvány lészen ezután fiadnak helyette gondviselőd; ismét Jánoshoz: Viseld ezután Máriának úgy, mintha tulajdon anyád vólna, gondját.

31: Ezen szombat nem tsak azért, mivel a húsvét' hetében esék, hanem azért is, mivel Mós. 3. XXIII. 10,-21. — 5. XVI. 9,-12. ként ezen, mint a húsvét' hetének másodikán különös szertartással szentelteték fel Istennek a gabona' zsengéje, kiváltképen jeles vala; ezen naptól számitva az ötvenedik vala pünkösd' ünnepe. Móses 5. XXI. 22. 23. azt rendelé: hogy a vesztésnek, a megkövezésnek végrehajtása után gyalázatúl felfüggesztett meghaltt testek naplemente előtt levétessenek: hogy a tartomány meg ne fertőztettessék. Ezt a későbbi zsidók a keresztre feszitett még élő emberek' testére is kiterjeszték. A rómaiak, azoknak, kik keresztre feszittettek, ha a levételkor még életben volnának, tsontjaikat megtörék, és szivöket hegyes tőrrel általlüték.

34: Ezen általdöfés tökéletes bizonysága Jézus' valóságos halálának.

36: Mivel a zsidó húsvéti bárány az Úr Jézusnak ábrázolása vala Kor. 1. V. 7.; ami ezen húsvéti bárányról rendeltetett Mós. 2. XII. 46. — 4. IX. 12.: az Jézusról is mondatott, és itt róla magyaráztatik.

37: Zakariás próféta könyvében XII. 10. olvastatik az Istentől nyertt kegyelem által megtértt zsidókról: hogy ismég Istenre fordítják szemeiket, kit sértettek; vagy is vétkes tselekedeteik által boszszúsággal illettek. Ezen igéknek tökéletes beteljesedésök az isteni Üdvözítőnek felfeszítésekor történék: mert nem sokára elsetétedvén a nap az egész sokaság bánatjának kijelentésére melyét vervén Lúk. XXIII. 48. tére viszsza; azután pedig az apostolok' beszédjeiket hallgatván a zsidók számosan megtértek igaz Isten' Fiának imádván azt, kinek felfeszítésében megegygyeztenek.

39: Az áloé, melly itt említtetik, nem kenet, hanem gyánta: mivel mirrával elegyitetvén a testre hintteték; ezen áloé zsidóúl ahaloth, görögűl agollochum Ének. IV. 14. szerént a legjelesebb fűszerek közé számláltaték.

40: Az egiptomiak a meghaltt testből, mellyet sokáig épségben megtartani kivántak, az agyvelőt, és beleket kihuzák; de ez a zsidóknál nem vala szokásban, és Jézusnak testével sem történt. Erre mutatnak ama igék: amint szokás a zsidóknál temetni.

Világositó Hivatkozások.

1: Mát. XXVII. 27. — Márk. XV. 16. — — 7: Mát. XIV. 33. XXVI. 63. — — 11: Ján. III. 31. XVIII. 35. — — 14: Mát. XXVII. 62. — Márk. XV. 25. — — 17: Mát. XXVII. 32. 33. 37. — Márk. XV. 22. — Lúk. XXIII. 33. — — 23: Mát. V. 40. XXVII. 35. — Márk. XV. 24. — Lúk. XIII. 34. — — 24: Zsol. XXI. 19. — — 28: Zsol. LXVIII. 22. — Mát. XXVII. 34. 48. — — 29: Kir. 3. IV. 33. — — 30: Mát. XXVII. 50. — Lúk. XIII. 32. — — 38: Mát. XXVII. 57. — Márk. XV. 43. — Lúk. XXIII. 50. — — 40: Mát. XXVII. 59, - 61.

XX. RÉSZ.

A hétnek első napján korán reggel Magdolna Mária Jézus' koporsóját látogatja, és két angyalnak megjelenésével megvigasztaltatik; Péter és János apostolok is kimennek a sirbolthoz de a testet nem találják; Jézus előbb Magdolnának, azután ugyan azon napon estve tiz apostoloknak Tamás ott nem lévén, nyóltz nap múlva pedig mind a tizenegygynek megjelenik.

1. A hétnek első napján reggel, midőn még setét vólna, jöve Magdolna Mária a sirbolthoz, és látá: hogy elvétetett a kő a koporsótól. 2. Elfuta azért és jöve Simon Péterhez, és ama másik tanitványhoz, kit szeret vala Jézus, és monda nékik: elvivék az Urat a koporsóból, és nem tudjuk, hová tevék őtet. 3. Kiméne tehát Péter, és ama másik tanitvány, és jövének a koporsóhoz. 4. Futnak vala pedig ketten egygyütt; de ama másik tanitvány hamarább futván megelőzé Pétert, és előbb érkezék a sirbolthoz. 5. És lehajolván látá a levetett lepedőket; de nem méne bé. 6. Eljutván oda Simon Péter is, ki amazt követé, béméne a sirboltba, és látá a letett lepedőket; 7. És a keszkenőt, melly fején vala, nem a lepedőkkel, hanem külön helyen öszvehajtva. 8. Akkor azért béméne ama másik tanitvány is, ki előbb jöve a koporsóhoz, és szemlélé, és hűn. 9. Mert mind addig még nem érték az irást: hogy néki a halálból feltámadnia kellene. 10. Ismég tehát haza viszszatérének a tanitványok. 11. Mária pedig kivűl áll vala a sirboltnál sirván. Sirás között lehajolván bétekinte a sirboltba; 12. És láta két angyalt fejér ruhába ülni, az egygyikét Jézus' teste' fejének, a másikát lábainak helyén. 13. Kik szóliták őtet: Aszszony miért sirsz? felele nékik:

Mert elvivék az én Uramat, és nem tudom hová tevék őtet. 14. Ezeket mondván hátrafordúla, és látá Jézust ott állani; de nem tudja vala: hogy Jézus vólna. 15. Kérdé őtet Jézus: Aszszony mit sirsz? kit keressz? ő vélvén, hogy a kertész légyen, monda néki: Uram, ha te vivéd el őtet, mond meg nékem, hová tevéd őtet, és én elviszem őtet. 16. Monda néki Jézus: Mária. Ki megfordúlván monda néki Rabboni! (ami annyi mint Tanitóm) 17. Monda néki Jézus: Ne illess engem, (mert még fel nem mentem az én Atyámhoz) hanem menj el atyámfiaihoz: és adjad tudtokra: hogy felmegyek az én Atyámhoz, és a ti Atyátokhoz, az én Istenemhez, és a ti Istenetekhez. 18. Annakokáért jöve Magdolna Mária a tánitványokhoz hirt tévén nékik, és mondván: látám az Urat, és ezeket mondá nékem. 19. Ugyan azon a napon, melly a hétnek első napja vala, béestveledvén, midőn a tanitványok a zsidóktól való félelemnek miatta ajtóbézárva egygybegyülekezve volnának, jöve Jézus, és megálla középben szólitván őket: Békeség néktek! 20. Ezt mondván megmutatá nékik kezeit és oldalát. Örülének azért a tanitványok látván az Urat. 21. Monda tehát nékik Jézus ismét: Békeség néktek; miképen küldöt engem az Atya, azonképen én is küldlek titeket. 22. Ezt mondván rájok lehele mondván nékik: Vegyétek a Szent Lelket. 23. A kikiŕek megbotsátjátok bűneiket, megbotsáttatnak nékik, és a kiknek megtartjátok, megtarttatnak. 24. Tamás mindazonáltal, egygy a tizenkettő közzűl, ki kettősnek mondatik, nem vala velek: midőn megjelenék Jézus. 25. Mondának tehát néki a többi tanitványok: Láttuk az Urat. Ő pedig monda nékik: Ha tsak nem látom kezeiben a szegek' helyeit, és nem botsátom újjomat a szegek' helyébe, és nem botsátom kezemet az ő oldalába; nem hiszem. 26. Nyoltz nap múlva ismét azon házba valának tanitványai, és Tamás velek. Kikhez béjöve Jézus ajtóbézárva, és kö-

zépben megállván monda nékik: Békeség néktek. 27. Azután monda Tamásnak: Ereszd ide bé újjodat, és lássad kezeimet; és hozd ide kezedet, és botsásd oldalomba; és ne légy hitlen, hanem hivő. 28. Felele Tamás, és monda néki: Én Uram, és én Istenem! 29. Monda néki Jézus: Mivel láttál engem Tamás, hittél; bóldogok, kik, ámbár nem látnak, még is hisznek. 30. Sok egyéb jeleket is tselekedék ugyan Jézus az ő tanitványainak jelenlétjökben; mellyek nintsenek megirva e könyvben. 31. Ezek pedig megirattak: hogy higyjétek: hogy Jézus légyen ama Krisztus az Istennek Fia; és hogy hivén életetek légyen az ő nevében.

Jegyzetek.

1: Az Úr Jézus' koporsójának látogatásában, amint a négy evangéliomos könyvben előterjeszttetik, első olvasásra némelly ütközések tűnnek szembe; mindazonáltal semmi valóságos ellenmondás nem találtatik: mert mind azon történeteket lehet olly renddel öszvefoglalni, hogy egyedűl ezen sorozás által minden nehésség elenyészik. Tudniillik: Magdolna Mária, ki az Urat kétszer igen betses kenetnek rája kiöntésével megtisztelé, első jelenék meg egyedűl a koporsónál; de látván, hogy a nyilás' köve már elmozdittatott légyen a nélkűl, hogy a sirboltba bément vólna, tüstént Ján. XX. 2. viszszatére Péternek és Jánosnak hirt adni. — Nyomon Magdolna után elérkezének oda a többi ájtatos aszszonyok is; kik Magdolnával egygyütt indúlának ugyan ki a városból Mát. XXVIII. 1. de később érkezének oda, azután pedig tovább múlatának ott, és a sirboltba is bémenének Luk. XXIV. 3.; azonban hasonlóképen még sem angyalt nem szemlélvén, sem a testet nem találván viszszatérének. — A most emlitett látogatókat követék Péter és János apostolok Magdolnával Ján. XX. 2,-11.; ezek ismét nem lelvén a testet, de angyalt sem látván eltávozának Magdolnát kivévén, ki a koporsó mellett marada. — Mag-

dolna a sirbolt mellett állván újra belé tekint, és ekkor két angyalt Ján. XX. 11,-13. szemlél; sőt Jézust magát is meglátja, és haladék nélkül siet viszsza: hogy az apostolokat tudósithassa Ján. XX. 14,-18. — Az apostolok Magdolnának Márk. XVI. 9,-11. hitelt nem adnak. — Azonban az előbbi aszszonyok Magdolnával egygyütt újra kimennek, megtekintik a sirboltot, és Lúk. XXIV. 3. 4,-7. ként valóságosan két angyalt látnak. — Mivel tsak egygy angyal szólot az aszszonyokhoz, Mát. XXVIII. 5. — Márk. XVI. 5. tsak egygyes számban emlitik az angyali jelenést; mivel pedig két angyal jelent meg, Lúkás és János többes számban hozzák elő az angyali hiradást. — Örömmel eltelve sietnek viszsza az ájtatos aszszonyok az apostolokhoz, kiknek útjokban megjelenik Jézus Mát. XXVIII. 8. 9. — Lúk. XXIV. 9. — De az apostolok még ezen tudósitásra sem akarák Jézus' feltámadását hinni Lúk. XXIV. 9,-11.

2: Mivel Magdolna tudta, hogy a vele kiindúltt aszszonyok is a sirbolthoz elmennek; — és nem kételkedék: hogy ők is a sirboltot hasonlóképen találandják; a többes számban mondá: nem tudjuk aszszonytársait is értvén.

4: Olly annyira tsodálatos és kivánatos vala ezen hiradás az apostolok előtt: hogy mindjárt futásnak erednének, mellyben a fiatalabb János megelőzé Pétert.

5,-8: A legtsekélyebb környülállások is megemlittetnek itt: hogy ezen fő jelességű történet minden kételkedésen kivül helyheztettnek lenni bizonyittassék.

17: Hogy Magdolna ott sokáig ne múlasson, vagy épen már tsak Jézusnak társaságában maradni ne kivánkozzék, hanem mennél előbb Jézus' feltámadásáról az apostolokat tudósitsa; arra figyelmezteték: hogy Jézus még, amint bútsúzó beszédjében emlité, mennybe fel nem ment ugyan, sőt még egygy kevés üdeig a földön tanitványaival társalkodni fog, de már jelen vagyon azon üdő; mellyben békell teljesednie mennyei Attyához elmeneteléről mondott jövendölésének. — Az Istenségben az Atya másképen Attya s Istene a Krisztusnak, és másképen Attya s Istene az emberi nemzetnek: Krisztus isteni természetére nézve kezdet nélkül születik az Atyától, és tsak emberi természetére tekintve tisztel Istent; az emberi nemzet pedig az egész emberi természetre és személyre néz-

ve mind teremtését mind fentartását egyedűl Istennek köszöni, kit is azért minden határozás nélkűl imádni tartozik. Azért nem mondá a feltámadott Üdvözitő: felmegyek a mi Atyánkhoz, és a mi Istenünkhöz, hanem elkülönözé magát a többi emberi nemzettől.

19: Azon háznak, a mellyben a tiz apostolok több hivekkel Lúk. XXIV. 33. egygybegyülve valának, ajtai nem az éjnek, hanem a zsidóktól való félelemnek miatta Ján. XX. 19. valának bézárva; — ugyan azért kotzogás és szólás nélkűl másnak bizonnyal ajtó nem nyittaték; — hogy Jézus zörgetet és magát jelentette vólna, meszsziről sem érinttetik; — az ajtók' megnyitásáról nintsen emlékezet; — tsak az mondatik: hogy Jézus véletlenűl a gyülekezetnek közepén megállot, megjelent; — sőt Lúkás XXIV. 36,-39. ugyan ezen megjelenést előterjesztvén bizonyitja: hogy Jézusnak a gyülekezet' közepén hirtelen megjelenésére mindnyájan megháborodának és megijedének azt vélvén, hogy lelket látnának, és igy nem kopogás, nem ajtónyitás után lépék bé Jézus; — mind Lúkás mind János szerént Üdvözitőnknek tanitványaival küszködnie kellett, mig elhivék: hogy valóságos ember jelent meg közöttök, ami olly mértékben nem történt vólna, ha valamint más ember ajtónyitással jöt vólna bé hozzájok; — nyóltz nap múlva Ján. XX. 26. ismét emlittetik: hogy Jézus mind a tizenegygy tanitványainak apostolainak közepén újra megállot, kik ajtóbézárva egygybegyülve valának; de az estvéli üdő nem érinttetik. Ezekhez képest okosan kételkedni nem lehet a felől: hogy a feltámadott Jézus ajtónyitás nélkűl jelent meg tiz tanitványai között ezen alkalmatossággal valóságos természetfeletti fényes tsoda által. — — Nem lehet mondani: hogy ajtóbézárva tsak annyit tészen, mint estve; mert a béestveledésnek emlitése után hozatik elő az ajtók' zárvaléte, s okúl adatik a zsidóktól való félelem; azonkivűl a nyoltz nap utánni megjelenésnek leirásában a bézártt ajtók ugyan újra előhozatnak a megjelenés' különösségének bizonyitására, ámbár az estvéről nintsen emlékezet.

21: Az Úr Jézus úgy küldetett az Atyától: hogy más vele egygyütt munkálkodó, s utánna helyét foglaló, egygyházi foglalatosságokat gyakorló, egygyházi előljárókat válaszszon, rendeljen, meghatalmazzon; tehát igy küldettek az apostolok is, sőt mig a keresztény anyaszentegygyház tartani fog, vagy is világ' végéig

igy küldettnek, illy hatalmat nyernek az Úr Jézustól minden az apostoloknak helyét rendszerént foglaló egygyházi elöljárók.

22. 23: A lehellés által újra akará Jézus tanitványait a felől megnyugtatni: hogy valóságos emberi testében támadot fel. — Mivel a Szent Lélek' említése után itt egyedül csak a bűnöknek megbotsátásjokra vagy megtartásjokra való hatalom adatik; a Szent Lelken kell érteni: a Szent Léleknek tulajdon hatalmát. — A 20. 26. versekből bizonyos: hogy Jézus ezen igéket tsak apostolaihoz nem pedig egyéb ott jelen volt hivekhez intézé. Hogy e helyen tsak a keresztség után elkövetett olly vétkekről vagyon szó, mellyeket a bűnös ember töredelmesen megbánván életének erköltseinek megjobbitását fogadja, a szent irásnak sok más helyeiből tanúljuk AT. II. 38. — Kor. 1. VI. 11. — Tit. III. 5. — Zsol. L. 19. — Ezek. XVIII. 21,-23. 30,-32. — Mivel a keresztények között is emberi gyarlóságjokra nézve mindenkor lésznek bűnösök, kiknek megnyugtatásjokra szükséges a vétkek' megbotsátására adott hatalom; valamint a keresztségnek kiszolgáltatására, s az üdvözitő vallásnak hirdetésére, úgy a bűnök' megbotsátására is nem egyedül az apostoloknak, hanem az ő személyökben törvényes következőiknek is az Úr Jézustól hatalom adatott. — Nem tsak bűnbotsátó de bűnmegtartó vagy is botsánattagadó hatalom, és kötelesség, aminőről itt szó vagyon, és igy a legtitkosabb vétkekre nézve is lelki birói hatalom helyesen nem gyakoroltathatik, ha a bűnösnek állapotja nem tudatik. Ugyan azért tsak azon keresztény bűnösöknek használhat ezen hatalom, kik vétkeiket az egygyházi elöljáró előtt tisztán megvallják, bánatjokat nyilatkoztatják, erköltseik' jobbitását fogadják, a megkivántt elégtételre készségöket ajánlják. Igy értették ezen igéket a régi legjelesebb szent atyák, igy magyarázta a diák és görög rendtartást követő anyaszentegygyház.

28. 29: Mivel Tamás Jézusnak felele, néki szóla, azon felkiáltással: én Uram! Jézust tisztelé; — a felkiáltásnak másik ejtése is: én Istenem! az Úr Jézust illeté; ki is azt elfogadván, helybehagyván, és az általa nyilatkoztatott hitet a jövendő bóldogságnak elnyerésére ajánlván, magát újra igaz isteni személynek lenni tanitá.

30. 31: A ki ezek által, mellyek tökéletes hitelességgel e könyvben feljegyeztettek, meg nem győződik a felől: hogy az Úr

Jézus az igért Üdvözitő, igaz Isten' Fia, és merő igasságot tanitot; annak több sem fog használni.

Világositó Hivatkozások.

1: Mát. XXVIII. 1. — Márk. XVI. 1. 2. — Luk. XXIV. 1. — — 5: Mát. XXVII. 59. — Ján. XVIII. 5. 8. — — 7: Mát. XXVII. 56. — — 9: Luk. XXIV. 27. — — 11: Mát. XXVIII. 1. — Márk. XVI. 5. — Luk. XXIV. 4. — — 13: Mát. XXVIII. 3. 5. — — 16: Mát. XXVIII. 9. — Márk. X. 51. — — 17: Mat. VII. 11. XII. 50. — Ján. XIV. 6. 13. 28. XVII. 21,-23. — Kor. 1. VII. 1. — — 19: Mát. X. 12. 13. — Márk. XVI. 14. — Luk. XXIV. 36. — Kor. 1. XV. 5. — — 20: Luk. XXIV. 40. — — 21,-23: Mát. IX. 2. XVIII. 18. XXVIII. 18. — Luk. VII. 48. XXIV. 38,-48. — — 30: Ján. XXI. 25. — — 31: Mát. XIV. 33. — Ján. I. 1,-14. II. 23. III. 18. 27,-36.

XXI. RÉSZ.

Jézus megjelenik a tiberiási tengernél; háromszor hagyja meg Péternek minden juhainak, és bárányainak legeltetésöket; jövendöli Péternek ugyan keresztre feszitését, Jánosnak pedig Jerusalem' elpusztúlásán túl nyúló életét.

1. Azután ismég megjelenék Jézus a tanitványoknak a tiberiási tengernél. Történék pedig ezen megjelenés következőképen: 2. Simon Péter, és Tamás, a ki kettősnek mondatik, és Natánael, ki a galiléai Kánából vala, s a Zebedeus' fiai, és más kettő az ő tanitványai közzül egygyütt lévén; 3. Monda nékik Simon Péter: Halászni megyek. Mondának néki: Mi is elmegyünk veled. És kimenének és beszállának a hajóba; de azon éjjel semmit nem fo-

gának. 4. Megvirradván megálla Jézus a parton; de nem ismérék meg a tanitványok: hogy Jézus légyen. 5. Szólitá azért őket Jézus: Fiaim! vagyon-e valami étketek? felelének néki: Nintsen. 6. Ő pedig monda nékik: Vessétek bé a hálót a hajónak jobb része felől, és találtok. Béveték azért, és már nem vonhatják vala a halaknak sokaságjok miatt. 7. Erre monda ama tanitvány, kit szeret vala Jézus, Péternek: Az Úr ez. Simon Péter tehát hallván, hogy az Úr vólna, a halász inget magára övedzé (mert nem vala egyéb ruhája) s a tengerbe ugrék. 8. A többi tanitványok pedig hajón jövének (mert nem meszsze vala a földtől, tsak mintegy két száz könyöknyire) a halakkal tele hálót vonván. 9. Kik kiszállván a szárazra készen találának rakott széntüzet, és azon sülő halat, és kenyeret. 10. Mondá nékik Jézus: Hozzatok elő a halakból, mellyeket most fogtatok. 11. Felhága Simon Péter, és huzá a hálót a földre, melly megtöltve vala százötvenhárom nagy halakkal. És ámbár annyi hal vólna a hálóban, meg nem szakadoza. 12. Monda nékik Jézus: Jőjjetek, falatozzatok. De senki a tanitványok közzül nem mérészlé őtet megkérdezni: ki vagy te? mert észrevevék, hogy az Úr légyen. 13. Közelitvén tehát Jézus vevé a kenyeret, és elosztá közöttök; hasonlóképen a halat is. 14. Evvel már harmadszor jelenék meg Jézus tanitványainak, minekutánna feltámadot a halálból. 15. Elvégezvén az ebédet szólitá Jézus Simon Pétert: Simon Jona' fia ezeknél inkább szeretsz-e engem? felele néki: Úgy Uram; te tudod, hogy szeretlek téged. Monda néki: Legeltessed az én bárányaimat. 16. Újra másodszor kérdé őtet: Simon Jóna' fia szeretsz-e engem? Monda néki: Úgy Uram; te tudod, hogy szeretlek téged. Monda néki: Legeltessed az én juhaimat. 17. Még harmadszor is kérdé őtet: Simon Jóna' fia szeretsz-e engem? Ekkor megszomorodék Péter, mivelhogy

harmadszor is kérdé tőle: szeretsz-e engem? és felele néki: Uram te mindent tudsz; te tudod, hogy szeretlek téged. Monda néki Jézus: Legeltessed az én juhaimat. 18. Bizony bizony mondom néked: valamint ifiúságodban magadat övedzed vala fel, és oda mégy vala, ahová akarod vala; úgy vénségedben kiterjeszted kezeidet, és más övedz körül téged, és viszen oda, ahova nem akarnád. 19. Ezt pedig mondá jelentvén: minémű halállal fogná ditsőiteni az Istent. És midőn ezt mondotta vólna, meghagyá néki: Kövess engem. 20. Hátra fordúlván pedig Péter látá utánna jönni azon tanitványt, kit szeret vala Jézus; ki ama vatsorán az ő kebelében nyúgodván kérdezte vala őtet: Uram! kitsoda az, a ki téged elárrúl? 21. Ezt tehát meglátván Péter kérdé Jézust: Uram! hát evvel mi fog történni? 22. Felele néki Jézus: Ha akarom, hogy ő addig ez életben megmaradjon, mig eljövök; mi gondod? Te tsak kövess engem. 23. Elterjede azért az atyafiak között ezen hir: hogy ama tanitvány nem fogna meghalni. Holott nem mondá Jézus felőle: hogy meg nem hal; hanem azt: ha akarom hogy ő addig életben megmaradjon, mig eljövök, mi gondod? 24. Ez az a tanitvány, ki ezek felől bizonyságot tészen, és ezeket irá; és tudjuk: hogy az ő bizonyságtétele igaz. 25. Vagynak pedig még sok egyebek is, mellyeket tselekedet Jézus; mellyek ha egygyenként feljegyeztetnének, úgy vélem a föld sem vólna elegendő azon könyveknek befogadásjokra, mellyek iratathatnának. Amen.

Jegyzetek.

14: Itt Jézusnak tsak azon jelenései érinttetnek: mellyek vagy minden vagy több apostolok előtt történtek; úgymint: a feltámadás' napján estve, — azután nyoltzadnapra, — ismég ezen alkalmatossággal.

15,-17: A juhokon és bárányokon ezen igékben minden új szövetségi hiveket, senkit, akar hallgató akar egygyházi tisztviselő légyen, ki nem vévén, kell érteni; amint maga megmagyarázá az Úr Jézus Ján. X. szakasza ként 1,-18. — Jézus mennybemenetele után is megmarad anyaszentegygyházának főpásztora; azért a mindenkori leendő hiveket is a *maga* juhainak *maga* bárányainak nevezi. — A legeltetésen jelenttetik a szelid, kellemetes, üdvösséges egész egygyházi kormány, igazgatás, gondviselés Kir. 2. V. 2. VII. 7. — Kro. 1. XVII. 6. — Zsol. LXXVII. 71. 72. — Mát. II. 6. — AT. 20. 28. — Pét. 1. V. 1. Mivel Mát. XVI. 18. 19. minden apostolok' jelenlétében különösen Péternek igérteték az új szövetségi anyaszentegygyházban a fő igazgató hivatal: most ugyan azon helytartó főkormány az Úr Jézustól egész nyájának legeltetésével, négy más apostol előtt, háromszori meghagyás által Péternek általadatik. — Péter világ' végéig nem legeltethette az Úrnak egész nyáját: ugyan azért Péternek személyében rendszerént választott következői is az egész anyaszentegygyházra, mint a főpásztornak helytartói, ő iránta tökéletes szeretetből, ügyelni, felvigyázni, gondot viselni kötelesek.

18. 19: Ámbár Jézus bizonyos homályossággal jövendölé Péternek: hogy erőszakos halált fog szenvedni, de János azt világosan kimondá; mellyből azt lehet következtetni: hogy midőn ezen evangéliomos könyv iraték, Péter már Jézusnak ditsőitésére vérét kiontotta, — megöletvén az új szövetségi vallásnak Istentől eredetét, és igaz voltát a kinos halálig tántorithatatlan állhatatosságával erősitette.

23: Jánosnak azt jövendölé Jézus: hogy ő mind addig a földi életben megmarad; mig Jézus Jerusalemnek és a hitetlenségben meg általkodott zsidó nemzetnek szörnyű büntetésére hatalmának nyilatkoztatása által, — és az elnyomására agyarkodó ellenségein győzedelmeskedő keresztény anyaszentegygyháznak a földnek minden részeire szerentsés elterjedése által, — újra megjelenik, vagy is királyi uralkodását különösen éreztetni fogja.

24: A 2. és 20. verset evvel egygyeztetvén kitetszik: hogy Zebedeusnak egygyik fia János apostol ezen mind könyvnek mind szakasznak szerzője, ki magáról könyvében mindenütt a harmadik személyben szól, nevének elhallgatásával. — Mivel most egygyütt öten valának az apostolok, többes számban mondatik: tud-

juk, hogy igazak, mellyek előadatnak; az az: mind én mind társaim tudjuk, hogy igaz, amit feljegyzettem.

25: A zsidóknál bévett szokás vala a sokaságnak jelentésére az egész világot emliteni Ján. XII. 19. Ezen kifejezés, tsak az ismétlés miatt valamelly változtatással, épen azt teszi, ami XX. 30. mondatik. Tudniillik, nem mindent, amit Jézus mondot, vagy tselekedet, jegyzének fel az új szövetségi szent könyvek' szerzői; mert még sok könyveket lehetne ezen tárgyaknak leirásával bétölteni. Ezt azért is bátran mondhatá János: mivel, midőn ő evangéliomát irá, már minden többi új szövetségi szent könyvek olvastattak, és ő előtte is ismeretesek valanak. — Ezen szakasz ugyan toldalék; mert az előbbinek 30. 31. versei által már béfejeztetik a könyv. Azonban a legrégibb kéziratok, forditások, és szent atyák' bizonyitása szerént ezen szakasz is az egész kereszténységtől az evangéliomos könyvhöz számittatik, avval egygy egésznek tiszteltetik. Hihető: hogy épen mikor János e könyvnek huszadik szakaszát végzé, Péternek halála tudtára esék; azért, amit felőle még éltében könyvébe béiktatni különbféle okokból nem akara, már most könyvéhez toldani annyival inkább vélé szükségesnek: mivel más új szövetségi szent könyvben nem említtetnék, holott még is Jézus' egygy nevezetes rendelésének, és jövendölésének teljesedését foglalná magában. Mindazonáltal: hogy innét azt ne következtesse valaki, mintha már evvel a függelékkel mindj kimeritetett vólna, amit az Úr Jézusnak földi életéről még irásba foglalni méltó vólna; az előbbi szakasznak ezt tagadó kifejezése más szavakkal megújittaték.

Világositó Hivatkozások.

1: Mát. IV. 18. — —. 2: Mát. X. 2. — Ján. I. 45. 46. XI. 16. — — 7: Mát. XIV. 29. XXV. 36. — — 18: Pét. 2. I. 14. — — 20: Ján. XIII. 23. — — 22: Mát. XVI. 28. — — 24: Ján. XIX. 35. — — 25: Ján. XX. 30.

AZ

APOSTOLOK' TSELEKEDETEI.

Előszó.

Hogy az emlitett tzim alatt ismeretes könyvnek' szerzője Szent Lúkás, kételkedni nem engednek: — a mindkét könyvben egyenlő tiszta görög tol, — ezen könyv' kezdetének az evangéliom' végzetével szép öszvehangzása, — ugyan azon Teofilus nevü főembernek történtt ajánlás, — a legrégibb szent atyáknak és keresztény tudósoknak (illyenek Ireneus, alexandriai Kelemen, Tertulianus, Origenes, Euszébius, és mások) az egész kereszténységgel e felől tökéletes megegygyezésök.

Hogy a szerzőnek e munkában iránya helyesen meghatároztathassék, nem elégséges a könyvnek tsak tzimére figyelmezni; mert e könyvben a római keresztény gyülekezetnek, mellynek jelességét hozzá küldött hoszszú levelében Pál Apostol magasztalja, alapitásáról nintsen emlékezet; Péter és János Apostolokról kevés, a többiekről pedig Pált kivévén majd nem semmi sem emlittetik; Pál Apostol tanitot Arabiában Gal. I. 16. 17. II. 8. — több leveleket elküldözöt, — és az e könyvből tudva lévőkön kivül még több üldözéseket is szenvedet többszöri tengeri utazásaiban három hajótörést kiállván Kor. 2. XI.; — ezek pedig e könyv-

ben elhallgattatnak. Innét világos: hogy ezen könyv az első keresztény anyaszentegygyháztól nem szoros, hanem inkább igen tágas értelemben Apostolok' Tselekedeti' könyvének nevezteték. Azonban ezen munkának egész foglalatja bizonyitja: hogy Lúkás különösen Teofilus jóltévőjének kedveskedni akarván, a keresztény vallásnak (mellynek az Úr Jézus által alapitását evangéliomos könyvében leirá) az Úr Jézusnak mennybemenetele után mintegy harmintz esztendőnek lefolyása alatt, előbb a zsidók azután a pogányok között az Úr Jézusnak igéretéhez képest a tsodálatosan megjelentt Szent Léleknek hathatós munkálkodása, s az apostoloknak jelesen Pálnak buzgó fáradozásaik által szerentsés terjedését és gyarapodását e könyvben előterjeszteni szándékozot, ezt választá második munkájának fő tárgyául.

E könyvnek első soraiból kitetszik: hogy, valamint a történeteknek rendjök, és egygybefüggésök kiváná, az evangéliomos könyvnek kiadása után következet légyen e munkának készitése. — Az utólsó szakasz szerént e munka Pál apostolnak Rómában első fogságát meg nem előzé. — Mivel pedig Rómának nagy égése, s a kereszténveknek Rómában a gyújtogatás' ürügye alatt iszonyatos üldöztetésök illy felette nevezetes történet, melly Néró tsászár' uralkodásának tizedik, az első keresztény századnak pedig 64-dik esztendejében ment végbe, e könyvben szóval sem érinttetik; ezen üdő előtt kellett e könyvnek közre botsáttatnia. — — Ugyan azért bátran lehet állitani: hogy ezen könyv mindjárt az evangéliom után, az első századnak 62. és 63. esztendeje között, Matzedóniában vagy Akájában Lúkástól az akkor legközönségesebb görög nyelven iratott, és a keresztényektől olvastatni kezdődött.

Ezen munka a négy evangéliomos könyvnek valóságos koszorúja, mert valami az evangéliomban igértetik, annak örvendetes teljesedése e könyvben olvastatik. Tudniillik előter-

jesztetik: a Szent Léleknek hallatlan álmélkodtató megjelenése s ajándékainak bőséges osztogatása, — a keresztény vallásnak Jerusalemben és azután egész Judeában sok ezer zsidóknak megtérésökkel megjutalmazott hirdetése, — az egygyházi elöljárók' felszentelése meghatalmazása, — a vallást illető kérdésnek törvényes elintézése, — a pogányoknak óhajtott előmenetellel a keresztény vallásra oktatásjok, és félbeszakadás nélkül folytatott megtérésök, — Saulnak az új szövetségi tanitásnak legdühösebb esküdt ellenségéből annak legtüzesebb védelmezőjévé Istennek különös kegyelme által elváltozása, — ugyan Saulnak azután Pálnak hasznos fáradozásai mind a zsidóknak, mind a pogányoknak téritésökben, és minden üldözések között tántorithatatlan állhatatossága, melly különösen szembetűnő Jerusalemben, Tzezareában, és Rómában szenvedett fogságának történeteiből. — — A XVI. szakasznak 10. versétől végig a többes számnak első személyében ir Szent Lúkás; innét bizonyos, hogy attól fogva Pál Apostolnak útitársa, s azon történeteknek, mellyeket feljegyezet, szemes tanúja vólt.

I. RÉSZ.

Jézus megigéri az apostoloknak a Szent Léleknek erősitésökre megjelenését; apostolainak szemeik' láttára felmégyen mennybe; Júdásnak, ki az Üdvözitőt elárrúlta, helyébe Mátyás választtatik apostolnak.

1. Első könyvemet ugyan irám, jó Teofilusom! mind azokról, a mellyeket Jézus tselekedet, és tanitot, mind a napságig; 2. Mellyen oda felviteték, minekutánna a tőle választott apostolainak parantsolatot adot vólna a

Szent Lélekre nézve. 3. Kiknek meg is mutatá magát elevenen az ő kinszenvedése után sok bizonyitások által negyven napoknak lefolyása alatt megjelenvén nékik és szólván azokról, mellyek az Isten' országát illetik. 4. És egygyütt evén velek meghagyá nékik: hogy Jerusalemből el ne mennének, hanem várnák bé az Atyának igéretét; mellyet hallottatok, úgymond, az én számból. 5. Mert János ugyan vizzel keresztelt, ti pedig Szent Lélekkel fogtok megkereszteltetni nem sok napok múlva. 6. Azokáért a kik egygybegyültenek vala, kérdik vala őtet mondván: Uram ebben az üdőben állatod-e helyére az Izrael' országát? 7. Ő pedig felele nékik: Nem tartozik hozzátok tudni az elrendeltt üdőket és alkalmatosságokat, mellyeket az Atya önnön maga hatalma szerént megállapitot. 8. Hanem elvészitek a felyűlről rátok leszálló Szent Léleknek erejét, és lésztek nékem tanúim Jerusalemben, és egész Judeában, és Samariában, és mindenfelé a földnek végső határáig. 9. És midőn ezeket mondotta vólna, az ők szemeik' láttára felemelteték, és a felhő béfogadá őtet az ők szemeik elől. 10. És midőn néznének utánna az égbe, ahová béména; imé két férjfiú álla melléjök fejér ruhákban; 11. Kik is igy szólának: Galiléai férjfiak! mit állotok az égbe nézvén? Ezen Jézus, ki most felvéteték tőletek az égbe, akképen fog ismét eljönni, miképen láttátok őtet felmenni az égbe. 12. Akkor viszszatérének Jerusalembe a hegyről, melly olajfák' hegyének hivatik, melly Jerusalem mellett fekszik egygy szombat napi útnak távolságára. 13. És midőn bémentenek vólna, egygybegyülének azon háznak, mellyben szállásolának, felső teremében; nevezetesen: Péter és Jakab, János és András, Filep és Tamás, Bertalan és Máté, Jakab Alfeusnak fia, és Simon Zelotes, és Júdás Jakabnak attyafia. 14. Ezek mindnyájan állhatatosok valának egyenlő akarattal az imádságban az aszszonyokkal, és Máriával a

Jézus' annyával; és az ő attyafiaival egygyütt. 15. Azokban a napokban felkelvén Péter a tanitványok között mondá: (álla pedig az egygybegyültt sereg mintegy százhúsz személyből) 16. Atyámfiai férjfiak! szükség bételjesednie azon irásnak: mellyet megjövendölt a Szent Lélek Dávid' szája által Júdásról, ki vezérök vala azoknak, kik megfogák Jézust; 17. Ki közénk számláltatott vala, és részes vólt ebben a szolgálatban; 18. Az általa elkövetett igasságtalanságnak bérén ugyan mező szerezteték, de ő alászakadván ketté hasada, és minden bele kiomlék. 19. És ezen történet tudtokra lőn Jerusalem' minden lakósainak úgy: hogy azon mező az ők tulajdon nyelvökön Hakeldamának azaz vérmezejének neveztetnék. 20. Mert megvagyon irva a Zsoltárok' könyvében: Légyen puszta az ők megtelepedéshelyök, és ne légyen, a ki abban lakjék; és az ő püspökségét más vegye által. 21. Annakokáért szükséges: hogy azon férjfiak közzül, kik volünk egygy társaságban valának azon egész üdő alatt, mig az Úr Jézus járt kelt mi közöttünk, 22. Elkezdvén a János keresztségétől fogva, mind a napig, mellyen felvéteték mi tőlünk, tanúbizonysága légyen az ő feltámadásának mi velünk egyetemben egygy ezek közzül. 23. Állatának azért elő kettőt: Jósefet, ki Barsabásnak hivatik vala, kinek vezeték neve vala Justus, és Mátyást. 24. És könyörögvén mondának: Te Uram, ki mindenek' szivét ismered, mutasd meg nékünk, mellyikét választottad légyen e kettő közzül? 25. Hogy foglalja el e szolgálatnak és apostolságnak helyét, mellyből vétkéért kieset Júdás, hogy az ő helyére menne. 26. Azután sorsot vetének, és a sors esék Mátyásra, ki köz akarattal a tizenegygy apostolok közé számláltaték.

Jegyzetek.

1: Az első könyven érti Lúkás evangéliomát, mellyet ugyan ezen Teofilus jeles férjfiúnak kivánságát teljesiteni akarván már előbb irt Jézusnak tselekedeteiről, és tanitásáról mennybemeneteléig.

3: Jézus' halálból lett valóságos feltámadásának tsalhatatlan jelei valának: az apostolokkal negyvennapok alatt gyakor társalkodása, sebhelyeinek előttök megmutatása, velek beszéllgetése, evése s ivása, az anyaszentegygyházat illető rendelései, mellyeknek teljesitésöket fő követjeire és következőikre bizá.

6: Azon előitélet, mellyel még az apostolok is elfogódva voltak, általjános vala a zsidók köztt: hogy a jövendő Messiásnak főbb iránya léend a zsidókat a rómaiak' felsősége alól kimenteni, és Zsidóországot az ő régi fényjébe viszszahelyhezteni; melly hibából azonban a Szent Léleknek vétele után az apostolok tökéletesen kivetkőztek.

7: Ezt nem szükséges tudnotok, e felől szólni hivatalomhoz nem tartozik.

10: Amint Jézusnak mennybemenetelén álmélkodnának: két angyal emberi képben és tündöklő öltözetben álla előttök.

12: Szombat napi járó föld, ezer lépésnyi tér; mennyire a zsidóknak ünnepeken is menniek szabad vala. E szerént Jézus az olajfák' hegyéről emelkedék fel; nem is ellenkezik magával Szent Lúkás, midőn evangéliomának XXIV. 50. irja: hogy Jézus a tanitványokat Betániába vezeté ki, minthogy az olajfák' hegyére Betánián kelle általmennie, s az ennek határához tartozék.

18: Júdás immár elvette gonoszságának büntetését: mert felakasztá magát, és leszakadván béle kiomlot; — a pénzen pedig, melly árrúlásáért adaték, mező vásároltaték. Azért ezen már nem lehet segitenünk. Az e történetre alkalmaztatott jövendölést foglaló igék két külön zsoltárból hozatnak fel: úgymint LXVIII. 26. és CVIII. 8.; mellyek legközelebb igasságtalanúl üldözött Dávidnak ellenségeit, — aztán általjában a legszentebb Üdvözítőnek megöletéséig dühösködő üldözőit, — végre különösen Jézusnak hitszegő elárrúlóját érdeklik.

Világositó Hivatkozások.

1: Lúk. I. 3. — — 4: Mát. III. 11. — Márk. I. 8. — Lúk. III. 16. XXIV. 49. — Ján. I. 26. XIV. 26. — — 5: Mát. III. 11. — — 7: Mát. XXIV. 36. — — 8: Iz. II. 3. — Lúk. XXIV. 48. — Ján. XV. 27. — — 9: Márk. XVI. 19. — Lúk. XXIV. 51. — — 11: Tesz. 1. I. 10. — — 16: Zsol. XL. 10. — Ján. XIII. 18. — — 18; Mát. XXVII. 5. — — 19: Mát. XXVII. 6. 10.

II. RÉSZ.

A Szent Lélek alászáll az apostolokra, kik különféle nyelveken beszéllnek; Péter hathatós beszédet mond, mellyre mintegy három ezeren a zsidók közzül megkeresztelkednek.

1. Mikoron pedig bételék a pünkösdnek napja, mindnyájan egygy akarattal ugyan azon a helyen egygybegyülve valának. 2. És lőn hirtelen az égből mintegy sebesen rohanó szélnek zúgása, és bétölté az egész házat, ahol ülnek vala. 3. És jelenének nékik elosztott nyelvek mint a tűz, melly leszálla mindenikre közzülök. 4. És bételének mindnyájan Szent Lélekkel, és kezdének szólani különböző nyelveken, amint a Szent Lélek ád vala nékik szólaniok. 5. Valának pedig akkor Jerusalemben lakó minden az ég alatt élő nemzetekből számazott istenfélő zsidóférjfiak. 6. Midőn tehát ama dördülésnek zúgása elterjede, nagy sokaság gyülekezék egygybe, és zavarodásba jöve: mivel kiki tulajdon nemzeti nyelvén őket szólani hallja vala. 7. Álmélkodnak vala pedig mindnyájan, és tsodálkoznak vala egygymásnak mondván: Nemde nem galiléaiak-e ezek mindnyájan, a kik szólnak? 8. Miképen történik tehát: hogy kiki

közzűlünk a maga szüleinek nyelvét hallja tőlök? 9. Partusok, Medusok, Elamiták, és kiknek honnjok Mesopotánia, Judéa, Kappadótzia, Pontus, Asia, 10. Frigia, Pamfilia, Egiptom, Libiának Tzirene mellett fekvő környékei; tovább Rómából való jövevények mind zsidó szüléktől származottak mind új megtérttek; 11. Krétaiak, és arábiaiak; mi mindnyájan halljuk őket a mi nyelvünkön szólani az Istennek felséges munkáiról. 12. Bámúlnak vala pedig mindnyájan és habozának vala egygymástól kérdezősködvén: Valljon mi lesz már e dologból? 13. Azonban némellyek gúnyolódának is mondván: Édes bortól megrészegedének ezek. 14. Előállván pedig Péter a tizenegygyel felemelé szavát, és imigyen szóla hozzájok: Zsidó férjfiak, és ti mindnyájan, kik Jerusalemben laktok, tudtotokra légyen, és vegyétek bé füleitekbe beszédemet! 15. Korán sem részegek ezek, amint némellyek közzületek állitják; ugyan is a napnak még tsak harmadik órája foly. 16. De ez az, ami megmondaték Joel prófétától. 17. És lészen az utólsó üdőkben, úgymond az Isten, kiöntök az én Lelkemből minden emberre, és jövendölnek a ti fiaitok és lyányaitok; és a ti ifiaitok jelenéseket látnak; és a ti véneitek álomképekkel álmodoznak. 18. Sőt az én szolgáimra s az én szolgáló lyányaimra is kiöntök az én Lelkemből azokban a napokban, és jövendőket mondanak. 19. És szemléltetek tsodákat az égen oda fel, és a földön ide alá, vért tüzet és a füstnek gőzölgését. 20. A nap setétségbe s a hold vér szinbe béborúl, minekelőtte eljőjjön az Úrnak ama nagy és rettenetes napja. 21. És lészen, hogy kiki megtarttassék, valaki az Úrnak nevét segitségül hivandja. 22. Izrael' nemzetéből való férjfiak! hallgassátok ez igéket: Ama Názáreti Jézust, azon férjfiat, ki meghitelesittetett Istentől erők, tsodák, és jelek által, mellyeket Isten ő általa ti közöttetek munkált, amint magatok is tudjátok; 23. Ezt, a

ki az Istennek meghatározott tanátsa s előtudománya szerént adaték halálra, ti általvévén a törvény nélkül élőknek kezeik által keresztfára felfüggesztvén megölétek. 24. Azonban az Isten őtet feltámasztá a halálnak köteleit feloldván; mivelhogy nem is vala lehetséges nékie attól letartóztatnia. 25. Mert Dávid ezt mondja ő felőle: Mindég mint szemeim előtt lévőt nézém az Urat, mert nékem jobb kezem felől áll, hogy ne tántorogjak; 26. Annakokáért örvendezet szivem, és vigadot nyelvem, sőt testem is reménységben nyugszik: 27. Mert nem hagyod az én lelkemet a holttak' országában, és nem engeded, hogy szented rothadást lásson. 28. Megismértetted velem az életnek útjait, és bétöltesz engem vigassággal, a te jelenlételed által. 29. Atyámfiai férjfiak! szabad légyen nyilttan szólanom hozzátok Dávid patriárkáról. Tudniillik: ő meghala, s eltemetteték, és az ő koporsója nálunk vagyon mind e mai napig. 30. De mivelhogy próféta vólna, és tudná, hogy esküvéssel igérte vólna meg az Isten nékie az ő ágyékának gyümöltséből a Krisztusnak test szerént jövendőben származását, és az ő székében helyheztetését; 31. Ezt eleve látván szóla a Krisztusnak feltámadásáról; hogy az ő lelke nem maradot a halttak' országában, és az ő teste rothadást nem szenvedet. 32. Ezt a Jézust feltámasztá az Isten, kinek mi mindnyájan tanúi vagyunk. 33. Felmagasztalván azért az Istennek jobbja által, és vévén az atyától a megigértt Szent Lelket; ezt imé most kiönté, amint látjátok, és halljátok. 34. Mert nem Dávid ment fel mennybe; ő mondotta pedig: Mondá az Úr az én Uramnak: ülj az én jobbom felől, 35. Miglen vetendem ellenségeidet lábaid alá léptsőül. 36. Ezekből tehát teljes bizonyossággal megértheti Izraelnek egész népe: hogy ezen Jézust, kit ti felfeszitettetek, az Isten Urrá és Krisztussá tette. 37. Ezeket hallván megilletődének szivökben, és kérdek Pétert és a többi

apostolokat: Atyánkfiai férjfiak! mit kelletik tehát tselekednünk? 38. Péter pedig felele nékik: Térjetek meg, és keresztelkedjék meg kiki közzületek a Jézus Krisztusnak nevében a bűnöknek botsánatjokra, úgy elvészitek a Szent Léleknek ajándékát. 39. Mert titeket illet az igéret, és a ti fiaitokat, és mind azokat, kik még most ugyan meszsze vagynak, de a kiket a mi Urunk Istenünk elhivand. 40. Sok egyéb beszédekkel is kéri s inti vala őket sürgetvén: Szakaszszátok el magatokat ezen gonosz nemzetségtől. 41. A kik tehát örömest elfogadák beszédjét, megkereszelkedének, és azon napon mintegy három ezer lélek állot hozzájok. 42. Kik állhatatosok valának az apostolok' tanitásának hallgatásában, javaiknak egygymással való közlésökben, a kenyér szegésben, és a könyörgésekben. 43. Támada pedig mindenekben félelem, mivel az apostolok sok tsodákat és jeleket munkálnak vala Jerusalemben, és nagy félelem lepé meg mindnyájokat. 44. Mindnyájan pedig, a kik hisznek vala, egygy társaságban valának, és mindenök közös vala. 45. Örökségeiket és marháikat eladják vala, s osztogatják vala azokat mindennek, amint kinek kinek szüksége vala. 46. Naponként egyenlő akarattal a templomba gyülekezvén, és házanként a kenyeret megszegvén, örvendezéssel és egygyügyű szivvel magokhoz vevék étkeiket, 47. És ditsérék az Istent az egész nép előtt kedvesek lévén. Az Úr pedig naponként szaporitja vala a gyülekezetet azokból, kik üdvözülendők valának.

Jegyzetek.

1: Pentekoszte szóból, melly görög nyelven ötvenediket tészen, magyarositott Pünkösd' napját, melly húsvétnek második napjától számitva az ötvenedik vala, új aratásért hálaadásúl ülék a zsidók; kik ezen ünnepre is valamint húsvétra Jerusalemben tartozának megje-

lenni. E nap tehát az isteni Gondviseléstől igen tzélirányosan választaték arra; hogy a keresztény hittudomány haladék nélkül még a távolabb vidékiekkel is megismértettessék.

3: Hogy az igértt Szent Léleknek valóságos közlése felől az apostolok tökéletesen meggyőződjenek, ezt az Isten rendkivüli tüneménnyel ugyan, de még is elegendőképen megfoghatóvá tette nékiek; amit is a lakhelyen, hol tartozkodának, hirtelen felyülről támadt erős szélzúgásból, és azon mindegygyikre repülő és nyelveknek tetsző tüzlángatskáknak megjelenésökből azonnal elismértenek, még inkább pedig megnyugtattak, midőn érezék, és tapasztalák magokban azon különös erőt, és tehetségeket, mellyeket bennök a Szent Lélek mivelt: úgymint a hitben való megerősödést, annak tökélletes tudását, idegen nyelveken szólhatást, tsodatévő és jövendölő ajándékot.

5: Háromszor vitettek el a zsidók rabságba, és szóródtak el különféle tartományokra. Először Szalmanazár aszsziriai király alatt, ki Júda és Benjámin nemzetségén kivül a többi tizet elhajtá Kir. 4. XVII. 6. XVIII. 11.; ezekből valának a Partusok, Medusok, Elamiták. Másodszor Nabukodonozor kaldéai király alatt az emlitett két nemzetség is azon állapotra juta Kro. 2. XXVI. 6. 18. 20. fogva vitetvén Babilóniába; de ezek onnét ismét viszszatérének. Harmadszor Egiptomban szélledtenek el száz ezernél többen Ptolomeus Lagi király alatt, kiktől származtanak a libiai, krétai, pamfiliai sat. zsidók. Mind ezeknek következőik közzül sokan ismét megtelepedtek Jerusalemben.

10: Megtértteknek neveztettek, kik a pogányok közzül a bálványozásról az egygy igaz Isten' hitére a zsidókhoz általmentenek.

17. 18: Azon rendkivüli történeteknek, mellyek Jóel próféta által a Messiás' üdejéről megjövendöltettek, teljesedésöket hirdeti itten Péter Apostol: hogy Istennek különös ajándékai mindenekre, még a rabszolgákra és szolgálókra is kiterjesztetnek; hogy a hivek személyválogatás nélkül nemök korok állapotjok különbözést nem okozhatván tsodákat munkálnak, jövendölnek, jelenések és álmok által titkos nyilatkozásokat nyernek. Amiket többek közt különösen Péterről, Anániás nevü jeles tanitványról, István és Filep diakonusról, Pálról az apostolok' tselekedetiben olvashatni.

19. 20: Prófétai festése ama nagy változásoknak, és háborúknak: mellyekben a zsidók ezerenként fosztattak meg életjöktől, tartományjok pedig rablás és tűz által végpusztúlásra jutot; midőn nem sokára Jézusnak mennybeemelkedése után a zsidók és rómaiak között támadott vérengző háború, melly tsak Jerusalemnek végső pusztúlásával múla el, de a melly inségtől és szerentsétlenségtől a keresztény hitnek követői többnyire menttek maradának.

27: Tudom (igy jövendöl Dávid az Üdvözítőnek személyében) testemtől külön váltt lelkem az e világból elköltözötteknek nyúgodalomhelyén mennyen kivűl sokáig nem marad, és testem a koporsóban a romlásnak üdejét bé nem várja.

28: Dávidnak e jövendölése kifejezi Jézusnak az ő mennyei Attyában helyezett legerősebb bizodalmát, és ebből eredett lelki nyúgodalommal teljes meggyőződését: hogy a gonoszság és halál rajta győzedelmet nem vehetnek, hanem hogy halálból nem sokára ismét bizonyosan feltámadand, és uralkodni fog ditsőségesen öröké.

30: Ezen igék: *A Krisztusnak test szerént jövendőben származását*; a görög forrásból iktattattak bé, s a versnek teljes értelméhez tartoznak.

36: Minthogy Dávid mindenek' tudtára ez életből kimúlván és eltemettetvén se fel nem támadot, se testestől mennybe fel nem vétetek; méltán következteti innét is szent Péter: hogy Dávid prófétai előlátással nem a maga hanem Krisztusnak mint test szerént az ő fő figyelmű legjelesebb maradékának feltámadásáról jövendölt, ki egygyszersmind mennyben teljes hatalommal az Atyától mindeneknél feljebb emeltetvén tagadhatatlan Úr és Üdvözitő.

46: Nem lévén az apostolok' üdejében a keresztény hiveknek nyilvános imádságházaik, isteni tiszteletjöket vagy magok épületjeikben vagy pedig a jerusalemi templomban végezék el, a kiszabott órákon kivűl is egygybegyülvén; de az Úr' vatsorájában való naponkénti részesülést tulajdon házaiknál gyakorlák Jézus' emlékezetére, hol egygyszersmind a vagyonosok a szegényebbeknek táplálást is nyújtának, senki szükséget nem szenved.

Világositó Hivatkozások.

1: Mós. 2, XIX. 11. XX, 1,-18. — 3. XXIII. 15,-21. — — 2: Mát. III, 11. — Márk. I. 8. — Lúk. III, 16. — Ján. VII. 39. — AT. I. 8, XI. 16. XIX. 6. — — 11: Mát. XXIII. 15. — — 16,-18: Iz. XLIV. 3. — Jóel. II. 28. 29. — — 18,-21: Jóel. II. 30. 32. — Róm. X, 13. — — 23: Mát. XXVII. 35. — — 25: Zsol. XV. 8. 9. — — 29: Kir. 3. II, 10. — — 30: Zsol. LXXXVIII. 36,-38, CXXXI. 11. — — 31: Zsol. XV. 10. — AT. XIII. 35. — — 34: Zsol. CIX. 1. — Ef. I. 20.

III. RÉSZ.

Péter apostol egygy születésétől fogva sánta embert a Jézus' nevében bajától megszabadit, és hosszabb beszéddel azon tsodatételből vévén alkalmatosságot inti a zsidókat a megtérésre.

1. Egygy napon Péter és János egygyütt mennek vala fel a templomba a kilentzedik órára, melly imádságnak üdeje vala. 2. Visznek vala pedig oda egygy születésétől fogva sánta embert, kit naponként a templomnak azon kapujánál, melly ékesnek nevezteték, letésznek vala: hogy a templomba menőktől segedelmet kérne. 3. Ez midőn látta vólna, hogy Péter és János béakarnának lépni a templomba, segedelmet kér vala tőlök. 4. Rája tekintvén pedig Péter Jánossal monda: Nézz reánk! 5. Ama pedig rájok függeszti vala szemeit reménylvén: hogy valamit fogna kapni tőlök. 6. Péter pedig monda: Nékem ugyan ezüstöm és aranyom nintsen, de amim vagyon, azt adom néked: a Názáreti Jézus Krisztusnak nevében kelj fel, és járj. 7. És megfogván jobbkezét felemelé őtet, és tüstént megerősödé-

nek az ő lábai és talpai; 8. És felugorván már állhat, és járhat vala, és béméne velek a templomba járván, örömében ugrálván, és ditsérvén az Istent. 9. És látá őtet az egész nép: hogy járna, és ditsérné az Istent. 10. Mivel pedig ismérik vala őtet, hogy az légyen, ki a templomnak ékes kapujánál segedelem' kéregetés végett ülni szokott vala; bételének bámulással, és álmélkodással azon, ami történt vala rajta. 11. Mivelhogy pedig ezen sántaságból kigyógyúltt ember Pétertől és Jánostól nem távozék; hozzájok öszvefuta az egész nép a tornátzba, melly Salomonénak neveztetik. 12. Ezt látván Péter imigyen szóla a néphez: Izraeltől származott férjfiak! mit tsodálkoztok ezen, avagy miért meresztitek szemeitetek mi ránk, mintha tulajdon erőnknek vagy jámborságunknak általa tselekedtük vólna, hogy ez járjon? 13. Ábrahámnak, Isáknak, és Jákobnak Istene, a mi atyáinknak Istene megditsőité az ő Fiát a Jézust; kit ti ugyan általadátok, és Pilátus előtt megtagadátok; és ámbár Pilátus azt ítélé: hogy őtet elkellene botsátani; 14. Ti mindazonáltal a Szentet és Igazat megtagadátok, és a gyilkos férjfiat kértétek magatoknak ajándékoztatni, 15. Az életnek szerzőjét pedig megölétek; kit az Isten feltámaszta a halálból, mellynek mi tanúi vagyunk, 16. És az ő nevében való hitnek általa újra megbizonyitá az ő méltóságát abban, a kit itt láttok és ismértek; és az ő benne való hit szerzé meg ennek teljes épségét úgy, amint látjátok. 17. És most atyámfiai! tudom: hogy tudatlanságból tselekedtétek ezt valamint a ti fejedelmeitek is; 18. Az Isten pedig mind azokat, amiket a Krisztus' szenvedéséről minden prófétáknak szájok által eleve hirdettetett, igy teljesité bé. 19. Szálljatok azért szivetekbe, és térjetek meg: hogy eltörültessenek bűneitek. 20. És igy azoktól menttek legyetek, a midőn békövetkeznek a megvidámitásnak napjai az Úrnak szine látása által, és újra elküldetik az, ki nék-

tek hirdettetett, a Jézus Krisztus. 21. Kit az égnek kell befogadnia mind azon üdeig, mig mindenek végbe nem vitetnek, amikről eleitől fogva szólot az Isten minden ő szent prófétáinak szájok által. 22. Mert már Móses igy szóla az atyákhoz: Prófétát támaszt néktek a ti Uratok Istenetek a ti atyátokfiai közzül mint engem; őtet hallgassátok mindenekben valamiket szóland néktek. 23. Valaki pedig ezen Prófétát nem hallgatandja, kivesztetik a nép közzül. 24. És minden próféták Sámueltől fogva s azután, valahányan szólottak: ezen napokat hirdeték. 25. Ti vagytok a prófétáknak és a szövetségnek fiai, mellyet Isten szerzet a mi atyáinkkal Ábrahámnak mondván: A te maradékodban áldatnak meg' a földnek minden nemzetségei. 26. Hozzátok küldötte először Isten az ő feltámasztott Fiát a Jézust, hogy megáldana titeket, ha kiki közzületek az ő gonoszságától megtérend.

Jegyzetek.

1: Az imádságnak kilentzedik óráján, az az: délesti három órakor. Négyszer tartatván a jerusalemi templomban naponként a nyilvános isteni tisztelet, és az áldozatok' bémutatása, e végett az egész nap is négy fő órákra osztatott el; tudniillik: az elsőre, harmadikra, hatodikra, és kilentzedikre; az elsö napkeltével reggeli hat, — a harmadik kilentz, — a hatodik tizenkét, — a kilentzedik pedig délutánni három órakor kezdődött, melly fő órákban a jámborabbak ájtatosságra a templomban megjelenének.

2: A jerusalemi templomnak több kapui, vagy ajtai köztt az nevezteték ékesnek, melly ritka korintusi rézből alkottatva lévén két fényes oszloppal is diszeskedet. Itt tétetett le naponként a születésétől fogva lábaira állni nem tudó sánta, kit Péter Jézusnak isteni ereje által tökéletesen meggyógyita.

16: E tsodatétel által, melly az apostolok' részéről Jézusban való hitből és egész tanitásának igassága felől erős meggyőződés-

ből származot, ismét bébizonyitá Isten; hogy Jézus valóságos Isten' Fia, és Üdvözitő légyen.

19. 20: Térjetek meg, ismérjétek meg Jézust Világ' Megváltójának lenni, fogadjátok bé tanitását, és kövessétek azt; hogy bűneitek megbotsáttatván, részesülhessetek ti is az örök üdvösségben, és az utólsó itélet' napján ditsőséges eljövetelének örömeiben.

21: Kinek addig is mennybe felmennie kellett, hogy onnét uralkodjék itélet napig; mig mindenek bételjesedni fognak, amiket Isten eleitől fogva a próféták által kijelentet.

Világositó Hivatkozások.

13: Mát. XXVII. 2. 24. — Márk. XV. 14. — Lúk. XXIII. 13. 14. — — 14: Mát. XXVII. 20. — Márk. XV. 11. — Lúk. XXIII. 18. — Ján. XVIII. 40. — — 18: Zsol. XXI. 2,-22. — Iz. L. 4,-10. LIII. 1,-12. — Dán. IX. 26. — — 22: Mós. 5. XVIII. 15. 18. 19. — — 25: Mós. 1. XII. 3. XXII. 18. — Gal. III. 8.

IV. RÉSZ.

Péter és János megfogatatnak; a jerusalemi főtanáts előtt kikérdeztetvén azt bizonyitja Péter: hogy a tanitás, mellyet hirdet, Istentől kijelenttetett, és hogy a Krisztusban való hit nélkül nem lehet üdvözűlni; az apostolok szabadon botsáttatnak; a hivek' száma sebesen szaporodik, és mindnyájan egygy háznép gyanánt élnek.

1. Midőn pedig ők a népnek szólanának, oda érkezének a papok, a templomi főtisztviselők, és a szadutzeusok neheztelvén: 2. Hogy a népet tanitanák, és Jézus sze-

rént a halálból való feltámadást hirdetnék. 3. És megfogaták őket, és őrizet alá veték másod napig; mert már estve vala. 4. Sokan pedig azok közzűl, kik hallák az oktató beszédet, hivének; és lőn a megtértt férjfiak száma öt ezer. 5. Másodnapon pedig egygybegyülének a főtisztek a vének és az irástudók Jerusalemben, 6. És Annás főpap, és Kaifás, és János, és Alexander, és valamennyin valának a papi nemből. 7. És középre állatván őket kérdezik vala: Mitsoda hatalommal avagy kinek nevében tselekedtétek ti ezt? 8. Akkor Péter bételvén Szent Lélekkel igy szóla hozzájok: Népnek fejedelmei, és Izrael' vénei halljátok! 9. Ha mi ma ítélet alá vonattatunk egygy nyavalyás emberrel éreztetett jótéteménynek miatta, melly által az nyomorúságától megszabadúlt, 10. Tudtotokra légyen néktek mindnyájatoknak és az egész Izrael' népének: hogy a Názáreti Jézusnak nevében, kit ti megfeszitettetek, de Isten feltámasztot a halálból, az által áll ez itt ellőttetek ez épségben. 11. Ez ama kő, melly tőletek épitőktől semminek állittaték, de a szegletnek fejévé lőn. 12. És nintsen senkiben másban üdvösség; mert nem is adatott emberek között az ég alatt más név, melly által kellene nékünk üdvözülnünk. 13. Látván pedig Péternek, és Jánosnak bátorságát, és megértvén, hogy irástudatlan közemberek volnának, tsodálkozának; és rájok ismérének, hogy a Jézus' társaságában voltanak. 14. Mindazonáltal amaz embert is, ki meggyógyittatott vala, mellettek állani szemlélvén semmit nem szólhatnak vala ellenök. 15. Parantsolák azért nékik, hogy a gyülekezetből kilépnének, és tanátskoznak vala egygymással, mondván: 16. Mit tselekedjünk ez emberekkel? mert, hogy nyilván való tsodatételt műveltek légyen ők, mindeneknek, kik Jerusalemben laknak, tudtokra vagyon, és nem tagadhatjuk; 17. De, hogy ez még is tovább el ne terjedjen a nép között, keményen

fenyegessük meg őket: hogy többé egygy embernek se mérészeljenek e név felől szólani. 18. Azért ismét előhiván őket, meghagyák nékik: hogy ezután teljességgel ne szólnának, se ne tanitanának a Jézus' nevében. 19. De Péter és János felelvén mondának nékik: Magatok itéljétek meg, valljon helyes légyen-e Istennek szine előtt titeket inkább hallgatni, hogy sem az Istent. 20. Mert lehetetlen nékünk nem szólnunk azokról, amiket láttunk, és hallottunk. 21. Azok pedig megfenyegetvén őket elbotsáták nem találván hogyan lehetne büntetni őket a népnek miatta: mert mindnyájan ditsőitik vala az Istent e történetért. 22. Mert negyven esztendősnél üdősebb vala amaz ember, a kiben ezen gyógyitásnak tsodája végbevitetett vala. 23. Elbotsáttatván pedig az övéikhez jövének, és megbeszéllék nékik: valamiket a papi fejedelmek, és a vének mondottanak vala. 24. Azok pedig midőn ezek felől tudósittattak vólna, egygyező szivvel felemelék szavokat Istenhez mondván: Úr Isten! ki eget földet tengert és mindeneket, amik ezekben vagynak, teremtettél, 25. Ki Dávid szolgádnak szája által mondottad: Miért agyarkodtanak a pogányok, és a népek miért gondoltanak hiúságokat? 26. Felállottanak a földnek királlyai, s a fejedelmek egygybegyültenek az Úr ellen, és az ő Krisztusa ellen. 27. Mert egygybegyültenek bizonyára a te Szent Fiad a Jézus ellen, a kit megkentél, Heródes és Pontzius Pilátus a pogányokkal és az Izrael' népével; 28. Hogy azokat végbevigyék: valamiket a te hatalmad, és tanátsod eleve meghatározot, hogy megtörténjenek. 29. Most azért Uram! tekints az ők fenyegetéseikre, s adj erőt a te szolgáidnak: hogy minden bátorsággal hirdessék a te igéidet; 30. Nyújtsd ki a te kezedet: hogy gyógyulások jelek és tsodák történjenek a te Szent Fiadnak a Jézusnak neve által. 31. És minekutánna könyörögtenek vólna, megmozdúla a hely, a mellyben

egygybegyülve valának, és bételének mindnyájan Szent Lélekkel, és bátran hirdetik vala az Isten' igéjét. **32.** A hivek' sokaságának pedig egygy szivök, egygy lelkök vala, és senki közzülök azokból, amiket bir vala, semmit sajátjának nem mond vala; hanem nékiek mindenök közös vala. **33.** És nagy hatalommal tőnek bizonyságot az apostolok az Úr Jézus Krisztusnak feltámadásáról; és nagy kedvességben valának mindnyájan. **34.** Nem is vala senki szükölködő közöttök. Mert, valamennyin mezőket vagy házakat birnak vala, azokat eladván, az eladattaknak árrát elhozzák vala, **35.** S az apostolok' lábaihoz letészik vala; kik elosztják vala azt mindennek, tudniillik amint kinek kinek szüksége vala. **36.** Igy Jósef, ki Barnabásnak nevezteték az apostoloktól, (mellynek magyarázatja: vigasztalásnak fia) ki lévita vala, születésére nézve pedig tziprusi, **37.** Egygy mezeje lévén eladá azt, és elhozván árrát az apostolok' lábaihoz letevé azt.

Jegyzetek.

8: Már előbb elnyervén az apostolok a Szent Lelket, itten ennek gyümöltse, munkálkodása értetik; melly szerént Péter egész bátorsággal szól Jézusnak küldetése és hatalma felől.

28: A mindentudó Isten előre látván a zsidóknak megáltalkodásjokat, és dühösködésöket, avval (a roszszból jót kihozni akarván) mint eszközzel teljesité az emberi nemzet' megváltásának nagy munkáját.

29. 30: Ne engedd Uram! hogy fenyegetéseik valósúljanak, hanem inkább erősitsd meg a te szolgáidat: hogy tsodatételek által tanitásjoknak igasságát megbizonyitván a keresztény hitet bátran és foganatosan hirdethessék.

31: Ezen imádságra annak jeléül, hogy Isten meghallgatta könyörgésöket, a gyülekezet' helye megrendült, és a jelenvólttak

mind új erővel és lelkesedéssel megedzetettek a vallásnak szent ügye' előmozditására.

32: Jézusnak minden követői tökéletes egygyeségben és barátságban élének egygymással, közzülök senki sem tekinté vagyonát úgy: mint egyedül magáét, hanem mint az egész kösségnek tulajdonát. Azonban még is senki sem kötelezteték arra, hogy sajátságáról lemondjon.

Világositó Hivatkozások.

2: Kor. 1. XV. 21, -23. — — 11: Zsol. CXVII. 22. — Iz. VIII. 14. 15. XXVIII. 16. — Mát. XXI. 42. — Márk. XII. 10. — Luk. XX. 17. — Róm. IX. 33. — Pét. 1. II. 7. — — 12: Mát. I. 21. — Ján. X. 9. XIV. 6. — — 16: Ján. XI. 47. — — 25: Zsol. II. 2. — — 27: Dán. IX. 24. — — 33: Ján. XV. 27.

V. RÉSZ.

Ananiás és Szafira hirtelen halállal büntettetnek hazugság és tsalás miatt; az apostolok sok tsodákat munkálnak, és a fogházból tsodálatosan kiszabaditttatnak; a Szent Léleknek Isten' nevezetje tulajdonittatik.

1. Egygy Ananiás nevű férjfiú pedig Szafira feleségével egygyütt eladván mezejét 2. Annak árrából feleségének hirével tsalárdúl megtarta, s egygy részét előhozván azt az apostolok' lábaihoz letevé. 3. Monda pedig Péter: Anania! miért foglalta el a sátán szivedet: hogy hazudnál a Szent Léleknek, és a mezőnek árrából tsalárdúl részt elfoglalnál? 4. Nemde, ha megtartottad vólna a mezőt, tiéd maradt vólna? és minekutánna eladtad, nem vólt-e árra hatalmadban? miért gondoltad tehát ezt a te szivedben? nem

embereknek hazudtál, hanem Istennek. 5. Hallván pedig ez igéket Ananiás leesék és meghala. És mindeneket, kik ezeket hallák, nagy félelem fogá el. 6. Felkelvén pedig az ifiak felemelék a meghalttat, és kivivén eltemeték. 7. Lőn pedig mintegy három óra múlva, az ő felesége is, nem tudván az iménti történetet, oda béméne. 8. Kérdé pedig őtet Péter: Mond meg nékem, ha ennyin adtátok-e el a mezőt? ki felele: Úgy vagyon, annyin. 9. Péter pedig monda néki: Mi dolog ez, hogy ti megegygyeztetek az Úr Lelkének megkisértésére? imé azok, kik férjedet eltemeték az ajtónál állnak, és tégedet is kivisznek. 10. Azonnal pedig öszveroskada Péter' lábainál, és meghala; és bémenvén az ifiak halva találák őtet, és kivivén férje mellé temeték. 11. És nagy réműlés támada az egész anyaszentegygyházban, és mindenekben, valakik ezeket hallják vala. 12. Az apostoloknak kezeik által pedig sok jelek és tsodák munkáltattak a nép között, és a Salomon' tornátzában mindnyájan teljes egygyetértésben tarták gyüléseiket. 13. Egyebek közzűl pedig senki nem meri vala magát hozzájok tsatolni; de a nép felette betsűli és ditséri vala őket. 14. Azonban mindég inkább nevekedik vala az Urban hivő férjfiaknak és asszonyoknak számjok. 15. Mert, *olly nagy vala az apostolokhoz való köz bizodalom:* hogy az utszákra kivinnék a betegeket ágyakra, és nyoszolyákba helyheztetvén azokat; hogy az ott elmenendő Péternek ha tsak árnyéka is érne valakit közzűlök, nyavalyáiktól való megszabadúlásjok végett. 16. Sőt a közel fekvő városokból is nagy sokaság felgyülekezik vala Jerusalembe oda hozván a betegeket és a tisztátalan lelkektől gyötretteket; kik mindnyájan meggyógyúlának. 17. Ezekre felkelvén a főpap, és mindnyájan, kik vele egygy értelemben valának, tudniillik a szadutzeusok' felekezetjéből valók, bételének irigy boszszankodással; 18. És megfogák az apostolokat, és a közönséges tömlötzbe ve-

ték őket. 19. Az Úr' angyala pedig éjjel megnyitá a tömlötz' ajtait, és kivezetvén őket monda: 20. Menjetek el, álljatok elő ismét a templomban, és hirdessétek a népnek állhatatosan a jövendő bóldogságnak egész tudományát. 21. Kik e parantsolatot megértvén jó reggel bémenének a templomba, s ott tanitnak vala. Előjövén pedig a főpap és a vele egygyező fél egygybehivák a gyülekezetet és az Izrael' fiainak egész tanátsát, és elküldének a tömlötzbe, hogy azok előhozatatnának. 22. De a szolgák, kik oda mentenek vala, megnyitván az őrizet' helyét, és abban nem találván őket, viszszatérének, és hirt tőnek mondván: 23. A tömlötzöt ugyan minden szorgalmatossággal bézárva s az őröket az ajtók előtt állani találtuk; de azt megnyitván abban senkit sem találánk. 24. Midőn e jelentést a főpap, a templomnak fő gondviselője, s a papi fejedelmek hallották vólna; aggódának azok felől: hogy mi fog e történetből következni? 25. Az alatt megjelenék egygy valaki avval a hiradással: Imé ama férjfiak, kiket őrizet alá vetettetek vala, a templomban vagynak, ott állván és tanitván a népet. 26. Mindjárt tehát elméne a templomi főtiszt a szolgákkal, és elhozá őket de erőszak nélkül: mert félnek vala a néptől: hogy meg ne követetnének. 27. Oda vezetvén pedig őket állaták a főtanáts' elejébe, ahol szólitá őket a főpap mondván: 28. Nemde nem kemény parantsolattal hagytuk-e meg néktek: hogy többé a Jézusnak nevében ne tanitanátok? és imé még is bétöltöttétek Jerusalemet a ti tudományotokkal, és ránk akarjátok szállitani ezen embernek vétkes vére' ontását. 29. Felelvén pedig Péter és az apostolok mondának: Az Istennek inkább kell engedelmeskedni hogy sem az embereknek. 30. A mi atyáinknak Istene feltámasztotta Jézust, kit ti megöltetek felfüggesztvén őtet a fára. 31. Ezt az Isten az ő mindenhatósága által felmagasztalá Fejedelemnek, és Üdvözitőnek rendelvén őtet;

hogy Izraelt a megtérésre birná, s a bűnök' botsánatjának megnyerésére segitené. 32. És mi ezek felől, amiket hirdetünk, néki tanúbizonyságai vagyunk, valamint a Szent Lélek is: kit az Isten adot a néki engedelmeskedőknek. 33. Ezek' hallottára dúlnak fúlnak vala, s arról tanátskoznak vala: hogy megöletnék őket. 34. Felkelvén pedig a gyülekezetben egygy Gamáliel nevű farizeus, az egész néptől tiszteltetett törvénytanitó, parantsolá: hogy az apostolok egygy kevesé kivezettetnének. 35. És monda nékik: Izraelnek férjfiai! jól meggondoljátok mi tévők legyetek ezen emberekkel. 36. Mert még nem sok üdeje, hogy egygy Teudás nevű előállot, ki magát különös tekintetűnek lenni hiresztelé, kihez már közel négyszáz férjfiak tsatolák magokat; mindazonáltal maga is megöleték, azok is mindnyájan, a kik hittenek néki, elszélleztetének, és semmivé lőnek. 37. Ezután a bévallásnak és rovatalnak üdején támada ama galiléai Júdás, és sok népet tsábita el maga részére; de ő is elvesze, és mindnyájan, valakik hozzáállottanak, széllelveretetének. 38. Most is azt mondom néktek: tartóztassátok magatokat ezen emberek' üldözésétől, és hagyjatok békét nékik; mert, ha ezen törekedés vagy intézet emberi találmány, magától elbomol. 39. Ha pedig Istentől vagyon, ti el nem ronthatjátok; azért szűnjetek, hogy ne láttassatok Isten ellen tusakodni. 40. Engedének azért az ő tanátsának. És előhiván az apostolokat előbb megvereték őket, azután megparantsolák nékik: hogy a Jézus' nevében többé ne szólnának, és elbotsáták őket. 41. Ők annakokáért örömmel menének el a tanáts elől; mivelhogy méltókká lettenek a Jézus' nevéért gyalázattal illettetni; 42. De meg nem szűnének naponként a templomban és külön házaknál tanitani, s a Jézus Krisztusról való tudományt hirdetni.

Jegyzetek.

3: Miért vetemedtél azon gonosz szándékra, hogy hamisságod által minket megkisértenél: ha valljon igazán birunk e a Szent Léleknek ajándékaival, és tudjuk-e, mennyit nyertél az eladott jószágért?

4: Erőltetet-e valaki téged földednek eladására? és minekutánna eladtad nem tulajdonod volt-e annak árra? A te hatalmadban állot, valamint eladnod azt, vagy nem: úgy annak árrát is ide adnod vagy megtartanod. Miért tevéd fel tehát magadnak ennek egygy részét általadni azon szin alatt, mintha mind ide adtad volna? Tudd meg azért, hogy mi apostolok igazán Istentől ihletett, és vezérlett emberek vagyunk, kiket te megtsalni akarván a velünk, és általunk munkálkodó Szent Lélek Istent törekedtél megtsalni.

5: E rendkivűli esetre tisztelet félelemmel telének el az apostolok iránt mindenek; látván, hogy a nékik nem engedelmeskedőket Isten még halállal is bünteti.

20: Hogy az apostoloknak a tömlötzből való kiszabadúlásjok tsodálatos módon történt, abból is' kitetszik; mivel másképen bizonyosan nem mérészeltek vólna mindjárt következő napon a templomban megjelenni, és tanitani.

36: Teudás, ki magát a zsidók' Messiásának kiadá, — nem különben a' galiléai Júdás is, (ki Flávius Jósefnek Rég. XX. k. szerént Gaulonitis honnjától Gaulonnak is nevezteték) Zsidóországnak Tzirénius helytartó' üdejében, Krisztus Úrunk' születése után mintegy tizenegygy esztendő múlva, történtt felbetsűlésekor, mint néplázzitók minden tzimboráikkal széllelveretettek, és elnyomatattak.

Világositó Hivatkozások.

11: Ján. XIV. 12. — — 20: Ján. VI. 69. — — 26: Mát. XIV. 5. XXI. 26. — — 28: Mát. XXVII. 25. — — 31: Ef. I. 21. — — 32: Ján. XV. 26. 27. — — 38: Mát. XV. 13. — — 40: Mát. X. 17. XXIII. 34. — — 41: Róm. V. 3. — Filip. I. 29.

VI. RÉSZ.

Az apostolok hét diákonusokat választanak, és felszentelnek; kik közzül István buzgósága és tsodatévő ajándéka által különböztetvén magát megfogatik, és a főtanáts előtt elvádoltatik.

1· A napokban pedig nevekedvén a tanitványok' száma zúgolódni kezdének a görögök a zsidók ellen azért: hogy az ők özvegyeik a mindennapi osztogatásokban megvettetnének. 2. Annakokáért a tizenkét apostolok egygybegyűjtvén a tanitványok' sokaságát mondának: Nem helyes nékünk az Isten' igéjének hirdetését elhagynunk, és az asztalokra gondot viselnünk. 3. Válaszszatok azért atyámfiai! ti közzületek hét jó hirű nevű Szent Lélekkel és böltseséggel teljes férjfiakat: kikre e foglalatosságot bizhassuk. 4. Mi pedig állandóan az imádsággal és az oktatásnak szolgálatjával fogunk foglalatoskodni. 5. Ezen javallat tetszék az egész sokaságnak, és választák Istvánt, ki hittel és Szent Lélekkel teljes férjfiú vala, Filepet, Prokorust, Nikánort, Timont, Parménást, és Miklost az antiókiai jövevényt. 6. Ezeket állaták az apostolok' elejébe; kik imádkozván rájok tevék kezeiket. 7. És az Istentől kijelentett tanitásnak hirdetése terjed vala, s a tanitványoknak számjok szaporodik vala Jerusalemben el annyira: hogy a papok közzül is nagy sereg a hitnek alája vetné magát. 8. István pedig teljes lévén hittel, és isteni erővel a kösség között nagy tsodákat és jeleket munkál vala. 9. Ekkor állának elő némellyek az úgy nevezett libertinusoknak, tzireneieknek, alexandriaiaknak, és azoknak, kik Tzilitziából és Asiából valának, sinagógájokból, kik Istvánnal vetekednek vala. 10. De az ő böltseségének és az általa szóló Szent Léleknek ellene nem állhatának. 11. Te-

hát alattomban fogadának, és küldének férjfiakat, kik azt bizonyitanák: hallottunk tőle káromló beszédeket Móses és Isten ellen. 12. És felingerlék ellene a kösséget, a véneket, és az irástudókat, és rárohanván megragadák őtet, és vivék a főtanáts' elejébe. 13. S állatának hamis tanúkat, kik azt mondanák: Ez az ember nem szűnik káromló beszédeket szólani a szent hely, és a törvény ellen. 14. Mert hallottuk őtet ezt mondani: hogy ama Názáreti Jézus elrontja ezen szent helyet, és elváltoztatja azon szertartásokat, a mellyeket Móses nékünk rendelt. 15. Akkor az ők szemeiket rája vetvén mindenek, kik a tanátsban valának, az ő ortzájában több mint emberi, úgy szólván, angyali méltóságot látának.

Jegyzetek.

1: Görögöknek hivatattak azon zsidókból lett keresztények, kik, mivel Zsidóországon kivül a görögök köztt születtek, és nevekedtek, görögül beszéllének. Ezek kezdének panaszolkodni a Palesztinában született, és zsidó nyelven beszéllő megkeresztelkedett zsidók ellen: hogy a segedelemnek naponkénti elosztásakor az ők özvegyeikre nem vólna elegendő tekintet.

3: Meghagyták az apostolok a keresztény gyülekezetnek: hogy válaszszanak magok közzül hét férjfiat; kik jó hirök nevök mellett buzgó és kitűnő lelkitehetséggel magokat különböztető keresztények, igasságos és okos alamisnaosztogatók lennének.

9: Libertinusok valának azon zsidók, kik az előtt rabszolgák voltak, de utóbb szabadon botsáttattak, vagy ezekből születtek; ezeknek valamint a tzirenei, alexandriai, s a t. zsidóknak tulajdon sinagógájok vala Jerusalemben, hol Móses' törvényére tanittattak.

15: Miglen a hamis tanúk vádjaikat a tanátsban előadák, István mintegy mennyei lény különös méltósággal és nyiltt tekintettel álla ottan magára vonván mindenek' szemeit.

Világositó Hivatkozások.

3: Tim. III. 7. 8. — — 8: Ján. XIV. 12. — — 11: Mát. XXVI. 59.

VII. RÉSZ.

István hosszú beszédet tart a főtanáts előtt, mellyben magát védelmezi, s a zsidókat nyakas megáltalkodásjok miatt dorgálja, s azért megkövezteték.

1· Kérdé pedig a főpap: Úgy vagynak-e ezek? 2. Ő pedig monda: Atyámfiai férjfiak, és atyák! halljátok: A ditsőségnek Istene megjelenék a mi atyánknak Ábrahámnak, midőn Mesopotámiában vólna, minekelőtte Káranban laknék. 3. És monda néki: menj ki a te földedből, és a te rokonságod közzűl, és jőj a földre, mellyet mutatandok néked. 4. Akkor kiköltözvén Kaldéa' földjéről Káranban lakék. És onnét, minekutánna meghala attya, általhozá őtet e földre, mellyen most ti laktok. 5. És nem ada azon néki tsak egygy lábnyomnyi örökséget is, hanem megigére: hogy azt örökségül adná néki s az ő maradékjának ő utánna, holott nem vólna fia. 6. Igy szóla pedig hozzá az Isten: Hogy az ő maradékja idegen földön lakós lészen, és szolgaság alá vetik azt, és gonoszúl bánnak vele négyszáz esztendeig; 7. És a nemzetet, mellynek szolgálnak, én megbüntetem, úgymond az Isten, és azután kimennek, és ezen a helyen szolgálnak nékem. 8. És adá néki a környülmetélkedésnek szövetségét, és úgy nemzé Izákot, és környülmetélé őtet nyoltzadnapon; Izák pedig nemzé Jákobot, és Jákob a tizenkét pátriárkát. 9. És a pátriárkák irigykedvén eladák Józefet Egiptomba; de az Isten vala vele. 10.

És kiszabaditá őtet minden ő háborúságaiból, kedvességet és bőltseséget ada néki Fáraó Egiptom' királyának szine előtt, ki gondviselőnek rendelé őtet Egiptom felett, és az ő egész fejedelmi háza felett. 11. Jöve pedig egész Egiptomnak és Kánaánnak földjére éhség, és nagy nyomorúság, és nem találnak vala eledelt atyáink. 12. Hallván pedig Jákob: hogy Egiptomban elegendő gabona vólna, elküldé oda atyáinkat, és ez vala első odamenetelök. 13. De, midőn másodszor oda jövének, megismérteték Jósef az ő testvéreitől, és megjelentteték Fáraónak a Jósef' nemzetsége. 14. Elküldvén pedig Jósef magához hivatá attyát, és minden rokonságát, melly hetvenöt lélekből álla. 15. S alámene Jákob Egiptomba, ahol is mind ő mind atyáink meghaltanak. 16. De tetemeik általvitetének Szikembe, s azon sirboltba helyheztettetének; mellyet Ábrahám ezüstpénz áron vet vala Emmornak a Szikem' fiának fiaitól. 17. Midőn pedig elközölgetne az igéretnek üdeje, mellyről megesküdt Isten Ábrahámnak; nevekedék, és megsokasodék a nép Egiptomban mind addig; 18. Mig más király támada Egiptomban, ki nem isméri vala Jósefet. 19. Ez álnoksággal körülvévén nemzetségünket sanyargatá atyáinkat el annyira: hogy szaporodásjok' megakadályoztatására szélnek botsátanák gyermekeiket. 20. Azon üdőben születék Móses, ki különös szépséggel megajándékoztaték Istentől, és három hóldnapig attyának házában tápláltaték. 21. Midőn pedig ő is kitétetett vólna, felvevé őtet Fáráó' lyánya, és fia gyanánt nevelé őtet. 22. E szerént megtanittaték Móses az egiptomiaknak minden bőltseségökre, és mind az ékesszólásban mind erköltsi viseletben megkülönbözteté magát. 23. Midőn pedig életjének negyvenedik esztendeit felyülhaladta vólna Móses, elhatározá szivében: hogy meglátogatná nemzettársait az Izrael' fiait. 24. Ezen alkalmatossággal látván, hogy egygy zsidó boszszúsággal illettetnék; ol-

talmazá azt, és boszszúját állá annak, a ki a méltatlan bántást szenvedi vala, megölvén az egiptomi embert. 25. Azt véli vala pedig: hogy nemzettársai ebből megértik, hogy az ő karja által akarna Isten nékik szabadúlást szerezni; de ők azt által nem láták. 26. Következő napon ismét megjelenék olly helyen, ahol némellyek nemzettársai közzúl veszekednek vala; ezeket megbékélésre inté mondván: Férjfiak! atyafiak vagytok; miért illetitek tehát egygymást boszszúsággal? 27. Azonban az, a ki felebarátját bántja vala, eltaszitá őtet, mondván: Ki rendelt téged fejedelemmé, és bíróvá mi felettünk? 28. Talám engem is megakarsz ölni, mint megöléd tegnap az egiptomi embert? 29. Ezen megszólitást hallván Móses megszökék, és mint jövevény lakék Mádián' földjén, ahol két fiat nemze. 30. Negyven esztendőnek eltelése után pedig megjelenék néki a Szina' hegyének pusztájában az Úr' angyala egygy tsipkebokornak lángos tüzében; 31. Mellyet látván Móses tsodálkozék a jeleneten; de midőn oda közelitene, hogy azt megvisgálná, lőn az Úrnak szava hozzá ezt mondván: 32. Én vagyok a ti atyátok' Istene, Ábrahám' Istene, Izák' Istene, Jákob' Istene. Megrettenvén pedig Móses nem mer vala oda nézni. 33. Monda tovább néki az Úr: Old meg lábaid' sarujját; mert a hely, a mellyen állasz, szent föld. 34. Látván látám az én népemnek, melly Egiptomban vagyon, nyomorgattatását, és az ők fohászkodásaikat hallám; azért is alászállottam: hogy megszabaditsam őket. Jőj tehát ide, téged küldelek el Egiptomba. 35. Ezt a Mósest, kit elfogadni nem akarának ezt mondván: Kitsoda rendelt téged fejedelemmé, és bíróvá? ezt az Isten fejedelemül, és szabaditóúl küldé angyalnak keze által, ki nékie a tsipkebokorban megjelenék. 36. Ez kivezérlé őket tsodákat és jeleket munkálván Egiptom' földjén, a veres tengeren, és a pusztaságban negyven esztendeig. 37. Ez ama Móses, ki az Izrael'

fiaihoz igy szóla: Prófétát támaszt néktek az Isten a ti atyátokfiai közzül mint engem, őtet hallgassátok. 38. Ez az, a ki a pusztában ama nagy népgyülésnek alkalmatosságával az angyal között, ki a Szina' hegyén szól vala vele, s a mi atyáink között állván életet szerző parantsolatokat vőn: hogy azokat előnkbe terjeszsze. 39. Kinek nem akarának engedelmeskedni atyáink, hanem megveték, és szivökben Egiptom felé fordúlának mondván Áronnak: 40. Istenek' képeit készits nékünk, mellyek előttünk hordoztassanak; mert Mósest, a ki Egiptom' földéből kivezetet bennünket, nem tudjuk, mi lelte? 41. S azokban a napokban borjúképet öntének, és áldozatot mutatának bé a bálványnak, és gyönyörködének az ők kezeik' tsinálmányában. 42. Az Isten pedig elfordúla tőlök, és engedé: hogy az égitestek' seregének isteni tisztelettel szolgálnának, amint irva vagyon a prófétáknak egygyik könyvében: Valljon Izrael' népe! mutattatok-e bé nékem negyven esztendőnek lefolyása alatt a pusztában véres és égő áldozatokat? 43. Sőt inkább hordoztátok a Molok' bálványának sátorát, és Remfa istenteknek tsillagát, azon képeket, mellyeket készitettetek: hogy imádnátok azokat. Azért Babilonon is túl számkivetlek titeket. 44. Mindazonáltal a,mi atyáinkkal vala a pusztában a bizonyságtételnek sátora is; amint rendelé az, a ki Mósesnek meghagyá: hogy azt elkészitené az előkép szerént, mellyet látot vala. 45. Mellyet a mi atyáink Jósuéval által is vettenek, és a pogány nemzeteknek birodalmokba bévivének; mellyeket kiűzöt Isten a mi atyáink elől mind a Dávid' üdejéig. 46. Ez kedvet találá Isten előtt, és azt kéré: hogy a Jákob' Istenének állandó hajlékot szerezhessen. 47. Azonban Salomon épite néki házat. 48. De ama felséges Isten' kézzel tsinált épitményekben nem lakik, amint a próféta mondja: 49. Az ég székem, a föld pedig lábaim' léptsője. Mitsoda házat akartok tehát nékem épiteni, avagy hol lehet

az én nyúgodalmamnak helye? 50. Nem az én kezem alkotta-e mind ezeket? 51. Kemény nyakú, és körülmetéletlen szivű és fülű emberek; ti mindenkor ellene állotok a Szent Léleknek, valamint a ti atyáitok, úgy ti is. 52. Melly prófétát nem üldöztek atyáitok? Igen is megölték azokat, kik amaz Igaznak eljövetelét eleve hirdették; kinek ti most árrúlóivá és gyilkosaivá lettetek. 53. Kik a törvényt vettétek az angyaloknak szolgálatjok által, de meg nem tartottátok. 54. Midőn pedig ezeket hallák, dúlnak fúlnak vala szivokben, és fogaikat tsikorgatják vala rája. 55. Mivelhogy pedig Szent Lélekkel teljes vala; az égre tekintvén látá az Istennek ditsőségét, és Jézust állani az Istennek jobbja felől, és monda: Imé nyitva látom az egeket, és az Embernek Fiát az Isten' jobbja felől állani. 56. Ők pedig felkiáltván nagy szóval, bédugák füleiket, és egygyes akarattal rárohanának. 57. És kihurtzolván őtet a városból kövezik vala; a kövező tanúk pedig lerakák köntöseiket egygy Saul nevű ifiúnak lábainál. 58. És kövezik vala Istvánt, ki könyörög vala mondván: Uram Jézus vedd hozzád az én lelkemet! 59. Térdeire esvén pedig nagy felszóval kiálta mondván: Ne tulajdonitsad nékiek e tselekedetet bűnül! és ezt mondván elaluvék az Úrban. — Saul pedig egygyetért vala az ő megöletésében.

Jegyzetek.

1: A főpapnak azon kérdésére: valljon tselekedte és mondotta-e azokat, amikről vádoltatik? egész illendőséggel és igen böltsen válaszola István a pátriarkáknak rövid történeteikbe belé szövén amaz ó szövetségi szent könyvekből meritett bizonyitásokat: mellyek a Szenthelynek és Móses' vallásának megszűntetését illetik, teljes tisztelettel szólván azonban mind a kettőről.

8: A környűlmetélkedés azon szövetségnek jeléűl parantsoltaték Ábrahámnak: mellyet Isten ő vele kötöt. Azért ő, és minden nemzetsége környűlmetélkedni köteles vala.

16: Már az első másolatokban hibásan iratott Jákob helyett Ábrahám. Hogy pedig Józefen kivűl más régi atyák is Szikemben temettettek el, István régi hagyományból tudhatta.

41: Az Egiptomiak Apis nevű istenöket borjú képében tisztelék; ezt, mivel ismeretes volt a zsidók előtt, faragák magoknak: hogy zászlóikon vezér gyanánt elővitethessék, nem tudván mi történt Mósessel a Szina' hegyén negyvennapi távolléte miatt.

43: Az Amoniták' bálványképe, melly a napot ábrázolá, Moloknak nevezteték; valamint Remfának a Szaturnus nevű tsillag, melly az egiptomiaktól imádtaték. Mind a kettőt a zsidók is istenöknek elfogadák; amiért az aszsziriai és médiai fogságot vonák magokra.

47: Amit Dávid forróan óhajtot: hogy az igaz Istennek a Szövetség' Bizonyságának mozditható sátora helyett állandó templomotj épithessen; azt Salomon végbevitte.

50: Isten égnek földnek és az egész mindenségnek alkotója és megtartója lévén méltán következteté István a zsidók' vélekedésének hibás voltját: mintha tsak egyedűl a jerusalemi templomban lakhatnék állandóan az Isten, és másutt nem imádtathatnók méltóképen.

51: Érzéketlen, kemény szivűek! ti mindenkor elleneszegeztek magatokat azoknak, kik a Szent Lélektől vezéreltetve néktek Istentől származó tanitást előterjesztenek. Éppen úgy tselekesztek, mint a ti öseitek.

Világositó Hivatkozások.

3: Mós. 1. XII. 1. — — 6: Mós. 1. XV. 13. — 2. XII. 40. — Gal. III. 17. — — 7: Mós. 1. XV. 14. — 2. III. 12. — — 8: Mós. 1. XVII. 10. XXI. 3. 4. XXV. 26. XXIX. 32. 35. XXX. 5. 7. 10. 12. 17. 19. 23. XXXV. 22. — — 9: Mós. 1. XXXVII. 28. — — 10: Mós. 1. XLI. 40. 41. — — 12: Mós. 1. XLII. 2. — — 13: Mós. 1. XLV. 3. — — 14: Mós. 1.

XLV. 9. 13. XLVI. 27. — 2. I. 5. — 5. X. 22. — — 15: Mós. 1. XLVI. 1,-5. XLIX. 32. — 2. I. 6. — — 16: Mós. 1. XXIII. 16. XXXIII. 19. XLIX. 29. 32. L. 5. 13. — Jós. XXIV. 32. — — 17: Mós. 2. I. 7. — — 20: Mós. 2. II. 1,-10. VI. 20. — Zsid. XI. 23. — — 23: Mós. 2. II. 11. — — 26: Mós. 2. II. 13. — — 30: Mós. 2. III. 1,-6. — — 36: Mós. 2. VII. 8,-21. XIV. 21,-28. — — 37: Mát. XVII. 5. — — 38: Mós. 5. XVIII. 15. 18. 19. — — 40: Mós. 2. XXXII. 1. — — 42: Ám. V. 25,-27. — — 44: Mós. 2. XXV. 40. — — 45: Jós. III. 13. 14. — Zsid. VIII. 9. — — 46: Kir. 1. XVI. 13. XVIII. 12. — 2. VII. 2. 3. — Zsol. CXXXI. 2,-5. — — 47: Kir. 3. VI. 1. — Kro. 1. XVII. 12. — — 48: Kir. 3. VIII. 27. — Iz. LXVI. 1. — AT. XVII. 24. — — 51: Mós. 5. IX. 6. 13. — Jer. VI. 10. — Ezek. XLIV. 9. — — 53: Mós. 2. XIX. 3. — Ján. VII. 19. — Gal. III. 19. — — 57: Kir. 3. XXI. 13. — Lúk. IV. 29. — — 58: Lúk. XXIII. 46. — — 59: Mát. V. 44. — Lúk. XXIII. 34.

VIII. RÉSZ.

A Krisztus' hivei Jerusalemben keményen üldöztetnek, melly dühösködésben nevezetesen Saul ifiú különbözteti magát. Filep diakonus megtériti Samaria' városának lakósait, és Kandátze szeretsen királynénak főtárnokját, és kiszolgáltatja nékik a keresztséget. A samariaiak Péter, és János apostoloknak szolgálatjok által az erősítésnek szentségét nyerik. Ezen hatalmat egygy Simon nevű pénzen akarván megvenni élesen megdorgáltatik.

1. Azon üdőtájban nagy üldözés támada a jerusalemi anyaszentegygyház ellen; mellynek miatta az apostolokon kivül mindnyájan Judeának, és Samariának környékeire elszélledének. 2. Istvánnak testjét azonban istenfélő férjfiak eltemeték, és nagy gyászsirást tőnek rajta. 3. Saul pedig

pusztitja vala az anyaszentegygyházat házanként járván, és mind férjfiakat mind aszszonyokat kihurtzolván, kiket őrizet alá hány vala. 4. Az alatt azok, a kik eloszlottak vala, körüljárának hirdetvén az Isten' igéjét. 5. Filep pedig alámenvén Samaria' városába hirdeti vala nékik a Krisztust. 6. Figyelmeznek vala pedig a seregek egygy akarattal azokra, amiket Filep előád vala részszerént a beszédnek, mellyet hallának, nyomossága, részszerént, a tsodák miatt, mellyeket tőle végbevitetni látának. 7. Mivel sokakból, a kikben valának, a tisztátalan lelkek nagy szóval kiáltozván kimennek vala. 8. Sok inaszakadtak pedig, és sánták meggyógyúlának. 9. Nagy öröm lőn azért abban a városban. Vala pedig akkor ott egygy Simon nevű férjfiú, ki az előtt abban a városban bűbájosságot űzöt vala, s ámitgatá Samariának népét magát valami nagynak lenni vitatván; 10. Kit hallgatának mindnyájan kitsinytől fogva nagyig azt vallván felőle: ez az Istennek amaz ereje, melly nagynak hivatik. 11. Hallgaták pedig azért; mivel régtől fogva varázslása által elbolonditá őket. 12. Minekutánna pedig hittenek Filepnek, ki azokat, mellyek az Isten' országát, és a Jézus Krisztusnak méltóságát illetik, hirdeté nékik; férjfiak és aszszonyok megkeresztelkedének. 13. Akkor ama Simon maga is hűn, és megkeresztelkedvén Filephez tsatolá magát, és álmélkodik vala a nagy tsodákon és jeleken, mellyeket lát vala. 14. Tudósittatván pedig az apostolok, kik Jerusalemben valának, a felől: hogy Samaria bévette vólna az Isten' igéjét; elküldék hozzájok Pétert és Jánost. 15. Kik oda érkezvén imádkozának ő érettek: hogy elvennék a Szent Lelket. 16. Mert még senkire közzülök nem szállot vala; hanem tsak megkereszteltettek vala az Úr Jézus' nevében. 17. Akkor rájok tevék kezeiket, és ők vőnek Szent Lelket. 18. Látván pedig Simon: hogy az apostolok' kezeinek feltételök által adatnék a

Szent Lélek, pénzt vűn nékik mondván: 19. Adjátok nékem is ezt a hatalmat; hogy valakire kezeimet rátéendem, elvegye a Szent Lelket. 20. Péter pedig felele néki: Veszszen el veled a te ezüstöd, mivel ezt állitád: hogy az Isten' ajándékát pénzen lehet megvenni. 21. Nintsen néked részed ebben a hatalomban, ne is tarts arra számot; mert a te szived nem egyenes Isten előtt. 22. Térj meg azért a te gonoszságodból, és kérjed az Istent: talám megbotsáttatik néked ezen szived' szándéka. 23. Mert látom: hogy te a keserűségnek epéjével tele, s a gonoszságnak köteleivel körűlfonva vagy. 24. Felelvén pedig Simon monda: Könyörögjetek ti érettem az Úrnak, hogy valami ne érjen engem azokból, amiket emlitettetek. 25. Az apostolok tehát, minekutánna bizonyságot tettek vólna, és hirdették vólna az Úr' igéjét, viszszatérének Jerusalembe a samariaiaknak sok faluikban hirdetvén az evangéliomot. 26. Az Úr' angyala pedig szóla Filepnek mondván: Kelj fel, és menj délfelé azon útra, melly Jerusalemből Gaza' városába a pusztaságon keresztűl viszen; 27. És felkelvén elindúla. S imé egygy hatalmas szeretsen férjfiú Kandatzes szeretsen királyaszszonynak házfőtisztje, ki a királyné minden kintseinek gondviselője vala, és Jerusalembe járt vala imádkozni; 28. Viszszatére szekerén ülvén és Izaiás próféta' könyvét olvasván. 29. Monda pedig a Lélek Filepnek: Járúlj oda, s azon szekérnél maradj. 30. Oda futván pedig Filep hallá: hogy Izaiás próféta' könyvét olvasná, és kérdé őtet: Véled-e, hogy érted, amiket olvassz? 31. Ki felele: Miképen érthetném, ha tsak valaki nem kalauzol engem annak fejtegetésében? és kéré Filepet: hogy hágna fel, és ülne melléje. 32. Az irásnak helye pedig, mellyet olvas vala, ez vala: Mint a juh a vágószékre viteték, és, miképen a bárány az őtet nyirő előtt elnémúl, úgy meg nem nyitá az ő száját; 33. Az ő alázatosságában az ő felőle való itélet

elvégezteték. De az ő nemzetségét kibeszéllheti meg? mert elvétetik a földről az ő életje. 34. Felelvén pedig a főtiszt Filepnek monda: Kérlek téged kiről mondja ezt a próféta? magáról-e vagy másról valakiről? 35. Megnyitván pedig Filep az ő száját, és elkezdvén ez irásról hirdeti vala néki Jézust. 36. És midőn folytatnák útjokat, jutának egygy vizhez. Itt monda a főtiszt: Imhol a viz, mi tilt el engem: hogy meg ne kereszteltessem? 37. Monda pedig Filep: Ha hiszesz teljes szivből, szabad. Az pedig felelvén monda; Hiszem: hogy a Jézus Krisztus Istennek Fia légyen. 38. És megállitá a szekeret, és leszállának mind ketten a vizbe, Filep és a főtiszt, és megkeresztelé őtet Filep. 39. Mikor pedig feljöttek vólna a vizből, az Úr' Lelke elragadá Filepet, és többé nem látá őtet a főtiszt. Azért örömmel tovább folytatá útját. 40. Filep pedig találtaték Azotusban, és minden városokban, a mellyeken kell vala néki általútaznia, hirdeté az evangéliomot, miglen Tzezáreába jutna.

Jegyzetek.

5: Samaria hasonló nevű tartománynak fő városa, egygynapijáró földnyire feküdt Jerusalemtől; melly Someronhegyen Amri Izrael' királya által Kir. 3. XVI. 24. épittetett Krisztus' születése előtt mintegy 900 esztendővel; 300 esztendő múlva Szalmanazar aszsziriai király által, és újra később Hirkánus zsidó fejedelem által elpusztittatott; Krisztus' születése előtt ötven esztendővel ismét megépült, és nagy Heródes királytól ékesebb állapotba helyheztetvén Augusztus tsászár' tiszteletére Szebaszte vagy Auguszta nevet nyert, de régi nevét is megtartá. Most egygy nyomorúltt helység Szebasztia vagy Semria név alatt.

9: Simon isméretes bűbájos Tziprus Szigetéből eredet mindenfelé űzvén szemfényvesztő mesterségét; melly titkos a köznéptől bé nem látott tsalásokból állot, és a gonosz lelkek' mun-

kálkodásának tulajdonittaték. Ez a samariabélieket is elámitá, magát valami nagynak, rendkivüli valóságnak, másutt Messiásnak, másutt Jupiternek lenni hirdetvén.

10: Ámbár a samariabeliek Jézus' rendelése szerént már megkeresztelve valának, még sem nyerék meg a Szent Léleknek a hitben erősitő kegyelmét; mellyben tsak Péter és János apostolok' elöjövetelök után ezeknek könyörgésök és kezeiknek rájoktétele által részesülének. Ezen szertartás Bérmálás szentségének neveztetik, melly neveli a keresztényben a megszentelő kegyelmet, és erősiti őtet az Úr Jézus' tanitásának állhatatos mind vallásában, mind követésében; ami nyilván tapasztalható vala az apostolokban, és első keresztény, mind tanitókban, mind hivekben.

22: Gonosz lévén a bűbájos Simonnak szándéka, méltán kárhoztaték Pétertől inttetvén a megtérésre, ha még is az isteni büntetést magától eltávoztathatná: minthogy egészen megromlott embernek lenni látszaték.

23: Mert úgy veszem észre; hogy valamint a keserü epe minden tagokra kihat, hasonlóképen a gonoszság és álnokság te benned is egészen elhatalmazot.

32. 33: Erőszakosan megöleték, és minden ellenkezés nélkül a legtsodálatosabb békeséges tűréssel szenvede. A legmélyebb megvetés' állapotjában teljesedék benne, amit Isten meghatározot. Kimagyarázhatatlan az ő állapotjának tökéletes minéműsége! Ugyan is, minden legfőbb méltósága mellett gyalázatos kinos halállal szakaszttatik vége földi életjének. — —Ez értelme a jövendölés' szavainak.

Világositó Hivatkozások.

3: Kor. 1. XV. 9. — — 7: Márk. XVI. 17. 18. — — 20: Mát. X. 8. — — 23: PB. V. 22. — — 32: Iz. LIII. 7. — — 35: Lúk. XXIV. 45.

IX. RÉSZ.

Saul megtér, ki azután Pálnak neveztetik, buzgóan hirdeti a Jézus' tanitását; ugyan azért a zsidóktól mérgesen üldöztetik. Péter egygy inaszakadt embert meggyógyit, és Joppé' városában egygy meghaltt asszszonyt feltámaszt.

1· Saul pedig még is fenyegetésekkel és öldökléssel az Úrnak tanitványai ellen dúlván fúlván a főpaphoz méne, 2. És levelet kére tőle Damaskusba a sinagógákhoz: hogy, ha kiket találna e tudományt követő akar férjfiakat akar aszszonyokat, megkötözve elhozhassa Jerusalembe. 3. Midőn e feltétellel az úton menne, és Damaskushoz már közelgetne, hirtelen az égből leszálló világosság körűlvevé őtet. 4. És leesvén a földre szózatot halla, melly monda néki: Saul, Saul miért üldözsz engem? mellyre ő kérdé: Ki vagy Uram? 5. Az Úr pedig felele: Én vagyok a Jézus, a kit te üldözsz, nehez néked az ösztön ellen rugódoznod. 6. Erre félelmében reszkedvén Saul monda: Uram! mit akarsz, hogy tselekedjem. 7. Az Úr ismét felele néki: Kelj fel, és menj bé a városba, ott megmondják néked, mit kelljen tselekedned? Azon férjfiak pedig kik kisérik vala őtet, állának bámúlván, a szózatot ugyan hallván, de senkit nem látván. 8. Felkele pedig Saul a földről nyitott szemekkel senkit nem látván: azért kézen fogva vezeték bé őtet Damaskusba. 9. S ott három napig vala nem látván, és se nem evék, se nem ivék. 10. Vala pedig Damaskusban egygy Ananiás nevű tanitvány, kit szólita az Úr látásban: Anania! ő pedig felele: Imhol vagyok Uram! 11. Akkor monda néki az Úr: Kelj fel, és menj azon útszába, melly egyenesnek mondatik, és keress fel ott Júda' házában egygy tarszusi Saul nevű férjfiat; mert imé imádkozik. 12. És

titkos jelenésben láta Saul hozzá Ananiás nevű férjfiat bémenni, és kezeit rája tenni: hogy szemei' világát ismét viszszanyerné. 13. Felele pedig Ananiás: Uram sokaktól hallám e férjfiú felől, mennyi gonoszt követet el a te szenteid ellen Jerusalemben? 14. Sőt ide is olly hatalommal jöt a papi fejedelmektől: hogy megkötözze mind azokat, kik a te nevedet segitségűl hivják. 15. Felele pedig néki az Úr: Haladék nélkűl menj hozzá, mert nékem választott edényem ez; hogy az én nevemet a pogányokhoz, és fejedelmekhez, és az Izrael' fiaihoz elhordozza. 16. Mert én megmutatom néki, mennyit kellessék néki az én nevemért szenvednie? 17. Elméne tehát Ananiás, és béméne ama házba, és Saulra tévén kezeit monda: Saul atyámfia, az Úr Jézus, ki megjelent néked az úton, mellyen ide jöttél, küldöt engem, hogy láss, és bételjél Szent Lélekkel. 18. És mindjárt leesének szemeiről mint valami halhéjjak, és tüstént megjöve szeme' világa, és felkelvén megkeresztelkedék. 19. És, minekutánna evet vólna, viszszanyeré testi erejét. Egygynéhány napig pedig társalkodék Saul azon tanitványokkal, kik Damaskusban valának. 20. És legottan kezdé a sinagógákban hirdetni a Krisztust: hogy ő az Istennek Fia légyen. 21. Álmélkodnak vala pedig mindnyájan, kik hallják vala mondván: Nemde nem ez-e az, a ki Jerusalemben üldözi vala azokat, kik e nevet segitségűl hivják, és ide is azért jöt: hogy kötözve vigye őket a papi fejedelmekhez? 22. Saul ellenben mindég inkább erősödvén meggyőződésében megszégyeniti vala a zsidókat, kik Damaskusban valának, állhatatosan bizonyitván: hogy Jézus ama Krisztus. 23. De sok napoknak eltelésök után egygybetanátskozának a zsidók: hogy őtet megölnék; 24. Kiknek leselkedésöket Saul is megtudá. Azokáért őrzik vala a kapukat a zsidók éjjel és nappal: hogy megölhessék őtet. 25. A tanitványok pedig őtet magokhoz vévén éjjel a kőfalon le-

botsáták egygy kosárban leeresztvén őtet. 26. Jerusálembe jövén Saul a tanitványokhoz akarja vala magát tsatolni; de mindnyájan félének tőle nem hivén: hogy ő is már a tanitványok közé tartozik. 27. Barnabás tehát maga mellé vévén őtet elvezeté az apostolokhoz; és megbeszéllé nékik: hogyan látta légyen az úton az Urat, és hogy az Úr vele szólot légyen, és melly bátorsággal tanitot légyen Damaskusban a Jézus' nevében. 28. Ezután barátságosan társalkodék velek, és teljes bátorsággal hirdeté az Úr Jézus' tanitását. 29. A görögűl szóló zsidókkal is beszéllgetésekbe és vetekedésekbe ereszkedék; de ezek alkalmatosságot keresnek vala: hogy őtet megölhessék. 30. Ezt tudván az atyafiak elvivék őtet Tzezáreába, és Tarszusba elbotsáták. 31. Egyébiránt ez üdőben egész Judeában Galileában és Samariában a gyülekezeteknek békeségök vala és gyarapodnak vala az Úrnak félelmében, és a Szent Léleknek vigasztalásában bőven részesűlnek vala. 32. Lőn pedig; hogy midőn Péter rendre meglátogatná mindnyájokat, eljutna a szentekhez is, kik Liddában laknak vala. 33. Itt talála Péter egygy már nyoltz esztendőtől fogva ágyban feküvő Eneás nevű inaszakadt embert. 34. Ennek monda Péter: Enea gyógyitson meg téged a Jézus Krisztus; kelj fel, és ezután magad vesd meg ágyadat. Ki azonnal felkele. 35. Ezt látván mindnyájan, kik Liddában és Saronában laknak vala, megtérének az Úrhoz. 36. Joppe' városában pedig lakék egygy Tabita görögűl Dorkás nevű tanitványaszszony, ki jóságos tselekedetekkel és segedelmek' osztogatásával, mellyeket gyakorlot vala, magát megkülönbözteté. 37. Történék pedig a napokban: hogy megbetegedvén meghalna; kit midőn megmostak vólna, az ebédlőben kiteriték. 38. Közel lévén Liddához Joppe, és megértvén a tanitványok, hogy Péter ott vólna, két férjfiat küldének hozzá kérvén: hogy ne sajnálna Liddába is eljönni.

39. Péter azonnal útnak indúla, s a követekkel egygyütt oda jöve; ki, mihelyest megérkezék, az ebédlőbe vezetteték, ahol körűlvevék a siró özvegyek mutogatván a köntösöket és ruhákat, mellyeket Dorkás, mig közöttök életben vólna, nékik készitgete. 40. Péter tehát mindnyájokat kiküldvén, és térdeire esvén imádkozék, és fordúlván a testhez monda: Tabita kelj fel! ama pedig megnyitván szemeit és látván Pétert felüle. 41. Péter kezét nyújtván néki felállitá ötet, és béhiván a szenteket, és az özvegyeket elevenen által adá nékik. 42. Ennek hire elterjedvén egész Joppéban sokan hivének az Úrban. 43. De még sok üdeig marada Péter Joppéban egygy Simon nevű szijgyártónak házánál.

Jegyzetek.

3: Ez valóságos természetfeletti tsodálatos jelenés vala; mert déltájban AT. XXII. 6. a napnak világosságát felyűlhaladó fényesség körűlvevé Sault, ki annak miatta üdeiglen megvakúlt; mert az égből szózat hallatott, mellynek kifejezéseit Saulnak útitársai ugyan nem érték, de Pál többször AT. XXII. 7. XXVI. 14. egygyiránt előbeszéllé; mert ezen jelenés a tudós Saulra olly hathatós bényomást okozot: hogy Saul tüstént megtérvén azután tántorithatatlanúl az Úr Jézus' tanitásához ragaszkodnék, és azt ámbár szűnetlen üldöztetvén legtüzesebben hirdetné.

5: Saul azon kérdésére: ki vagy? ki beszéll velem? ezen feleletet nyeré: Én vagyok Jézus, kit te az én követeimben üldözsz. Azonban magadnak ártasz ez által, valamint az ökör, ha a hegyes ösztön ellen kirugódoz, még nagyobb fájdalmat okoz magának, mert annál érzékenyebben hat az ütődés testébe.

15: Választott eszköz Jézus' vallásának terjesztésére; ezen közben számtalan veszélyeket fog Saul tántorithatatlanúl kiállani.

18: Azon rendkivűli fény által, melly Sault körűlvette, vékony hártyaboriték huzódott öszve szemein; melly azután Ananiás' kezeinek rájatételével végképen szétoszlot viszszatérvén látása.

Világositó Hivatkozások.

1: Gal. I. 13. — Tim. 1. I. 13. — — 3. 4: Kor. 1. XV. 8. — AT. XXII. 6. — — 16: Kor. 2. XI. 23. — — 24: Kor. 2. XI. 32. 33.

X. RÉSZ.

Kornelius pogány római százados egész háznépével egygyütt megtér, a Szent Léleknek külső ajándékait nyeri, és Péter által megkereszteltetik.

1. Vala pedig Tzezáreában egygy Kornelius nevű férjfiú, azon hadiseregnek, melly olasznak nevezteték, századosa. 2. Ki egész háznépével tisztelé és félé az Istent, sok segedelmeket osztogata a kösségnek, és naponként könyörge Istennek. 3. Ez a napnak mintegy kilentz óra' táján jelenésben világosan látta magához bélépni az Úr' angyalát, ki őtet nevén szólitá mondván: Kornéli! 4. Ő pedig rátekintvén megréműlve monda: Mit akarsz Uram! felele pedig néki: A te imádságaid és adakozásod Istennek szine' elejébe felhatván emlékezetben vagynak. 5. Azért most küldj férjfiakat Joppéba, és hivasd meg ide ama Simont, ki Péternek neveztetik. 6. Ez egygy Simon nevű szijgyártónál tart szállást, kinek háza a tenger' partján vagyon. Ez megmondja néked, mit kellessék tselekedned. 7. Eltűnvén az angyal, ki szólot vala, Kornélius előhiva kettőt az ő tselédjei közzűl, és egygy istenfélő vitézt azok közzűl, kik mellette szolgálatban valának. 8. És elbeszéllvén nékik mindeneket elküldé őket Joppéba. 9. Másodnapon pedig, midőn még az úton volnának, de már a városhoz közelgetnének, hat óra' tájban felméne Péter a háznak felső részére:

hogy imádkoznék. 10. Ezután megéhezvén kiván vala enni; de mig az étkeket készitenék, elmebéli elragadtatás lepé meg őtet. 11. És nyitva látá az eget, és egygy ő hozzá alászálló edényt, mintegy nagy lepedőt, négy szegleténél fogva köteleken láta lebotsáttatni a földre. 12. Mellyben valának mindenféle földi négy lábú, vad, és tsúszó mászó állatok, és égimadarak. 13. És szózat lőn hozzája: Kelj fel Péter, öljed, és egyed. 14. Felele Péter: Távol légyen Uram! mert soha nem ettem valami közönségest vagy tisztátalant. 15. És másodszor ismég lőn szózat hozzája: Amit Isten megtisztitot, te azt tisztátalannak ne mondjad. 16. Ez pedig háromszor történék, és mindjárt visszavéteték az edény az égbe. 17. Midőn pedig magában azon gondolkodnék Péter: valljon mit jelenthetne ezen tünet, mellyet látot vala? imé a Kornéliustól küldött követek keresvén és kérdezvén Simon' házát az ajtó előtt állának. 18. És egygy valakit szólitván kérdék: Ha valljon Simon, ki Péternek neveztetik, ott vólna-e szálláson? 19. Midőn pedig még Péter a tünet felől elmélkednék, monda néki a Szent Lélek: Imé három férjfiú keres téged. 20. Azért felkelvén eredj alá, és minden kételkedés nélkül menj el velek, mivel én küldém őket. 21. Alámenvén tehát Péter a Kornéliustól küldött követekhez monda nékik: Imé én vagyok 'az, a kit kerestek, mi okból jöttetek ide? 22. Ők pedig felelének: Kornélius százados egygy igaz, és istenfélő férjfiú, kinek a zsidó nemzetnek közönsége is ditséretes bizonyságot tészen, Istentől szent angyal által megintteték: hogy téged házához hivatna, és tanitást hallana tőled. 23. Béhiván azért őket szállásra befogadá. Másodnap pedig elméne Péter ő velek, és a joppéi hivek közzül is némellyek kisérék őtet. 24. És a következő napon béérkezének Tezáreába; Kornélius pedig várja vala őket egygybegyűjtött atyafiainak és jó barátinak társaságjokban. 25. És lőn;

midőn bélépnék Péter, elejébe jöve Kornélius, és lábaihoz leborúlván imádá őtet. 26. Péter pedig felemelé őtet mondván: Kelj fel, én magam is ember vagyok. 27. És egygy kevesé beszéllgetvén vele béméne a háznak belsőbb részébe, ahol számos gyülekezetet találá. 28. És monda nékik Péter: Jól tudjátok, hogy tilalmas zsidó férjfiúnak idegennel társalkodni, vagy azt házánál meglátogatni; de az Isten megmutatá nékem, hogy senkit ne mondanék közönséges vagy tisztátalan embernek. 29. Azért is hivatatván vonakodás nélkül eljöttem; Azt kérdem tehát: mi okra nézve hivattatok engem? 30. Felele Kornélius: Négynap előtt e jelenvaló óráig böjtölék, és kilentz órakor imádkozék házamban, és imé véletlenül egygy fényes fejér köntösben öltözött férjfiú megálla előttem, és igy szóla: 31. Kornéli! meghallgattatott a te imádságod, és a te segedelmeid emlékezetben vagynak az Istennek szine előtt. 32. Küldj azért Joppéba, és hivasd el Simont, ki Péternek neveztetik, és Simon szijgyártónak házánál a tenger' partján szállásol, ki eljövén oktatni fog téged. 33. Azért haladék nélkül hozzád küldöttem, és te jól tselekedted, hogy eljöttél. Most tehát mi mindnyájan előtted egygybegyülénk mind azoknak meghallgatásjokra, mellyek Istentől parantsoltattak néked. 34. Ekkor Péter megnyitván száját monda: Bizonnyal tapasztalom, hogy nem személyválogató az Isten. 35. Hanem minden nemzetben, a ki féli őtet, és igasságot tselekszik, kedveltetik tőle. 36. Tanitást küldöt Isten az Izrael' fiainak hirdetetvén békeséget a Jézus Krisztus által, ki mindenek' Ura; 37. Ti jól tudjátok: hogy azon keresztségtől fogva, mellyet János hirdetet, Galileától elkezdvén egész Judeában jeles történetek mentek végbe; 38. Hogy ama Názáreti Jézus, kit Isten Szent Lélekkel, és hatalommal megkent, szélleljárt, jóltévén, és meggyógyitván minden az ördögtől erőszakosan elnyomatottakat; mert az Isten vala ő vele. 39. És mi ta-

nüi vagyunk mind azoknak, amiket a zsidók' tartományában és Jerusalemben tselekedet; kit is megölének felfüggesztvén a fára. 40. De az Isten őtet feltámasztá harmadnapon, és nyilván megjelenté őtet, 41. Nem az egész népnek ugyan, de az eleve Istentől arra kiválasztott tanúknak minékünk, kik ettünk és ittunk ő vele, minekutánna a halálból feltámadot. 42. Kitől parantsolatot vettünk annak a nép előtt hirdetésére és bizonyitására: hogy ő az, a ki az eleveneknek és halttaknak ítélő Birájokká Istentől rendeltetett. 43. Erről minden próféták azt bizonyitják: hogy a bünök' botsánatját az ő neve által veszik mind azok, a kik ő benne hisznek. 44. Alig végzé Péter ez igéket, már alászálla a Szent Lélek mindnyájokra, kik a beszédet hallgatják vala. 45. S álmélkodának a környülmetélésből való hivek, kik Pétert oda kisérék: hogy a pogány nemzetekre is kiöntetett a Szent Léleknek ajándéka. 46. Mert hallják vala őket különféle nyelveken szólani, s az Istent magasztalni. 47. Akkor monda Péter: Valljon megtilthatja-e valaki ezektől a vizet, hogy meg ne kereszteltessenek ezek, kik szinte úgy vevék a Szent Lelket valamint mi. 48. És meghagyá; hogy megkereszteltetnének az Úrnak nevében. Kérék pedig Pétert: hogy egygynéhány napig nálok maradna.

Jegyzetek.

3: A délutánni három órának, melly a zsidóknál a kilentzediknek kezdete vala, meghatározása mutatja, hogy Kornéliusnak nem álmában, hanem ébrenségében jelenék meg az angyal tudtára adván: hogy az igaz Istenhez nyújtott könyörgéseinek, jámbor életjének, és adakozásának tekintetéből Isten is megakarja őtet jutalmazni, s az üdvösség' útjára vezérleni.

10: Elvégezvén imádságát Péter, és napkeleti szokás szerént a háztetőn ebédelni készülvén, mig az étkek felhordatnának, el-

méjében elragadtaték, vagy is: olly állapotba juta, mellyben minden külső bényomásra elérzéketlenülvén, egész lelki ereje belső szellemi tárgyra függesztődött.

14: Móses' törvénye szerént a zsidóknak tsak némelly állatok' húsából vala szabad enniek, — egyebek a pogányoknál közönségesek, a zsidóknál pedig tisztátalanok lévén. Nem különben tilalmaztaték a pogányokkal való társalkodás is nékiek. E látás által tehát értesitteték Péter: hogy az Isten előtt az új törvényben minden különbség az étkek és nemzetek között megszüntetett légyen.

Világositó Hivatkozások.

4: Mát. V. 7. — Zsid. XIII. 16. — — 14: Mós. 3. XI. 4. — Ezek. IV. 14. — — 15: Róm. XIV. 14. — — 28: Ján. IV. 9. — — 34: Mós. 5. X. 17. — Kro. 2. XIX. 7. — Jób. XXXIV. 19. — Bölts. VI. 8. — Sir. XXXV. 15. — Róm. II. 11. — Gal. II. 6. — Ef. VI. 9. — Kol. III. 25. — Pét. 1. I. 17. — — 37: Mát. IV. 12. — Lúk. IV. 14. — — 41: Lúk. XXIV. 36. 43. — Kor. 1. XV. 5. — — 43: Jer. XXXI. 34. — Mik. VII. 18.

XI. RÉSZ.

Péter a zsidókból megtértt hivek előtt okát adja, miért hirdette az evangéliomot már a pogányoknak is? teljesen megnyugtatván őket. Pál és Barnabás Antiókiába mennek, ahol annyira nevekedik a hivek' száma: hogy ott először kereszténynyeknek neveznék magokat. Ugyan ezen apostolok a jerusalemi hiveknek felsegitésökre pénzt visznek Antiókiából.

1. Meghallák pedig az apostolok, és az atyafiak, kik Judeában valának, hogy a pogányok is bévették az Isten'

igéjét. 2. És, midőn felment vólna Péter Jerusalembe, kikelének ellene a környülmetélésből lévők mondván: 3. Miért mentél bé a környülmetéletlen férjfiakhoz, és ettél velek? 4. Elkezdvén pedig Péter az egész történetnek folyamatját rendre elbeszéllé nékik mondván: 5. Én Joppe' városában valék imádkozván, és elmémnek elragadtatásában jelenést láték, tudniillik egygy leszálló edényt mint egygy nagy lepedőt, melly négy szegleténél fogva felkötve az égből lebotsáttaték, és szintén hozzám érkezék. 6. Mellyre függesztvén szemeimet, belé tekinték, és láték abban földi négylábú állatokat, és vadakat, tsúszómászókat, és égimadarakat; 7. Hallék pedig szózatot is, melly monda nékem: Kelj fel Péter, öljed, és egyed. 8. Mondék pedig: Nem Uram, mert közönséges vagy tisztátalan soha bé nem ment az én számba. 9. Felele pedig ama szózat másodszor az égből: Amiket az Isten megtisztitot, te közönségesnek ne mondjad. 10. Ez háromszor újittaték, és mindenek ismég felvétetének az égbe. 11. S imé legottan három férjfiak állának a ház előtt, a mellyben valék, Tzezáreából hozzám küldetetvén. 12. Ekkor monda nékem a Lélek: hogy elmennék velek, semmit nem kételkedvén; eljövének pedig velem ezen hat atyafiak is, és bémenénk ama férjfiúnak házába. 13. Ki elbeszéllé nékünk: miképen látta légyen az angyalt házában megállani, ki is ezt mondá néki: Küldj el Joppéba, és hivasd el Simont, ki Péternek neveztetik. 14. Ki megmondja néked azokat, mellyek által üdvözűlsz te, s a te egész háznéped. 15. Midőn pedig szólani kezdettem vólna; rájok szálla a Szent Lélek úgy, valamint mi ránk is eleinte. 16. Megemlékezém pedig az Úrnak amaz igéiről, mellyekkel azt igéré: János ugyan vizzel keresztelt, ti pedig Szent Lélekkel kereszteltettek meg. 17. Ha azért az Isten ollyan kegyelmet adot nékik is mint nékünk, kik az Úr Jézus Krisztusban hittünk; mi vagyok én, hogy az Isten-

nek akadályt vethettem vólna? 18. Ezeket értvén elhallgatának, és ditsőíték az Istent mondván: Tehát a pogányoknak is adot Isten kegyelmet a megtérésre: hogy az életet elnyerhessék! 19. Azonban azok, kik eloszlottak vala azon üldözésnek, melly Istvánnak miatta támada, kikerülésére, eljárának Fenitziáig, Tziprusig, és Antiókiáig senkinek nem hirdetvén az igét hanem tsak a zsidóknak. 20. Valának pedig közzülök némelly tzipriai, és tzirenei férjfiak, kik bémenvén Antiókiába szólának a görögöknek is hirdetvén az Úr Jézust. 21. Az Úrnak hatalomkarja pedig velek munkálkodván igen számosan hivének, és megtérének az Úrhoz. 22. Elérkezvén pedig az ezekről való hir a Jerusalemben lévő anyaszentegygyháznak füleibe, elküldék Barnabást Antiókiába. 23. Ki oda jutván és látván az Istennek kegyelemáldását örvendeze, s inté mindnyájokat: hogy állhatatos szivvel maradjanak meg az Úrnak tanitásában. 24. Mert feddhetetlen, Szent Lélekkel és hittel teljes férjfiú vala. S újra nagy sereg álla az Úrhoz. 25. Ezután Barnabás elméne Tarszusba, hogy Sault felkeresné. Kit megtalálván elvivé Antiókiába. 26. Ahol egész esztendeig lakának a gyülekezetekben megjelenvén és nagy sokaságot tanitván úgy: hogy legelőször Antiókiában neveztetnének a tanitványok keresztényeknek. 27. A napokban pedig Jerusalemből próféták érkezének Antiókiába. 28. Kik közzül egygy Agabus nevű felkelvén a Szent Léleknek sugallásából megjelenté: hogy nagy éhség fog következni az egész földre; melly tsak ugyan Klaudius' uralkodása alatt meg is történt. 29. A tanitványok pedig, amint kinek kinek értéke vala, egygy akarattal azt határozák: hogy segedelmet küldenek a Judeában lakó atyafiaknak. 30. Mellyet meg is tselekedének és elküldének a vénekhez Barnabás és Saul által.

Jegyzetek.

27: A próféták' nevezete alatt olly keresztények értetődnek: kik a mellett, hogy jövendölés' ajándékával birnának, egygyszersmind tanitának is, hirdetvén az evangéliomot.

Világositó Hivatkozások.

1: Lúk. XXIV. 46. 47. — — 9: Mós. 3. XI. 2,-47. — — 16: Mát. III. 11. — Márk. I. 8. — Lúk. III. 16. — Ján. I. 26. — AT. I. 5. XIX. 4. — — 30: Róm. XV. 25. 26.

XII. RÉSZ.

Heródes király Jakab apostolnak a János' testvérjének fejét veteti; Pétert bézáratja, de ő tsodálatosan megszabadúl; Heródes meghal.

1. Azon üdőben veté kezeit Heródes király egygynémellyekre az anyaszentegygyházból: hogy azokat kinoztatná. 2. Igy Jakabot a János' testvérjét megöleté karddal. 3. És látván: hogy ez tetszenék a zsidóknak, eltökélé: hogy Pétert is befogatatná. Valának pedig akkor a kovásztalanok' napjai. 4. Kit megfogatván a tömlötzbe veté, és négy négyes vitézeknek adatá kezeikbe: hogy őriznék, akarván húsvét után kihozatni őtet a népnek. 5. És Péter ugyan a tömlötzben tartatik vala; de az anyaszentegygyház szűnetlen könyörög vala Istennek ő érette. 6. Midőn pedig már őtet kihozandó vólna Heródes; azon éjjel Péter, két lántztzal megkötözve, két vitéz között aluszik vala, s azon kivűl az őrök a tömlötz ajtajánál vigyáznak vala. 7. S imé az Úr'

angyala álla Péter mellé, és világosság tündöklék fel a hajlékban: megütvén pedig Péter' oldalát felkölté őtet az angyal mondván: Kelj fel gyorsan! És leesének a lántzok az ő kezeiről. 8. Monda pedig az angyal néki: Övedzjed fel magadat, és vond fel saruidat. És úgy tselekvék. Ismég szóla néki: Vedd magadra felső köntösödet, és kövess engem. 9. És kimenvén követi vala őtet, ámbár nem tudná, hogy valóságosan történik, amit az angyal tselekszik vala; hanem azt állitja vala: hogy tsak jelenést látna. 10. Általmenvén pedig az első és második őrizeten jutának a vaskapuhoz, melly a városra viszen, melly is magától megnyilék nékik. És kiérkezvén általmenének egygy útszán, és mindjárt eltávozék tőle az angyal. 11. Akkor magához térvén Péter monda: Most tudom bizonnyal; hogy elküldé az Úr angyalát, és kimentet engem Heródes' kezéből megszégyenitvén a zsidó népnek minden felőlem való várakozását. 12. És e felett elmélkedvén jöve Máriának, ama Márknak is neveztetett János' annyának házához; ahol sok atyafiak egygybegyülve imádkozának. 13. Zörgetvén pedig ő a tornátznak ajtaján előjöve egygy Ródé nevű lyánzó: hogy hallgatódznék. 14. Ki megismérvén Péter' szavát örömében nem nyitá meg a tornátz' ajtaját; hanem béfutván hirűl adá: hogy Péter az ajtó előtt állana. 15. Azok pedig mondának néki: Esztelenkedel. De ő erősiti vala, hogy úgy vólna. Azok ellenben mondának: Az ő angyala. 16. Azonban Péter folytatá a zörgetést. Megnyiták tehát az ajtót, és látván őtet elálmélkodának. 17. Intvén pedig nékik kezével, hogy hallgatnának; megbeszéllé, miképen hozta légyen ki őtet az Úr a tömlötzből, és monda: Izenjétek meg ezeket Jakabnak és az atyafiaknak. És kimenvén más helyre eltávozék. 18. Megvirradván pedig nem kitsiny háborodás támada a vitézek között azon: mi lelte légyen Pétert? 19. Heródes azonban előkiváná Pétert, és

mivel nem találák, törvényt szolgáltatott az őrizőkre és parantsolá őket a vesztőhelyre kivitetni; azután alámenvén Tzezáreába, ott lakék. 20. Heródes pedig haragszik vala a tirusiakra, és szidoniakra. Azért egygy akarattal jövének hozzája, és rábeszéllvén Blasztust a király' háztisztjét, békeséget kérének: mivelhogy a tartományjoknak szükséges eleséget a királyéból kell vala szerezniek. 21. Tehát a megrendeltt napon Heródes fényes királyi köntösbe felöltözve a fejedelemszékbe leülvén beszédet tarta hozzájok. 22. Erre a nép felkiálta: Isten' szava ez, és nem emberé! 23. Azonnal pedig megveré őtet az Úr' angyala; mivel nem az Istennek tulajdonitá a ditsőséget, és a férgektől megemésztetvén meghala. 24. Az Isten' igéje pedig nevekedik és szaporodik vala. 25. Barnabás pedig és Saul elvégezvén szolgálatjokat Jerusalemből Antiókiába viszszatérének magok mellé vévén Jánost is, ki Márknak nevezteték.

Jegyzetek.

3: Beállván a kovásztalanok' napjai, vagy a húsvéti ünnep, minthogy egész hétig tartot, tsak ennek elmúlása után végeztetheté ki Heródes Pétert; amit nyilván a nép előtt szándékozék teljesiteni, akarván ez által a népnek tetszeni.

23: Hogy Heródes a Tirus és Szidonbélieknek, kik ellen országában űzött kereskedés miatt igen felháborodék, kérelmöket elintézze, különös fényességű köntösben jelenék meg a királyi széken; mellynek látására őtet a nép istennek lenni kiáltozá. De, mivel e hizelkedésnek helyt ada, betegséget ereszte rá Isten, és a férgektől megemészteték.

Világositó Hivatkozások.

2: Mát. IV. 21. — Márk. I. 19. — — 12: Kol. IV. 10. — — 25: AT. XI. 29.

XIII. RÉSZ.

Saul és Barnabás püspököknek felszenteltetnek; az ők tanitásjokat hallván Pafus' városában a római helytartó megtér; Saul Pál nevet veszen; Elimás bűbájos vaksággal büntettetik; Pál, és Barnabás Pamfilia, és Piszidia tartományokban tanitanak, és üldöztetnek.

1. Az antiókiai gyülekezetben már több próféták és tanitók találkozának, kik között megkülönbözteték magokat Barnabás, és Simon ki Feketének hivatik vala, tzirenei Lutzius és Manahen, ki Heródes negyedes fejedelemmel egygyütt nevelteték, és Saulus. 2. Ezek egygyházi tisztelettel szolgálván az Úrnak, és bőjtölvén, megérték a Szent Léleknek ezen parantsolatját: Válaszszátok el nékem Barnabást, és Saulust a munkára, mellyre őket hivtam. 3. Annakokáért bőjtölvén és imádkozván rájok tevék kezeiket, és elbotsáták őket. 4. Kik a Szent Lélektől nyertt küldetésök' következésében elmenének Szeleutziába, s onnét Tziprusba evezének. 5. Szalaminába jutván hirdeték az Isten' igéjét a zsidók' sinagógáiban. Vala pedig ő velek János is szolgálván nékik. 6. Eljárván a szigetet Pafusig találkozának egygy Barjézu nevű zsidó bűbájos hamis prófétára. 7. Ki Szergius Pál bölts férjfiú és főtiszt mellett vala. Ez magához hivatván Barnabást és Sault kivánja vala tőlök hallani az Isten' igéjét. 8. Ellenök áll vala pedig Elimás a bűbájos (mert annyit tészen neve) ügyekezvén a főtisztet elidegeniteni a hittől. 9. Saul pedig, ki ettől fogva Pálnak nevezteték, bételvén Szent Lélekkel, és rátekintvén monda: 10. Óh! te minden tsalárdsággal és álnoksággal teljes ördög' fia, te minden igasságnak ellensége, nem fogsz-e megszünni az Úr' igaz útjainak elforditásjoktól? 11. És most imé

az Úr' keze te rajtad; vak lészesz, és nem látod a napot bizonyos üdeig; és mindjárt ráesék a homály és setétség, és keringvén vezetőket keres vala. 12. E történetet látván a főtiszt hün, és elálmélkodék az Úrnak tudományán. 13. És, midőn hajón elindúltak vólna Pafusból Pál és az ő vele lévők, érkezének pamfiliai Pergébe; de János elmenvén tőlök viszszatére Jerusalembe. 14. Ők pedig általmenvén Pergén jutának piszidiai Antiókiába; és bémenvén a sinagógába szombat napon leülének. 15. A törvénynek és a prófétáknak olvasásjok után pedig küldének hozzájok a sinagógának elöljárói mondván: Atyánkfiai férjfiak, ha vagyon valami intő beszédetek a kösséghez, szóljatok. 16. Felkelvén pedig Pál, és kezével intvén, hogy hallgatnának, igy szóla: Izraelnek férjfiai s a kik félitek az Istent, halljátok! 17. Az Izrael' népének Istene elválasztá atyáinkat, és felmagasztalá a népet, midőn Egiptom' földének jövevény lakósi volnának, és hatalmas karjának általa kihozá őket onnét. 18. És közel negyven esztendeig tűré erköltseiket a pusztában. 19. És Kánaán' földén hét nemzetet eltörűlvén sorsvetés szerént osztá el nékik azoknak földjöket. 20. Azután mintegy négyszáz ötven esztendeig adot nékik birákat egész Sámuel prófétáig. 21. Továbbá kérének királyt, és adá nékik Isten a Benjamin' nemzetségéből való Tzisz' fiát Sault; ki negyven esztendeig uralkodék. 22. Ezt megvetvén az Isten támasztá nékik királlyá Dávidot, kiről bizonyságot tön mondván: Találtam kedvem szerént való férjfiat, a Jesse' fiát Dávidot, ki minden akaratomat teljesiteni fogja. 23. Ennek nemzetségéből az igéret szerént támasztá Isten Izraelnek a Szabaditót, Jézust: 24. Kinek eljövetele előtt János az egész Izrael' népének a megtérésnek keresztségét hirdeté. 25. Midőn pedig János tisztjét bévégezni készülne, imigyen szóla: Én nem vagyok az, a kinek ti engem lenni állitotok; de imé eljön utánnam, kinek nem

vagyok méltó lábai' saruit megoldani. 26. Atyámfiai férjfiak, Ábrahám' nemzetének fiai, s a kik közöttetek az Istent félik! néktek küldeték ez üdvösségnek igéje. 27. Tudniillik; Jerusalemnek lakósai, s az ők nagyjaik, ezt meg nem ismérvén ítéletet mondának rája, mellyel bétölték a prófétáknak, kiknek könyveik minden szombaton olvastatnak, jövendöléseiket. 28. Mert ámbár a halálra okot nem találnának benne, még is azt kérék Pilátustól: hogy megöletetnék. 29. Minekutánna pedig végbevitték vólna mind azokat, mellyek ő felőle irva valának; levévén őtet a fáról a koporsóba helyhezteték. 30. De az Isten feltámasztá őtet a halálból. 31. Ki sok napokon által láttaték azoktól, a kik ő vele egygyütt Galileából Jerusalembe felmentenek vala; kik mind eddig ő néki tanúi a nép előtt. 32. Mi is ugyan azon igéretet, mellyet atyáink nyertenek, hirdetjük néktek. 33. Mellyet az Isten minékünk az ők fiaiknak bételjesite feltámasztván Jézust. Amint a második zsoltárban is irva vagyon: Én fiam vagy te, én ma szültelek téged. 34. Hogy pedig ő feltámaszttatván a halálból többé viszsza nem tér a rothadásnak állapotjára, igy mondá meg: Dávidnak tett igéretemet hiven bétöltöm néktek. 35. Azokáért másutt is mondja: Nem engeded a te Szentedet rothadást látni. 36. Mert Dávid ugyan, minekutánna az ő életjének üdeje alatt szolgált vólna az Isten' akaratjának elaluvék, az ő atyáihoz temetteték, és rothadást szenvede. 37. De az, a kit Isten feltámasztot, rothadást nem szenvede. 38. Tudtotokra légyen azért néktek atyámfiai férjfiak: hogy ez által hirdettetik néktek a bűnök' botsánatja; 39. És hogy ez által minden, valaki ő benne hiszen, mind azoktól felszabadúl, mellyekből a Móses' törvényében meg nem igazúlhattatok. 40. Vigyázzatok azért, hogy rátok ne szálljon ami megmondatott a próféták által: 41. Lássátok ti gúnyolók, álmélkodjatok, és rettegjetek: mert én olly dolgot tselekszem a ti napjai-

tokban, mellyet nem fognátok hinni, ha más mondana néktek. 42. És minekutánna kimentenek vólna a zsidók sinagógájokból; kérék őket a pogányok: hogy a következendő szombaton fejtegetnék nékik ezen beszédeket. 43. És, midőn eloszlot vólna a gyülekezet, sokan a zsidok, és istenfélő jövevények közzűl követék Pált és Barnabást; kik azokkal beszéllgetvén inték őket: hogy állhatatosan maradjanak meg az Isten' kegyelmében. 44. Békövetkezvén a másik szombat, majd nem az egész város egygybegyüle az Isten' igéjének hallgatására. 45. Látván pedig a zsidók a sokaságot bételének irigységgel, és ellenemondának azoknak, mellyeket Pál előterjeszt vala akadályoskodván és szitkozódván. 46. Akkor Pál és Barnabás nagy bátorsággal mondának: Néktek kell vala először szólanunk az Isten' igéjét; de mivelhogy azt megvetitek, és önnön magatokat méltatlanoknak vélitek az örök életre: imé a pogányokhoz fordúlunk. 47. Mert ezt parantsolá nékünk az Úr amaz igékhez képest: A pogányok' világosságává rendeltelek téged, hogy légy az embereknek üdvösségökre mind a földnek végéig. 48. Ezt hallván a pogányok örvendezének, és ditsőitik vala az Úr' igéjét, és hűnek, valamennyin az örök életre választtattak valának. 49. Elterjede pedig az Úrnak igéje abban az egész tartományban. 50. A zsidók pedig felingerlék az ájtatos, és tiszteletes aszszonyokat, és a városnak eleit, és üldözést támasztának Pál és Barnabás ellen, és kiűzék őket határjokból. 51. Azok viszontag lerázván ellenök lábaiknak porát jövének Ikoniumba. 52. De a tanitványok bételének örömmel és Szent Lélekkel.

Jegyzetek.

1,-3: Az apostoloknak adatott az Úr Jézus Krisztustól hatalom: hogy egygyházi tisztviselőket rendelhessenek, és azokat hi-

vataljokra felszentelhessék Ján. XX. 21. — AT. VI. 3. 6. — Tim. 2. I. 6. — Ezen hatalom és kötelesség az apostolok után a helyökbe következett pöspököknek tisztjökhöz tartozik Tim. 1. V. 17. 22. — Tit. I. 5. — Innét következik: hogy az antiókiai gyülekezetben ezen alkalmatossággal több az apostoloktól felszenteltt püspökök valának úgymint Simon, Lutzius, és Manahen, kik Istentől nyertt kijelentés szerént Sault és Barnabást előrebotsátott bőjtölés után nyilvános isteni tisztelet alatt kezeiket rájok tévén és felettök imádkozván az egygyházi fő elöljáróságra a püspöki hivatalra elválaszták és felszentelék, hogy teljes foganattal egygyházi tisztviselőket is rendelvén terjeszthessék a keresztény vallást a pogányok között, melly foglalatosságra már az előtt a Szent Lélektől elválasztva valának. Ennek következésében Saul vagy is Pál és Barnabás; amit az előtt rólok nem olvashatni, AT. XIV. 22. gyülekezetenként szentelének preszbitereket egygyházi tisztviselőket bőjtölés után imádság között kezeiket rájok tévén.

9: Innét következtethetni: hogy Saul apostol a pogányok' kedvökért tserélte fel zsidó nevét görög hangzásúval; ezen Szergius Pál fő embertől, kit először téritet meg a pogányok közzül, költsönözvén magának Pál nevet.

20: Kir. 3. VI. 1. Izrael' népének Egiptomból kimenetelétől fogva a Salomon' templomának épitéséig tsak négy száz nyoltzvan esztendők számittatnak; de itt később a számok' irásában hiba történt: mert még Flávius Jósef. Rég. VIII. 2. ötszáz kilentzvenkét esztendőt számitot, ami Pálnak mondásával egygyez.

33: Mi hirdetjük néktek, hogy a küldetendő Messiásra nézve öseinknek adott igéret teljesedésbe mene Jézus' személyében; kinek isteni küldetése, és méltósága leginkább az ő ditsőséges feltámadása által bébizonyittaték a második zsoltárnak hetedik versében foglaltt ama jövendöléshez képest: Te öröktől fogva született én Fiam, az emberi nemzetnek igértt Üdvözitője vagy, és ma, ditsőséges feltámadásodnak, mint új öröké tartandó legboldogabb életre történtt születésednek napján méltóságodat és küldetésedet ezen természetfeletti tsoda által napfényre hozám, teljes világosságba minden kételkedésen kivül helyheztetém.

34: Előbb megmutatá Pál Jézus' feltámadásából, hogy ez az igaz Messiás légyen; most pedig tanitja: hogy Jézus emberi tes-

tére nézve is mint Messiás örökké él, és soha többé meghalni nem fog, és igy hiven teljesittetnék ama Dávidnak tett igéret: hogy egygy az ő maradékaiból uralkodni fog örökké.

41: Pál a zsidókat arra inté: hogy vigyáznának magokra, ne talám őket is olly büntetés érje, a minő öseikre szállot; kik lehetetlennek tartak: hogy a Kaldeusoktól országjok elfoglaltassék, és ők rabszolgaság alá vettessenek; ne talám hasonlóképen, ámbár sokkal veszedelmesebben, ők is kizáratassanak a Messiás' országának boldogságában való részesülésből.

Világositó Hivatkozások.

1: Róm. XVI. 21. — — 8: Tim. 2. III. 8. — — 17: Mós. 2. I. 1. XII. 41. 51. XIII. 21. 22. — — 18: Mós. 2. XVI. 3. — — 19: Jós. XIV. 2. — — 20: Bir. III. 9. — — 21: Kir. 1. VIII. 5. IX. 16. 17. X. 1. — — 22: Kir. 1. XIII. 14. XVI. 13. — Zsol. LXXXVIII. 21. — — 23: Iz. IX. 6. 7. XI. 1. — Jer. XXIII. 5. — Róm. I. 3. — — 24: Mal. III. 1. — Mát. III. 1. — Márk. I. 4. — Lúk. III. 3. — — 25: Mát. III. 11. — Márk. I. 7. — Ján. I. 20. 27. — — 28: Mát. XXVII. 20. 23. — Márk. XV. 13. — Lúk. XXIII. 21. 23. — Ján. XIX. 15. — — 30: Mát. XXVIII. 6. 10 — Márk. XVI. 6. — Lúk. XXIV. — Ján. XX. — — 33: Zsol. II. 7. — Zsid. I. 5. V. 5. — — 34: Iz. LV. 3. — Zsol. LXXXVIII. 29. 30. — Lúk. I. 33. — Zsid. I. 8. — — 35: Zsol. XV. 10. — — 36: Kir. 3. II. 10. — — 41: Hab. I. 5. — — 47: Iz. XLII. 6. XLIX. 6. — Zsol. XCVIII. 2. — — 51: Mát. X. 14. — Márk. VI. 11. — Lúk. IX. 5.

XIV. RÉSZ.

Pál és Barnabás Ikoniumban sokat megtéritenek, de azután ismég kiüzetetnek; Pál Lisztrában egygy születésétől sánta embert meggyógyit; Pált és Barnabást a pogányok isteneknek vélik, de ők kárhoztatják ezen állitást; Pál megköveztetik, de még is életben marad, és Barnabással Antiókiába visszatér.

1. Ikonium' városában egygyütt menének bé a zsidók' sinagógájába, s olly foganattal szólának, hogy mind a zsidók mind a görögök közzül nagy sokaság hinne. 2. De a hitetlenségben megáltalkodott zsidók fellázzaszták és haragra inditák a pogányokat az atyafiak ellen. 3. Ők mindazonáltal sok üdeig megmaradának ott szabadon tanitván mint követjei az Úrnak; ki a kegyelmesség' igéjének igasságát bizonyitja vala jelek és tsodák által, mellyeket az ők kezeik által munkál vala. 4. Meghasonlék pedig a városnak népe; némellyek ugyan a zsidókkal némellyek ellenben az apostolokkal tartának. 5. Történék azonban, hogy mind a pogányok mind a zsidók a fő emberekkel egygyütt felzendülnének ellenök gyalázattal illetni és megkövezni akarván őket. 6. De ők ezt megértvén elfutának Likaóniának városaiba Lisztrára, és Derbenbe, s a környülfekvő tartományba; s ott hirdetik vala az evangéliomot. 7. Lisztrában akkor egygy erőtlen lábú és születésétől fogva sánta férjfiú üldögél vala, ki soha nem járt vala. 8. Ez hallgatá Pál beszédjét. Pál rátekintvén és észrevévén, hogy hinné meggyógyulását lehetségesnek. 9. Nagy szóval monda: Állj fel lábaidra egyenesen, és felugrék, és jára. 10. Pálnak ezen tselekedetét látván a jelenlévő seregek felemelék szavokat likaoniai nyelven mondván: Az istenek az embereké-

hez hasonló testben alászállottanak hozzánk. 11. És Barnabást Jupiternek, Pált pedig, ki többnyire szól vala, Merkuriusnak hivják vala. 12. Sőt Jupiternek, kinek az ők városjok előtt temploma vala, papja megkoszorúzott tulkokat hajta az ajtó eleibe áldozatot akarván a seregekkel bémutatni. 13. Mellyet hallván Barnabás és Pál apostolok megszaggaták köntösöket, és a kösség közé futamodának kiáltván, és mondván: 14. Férjfiak! miért akarjátok ezt tselekedni? mi is hozzátok hasonló halandó emberek vagyunk hirdetvén néktek: hogy ezen hiúságoktól térjetek meg az élő Istenhez, ki az eget földet tengert alkotta, és minden azokban lévőket teremtet; 15. Ki az elmúltt üdőkben engede minden pogányokat akaratjok szerént való útjaikon járni; 16. Jóllehet nem hagyná ő magát is tanúbizonyság nélkül: midőn jótéteményeit osztogatá mennyből essőket és gyümöltshozó üdőket adván és a mi szivünket eledellel és örömmel bétöltvén. 17. De még ezeket mondván is alig tsendesitheték le a seregeket: 18. Az alatt érkezének oda Antiókiából és Ikoniumból némelly zsidók; kik az egygybegyültt népet rábeszéllvén Pált megkövezék, és őtet a városból kihurtzolák abban a vélekedésben, hogy már meghalt. 19. De a tanitványoktól környűlvétetvén ismét felkele, és béméne a városba; onnét pedig másodnapon Barnabással Derbenbe elútaza. 20. Minekutánna pedig ezen városban az evangéliomot hirdetvén sokakat tanitottak vólna; viszszatérének Lisztrába Ikoniumba s Antiókiába, 21. Erősitvén a tanitványoknak szivöket, és intvén őket: hogy állhatatosok megmaradjanak a hitben, mivel sok háborúságok által kelletik bémennünk Isten' országába. 22. Ez alkalmatossággal gyülekezetenként kezeik' feltétele által rendelének nékik preszbitereket *egygyházi tisztviselőket* böjtölvén és imádkozván; azután ajánlák őket az Úrnak, kiben hittenek, oltalmába. 23. S általmenvén Piszidián Pamfiliába jövének.

24. És minekutánna Pergében is hirdették vólna az igét, alámenének Attáliába. 25. Onnét evezének Antiókiába, a honnan Istennek kegyelmével felruháztatván kiküldettek azon munkára, mellyet bételjesitének. 26. Oda jutván egygybegyűjték az anyaszentegygyházat, és elbeszéllék: melly nagy dolgokat tselekedet légyen általok az Isten, és hogy megnyitotta a pogányoknak is a hitnek ajtaját. 27. És nem kevés üdeig lakának ott a tanitványokkal.

Jegyzetek.

12: Az annya' méhétől fogva sánta embernek tsodálatos meggyógyitására nem tsak a nép állitá istennek lenni Pált, és Barnabást; hanem a város előtt Jupiter' tiszteletére emeltt templomnak papja is koszorúkkal ékesitett ökröket hajtot az apostoloknak lakásjok' eleibe, akarván nékik mint isteneknek áldozni. Ez ellen Pál hathatósan kikelvén őket az igaz Istennek a világ' alkotójának megismérésére téritgeté.

15: Az Üdvözitőnek megjelenéséig' Isten az okosságnak törvényeit kinek kinek elméjébe szivébe irván az avval ellenkező tanitásokra vallásokra elhajló nemzeteket különös kijelentés által nem sürgeté a megtérésre; mint ez az Úr Jézus Krisztusnak első követjei által minden nemzetek között történt, és az új szövetségi egygyházi tanitók által világ' végéig fog folytattatni.

Világositó Hivatkozások.

3: Márk. XVI. 20. — — 8: Mát. XI. 5. — — 14: Mós. 1. I. 1. — Zsol. CXLV. 6. — TJ. XIV. 7. — — 17: Jer. XIV. 22. — Róm. I. 19. 20. — — 19: Kor. 2. XI. 25.

XV. RÉSZ.

Jerusalemben egygyházi gyülekezet tartatik; mellyben meghatároztatik: hogy a keresztények a Móses' törvényének megtartására nem kötelesek. Pál látogatja azon kösségeket, a mellyeket a hitre oktatot.

1. Némellyek alájövén Judeából arra tanitják vala az atyafiakat: hogy ha környül nem metélkedtek a Móses' rendtartása szerént, nem üdvözülhettek. 2. E miatt háborodás támadván, Pál és Barnabás pedig nem kevés vetekedéssel azoknak ellenök szegezvén magokat, meghatároztaték: hogy Pál és Barnabás és némelly egyebek ők közzülök e kérdésnek megfejtése végett mennének fel Jerusalembe az apostolokhoz és preszbiterekhez. 3. Ezek azért elkisértetvén az anyaszentegygyháztól eljárák Fenitziát és Samariát a pogányoknak megtérésöket elbeszéllvén és az által nagy örömet szerezvén minden atyafiaknak. 4. Mikor pedig Jerusalembe megérkeztenek vólna, szivesen fogadák őket az anyaszentegygyház, az apostolok, és az egygyházi tisztviselők, kiknek előbeszéllék: mennyit munkált légyen az Isten ők általok. 5. Felkelének pedig némelly keresztények, kik az előtt a farizeusok' felekezetjéhez tartoztak, azt vitatván: hogy a pogányságból megtértt hiveknek környülmetélkedniek, és a Móses' törvényének megtartására kötelezteteniek kellene. 6. Egygybegyülének azért az apostolok, és a vének, hogy e tárgy felől tanátskoznának. 7. Sok vetekedés és kérdezkedés után felállván Péter monda: Atyámfiai férjfiak! jól tudjátok: hogy az Isten már régüdő előtt mi közzülünk engem elválasztot; hogy a pogányok az én számból hallanák az evangéliomnak tanitását, és hinnének. 8. És az Isten, ki a sziveket isméri, kegyelembe való fo-

gadásjok felől bizonyságot tőn nékik, Szent Lelket adván nékik is valamint mi nékünk. 9. És semmi különbözést nem tőn mi közöttünk és ők közöttök hit által megtisztitván szivöket. 10. Most azért mit kisértitek az Istent a tanitványok' nyakába olly igát vetni törekedvén, mellyet sem atyáink el nem viselhettek, sem mi el nem hordozhattunk. 11. Hanem hiszszük: hogy az Ur Jézus Krisztusnak kegyelme által üdvözülünk, amint azok is. 12. Hallgata pedig az egész sokaság, és hallják vala Barnabást és Pált, kik beszéllik vala: melly nagy jeleket és tsodákat munkált légyen Isten a pogányok között ők általok. 13. És minekutánna ők beszédjeket elvégezék, szóla Jakab mondván: Atyámfiai férjfiak hallgassatok meg engem is. 14. Simon előterjeszté, mikép látogatta légyen meg először az Isten a pogányokat; hogy ők közzülök választana magának népet az ő nevének ditsőitésére. 15. S evvel egygyeznek a próféták' igéi, amint irva vagyon: 16. Ezután megtérek, és újra felépitem a Dávid' hajlékát, melly öszveomlot; és annak düledékeit újra felállitom. 17. Hogy a többi emberek is megkeressék az Urat, és minden pogány nemzetek, mellyeken az én nevem segitségül hivatik, úgymond az Úr, a ki ezeket tselekeszi. 18. Tudva vagynak öröktől fogva az Úrnál az ő tselekedetei. 19. Azért én azt itélem: hogy nem kell háborgatni azokat, kik a pogányok közzül az Istenhez térnek. 20. Hanem irjunk azoknak: hogy megtartóztassák magokat a bálványoknak bémutatott áldozatokban való részesülésből következő megfertőztetésektől, a paráznaságtól, a megfojtottaktól, és a vértől. 21. Egyébiránt: Mósesnek régi üdöktől fogva vagynak minden városokban, kik őtet hirdessék, ahol is a sinagógákban minden szombaton-könyvei olvastatnak. 22. Akkor tetszék az apostoloknak, és a véneknek az egész anyaszentegygyházzal egygyütt: hogy magok közzül választott férjfiakat küldenének Antiókiába Pállal és

Barnabással, tudniillik Júdást, ki Barsabásnak nevezteték, és Silást, kik az atyafiak között fő emberek valának. 23. Az ők kezeik által levelet küldvén, mellyben ezeket irák: Az apostolok, a vének, és az atyafiak, a pogány nemzetek közzűl való atyafiaknak, kik Antiókiában és Siriában, és Tzilitziában vagynak, köszönetünket! 24. Mivel hallottuk: hogy némellyek mi közzűlünk kimenvén titeket megháboritottanak beszédjeikkel, és sziveteket megtántoriták azt sürgetvén, ámbár a felől mi tőlünk parantsolatot nem vőnek; hogy szükség környülmetélkedni, s a Móses' törvényét megtartani. 25. Tetszék azért minékünk egyenlő akarattal egygybegyültteknek: hogy választott férjfiakat küldjünk hozzátok a mi szerelmes atyánkfiával Barnabással és Pállal, 26. Olly emberekkel, kik életjöket a mi Urunk Jézus Krisztusnak nevéért veszedelmezteték. 27. Küldjük azért Júdást és Silást, kik magok is azonokat szóval előtökbe terjesztik. 28. Mert tetszék a Szent Léleknek és nékünk: hogy semmi több terhet rátok ne rakjunk, hanem e következőknek szükséges teljesitésöket: 29. Tudniillik; hogy megtartóztassátok magatokat a bálványoknak áldoztatott húsoktól, a vértől, a megfojtott baromnak húsától, és a paráznaságtól. Mellyektől megoltalmazván magatokat eleget tesztek. Legyetek egészségben! 30. Azok tehát elbotsáttatván alámenének Antiókiába; ahol egygybegyűjtvén a közönséget általaladák a levelet. 31. Mellyet mikor megolvastak vala, örűlének a nyertt vigasztaláson. 32. Júdás pedig és Silás magok is próféták lévén sok beszédekkel inték az atyafiakat, és erősiték őket meggyőződésökben. 33. Kevés üdeig tartó ott múlatásjok után pedig békeséggel viszszabotsáttatának az atyafiaktól az apostolokhoz. 34. Mindazonáltal az elbútsúzás után újra kedve jöve Silásnak még ott maradni; Júdás tehát egyedül méne viszsza Jerusalembe. 35. Pál és Barnabás pedig tovább is Antiókiában megma-

radának tanitván és hirdetvén sok egyebekkel az Úrnak igéjét. 36. Egygynéhány nap múlva monda Pál Barnabásnak: Jer, fordúljunk már viszsza, és látogassuk meg atyánkfiait minden városban, a mellyben az Úr' igéjét hirdettük; hogy lássuk: mint vagynak. 37. Barnabás pedig elakará magával vinni Jánost is, ki Márknak nevezteték. 38. Pál ellenben nem vélé tanátsosnak azt magok mellé fogadni: a ki eltávozék tőlök Pamfiliából, és ama munkálkodásban nem akara útitársok lenni. 39. Viszszavonás történék azért közöttök annyira: hogy egygymástól elválnának, és Barnabás tsak ugyan maga mellé vévén Márkot Tziprusba evezne; 40. Pál pedig Silást választaná társának, kivel Isten' oltalmába ajánltatván az atyafiaktól útnak indúla. 41. Ki is eljárá Siriát és Tzilitziát a gyülekezeteket erősitvén, és meghagyván: hogy az apostoloknak és véneknek rendeléseiket tartsák meg.

Jegyzetek.

7: Hogy az Úr Jézus Krisztustól Péter apostol társai között előljárónak és az anyaszentegygyház' fő igazgatójának rendeltetett légyen, ezen könyvnek I. 15, -22. II. 14. X. XII. 5. XV. 7. kitetszik; melly bizonyitások szerént Péter az apostolok között minden ellenmondás nélkül előljárói hivatalt gyakorlot, és a hivek előtt is fő tekintettel birt.

8: Az, hogy Kornélius és háznépe, ámbár környülmetélve nem valának, Szent Lelket nyere; elegendő bizonyságot és kezességet nyújt: hogy sem a környülmetélkedés, se Mósesnek egyéb szertartásai nem szükségesek azokra nézve, kik a kegyelem' országába felvétetni vagy ebben élni akarnak, akar zsidók vóltanak előbb akar pogányok.

10: Mivel a zsidó nép pogány nemzetekkel vólt környülvéve; hogy azoknak vallásos szertartásaikra el ne hajolna, s ezekkel egygyütt erköltstelenségöket el ne tanúlná: annyi vallásos törvé-

nyekkel és foglalatosságokkal terhelteték meg Istennek rendeléséből a zsidó nép; hogy minden, — a vallást illető, — törvényeknek teljesitésjökkel senki sem üdvsekedhetnék. Később pedig a farizeusoknak szertartásaik, hagyományaik, és hibás törvénymagyarázásaik által valójában elviselhetetlené vagy is teljesithetetlené válék az ó szövetségi törvény.

17: Ámos prófétának e jövendöléséhez képest az Isten örök-től fogva már elhatározá: hogy a Messias által az igasságnak és erköltsnek olly országát fogja létre hozni: mellyben a zsidók és pogányok egygy választott néppé fognak öszveolvadni a keresztény vallás lelke szerént az egygy igaz Istennek tiszteletjére.

20. 29: Az akkori környülményekhez képest: hogy egygy felől a zsidók ne botránkoztattassanak, más felől a pogány bálványozásra ingerlő okok elfojtassanak, ez alkalmatossággal tsak ezeket tilalmazák meg az apostolok; — hogy a keresztények azon húsból, melly a bálványoknak áldoztatott állatokból megmarad, ne egyenek: mivel ez a bálványok' tiszteletjében való részesülésre magyaráztaték; hogy a fúlva meghaltt állatokból, és a megöltt állatok' véréből ne egyenek: mert ez az erköltsök' szeliditésére s a gyilkosságtól való iszonyodásra hasznosnak látszaték; hogy a másképen is az okosság' törvénye által tiltott paráznaságot kerüljék: mert ezt a pogányok némelly ünnepeiken szabadon űzék, és véteknek nem tarták.

21: Ezen versnek kezdetjén elhallgattattak, de értetődnek e szavak: *Ami pedig a zsidók közzül lévő hiveket illeti.* Ezen rendelések azért közöltetének tsak a pogányságból megtértt keresztényekkel: mivel a zsidókból lett hivek, kiknek az ezeket magában foglaló Móses' törvénye minden szombaton olvastaték, a nélkül is tudák, és megtarták azokat.

Ezen egész szakaszból a keresztény anyaszentegygyháznak eleitől fogva s azért az Úr Jézus Krisztustól tanúltt azon hite kivilágosodik: hogy valahányszor a vallás felől kérdések támadnak, ezeknek elintézésök és meghatározásjok helyesen tsak az egygyütt értekező egygyházi előljárók által történhetik; kiknek közönségök illyetén végzésekben a Szent Lélektől igazgattatik. — Ismét bizonyos az is: hogy az egygyházi előljáróság hozhat a vallásnak irányára vezérlő törvényeket, mellyeket a hivek teljesiteni kötelesek.

Világositó Hivatkozások.

1: Mós. 1. XVII. 12,-14. — Gal V. 2. — — 2: Gal. II. 1. — — 7: AT. X. 20. — — 8: AT. X. 45. — — 9: Ef. III. 5. 6. — — 10: Mát. XXIII. 4. — — 11: Ef. I. 3,-8. — Tit. III. 5,-7. — — 16: Ám. IX. 11. 12. — — 24: Gal. II. 4. — — 28: Mát. XXVIII. 20. — Ján. XIV. 16. 17. 26. — — 37: Kol. IV. 10.

XVI. RÉSZ.

Pál környülmetéli Lisztrában Timoteust, kivel mégyen Matzedóniába. Itt Filippe' városában egygy lyánzóból az ámitó lelket kiűzvén Silással egygyütt megveszszőztetik, és tömlötzbe vettetik, de földindúlás támadván elbotsáttatik.

1. Ezen útazásában juta Derben azután Lisztra városba, ahol vala egygy Timoteus nevű tanitvány, ki zsidó nemzetbéli keresztény aszszonynak és pogány görög férjfiúnak fia vala. 2. Erről jó bizonyságot tőnek az atyafiak, kik Lisztrában és Ikoniumban lakának. 3. Ezt azért Pál magával elvinni akará, de maga mellé vévén előbb környülmetélé a zsidóknak miatta; kik azokban a helyekben tartózkodának, és mindnyájan tudják vala: hogy attya pogány vólna. 4. Midőn pedig eljárnák a városokat, eleikbe adják vala nékik: hogy megtartanák a határozásokat, mellyeket az apostolok és vének hoztanak Jerusalemben. 5. E szerént a gyülekezetek a hitben erősödének, és naponként nevekedék számjok. 6. Általmenvén pedig Frigia és Galátzia tartományokon megtilttatának a Szent Lélektől az Isten' igéjét Ásiában hirdetni. 7. Elérkezvén Misziának határaihoz Bithiniába ügyekeznek vala menni; de a Jézus' Lelke nem ereszté őket oda. 8. Általmenvén tehát Miszián jövé-

nek Troásba. 9. Itt éjjel Pál jelenést látot. Egygy matzedóniai férjfiú megálla előtte, és kéré ötet igy szólván: Jöj Matzedóniába és légy segitségül nékünk. 10. E jelenés után mindjárt ügyekezénk Matzedóniába menni bizonyosok lévén a felől: hogy az Úr hivot légyen minket; hogy nékik az evangéliomot hirdetnők. 11. Elevezvén azért Troásból egyenesen Számotrátziába jutánk, másodnapon pedig Neápolisba. 12. Onnét mentünk Filippébe, melly Matzedónia' egygyik tartományának fő városa, mellyben jövevény gyarmat telepedék meg. Ezen városban egygynéhány napig múlatánk. 13. Egygy szombatnapon pedig kimenénk a kapun kivűl a folyó viz mellé, ahol szokás vala az imádságot tartani, és leülvén szólánk az aszszonyokkal, kik egygybegyűltenek vala. 14. Ezen alkalmatossággal egygy Tiatira' városában született bársonyárros Lidia nevű istenfélő aszszony hallgatá a tanitást; kinek az Úr megnyitá szivét: hogy figyelmezne azokra, a mellyeket Pál mond vala. 15. Minekutánna pedig mind ő, mind háznépe megkereszteltetett vólna, esenkedék mondván: Ha engem az Úr' hivének lenni itéltetek, jöjjetek az én házamba, s ott szállásoljatok, és kénszerite bennünket. 16. Lőn pedig, hogy, midőn az imádságnak helyére mennénk, egygy lyánzó jönne előnkbe, kibe jövendölgető gonosz lélek vala; ki nagy nyereséget szerez vala urának jövendölgetésével. 17. Ez Pált és minket követvén kiált vala mondván: Ezen emberek a felséges Istennek szolgái, kik tinéktek az üdvösségnek útját hirdetik. 18. Ezt pedig sok napokon tselekszi vala. Pál azért ráúnván megfordúla, és monda a léleknek: A Jézus Krisztusnak nevében parantsolom néked, hogy kimenj belőle; és tüstént eltávozék tőle. 19. Látván pedig azon lyánynak urai: hogy az ők eddigi nyerekedésöknek reménysége elenyészet légyen; megragadván Pált és Silást a törvényhelyre vivék a főtiszteknek elejökbe. 20. S a biráknak bémutatván őket mondának:

Ezen emberek zsidók lévén megháboritják városunkat. 21. És olly vallásos szertartásokat hirdetnek, mellyeket nékünk mint rómaiaknak se bévennünk, se gyakorolnunk nem szabad. 22. És egygy akarattal feltámada ellenök a kösség, a birák pedig leszaggatván rólok köntöseiket parantsolák: hogy megveszszőztessenek. 23. Sok ütéseknek rajtok elverésök után küldék őket a tömlötzbe meghagyván a porkolábnak: hogy szorgalmatosan őrizné őket. 24. Ki illyen parantsolatot vévén a belső börtönbe zárá őket lábaikat kalodába vervén. 25. Éjfélkor pedig Pál, és Silás imádkozván ditsérik vala az Istent olly fennszóval: hogy a többi foglyok is hallanák őket. 26. Hirtelen pedig olly nagy földindúlás lőn: hogy a tömlötznek alazatja megrendűlne; és mindjárt megnyilának minden ajtók, és minden foglyoknak bilintseik leesének. 27. Felserkenvén pedig álmából a tömlötztartó, és nyitva látván a tömlötznek ajtait, kivoná kardját, hogy magát megölje; mivel azt állitá, hogy a foglyok mind elszaladtanak. 28. Pál ezt észrevévén nagy szóval rákiálta mondván: Semmit ne árts magadnak, mert mindnyájan itt vagyunk. 29. Az pedig világot kérvén béméne, és rettegve Pálnak és Silásnak lábaihoz leesék. 30. És kivezetvén őket kérdé: Uraim, mit kelletik tselekednem: hogy üdvözüljek? 31. Ők pedig felelének: Higyj az Úr Jézus Krisztusban, és üdvözülni fogsz házad' népével egygyütt. 32. És hirdeték az Úrnak igéjét mind néki, mind azoknak, kik az ő házában valának. 33. A tömlötztartó pedig, mihelyest kivezeté őket, az éjnek még azon órájában megmosá sebeiket; és azonnal megkeresztelkedék mind ő, mind egész háznépe. 34. És midőn őket maga házába bévitte vólna, asztalt terite nékik felette örvendezvén: hogy háznépével egygyütt hit az Istennek. 35. Megvirradván poroszlókat küldének a birák azt izenvén: Botsásd el azokat az embereket. 36. Megjelenté pedig a tömlötztartó Pálnak ez igé-

ket: A Birák ide küldöttek, hogy elbotsáttassatok, azért most már kimehettek, eredjetek békével. 37. Erre Pál azt mondá nékik: Minket, kik római polgárok vagyunk, nyilván minden visgálás nélkül, törvénytelenül megveretettek, és tömlötzbe zárattak, és most alattomban akarnak kivetni bennünket. Nem úgy, hanem jöjjenek ide, és magok vezessenek ki minket. 38. Megjelenték pedig a biráknak a poroszlók e feleletet. És megfélemlének hallván: hogy rómaiak. 39. És eljövén megköveték őket, és kivezetvén őket a tömlötzből kérik vala; hogy mennének ki a városból. 40. Kik elhagyván a fogházat előbb bétérének Lidia' házába, hol látván az egygybegyűltt atyafiakat vigasztalák őket, azután útnak indúlának.

Jegyzetek,

3: Hogy Timoteus annál foganatosabban munkálkodhassék a téritésben, rá nézve engede Pál a zsidók' előitéletjöknek, és környülmetélé őtet; ami nélkül azok illendő tekintetre soha nem méltatták vólna tudván pogány atyától való származását.

6: Titkos ösztöntől, mellyet a Szent Lélek támasztot bennek, indittatván még most alkalmatosnak nem találák Kiss Ásiában az evangéliomot hirdetni.

16: Apolló, ki görögül Pithonnak is nevezteték, a jövendőmondás' istenének tarttaték; kiről hibásan azt állitják a pogányok: hogy nem tsak maga mond jövendőket, hanem ezen tehetségét másokkal is közölheti.

17. 18: Vagy voltaképen roszsz lélektől megszállott lyány vólt, mellyet Pál Jézus' hatalmával belőle kiűzöt; vagy pedig tsak magát a nép' szólásmódjának szokásához alkalmaztatván az apostol, a lyányt a jövendőmondogatásról és mások' ámitásáról letiltá. Az egész előadásból, és a környülállásokból kitetszik: hogy ezen lyánzó tsak gúnyolóképen, és tsúfot űző hanggal ditséré az apostolokat.

37: Reggel ismét viszszavezettettek Pál és Silás a fogházba. Ámbár tsak Pál vala római polgár, még is többesszámban, mivel társa vala, a bévett szólásnak módja szerént fejezé ki Pál panaszát.

Világositó Hivatkozások.

1: Róm. XVI. 21. — Filip. II. 19. — — 3: Kor. 1. IX. 20. 21. — — 8: Kor. 2. II. 12. — Tim. 2. IV. 13. — — 18: Márk. XVI. 17. — — 19: Kor. 2. VI. 4. 5. — — 22: Kor. 2. XI. 25. — Filip. I. 13. — Tesz. 1. II. 2. — — 24: Lúk. XXI. 12. — — 31: Ján. III. 16. 36. — — 34: Lúk. V. 29. XIX. 6.

XVII. RÉSZ.

Pál Teszszalonikában sokat megtérit; de a zsidók mind itten mind Beröa' városában rálázzasztják a népet, és azért szaladással menti meg életjét. Athénában a böltsekkel vetekedésbe ereszkedik, és a főtanátsban is tanit, mellynek egygyik Dioniszius nevű tagját, és más némellyeket megtérit.

1. Mikor pedig béjárták vólna Amfipolist és Apolloniát jövének Teszszalonikába, ahol a zsidóknak sinagógájok vala. 2. Pál szokása szerént béméne hozzájok, és három szombaton szóla nékik az irásokból. 3. Megmagyarázván és elejökbe terjesztvén: hogy a Krisztusnak szenvednie s a halálból feltámadnia kellett, és hogy ez a Krisztus ama Jézus, kit, úgymond, én hirdetek néktek. 4. És tsak ugyan némellyek közzülök hűnek Pálhoz és Siláshoz tsatolván magokat; hasonlóképen az istenfélő görögökből is nagy sokaság, és nem kevés előkelő nemes aszszonyok. 5. El-

lenben azon zsidók, kik Pál' tanitásának hitelt nem adának, magok mellé vévén némelly lézengő gonosz embereket, és egygybeseregelvén fellázzaszták a várost, és a Jázon' háza előtt megállván ott keresik vala őket: hogy a népnek általadnák őket. 6. Azonban, nem találván őket, Jázont némelly atyafiakkal hurtzolák a városi előljárók' elejökbe kiáltozván: Ezek, a kik az egész földet felforgatják, most ide is eljöttenek. 7. Kiket Jázon béfogadot; és ezek mind a tsászárnak végezései ellen tselekesznek, és mást hirdetnek királynak lenni, tudniillik ama Jézust. 8. Igy felzendité a kösséget, és a városnak előljáróit, kik ezeket hallák. 9. De ezek Jázontól és a többitől elégtételt vévén elbotsáták őket. 10. Az atyafiak pedig haladék nélkül éjjel kibotsáták Pált és Silást: hogy Berőa városba mennének, kik, midőn oda eljutottak vólna, a zsidók' sinagógájába bémenének. 11. Ezek helyesebb gondolkozásúak valának a Teszszalónikában lévőknél, béfogadák a tanitást búzgó kivánsággal, minden nap visgálván az irásokat: ha valljon amik mondattak, úgy volnának-e? 12. Azért sokan hűnek ők közzülök, és nem kevés pogány előkelő aszszonyok is férjfiak is. 13. Midőn pedig megtudták vólna a Teszszalónikában lakó zsidók, hogy Berőában is hirdettetett Páltól az Isten' igéje, oda is eljövének a népnek felingerlésére és felháboritására. 14. Pált ugyan mindjárt akkor az atyafiak kibotsáták, hogy a tengerig menne; mindazonáltal Silás és Timoteus ott maradának. 15. A kik pedig Pált bátorságnak okáért kisérik vala, Athenásba vezeték, és parantsolatot vévén tőle Silás-hoz, és Timoteushoz, hogy mennél hamarább hozzája jönnének, viszszatérének. 16. Azonban, midőn Pál őket Athenába várná, felindúl vala az ő lelke ő benne látván: hogy a város a bálványképek' tiszteletjében elmerült légyen. 17. Azért vetekedik vala nem tsak a sinagógában a zsidókkal és az Istennek tisztelőivel, hanem a közhelyen is naponként

mind azokkal, valakiket előtalála. 18. Némellyek pedig az epikurus, és stoikus böltselkedőknek felekezetjökből valók beszéllgetésbe ereszkedének vele; és mások ugyan kérdék: Valljon mit akar ezen szószaporító mondani? egyebek ismég mondának: Idegen isteneket látszatik hirdetni; mivel tudniillik Jézust és a feltámadást hirdeti vala. 19. És megragadván őtet elvezeték az areopagus főtanátsba mondván: Lássuk, valljon megérthetjük-e azon új tudományt, mellyről te szólasz. 20. Mert holmi újságokat beszéllsz füleinknek. Akarjuk azért tudni: mi dolgok légyenek ezek? 21. Itt jegyzésre méltó: hogy minden athénásiak, és a jövevények is, kik ott lakának, semmi egyébbel nem foglalatoskodának, hanem tsak új hirek' beszéllgetésével, és hallgatásával. 22. Megállván pedig Pál az areopagus' közepette imigyen szóla: Athénási férjfiak! mindenből úgy látom: hogy ti egyebeknél mintegy szorgalmatosabbak vagytok az isteni tiszteletekben. 23. Mert körűljárván és a ti nálatok tiszteletben lévő tárgyakat megtekintvén találék olly oltárt is, mellyen irva vagyon: Az ismeretlen Istennek. Azon Istent tehát, kit ti mint ismeretlent tiszteltek, imé én hirdetem néktek. 24. Az Isten, a ki e világot teremté, és mindeneket, mellyek abban vagynak, alkota, ő mennynek, földnek Ura lévén kézzel épitett templomokban nem lakik. 25. Sem emberi kezek által való tiszteletszolgálatra nem szorúl, mintha valamiben szűkölködnék; mivelhogy ő ád minden élőnek életet leheletet és mindeneket. 26. Ki egygy embernek véréből az egész emberi nemzetet elterjeszté, hogy az egész földnek szinén lakjék, és az ők itt lakásjoknak mind bizonyos üdejét, mind helyeit meghatározá: 27. Hogy az Istent keressék, tapasztalásjokból létele felől meggyőződhessenek, és megtalálhassák őtet; jóllehet, nintsen meszsze egygyikünktől is. 28. Mert ő benne élünk, és mozgunk, és vagyunk, amint némellyek a ti költőitek köz-

zül is mondák: Mert az ő neméből is vagyunk. 29. Istennek neméből lévén tehát nem kell azt állitanunk: hogy az Istenség aranyhoz, vagy ezüsthöz, vagy kőhöz, és az ezekből emberi művészség által, és találmány szerént készitett faragásokhoz hasonló légyen. 30. Ezen tudatlanságnak üdejét ugyan Isten eddig lefolyni engedé; de mostan imé minden embereknek azt hirdetteti: hogy mindenütt megtérjenek. 31. Mivelhogy napot rendelt, a mellyen megitéli e világot igasságban az e végre választott férjfiú által, kit a halálból feltámasztván az emlitetteknek hitelességet szerzet minden ember előtt. 32. Midőn pedig a meghalttak' feltámadását hallották vólna; némellyek ugyan katzagák, némellyek pedig felelének: E felől ismég máskor hallgatni akaránk téged. 33. Igy Pál kiméne közzülök. 34. Némelly férjfiak pedig hozzája állván hivének; kik közzül valók Dioniszius areopagusi tanátsos, egygy Damaris nevű aszszonyság, és egyebek ő velek.

Jegyzetek.

18: Epikureusoknak nevezteték ama világi böltsek' felekezetje: kik a lélek' halhatatlanságát, és az isteni gondviselést tagadák, az ember bóldogságát pedig a testi gyönyörűségekben helyezteték. A stoikusok ellenben a böltseségben és erényben álliták bóldogságjokat, tagadák az emberi akaratnak szabadságát, védék az öngyilkosságot. Ezen kevély böltselkedéseikben olly rútúl botlott és eltévelyedett, felekezetek is bizonyitják: mennyire vólt szükséges az emberi elmének felvilágositására a keresztény tudomány.

19: Areopagusnak mondaték Athénában a legfőbb itélőszéknek helye a Mars istennek térén, hol a nemzeti ügyek elintéztetének, és a honnét minden nyomosbb tárgyak a néppel közöltetének.

24: Az egygy igaz Istennek megismértetésére, s ennek a bálványoktól, mellyek Athena városában nagy számmal valának,

megkülönböztetésére, Pál itten kiváltképen tsak két tulajdonait érinti a Fővalóságnak: tudniillik, hogy az égnek és földnek alkotója, hatalmas Ura, és kormányozója, következésképen véghetetlennek is kell lennie, ki mindeneket jelenlétével bétölt; ismég hogy ezen Valóságot sem valami képszobor által szemléltetni, sem valamelly emberektől épűltt templomba béfoglalni nem lehet a mindenség lévén temploma az igaz Istennek, mellyet ő maga épitet.

25: Ezen Istennek nem is lehet emberi kéz által ollyan szolgálatot tenni, mintha néki valamire szüksége lenne, úgymint a ki inkább ő maga ád mindeneknek életet, és mindent.

29: Ha mi emberek, ámbár teremtmények, életünkre és lelki tehetségeinkre nézve hasonlatosságunk lévén Istenhez, minden élet nélkül lévő faragott képeket felyülmúlunk, és hozzánk azok közzül egygy sem hasonlithat; mennyivel inkább bizonyos: hogy az Istenség emberi találmány után készültt élet nélkül való bálványképekhez hasonló nem lehet, sem ezekkel fel nem tseréltethetik?

Világositó Hivatkozások.

3: Luk. XXIV. 46. — — 7: Luk. XXIII. 2. — — 24: Mós. 1. I. 1. — AT. VII. 48. — — 25: Iz. XLII. 5. — — 27: Róm. I. 19. 20. — — 29: Iz. XL. 18, 25. — — 31: Kor. 2. V. 10.

XVIII. RÉSZ.

Pál Athénából Korintusba megyen, ott másfél esztendeig múlat; de a zsidóktól elvádoltatván előbb védelmezi magát, azután eltávozik, és Jerusalembe útaz, onnét pedig visszatér Efezusba, ahol Apollós sok jót szerez.

1. Ezekután Pál Athénát elhagyván Korintusba méne.
2. Itt találá egygy Akvila nevű, pontusi születésű, zsidót,

ki Prisztzilla feleségével egygyütt nem régen jöt vala ki Olaszországból (mivel Klaudius tsászár megparantsolá: hogy minden zsidók Rómából kitakarodjanak.) Ezeknek társaságjokba adá magát. 3. Mivelhogy pedig egygy művészséget gyakorolának; nálok lakik és dolgozik vala. Valának pedig sátortsináló művészek. 4. Azonban minden szombaton a sinagógában vitatásokba ereszkedik vala, az Úr Jézus' személye felől oktatván zsidókat, és görögöket. 5. Mikor pedig Matzedóniából Silás is Timoteussal megérkeztenek; Pál még inkább gerjedez vala lelkében megbizonyitván a zsidóknak: hogy Jézus légyen ama Krisztus. 6. De mivel ők magokat elleneszegezék, és káromkodának, kirázván köntösét monda nékik: A ti véretek fejeteken; én tiszta vagyok, és e napságtól fogva a pogányokhoz megyek. 7. És kilépvén onnét béméne egygy Titus Justus nevű istenfélő embernek házába; melly a sinagógához vala ragasztva. 8. Kriszpus pedig a sinagóga' fejedelme hün az Urnak egész háznépével egygyütt; a korintusiak közzül is, kik a beszédeket hallgaták, sokan hivének, és megkeresztelkedének. 9. Monda pedig az Úr éjjel látás által Pálnak: Ne félj, hanem szólj, és ne hallgass. 10. Mert imé én te veled vagyok, és senki rád nem támad, hogy árthasson néked; mivel sok népem vagyon e városban. 11. Azért esztendeig és hat holdnapig ott lakék hirdetvén közöttök az Isten' igéjét. 12. Gallio pedig Akájának főtisztje lévén a zsidók egygy szivvel támadának Pálra, s őtet a törvényszék' elejébe vivék mondván: 13. Ez a törvénnyel ellenkező isteni tiszteletre hitegeti az embereket. 14. Midőn pedig Pál kezdé nyitni száját szólani akarván, monda Gallio a zsidóknak: Ha valami kárositásról vagy gonosz tselekedetről vólna a kérdés ó zsidók! bizonyára igasság szerént meghallgatnálak titeket. 15. De mivel valami tanitásról, bizonyos nevekről. és a ti vallásos törvényetekről

vagyon a szó, ezt ti magatok lássátok; én ezekben biró lenni nem akarok. 16. És elűzé őket az itélőszék elől. 17. Azért minden jelenlévő pogány görögök Sosztenes sinagógai fejedelemre rohanának, és megragadván verik vala őtet az itélőszék előtt; mellyel Gallio semmit nem gondol vala. 18. Pál azután még sok napig ott múlatot; elbutsúzván pedig az atyafiaktól eleveze Siriába Prisztzillának és Akvilának társaságában. Ezen útjában Kenkris' városában megnyireté fejét; mivel azt fogadásának miatta egygy üdeig halasztá. 19. Efezusba jutván társait ott hagyá. Ő pedig bémenvén a sinagógába vetekedik vala a zsidókkal. 20. Ámbár pedig kérnék: hogy több üdeig maradna nálok, ő még is nem hajlot kivánságjokra. 21. Hanem elbútsúzék tőlök mondván: A következő ünnepet okvetetlenül Jerusalemben kell töltenem; de, ha Istennek úgy tetszik, ismég visszatérek hozzátok. És elindúla Efezusból. 22. És alámenvén Tzezáreába felméne Jerusalembe, ahol megkőszönté az anyaszentegygyházat, és azután útját folytatá Antiókiába. 23. Itt egygy üdeig múlatot; azután elmenvén rendre eljárá Galátziának tartományát, és Frigiát erősitvén a vallásban minden tanitványokat. 24. Egygy alekszandriai születésű Apollós nevű zsidó pedig, ékesszóló, s az irásokban jártas férjfiú jöve Efezusba. 25. Ez oktatva lévén az Úrnak tudományára búzgó lélekkel szól vala, és szorgalmatosan előterjeszti vala azokat, amiket az Úr felől tudot; mivel mind addig, még tsak a János' keresztségét ismeré. 26. Midőn azért nagy bátorsággal szólna a sinagógában, Akvila, és Prisztzilla hallván őtet magok mellé vevék, és tökéletessebben megtaniták őket az Istennek útjára. 27. Továbbra midőn Akájában készülne menni, irának az atyafiak a tanitványoknak intvén őket: hogy befogadnák őtet; ki oda érkezvén sokat használa azoknak, kik kegyelem által hittenek. 28. Mert nagy buzgósággal meg-

tzáfolja vala a zsidókat nyilván soknak jelenlétében megmutatván az irásokból Jézust ama Krisztusnak lenni.

Jegyzetek.

6: Én kötelességemet teljesitettem az igaz hitnek tudományát néktek hirdetvén; de, mivel ti azt bé nem veszitek: tehát magatoknak tulajonitsátok a büntetéseket, mellyek annak megvetésével egygybekaptsolva vagynak.

13: Mivel Görögországban megvolt engedve a zsidóknak Móses' törvénye szerént élni; innét vélék: hogy vallásjok' ügyében oltalomra is fognak találni a rómaiaknál.

25: Apollós eddig még a keresztény vallásban nem vala tökéletesen jártas nem ismérvén más keresztséget mint Jánosét; melly által tsak ennek tanitványai közé avattatván bé tőlök többeket halla Jézusról mint igaz Messiásról. Mindazonáltal a szerént, amint oktatva vala, az Úr Jézus Krisztusért tüzesen buzgóskodék; ámbár még nem tudná, hogy az új szövetségi anyaszentegygyházába más külön keresztség által kelljen felvétetnie.

Világositó Hivatkozások.

1: Kor. 1. II. 3. — — 2: Róm. XVI. 3. 4. — — 4: Tesz. 1. II. 2. — — 6: Mát. X. 14. — — 18: Mós. 4. VI. 18. — AT. XXI. 24. — — 21: Róm. XV. 32. — Kor. 1. IV. 19. — — 24: Kor. 1. I. 12. — — 26: Róm. XVI. 3. — — 27: Kor. 1. III. 6.

XIX. RÉSZ.

Pál Efezusban tizenkét férjfiúnak, mindjárt a keresztség után, kezeinek rájoktétele által az erősítő szentséget kiszolgáltatja. Sokan bűneiket megvallván bűbájos könyveiket a tűzbe vetik, és elégetik. Egygy Demeter nevű ötvös fellázzasztja a népet Pál ellen; de a városi titoknok a zajt letsillapitja.

1. Mig Apollós Korintusba múlatna, Pál eljárván a felső tartományokat Efezusba érkezék, ahol egygynéhány tanitványokat találá. 2. Ezek kérdeztetvén tőle: Elvettétek-e a Szent Lelket, minekutánna hittetek? azt adák feleletül: De még azt sem hallottuk, ha vagyon-e Szent Lélek? 3. Azért újra kérdé őket: Minémű keresztséget vettetek fel tehát? Azok pedig mondának: Mi a János' keresztségét vettük fel. 4. Ekkor tanitá őket Pál: János, úgymond, a megtérésnek keresztségével mosta meg a népet, sürgetvén: hogy abban, a ki ő utánna jövendő, az az, a Krisztus Jézusban hivének. 5. Ezt hallván ama tanitványok megkeresztelkedének az Úr Jézusnak nevében. 6. Azután Pál rájok tevé kezeit, és ugyan akkor rájok jöve a Szent Lélek, és idegen nyelveken szólnak, és jövendölnek vala. 7. Valának pedig mindöszve mintegy tizenkét férjfiak. 8. Pál tovább a sinagógába járogata három holdnapig teljes szabadsággal beszéllgetvén, és okokkal megbizonyitván nékik azokat, mellyek az Isten' országát illetik. 9. Azonban, mivel némellyek megáltalkodván hinni nem akarának, sőt a sokaság előtt szidalmaznák az Urnak tudományát; Pál elszakadván tőlök elválasztá a tanitványokat, és naponként egygy Tirannus nevűnek tanúlóteremében tartá beszédjeit. 10. Ez pedig folytattaték két esztendeig úgy, hogy mindnyá-

jan, kik Kiss Ásiában laknak vala, hallgatnák az Úr Jézusnak igéjét. 11. Jeles tsodákat is tselekszik vala az Isten Pálnak kezei által; 12. Annyira: hogy még a kezkenők, és övedzők is, mellyeket testén hordozot, a betegeknek elvitetnének; kik azoknak használásjok által a nyavalyáktól vagy gonosz lelkektől megszabadúlának. 13. Kezdék pedig némellyek a lézengő zsidók közzűl, kik ördögűzőknek mondák magokat, az Úr Jézusnak nevét segitségűl hivni azok felett, kikben gonosz lelkek valának, mondván: kénszeritlek téged a Jézusra, kit Pál hirdet. 14. Ezt tselekszik vala nevezetesen Szkéva zsidó papi fejedelemnek hét fiai. 15. De a gonosz lélek azt adá feleletűl: Jézust ismérem; azt is tudom, Pál ki légyen? de ti kik vagytok? 16. És rájok ugorván az ember, kiben a gonosz lélek vala, hatalmat vőn rajtok, és lenyomá őket úgy: hogy megszaggatott köntössel, félmezitelen, és megsebesitett testtel kéntelenitetnének elszaladni azon házból. 17. Ezt megtudván minden zsidók és pogányok, kik Efezusban laknak vala, mindnyájan erősen megfélemlének, és magasztaltatik vala az Úr Jézus' neve. 18. De a hivők közzűl is sokan megjelenének megvallván, és előbeszéllvén hibás tselekedeteiket. 19. Hasonlóképen sokan azok közzűl, kik bűbájos hiúságokat űztenek vala, egygybehordák könyveiket, és nyilván mindenek' szemeik előtt megégeték azokat; ámbár felszámláltatván azon könyvek' árra, öszvesen ötvenezer ezüstpénznek találtaték. 20. Ekképen nagy hatalommal terjede és mindég mélyebb gyökereket vere az Úrnak tanitása. 21. Ezen történetek után eltökélé Pál magában a Lélek' ösztönéből: hogy Matzedóniát és Akáját béjárván Jerusalembe menne; egygyszersmind pedig azon feltételét is nyilatkoztatá: hogy Jerusalemben való múlatása után Rómát is megkelletik látnia. 22. Előre küldvén pedig Matzedóniába kettőt azok közzűl, kik néki szolgálnak vala, tudniil-

lik Timoteust és Erasztust, ő maga még egygy üdeig Kiss Ásiában marada. 23. Azon üdőben nem kitsiny háborodás támada az Úr' tudományának miatta. 24. Mert egygy Demeter nevű ötvös Diána istenaszszonynak templomát ábrázoló kitsiny hajlékotskákat készitgetvén ezüstből több művészeknek nem kevés nyereséget szerez vala. 25. Kiket a nékik segitő mesteremberekkel egygyütt öszvegyűjtvén igy szóla hozzájok: Férjfiak! jól tudjátok: hogy keresmenyünk és élelmünk ezen művészségből vagyon. 26. Már látjátok, és halljátok; hogy ama Pál nem tsak Efezusban hanem majd nem egész Ásiában hitegetései által sok népet tévelyitet el azt vitatván: hogy nem istenek azon képek, mellyek kézzel tsináltatnak. 27. E szerént pedig nem tsak a mi művészségünk és jövedelmünk a megvetésnek, és enyészetnek veszedelmében forog; hanem félni lehet: hogy Diána nagy istenaszszonynak temploma is semminek fog itéltetni; sőt nem sokára az ő felsége, mellyet egész Asia és mind e világ tisztel, mindenestől fogva elronttatik. 28. Ezeket hallván eltelének boszszúsággal, és nagy szóval kiáltozának mondván: Nagy az efezusiak' Diánája! 29. S az egész város bételék zúrzavarral, és egygyes akarattal rohanának a játékhelyre, s elhurtzolák magokkal Gájust, és Arisztarkust, kik Matzedóniából valók és Pálnak útitársai valának. 30. Pál ugyan a kösség közé bémenni szándékozik vala; de a tanitványok nem botsáták őtet. 31. Sőt Ásiának nagyjai közzül is némellyek, kik Pálnak jó akarói valának, követeket küldvén hozzá kérék: hogy a játékhelyre ki ne menne. 32. Azon sokaságban ki egygyet, ki mást kiált vala; mert eszeveszett gyülekezet vala, és sokan nem is tudák: miért gyültenek légyen egygybe? 33. A sereg közzül pedig elöállaták Alekszandert; kit a zsidók előtaszigálának. Alekszander azért kezével intvén, hogy hallgatnának, mentőbeszédet akara mondani a néphez. 34. De

ráismérvén, hogy zsidó vólna, mindnyájan egygyezett hanggal majd két óráig tsak azt kiálták: Nagy az efezusiak' Dianája! 35. Ekkor a városi titoknok letsendesitvén a kösséget monda: Efezusi férjfiak! kitsoda az az ember, a ki nem tudná; hogy Efezus' városa Diána nagy istenaszszonynak tisztelője, az ő templomának, és Jupitertől alászállott képének szolgáló gondviselője légyen. 36. Mivelhogy tehát ezeknek senki ellene nem mondhat; szükség, hogy megtsendesedjetek, és semmit vakmerőképen ne tselekedjetek. 37. Ugyan is előhozátok ez embereket; kik se nem szentségtörők, sem istenaszszonyotokat nem káromlották. 38. Ha tehát Demeternek és az ő művésztársainak valaki ellen panaszjok vagyon; azért tarttatnak törvényszékek, azért vagynak birák, azok előtt vádolhatják egygymást. 39. Ha pedig ne talám egyéb tárgyak felől akarjátok kéréseiteket előterjeszteni; azok a törvényes gyülekezetben elintéztethetnek. 40. Mert félő: hogy zenebonáról ne vádoltassunk e mai történet miatt; mivel semmi okát nem lehet adnunk, melly ezen öszvesereglésnek védelmezésére szolgálhatna. Ezeket elmondván elbotsátá a kösséget.

Jegyzetek.

3: Minő tudományra vagytok tehát a keresztség által béavatva?

5: Megkeresztelkedének Jézus' nevében, az az, úgy amint Jézus rendelé az Atyának, és Fiúnak, és Szent Lélek' nevében Mát. XXVIII. 19.

12: Ha bár egygy részről oktalanság vólna is azt állitani: hogy ezen tsodálatos munkálatok egyedűl Pál' kendőinek, és előkötőinek titkos erejök, és nem inkább közvetetlenűl a Jézus' hatalma s abban helyheztetett bizodalom által eszközöltettek, vitettek végbe; más részről mindazonáltal igen természetes innét kö-

vetkeztetni: hogy, ha maga az Isten ez által Pál iránt, és minden iránt, ami őtet közelebbről illeté, kitűnő figyelmet tekintetet nyilatkoztatot, — a szent feddhetetlen életű, jeles erköltsökkel tündöklő embereknek maradványait, és ereklyéit tiszteletben tartani szabad is illendő is.

35: Diána istenaszszony' igen pompás templomának, mellynek épitésére egész Ásia segédkezet nyújtot, papjai regélék: hogy annak szobra maga Jupiter' munkája lévén az égből szállittatott alá, s ajándékoztatott Efezus' városának; ezen okból nem kiss ditsőségnek tartá Efezus városának népe a templom' szolgájának gondviselőjének nevezetét megkülönböztetés gyanánt, és disz jelűl magának tulajdonitani.

Világositó Hivatkozások.

1: Kor. 1. I. 12. — — 2: Ján. VII. 39. — — 4: Mát. III. 11. — Márk. I. 4. 8. — Lúk. III. 16. — Ján. I. 26. — AT. I. 5. XI. 16. — — 6: Tim. 1. IV. 14. — — 9: Tim. 2. I. 15. — — 11: Zsid. II. 4. — — 13: Mát. XII. 27. — — 15: Márk. V. 7,-9. — — 21: Róm. XV. 25,-28. — — 23: Kor. 2. I. 8.

XX. RÉSZ.

Pál Matzedóniába jelesen Troás városba mégyen, ahol tanit, és egygy Eutikius nevűt feltámaszt. Azután Miletus városba jövén ott érzékeny bútsúzó beszédet tart, és Jerusalembe elindúl.

1. Minekutánna megszűnék a zenebona, Pál egygybegyűjtvén a tanitványokat elbútsúzék tőlök, és elindúla Matzedóniába vévén útját. 2. Mikor pedig azon részeket eljárta vólna, s az ott tartózkodó hiveket bő beszédekkel intette vólna, jöve Görögországba. 3. Itt három holdnapig

múlatot; azután Siriába akara evezni, de mivel a zsidók azon úton néki lest vetének, azt végezé: hogy Matzedónián keresztül fog viszszatérni. 4. Kisérék pedig őtet berőai Szopáter Pirhus' fia, Teszszalonikából Arisztarkus és Szekundus, Derbenből Gájus, és Timoteus, Ásiából Tikikus, és Trofimus. 5. Ezek előre elindúlának, és megvárának minket Troásban. 6. Mi pedig a kovásztalanok' napjai után Filippéből kievezénk, és öt nap alatt elérkezénk hozzájok Troásba; hol hét napig maradánk. 7. A hétnek pedig első napján a tanitványok a kenyérszegésre egygybegyülvén Pál tanit vala, és, mivel másodnapon útját folytatni akará, szinte éjfélig megnyújtá beszédjét. 8. Valának pedig sok égő gyértyák az ebédlő teremben, ahol egygybegyűlve valánk. 9. Itt egygy Eutikus nevű ifiú az ablakban ülvén, és álomtól elnyomatatván, mivelhogy Pál sokáig beszélle, az álomnak miatta leszédűlvén a harmadik emeleti karból leesék, és halva véteték fel. 10. Kihez alámenvén Pál ráborúla, s azt megölelvén monda: ne háborogjatok, mert az ő lelke benne vagyon. 11. Azután ismég helyére felméne, megszegé a kenyeret részesülvén abban, és még sokat beszéllgetet velek virradásig, és úgy indúla el. 12. Felhozák pedig a gyermeket elevenen, és nem kevesé megvigasztalódának. 13. Mi pedig hajóra ülvén Aszszonba evezénk, hogy ott Pált bévennők; mert úgy végezte vala: hogy addig maga gyalog a szárazon menne. 14. Aszszonba hozzánk eljutván bévezettetett tőlünk a hajóba, s igy menénk Mitilène városba. 15. Onnét elevezvén másnap érkezénk Kiusz sziget' ellenébe; következő napon Számosz szigetbe jutánk, és Trogilliomban kinyúgodván magunkat utánna való napon Miletumba jövénk. 16. Mivel Pál azt határozá: hogy Efezus mellől elevezne nem akarván üdőt tölteni Ásiában; mert siet vala, hogy, ha lehetséges vólna néki, a pünkösd' napját Jerusalemben megülné. 17. Miletumból

Efezusba követeket küldvén, magához meghivatá az anyaszentegygyháznak véneit. 18. Kikhez, midőn nála megjelenvén egygyütt volnának, imigyen szóla: Ti tudjátok az első naptól fogva, mellyen Ásiába béléptem, hogyan viseltem légyen magamat ti közöttetek azon egész üdő alatt. 19. Hogy minden alázatossággal és sok könyhúllatással szolgáltam az Úrnak, küszködvén a kisértetekkel, mellyek rajtam történtek a zsidóknak utánnam való leselkedésök miatt; 20. Hogy semmit el nem titkoltam előttetek, ami hasznos néktek, sőt inkább mind azokat hirdettem néktek, és azokra tanitottalak benneteket nyilván és egygyes házaknál; 21. Hogy zsidókat és pogányokat az Istenhez való megtérésre s a mi Urunk Jézus Krisztusban való hitre nyomos okokkal birni ügyekeztem. 22. Most pedig imé én a Léleknek engedelmeskedvén megyek Jerusalembe nem tudván mik következendők rám ottan? 23. Azt még is minden útamban lévő városban megihlett jövendölők által tudtomra adatá a Szent Lélek: hogy Jerusalemben bilintsek és nyomorúság várakoznak rám. 24. De ezek közzül semmitől sem ijedek, sőt életem sem betsesebb szemeimben azon óhajtásomnak teljesedésénél: hogy örömmel elvégezzem futásomat, és az igének szolgáltatását, melly az Úr Jézustól rám bizatatott; hogy az isteni kegyelemnek evangéliomáról bizonyságot tegyek. 25. És most imé én tudom: hogy már többé nem látjátok az én ortzámat ti mindnyájan, kik között általmentem hirdetvén az Isten' országát. 26. Annakokáért ti előttetek bizonyitom e mai napon: hogy én tiszta vagyok mindeneknek vérétől. 27. Mert nem vonogattam magamat, hanem inkább az Istennek minden tanátsát hirdettem néktek. 28. Vigyázzatok tehát magatokra s az egész nyájra, mellyen titeket püspököknek rendelt a Szent Lélek az Isten anyaszentegygyházának legeltetésére, mellyet tulajdon vérével kereset. 29. Mert én tudom: hogy

elmenetelem után ragadozó farkasok jőnek közitekbe nem kémélvén a nyájat. 30. Sőt magatok közzűl is támadnak tévelygéseket hintegető férjfiak; hogy a tanitványokat magok után eltsábitsák. 31. Azért vigyázzatok gyakorta megemlékezvén arról: hogy három esztendeig meg nem szűntem éjjel és nappal kitkit közzűletek könyhúllatások között inteni. 32. Végre ajánlak titeket atyámfiai az Istennek, és az ő igéje által kijelentett kegyelmének; ki hatalmas az elkezdetteket tökéletesen felépiteni, és néktek örökséget adni minden megszenteltettekkel egygyütt. 33. Senkinek ezüstjét vagy aranyát vagy köntösét nem kivántam. 34. Sőt inkább magatok tudjátok: hogy azokat, a mellyek nékem és társaimnak szükségesek valának, ezen kezeimnek munkájával szerzettem. 35. Mindenképen megmutattam néktek: hogy a még erőtlen hiveknek megkémélésök végett dolgozni kelletik, és szükséges eszünkbe juttatni az Úr Jézusnak szavait, mert ő maga mondá: Bóldogabb adni mint venni. 36. Midőn ezeket elmondotta vólna, térdeire esvén imádkozék mindnyájokkal. 37. Lőn pedig mindnyájoknak nagy sirásjok, és Pálnak nyakába borúlván tsókolgatják vala őtet 38. Leginkább azon a mondásán bánkódván: hogy többé az ő ortzáját látni nem fogják. És igy a hajóra kiséréjk őtet.

Jegyzetek.

23: Ha nem tudom is, mi következik rám Jerusalemben, megölnek-e, vagy nem? annyit még is tudok: hogy minden városban, hol általútaztam, a Szent Lélektől ihletett emberek rám nézve üldözést és fogságot jövendölének.

25: A görög ige *ida*, melly annyit tészen mint *tudom*, nem mindég tökéletes meggyőződést, hanem gyakran tágasabb értelemben hihetőséget jelent; igy használtatik AT. III. 17. XXVI. 27.

— Mivel azért Tim. 1. I. 2. 3. — 2. IV. 13. 20. szerént Pál még később is Efezusban, Miletumban, Troásban, Korintusban megjelenék; itt a tudom szóval tsak azt akará kifejezni: hogy mintegy bizonyosnak látszik előtte, — előre látja, — környülményei azt hitetik el vele, — hogy tudniillik többé nem fog Kiss Ásiába viszszatérni.

26: Az apostoli hivatalnak buzgó teljesitéséből eredett belső meggyőződés igasságosan birhatta Pált azon nyilatkozásra: hogy ő rá, minekutánna semmit, ami az üdvösségre szükséges, előterjeszteni el nem mulasztot, senki' szerentsétlenségének oka nem háromolhat.

28: *Isten* szó alatt itt nem mást, mint az Úr Jézus Krisztust lehet érteni; mivel nyomon róla bizonyittatik: hogy ő tulajdon vérével szerzette a keresztény anyaszentegygyházat. Ugyan ebből következik: hogy az Úr Jézusban tsak egygy és pedig isteni személy vagyon. — — Pál apostol Timoteus és Titus püspökökhöz irtt leveleiben *episzkoposz*, *preszbiterosz*, és *diakonosz* magyarositva püspök, pap, és diakonus nevezet alatt három rendű egygyházi tisztviselőket hoz elő és közöttök különbséget tészen; a püspököknek eleitől fogva mindég fő kötelességök vala az anyaszentegygyháznak igazgatása kormánya, a Krisztus' nyájának legeltetése Tim. 1. III. 5. V. 19. 20.; — mivel tehát Pál apostol az előtte megjelentt egygyházi tisztviselőket különösen püspököknek nevezi, s őket, tőlök bútsúzván, a nevezetjökkel egygybekötött anyaszentegygyház' legeltetésére figyelmezteti: a megjelentt egygyházi előljárók között több püspököknek is kellett jelenlenniek, kik szokás szerént, amint is feljebb a 4. versben emlittetik, kisérék az apostolt, és Efezusban Kiss Ásia' fő városában is többen egygybegyűlvén már várakozának rá; ugyan azért Miletumban léttéről tudósittatván más preszbiterekkel papokkal (kiknek hivataljok a püspököket, tőlök függve, a keresztény nép' kormányában segiteni) egygyütt odajövének. Igy vagyon teljes értelme a 25. versnek, mellyben a környülállókat szólitja Pál imigyen: Többé nem látjátok az én ortzámat ti mindnyájan, kik között általmentem hirdetvén az Isten' országát. Tsak ugyan a tridentomi közönséges szent gyülekezet is a XXIII. ülésben az egygyházi rendről a 4-dik szakaszban Pál apostolnak e versben szavait a fő egygyházi előljárókról a püspökökről érti, és mondattaknak tanitja.

Világositó Hivatkozások.

1: Tim. 1. I. 3. — — 4: Kol. IV, 10. — — 18: Tesz. 1. II. 5. — — 24: Róm. VIII. 38. 39. — Filip. II. 17. — — 28: Tim. 1. IV. 16. — — 30: Mát. XXVI. 21. — — 32: Filip. I. 6. — — 34: Kor. 1. IV. 12. — Tesz. 1. II. 9. — 2. III. 8.

XXI. RÉSZ.

Pál Palesztinában fekvő Tzezárea városba érkezik, itt Agabus nevű próféta jövendöli néki Jerusalemben megfogatatását; Pál, hogy magát az ó törvény' tisztelőjének lenni bizonyitsa, a jerusalemi templomban a tisztülás' szertartásának alája veti magát; mindazonáltal megfogatatik, de a római századostól engedelmet nyer: hogy szólhasson a néphez.

1. Elválván tőlök egyenesen evezénk Kous szigetbe, és másodnapon Ródusba, s onnét Patarába. 2. És találván hajót, mellynek Fenitzébe vala útja; abba bészállván tovább evezénk. 3. Mikor pedig Tziprus meglátszot vólna, azt balra hagyván Siriába evezénk, és jövénk Tirusba; ahol a hajó terhét kirakni akarák. 4. Itt tanitványokat találván hét napig maradánk; azok pedig a Szent Léleknek kijelentéséből inték Pált: hogy ne menne fel Jerusalembe. 5. Eltelvén a hét napok útnak eredénk, és szinte a városon kivűlig elkisérének bennünket mindnyájan feleségökkel és gyermekeikkel egygyütt; és térdre esvén a parton imádkozánk. 6. És, minekutánna egygymástól elbútsúztunk vólna, a hajóba bészállánk; azok pedig viszszatérének hajlékaikba. 7. Mi pedig Tirusból evezésünket elvégezvén alámenénk Ptolemaisba, és köszöntvén az atyafiakat egygy nap nálok mara-

dánk. 8. Másodnapon ismég elindúlván jövénk Tzezáreába, ahol Filep evangélistának, ki egygyik a hét diakonusok közzűl vala, házába bészállánk, és ott múlatánk. 9. Ennek jövendölő ajándékkal biró négy szűz lyányai valának. 10. Mivel e háznál több napot tölténk, ezen üdő alatt lejöve Judeából egygy Agabus nevű próféta. 11. Ez meglátogatván bennűnket vevé Pál' övét, és avval önnön kezeit lábait megkötözvén mondá; Ezeket szólja a Szent Lélek: a férjfiat, kié ez az öv, igy kötözik meg a zsidók, és a pogányok' kezeibe ádják. 12. Mellyeket hallvan, mi is, de azon helyből valók is kérjük vala őtet: hogy ne menne fel Jerusalembe. 13. Pál pedig felele: Mit tselekesztek? minek sirtok, és keserititek szivemet? hiszen én az Úr Jézusnak nevéért nem tsak megkötöztetni de meghalni is kész vagyok. 14. Látván azért, hogy le nem beszéllhetjük feltételétől, megtsendesedénk mondván: az Úrnak akaratja légyen! 15. Annakokáért útra készülénk, és eltelvén a megrendeltt napok felmenénk Jerusalembe. 16. Jövének pedig velünk Tzezáreából is némellyek a tanitványok közzül magokkal hozván egygy Mnaszon nevű tziprusi születésű régi tanitványt, kinek házánál lehessen szállásolnunk. 17. Jerusalembe eljutván szives örömmel fogadtattunk az atyafiaktól. 18. Másodnapon Pál velünk egygyütt meglátogatá Jakabot, ahol egygybegyülve valának mindnyájan az egygyházi elöljárók is. 19. Kiket Pál köszöntvén egygyenként előterjeszté, miket tselekedet légyen az Isten a pogányok között az ő szolgálatja által. 20. Azok pedig, minekutánna a beszédet kihallgatták vólna, ditsőitik vala az Istent, és mondának néki: Látod atyafi, mennyi ezeren hittenek a zsidók közzűl; de azok egygyszersmind a törvénynek is buzgó követői mindnyájan. 21. Úgy tudósittattak pedig felőled: hogy te a pogány nemzetek között megtelepedett zsidókat a Móses' törvényétől való eltávozásra kiszteted azt

sürgetvén: hogy fiaikat körül ne metéltessék, és atna szertartásokat többé ne gyakorolják. 22. Most tehát okosan kell bánnod; mert ide jöveteledtek hire menvén bizonyosan nagy sokaság fog egygybegyülni. 23. Azért tselekedjed ezt, amit néked jóvallunk; vagynak közöttünk négy férjfiak, kiknek fogadásjok vagyon. 24. Ezeket magad mellé vévén menjfel vélek a tisztúlásra, és fizess meg érettek; hogy nyiressék meg fejöket. Igy tapasztalni fogják mindnyájan: hogy semmi sem igaz azokból, amiket e tárgyra nézve felőled hallottanak, sőt, hogy te a törvény szerént jársz, és azt megtartod. 25. Ami ellenben azokat illeti, kik a pogányok közzül hittenek, a végezésnek értelme szerént megirtuk: hogy semmi e félét megtartani nem kötelesek, hanem tsak az kivántatik tőlök, hogy megoltalmazzák magokat a bálványoknak áldoztatott húsoktól, a vértől, fojtottól, és a paráznaságtól. 26. Akkor Pál maga mellé vévén azon férjfiakat és másodnapon ő velek megtisztúlván béméne a templomba, és megjelenté: hogy, mig nem mindenikért közzűlök az áldozat bémutattatik, ő a tisztúlásnak napjait kiállani akarja. 27. Mikoron pedig immár a hét napnak bételése elközelgetne, némelly ásiai zsidók meglátván őtet a templomban fellázzíták az egész népet, és kezeiket rája veték kiáltván: 28. Izrael' férjfiai legyetek segitségül! ez amaz ember, a ki mindenütt mindeneket a nemzet ellen, a törvény ellen, és ezen hely ellen oktat; annak felette még pogányokat is bévezetet e templomba s igy megfertőzteté ezen szent helyet; 29. Mivel látták vala az előtt efezusi Trofimust vele a városban, és azt vélék: hogy őtet Pál a templomba bévezette légyen. 30. Erre megháborodék az egész város, és a népnek nagy egygybefutása lőn, és megragadván Pált hurtzolják vala ki a templomból, és mindjárt bézáratatának az ajtók. 31. Azonban midőn már megöléséhez készűlnének, eljuta a fegyveres sereg hadnagyához a hira-

dás: hogy egész Jerusalem felzendült vólna. 32. Ki haladék nélkül vitézeket és századosokat maga mellé vévén hozzájok siete; azok pedig látván a hadnagyot és vitézeket megszűnének Pált verni. 33. Akkor oda járúlván a hadnagy megfogatá őtet, és két lántztzal megkötözteté, és kérdezi vala őtet: Ki légyen, és mit tselekedet vólna? 34. A sokaság közzűl ugyan különbféléket kiáltának; de mivel a zajnak miatta semmi bizonyost érteni nem lehetet, elviteték Pál a várba. 35. Midőn már a léptsőkhöz eljutottak vólna, a népnek erőszakoskodása miatt Pálnak a vitézektől kell vala hordoztatnia; 36. Mert a népnek temérdek sokasága kiséri vala kiáltozván: Öld meg őtet. 37. Midőn pedig a várba kezdett vólna bévezettetni Pál monda a hadnagynak: Szabad-e valamit szólanom hozzád? ki kérdé: Tudsz-e görögűl. 38. Azután folytatá: Nem te vagy-e amaz egiptzius, ki egygy üdő előtt lázzadást inditot, és négy ezer késes férjfiakat a pusztába kitsalt? 39. Felele Pál: Én született zsidó ember Tzilitziában fekvő nevezetes Tarzus' városának polgárja vagyok; kérlek pedig hagyj szólanom a néphez. 40. Kitől Pál engedelmet nyervén megállván a léptsőkön kezével inte a népnek; mellyre nagy hallgatás következvén zsidó nyelven imigyen szóla:

Jegyzetek.

8: Filep itt már nem diakonusnak neveztetik: — mivel e hivatalnak egygyik foglalatossága, miután a keresztények között a birtokok' közössége fenn nem állhatot, elmúlék; — hanem evangelistának, evangéliom' hirdetőjének hivatik, melly kötelesség amavval, és a keresztségnek kiszolgáltatásával kaptsolatban vala.

24: Ezekből kitetszik: mennyire buzgóskodának a zsidók Jerusalemben még a keresztény hitnek felvétele után is Móses' szertartásai mellett úgy, hogy Pál is tanátsosnak tartaná a megbántódásnak és botránkozásnak elmellőzése végett azok iránt tisztelet-

jét bizonyitani a Mósestől ajánltt nazareusi fogadás' szertartásának magát alája vetvén. Tudniillik: a Móses által rendeltt szertartásoknak követésökre, és gyakorlásjokra a pogányságból megtértt keresztények kötelesek ugyan nem valának; azonban a zsidó nemzetből megtértt hiveknek ezen szertartásokat is, a mikor botránkozásra okot nem szolgáltathattak, teljesiteni az apostoloktól eleinte megengedteték.

Világositó Hivatkozások.

8: AT. VI. 5. — — 14: Mát. VI. 10. — — 18: Gal. I. 19. — — 24: Mós. 4. VI. 18. — AT. XVIII. 18. — Kor. 1. IX. 20. — — 25: AT. XV. 20 29. — Kor. 1. VIII. 1. 7. — — 26: Mós. 4. VI. 6,-15.

XXII. RÉSZ.

Pál előbeszélli megtérését, és Istentől küldetését: hogy a pogányoknak hirdesse az evangéliomot; erre a zsidók megöletését kivánják, és a megveszszoztetéstől tsak a római polgári igazára hivatkozván menekedik meg.

1. Atyámfiai férjfiak, és atyák halljátok meg mentségemet, mellyet most előtökbe terjesztek! 2. Kik hallván: hogy zsidó nyelven szólana nékik, annál inkább eltsendesedének. 3. Pál pedig monda: Én zsidó férjfiú vagyok, ki Tzilitziának Tarzus városában születtem ugyan, de ebben a városban Gamalielnek gondviselése alatt neveltettem, és az atyáink törvényének legszorosabb szabásai szerént tanittatván szinte olly heves védelmezője valék az Isten' törvényének, valamint ma ti mindnyájan buzgóskodtok. 4. Ki mostani vallásomat üldözém halálig férjfiakat és aszszonyokat

megkötözvén és őrizet alá vetvén; 5. Amint bizonyságot tehetnek nékem a főpap, és az egész főtanáts, kiktől az atyafiakhoz leveleket nyervén Damaskusba mégyek vala: hogy onnét is hoznám el kötözve az ott tartózkodókat Jerusalembe büntetés végett. 6. Lőn pedig, midőn mennék, és Damaskushoz közelgetnék, déltájban hirtelen az égből nagy világosság körűlfoga engem. 7. És leesvén a földre szózatot hallék, melly monda nékem: Saúl Saúl mit üldözsz engem? 8. Én pedig kérdém: Ki vagy Uram! és felele nékem: Én vagyok a Názáreti Jézus, kit te üldözsz. 9. Azok pedig, kik engem kisérének, a világosságot ugyan láták, és megréműlének, de a velem beszéllőnek szavait nem hallák. 10. És mondék: Mit tselekedjem Uram? az Úr pedig monda nékem: Felkelvén menj Damaskusba, ott megmondják néked mind azokat, a mellyekről rendeltetett: hogy általad vitessenek végbe. 11. Mivel pedig azon világosságnak fényessége miatt szemeim látását elvesztém; útitársaimtól kézen fogva vezettetvén jövék Damaskusba. 12. Itt egygy Ananiás nevű a törvény szerént istenfélő férjfiú, kinek minden Damaskusba lakó zsidóktól ditséretes bizonysága vagyon, 13. Hozzám jövén és előttem megállván monda nékem: Saúl atyámfia lásd; és én azon pertzben őtet meglátám. 14. Ő pedig monda: A mi atyáinknak Istene eleve elválasztot téged; hogy megtudnád az ő akaratját, és látnád amaz igazat, és hallanál szózatot az ő szájából; 15. Mert tanúja lészesz minden emberek előtt mind azokról, mellyeket láttál, és hallottál. 16. És most mit késel? kelj fel, keresztelkedjél meg, és mosd le a te bűneidet az Úr' nevét segitségűl hiván. 17. Lőn pedig, midőn Jerusalembe viszszatérvén a templomban imádkoznám, hogy elmémben elragadtatnám, 18. És látnám amazt, ki monda nékem: Siess, és menj ki hamar Jerusalemből: mert bé nem veszik a te bizonyságtételedet én felőlem. 19. Én pedig

mondék: Uram! hiszen ők jól tudják, hogy én valék az, a ki tömlötzre hányá, s a sinagógákban veré a te benned hivőket; 20. Hogy, a midőn István tanúdnak vére onttatnék, én ott állék, és megöletésében megegygyezék, és az őtet megölők' köntöseit őrizém. 21. És monda nékem: Menj el, mert én téged meszsze küldlek a pogány nemzetekhez. 22. Mind ez igéig hallgaták beszédjét; de erre felemelék szavokat kiáltván: Veszesd el az illyent a földszinéről, mert nem méltó, hogy éljen. 23. Midőn imigyen kiáltoznának, és köntöseiket szaggatnák, és a föld' porát a levegőbe szórnák; 24. Meghagyá a hadnagy: hogy Pált a várba bévigyék, és ostorokkal verjék, ezen kinozás által akarván tőle megtudni: miért kiáltottanak légyen olly erősen rája? 25. Mikor pedig már szijakkal megkötözték vólna őtet, monda Pál a mellette álló századosnak: Szabad-e néktek római polgárembert a nélkül, hogy megitéltessék, megostorozni? 26. Hallván ezt a százados tüstént a hadnagyhoz járúla, és hirt tőn néki mondván: Vigyázz parantsolatodra, mellyet teljesittetni akarsz; mert ez az ember római polgár. 27. Ezen jelentésre hozzá méne a hadnagy, és megkérdé őtet: Mond meg nékem: valljon római polgár vagy-e? ő pedig felele: Igen is. 28. Erre monda a hadnagy: Én nagy mennyiségű pénzel juték ezen polgári igazhoz; Pál pedig felele: Én pedig e szabadságban születém. 29. Mindjárt azért eltávozának tőle, kik megkinzására kirendelve valának; a hadnagy is pedig megijede megértvén: hogy római polgár vólna, mivelhogy megkötöztette őtet. 30. De másodnapon bizonyosan megakarván tudni: miért vádoltatnék a zsidóktól? levéteté róla a bilintseket, egygybegyűjté a papi fejedelmeket, és az egész főtanátsjokat, és kivezettetvén Pált eleikbe állatá.

Világositó Hivatkozások.

3: Gal. I. 14. — — 4: AT. VIII. 3. XXVI. 9. — Kor. 1. XV. 9. — Tim. 1. I. 13. — — 5: AT. IX. 2. XXVI. 12. — — 6: AT. IX. 3. — — 9: AT. IX. 7. — — 14: Gal. I. 15. 16. — — 17: AT. IX. 28. — — 19: Gal. I. 13. — — 20: AT. VII. 57. 58. — — 21: Gal. I. 16.

XXIII. RÉSZ.

Pál védelmezi magát és farizeusnak neveltettnek vallja; a farizeusokat a szadutzeusokkal összeveszteti; negyven zsidók összeesküsznek Pál' megöletésére; Antoniusvár' nagyja Pált Tzezáreába küldi.

1. Pál szemeit a gyülekezetre függesztvén igy szóla: Atyámfiai férjfiak! én teljes jó lelki ismérettel szolgálék Istennek mind e napságig. 2. Ezen igékre a főpap parantsolá a mellette állóknak: hogy szájára ütnének. 3. Pál pedig monda néki: Megver téged az Isten megfejérittetett fal! mivelhogy törvényszerénti megitélésem végett itt leülvén a törvény ellen veretsz engem. 4. Kinek mondának az ott állók: az Istennek főpapját szidalmazod-e? 5. Felele Pál: Nem tudám atyámfiai: hogy főpap légyen; mert másképen igy nem szólottam vólna irva lévén: A te nemzeted' fejedelmét ne szidalmazzad. 6. Tudván pedig Pál, hogy a jelenlévőknek egygyik része a szadutzeusoknak a másika a farizeusoknak felekezetjökhöz tartoznék; felkiálta a gyülezetben: Atyámfiai férjfiak! én farizeus vagyok, és farizeus atyának fia, a meghalttak' feltámadásának reménysége miatt vádoltatom én. 7. Alig mondá ki ezeket, mindjárt egyenetlenség támada a farizeusok és szadutzeusok között, és meg-

oszlot a gyülekezet. 8. Mert a szadutzeusok azt tanitják: hogy nints feltámadás, sem angyal, se lélek; a farizeusok ellenben mind a kettőt vallják. 9. Lőn pedig nagy kiáltás, és felkelvén némelly irástudók a farizeusok' felekezetjéből vetekedének, és mondának: Semmi gonoszt nem találunk ez emberben; hogyha pedig lélek vagy angyal megjelenvén szólot néki, ne tusakodjunk Isten ellen. 10. Felette nagy öszvezajdúlás történvén pedig és félvén a hadnagy: hogy Pál tőlök szerte ne szaggattatnék; azt parantsolá a vitézeknek, hogy alámennének, és kiragadnák őtet közzülök, és a várba viszszavezetnék. 11. A következő éjen melléje állván az Úr monda: Allhatatos légy, mert amint bizonyságot tettél felőlem Jerusalemben, úgy Rómában is bizonyságot kell tenned. 12. Megvirradván egygybeállának némelly zsidók, és fogadást tőnek mondván; hogy se nem esznek, se nem isznak, mig Pált meg nem ölik. 13. Valának pedig negyvennél többen, kik öszveesküdtenek. 14. Ezek elmenének a papifejedelmekhez és a vénekhez, és mondának: Fogadással kötelezték le magunkat, hogy semmit meg nem izlitünk mind addig, mig Pált meg nem öljük. 15. Most azért a gyülekezettel egygyetértőleg jelentsétek meg a hadnagynak: hogy holnap hozassa őtet ismét előtökbe, mintha valami bizonyosabbat ő felőle megérteni akarnátok; mi pedig, minekelőtte elközelgessen, készen fogunk állni, és megöljük őtet. 16. Hallván pedig Pál' húgának fia a leselkedés felőli szándékot eljöve, és béméne a várba, és tudtára adá Pálnak. 17. Ezt megértvén Pál magához hiva egygyet a századosok közzül, és kéré őtet mondván: Ezen ifiat vezesd el a hadnagyhoz, mivel vagyon valami megjelenteni valója. 18. Ki azt melléje vévén elvezeté a hadnagyhoz mondván: Pál, ki fogva ül, magához szólitván kér vala engem: hogy ezen ifiat hozzád vezetném, beszédje lévén veled. 19. A hadnagy azért megfogván azon ifiúnak

kezét félre külön méne vele, és megkérdé: Mitsoda az, amit nékem jelenteni akarsz? 20. Ő pedig monda: A zsidók meghatározák azon kérést elődbe terjeszteni: hogy holnap Pált gyülekezetjökbe hozasd ki, mintha szorgalmatosabban szándékoznának kikérdezni őtet. 21. De te ne higyj nékik: mert közzűlök negyven férjfiaknál többen leselkednek utánna, kik felfogadák: hogy se nem esznek, se nem isznak, mig őtet meg nem ölik, sőt már készen állanak várakozván kedvező viszszizenetedre. 22. A hadnagy erre elbotsátá az ifiat megparantsolván néki: hogy senkinek ne szóljon a felől, hogy ezeket béjelentette légyen. 23. És előhivatván kettőt a századosok közzűl monda nékik: Készitsetek ki kétszáz vitézeket, hetven lovagot, és kétszáz nyársast; hogy az éjnek harmadik óráján mégindúljanak, és Tzezáreáig menjenek. 24. Barmokat is szerezzenek, hogy Pál felültetvén békességgel vitetessék el Felix főtiszthez. 25. (Mert félt, hogy ne talám Pált a zsidók kiragadják, és megöljék, azután pedig magának kellessen azon hamis vádat elviselnie: hogy pénzzel megvesztegettetett légyen) 26. Levelet is ira; melly ezeket foglalá magában: Klaudius Lisziás egészséget kiván Felix legjelesebb főtisztnek! 27. Ezen a zsidóktól megfogatott férjfiat, kit ők már megakarának ölni, seregemmel rájok ütvén kiragadám megértvén: hogy római polgár vólna. 28. Akarván pedig tudni okát, mellynek miatta vétkesnek vádolnák őtet: bévitetém őtet gyülekezetjökbe. 29. És úgy találám: hogy az ők törvényeket illető némelly kérdéseknek miatta panaszolnának ellene; de halált vagy fogságot érdemlő bűne nem vólna. 30. Azonban jelenttetvén nékem: hogy a zsidók életje után leselkednek; mindjárt hozzád küldém őtet a vádolóknak is tudtokra ádván: hogy, ha mi panaszjok vagyon ő ellene, azt te előtted fedezzék fel. Légy jó egészséggel! 31. A vitézek azért a nékik adott rendelés szerént magok közé

vévén Pált, éjjel elvezeték őtet Antipatrisba; 32. Másodnapon pedig tsak a lovagokat hagyák vele tovább menni, ők pedig viszszatérének a várba. 33. Amazok Tzezáreába eljutván, a levelet a főtisztnek kezéhez adák, és Pált elejébe álliták. 34. A főtiszt elolvasván á levelet megkérdé Pált: melly tartományból vólna? és megértvén hogy Tzilitziából való; 35. Meghallgatlak úgymond téged, mikor vádolóid eljönnek. És meghagyá: hogy Heródes' tanátsépületjében őriztetnék.

Jegyzetek.

3: Megfejérittetett fal — képmutató. — Igasságos vólt Pálnak felindúlása; mert Móses' törvénye szerént a vádolttnak szabad vala magát védeni, és kelle meghallgattatnia.

23: Éjjel tiz órakor.

25: Ezen vers a görögben nem találtatik; de okát adja a rendkivűli készűletnek, mellyel Pál Jerusalemből elviteték. Talám előbb világositásúl szolgáló jegyzet vala, továbbra pedig a rendbe béiktattaték; tsak ugyan most is a diákban zárjellel különöztetik. Mindazonáltal vagynak néhány mind görög, mind siriai kiadások; mellyekben ezen vers is olvastatik.

32: Másodnapon Pál egyedűl a lovagok' vigyázatára bizaték, nem lévén többé mit tartani az öszveesküdtektől; a gyalogok pedig viszszatérének Jerusalembe Antonius' várába.

Világositó Hivatkozások.

2: Ján. XVIII. 22. — 3: Mós. 5. XVII. 9. — Mát. XXIII. 27. — Ján. VII. 51. — — 5: Mós. 2. XXII. 28. — — 6: Mát. III. 7. — Filip. III. 5. — — 8: Mát. XXII. 23. — Márk. XII. 18. — — 14: Ján. XVI. 2.

XXIV. RÉSZ.

Pál a helytartó főtiszt előtt vádoltatik. Felix főtiszt hallván Pálnak beszédjét a hitről tisztaságról és ítéletről megretten; de el nem botsátja, hanem Portzius Fesztus következőjének általadja.

1. Öt nap múlva' aláméne Ananiás főpap némelly vénekkel és bizonyos Tertullus ügyvéddel, kik Pálnak vádolására a tartományi fő tiszt előtt megjelenének. 2. És előidézvén Pált kezdé őtet vádolni Tertullus mondván: 3. Hogy teljes békeségben élünk te általad, és e nemzetnek hasznos rendeléseket nyertünk a te gondviselésed által legjelesebb Felix! egész hálaadatossággal mindenkor és mindenütt megismérjük. 4. De hogy sokáig ne tartóztassalak téged, tsak arra kérlek: hogy rövideden hallgass meg minket a te kegyelmességed szerént. 5. Mi ezen embert feletted ártalmasnak találtuk; úgymint, ki az egész földön minden zsidók között lázzadást támaszt, és a nazarenusok' szakadásának feje. 6. Ki a templomot is megfertőztetni ügyekezék; de általunk megfogataték: hogy a mi törvényünk szerént őtet megitélnők. 7. Azonban oda jövén Lisziás hadnagy őtet kezeinkből nagy erőszakkal kiragadá, és most imé hozzád küldé. 8. Azt parantsolván: hogy vádolói is te előtted jelenjenek meg; te pedig mint biró magad megtudhatod ő tőle mind ezeket, a mellyekről mi őtet vádoljuk. 9. Ezekben megegygyezének a megjelentt zsidók is bizonyitván: hogy ezek mind igazak. 10. Pál pedig a főtiszttől a szólásra engedelmet nyervén imigyen felele: Tudván, hogy több esztendőktől fogva e nemzetnek birája vagy, annál nagyobb bátorsággal fogom ügyemet védelmezni. 11. Ugyan is, nálam nélkül is megértheted: hogy nintsen több tizenké

napjánál, miólta felmenék Jerusalembe Istennek imádására. 12. Ott pedig nem találának engem: hogy vagy a templomban valakivel vetekedésbe botsátkoztam vólna, vagy zendűlést okoztam vólna a nép között, akar a sinagógákban, akar a városban. 13. Nem is bizonyithatják bé azokat, a mellyekről most engem vádolnak. 14. Azt pedig itt nyilván vallom: hogy azon tanitás szerént, mellyet ők szakadásnak neveznek, úgy szolgálok a mi atyáink' Istenének; hogy mind azokat is hiszem, valamik a törvényben és a prófétákban irva vagynak, 15. Reménységem lévén Istenben: hogy a meghalttaknak mind igazaknak, mind gonoszoknak feltámadásjok fog történni, mellyet ezek is várnak. 16. Annakokáért iparkodom is: hogy mindég minden szemrehányásoktól mentt lelkiismeretem légyen Isten és emberek előtt. 17. Sok esztendők után pedig eljöttem Jerusalembe: hogy nemzettársaimnak a számjokra gyűjtött segedelempénzt általadnám, és fogadáshoz tartozó áldozatokat mutatnék bé. 18. S épen igy, midőn tisztúlásommal foglalatoskodnék, találának engem a templomban sokaság nélkül zenebona nélkül némelly ásiai zsidók; 19. Kiknek kellett vólna megjelenniek előtted, és engem vádolniok; ha panaszjok vagyon ellenem. 20. Avagy akar ezek is mondják meg: valljon mitsoda gonoszságot találtanak én bennem, midőn gyülekezetjökben állottam? 21. Ha tsak nem hibául tulajdonitanák nékem azon egygy nyilatkoztatást, mellyet közöttök állván nagy szóval kikiálték; tudniillik: hogy a meghalttak' feltámadásának vallása miatt itéltetem én ma tőletek. 22. Ezeket hallván Felix, hogy ezen tanitás felől bővebben tudakozódhassék, továbbra halasztá a végzést, és elbotsátá őket mondván: Midőn Lisziás hadnagy alájön elintézem panaszaitokat. 23. És meghagyá a századosnak: hogy Pál ugyan őriztessék, mindazonáltal bilintsek nélkül nyúgodhassék, és senki az övéi közzül ne tilttassék tőle, ha ki néki szolgálni

kivánna, vagy őtet látogatni akarná. 24. Egygynéhány napok után pedig eljövén Felix Druszilla nevű feleségével egygyütt, ki zsidó vala, előhivatá Pált, és hallgatá a Krisztus Jézusban való hitről beszédjét. 25. De midőn Pál az igasság' kiszolgáltatásáról, a fajtalanságtól való tartóztatásról, és a jövendő itéletről folytatná az oktatást, megrettenvén Felix felele: Mostanra ez elég; azért elmehetz, ha pedig alkalmatos üdőt nyerhetek, ismét előhivatlak téged. 26. Tsak ugyan gyakorta maga elejébe hivatá Pált, és értekezék vele azt reménylvén egygyszersmind: hogy pénzt fogna kapni tőle elbotsátásának megnyerése miatt. 27. Két esztendő pedig eltelvén Felixnek helyébe Portzius Fesztus lőn tartományi főtiszt. Felix pedig a zsidóknak akarván kedveskedni Pált fogva hagyá.

Jegyzetek.

5: Nazarenusoknak neveztetének a keresztények megvetésből Jézus miatt; ki Názáretben nevelkedék.

14: Hogy ne gondolja a pogány római főtiszt: mintha Pál egygy új Istent hirdetne; igen böltsen arra figyelmezteté Felixet Pál: hogy ő azon Istennek szolgája, mellyet mindég imádot a zsidó nemzet. Azon igék: „Úgy szolgálok a mi atyáink' Istenének" — a görög forrásból és siriai forditásból vétettek; mellyek helyett a diákban olvastatik: Úgy szolgálok az Atyának, és az én Istenemnek. De ama kifejezés inkább illik ide. Pál azt, ami az ó szövetségi szent irásokról emlittetik, egész igassággal mondhatá; minthogy mindent megtarta, ami a törvényből és a próféták' jövendöléseiből a Messiás' üdejében is mint törvényes erejű megmaradot.

25: Megréműlt Felix, hallván Pálnak tanitását az igasságról, tiszta életről és jövendő itéletről; mert fösvény, igasságtalan, és búja ember vala, házasságtörésben élvén Druszillával Agrippa

király' lyányával, ki Átzisztól siriai élő királytól törvénytelenül elválván Felix főtiszttel összeszövetkezék Flavius Józef Rég. XX. 5. 7.

Világositó Hivatkozások.

1: AT. XXIII. 2. — — 5: AT. II. 22. — — 6: AT. XXI. 28. 29. — — 14: AT. XXVI. 22. XXVIII. 22. — — 15: Jób. XIX. 25. 26. — Mát. XXV. 32. — Ján. V. 29. — — 17: Róm. XV. 25. — Kor. 1. XVI. 1, -14. — Gal. II. 1. — — 18: AT. XXI. 26. — — 21: AT. XXIII. 6. — — 27: AT. XXV. 14.

XXV. RÉSZ.

Pál kétszer vádoltatik Fesztus előtt a zsidóktól, de a római tsászár' elejébe kivánja ügyét felvitetni. Agrippa király Pálnak egygy beszédjét hallgatja.

1. Fesztus megérkezvén a tartományba harmadnap után felméne Tzezáreából Jerusalembe. 2. Tüstént meg is jelenének előtte mind a főpap, mind a zsidó nemzetnek nagyjai, mint Pálnak vádolói kérvén a főtisztet: 3. Hogy hallgatná meg esedezésöket kedvezvén nékik Pál ellen, és hozatatná le őtet Jerusalembe; mivel leseket akarának néki vetni az úton, hogy megölnék őtet. 4. De Fesztus tsak azt felelé: hogy Pál Tzezáreában tarttatik, ő maga pedig siettetni fogja visszatérését. 5. A kik azért közzűletek, úgymond, előkelők, velem egygyütt alámenvén, ha valami vétket elkövetet azon férjfiú, vádolják őtet. 6. Azért nyoltz vagy tiz napnál tovább nem múlatván közöttök leméne Tzezáreába, és mindjárt másodnapon törvényszéket ülvén Pált előhozatni parantsolá. 7. Ő pedig megjelenvén, körűlállák őtet a zsi-

dók, kik Jerusalemből alájöttenek vala, sok és súlyós panaszokat előhozván ellene, de a mellyeket meg nem bizonyithatának. 8. Pál azonban tsak azt vitatá: sem a zsidók' törvénye ellen, sem a templom ellen, sem a tsászár ellen semmit nem vétkeztem. 9. Fesztus mindazonáltal a zsidóknak kedveskedni akarván kérdé Pált: Akarsz-e Jerusalembe felmenni, hogy ottan én előttem ezek felől megitéltessél? 10. Felele Pál: A tsászárnak itélőszéke előtt állok, itt kell nékem megitéltetnem. A zsidóknak semmiben sem ártottam, amint te jobban tudod. 11. Mert, ha ugyan ártottam vólna, vagy valamit, melly halálos büntetésre méltó, elkövettem vólna, halált szenvedni kész vólnék. De ha semmit nem tselekedtem azokból, a mellyekről engem ezek vádolnak; senkinek sintsen hatalma: hogy engem nékik oda ajándékozzon. A tsászár' elejébe kivánom ügyemet felvitetni. 12. Erre Fesztus értekezvén a gyülekezettel felele: Mivel a tsászárra hivatkoztál a tsászárhoz fogsz menni. 13. Egygynéhány napok után Agrippa király és Bernitze alájövének Tzezáreába Fesztusnak köszöntésére. 14. Mivel pedig több napig ott múlatának; Fesztus a királynak megemlité azokat, mellyek Pált illeték, mondván: Felix egygy férjfiút itt fogva hagyot; 15. Ki felől, midőn Jerusalemben vólnék, a papi fejedelmek és a zsidók' vénei jelentést tőnek nékem azt kérvén: hogy őtet halálra kárhoztatnám. 16. Kiknek azt felelém: hogy a rómaiaknak nem szokásjok akarmelly embert halálra itélni, minekelőtte avval, a ki vádoltatik, szembesittessenek vádolói, és nékie üdő engedtessék a rávallott bűnösség ellen oltalmazására. 17. Mikor azért ide gyültenek vólna, minden haladék nélkül másodnap a törvényszéket ülvén előhozatatám azon férjfiat. 18. Ki ellen előállott vádolói semmit ollyan gonosz tselekedetek közzül nem emlitének, mellyek felől én gyanakodám. 19. Hanem az ők tulajdon babonás vallásjokat illető bizonyos kér-

déseket hozának fel ellene, és valami meghaltt Jézus felől szólának, kiről Pál azt bizonyitaná: hogy élne. 20. Én tehát habozván, mivel ezen kérdéseket nem értém, mit kellene határoznom? szólitám őtet: ha Jerusalembe akarna-e menni, s ott ezekről megitéltetni? 21. De mivel Pál ügyét feljebb vitetni kivánván a tszászári itélőszéknek megvisgálására akart megtarttatni; parantsolám őrizet alatt tarttatni őtet, mig a tszászárhoz elküldhetem. 22. Mellyre monda Agrippa Fesztusnak: Magam is akarám ezen embert hallani. Kinek amaz felele: holnap meghallod őtet. 23. Tehát másodnapon eljövén Agrippa és Bernitze nagy fénnyel, minekutánna a meghallgatásterembe a hadnagyokkal, és a városnak főbb tekintetű embereivel egygyütt bémentek vólna, Fesztusnak parantsolatjára Pál elővezetteték. 24. Ekkor monda Fesztus: Agrippa király, és minden férjfiak, kik itten velünk egygyütt jelen vagytok! Imé szemlélitek azt, a kiről a zsidóknak egész sokaságjok szólot nékem Jerusalemben is, itt is, azt kiáltván: hogy ennek nem kellene tovább élnie. 25. Én pedig úgy találván: hogy semmi halálra érdemest nem tselekedet légyen; mivel ő maga a felséges tszászárhoz ügyét felvitetni kéré, oda elküldését meghatározám. 26. Azonban semmi bizonyost nem tudok felőle, amit uramnak megirhatnék; azért előtökbe, kiváltképen pedig elődbe Agrippa király kihozatám őtet: hogy kikérdeztetése után légyen mit irnom. 27. Mert az okossággal látszatik ellenkezni: hogy foglyot küldjek az ellene szóló vádaknak megjelentése nélkül.

Jegyzetek.

4: Fesztus' feleletje vala: Pál Tzezáreába tarttatik fogva, sokkal távolabb, hogy sem hamar Jerusalembe állittathatnék, én pedig soká itt nem mulathatok.

9: A zsidó tanátsnak legkissebb hatalma sem lévén a római polgár felett; nem kénszerittetheték Pál, hogy magát annak ítéletje alá botsássa.

13: Agrippa, Heródes Agrippának AT. XII. 1. fia — ki Zebedeus szent Jakab apostolnak fejét véteté, és hasonló vesztés végett Péter apostolt is bézáratá, bátor irányát el nem érheté Kaltzis Trakonitisz Batanea s Abilene tartományokat nyeré örökségül. Bernitze vagy Ferenitze Agrippának testvérhúga vala, ki férjének holta után, báttyánál tartózkodék Luk. III. 1. Flavius Jósef. Zsid. Háb. I. 21. 22. Rég. XIX. 7. XX. 5.

Világositó Hivatkozások.

7: AT. XXIV. 1,-9. — — 17: Mós. 5. XVII. 4,-12. — — 25: AT. XXVI. 31.

XXVI. RÉSZ.

Pál előbeszélli életjét ifiúságától fogva, s a keresztény vallásra megtérését; Fesztus Pált megtébolyodottnak állitja. Agrippa szabadon elbotsáthatónak véli, ha a tsászárra nem hivatkozot vólna.

1. Agrippa pedig monda Pálnak: megengedtetik néked magadért szólanod. Akkor Pál kinyujtván kezét védelmezését elkezdé. 2. Szerentsésnek, úgymond, állitom magamat Agrippa király! hogy mind azok felől, mellyekről vádoltatom a zsidóktól, ma te előtted menthetem magamat. 3. Leginkább, mivel te a zsidók között divatozó mind szokásokat mind vallásos kérdéseket isméred. Azért kérlek: hogy engem békeségesen meghallgatni méltóztassál. 4. Azon életem, mellyet ifiú koromtól fogva és mellyet Jerusa-

lemben oda jövetelemtől fogva nemzetem között viseltem, minden zsidók előtt tudva vagyon. 5. A kik az előtt ismértek engem, ha akarnának bizonyságot tenni, tudják: hogy a mi vallásunknak legszorosabb rendszabása szerént mint farizeus éltem. 6. És most azon reménységért, melly atyáinkhoz Istentől történtt igéretekből következik, állok itt ítélet alá vettetve. 7. Melly reménységnek teljesedésére a mi tizenkét nemzetségeink is eljutni kivánnak éjjel nappal szorgalmatosan az isteni tisztelettel foglalatoskodván. Ezen reménységnek miatta Agrippa király! vádoltatom én a zsidóktól. 8. Avagy talám hihetetlennek ítélitek: hogy az Isten a halttakat feltámaszsza? 9. Tsakugyan én magam is azt állitám: hogy nékem a Názáreti Jézusnak neve ellen sok akadályozó tselekedeteket kellene végbevinnem. 10. Mellyet teljesitettem is Jerusalemben, ahol a papi fejedelmektől meghatalmaztatván sokat a szentek közzül én tömlötzbe zárattam, és azok ellen, kik megöletetének, én is szavamat adám. 11. És minden sinagógákban gyakorta az ők megfenyitésöket eszközölvén káromkodni kénszeritém őket; és felettébb dühösködvén ellenök üldözém őket mind az idegen városokig. 12. Ezen közben, midőn Damaskusba mennék a papi fejedelmektől nyertt meghatalmazással és hitelesitő levellel. 13. Délben, király! az úton látám: hogy engem azokkal egygyütt, kik velem útazának, mennyből a napnak fényességét felyűlhaladó világosság körülfoga. 14. Midőn pedig mindnyájan a földre leesénk, hallék szózatot, melly hozzám intézteték, és zsidó nyelven azt mondja vala: Saul Saul miért üldözsz engem? nehéz néked az ösztön ellen rugódoznod. 15. Én pedig kérdém: kitsoda vagy Uram? Az Úr pedig felele: Én vagyok Jézus, a kit te üldözsz. 16. Hanem kelj fel, és állj lábaidra: mert azért jelentem meg néked, hogy téged szolgának, és tanúbizonyságnak rendeljelek azok felől: mellyeket láttál, és a

mellyeket néked kinyilatkoztatni fogok, 17. Kiragadván téged a zsidó nép közzül és a pogányok közzül, a kikhez most küldelek téged, 18. Az ők szemeiknek megnyitatásjokra, hogy a setétségből a világosságra s az ördögnek hatalma alól Istenhez térjenek; hogy bűneik' botsánatját vegyék, és a megszenteltettek között az én bennem való hitnek általa részt nyerjenek. 19. Azért, Agrippa király! ama mennyei látásnak nem valék engedetlen; 20. Hanem először ugyan azoknak, kik Damaskusban és Jerusalemben és Judeának egész tartományában laknak, azután a pogányoknak is hirdetém: hogy bűneiket megbánnák, és Istenhez térnének, és igaz megtéréshez méltó tselekedeteket gyakorolnának. 21. Ezen okból megfogának engem a zsidók, midőn a templomban volnék, és megölni szándékozának. 22. De Istennek segitsége által megoltalmaztatván mind e mai napiglan fennállok kitsinynek nagynak egygyiránt bizonyságot tévén, és semmit nem tanitván azokon kivűl, amiket a próféták és Móses megjövendöltenek. 23. Tudniillik: hogy Krisztus szenvedni, s a halálból első feltámadni, és mind a zsidó népnek, mind a pogányoknak világosságot hirdetni fog. 24. Midőn pedig Pál ezeket mentségére szólaná, Fesztus nagy fennszóval monda: Esztelenkedel Pál! nagy tudományosságod megháboritja elmédet. 25. Felele Pál: nem esztelenkedem nemes Fesztus! hanem az igasságnak és józanságnak igéit szólom. 26. Jól tudja ezeket a király, kihez azért bátorsággal szólok; mert nem vélhetem, hogy valami ezek közzül tudva nem vólna előtte: mivel ezek közzül semmi alattomban nem történék. 27. Hiszsz-e Agrippa király a prófétáknak? nem kételkedem, hogy hiszsz. 28. Agrippa pedig monda Pálnak: Kevés hija, hogy el nem hiteted velem, hogy kereszténnyé legyek. 29. Felele Pál: óhajtom Istentől, hogy nem tsak te, de mindnyájan, kik ma engem hallgatnak, nem tsak kevés

hijával, hanem teljesen ollyanokká légyenek, a mílyen én vagyok, e bilintseket kivévén! 30. Ezeket midőn Pál elmondotta vólna, felkele a király és a főtiszt és Bernitze s a kik mellettek ülének. 31. Es elmenetelökben beszéllgetének egygymással mondván: Ez az ember semmit nem tselekedet, ami halált vagy fogságot érdemlene. 32. Agrippa pedig monda Fesztusnak: Ezt az embert lehetet vólna szabadon botsátani, hogy ha a tsászár' elejébe nem kívánta vólna ügyét felvitetni.

Jegyzetek.

6: Nem valami elkövetett vétkem miatt állok itt a törvényszék előtt, hanem mivel meggyőződve hiszem: hogy Isten atyáinknak adott igéretjét a jövendő Messiásra nézve bételjesitette a Názáreti Jézus' személyében; ki magát annak lenni különféle tsodák, és feltámadása által tökéletesen bébizonyitá.

18: Azért választalak ki téged, — úgymond Jézus maga s Ananiás által Pálhoz, — az egész zsidó nemzet, és á pogányok közzűl: hogy értelmök oktató beszédjeid által felvilágosittatván, a zsidók ugyan a tudatlanságból, előitéletekből, kétségeskedésekből, hibás vélekedésekből az igasság' ismeretjére jussanak, a pogányok pedig a bálványozástól az igaz Isten' tiszteletjére térjenek, és igy egygyiránt bűneik' botsánatját nyervén a bennem való hit által a keresztényeknek igértt bóldogságban részesűljenek.

Világositó Hivatkozások.

5: Filip. III. 5. — — 6: Lúk. XXIV. 27. — — 10: AT. VIII. 3. IX. 1. XXII. 4. — Kor. 1. XV. 9. — Gal. I. 13. — — 12: AT. IX. 3. — Kor. 2. XII. 2. — — 15: Kor. 1. XV. 8. — — 17: Ef. III. 2. — — 18: Mát. IV. 16. — Ján. XII. 31. — Róm. VI. 16. 18. — Kor. 1. X. 20. — — 21: AT. XXI. 31. — — 24: Kor. 1. I. 18. — — 26: Ján. XVIII. 20. — — 29: Kor. 1. VII. 7.

XXVII. RÉSZ.

Pál Rómába vitetik, nagy szélvésznek kiállása után Kréta' szigetjébe érkezik; itt a hajósokat az elindúlásnak veszedelmére figyelmezteti; kemény szélvésztől hányatatván a hajó biztatja a hajós népet, és elbeszéllvén a néki éjjel történtt angyali jelenést megjövendöli: hogy senki sem fogja közzűlök életjét veszteni.

1. Meghatároztatván pedig: hogy Olaszországba kellene elevezznünk, mind Pál mind némelly egyéb foglyok a tsászár' seregéből való Július nevű századosnak adattak által. 2. Beszállván azért egygy adramitti hajóba, hogy Asiának szélpartjain fekvő helyek mellett eveznénk el; megindúlánk, velünk lévén Matzedóniából teszszalónikai Arisztarkus. 3. Másodnapon jutánk Szidonba; Július pedig szeliden bánván Pállal megengedé néki: hogy barátjait meglátogathassa, és róla való gondoskodásjokban részesűlhessen. 4. Onnét elindúlván Tziprus alá evezénk; mivelhogy ellenkező szelek akadályoznának. 5. Azután Tzilitziának és Pámfiliának általellenében való magas tengeren elevezvén Litziának Mira városába jutánk. 6. Itt a százados egygy alexandriai Olaszországba menő hajót találván abba általszállita bennünket. 7. Több napokig felette késedelmes vala a hajókázás úgy: hogy alig érhetnők el Knidus' mellékét. Olly annyira tartóztat vala bennünket az ellenkező szél: hogy Kréta alatt Szalmon mellett kéntelenittetnénk elevezni. 8. Itt nagy ügygyel bajjal elmenvén elérkezénk azon helyre, mellyet szépkikötőnek neveznek; mellyhez közel vala Laszéa' városa. 9. Igy sok üdőt eltöltvén, és a hajókázás már veszedelmes lenni kezdvén, mivelhogy már a nagybőjt' üdeje is elmúlt vólna; Pál inti vala őket ezt mondván

nékik: 10. Férjfiak! előre látom: hogy a hajókázásnak folytatása felette alkalmatlan, és nem tsak a hajónak és azon lévő terheknek, de még életünknek is kárára lészen. 11. Azonban a százados inkább hiszen vala a hajóigazgatónak, és a kormányosnak mint annak, amit Pál mond vala. 12. De a kikötőhely is nem lévén alkalmatos a telelésre legtöbben azon a tanátson állapodának meg: hogy onnét elevezvén, ha tsak lehetséges, Fenitzébe, Kréta' szigetjének egygyik dél és napnyúgot felé néző kikötő helyébe eljutni ügyekeznének, és ott telelnének. 13. Déliszél fúni kezdvén annál inkább reménylék feltételöknek teljesedését; azért Aszszon felé elindúlván Krétához közel folytaták az evezést. 14. De nem sokára ütközék abba a szigetbe forgószélvész, mellyet Euroklidonnak neveznek. 15. Minekutánna pedig a hajó elragadtatott vólna, s a szél ellen már erőt nem vehetne; a szélnek elereszttetvén a hajó úgy vitetünk vala. 16. E szerént egygy szigetbe, melly Klaudának hivatik, bétalálkozván alig tehetők a tsónaknak szerét; 17. Mellyet a hajóra felvonván mindennémű segitségül szolgálható eszközöket használnak vala; a hajót körűlövedzik vala; és mivel félének: hogy valamiképen fövenytorlásra ne vettessék a hajó, a vizbe lebotsátván az oltalomeszközt úgy vitetének. 18. Mivel pedig erős szélvész által felette meghányatatánk; következő napon a hajó'terhének egygyik része a tengerbe vetteték. 19. És harmadnapon mi magunk önnön kezeinkkel hánytuk ki a hajóhoz tartozó eszközöket. 20. Több napok 'eltelvén a nélkűl, hogy vagy napot vagy tsillagokat láthattunk vólna, és nem tsekély szélvész folyvást tartván, már szabadúlásunkhoz minden reménység eltűnt vala. 21. Ennek miatta immár sokat éheztünk is. Ekkor felállván közöttök Pál monda: Férjfiak! jóllehet ugyan szükséges vólt vólna, tanátsomnak engedni, és Krétából el nem indúlni, mert igy ezen nyomorúságot és kárt eltávoztathattuk vólna; 22. Mindazonál-

tal most is kérlek benneteket: hogy jó reménységgel legyetek; mert senki közzületek életjét el nem veszti, hanem tsak a hajó fog elsüllyedni. 23. Mert Istennek, kinek én oltalma alatt vagyok, és kit tisztelek, angyala a most múltt éjjel mellém állván monda: 24. Ne félj Pál, a tsászár előtt megkelletik jelenned, és imé az Isten néked ajándékozá mind azokat, kik veled egygyütt eveznek. 25. Azért jó kedvvel legyetek férjfiak! mert hiszek Istenemnek, és nem kételkedem: hogy úgy fog történni; amint megmondatott nékem. 26. Kelletik pedig nékünk egygy szigetbe ütköznünk. 27. Már a tizennegyedik éj békövetkezvén, midőn az ádriai tengeren vitettünk vólna, éjfél tájban úgy látszaték a hajósoknak, mintha valamelly tartományhoz közelitenének. 28. Azért alábotsátván a fenékmérőt húsz ölnyinek találák a mélységet, és egygy kevesé tovább menvén tizenöt ölnyinek lenni tapasztalák. 29. Attól tartván pedig: hogy valami veszedelmes helyekre ne jutnának; a hajónak hátúljáról négy vasmatskát vetének a tengerbe, és nagy fohászkodva várák a napnak felvirradását. 30. Azonban a hajós legények a hajóról elszökni készülvén lebotsáták a tengerre a tsónakot azon ürügy alatt: mintha a hajónak orráról is vasmatskákat akarnának lehányni. 31. Ezt észrevévén Pál monda a századosnak, és a vitézeknek: Ha ezek a hajóban nem maradnak, ti meg nem szabadúlhattok. 32. Azért elvágák a vitézek a tsónak' köteleit, és kihagyák esni. 33. Azonközben pedig, mig a nap felkelne, inti vala Pál mindnyájokat, hogy ennének, mondván: Ma már tizennegyedik napja, hogy az aggódó várakozásnak miatta étlen vagytok, és semmi táplálást nem vettetek. 34. Annakokáért intlek titeket: hogy most elegendőt egyetek; mert ez szükséges a ti egészségteknek fentartására. Egyébiránt bizonyosok lehettek a felől: hogy senkinek közzületek egygy haja' szála sem vesz el fejéről. 35. És mikor ezeket mondotta vólna,

kenyeret vévén kezébe, mindnyájok' jelenlétjében hálákat ada Istennek, és megszegvén a kenyeret kezde enni. **36.** Igy megbátorodván mindnyájan, ők is evének. **37.** Valánk pedig a hajóban öszvesen kétszázhetvenhatan. **38.** És megelégedvén az étellel kezdék könnyebbiteni a hajót a buzát a tengerbe hányván. **39.** Egészen megvirradván száraz földet ugyan nem látnak vala, de tengeröblöt megsajdítának, mellynek a kiszállásra alkalmatos lenni látszaték partja; azért oda szándékoznak vala, ha lehetne, a hajóval jutni. **40.** E végre felszedvén a vasmatskákat a tengernek botsáták a hajót, egygyszersmind pedig megereszték a kormányoknak foglalóit, és felvonván a szél' fuvásának a kissebb vitorlát ügyekeznek vala a part felé. **41.** De két öszveszakadó tenger' vizének helyére vitetvén a hajó megütközék; orra ugyan megakadván mozdithatatlan marad vala, hátúlja pedig bomlik vala a tenger' habjainak erejök miatt. **42.** Ekkor a vitézek a foglyokat megölni készülének: hogy valaki közzülök kiúszván el ne szaladhasson. **43.** De a százados Pált életben megtartani akarván eltiltá őket ezen feltételtől, és meghagyá: hogy, a kik úszni tudnának, elsők a tengerbe szökdösnének, és a szárazra kikapni iparkodnának. **44.** A többi pedig némellyek dészkákon, némellyek a hajó' darabjain és eszközein menekedének meg; és igy történék: hogy mindnyájan a szárazra kiszállottanak.

Jegyzetek.

9: Az őszi bőjtnek elmúlása, — melly a zsidóknál törvény szerént Mós. 3. XVI. 29. a hetedik holdnapban az Engesztelésnek nagy ünnepén tarttaték, és a mi felosztásunk szerént a tizedik holdnapban esék, — mutatja: hogy a tengeri útazásnak is veszedelmesnek kellett lennie.

33: Tizennegyedik napja vala: hogy a veszedelmes környülállásoknak miatta rendesen jóllakásig nem evet a hajósnép.

34: Pál evésre bátoritá az útasokat olly biztatással: hogy bizonyosan senki nem fogná életjét elveszteni közzülök, ugyan azért a további koplalás által egészségöket ne rontsák.

Világositó Hivatkozások.

2: AT. XIX. 29. — — 18: Ján. I. 5. — — 34: Mát. X. 30. — — 41: Kor. 2. XI. 25.

XXVIII. RÉSZ.

Pál társaival egygyütt Málta' szigetjének lakósaitól szívesen fogadtatik; ott vípera kigyótól megmaratatván egészségében változást nem szenved; Publius fejedelemnek beteg attyát, többekkel egygyütt meggyógyitja; három holdnap múlva tovább indulván Rómába elérkezik; az ott lakó zsidók előtt okát adja: miért kérte ügyét a tsászár' elejébe vitetni; Rómában két esztendeig minden hozzájövőknek hirdeti az Úr Jézus' tanitását.

1. Minekutánna kimenekedtünk vólna, akkor megtudók: hogy Melitának neveztetnék a sziget; az ismeretlen lakósok pedig nem közönséges emberséggel viseltetének hozzánk. 2. Mert mindnyájunkat szivesen fogadának, és nagy tüzet rakának a ránk eredő zápornak, és a hidegnek miatta. 3. Midőn pedig Pál sok száraz venyikét szedet vólna, s azt a tűzre rakná, egygy viperakigyó a melegre kimászván megkapá kezét. 4. Ezen mérges állatot kezén függeni látván a föld' lakósai mondják vala egygymásnak: Ez az em-

ber bizonyára gyilkos; mert, minekutánna kimenekedet a tengerből, a boszszúállás nem engedi őtet élni. 5. De Pál a kigyót a tűzbe lerázván legkissebb változást sem szenvede. 6. Azok pedig azt várják vala: hogy fel fog dagadozni, vagy hirtelen eldűlni és meghalni; de midőn hoszszasabb várakozásjok után látnák: hogy semmi baja nem lőn; megváltoztaták itéletjöket, és már istennek mondják vala őtet lenni. 7. Azon helynek környékében valának szállások, mellyeknek birtokosjok vala a szigetnek Publius nevű fejedelme; ki magához befogadván bennünket harmadnapig minden betsűlettel megvendégelt. 8. Történék pedig: hogy Publius' attyát hideglelés és vérhas meglepvén ágyba lenyomná; kihez Pál bémenvén, minekutánna imádkozot vólna, kezeit rátevé, és meggyógyitá őtet. 9. Ezen történet után egyebek is, kik abban a szigetben betegek valának, ő hozzá jövének, és meggyógyúlnak vala. 10. Kik minékünk nagy tiszteséget is tőnek, és, midőn onnét eleveznénk, mindent, valami táplálásunkra szükséges vala, a hajóba bérakának. 11. Elevezésünk három holdnap múlva következék egygy alexandriai hajón, melly ott a szigetben telelt vala; mellynek tzimere Kasztor és Pollux vala. 12. Szirakuszába érkezvén ott maradánk három napig. 13. Onnét kerűlvén jutánk Regiumba, másodnapon pedig, déliszél fúván, egygy nap múlva jövénk Puteoli városba. 14. Itt némelly atyafiakra találván kéretettünk, hogy hét napig nálok maradnánk; és úgy jövénk Rómába. 15. Ahonnét az atyafiak, megértvén a mi állapotunkat, nékünk előnkbe kijövének Appius térhelyig, és a három Tabernákig; kiket meglátván Pál, hálákat adván Istennek, bátorságot vőn. 16. Mikor pedig Rómába béérkeztünk vólna, a százados általadá a foglyokat a testőrző sereg' főtisztjének, és Pálnak megengedteték: hogy külön laknék egygy vitézzel, ki őtet őrizné. 17. Három nap múlva egygybehivá Pál az ott lévő

zsidók között való főembereket, kikhez, mikoron öszvegyűltek vólna, imigyen szóla: Atyámfiai férjfiak! én ámbátor sem a nemzet ellen sem atyáinknak rendtartásjok ellen semmit nem tselekedtem, még is Jerusalemben fogva adattam a rómaiak' kezeibe. 18. Kik kikérdezésem után elakarának botsátani engem; mivelhogy semmi halálra való vétek nem találtatnék bennem. 19. De, mivel a zsidók azt ellenzenék, ügyemnek a tsászár' elejébe felvitelét kérni kénszerittettem; nem mintha tudnék valamit, mellyről nemzetemet vádolni akarnám. 20. Ennekokáért megkértelek titeket hozzám: hogy látnálak benneteket, és szólnék veletek, mert Izraelnek reménységéért vétettem környűl e lántztzal. 21. Azok pedig mondának néki: Mi te felőled se levelet nem vettünk Judeából, sem az idejött atyafiak közzűl senki rólad valami gonoszságot nem hirlelt, nem szólot. 22. Azonban kivánjuk megérteni tőled: hogyan vélekedel; mert tudva vagyon előttünk: hogy e vallásnak mindenütt ellene mondatik. 23. Napot rendelvén azért néki igen sokan jövének az ő szállására; kiknek reggeltől fogva estvéig fejtegeté és megbizonyitá az Isten' országáról szóló tanitást ügyekezvén őket a Móses' törvényéből és a prófétákból meggyőzni azok felől, mellyeket Jézusról előterjeszt vala. 24. És némellyek ugyan meggyőződnek vala azok felől, mellyek mondatnak vala; némellyek pedig azoknak hinni nem akarának. 25. Midőn tehát a meghasonlásnak miatta egygymással egygyezni nem tudnának, és elmenegetnének, még ezt az egygy szót mondá nékik Pál: Bételjesedik amit a Szent Lélek Izaiás próféta által a mi atyáinknak mondot ezen igékkel: 26. Menj el e néphez, és azt mondjad nékik: füllel halljátok, és nem értitek, szemeitekkel nézitek, és által nem látjátok. 27. Megvastagodot e népnek szive, füleikkel nehezen hallanak, és szemeiket béhúnyák: ne hogy valamiképen szemeikkel lássanak, és füleikkel halljanak, és szivökkel értse-

nek, és megtérjenek, és meggyógyitsam őket. 28. Tudtotokra légyen azért: hogy a pogányoknak küldeték az Isten által szerzett üdvözités, és ők azt befogadják. 29. Ezeket midőn elmondotta vólna, eltávozának a zsidók egygymás között való nagy versengéssel. 30. Pál pedig két egész esztendeig marada fogadott szállásán, és szivesen látja vala mind azokat, kik hozzá jönek vala. 31. Egész szabadsággal és minden korlátozás nélkül hirdetvén az Isten' országát, és az Úr Jézus Krisztusról szóló tanitást.

Jegyzetek.

11: Kasztor és Pollux pogány mese szerént Jupiter fajzati, a fergeteges' isteneinek tarttatának a görögöktől; — ugyan azért a hajósoktól különösen tiszteltetének.

16: A százados általadá a foglyokat a testőrző sereg' főtisztjének. Ezen kifejezés a görög forrásban olvastatik; de a diák, és siriai forditásban nem találtatik. A dolog rendje ugyan ezt kivánná. — Rómában megvólt engedve Pálnak magának, mivel semmi bűn ellene bé nem bizonyittatott, egygy különös hajlékban lakni, tsak egygy katonának, kinek balkarjához lántzoltatott, felvigyázatja alatt. Ez kötelezteték foglyáért fejével kezeskedni.

Világositó Hivatkozások.

5: Márk. XVI. 18. — Luk. X. 19. — — 6: AT. XIV. 11. — — 8: Jak. V. 14. 15. — — 16: Ef. VI. 20. — Filip. I. 7. 13. 14. — — 17: AT. XXIV. 12. XXV. 8. — — 18: AT. XXV. 8. XXVI. 31. — — 20: AT. XXIII. 6. XXIV. 14. 15. — — 23: Mós. 1. III. 15. XXVI. 4. — — 25: Mát. XIII. 14. — — 25,-27: Iz. VI. 9. 10. — Márk. IV. 12. — Luk. VIII. 10. — Ján. XII. 40. — Róm. XI. 8. — — 28: Luk. II. 31.

M. I. D.

Az értelmet változtató hibák' igazítása.

Lapszám.	Sorszám.	Hiba	igazítás.
61.	4.	kogy	hogy
76.	utólsó	XIII. 54.	Mát. XIII. 54.
83.	29.	szószaporitásjok	szószaporitások
103.	14.	szivetökben	szivetekben
149.	35.	országnak	országának
159.	5.	élégségesen	elégségesen
177.	10.	értelme	értelmök
182.	31.	templomának	templomának
183.	33.	első és második	első
188.	39.	vélék	vélé
209.	25.	a úgy	úgy
240.	15.	megszállattakat	megszállottakat
242.	2.	selekedetek	tselekedetek
277.	9.	hogy a	hogy
316.	14.	67:	67: Mát.
318.	6.	gonosztévő	gonosztévők
356.	3.	O	Ő
370.	6.	helyhezteti	helyheztetik
386.	18.	férjfiait	férjfiakat
388.	26.	16. 20.	16,-20.
402.	23.	kevélykedik; támadtatott,	, ;
404.	21.	34:	34: Mát
409.	24.	faglak	foglak
410.	11.	12.	15.
412.	10.	39:	39: Mát.
417.	12.	a	az
423.	29.	halló	hallá
444.	16.	ula	vala
448.	2.	fedheték	feddheték
474.	10.	nék	néki
—	11.	el-i	el-
482.	18.	Kristus	Krisztus
484.	8.	Filept	Filep:
552.	33.	törekésünk	törekedésünk

Lapszám.	Sorszám.	Hiba	igazitás.
553.	17.	jövök ez órában	jövék ez órába
559.	5.	egyében	egyébben
—	23.	ama	amaz
564.	30.	Istenbe	Istenben
614.	23.	számazott	származott
615.	3.	Mesopotania	Meszopotámia
616.	25.	felmagasztalván	felmagasztaltatván
619.	35.	szenved	szenvede
696.	5.	tse-tselekedjed	tselekedjed
705.	31.	tizenké	tizenkét

230633
CSORBA GYŐZŐ MEGYEI KÖNYVTÁR H. PÉCS
M 303/a
PÉCS SZÁBKIR. VÁROS